Kiss-Gál Zsuzsanna
Doktori értekezés

Építészet és kommunikáció: Pop kommunikációs stratégiák az építészeti tervezés-módszertanban

Témavezetők:
Marián Balázs DLA
Juhász Ákos DLA
Turányi Gábor DLA †

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola
Építőművészet

Budapest
2022

Kiss-Gál Zsuzsanna
Doktori értekezés

Építészet és kommunikáció: Pop kommunikációs stratégiák az építészeti tervezés-módszertanban

Témavezetők:
Marián Balázs DLA
Juhász Ákos DLA
Turányi Gábor DLA †

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola
Építőművészet

Budapest
2022

„restoring communication as one of the functions of architecture"

„Visszaállítani a kommunikációt, mint az építészet egyik funkcióját"

Brown, Denise Scott: *Having Words*. London: Architectural Association, 2009., 156. p.

TARTALOM

Köszönetnyilvánítás 7
Eredetiségi nyilatkozat 9
Témavezetői nyilatkozat 11
Absztrakt / Abstract 13/15
Tézisek /Theses 17/19

ELMÉLETI KUTATÁS
1. Bevezetés az elméleti kutatáshoz 21
2. Az építészeti praxis kommunikációs kihívásai a felhasználói attitűd változásainak tükrében 27
2.1. Nézőpontok és a témafelvetés kontextusa 27
2.2. A befogadói élmény, mint lehetséges támpont 29
3. Kritikai gyakorlatok és műfaji határátlépésre való törekvések az építészeti kommunikációban és módszertanban 39
3.1. A képiség és vizualitás kritikai megközelítése az építészet kommunikációs strartégiáit illetően 41
3.2. A hétköznapiság tanulságai 45
3.3. Az apró építészeti magazinok radikális világa 55
3.4. Kortárs nemzetközi építészeti magazinkultúra 67
3.5. A magyar építészeti zine-ek gyakorlata 83
4. A praxis-gyakorlás kommunikációs paradigmaváltásának hatásai az építész szerepkörre 91

MESTERMUNKA - “Praxis, mint médium” módszertani kísérleti akciósorozat
5. Bevezetés a mestermunkához 99
6. A “Praxis, mint médium” módszertani kísérlet felépítése 103
7. Az építész kimozdítására irányuló kíséletek 109
7.1. Utcaportálos üzlethelység - Az irodai környezet megváltoztatása 109
7.2. Kirakat - Hozzáadott kommunikációs felület 115
7.3. Bolt - Az iroda funkcionális kiterjesztése 119
8. A megbízó kimozdítására irányuló kísérletek 125
8.1. A tervezési folyamat előkészítő szakaszához kapcsolt kísérleti projektek 127
8.2. A tervezési munka aktív tervezési szakaszához kapcsolódó kísérleti projektek 135
9. Szintetizáló szemléletű kísérleti projekt - egy új médium integrálásának lehetőségei 141
10. A “Praxis, mint médium” folyamatalapú munka összegzése 149

BIBLIOGRÁFIA 153
FÜGGELÉK 159
CURRICULUM VITAE 191
MELLÉKLET 197

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Rengeteg köszönettel tartozom e hosszú folyamat végén. Mindenekelőtt legfőképpen köszönöm Turányi Gábornak, hogy mind az egyetemi évek alatt, mind a doktori kutatásom folyamán igazi mesterként támogatta intuitív gondolataimat és lehetőséget adott türelmével és iránymutatásával e gondolatok formálódásának. Hálás vagyok Vámos Dominikának, aki segítette munkámat a témafelvetés pontosításában és rámutatott a fókusz megtalálásának fontosságára. Köszönettel tartozom Juhász Ákosnak, akinek támogató kritikai észrevételei nagyban hozzájárulatak ahhoz, hogy e munkát nemzetközi viszonylatban is megpróbáljam értelmezni. Köszönöm továbbá Marián Balázsnak a kutatói munka lezárásához szükséges témavezetői segítségét.

E disszertáció gondolati világához a MOME Doktori Iskola által nyújtott szabadság, a praxisban végzett önálló kísérleti munka önfeledt kérdésfeltevésének lehetőségei és a Fulbright ösztöndíjnak köszönhetően a Princeton Egyetem School of Architecture intézetében megtapasztalt akadémiai légkör mind hozzájárultak. Köszönöm a töretlen segítséget Veres Bálintnak az elméleti kutatásban nyújtott iránymutatásért, továbbá Gáspár Julinak az éveken át tartó folyamatos támogatást. Köszönettel tartozom Beatriz Colominának, hogy fogadó professzoromként kérdéseivel és javaslataival hozzájárult e munka rendszerének felépítéséhez.

Hálával tartozom mindazoknak, akik kollégaként, barátként vagy érdeklődőként egy-egy diskurzusban vagy az iroda munkájában való részvétel során meghallgatták elképzeléseimet, vagy éppen fontos kérdéseket tettek fel: Budai Orsolyának, Szabó Editnek, Mayer Anitának, Petró Margónak, Kovács Boglárkának, Molnár Beának, Toronyi Zsuzsannának, Muszbek Johannának, Lakos Dánielnek, Benczik Juditnak, Konda Briginek, Kara Plaxának, Victoria Bergbauernek, An Tairannek, Guillermo Sánchez Arsuaganak, Victoria Bugge Øyenek és Martin Cobasnak, valamint Yelda Ginnek.

Az elmúlt egy évtizednyi kutatói munkám kapcsán azonban mindenekelőtt határtalan köszönettel tartozom a családomnak türelmükért és támogatásukért. E disszertáció nem jöhetett volna létre édesanyám és édesapám önzetlen és odaadó segítsége, nővérem józansága, de legfőképpen alkotó társam, Kiss-Gál Gergely folyamatos, évekig tartó szakmai és emberi türelme, megértése és segítsége nélkül.

Dorkának és Dávidnak.

EREDETISÉGI NYILATKOZAT

Alulírott Kiss-Gál Zsuzsanna (születési hely és idő: Budapest X., 1980.07.29., anyja neve: Bánrévi Judit, személyi ig. szám: 984683DE), a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola doktorjelöltje kijelentem, hogy az Építészet és kommunikáció: Pop kommunikációs startégiák az építészeti tervezés-módszertanban című doktori értekezésem saját művem, abban a megadott forrásokat használtam fel.

Minden olyan részt, amelyet szó szerint vagy azonos tartalommal, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem.

Kijelentem továbbá, hogy a disszertációt saját szellemi alkotásomként, kizárólag a fenti egyetemhez nyújtom be.

Kelt: Budapest, 2022. június 15.

TÉMAVEZETŐI NYILATKOZAT
Doktori értekezés és mestermunka dokumentáció benyújtásakor

Alulírott

Név: Marián Balázs DLA
Beosztás: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Építészeti Intézet, MA szakvezető, MA szakfelelős, egyetemi docens
Témavezetett neve: Kiss-Gál Zsuzsanna
Értekezés címe: Pop kommunikációs startégiák az építészeti tervezés-módszertanban
Mestermunka címe: “Praxis, mint médium” módszertani kísérleti akciósorozat

ezúton nyilatkozom, a doktorjelölt a MOME Doktori Iskola részére benyújtott doktori értekezését jóváhagyom, benyújtásra alkalmasnak ítélem.

……
Témavezető aláírása

A doktori mestermunka dokumentációt megismertem, benyújtásra alkalmasnak ítélem.

……
Témavezető aláírása

Budapest, 2022. június 15.

ABSZTRAKT

Szerző: Kiss-Gál Zsuzsanna
Értekezés címe: Építészet és kommunikáció: Pop kommunikációs startégiák az építészeti tervezés-módszertanban
Mestermunka címe: “Praxis, mint médium” módszertani kísérleti akciósorozat
Témavezető: Marián Balázs DLA, Juhász Ákos DLA, Turányi Gábor DLA †
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola
Budapest, 2022. június

Az 1960-as években meginduló társadalmi és kulturális folyamatok, majd az internet és a digitális platformok hatására kialakult vizualitásra és a képi világ dominanciájára épülő társadalmi térben Magyarország a rendszerváltás évei óta felgyorsult ütemben hozza be “lemaradását”.

Az e mögött húzódó globalizációs folyamatok, a fogyasztói kultúrára és a tömegkommunikációra épülő társadalmi berendezkedés hatására a képek valódi tartalmának értelmezése megváltozott, így az építészet vizualitásra építő, image-alapú kommunikációjának kiüresedése figyelhető meg. Ezzel párhuzamosan detektálható az építész és a “civil” társadalmi közeg szemléletbeli eltérése az építészeti produktum értelmezési és megítélési stratégiáit illetően: megfigyelhető az építészeti alkotások és koncepciók mögöttes hátterének, a szakmai munka összetételének, az épületekbe beépülő elméleti, esztétikai és funkcionális gondolatoknak, valamint a felhasználók által igényelt funkcióknak félreértése, adott esetben meg nem értése. A felek közötti kommunikáció gördülékenysége, az értelmezések közelítése nem bízható pusztán az építészeti objektumokra.

Kutatásomban e folyamatokat az építészeti kommunikáció szűrőjén keresztül vizsgálom, mestermunkám pedig egy aktív építészeti praxis kísérleti projekteken keresztül történő átalakításának lehetséges elemeit vizsgálja és arra keresi a választ, hogy milyen eszközök segíthetnek az építészeti beavatkozás mögöttes tartalmát, a koncepciót és háttérmunkát is ábrázoló, valamint a megváltozott felhasználói szempontokat is integráló kommunikáció megteremtésében? Munkám az építészet aszociatív tulajdonságaiból kiindulva mutatja be a mindennapi tervezés-módszertanhoz illeszthető kiegészítő, alternatív kommunikációs keretrendszer lehetőségeit.

ABSTRACT

Author: Zsuzsanna Kiss-Gál
Title of Dissertation: Architecture and communication: pop communication strategies in architectural practice
Title of Masterwork: "Praxis as medium" series of methodological pilot actions
Supervisor: Balázs Marián DLA, Ákos Juhász DLA, Gábor Turányi DLA †
Moholy-Nagy University of Art and Design Budapest, Doctoral School
Budapest, June 2022

There is an intensification of visual diversity and noise, due to the social and cultural changes since the 1960s, and Hungary has been catching up in this process at an accelerated pace since the 1990s. The dominance of visuality, the increasing presence and consumption of digital content, the globalisation processes in which the social systems are based on consumer culture and mass communication, have changed the perception and interpretation of images and their underlying, real content. There has been an erosion of the image-based communication of architecture.

At the same time, the difference in approach between the architect and the "civil" social milieu can be detected in terms of the strategies for interpreting and judging the architectural product: there is a lack of understanding and sometimes misunderstanding of the underlying background of architectural works and concepts, the composition of professional work, the theoretical, aesthetic and functional ideas incorporated in buildings, and the functions required by users. The smoothness of communication between the parties and the convergence of interpretations cannot be left to architectural objects alone.

In my research, I examine these processes through the filter of architectural communication, and my master work explores the possible elements of transforming an active architectural practice through experimental pilot projects to understand what tools can help to create communication that depicts the underlying content of the architectural intervention, and also integrates the changed user perspectives? Drawing on the associative properties of architecture, my work presents the possibilities of a complementary, alternative communication framework that can be integrated into everyday design methodology.

TÉZISEK

tézis I.

Az építész és az építészetet felhasználó civil szféra között definiálható a különbség az építészet, és produktuma értelmezési stratégiáit illetően.

tézis II.

Az építészet társadalmi-kulturális közege az élmény-alapú kulturális tér, melyben az építészetet annak felhasználója élményszerűen érzékeli.

tézis III.

A társadalmi-kulturális változások hatással vannak az építészet és kommunikáció hagyományos formáinak megváltozására: kimutatható egy tendenciózus műfaji határátlépésre való törekvés az építészeti praxisban alkalmazott kommunikációs stratégiákat illetően.

tézis IV.

Az építészeti praxis, annak hagyományos módszertani feladatain túl, önálló kommmunikációs platformként értelmezhető, ezzel párhuzamosan az építésztervezői munka a tervezői szerepen túl kurátori, mediátori szereppel egészül ki.

tézis V.

Az építészeti praxisban alkalmazott hagyományos kommunikációs elemekhez illeszthető egy élmény-alapú kiegészítő módszertani keretrendszer a szereplők nézőpontjainak közelítésére.

tézis VI.

Az "Praxis, mint médium" kiegészítő módszertani keretrendszer az építészeti tervezés inherens része, és visszahat a tervezői munkára.

THESES

thesis I.

There is a definable difference between the architect and the civil sphere that uses architecture, in terms of the strategies for interpreting architecture and its products.

thesis II.

The socio-cultural medium of architecture is the experiential cultural space, in which architecture is perceived experientially by its users.

thesis III.

Socio-cultural changes have had an impact on changing traditional forms of architectural communication: there is a tendency to cross genre boundaries in the communication strategies used in architectural practices.

thesis IV.

The architectural practice, beyond its traditional methodological tasks, can be interpreted as an autonomous communication platform, while at the same time the architect's work is complemented by a curatorial and mediatorial role, in addition to the designer's role.

thesis V.

A complementary methodological framework can be added to the traditional elements of communication tools used in architectural practice, based on experiential cultural references as a mediating component, to bring the actors' perspectives closer.

thesis VI.

The complementary methodological framework of "Praxis as a medium" is an inherent part of architectural design and has repercussions on the work of designers.

1. Bevezetés az elméleti kutatáshoz

Az elméleti kutatás és a mestermunka az építészeti praxisba integrálható kommunikációs elemek és módszerek fejlődését, valamint az ezzel párhuzamosan változó társadalmi és kulturális környezet, és a befogadói oldal viszonyait és összefüggéseit vizsgálja. A kommunikációs csatornák vonatkozásában kutatásom vizsgálja azokat létező és lehetséges kreatív startégiákat, melyek az építész és felhasználó közös platformjának megteremtésére irányulnak.

Az értekezés alapjául szolgáló kutatói munka elsősorban gyakorlati szemléletű. Főként nemzetközi példákat vizsgálva - a hazai építészeti közeg sajátosságait figyelembe véve - kutattam, hogy milyen módszerekkel lehetséges új platformokat létrehozni építész és felhasználó, alkotó és befogadó között. Célom egy lehetséges alternatív módszertani megközelítés kidolgozása volt, mely képes a kortárs társadalmi közegben, annak struktúráját és evolúcióját elfogadva, elősegíteni a kapcsolódást felhasználó és építész között, illetve közelíteni a nézőpontokat.

A témafelvetésre adott kutatói válasz összetett: gyakorló építész tervezőként alapvető megoldásként fordultam a praxis-alapú kutatási módszerekhez, hiszen maga a kérdés is a munkámból és az a körül detektálható jelenségekből indult ki. Mindemellett saját tervezői munkamódszeremet használva kezdtem el intuitív és szabad, asszociatív technikákkal vizsgálni a témafelvetésben bemutatott kérdéseket, így kerestem elméleti és gyakorlati támpontokat.

Az ösztönös vagy intuitív felvetés egy párhuzam felállítása mentén alakult ki: vizsgálataim elsődleges fókusza a Pop Art képzőművészetek terén elért közönségtágító, befogadói attitűdökre építő és azokra hatással bíró folyamataira irányította a figyelmemet és azon belül is olyan, a képzőművészeti praxis alternatív gyakorlására építő metódusokat kerestem, melyek kommunikációs platformként is működtek és vizsgálatuk során felvethető a kérdés, hogy e módszerek hogyan alkalmazhatóak az építészeti gyakorlatban?

E gondolatmenet mentén kezdtem el vizsgálni Andy Warhol sajátos, képzőművészként meglepő, a képzőművészeti praxis felépítését érintő lépéseit: a Factory megalapítását és működését, majd a Warhol elleni merényletet követően a "képzőművész-gyár" bezárása után az Interview magazin elindítását. A Factory a képzőművész műtermének radikális újraértelmezése. Egy teljesen nyitott műterem, ahol az alkotási folyamatok nyilvánosak, a résztvevők folyamatosan változnak, a képzőművész projekt-alapon dolgozik társművészekkel és mindezt a lehető legnyitottabb, az alkotói munka háttérfolyamatait is dokumentáló és bemutató formában teszi.

Az 1969-ben indított Interview magazin a képzőművészetet az azzal párhuzamosan létező kulturális jelenségekkel együtt értelmezte, s bemutatta, hogy a képzőművészet nem kizárólag művészeti ágként, hanem egy mindenki által érzékelt társadalmi és kommunikációs folyamatként is felfogható. E két fenti referencia, a Factory és az Interview magazin mentén alakult ki a gyakorlati projektek koncepcionális váza, nevezetesen a praxis átalakítása és egy új médium, a

1
Groat, Linda & Wang, David: *Architectural Research Methods*. New Jersey: John Wiley & Sons, 2013, 6-7. p.

2
Ibid. 8. p.

3
Ibid. 418. p.

4
A terminus gyakorlat-alapú kutatást jelent, azon belül is külön kategóriaként értelmezhető a gyakorlat-alapú kutatás a kreatív művészetekben, vagy méginkább a kreatív és kulturális iparágakban.

magazin elindítása. Következő lépésben a felvetésekhez kapcsolódó építészetelméleti kutatások és társtudományok vizsgálata, az elméleti háttér elemzése történt meg, s mindez visszahatásként gazdagította a gyakorlati projektek kivitelezését, gondolati hátterét és nem egy esetben módosította is a kimenetelt. A több évig tartó gyakorlati és elméleti kutatás egy iterációs folyamatként írható le. Az értekezés címében a "pop" szócska ennek a gondolatmenetnek a megmutatkozásaként értelmezhető, valamint utal a kommunikációs elemek váratlan integrálhatóságára.

Az építészeti kutatások módszertani lehetőségei már önmagukban eltérnek a legtöbb társadalomtudományi területen végzett kutatói munka felépítésétől. Ehhez adódik hozzá a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen mind az egyetemi, mind a doktori képzésben tapasztalható művészeti szemléletmód. Tervezőként és kutatóként is egyszerre dolgozok és alkotok az építészeti és a művészeti szemléletet is alkalmazva.

Az Architectural Research Methods című könyvben Linda Groat és David Wang, a kötet szerkesztői már az alapvető definíciók szintjén kifejtik, hogy önmagában véve a kutatást építészeti szempontból eredetileg az épített szerkezetek formai és szerkezeti evolúciója szerint értelmezhetjük, de rámutatnak, hogy kifejezetten az 1960-as és 1970-es évektől megjelentek a szociális, a tervezésmódszertani és az energiatakarékossági témakörök, valamint az ezeket támogató akadémiai műhelyek és adott esetben céges háttérrel működő kutatási projektek is[1]. Idézik James Snydert, mint az egyik első szerzőt, aki az építészeti kutatás sajátos jellemzőinek rendszerezésével foglalkozik, hogy építészeti szempotból e folyamatba tartozik minden metódus, melyre igaz a tudás létrehozására irányuló szisztematikus kutatómunka[2].

Groat és Wang kiegészítik ezt azzal, hogy az építészeti kutatási folyamat során alkalmazott módszereket szükséges igazítani a vizsgálat tárgyához és e szisztematikusan előállított új tudás során alkalmazott redukciós eljárások szerint kategorizálhatjuk az építészeti kutatások miként jét. Az építészet kutatások esetében ez sajátosan támaszkodhat valamely megélt élmény vagy megfigyelt jelenség során kategorizált információ-halmaz rendszerezésére. Kutatási stratégiák szempontjából hét különböző megközelítés szerint rendszerezik a lehetőségeket, ezek közül az esettanulmány-alapú és kombinált startégiákat tartalmazó építészeti kutatást jellemzően azon kutatásokhoz kötik, ahol "az esettanulmány tárgya olyan empirikus vizsgálat, amely egy kortárs jelenséget valós életkörnyezetében vizsgál, különösen akkor, ha a jelenség és a kontextus közötti határok nem egyértelműek"[3].

Fentieket kiegészítettem a *Practice-Based Research*[4] módszertani lehetőségeivel. Az egyre gyakrabban publikált és így rendszerezhetővé vált ilyen irányú kutatások elemzéséből Linda Candy és Ernest Edmonds közös tanulmányukban kifejtik, hogy "a gyakorlat-alapú kutatás egy olyan kutatási megközelítés, amely még nem jutott el a definícióját és a diskurzusát tekintve állandó státuszba, annak ellenére, hogy több mint 35 éve jelen van a tudományos kontextusban.

A gyakorlatalapú kutatás alapelve, hogy a gyakorlat nemcsak a kutatási folyamatba ágyazódik be, hanem a kutatási kérdések a gyakorlat folyamatából erednek, és a válaszok a gyakorlat megvilágítására és fejlesztésére irányulnak. A kutatás e formájának vonzereje a kreatív szakemberek számára az, hogy a meglévő gyakorlathoz való szoros kapcsolódás révén

5
Candy, Linda & Edmonds, Ernest. (2018). *Practice-Based Research in the Creative Arts: Foundations and Futures from the Front Line. Leonardo*. 51. 63. p. 10.1162/LEON_a_01471.

6
Ibid. 63. p.

olyan feltárási módot biztosít, amely személyes értelemben kiterjeszti ezt a munkát, és egyben hozzájárul a tágabb képhez is."[5]

Az értekezésben bemutatott doktori kutatásom gyakorlati-alapú művészeti kutatás abban az értelemben, hogy a mindennapi tervezési folyamatokhoz illesztett kutatói munka során kapott visszajelzések iterációs alapon vissza-, és beépülnek a kutatási folyamatba, a munkamenet cirkuláris folyamatként is leírható és különösen épít a (művészi) önreflexió sajátosságaira. Ahogyan Candy és Edmonds is utal rá a már idézett tanulmányban, "a designkutatásban például a hangsúly inkább a gyakorlat természetének megértésén és javításának módján van, mintsem új műtárgyak létrehozásán és reflektálásán."[6]

A praxis-alapú kutatásmódszertan kritériumának megfelelően a témafelvetés a gyakorlati tervezői munka és egy építészeti praxis, a *by atelier* stúdió vezetésének mindennapos jelenségeiből indult ki: magát az építészirodát és a benne zajló folymatokat használtam fel a lehetséges válaszok kereséséhez. Ugyanakkor, az egyes esetekben akár intuitívnak is mondható kísérleti projektek kidolgozása során, az adott felvetés körüli építészettörténeti, építészet-elméleti folyamatokat és az ezekre ható, feltárható társadalmi és kulturális jelenségeket vizsgáltam az elméleti kutatás keretein belül. Mindezek jelentősen befolyásolták a kísérelti projektekben alkalmazott technikákat, megtermékenyítették a gyakorlati munkát. Az értkezés írása során egy igen szerteágazó, a különböző gyakorlati kísérelti projektek tematikájához kapcsolható jegyzethalmaz rendszerezése volt a feladatom.

A feldolgozás során nyilvánvalóvá vált, hogy a felvetett kérdések több tudományterületet is érintenek: kapcsolódnak a kommunikációelmélet, a társadalmtudományok, a környezetpszichológia, valamint az építészethez tágan kapcsolható művészeti ágak tapasztalatainak ismeretére is. Az elméleti kutatás során foglalkoztam e társterületekkel, ám az értekezés gondolati gerincét egy adott gyakorlati kísérleti projekthez, az ArchPop magazinhoz kapcsolható építészetelméleti kutatásra fűztem fel. Az építészeti praxisban tapasztalható kommunikációs folyamatok fejlődését egy sajátos, a társadalmi változásokra reagáló, és az építészeti gyakorlatban többnyire kritikai felhanggal alkalmazott médium, az építészeti magazin beható vizsgálatán keresztül ábrázolom. A mestermunkát támogató elméleti kutatásban az építészeti kommunikációban szereplő részvevők hármas egysége felöl közelítettem meg a vizsgált folyamatokat. Az értekezés a témafelvetés bemutatását követően elsőként a felhasználói (1) oldal értelmezési stratégiának változásait detektálja a jelenkori társadalmi berendezkedésének megértéséhez szükséges kulturális közegben. Majd a kommunikációs platformként, csatornaként értelmezhető médium (2) kritikai lehetőségeit vizsgálom az 1960-as évektől meginduló változó művészeti, társadalmi és kulturális folyamatok következtében történt építészet-elméleti folyamatokban. Végül az értekezésben az építész (3), mint alkotó, tervező szerepének és a praxis módszertani működésének vonatkozásában elemzem a változásokat lekövetni képes lehetséges kreatív alternatívákat. A kutatás az elmúlt évtizedekben megfigyelhető építész-szerepkörök változásait veszi alapul, melynek során kirajzolódik az építész munkáját a szűken vett tervezésen felül kitágító, átértelmező folyamat.

"CUT TO:
CAMERA PULLS BACK FROM ANDREW, WE'RE IN JOE'S OFFICE (DAY) ...

JOE
Okay. Explain to me like I'm a two year old, because there's an element to this I can't get through my thick head:…"

"VÁGÁS:
A KAMERA VISSZAHÚZÓDIK ANDREW-RÓL, JOE IRODÁJÁBAN VAGYUNK (NAPPAL)…

JOE
Oké. Akkor most mondja el nekem úgy, mintha egy két éves lennék, mert van itt valami, ami egyszerűen nem fér a fa fejembe:…"

A *Philadelphia - Az érinthetetlen* (1993) című film egy jelenetének forgatókönyv-részlete, forrás: http://sfy.ru/?script=philadelphia; letöltve: 2013.01.10.

7
Rasmussen, Steen Eiler: *Experiencing Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 1964

8
Ibid. 7. p.

9
Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez*. Doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011

10
Ibid. 6. p.

11
Ibid. 6. p.

2. Az építészeti praxis kommunikációs kihívásai a felhasználói attitűd válatozásainak tükrében

Egész kutatásom alapvető mozgatórugója általános tapasztalatom arról, hogy akár egyetemi éveim alatt, akár az azóta eltelt folyamatosan praktizáló évek alatt a nem szakmai közönséggel és felhasználókkal való sikeres és/vagy sikertelen kommunikáció kölcsönhatásba lép a tervekkel, azok megvalósításával, megvalósíthatóságával, hovatovább az én szubjektív tervezői elégedettségemmel is.

Steen Eiler Rasmussen dán építészprofesszor Experiencing Architecture című könyvének már az előszavában kifejti[7], hogy a kötetet célja úgy megírni, hogy akár egy tinédzser is megértse az épületek és az épített környezet mélyebb értelmezéséhez és megfigyeléséhez adott támpontokat. A könyv másik, a szerző által bevallott célja, hogy a szakmabeliek is olvassák, továbbá Rasmussen szerint az ilyen kötetek fontos célkitűzése kell legyen, hogy bemutassák, elmondják a szakmán kívüli közegnek, mi az, amihez a szakmai közeg oly elkötelezetten viszonyul[8].

2.1. Nézőpontok és a témafelvetés kontextusa

Rasmussen eredetileg 1959-ben írt könyve mutatja, hogy az építészetről való diskurzus és annak szakmai és civil értelmezési strartégiái közötti különbség létezett fél évszázada is és ez nem kizárólag lokális probléma. Mindezeket a felvetéseket és az általam a gyakorlati munka szintjén tapasztalt különbségeket érdemes lehetne tehát tágabb kultúrkörben vizsgálni, hiszen az építészetről való párbeszéd egészen más fejlettségi fokán áll a magyarországi helyzet, s egészen más állapotok jellemezőek például Nyugat-Európa országaiban, vagy mondjuk az Egyesült Államokban. Ez azonban igen sok irányba elvinné a fókuszt, így a gyakorlati projektek beágyazottsága okán kutatásomban inkább a magyarországi helyzet vizsgálatára koncentráltam.

Ebben segítségemre volt a MOME Doktori iskolában töltött aktív, 2011-2013 közötti folyamatos konzultációk lehetősége Vámos Dominikával, akinek Főszerepben az építész című, 2011-es doktori értekezése az építész szerepkörök és identitás kérdésében behatóan foglalkozik az építész szakma és a civil szféra nézőpontbeli különbözőségeivel[9]. Vámos Dominika értekezésében kifejti, hogy folyóirat szerkesztőként azt tapasztalta, hogy egy építészeti produktum publikációja során a szerksztői munka nagyobb része a "héttérben sorakozó lélektani, szociológiai, filozófiai és egyéb, a konkrét témához csak közvetett módon kapcsolódó tényezők összekuszálódott halmazában"[10] való eligazodást jelenti, "hogy a bemutatás a valódi megértést és kommunikációt szolgálhassa"[11].

12
Ibid. 7. p.

13
ibid. 8. p.

A magyarországi folyamatokat, a modern kori magyar építésztársadalom szakmaszociológiai tanulmányozását az 1945 utáni időszak eseményeitől indította, majd az 1956 utáni folyamatokkal folytatta és jutott el az 1970-es és 1980-as évekig, ahol a MÉSZ elnökségi jegyzőkönyveit és a dokumentált építészeti vitákat tanulmányozva kijelentette, hogy "Az építész és a "civil" társadalmi közeg szemléletbeli dichotómiája lényegében szétválaszthatatlan a modern építészet genealógiájától, és ennek a fenntarthatatlan feszültségnek törvényszerű következménye az építész szerepkör, szakmai identitás folyamatos változása, átértékelődése is. Ez tehát nem mai, és nem magyar jelenség."[12] Mindezek mellé illeszthetőek a korszakkal párhuzamosan alakuló nemzetközi építészettörténeti és építészetelméleti folyamatok, melyre a Magyarországon élő építész társadalom még az izolált és eltérő politikai közegben is figyelt. Vámos Dominika mindezt így összegzi:

"A modern építészet tehát megszületése pillanatától kezdve magán viselte a szakma és a nagyközönség kölcsönös idegenkedésének áldását és terhét, hiszen az avantgárd kiáltványok éppen a közízléssel való szakításból merítették erejüket. A problematikus viszony enyhítése azonban … hamarosan elkerülhetetlen feladattá vált, így az ideológiai alapvetés, a publicisztika, a verbális és vizuális értelmezéstechnikák, műfajok segítségül hívása, szofisztikált alkalmazása mindenkor immanens részét képezte az új építészet szélesebb körű elfogadtatásának."[13]

A két nézőpont különbözősége okán a szakmagyakorló közeg és a felhasználói oldal közötti kommunikáció gördülékenysége, az értelmezések közelítése nem bízható pusztán az épített elemekre, vagy éppen a megépült építészeti objektumokra. Mindezzel párhuzamosan a szinte kizárólag a vizualitásra építő építészeti komunikáció kiüresedése figyelhető meg napjainkban.

2.2. A befogadói élmény, mint lehetséges támpont

A felhasználói oldal és a szakmai közeg értelmezési strartégiáinak különbözősége létező eleme az építészeti kommunikációnak. Az egymáshoz való közelítés és egy vállalhatóan közösebb platform megteremtésére irányuló kísérlet lehetőséget teremthet egy kétirányúbb kapcsolatteremtésre: ez párhuzamosan indítható az építész önnön szubkultúrájából való kimozdításaként, illetve a nem-építész releváns tudását aktivizáló lépésekben. A közelítés, a közös platform-keresés szempontjából építészként elengedhetetlen a befogadói közeg, a felhasználók észlelési és értelmezési lépéseinek behatóbb ismerete. E vizsgálat voltaképpen arra irányul, hogy az építészetet befogadó társadalmi közeg vizualitása, kommmunikációs csatornái és értelmezési platformjai milyen rendszerek mentén és behatások alapján változnak és működnek a társadalmi és kulturális térben, s ennek eredményeképpen a felhasználó, vagy befogadó megközelítése hogyan értelmezhető újra.

A felhasználók szemléletének integrációja az építészeti érzékelésbe megközelíthető a

14
Dúll Andrea: *A környezetpszichológia alapkérdései: helyek, tárgyak, viselkedés.* Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2009

15
Pennartz, Paul & Elsinga, Marja: *Adults, Adolescents, And Architects Differences in Perception of the Urban Environment.* Environment and Behavior. 22. 675-714., 1990., 10.1177/0013916590225006, letöltve: 2021. május 21.

16
Groat, Linda N: *Carbuncles, Columns, and Pyramids: Lay and Expert Evaluations of Contextual Design Strategies.*, 1994. 10.1007/978-1-4615-2658-2_15., letöltve: 2021. április 17.

17
Gifford, Robert & Hine, Donald & Muller-Clemm, Werner & Reynolds Jr, D'Arcy & Shaw, Kelly T.: *Decoding Modern Architecture. A lens model approach for understanding the aesthetic differences of architects and laypersons.* Environment and Behaviour, Vol. 32. No.2., March 2000, 163-187. p.,10.1177/00139160021972487., letöltve: 2021. május 24.

környezetpszichológia tudományterülete felöl. Az Egyesült Államokban az 1960-as években induló, a pszichológia irányából többek között az építészet felé is közelítő elemzések, alkalmazott kutatások keretében figyelik meg a környezet viselkedésre kimutatható hatását, azaz a vizsgálat tárgya az az alapvető felismerés, hogy az emberek eltérő környezetekben eltérően viselkednek. Dúll Andrea A környezetpszichológia alapkérdései: helyek, tárgyak, viselkedés című könyvében kifejti, hogy Magyarországon nem állnak rendelkezésre széles körben végzett olyan módszeres felmérések, kutatások és adatrögzítések, melyek az építészek számára a tervezési és kommunikációs folyamatokba megfelelően integrálható módon adnának értékelhető információt a felhasználók értékelési, kötődési folyamatairól.[14]

Ugyanakkor a nemzetközi viszonylatban évtizedek óta végzett ilyen irányú vizsgálatok különféle megközelítéseket definiálnak: léteznek olyan elméletek, melyek már eleve például az építészeti produktum megítélésében is külön befogadói csoportként vizsgálják a laikust és a szakmabelit, és így főként a megítélés különbözőségeit elemzik. E kutatások megállapítják, hogy nem feltétlenül tekintik összevethetőnek, összehasonlíthatónak az esztétikai értékítéletet az így definiált befogadói csoportok esetében, hiszen a szakmai csoport véleménye egy edukációs folyamat eredménye, ezáltal egységesebb is, mint a laikus felhasználóké. Ide tartoznak például Paul Pennartz és Marja Elsinga kutatásai[15], illetve Linda N Groat vonatkozó elemzése[16] is.

Számtalan kutatás vizsgálja a fizikai környezet érzékelését tipologizálás szerint, azaz az épített környezet egy-egy elmére koncentráló vizsgálatok eredményei szerint rendszerezi az észlelést és az értékítéleteket. A tér egyes elemeinek, alakjának, épülettípus és funkció közötti összefüggésre való reflektálás alapján elmondható, hogy a laikusok és az építészek mást-mást látnak meg egy épületen vagy egy adott építészeti részletben. Hasonló eredményre jutnak e kutatások is, miszerint a két csoport által pozitív értékítélettel ellátott típusok szinte soha nem egyeznek[17].

Mindezek a doktori kutatásom szempotjából fontos felismerésként hatottak a gyakorlati projektek megkomponálásában is. Az építészeket és laikusokat elválasztó és főként a tetszés-nem tetszés irányából közelítő érzékelési stratégiákat bemutató módszertanok tervező építészként szűkítik egy közös platform, vagy méginkább a közelítés lehetőségét. A pusztán a tetszés-nem tetszés irányából való megközelítés egy gyors ítélkezési folyamatra helyezi a hangsúlyt, s veszi el a teret egy párbeszéd beillesztésének lehetőségétől.

Fontos megállapítás, hogy a nagy arányban kimutatható eltérést a szakmabeliek és a laikusok értékítéletét illetően tervezőként el kell fogadnunk, méginkább a gyakorlati munka során érdemes tudatosan készülni e felmerülő különbözőségre, ám talán még fontosabb, hogy mindezt a folyamat részeként tudjuk értelmezni.

A gyors ítélkezési folyamatra koncentráló kutatások a jelenlegi társadalmi-kulturális térben további problámákat vethetnek fel: kifejezetten az elmúlt két-három évtizedben olyan mennyiségű és gyorsaságú vizuális inger éri a felhasználót, melynek kezelését a vizuális kultúrában gyakorlott szakmabeliek is nehezen tudják kordában tartani, nemhogy a laikus közönség. Az internetes platformokon és egyéb vizuális felületeken detektálható képi világ mennyisége és sebessége

18
Illés Anikó: *Képek elemzése és befogadásvizsgálata - észlelés, tetszés, viszonyulás.* PhD disszertáció, PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola, 2008., 12. p.

19
Rasmussen, Steen Eiler: *Experiencing Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 1964, 10. p.

20
Ibid. 14. p.

21
Moholy-Nagy László: *Látás mozgásban.* Budapest: Műcsarnok-Intermédia, 1996, 271. p.

22
Ibid.

23
Schwarzer, Mitchell. *Zoomscape.* New York: Princeton Architectural Press, 2004. 13. p.

24
Ibid.

a felhasználót a rendkívül gyors döntési helyzetek felé koordinálja. Mindez azonban pont a folyamatok kölcsönös megértését korlátozza.

Fentiek következtében a gyakorlati munkában a figyelmem inkább azon kutatások és elméletek felé fordult, melyek a befogadói érzékelést a tárgy és az azt megítélő személy közötti viszonyulás irányából közelítik meg, azaz feltételezik egy kontextus meglétét és a befogadót aktív szereplőként, a folyamatot alakító partnerként értelmezik. A környezetpszichológia és a művészetpszichológia irányából is ismertek ilyen irányú befogadói értelmezési módszertanok, erre utal Illés Anikó is PhD disszertációjában, miszerint létezik a "műalkotásokat és műélvezőket együttesen tekintő, azok interakcióit, egymásra hatását vizsgáló kísérletek csoportja"[18]. A befogadás szempontjából Illés Anikó a tetszés-nem tetszés vizsgálata helyett inkább javasolja a viszonyulások mentén történő elemzéseket és a produktum okozta élmény szerves részének tekinti és az élményt alakító tényezőként gondol a megítélést végzőre is.

Az attitűdben, kontextusban való gondolkozás, a befogadás folyamatként való értelmezése lehetőséget teremt egy párbeszéd (be)illesztésére, továbbá párhuzamba állítható az építészti produktum sajátos érzékelésével, azzal a dimenzióval, hogy a megítélendő végtermék nem egy statikus kép, hanem egy mozgásban értelmezhető entitás.

Rasmussen könyvében többször él egy adott kommunikációs asszociációval: filmszerűen jár be egy-egy házat, dramaturgia alapján mutatja be a vizsgált épületet, sőt egy adott ponton az építészt konkrétan egy színházi producerhez, rendezőhöz hasonlítja[19], majd az építészetet a szervezés, rendezés művészetének nevezi, és egy olyan dokumentumfilmhez hasonlítja, ahol nem híres színészek, hanem átlagemberek játsszák az összes szerepet[20].

Moholy-Nagy László szerint pedig bármelyik művészi alkotásnak mérlegelnie kell saját médiuma specifikus lehetőségeit, már amennyiben minőséget, belső kvalitást akar elérni[21]. Az építészetben a mozgás a mű tapasztalásának közvetlen eszköze, a dramaturgia a fény és a folyamat ábrázolásának eszköze, az álló kép mozgásba lendítése. A film az építészet valóságát mutatja meg, a fotó a valóság egy szeletét. Az építészet médiuma a mozgás[22].

„Hogyan látjuk, érzékeljük az építészetet a mozgás és a média technológiai eszközein keresztül?"[23], teszi fel a kérdést Mitchell Schwarzer Zoomscape című könyvében. Bevezeti egy új érzékelési típus, az ún. turista-látásmód fogalmát, mely nem csak egy újfajta utazási szokás következtében létrejövő város-, tér- és építészetérzékelést definiál, hanem a médiumon keresztüli érzékelést is jelenti. A film, a fotó, a vasút, vagy a repülőgépek és az internet, az azokon készült és rajtuk keresztül közvetített filmek, fotók az építészeti tér és érzékelés dimenzióinak végtelenségét hozták létre, a felhasználó nem lehet más, mint turista vagy kukkoló, s ez az új szerep határozza meg az érzékelés mikéntjét[24].

Ezzel párhuzamosan megjelenik a tér események sorozatának függvényében való értelmezése. A tér minőségét nem feltétlenül építészeti kialakítása határozza meg, hanem a bennük történő események minősége, a tér azon képessége, hogy milyen események számára tud (flexibilisen) helyet biztosítani. A tér tehát események "tárolására" alkalmas entitás, esemény-szikrák gyújtópontja. A felhasználó számára a tér voltaképpen háttere lesz a térben

25
Studio Sputnik: Snooze. *Immersing architecture in mass culture*. Rotterdam: NAi Publishers, 2003.

26
Gilmore, James H., Pine, B.J. II, *The Experinece Economy, Work is Theatre & Every Business a Stage.* Boston: Harvard Business School Press, 1999., 16. p.

27
Studio Sputnik: *Snooze. Immersing architecture in mass culture.* Rotterdam: NAi Publishers, 2003. 16. p.

28
Ibid. 44. p.

29
Ibid. 44-57. p.

30
Pallasmaa, Juhani: *A bőr szemei. Építészet és érzékek.* Budapest: Typotex, 2018

zajló folyamatoknak. A folyamat maga, annak minősége, az esemény megtörténtének léte és kvalitásai alapján definiálódik a tér. A befogadó számára az esemény az átélés pillanatában eredeti, megismételhetetlen, elengedhetetetlen tulajdonsága az egyszeriség és a véletlenszerűség. Mindez megadja a különlegesség élményét is, melynek csak egy szelete a tér maga és a befogadást az építészet irányából megközelítve érzéki, érzékelési folyamatok összességeként definiálja. A felhasználó számára a tér az élmény hozzáadásával kapja meg sajátos auráját.

A befogadói oldal élmény alapú definiálására tesz kísérletet a holland Studio Sputnik is, Snooze. Immersing architecture in mass culture című könyvében[25] ahol hivatkozzák a Gilmore és Pine által definiált élmény-gazdaságot, mely megváltoztatja a felhasználót is, aki a mindennapi dolgok immateriális becsomagolásán keresztül tapasztalt élményhalmazon szocializálódik[26]. A környezet tehát véleményük szerint élmények halmazán keresztül válik értelmezhetővé, így felteszik a kérdést: az élmény lesz-e a tervezési alapelv[27]? A válaszuk e kérdésre az "Ing the Building" koncepciója, azaz voltaképpen a terek és az építészet brand-ként való megközelítése, s bevezetik a nyitott és zárt sajátlagosság fogalmát[28]. A nyitott sajátlagosság, vagy specifikum megengedi a felhasználó számára a szabad, nyitott interpretáció lehetőségét, míg a zárt sajátlagosság esetében előre meghatározott az üzenet, kizárólagos annak értelmezhetősége. A nyitott sajátlagossággal rendelkező üzenetek esetében a felhasználó szabad asszociációs képességére van bízva az üzenet végső dekódolása, az élmény-tartalom megtalálható az üzenetben, jelen van, de annak interpretációja szabad gyökökkel rendelkezik[29]

Megközelítésükből a kutatásom szempontjából releváns, hogy a felhasználót, a befogadót egy szabad asszociációs képességekkel rendelkező partnerként értelmezik, és felhívják a figyelmet a tervezésben e szempont beépíthetőségére. Az élmény-tárdsadalom és az élmények szinte mindenekfeletti kizárólagosságát azonban építészeti léptékben és főként a tervezésben problematikusnak látom. Az élmény beillsztése a folymat kommuniációjába nem feltétlenül és szükségszerűen eredményezi az építészet élményesítését. A folyamatba való élményszerű befogadói integrálás alkalmazásakor kifejezetten e gondolatmenet mentén fontos felismerni, hogy mindez ne az építészeti produktumra legyen hatással, hanem a felek közötti kommunikációt segítse.

Az építészeti produktum érzékelését és az ehhez kapcsolható élményszerűség összefüggéseit árnyalja és mélyíti Juhani Pallasmaa A bőr szemei című kötete[30]. Pallasmaa eredetileg 1996-ban írott könyve lényegében azzal a felismeréssel foglalkozik, miszerint öt érzékszervünk ellenére az építészet és a design területén miért emelkedett ki ennyire dominánsan a látás. Pallasmaa úgy véli, hogy a látáson túli másik négy érzékszerv ilyen mértékű háttérbe szorulása az alapvető oka annak, hogy az építészet kiürült és már nem képes inspiráló, befogadó térélményt biztosítani. Pallasmaa így foglmaz: "Egy építészeti művet nem elkülönült retinális képek sorozataként tapasztalunk meg, hanem teljes anyagi és szellemi valójában… A számítógépet általában egyedülállóan hasznos találmánynak tartják, ami felszabadítja az emberi képzeletet és megkönnyíti a hatékony tervezői munkát. Szeretném kifejezni komoly fenntartásaimat ezzel kapcsolatban… A számítógépes képalkotás fokozatosan ellaposítja képzelőerőnk nagyszerű,

31
Ibid. 13-14. p.

multiszenzorális, szimultán és szinkron képességeit, amikor a tervezői folyamatot passzív vizuális manipulációvá, retinális kalanddá züllleszti."[31] A fenti idézet jól szemlélteti a doktori kutatásom gyakorlati projektjeinek szemléletmódját. A könyvet párhuzamosan olvastam a mestermunkát bemutató fejezetben taglalt Ábránd esettanulmány irodai munkáival, és egyfelöl visszaigazolva látszott azon elképzelésem, hogy valaminek, azaz sokmindennek meg kell előznie a képi kommunikációt, másfelől pedig inspirációt adott a gyakorlati projektekbe mindinkább a képiség világából kitekintő elemek beillsztésére.

Az építészeti érzékelés mozgáson túli dimenzióhoz való kapcsolódás lehetséges pontjait segít definiálni Pallasmaa munkája és olvasatomban lehetőséget ad feltárni a mozgáson és élményen túli, valamiféle teljességi, illetve atmoszferikus összetvő jelenlétét. Ez a tervezésnek is része és a tervezési folyamatot kommunikáló eszköztárnak is része lehet. A gyakorlati projektek esetében a látványtervek és képi kommunikáció elhagyása a befogadót és a tervezőt is újfajta, mégis ösztönösen meglévő érzékek használata felé tereli. A kép kiiktatása új platformokat indukálhat és erre építhetőek a közelítő kommunikációs folyamatok is. A befogadóval való, építészetről folytatott párbeszédben is helyet kaphatnak a multiszenzorális megközelítések.

A befogadó ösztönös tudására építhetünk így, azaz aktivizálhatjuk a releváns érzékeit a kommunikációs platform módosításakor. Pallasmaa könyve és az érzékek és szenzoralitás általános érvényű tapasztalásai a gyakorlati kísérleteket a játékosság, önfeledtség, a felfedezés szinte gyermeki dimenzióira építő elemek kidolgozása felé terelte. Mindezek az élmény új dimenzióit nyithatják meg a befogadóval való közös párbeszédben.

"Wham! Zoom! Zing! Rave! - and it's not Ready Steady Go, even though it sometimes looks like it. The sound effects are produced by the erupting of underground architectural protest magazines. Architecture, staid queen-mother of the arts, is no longer courted by plush glossies and cool scientific journals alone but is having her skirts blown up and her bodice unzipped by irregular newcomers which are - typically- rhetorical, with-it moralistic, mis-spelled, improvisatory, anti-smooth, funny-format, cliquey, art-oriented…"

"Wham! Zoom! Zing! Rave! - és ez nem Ready Steady Go, még ha néha úgy is néz ki. A hangeffekteket az underground, protestáló építészeti magazinok kitörése okozza. Az építészetnek, a művészetek szelíd anyakirálynőjének már nem csak a plüss glosszák és a menő tudományos folyóiratok udvarolnak, hanem fellibbentik szoknyáját, mellényét kibontják e szabálytalan jövevények, amelyek jellemzően retorikusak, ezzel-azzal-morálisak, félrebetűzöttek, improvizatívak, antisimogatóak, vicces formátumúak, klikkesek, művészetközpontúak…"

Banham, Reyner: *"Zoom Wave Hits Architecture"* in Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X*. Barcelona: Actar, 2010, 6-7. p., eredetileg in New Society, 3 March 1966, 21. p

3. Kritikai gyakorlatok és műfaji határátlépésre való törekvések az építészeti kommunikációban és módszertanban

Az építészeti tartalom közvetítő elemét, a médiumot vizsgáló fejezetben szándékosan eltávolodok az építészeti szakmát jellemző általános ábrázolásmódok vizsgálatától, és olyan kommunikációs lehetőségeket és stratégiákat emelek be a módszertani diskurzusba, elsősorban nemzetközi példák bemutatásán keresztül, melyek az elmúlt évtizedek társadalmi folyamataira reflektálva létesítenek kapcsolatot az egyes szereplők között. Az építészeti produktumot, a tervet, annak megépüléséig tervezője a legtöbb esteben, nagyon kevés kivételtől eltekintve, valamilyen választott formában leképezve kommunikálja.

Általános, vagy másképpen fogalmazva hagyományos kommunikációs elemként definiálhatunk minden olyan, az építészet ábrázolására alkalmas médiumot, mely történetisége folytán eredendően leíró jelleggel ábrázolja a tervet.

Az első csoportba tartoznak az építészeti terv dokumentálására alkalmazott rajzok, tervrajzok, melyek a bevatakozás léptékétől és részletezettségétől függően mutatják be, ábrzolják a tervet, valamint azt bizonyos méretarányban bemutató makettek is. A tervrajzok és makettek kezdeti, az építést segítő és irányító funkcióján túl, hamarosan közvetítő szereppel is gazdagodtak. Az építészet mestreségét űzők sokáig tanulják a tervrajzok, méretarányok és makettek megalkotásának és értelmezésének folyamatát. A képzés folytán ezen eszközökkel tanulnak meg "kommunikálni". Tervek, tervrajzok és makettek segítségével mutatják be terveiket, elképzeléseiket egymásnak és mestereiknek, így elsődleges és leginkább kézenfekvő kommunikációs elemként tekinthetünk rájuk. A doktori kutatásom és e dolgozat keretei nem terjednek ki a hagyományos ábrázolásmódok részletes vizsgálatára. Ezekre, mint a rendelkezésre álló elsődleges és alapvető eszköztárra tekintek. Mind az építész szakmát gyakorlók, mind pedig az építészekkel közvetlen kapcsolatba kerülő megbízók ismerik és forgatják ezen eszközöket. A kutatásom szempontjából inkább releváns lehet az a kérdés, hogy miért is tudná ugyanolyan módon értelmezni e rajzokat a megbízó, vagy a felhasználó? A nézőpontok különbözőségének előző fejezetben történő taglalása is rámutat arra a lehetőségre, hogy a két szereplő a rendelkezésre álló kommunikációs eszköztár alapvető elemeit nem ugyanolyan mértékben ismeri.

A második csoportba tartoznak azok a hagyományos kommunikációs elemek, melyek a társművészetekből emelnek át technikákat és arra építve mutatják be az építészeti gondolatot. Az építészetet térbeliségében ábrázoló látványtervek, perspektivikus ábrázolások adott, a tervező által szerkeszett és a tervből kiragadott térrészletek képi kivetüléseként értelmezhetőek. Mindezek a digitális technológiák fejlődésével számítógépes látványtervekké fejlődtek, szinte fotórealisztikus ábrázolásmóddal, akár filmszerűen bemutatva egy-egy tervet. A fotográfia és film

32
Gyürki-Kiss Pál: *Képszerűség az építészetben.* in Architectura Hungariae, Budapest, 1. évf. 4. sz., 1999,
forrás: http://arch.et.bme.hu/arch_old/kortars4.html#3,
letöltve: 2021. május 17.

megjelenése és aktív beépülése az építészeti dokumentálás folyamataiba az elkészült építészeti produktumról így áthelyeződhetett a valósághű látványtervek és animációk megalkotásába. A kortárs eszköztár lehetőséget ad a meg nem épült terv teljesen valósághű ábrázolására. A kutatásom mindemellett arra is keresi a választ, hogy bár közel három évtizede léteznek e rendkívül látványos és "felhasználóbarát" eszközök, a nézőpontok közeledésében mindez nem feltétlenül mutatható ki.

Az építészet a társművészetekkel együtt bekapcsolódott továbbá a kiállításokon, könyvekben, folyóiratokban, interneten, stb., keresztül történő kommunikációs folyamatokba is, azok megjelenésétől kezdve, eszközként használva főként a fentebbi csoportokban definiált elemeket. A doktori kutatás során az építészet ilyen bemutatását szintén alapvető kommunikáiós platformként értelmezem és hagyományos elemként tekintek mindezekre. A következőkben azokat a folyamatokat és példákat vizsgálom, amikor e hagyományos kommunikációs platformokhoz egy-egy radikális elem vagy elképzelés kapcsolódik és a kommunikáció folyamatába beépülnek e műfajokat átértelmező, vagy átlépő hatások. A vizsgálat arra irányul, hogy milyen társadalmi és kulturális folyamatok idézhetnek elő ilyen műfaji határátlépéseket és mindezek hogyan hatnak vissza az építészeti tervezésre?

3.1. A képiség és vizualitás kritikai megközelítése az építészet kommunikációs stratégiáit illetően

Mielőtt a következő fejezetekben kitérek a doktori kutatás során vizsgált műfaji határátlépésekre és azokra a folyamatokra, melyek a nézőpontok közelítésére törekedtek, vagy éppen a szakma és a civil szféra közötti kommunikáció kizökkentésére irányultak, szükségét érzem kvázi kiinduló pontként bemutatni azt a sajátos jelenséget, hogy hiába lettünk képesek a valósággal szinte teljesen megegyezőnek látszó képeket, látványterveket készíteni és akár valóságosnak tűnő virtuális sétákat tenni a tervezett terekben, lényegiségét megragadva mindez nem feltétlenül vált az építészet kommunikációs képességének előnyére. A kutatásom fókusza továbbra sem az építészeti látványtervek és képek kommunikációs vizsgálata, ám fontosnak tartom bemutatni pár gondolat erejéig, hogy miért vizsgálok éppen azokon túlmutató eszközöket és lehetőségeket, melyek akár módszertani megközelítéssé állhatnak össze.

A vizualitás és a képi világ dominanciája, kiegészülve az egyre nagyobb arányban jelen lévő digitális tartalommal és annak fogyasztásával, az e mögött meghúzódó globalizációs folyamatok, a fogyasztói kultúrára és a tömegkommunikációra épülő társadalmi berendezkedés hatására a képek és azok mögöttes, valódi tartalmának megítélése, értelmezése megváltozott. Mindezen hatásokat az építészet sem kerülheti el, hiszen része a kortárs, mindenkori kulturális térnek.

Gyürki-Kiss Pál 1999-ben, az Architectura Hungariae első évfolyamának negyedik

33
Ibid., kurzív az eredeti szöveg szerint

34
Ibid., kurzív az eredeti szöveg szerint

35
Ibid.

36
Ibid.

37
Ibid.

38
Ibid.

számában megjelent írása[32] behatóan foglalkozik az építészet képszerűsűgével. A cikkben Gyürki-Kiss nem pusztán arról a tényről értekezik, miszerint az építészet egy vizuális műfaj, hanem dolgozata "egy szűkebb területre, egy viszonyra és főleg annak következményeire kíván fényt deríteni, *amely építészet és művészet közt szövődik korunk kulturális logikája szerint, s amelynek adekvát kulcsfogalma a képség.*"[33] Gyürki-Kiss bemutatja korunk elképiesedésének tendenciáit, és írásában leszögezi, hogy "a kultúra képi fordulatára reagáló építészet szándéka nem más, mint az *eltűnés, elanyagtalanítás, transzparentálódás, a szimuláció létébe való áttűnés; vagyis mindazon jelenség, ami a képek esztétikájába forduló művészetet* jellemzi. S ez a lényeg: az építészeti képszerűség jelenségének magyarázatához a 'művészet vége' jelenség értelmezése vezethet el bennünket; konkrétan az a folyamat, amelyben a művészet reneszánsz óta hagyományozott modellje felbomlásának lehetünk tanúi, s ahol a művészet feloldódik a képek terjedésében, esztétikájában - ez tulajdonképpen a kultúra 'elképiesedésének' (egyik) nagyon fontos mozzanata."[34]

A cikk első felében Gyürki-Kiss mélyrehatóan bemutatja azt a folyamatot, ahol az első és legfontosabb tett, hogy a művészet saját lényegét tette önnön tárgyává. Véleménye szerint a másik fontos lépés volt a művészet évszázadokon át hagyományozott fogalmának lebontásában magas és populáris művészet határainak egybemosódása. Kijelenti továbbá, hogy egy következő lépésben pedig megkérdőjeleződött az intézményes művészeti háttér, az institúció joga arra, hogy irányt mutasson művészet kérdésében[35]. Közeledve az építészetre vonatkoztatható megállapítások felé, kitér a vizualitás eredetlegességére, nyilvánvalóságára és hangsúlyozza, hogy "Korunk megszállott képalkotása tehát egyáltalán nem új jelenség: a döntő változás inkább a képek terjedési logikájában van, ahogy közegükben viselkednek, s persze nem utolsósorban mennyiségükben."[36] Baudrillard-ra támaszkodva kölcsönveszi és leíró jelleggel alkalmazza jelen korunkra a transzesztétika kifejeztést, utalva a vizualitás szimulációs jellegére és jelszerűségére.

Megállapításait még az internet és a különböző social media felületek által generált tartalomfogyasztást megelőzően szögezi le, húsz év távlatában pedig látható hogy mennyire általánossá vált az, hogy "ma gyakorlatilag csak a képek bűvölete maradt, a hálózatokon keringő képek özöne, ahol a képek a legcsekélyebb jelentéssel bírnak; banális képek nyom, következmény, üzenet nélkül. S mindez a továbbítás logikájából következik: annál gyorsabban, sikeresebben terjeszthető valami, minél kevesebb jelentést hordoz, ha tartalma transzparenssé válik, továbbá ha a befogadó érzéketlenné válik."[37] Kutatásom során az alapkérdés feltevéskor és a gyakorlati megvalósítás során is tapasztaltam, hogy "A néző viszont többszörösen védtelen: egyrészt a kép valóságosnak látszik, hiszen dokumentum-értékű, másrészt a felkeltett szórakozási igény le is fegyverzi, mivel a szórakozás feltétele, hogy levetkőzzük kritikai beállítódásunkat."[38]

Gyürki-Kiss a dolgozat további részeiben a fenti jelenségek építészetre gyakorolt hatását vizsgálja és képszerű építészetről beszél, képernyő házakról, lopakodó és transzparens házakról. Olvasatában mindaz, ami a kortárs kulturális térben történik, az épületek megjelenésén is tettenérhető. A kutatásom során engem ugyanez a jelenség az épület, az építészeti produktum megszületéséig elvezető tervezési és ahhoz kapcoslódó módszertani és kommunikációs folyamatra vonatkoztatva foglalkoztatott.

39

A teljesség igénye nélkül az előbbire példa Katona István: *Önmagukat Magyarázó Épületek. Az épületek kommunikációja és a téri tájékozódás biztonsága* című 2017-es doktori értekezése, az utóbbira pedig Marosi Bálint: *Az építészet, mint nyilt rendszer* című, 2008-ban készült disszertációja.

A fent ábrázolt jelenségek, a képiség kiüresedése, jelentésének és viszonyainak megváltozása hatással vannak magára a tervezési folyamatra és az abban részt vevő felekre is, azaz szükségképpen változásokat idézhet mindez elő a tervezés módszertanában.

Már az előző, a nézőpontok különbözőségét taglaló és a befogadói oldal változásait elemző fejezetben is utaltam arra a felismerésre, hogy nem biztos, hogy ugyanazt a mondanivalót "beszélik el" az épületek a befogadó, felhasználó számára, mint amit az építész, vagy a szakmabeli közönség számára. Ezt az ellentmondást ki lehetne oltani azzal a túlságosan általános megállapítással is, hogy ahány befogadó, annyi értelmezés, ugyanakkor mégiscsak megszületik egy kanonizált tartalom, amivel az építészetben jártas szakmabeli közönség többnyire azonosulni tud, illetve ezzel párhuzamosan beszélhetünk a befogadói oldalon értelmezhető, pl. a modern építészet egyes alkotásainak, vagy akár a magyarországi 1950-es évek szocialista-realista, vagy az 1960-as és 1970-es évek szoc-modern építészetének nem-tetszést és nem-értést kiváltó értékeléséről. Éppen ezért fordultam a doktori kutatás során az építészetet kizárólag annak produktumán keresztül történő értelmezése felöl inkább a folyamatra, melynek során maga a tervezett állapot létrejön.[39]

Detektálva ezt a kiüresedési folyamatot, mely a túlzott és általános vizualitásban tapasztalható, érdemes lehet tehát hátrébb lépni, vagy méginkább visszalépni az építészeti produktum megszületésének folyamatához. Hogyan moderálható a párbeszéd és közelíthetőek a nézőpontok e szakaszban, figyelmebe véve, hogy feltehetőleg nem a vizualitás és a képi megjelenés lesz a leginkább hatékony eszköz a feszültségek feloldására, hanem alternatív eszközök használata válhat szükségessé.

3.2. A hétköznapiság tanulságai

A Yale School of Art and Architecture 1968-as őszi szemesztere során kilenc építészhallgató, két várostervező és két grafikus tervező Las Vegas főutcáját, az akkori kommersz archetípusának szélsőséges megtestesítőjét elemezte. Talán nem is a kommersz a legjobb szó: egyszerűen akkoriban az a környezet építészeti szempontból egy érdektelen táj volt és ma sem a kortárs építészeti térkép kiemelt pontja. Az érdektelenre, az átlagosra, a hétköznapi jelenségek építészetre gyakorolt hatására összpontosítottak. Esztétikai szempontokat nem építettek bele a módszertanba, kizárólag azt elemezték, hogyan épül be az akkori kortárs kultúra az építészet eszköztárába. Ez adta a módszertan objektivitását. Egy plusz réteget is bekapcsoltak az elemzésbe: az autós közlekedés okozta érzékelési sebesség hatását az épített környezetre. A közel 60 évvel ezelőtti kutatás ma is releváns. Venturi, Scott Brown és Izenour arra kerestek és adtak választ, hogyan lehetséges kreatívan reflektálni a mindennapi környezetre.

A projekt egyik nem titkolt célja volt, hogy olyan grafikai technikákat is kifejlesszen és felkutasson, melyek a tervezők számára új kommunikációs eszközként beépülve a tervezés

40
Venturi, Robert & Scott Brown, Denise & Izenour, Steven: *Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form.* Cambridge: The MIT Press, 1977

41
Brown, Denise Scott: *Having Words*. London: Architectural Association, 2009., 41-42. p.

folyamatába, új módszertanként is használhatóak lehetnek. Elemzésük és megállapításaik gyűjteménye a Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form című könyv[40].

Scott Brown szavait idézve, akkoriban őket a pluralizmus, a multikulturalitás, a szociális szempontok, a szimbolizmus, az ikonográfia, a tisztátalan művészet, a pop art, a populáris kultúra, a kulturális relativizmus, a mindennapi amerikai táj, a történelem értése és meg nem értése, Olaszország, a történeti manierizmus, a kényelmetlenül direkt tervezői megoldások, a kényelmetlenül indirekt tervezői megoldások és az akkori manierista szabályszegés érdekelte[41]. Véleményük szerint az építészek számára legalább annyira fontos analizálni és dokumentálni a kortárs városi tájképet, mint amennyire egyértelműen fontosnak véljük például középkori európai városok magjának elemzését, fizikai formájának történeti kialakulását. Látásmódjukban a kortárs kultura által hagyott nyomok figyelmen kívül hagyása saját kultúránk elhanyagolása.

Vizsgálatuk a doktori kutatásom szempontjából azért érdekes, mert ugyan azt kutatták, hogy az elkészült épületek mit és hogyan kommunikálnak, mégis radikális nézőpontbeli paradigmaváltást idéztek elő és hívták fel a figyelmet a mindennapiság építészeti tanulságaira. Másrészt kutatásuk célja a módszertanba beépíthető eszközökre vonatkozó alternatív megoldások megtalálására irányult.

Az épületre, mint kommunikációs jelrendszer-együttesre tekintettek: Venturi, Scott Brown és Izenour létrehoztak egy jel-szimbólum-épület hányadost és az épületek kommunikációs képességét ez alapján vizsgálták. Az autós közlekedés beépítése miatt mérföld-határokat is beépítettek a vizsgálatba, mely megadta, hány mérföld/óra sebességnél érzékelhető az épület kommunikációs szempontból. Ez a szempont európai szemmel sokkal nehezebben értelmezhető, mint az autós közlekedési kultúrára épülő amerikai tájban. Mindezek alapján három féle kommunikációs tulajdonságot különböztettek meg:

1. SZEM-hatás: az épület szimbólum, önmagában szimbolikus a megjelenése, s így nem mint épületet, hanem mint felnagyított formát érzékeljük.
2. W-hatás: az épület építészeti léptékű feliratok segítségével kommunikál, a direkt kommunikációt alkalmazva szinte nyelvtani élményt nyújt.
3. HÁZ-hatás: az épület építészeti eszközökkel teremt kapcsolatot, ebben az esetben építészeti alkotásként értelmezzük és a hagyományos épített elemrendszert érzékeljük.

Elemzéseikből egyértelműsíthető, hogy minél nagyobb arányt kap egy épületen a SZEM- vagy W-hatás, annál kisebb lesz az épület HÁZ eszközökkel értelmezhető kommunikációja, ám annál tisztábban olvasható az üzenet. A közönség sokkal egyszerűbben értelmezi a direkt szimbolikát és a konkrét feliratokat, mint az építészeti eszköztárral megfogalmazott mondanivalót. Mit okoz ez? Egyfelől még jobban mélyíti a szakadékot az építészet és annak közönsége, a felhasználó között, mert olyan eszközöket használ kommunikációra, melyek nem

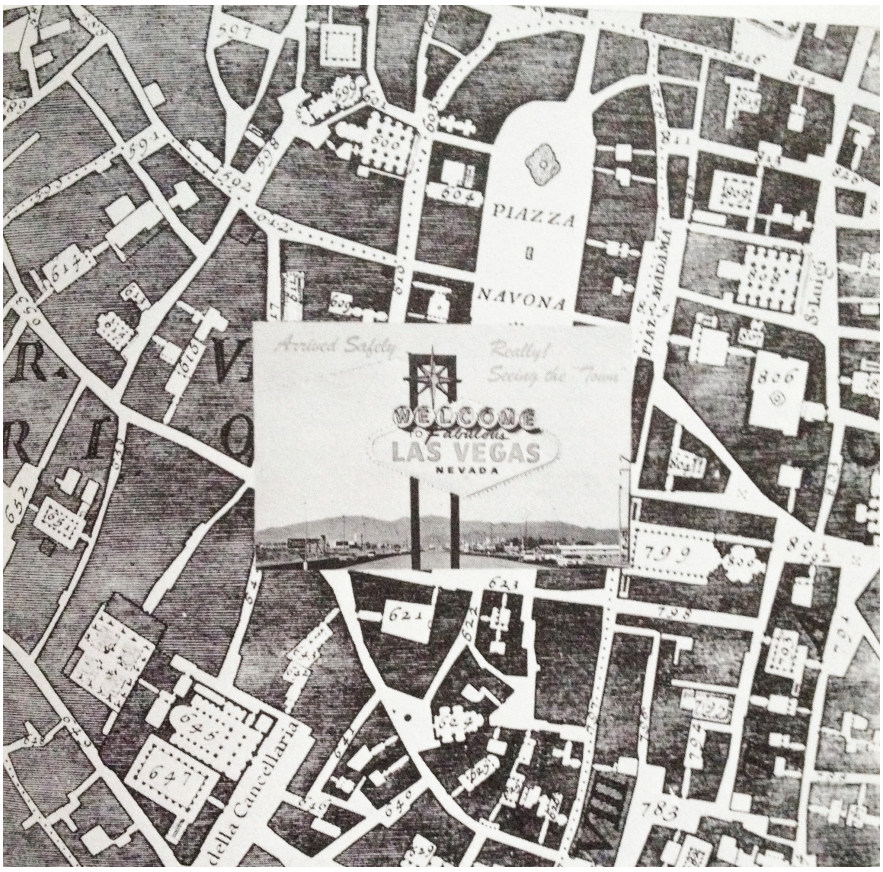

A Nolli-térkép módosított verziója.

Forrás: a szerző a Venturi, Robert & Scott Brown, Denise & Izenour, Steven: *Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form.* Cambridge: The MIT Press, 1977 könyv MOME könyvtári példányából szkennelte 2013. 08. 22-én.

42
Az eredeti szövegben *Duck* és *Decorated Shed*.

43
A térképes elemzésekre épülő módszertanának alapja a Giambattista Nolli által 1748-ban rajzolt Róma térkép, ami azóta Nolli-térkép (Nolli-map) néven vált ismertté. Nolli olasz építész volt és az 1551-ben a Bufalini által korábban készített Róma térképre reflektálva rajzolta meg a város térképét több újítást is alkalmazva. Egyrészt észak felé fordította a térképet (korábban kelet felé tájolt térkép készült), valamint úgy ábrázolta Róma közterületeit és az épülettömböket, hogy a korábbi térképpel ellentétben, Ő a középületek tereit, templomok belső tereit, árkádokat, oszlopsorok alatti tereket is közterületként értelmezte, azaz, Róma valódi köztér-hálózatát rajzolta meg. Venturi, Scott-Brown és Izenour a Nolli-térkép mintájára készítették el a Las Vegas-i főutca, az ún. Strip terület-használati térképét, intézményeket és lakásokat különválasztó térképét, csak a kaszinókat ábrázoló térképét, világítási „watt" térképet, vagy a kizárólag feliratok, jelek elhelyezkedését ábrázoló térképet.

44
Lynch, Kevin: *The Image of the city.* Cambridge: The MIT Press, 1960

45
Az eredeti szövegben *H&O,* azaz *Heroic and Original* és *U&O*, azaz *Ugly and Ordinary.*

edzik a közönség szemét az építészeti eszköztár megfigyelésére, és a tartalom megfejtésére. Másfelől felveti a kérdést: kell-e nyitnia az építészetnek az új SZEM- és W-hatás típusú eszközök irányába, s ha igen, hogyan formálhatja azt építészeti értékké? A válasz akkor egyértelmű igennek tűnt. Az, hogy ez mely esetekben bizonyult értékesnek, több évtizede tartó vita tárgya.

Megszületett a Kacsa és a Dekorált Pajta[42] épülettípusok definíciója is, a könyv új építészeti szótár kialakítására tett kísérletet. Azóta a Dekorált Pajta számtalan formája megtalálható már Magyarországon is, főként Budapest és egyéb nagyvárosok vonzáskörzetében az autós közlekedésre berendezkedett bevásárló negyedekben. A rendszerváltást követő hirtelen megnyílt gazdasági környezet hatására ezek az épületek úgy épülnek be a magyar tájképbe, hogy annak eredetéből nem használnak fel semmilyen támpontot, mi mégis értelmezzük őket.

A tanulmány egyik máig tartó további következménye az építészeti vagy városi léptékű szűrt, tematikus információs alaprajzok, térképek[43] alkalmazása a tervezés folyamatában és a terv kommunikálása során. Ezek alapján születnek építészeti, városépítészeti következtetések és koncepciók, része a tervezésmódszertannak, és része lett a megbízóval és felhasználóval történő kommunikációnak is. Így elemeire bontva képesek a felhasználók is értelmezni egy adott tervet és olyan rétegeit látják városuknak, mely számukra is értelmezhető összefüggésekre világít rá. Kevin Lynch ezzel párhuzamosan publikálta 1960-ban az első mentális térképeket[44], melyek segítettek megérteni a felhasználó által érzékelt városi képet és a város egyénenként jellemző, sajátos és belső használatú grafikai jelrendszerét. Lynch szerint a várost használó és ismerő emberek az utak, kerületek, csomópontok és egyéb városi jelek, vagy elnevezését használva landmark-ok szerint érzékelik a várost. Ez a szemlélet azóta a várostervezés és tájépítészeti tervezés egyik fontos felismerése lett.

Venturi, Scott Brown, és Izenour az építészetet két marginális halmazra osztotta: létezik H&E, azaz Hősies és Eredeti, valamint Cs&Á, azaz Csúnya és Átlagos[45] építészet. Az emberek igen nagy százaléka voltaképpen a második kategóriával találkozik mindennapjai során, abban éli az életét és az határozza meg az épített környezetét, azaz ezekből a vizuális ingerekből táplálkozik, ezek lesznek számára a referencia pontok és adott esetben, ha megrendelőként lép fel, netán az elvárások is. Természetesen nem lehet figyelmen kívül hagyni a történeti európai városok épített örökségének Európa mentális térképére gyakorolt vizuális hatását az amerikai kulturális tájjal szemben.

A Learning from Las Vegas című könyv bevezeti a vizuális szennyezés fogalmát és megállapítja, hogy a jelenség egy dologban nem összevethető egyéb környezetszennyező tevékenységekkel, mint például a légszennyezés: a vizuális szennyezés elkerülhető volna. A könyv leszögezi, hogy a H&O építészek, elemezve az amerikai tájat ellepő vizuális jeleket és képeket, megtanulhatnák jól használni ezt a kommunikációs rendszert, azaz olyan formában integrálni, hogy az vizuálisan nem szennyezi a környezetet.

Kutatásuk nem mérhető és értékelhető az akkori kor szociális és kulturális dimenziói nélkül. Scott Brown szerint jelenleg éppen a radikálisan eklektikus kölcsönözgetés korszakát éljük. Az ízlés és viselkedés kulturális értelmezését a legtöbb építész ignorálja. Szerinte a relevancia a

46
Brown, Denise Scott: *Having Words.* London: Architectural Association, 2009., 156. p.

47
Rattenbury, Kester: *This is not architecture: media constructions.* London: Routledge, 2002

48
Ibid. 7-9. p.

49
Ibid. 9 p.

50
Ibid. 12-21. p.

jó építészet jellemzője, és a történészeket felszólítja a segítségnyújtásra: ne a mai építészeti áramlatok ilyen-olyan megnevezésével és kategorizálásával foglalkozzanak, hanem inkább a kortárs folyamatok olyan mértékű megértésével, mely segíti a jövőre való tervezést[46].

A Learning from Las Vegas gondolatmenetét vizsgálja a kortárs folymatok tükrében a Kester Rattenbury szerkesztésében megjelent This is not architecure: media constructions című könyv[47], melynek elméleti háttere Rattenbury 1990-ben védett doktori kutatása. Témája az építészet és a tömegkommunikáció összefüggéseinek vizsgálata.

Rattenbury válogatott írások gyűjteményén keresztül vizsgálja az építészeti kommunikációban megjelenő, különböző típusú médiumok karakterisztikáját, határait, torzítását, és azt, hogy a reprezentáció eme komplex kultúrája mögött milyen konstrukció rejlik. Ő újságíróként a médiumra koncentrál, nem tervezés-módszertan szintjén vizsgálja e jelenséget. A könyv a reprezentációs eszközök történeti változásait tekinti át és természetesen választóvonalként kezeli a perspektivikus ábrázolás megjelenését, majd a technológiai lehetőségek bővülése (fotó, majd film) során eljutunk az e-technológia koráig. Rattenbury a reprezentációs eszközök tervre és érzékelésre gyakorolt hatásait és kapcsolatát, majd az építészeti publikációk praxisra, tervekre, formátumra vonatkozó összefüggéseit vizsgálja[48].

Rattenbury elválasztja az építészet és az átlagos épület fogalmát, s megállapítja, hogy a reprezentáció eszköztárát felhasználva maga a szakma határozza meg, hogy mi számít építészetnek[49]. Ez alapján viszont praktikusan a felhasználót szinte teljes mértékben kizártuk a kommunikációs folyamatból. A könyv egyik fontos megállapítása, hogy az építészet ma jóval megépülése előtt megítéltetik. A kommunikáció dominanciájának kora előtt az építőmesterek tudását az elkészült épület alapján ítélték meg és hivatkozzuk akár ma is ezt a formátumot, mint a megítélhetőség alapját. A tervrajzok az építés menetét segítették ugyan, de látványtervek, előzetes prezentációk nem befolyásolták az építés folyamatát. Ma látványtervek alapján hozott döntések szerint épül, vagy nem épül egy terv. Az építészeti diskurzus képek, fotók, rajzok mentén zajlik, a reprezentáció alapján ítélünk, s az ítéletet a legritkább esetben a majdani felhasználók hozzák meg. Így számukra egy akár jól előkészített építészeti beavatkozás is ismeretlen és hirtelen élménnyé válhat[50].

Az értekezés második részében, a mestermunkát bemutató fejezetekben láthatóvá válik, hogy a megrendelő nagyon sok esetben korábbi, saját élmények alapján ítél, vagy már látott elemek mozaik-darabkáiból próbálja összeilleszteni a majdani, tervezett képet. A látványtervek értelmezése számára nem hangulati döntések sorozata, hanem sokszor konkrétumnak értelmez olyan részleteket, melyek az atmoszféra megteremtése céljából, vagy éppen valamilyen tervezői, szabad asszociáció eredményeként kerültek a képre.

Kester Rattenbury elméleti munkájának gyakorlati folytatásaként a University of Westminster Építész Tanszékén felállította az ExP kutatócsoportot, más néven az Expreimental Practice-t, ahol három főbb kutatási projekt fut egymással párhuzamosan. Egyfelől ez a kutatócsoport szervezi a Supercrit sorozatot. A könyvsorozat jelentős építészetelméleti teóriák vagy építészettörténeti hatással bíró épületek kortárs kritikai vizsgálatát dokumentálja.

51
Rattenbury, Kester & Samantha Hardingham: *Supercrit #2 Robert Venturi and Denise Scott Brown: Learning from Las Vegas.* Oxon: Routledge, 2007

52
Az egyik Archigram alapító, David Greene vezetésével saját munkáinak kortárs elemzése folyik, valamint annak vizsgálata, hogyan lehetne a mai technológiákkal a közel 30 éves építészeti elképzeléseit megépíteni.

53
http://archigram.westminster.ac.uk

54
A teljesség igénye nélkül néhány példa: Vincent Lacovara és Geoff Shearcroft „Learnind from Milton" design stúdiója a London Metropolitan University-n, Mathieu Borysevicz „Learning from Hangzou" című könyve, Stan Allen két kurzusa a Princeton Egyetemen, a SANAA „Learning from Japan" projektje, vagy Alejandro Zaera-Paolo „Politics of the Building Envelope" munkája, Karin Theunissen stúdiója a Delft University of Technology, vagy akár Stanislaus van Moos „The City as Spectacle: A View from the Gondola" munkája.

55
Vinegar, Aron & Golec, Michael J.: *Relearning from Las Vegas.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009

56.
Ibid. 7. p.

57
Ibid. 9-12. p.

Az elméletek ütköztetése amennyire lehetséges, az alkotó(k) jelenlétében zajlik. Meghívott teoretikusok, kritikusok és diákok vizsgálják az adott téma kortárs relevanciáját és hatását a mai kor építészetére. 2004. március 16-án a University of Westminster egyik előadótermében Robert Venturi és Denise Scott-Brown jelenlétében zajlott az általuk megírt nagyhatású könyv, a Learning from Las Vegas kritikai elemzése[51]. Rattenbury másik két kutatási projektje az ún. L.A.W.U.N projekt[52], valamint az Archigram Archival Project[53]. Utóbbi az Archigram csoport munkájának online elérhetőségét teszi lehetővé. A teljes archívum tisztán digitális formában, korlátozott felbontásban tekinthető meg, főként az Archigram 1961-1974 közötti időszakának szinte teljes grafikai, építészeti és képi anyagaira koncentrálva.

A Learning from Las Vegas által indukált lehetséges módszertani változások elemzésére a könyv hatásaként számtalan ahhoz hasonló, megvalósult program vizsgálata adott lehetőséget[54].

Aron Vinegar és Michael J. Golec Relearning from Las Vegas[55] című könyvükben azt írják, hogy az eredeti könyv, bár címében a városról való tanulásra utal, jelentésében ugyanakkor inkább egy elindulást jelent, a korábban ismert territórium elhagyását, mind építészettörténeti, mind pedig módszertani szempontból. Ők sem, mint a posztmodern építészet kiáltványát taglalják a könyvet, hanem mint egy új építészeti percepció vagy új eszköztár létrehozóját. Kijelentik, hogy a könyv egy nyelvi fordulatot hozott az építészeti diskurzusba. Lehetséges-e az építészetről, mint olvasásról beszélni?[56]

Az épületek szövegként való értelmezésének lehetősége nem a tudással és észleléssel, hanem sokkal inkább érzelmi megközelítéssel párosul: beépül a hangulat és a hatás kérdése. Érdemes-e egy olyan közös tudást beilleszteni az építészeti kommunikációba, mely képes általánosabb, ha úgy tetszik hagyományosabb vagy még inkább közérthetőbb módon kommunikálni? Lehet-e ez az újdonság például maga az olvasás, vagy egy ahhoz hasonló aktus?[57]

A Learning from Las Vegas eredeti és majd a későbbi építészetelméleti folyamatokban újraértelmezett koncepciói a doktori kutatásom szempontjából fenyitották a lehetőségét egy nyílt kommunikáció és párbeszéd megteremtésének a felhasználóval. A hétköznapiság, a mindennapi élet ítéletektől mentes elemzésének koncepcióját, a szabad és nyitott hozzáállást a felhasználó szempontrendszeréhez, a tervezés szakmai folyamatai átadásának lehetőségeit vetette fel ez az elfogulatlan és objektív koncepció.

A cél, hogy a felhasználó tisztában legyen az építészet mögött rejlő gondolatok evolúciójával, hiszen annak eredményét Ő maga is befolyásolja, és a használattal teljesíti ki azt. A kutatás gyakorlati célja lett, hogy megpróbáljam érdekeltté tenni a befogadót a végeredmény kialakulásában, nem kizárólag anyagi és gyakorlati szempontok szerint. Érdekessé tenni számára az őt körülvevő vizuális és épített környezetet, valamint tudatosítani, hogy ennek kialakulásában (milyen) szerepe van.

58

Az egyik ilyen legelső példa az 1952-ben Nagy-Britanniában megalakult Independent Group, melyhez csatlakoztak 1954-ben Alison és Peter Smithson építészek, akik Eduardo Paolozzi szobrásszal és Nigel Henderson képzőművész-fotográfussal közösen készített munkával vettek részt az 1956-ban, a londoni Whitechapel Gallery-ben megrendezett *This is Tomorrow* című nagy hatású kiállításon.
Az Independent Group-ról az October magazin egyik dedikált száma ad kietkintést és kritikai reflexiókat, ld. October, Vol. 94, The Independent Group (Autumn, 2000), Published by: The MIT Press, https://www.jstor.org/stable/i231836 Accessed: 23-04-2020 19:47 UTC

59

Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X*. Barcelona: Actar, 2010

60

Banham, Reyner: "*Zoom Wave Hits Architecture*" in Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X*. Barcelona: Actar, 2010, 6-7. p., eredetileg in New Society, 3 March 1966, 21. p.

61

A teljesség igénye nélkül néhány, a témában elmélyülést adó publikáció: Hughes, Jonathan & Sadler, Simon: *Non-Plan: Essays on Freedom, Participation and Change in Modern Architecture and Urbanism*. London: Routhledge, 1999, illetve Steiner, Hadas A.: *Beyond Archigram. The Structure of Circulation*. London: Routledge, 2008, vagy Sadler, Simon: *Archigram. Architecture without Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 2005

62

"*Little magazines are usually one-track - led by a guiding spirit, trying to make one point, the vehicle of a single school of thought, and usually representing that school at its most iconoclastic. Little magazines are often scurrilous, irresponsible and subversive of the existing order. They are written by young men and often emanate from schools… hand-made and usually ill-kempt in appearance, but with certain flair. They attempt to follow in layout and graphics the same style that they preach in content, or the style of an art movement sympathetic to their cause. They are badly distributed and marketed and difficult to obtain even by direct approach to their authors. And they are short-lived.*"
Scott Brown, Denise: *Little magazines in architecture and urbanism.* Journal of the American Institute of Planners, XXXIV, no 4., 1968, p. 223-232., in Hughes, Jonathan & Sadler, Simon: *Non-Plan: Essays on Freedom, Participation and Change in Modern Architecture and Urbanism.* London: Routhledge, 1999, p. 126.

3.3. Az apró építészeti magazinok radikális világa

Az építész szakma az 1960-as évek óta kísérletezik különböző módszerekkel és eltérő léptékben az építészet hagyományos kommunikációs eszköztárából való kilépésen, vagy annak frissítésén. A legkorábbi ilyen kilépési pontok olyan felületekről érkeznek, ahol építészek és művészek együtt alkotnak és a művészeti szcénában akkoriban megjelenő műfaji határátlépések és kísérletezési technikák ragadnak át az építész résztvevőkre[58]. Mindez az 1960-as és 1970-es évekre a magazinok szerteágazó megjelenésével és azok adta új kommunikációs eszközeivel operáló műfaj lett. Az értekezésben szándékosan nem térek ki azokra a publikációkra, melyek célzottan a felhasználóval való kommunikációs médiumként ismert képes magazinok, mert mindezek többnyire piaci alapú kiadványok, melyek kész építészeti produktumok és esetlegesen a szélesebb közönség számára már ismertté vált építészek és designerek munkáiról, életművéről kommunikálnak és főképpen az építészet külső megítélésével és ábrázolásával foglalkoznak, a háttérmunka, a mindezt létrehozó kreatív energiák összetettsége e mediális felületeken nem található meg.

Az e két évtizedben megjelenő építészeti magazinokra vonatkozó átfogó kutatási projekt épült, ennek eredménye a Beatriz Colomina és Craig Buckley szerkesztésében megjelent Clip/Stamp/Fold című könyv[59]. A bevezetőben Colomina és Buckley felidézik Reyner Banham Zoom wave hits architecture című cikkét[60], melyben Banham az 50-es évek végén megjelenő Polygon magazint nevezi meg a mozgalom első példányának. A Polygon magazint a londoni Regent Street Polytechnic diákjai készítették elsőként 1956-ban. Az 1958-as harmadik számban megjelent Michael Webb, későbbi Archigram-tag, egyébként Poly-diák negyedéves terve is. Ugyanez a terv majd később az 1961-es első Archigram számban is megjelenik. Colomina és Buckley kutatását megelőzően számos építészetelmélettel foglalkozó gondolkodó dolgozta fel a radikális építészeti magazinok világát, ezek közül is legfőképpen az Archigram hatásait[61]. Kutatásomra és gyakorlati projektjeimre nézve azonban a Clip/Stamp/Fold című könyvben találhatóak meg azok a magazinok, melyek tartalmuk vagy eszköztáruk miatt a felvetésemet tekintve behatóbb vizsgálatra érdemesek.

Szintén a gyakorlati projektjeimre az elmúlt évek távlatából, azok fejlődéstörténetét tekintve érdekes megállapításokat tett már 1968-ban, Denis Scott Brown, jellemezve a jelenséget és a hozzá tapadó általánosan érzékelhető karakterjegyeket:

"*A kis magazinok általában egyirányúak - egy vezérszellem írja őket, egyetlen szempontot próbálnak érvényesíteni, egyetlen gondolati iskola hordozói, és általában ezt a szemléletet a legikonoklasztikusabban képviselik. A kis magazinok gyakran gúnyolódnak, felelőtlenek és felforgatják a fennálló rendet. Fiatalemberek írják őket, és gyakran akadémiai közegből származnak... kézzel készültek és általában ápolatlanul néznek ki, de persze bizonyos érzékkel. Megpróbálják követni az elrendezésben és a grafikában ugyanazt a stílust, amelyet tartalmilag hirdetnek, vagy egy, az ügyükkel szimpatizáló művészeti mozgalom stílusát. Rosszul terjesztik és forgalmazzák őket, és még a szerzők közvetlen megkeresésével is nehéz hozzájuk jutni. És rövid életűek.*"[62]

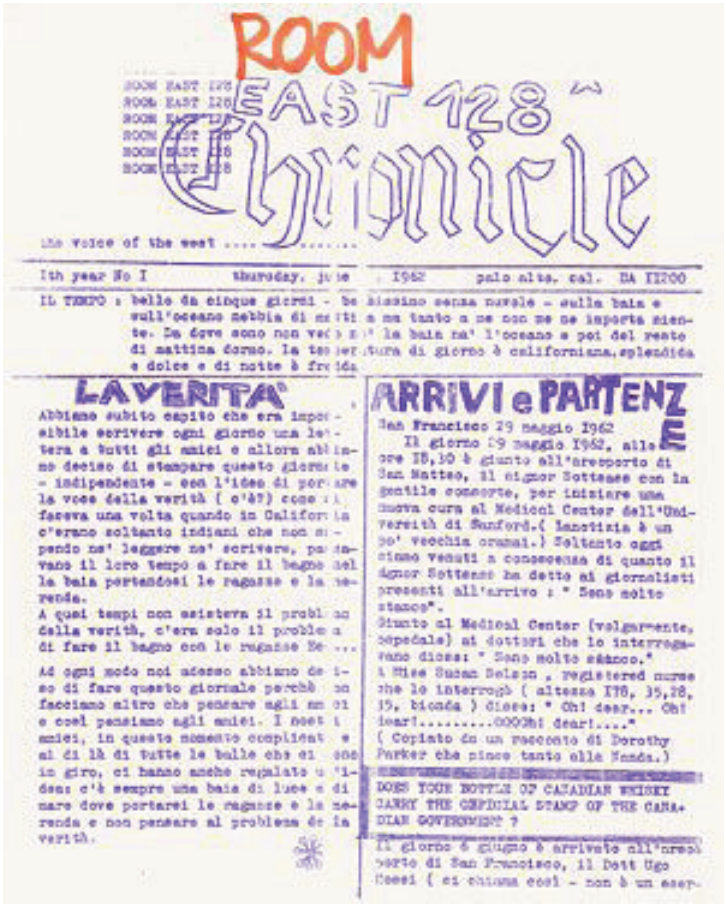

ROOM EAST 128 Chronicle

the voice of the west .....

Ith year No I thursday, june , 1962 palo alto, cal. DA II200

IL TEMPO : bello da cinque giorni - bellissimo senza nuvole - sulla baia e sull'oceano nebbia di mattina ma tanto a me non me ne importa niente. Da dove sono non vedo ne' la baia ne' l'oceano e poi del resto di mattina dormo. La temperatura di giorno è californiana, splendida e dolce e di notte è fredda.

LA VERITA'

Abbiamo subito capito che era impossibile scrivere ogni giorno una lettera a tutti gli amici e allora abbiamo deciso di stampare questo giornale - indipendente - con l'idea di portare la voce della verità (c'è?) come si faceva una volta quando in California c'erano soltanto indiani che non sapendo ne' leggere ne' scrivere, passavano il loro tempo a fare il bagno nella baia portandosi le ragazze e la merenda.

A quei tempi non esisteva il problema della verità, c'era solo il problema di fare il bagno con le ragazze Ec...

Ad ogni modo noi adesso abbiamo deciso di fare questo giornale perchè non facciamo altro che pensare agli amici e così pensiamo agli amici. I nostri amici, in questo momento complicato e al di là di tutte le balle che ci sono in giro, ci hanno anche regalato un'idea: c'è sempre una baia di luce e di mare dove portarsi le ragazze e la merenda e non pensare al problema della verità.

ARRIVI e PARTENZE

San Francisco 29 maggio 1962

Il giorno 29 maggio 1962, alle ore 18,30 è giunto all'aeroporto di San Matteo, il signor Sottsass con la gentile consorte, per iniziare una nuova cura al Medical Center dell'Università di Sanford.(Lanotizia è un po' vecchia oramai.) Soltanto oggi siamo venuti a conoscenza di quanto il signor Sottsass ha detto ai giornalisti presenti all'arrivo : " Sono molto stanco".

Giunto al Medical Center (volgarmente, ospedale) ai dottori che lo interrogavano disse: " Sono molto stanco."

A Miss Susan Nelson , registered nurse che lo interrogò (altezza 178, 35,28, 35, bionda) disse: " Oh! dear... Oh! dear!.....OOOOh! dear!...."

(Copiato da un racconto di Dorothy Parker che piace tanto alla Nanda.)

DOES YOUR BOTTLE OF CANADIAN WHISKY CARRY THE OFFICIAL STAMP OF THE CANADIAN GOVERNMENT ?

Il giorno 6 giugno è arrivato all'aeroporto di San Francisco, il Dott Ugo Mossi (ci chiama così - non è un eser-

A Room East 128 Chronicle borítója.

Forrás: a szerző a Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010 könyv saját példányából szkennelte 2021. 05. 23-án.

63
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 87-88. p.

64
Magyarra fordítva *Az igazság* és *Érkezés és távozás* címmel jelentek meg a cikkek.

Scott Brown fenti megállapításaival már a doktori kutatásom alatt indított projektek végső fázisában találkoztam, és az ArchPop tükrében mondatait kínosan pontosnak érzem. A mestermunkát bemutató fejezetekben láthatóvá is válik, hogy a fenti mondatok a kiadvány terjesztését és adott építészeti tervezéshez történő kapcsolódását illetően fontos hatással voltak a projekt kimenetelére.

A Clip/Stamp/Fold című könyvben Colomina és Buckley, illetve számtalan közreműködő a magazinok és e mozgalom dokumentálása során a két évtizedből összegyűjtött 73 különböző építészeti magazint, melyeket 125 szócikk szerint dolgoztak fel. Számos magazin esetében több szócikk foglalkozik ugyanannak a magazinnak más-más számával, leginkább a céllal, hogy az adott folyóirat struktúrájában bemutatható változások, személyi és építészetelméleti összefüggések feltárhatóak legyenek. A magazinok főként az európai és amerikai kultúrkörből kerültek ki, de néhány dél-amerikai és ázsiai példa is megtalálható a könyvben. Kutatásom során a szerint szelektáltam, hogy mely radikális kis magazinok operáltak hasonló célközönségnek vagy tartalommal. A szelekció célja az volt, hogy olyan magazinok tartalmi és formai nyelvezetét vizsgáljam, melyek akár elsődleges, akár másodlagos célja volt a szakmai közönségen kívül a felhasználókkal, laikusokkal, befogadókkal való kommunikáció. Néhány esetben a magazin alapvető koncepciójaként meghatározott téma banalitása, hétköznapisága adta meg a vizsgálat alapját. Az alábbiakban bemutatott vizsgálatok alapja tehát a Clip/Stamp/Fold című könyv, és az adott, kiválasztott folyóiratok egyéb, fellelhető forrásokból történő további kutatása.

ROOM EAST 128 CHRONICLE[63]

Első megjelenés ideje és helye: 1963. június, Palo Alto (később Milánó)

Ettore Sottsass Jr. és felesége, Fernanda Pivano adták ki ezt a független publikációt, amíg Sottsass Kaliforniában, Palo Alto-ban egy orvosi centrumban kapott kezelést és a magazin amolyan nyílt levélként indult az olasz barátok számára. Az első három szám a házaspár napi rutinjának kvázi narrált fikciós verziója volt: tartalmazott például Sottsass Jr. egészségügyi kalandjairól cikkeket, időjárás előrejelzést, szürreális keresztrejtvényeket, és az amerikai pop kultúrát illető kommentárokat is. Több volt, mint pusztán magazin formátumban értelmezett képeslapok a barátoknak. Az egyes számok a házaspár amerikai kulturához való kapcsolatára reflektáltak. Amikor visszaköltöztek Milánóba, a magazin East 128 néven folytatódott tovább és számtalan eltérő formát öltött: karácsonyi üdvözlő kártya, kiállítási katalógus, szöveggyűjtemény. Később, 1967-ben az East 128 lett a kiadója a Pianeta Fresco kiadványnak, mely szintén Sottsass Jr. és Pivano közös, házi készítésű publikációja volt.

A kiadvány olasz nyelven kommunikált a barátokkal. Első számában a hasábos osztásban megjelent két fő cikk a La Veritá és az Arrivi e Partenze[64] címeket kapta, és maga a kiadvány egyértelműen egy újsághoz hasonlatos formátumot kapott. Az East 128 egyik izgalmas vonatkozása a formátumok közötti szabadon értelmezett átjárás képessége, illetve a hétköznapi

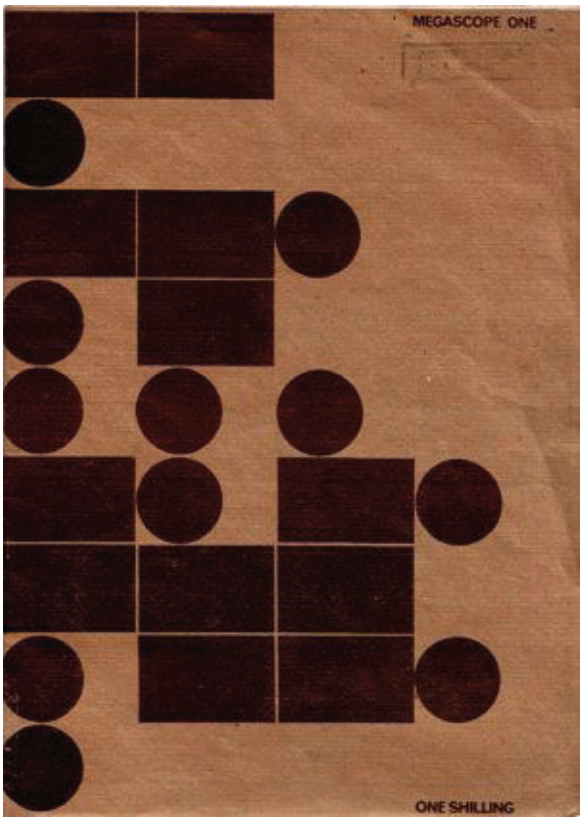

A Megascope borítója.

Forrás: a szerző a Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010 könyv saját példányából szkennelte 2021. 05. 23-án.

65
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 90. p.

66
Ibid.

67
A Clip-Kit újságot Peter Murray és Geoffrey Smythe alapították és a magazin maga volt az üzenet: hat hónap alatti periódusban megalkotott három darab A4-es papírból állt és az olvasók maguk állíthatták össze a magazint, melyhez az alapanyagot egy M&M Binding Ltd. nevű, korszerű építészeti anyagokkal foglalkozó cég biztosította. A magazinban Cedric Price, Michael Webb, Nicholas Grimshaw és Buchminister Fuller működtek közre.

jelenségek beemelése a cikkek közé. Mindezek, a cikkeket olvasva, mégis a vizualitás, a kulturális látásmód és a design szemlélet érezhető hatásain keresztül szerkesztettek. Amiatt, hogy egy házaspár szerkesztésében jelent meg a kiadvány, sajátosan személyes hangvételű, szinte napló-szerű tartalmi elemekkel is operál. Az első három számon grafikailag és a kiadvány arculatát illetően is érezhető a saját készítés vizualitása, és a páros önnön perspektívájának alkalmazása.

MEGASCOPE[65]

Első megjelenés ideje és helye: 1964. szeptember, Bristol

A Megascope-ot 1964-ben alapította Dean Sherwin és Peter Murray, a Bristol University School of Architecture két hallgatója. Minden szám A4-es méretere hajtogatott, fekete-fehér ívekből állt, színes borítóval. Az 1964. szeptemberében megjelent első számban a szerkesztők kifejezik, hogy a céljuk "kommunikálni, kísérletet tenni a szakadék áthidalására a tervező, a környezetet tudatosan formáló személy és az általános felhasználó között."[66]

Ennek szellemében a magazin első borítója a magazin címét Morse kódra lefordító formákból alakult ki. Tartalmilag film elemzések és kritikák, a közlekedési infrastruktúrával kapcsolatos kérdések, építészeti projektek elemzéséről szóló cikkek (pl. Moshe Safdie Expo 67-es Habitat projektje) alkották a kiadvány gerincét. Ezen felül vendégszerkesztők cikkjeit is tartalmazta, például Cedric Price egyik cikke, aki a magazin megjelenésekor tartott órát a bristoli egyetemen és akit a két főszerkesztő kvázi mentorként ismert el. Cedric Price és az Archigram hatása szinte minden Megascope magazinon kimutatható, akár tartalmilag, akár grafikailag. A negyedik számban Murray és Sherwin megelőlegeznek egy ötödiket, de valójában az már soha nem jelent meg, mert a legtöbb közreműködő átkerült a londoni Architectural Association képzésére, majd Murray ott 1966-ban megalapítja a szintén jelentőssé váló Clip-Kit[67] diákújságot.

A kiadvány részletesebb elemzése az első számban megfogalmazott összekötő szerep miatt vált kutatásom szempontjából érdekesség. A Megascope számait áttekintve azonban ez a szerep nem jellemzően kimutatható az egyes kiadványok tartalmát és terjesztését illetően sem. A Megascope azonban egyike volt azon kevés magazinoknak, ahol a pénzügyi alapokat sikerült a szerkesztőknek reklámok (építészeti anyagokat gyártók, más szakmai újságok hirdetései, stb.) és egy előfizetési struktúra mentén megteremteni. Az ArchPop esetében a Megascope financiális hátterének kialakítása volt segítségemre abban, hogy a magazin létrehozásának pénzügyi hátterét az egyes tervezési feladatokhoz kapcsoljam hozzá.

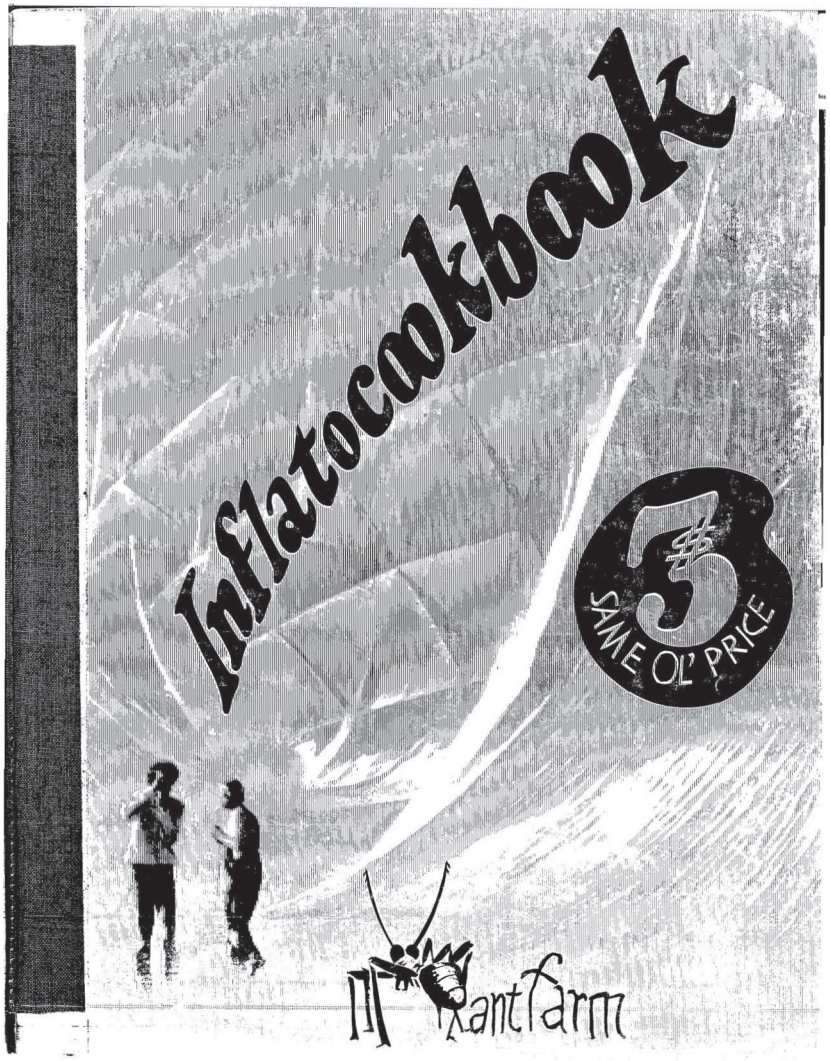

Az Infaltocookbook borítója.

Forrás: https://web.media.mit.edu/~bcroy/inflato-splitpages-small.pdf, letöltve: 2021. 05. 23.

68
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 124. p.

69
Ibid. 134. p. és 138. p.

INFALTOCOOKBOOK[68]

Első megjelenés ideje és helye: 1971. január, Sausalito

Az Ant Farm kollektíva magazinjának nevét a csapat egyik tagja, Doug Michels találta ki. Az 1968-ban megalakult, magukat környezeti nomádoknak hívó alkotócsapat tagjai voltak még Chip Lord, Curtis Schreier, Andy Shapiro, Hudzon Marquez és Doug Hurr. Az Inflatocookbook újságot az Ant Farm Sausalito-ban található alkotóműhely-raktárában írták, tervezték és állították elő a csapat tagjai. Az első példány 1971. januárjában házi készítéssel 2000 példányban jelent meg. 1973-ban kiadtak még egy számot, egyszerűbb formátummal. Mindkét szám egy-egy darabja 3 dollárba került. A kiadvány valójában egy receptkönyv volt arról, hogyan lehet felfújható épületeket bárhol telepíteni és felfújható szerekezetekből építészeti strutúrákat csinálni. A magazin üzenete egyszerű volt: végy egy teherautót, indulj el vele nyugatnak, majd fújj fel egy félgömböt. Kézzel rajzolt recept-szerű ábrázolásokat és útmutatókat tartalmazott arról, hogy lehetséges pneumatikus boltíveket létrehozni és más egyéb felfújható téri elemeket, így komoly mérnöki tudást ötvözött ezzel a játékos formátummal.

Az Infaltocookbook vizsgálata a doktori kutatásom szempotjából két fontos elemmel gazdagította a kiegészítő módszertani keretrendszer lehetséges eszköztárát. Az ArchPop magazinban ekkor már létezett a Recept rovat, melyhez a fenti kiadvány további inspirációt és tartalami kitekintést illeszett. Továbbá az Inflatocookbook hangvétele és közvetlensége, humora és könnyedsége részben visszaigazolta az ArchPop hangvételének koncepcióját, részben pedig a humor és játékosság területeire irányította a figyelmemet.

ON SITE[69]

Első megjelenés ideje és helye: 1972, New York

Az ON SITE negyedéves magazint 1972-1974 között publikálta a SITE, Inc. iroda. A cégnév a Sculpture in the Environment elnevezés rövidített változata. A SITE stúdiót 1970-ben Alison Sky és James Wines művészek alapították, később csatlakozott Michelle Stone művész és Emilio Sousa építész. Az ON SITE főszerkesztőjeként Sky úgy gondolta, hogy a magazin a környezettel és művészetekkel foglalkozó kommunikációs csatornaként értelmezhető. Az irodában a public art mozgalom egyik elhivatott alkotóműhelyében az építészet állandó vita tárgya volt, és a művészet nyersanyagának tekintették, amelynek a nyilvánossággal foglalkozó művészeti formaként való lehetőségeit a kortárs művészek és építészek gyakran figyelmen kívül hagyták. Az ON SITE magazin próbálta nem leszűkíteni a művészetek és építészet szűken vett definíciója mentén a megjelenő tartalmakat és olyan tágabb kérdéseket feszegetett, mint a tér minősége, dinamikája vagy a benne rejlő potenciálok. Később az olajválság hatására a magazin a természetes erőforrásokkal és az energia szerepével és annak emberi környezetre vonatkozó formáló hatásaival is foglalkozott.

70
Ibid. 138. p.

71
Ibid. 139. p., 143. p. és 147. p.

72
Az N&n galéria védnöke: Göncz Árpád. Az N&n galéria alapítvány kuratóriuma: Halas István fotóművész, a kuratórium elnöke, Erős Hajna Kata karamikus, Nagy Bálint építész. Az N&n galéria alapítvány felügyelő bizottsága: Dr. Balás Éva ügyvéd, Fábri György filozófus, Janesch Péter építész, a felügyelőbizottság elnöke. Az N&n galéria mellett működő Tanácsadó Testület: Bán Ferenc építész - Nyíregyháza, Batár Attila építész - Párizs, New York, Bíró Yvette filmesztéta - Párizs, New York, Borvendég Béla építész - Szeged, Janáky István építész, Janesch Péter építész, Kerékgyártó Béla filozófus, Konrád György író, Kovács Péter művészettörténész - Székesfehérvár, Kovalovszky Márta művészettörténész - Székesfehérvár, Molnár Éva, Megyik János szobrász - Kötcse, Bécs, Nagy Ildikó művészettörténész, Passuth Krisztina művészettörténész, Plesz Antal építész, Preisich Katalin építész, Tillman J. A. filozófus, Tóth Mária.

73
https://exindex.hu/event/uj-irany-csoport/,
illetve a galéria kiállítási indexe itt olvasható: https://exindex.hu/venue/n-n-galeria/

Az ON SITE magazin utolsó, 1974-ben megjelent számának bevezetőjében James Wines visszautal a magazin történetére és kritikai fogadtatására. Méltatja, hogy a magazinnak hogyan sikerült elmosnia a határokat a művészetek, építészet és a közösségi területek között. Wines így ír: "Kritizálva voltunk, hogy túl komolytalanok vagyunk, vagy éppen túl komolyak, túl ezoterikusak, túl radikálisak, túl kétértelműek, túl funky-k, túl simák, túl nagyok, túl kicsik."[70]

Az ON SITE magazin vizsgálata a társtudományok közötti kapcsolatok és azok (építészeti) kommunikációs eszközökre vonatkozó hatásai miatt volt releváns számomra, illetve a magazinok rendszerint reflektáltak az iroda munkáira is.

ART NET és NET[71]

Első megjelenés ideje és helye: 1974, London

Az Archigram-alkotó Peter Cook 1973-ban megalapította az Art Net intézményt, ami az építészeti kísérletezésnek otthont adó galéria és eseménytér, műhely és beszélgetőhely volt a londoni Covent Gardenben. Miután 1973-ban bezárt az Archigram Architects iroda, Cook folytatta elköteleződését az építészeti networking területén az Art Net segítségével például Rem Koolhaas, Charles Jencks, Reyner Banham vagy Clement Greenberg előadásai és egyéb tematikus konferenciák alkalmával. Ennek a műhely-galéria térnek volt a nyomtatott kiadványa az Art Net magazin, melyet Peter Cook az Archigram kvázi meghosszabbításaként értelmezett. Az 1974-ben kiadott két számot követően az Art Net-ből Net-re változott magazin egyik igen jelentős száma lett az 1976-ban kiadott harmadik szám, melynek címe Forty London Architects volt. Ez voltaképpen egy Cook galériájában rendezett átfogó kiállításnak a katalógusaként is értelmezhető. A galéria 1979-ben zárt be.

Az Art Net a doktori kutatásom szempontjából a helyhez kötöttség, az iroda-galéria térhez való kapcsolódási pont szempontjából vált érdekessé. A kutatás egyrészt formálta és a jövőre nézve távlati célként is formálni fogja a *by atelier* stúdió és az ArchPop magazin kapcsolatát.

Magyaroraszágon az Art Net koncepciójához és működéséhez hasonló az N&n Galéria működése, mely egy alapítványi működtetésű, privát építészeti és művészeti kiállítóhely volt Budapesten, a Hajós utca 39. szám alatt. A galériát Nagy Bálint építész alapított 2001-ben, majd 2011-ben bezárt[72], ekkor Nagy Bálint már 2009-től vezette a FUGA Építészeti Központot.

Magam is több, az N&n Galériában rendezett kiállítást, ahhoz kapcsolódó beszélgetéseket néztem meg és hoztam el minden alkalommal az egyes kiállításokhoz kapcsolódó, eltérő tartalommal bíró, ám formátumban mindig azonos, kb. 10x10 cm-es, négyzetes leporelló-szerű katalógust. Az Új Irány Csoport 2008. január 17. - február 4. közötti kiállításán[73] munkatársként és alkotótársként én is részt vettem. A lábjegyzetben felsorolt kuratóriumi tagokat és tanácsadó testületet bemutató névsorból is látható, hogy az N&n Galéria a 2000-es évek jelentős hazai építészetelméleti műhelyeként működött, bevonva társtudományok alkotóit, gondolkodóit.

A WET borítója.

Forrás: a szerző a Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010 könyv saját példányából szkennelte 2021. 05. 23-án.

74
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 150. p.

75
Ibid. 155. p.

WET: THE MAGAZINE OF GOURMET BATHING (AND BEYOND)[74]

Első megjelenés ideje és helye: 1976, Los Angeles

1975-ben Leonard Koren, a művész és volt építész hallgató, illetve a színész Ed Begley Jr. felállítottak egy tusolót Paul Ruscha nappalijában és meghívtak művészeket, zenészeket és színészeket, majd tusolás közben lefotózták őket. Koren-nek e projektből lett a 17 gyönyörű férfi tusol című fotósorozata, majd ugyanebből alakult ki az 1970-es évek egyik legikonikusabb publikációja, a WET magazin, mely 1976-1981 között jelent meg. Összesen 34 számot élt meg a publikáció. A WET kiadvány egy kb. B5 méretű fénymásolt zine-ből egy kultikus publikációvá nőtte ki magát több ezer előfizetővel. Lényegében innovatív fürdési technikákkal, művészettel, építészettel, New Wave és punk zenével foglalkoztak az egyes számok.

A WET magazin lapszámainak olvasása közben láthatjuk a posztmodern divat megszületését, a szörfözés és gördeszkázás művészeti, szubkulturális hatásait és az egész jelenséget az urbánus terek, a public art és közösségi városi élmények összefüggésében értelmezhetjük. Az egész publikáció tükrözte Koren azon nézetét, hogy az építészek által előállított környezet és terek túlkódolják az emberi aktivitásokat. Koren ezen felül kifejezetten kedvelte az olvasók által beküldött és általuk tervezett fürdésre alkalmas tereket, fürdéshez kapcsolódó képeket. Feltételezte, hogy mindenki másképpen fürdik, így a WET magazin voltaképpen a gourmet-fürdőzést szorgalmazta, és vállaltan hirdette, hogy a meztelen testen és a spontán fürdőzésre alkalmas körenyezet megteremtésén keresztül újra eljuthatunk az erotika, a gyönyör és az abszurditás felszabadító hatásaihoz. Leonard Koren végül beadta a WET magazint, mint diploma-projektet az UCLA-n, és 1979-ben lediplomázott.

A magazint a Clip/Stamp/Fold könyvben található publikációk sorozatából a tematikussága miatt vizsgáltam, valamint az egyes számokban főként azokra a cikkekre koncentráltam, ahol a WET magazin olvasók által beküldött és épített, alkotott tereket jelenített meg és mindez hogyan hatott a magazinra, mint kommunikációs eszközre.

ARCHETYPE[75]

Első megjelenés ideje és helye: 1979, San Fransisco

Az Archetype magazin szerkesztői, Andrew Batey, Henry Bowels, Kurt Forster, Diane Ghirardo és Mark Mack a magazin nyitószámában kinyilvánították, hogy az Archetype, eltávolodva a nagy amerikai építészeti kiadványoktól, egy eklektikus de irodalmi médium, mely egyesíti a kaliforniai lazaságot a nemzetközi kifinomultsággal. A szerkesztők véleménye szerint magazinjuk a tudományosság, a relevancia, az újdonság és a szépség sajátos egyvelege. A környezet, a minket körülvevő világ szigorú, elgondolkodtató és egyszerű megértését tűzték ki célul. Összesen 9 száma jelent meg. Kezdetben az A3-nál kisebb, kb. 28x35 cm-es, fekete-fehér publikációként megjelenő újság tartalmában történeti esszék formájában dolgozott fel

perifériális, populáris és tudományos témákat a kortárs designnal összefüggésben, minden esetben nagyon sok humorral operálva.

Kutatásom szempontjából az Archetype magazin a humor tekintetében vizsgált médium. Egyike azon ritka kiadványoknak, ahol ez az elem kimondottan és a szerkesztők által deklaráltan része az akár tudományos írásként is felfogott publikációknak és szerkesztői alapelvként hivatkoznak rá.

Az 1960-as és 1970-es években kiadott és abból a fenti szempontok szerint szelektált építészeti magazinokat részletesen áttekintve megállapítható, hogy ez a radikális, tartalommal, mondanivalóval és potens kommunikációval rendelkező műfaj alapvető kísérő eleme lett az építészetről való kommunikációnak. A magazin-formátumot nagyobb arányban és rendszerint a szakmabeliek belső kommunikációra használták, azaz radikális, formabontó építészeti hozzáállásukat igyekeztek kortársaikkal megosztani, és az egyes, igazán sikeressé vált magazinok esetében a kiadvány köré szerveződött közös gondolkodású, és építészetelméleti szempontból is meghatározó műhelyekké alakultak.

A felhasználóval való kommunikációs csatornaként a felkutatható magazinok kisebb hányada foglalkozott, de már az 1960-as és 1970-es években is több ilyen magazinnak célja volt e kommunikációval való kísérletezés, illetve a szakmabeliek számára készült magazinok is rendszerint foglalkoztak a radikális építészeti témák és ötletek és a nem szakmai közönség közötti kapcsolat kvázi nem-létével.

A fent bemutatott publikációk akár szakmai, akár a szélesebb közönség felé irányuló kommunikációban szívesen és gyakran használtak váratlan, humoros, játékos elemeket, vagy éppen kapcsolták össze a szakmai diskurzust a hétköznapiság elemeivel. A fenti radikális kis magazinok azonban lehetőséget adnak az építészeti munka és az építészet ilyetén történő bemutatására. A vizsgált magazinokat globális referenciapontokkal rendelkező hivatkozásként, ám lokálisan igyekeztem értelmezni.

3.4. Kortárs nemzetközi építészeti magazinkultúra

Az előző fejezteben bemutatott törekvések és magazinok az 1960-a és 1970-es évekből vett példák, melyek izgalmasan reagáltak az 1950-es években elindult kulturális és társadalmi változásokra. Az építészet egy lassú folyamat, egy-egy építészeti koncepció megszületése, majd annak valóságos megépítése több évbe is telhet (vagy éppen a mű és így a mögöttes gondolatok soha nem épülnek meg). Az építészek számára egy gyorsabb és naprakészebb formátum, így például a zine-ek világa lehetőséget adhat a kortárs társadalmi és kulturális jelenségekre való építészeti reakciók és gondolatok bemutatására. Ezek a törekvések az előző fejezetben ábrázolt korszak előtt is léteztek.

76
Colomina, Beatriz (ed.) with Meyer, Kimberly, MAK Center for Art and Architecture: *Adolf Loos: DAS ANDERE Ein Blatt zur Einführung abendländischer Kultur in Österreich, (The Other)* Journal for the Introduction of Western Culture into Austria, Zürich: Lars Müller Publishers, 2016, 2-3. p.

77
From Xerography to HTML, Ethel Baron and César Reyes from dpr-barcelona interview Beatriz Colomina in https://mascontext.com/pdf/MAS_Context_Issue09_NETWORK.pdf, 22. p.

78
Ld. például Koolhaas, Rem: *Content*, Köln: Taschen, 2004, vagy később a BIG: *Yes is More, An Archicomic on Architectural Evolution*, Köln: Taschen, 2010

79
Redstone, Elias: *Archizines*. London: Bredford Press, 2011, 18-19. p.

Az egyik első ilyen (tartalmában igen meghökkentő) kiadvány Adolf Loos Das Andere című publikációja volt 1903-ban, mely mindösszesen két, egyenként 14 oldalas számot ért meg a Kunst magazin mellékleteként. A két példány fakszimile kiadásban (és a német mellett angolra fordítva) újra olvasható. A 2016-ban kiadott reprint szerkesztője, Beatriz Colomina a kiadvány kritikai bevezetőjében utal arra[76], hogy a teljes egészében Loos által írt és szerkesztett kézikönyv-formátumú magazin tartalmilag az akkori osztrák élet képmutatásával és felszínes esztétizálásával foglalkozik, Loos pedig fanyar és szellemes eszközökkel kritizálja mindezt. Colomina bevezetője azzal a kérdéssel kezdődik, hogy a művészet és az építészet miért nem szerepel a kiadványokban, mindemellett felsorolja azokat a kérdéseket (többek között az ételek, a divat, a bútorok vagy a fodrászat mellett a szex, az önkielégítés, a közerkölcs, a szifilisz, a pornográfia és a koktélok is szerepelnek a magazin hasábjain), amelyekkel az építész az említett két 14 oldalas magazinban foglalkozott. A hétköznapi élet és annak minden eleme, mint az építészetet és a művészeteket körbeölelő kontextus foglalkoztatta Loos-t és speciálisan személyes hangvételével a kiadvány a közvetlenség eszközével élt. Ugyanennek a korszaknak a terméke a Le Corbusier és Amédée Ozenfant által 1920-ban alapított L'Esprit Nouveau magazin, vagy a Gio Ponti által 1928-ban alapított Domus kiadvány. Colomina a MASContext-ben megjelent 2011-es interjújában kifejti, hogy az 1920-as években az építészek leginkább önmagukat és elméleti munkásságukat építették fel a magazinok segítségével, míg az 1960-as években a kis magazinok eredetileg az akkori társadalmi és kulturális változásokra igyekeztek minél időszerűbb válaszokat adni. Hozzáteszi, hogy a modernitás építészei (a kontextustól függően) valamilyen módon és formátumban mindannyian kapcsolatba kerültek a kiadványok, publikációk világával.[77]

A már bemutatott radikális kis magazinok nyomot hagytak a következő évtizedek építészeti gondolkodásán és megjelent az ezeken a kiadványokon edukálódott építész-generáció. Mindez az 1990-es évek második felére kiegészült az építészeti munka digitalizációjával, a szoftveres tartalom-előállítással és tervezéssel, majd a 2000-es évektől az internettel, mint legújabb platformmal[78].

A doktori kutatásom szempontjából igyekeztem a fókuszt a nyomtatott magazinokon és kiadványokon tartani és következő állomásként egy olyan korszakot vizsgáltam, amikor az internet már kínált, vagyis kínálhatott volna jobb vagy kielégítőbb alternatívát a nyomtatott zine formátumnál. A 2000-es évek második felében, és méginkább a 2010-es évtizedre forduló első években az internet térnyerésének ellenére és az építészeti blogok és online újságírás által kínált végtelen lehetőségek világában is elindult egy újabb nyomtatott magazin-alkotásra való törekvés.

Elias Redstone, az ARCHIZINES projekt megalkotója a kutatásáról, az utazókiállításról és weboldalról készült azonos című publikációjának előszavában kifejti[79], hogy 2005 környékén személyes indíttatásból kezdett véletlenszerűen a kezébe került építészeti magazinokat gyűjteni. Majd a PIN-UP magazin szerkesztőjével, Felix Burrichterrel történő megismerkedését követően, illetve a Dél-Amerika kortárs építészetét vizsgáló ösztöndíj alkalmával felfedezett építészeti magazinok után, majd végül Angliában 2008 körül megtalált építészeti temaikájú

80
https://archizines.com

81
Redstone, Elias: *Archizines.* London: Bredford Press, 2011, 21. p.

82
Ibid. 22. p.

83
Wilson, Rob: *On Publishing Architecture (even though there's no cash in mags…)*, in Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 35. p.

84
Ibid. 37. p.

független magazinok párhuzamosan létező jelenségének felismerésekor változott át e gyűjtés egy kategorizáló kutatási projekté, mely egy látszólag összefüggéstelen jelenséget vizsgált. 2011-ben elindult a projekthez tartozó weboldal is, és a kontinenseken átívelő, egymással párhuzamosan létező kortárs és független kis építészeti magazinok világából egy, a jelenséget jelenidejűségében bemutató kollekció, valós időben bővülő weboldal[80] és kiállítás alakult ki. Redstone maga is elismeri, hogy szelekciója szubjektív olyan értelmeben, hogy gyűjtése a hagyományos építészeti újságíráshoz képest alternatív publikációkra koncentrált, de az, hogy pontosan mit jelent az alternatív jelző, nehéz objektív módon definiálni[81]. Mindemellett néhány vezérelvet mégis meghatározott: a magazinnak több, mint egy számmal rendelkező, időszakosan megjelenő publikációnak kellett lennie, a kortárs szemlélet átlátása érdekében kizárólag 2000 utáni megjelenésű magazinokat vizsgált. A kutatásba bekerült publikációk formátumban, az alkotók személyét illetően, a tematikát tekintve nagyon eltérőek, de mindegyik kapcsolódik az építészethez. Példányszámban 30 darab és 25 000 példány közé esnek. Minden kiválasztott publikáció az emberek által elfoglalt terek dokumentálásával és kritikai megközelítésével foglalkozik olyan hangnemben, mely eltér a professzionális, vagy a mainstream építészeti publikációk világától[82].

Elias Redstone ARCHIZINES projektjét 2018. június 22-én találtam meg, ekkor már megjelent az ArchPop első száma (2018. április). 2018. június 28-án e-mailben megpróbáltam felvenni a kapcsolatot Elias Redstone-al, de ahogyan elkezdtem feldolgozni ezt a kutatást, kiderült, hogy a projekt ekkor már nem volt folyamatban. A 2011-ben, Londonban az Architectural Association-ben indult utazókiállítás 2015-ben Moszkvában, a Tsvetnoy Central Market-ben, a kiállítás utolsó helyszínén lezárult, eközben 34 várost járt meg. Majd a teljes anyag archiválásra került és jelenleg a Victoria & Albert Múzeum National Art Library könyvtárában található meg.

Redstone könyve egyfelöl az első kiállításhoz kiválasztott 60 különböző publikáció rövid bemutatását tartalmazza (ezek az utazókiállítás során további 40 darabbal bővültek), másrészt különböző esszéket is tartalmaz, melyek a témához kapcsolódó változatos írások az építészeti publikációk felfutásának indokait, okait és körülményeit vizsgálandó. Rob Wilson például, aki a londoni Block magazin főszerkesztője kifejti[83], hogy tapintható okai vannak az internet igazi felfutásának idején való nyomtatott építészeti magazinok megjelenésének: úgy látja, hogy a 2000-es évek második felében bekövetkezett pénzügyi válság és az építőipart is elérő gardasági visszaesés az építészek számára egy fájó és figyelemfelkeltő esemény, melynek következtében tendenciózusan jelentek meg azok a proaktív szereplők, akik ily módon próbáltak meg hozzájárulni a válságban lévő kulturális berendezkedés megváltoztatásához.

Wilson írásában még arra is utal, hogy e magazinok azért jelentek meg egyre nagyobb számban, mert a válság és az eldobható, kizárólag a még több vásárlásra koncentráló társadalmi légkörben az építészet éppen azon a határmezsgyén mozgott, hogy megszűnik egy szociálisan elkötelezett és művészi attribútúmokkal rendelkező alkotói munka lenni[84]. Wilson továbbá kifejti, hogy az építészeti témákat reprezentáló médiumok vagy szélsőségesen akadémikus, nagyon

85
Ibid. 42. p.

86
Az építész-diplomamunkaként készített publikációra másik példa Michelle Fornabai *Death Drive* nevű zine-je, melyet 1992-ben a Princeton Egyetem Építészet MA képzésen készített. A diplomamunka a Death Drive-ként is ismert, California State Highway 46-os úttal foglalkozott. Ezen az úton halt meg James Dean. Fornabai diplomamunkája arra az általa "kultikus építészetként" definiált különleges területhasználatra és funkcióra keresett megoldást, melyet az út mentén a James Dean halálát feldolgozó rajongók és érdeklődők, zarándokok alakítottak ki önszerveződő módon. Fornabai diplomája tartalmazott egy kiállítóteret, egy "kifutót", ütközés-szimulátort és egy bárt is. A *Death Drive* újság pedig az építészeti terv részeként Fornabai szerint a legalkalmasabb médium az ilyen "kultikus építészet" esetében egy közös platform megteremtésére.

87
Zeiger, Mimi: *On Content, Fandom and How James Dean, Jarvis Cocker and James Murphy Changed Architectural Publishing*, in in Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011

88
Ibid. 58. p.

89
"*Zines, in this indecent relationship to pop culture, form a discursive space between poles - between mainstream and what used to be called 'alternative' culture, between professional and amateur, between the academy and the everyday. For architecture, this is useful space for acting out enthusiasms - activist, political or personal - not sanctioned by the traditional canon.*"
Ibid. 62. p.

szűk célközönséget megmozgató publikációk, vagy pedig teljesen kommersz és mainstream, az építészetet mélységében bemutatni nem képes magazinok. Wilson továbbá utal arra is, hogy a nyomtatott magazinok reneszánsza magyarázható az internet már-már túlzott térnyerésével, a nyomtatottság valódiságára való vágyakozással, a súly, a lapozhatóság aktusa, a papír textúrája, az illat, összességében a valóságosság egzotikuma vált vonzóvá a mindent elárasztó internetes tartalom tükrében[85].

A zinek sajátos nyelvezetével és a tartalommal kapcsolatosan Mimi Zeiger kritikus, szerkesztő, kurátor és egyben az 1997-ben a Southern California Institute of Architecture (SCI-Arc) egyetemen szerzett Építészet MA képzésen diplomamunkaként[86] elindított *loud paper* nevű publikáció szerkesztőjeként írt esszét[87] az ARCHIZINES projekthez. A zineket véleménye szerint a rajongás (fandom) különbözteti meg az átlagos magazinoktól. Szerinte a valamire irányuló rajongás kultúrájának megléte nélkül nem lehetséges zine-t készíteni, hiszen ezt a formátumot és a tartalmat nem egy szerkesztői testület alkotja meg, hanem egy lelkes, valamilyen téma iránt elkötelezett és arra akár irreálisan nagy energiákat is fordítani képes egy vagy több fős, azonos kulturális látásmóddal rendelkezők társasága[88]. Éppen ezért bizonyos fokú amatőr hatás is megfigyelhető a zinek világában. Ennek kapcsán fellelhető a párhuzam Denise Scott Brown korábban már idézett, 1968-as megállapítása és a Zeiger esszéjében 2011-ben is felemlegetett speciális (és talán a kritikai hangnemből érezhetően idegesítő) amatőrség között. Zeiger esszéjében a doktori kutatásom szempontjából is kitűnően és pontosan definiálja, mit jelent a zine a kommunikáció és a kísérlet kontextusában:

"*A zine-ek a popkultúrához való illetlen viszonyukban egy diszkurzív teret alkotnak a pólusok között - a mainstream és a korábban "alternatívnak" nevezett kultúra, a professzionális és az amatőr, az akadémia és a mindennapok között. Az építészet számára ez egy hasznos tér a hagyományos kánon által nem szentesített - aktivista, politikai vagy személyes - lelkesedések kiélésére.*"[89]

Az ARCHIZINES projektben bemutatott publikációk közül is, hasonlóan a Clip/Stamp/Fold kutatás elemzésekor, azokat a magazinokat vizsgáltam, melyek valamilyen módon (tartalmilag, formátumban vagy éppen hangvételben) igyekeztek a szakmai közegen kívüli társadalmi szereplőkkel is kapcsolatba lépni. Redstone válogatása egy igen széles spektrumon mutatja be a 2000-es évek második felétől kialakulóban lévő építészeti zine kultúrát, ugyanakkor érezhetőek strartégiai jellegű választások is, melyek inkább a kortárs építészet-elméleti kánon építésében elfoglalt intézményekhez való kötődésük miatt kerülhettek be a projektbe.

Redstone meglepően nagy hányadban választott ki egyetemi hallagtók által szerkeszett újságokat. Ezeket alapvetően nem vettem figyelembe, mert klasszikus értelemben nem tekinthetőek zine-nek, főként amiatt, hogy a hallgatói kiadványok lényegében lemodellezik az akadémiai publikálás világát, gyakran úgyanúgy szelektált, peer-reviewed elméleti témájú

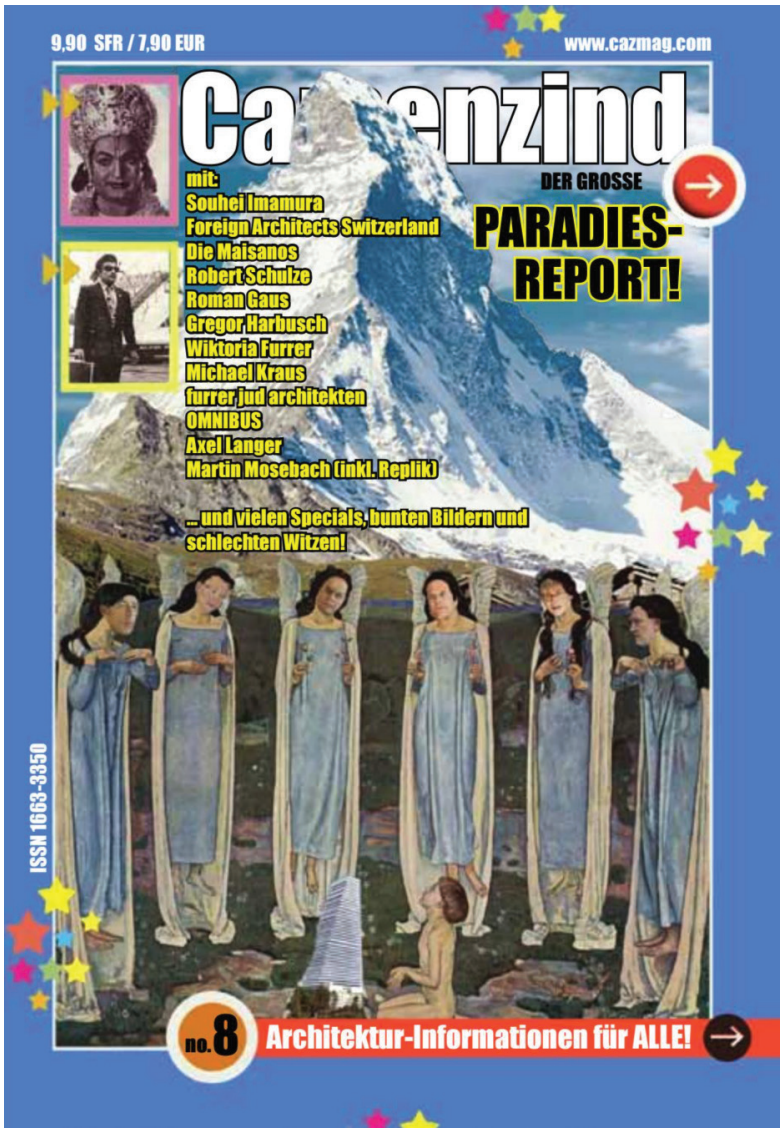

A Camenzind #8 borítója.

Forrás: https://issuu.com/camenzind/docs/nummer_8_teaser
Letöltve: 2021. 09. 24-én.

90
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 32. p., illetve https://cazmag.com

91
https://cazmag.com/Mission-Statement

92
Boucsein, Benedikt, Humpert, Axel, Seidel, Tim: *Towards a Productive Relationship between Society and Architectural Practice: An Approach* in Verlag Sonderzahl 7/2012, Bécs: Sonderzahl, 2012, 10. p.

93
Ibid.

cikkeket közölnek, mint a hivatalos akadémiai kiadványok. Kétségtelen, hogy sok esetben képesek radikálisabb építészeti gondolatoknak is helyet adni, de céljuk egyetlen esetben sem a szakmán kívüli közeggel való kommunikáció, sok esetben még az akadémiai közegen túli kommunikáció sem az.

CAMENZIND[90]

Első megjelenés ideje és helye: 2005, Zürich, Svájc

A magazin a weboldalon megfogalmazott missziója szerint "a kortárs város minden lakóját megcélozza, a nem építészeket éppúgy, mint az építészeket, a passzív és az aktív polgárokat egyaránt. 2005 és 2018 között a Camenzind magazin 19 száma jelent meg. A magazinban az építészetről és az urbanisztikáról nemcsak építészek, hanem zenészek, művészek, fizikusok, építőmérnökök, művészettörténészek, filozófusok, közgazdászok vagy éppen az építészet egyszerű lakói és használói is beszéltek és írtak. A Camenzind magazinok az enteriőrmagazinok és az építészeti szaklapok között helyezkedtek el. Így komolyak voltak, de ugyanakkor tele voltak szórakozással, iróniával, színnel, támadással és szenvedéllyel."[91]

Benedikt Boucsein, Tim Seidel és Axel Humpert alapították a magazint, előbbi kettő 2005-ben, az utóbbi 2004-ben végzett az ETH Zürich építészképzésén, majd 2007-ben közösen alapították a BHSF Architekten építészirodát is. A Verlag Sonderzahl 2012/7-es számában megjelent, közösen jegyzett cikkükben[92] megfogalmazzák hozzáállásukat: "A mai társadalom számára való ambiciózus építkezés nem feltétlenül jelenti egy szuperfejlett gyakorlat megvalósítását, hanem inkább azt, hogy reálisnak kell lennünk azzal kapcsolatban, hogy az építészet felhasználói mit tudnak befogadni, és hogy az építési folyamatban részt vevő emberek mit tudnak megvalósítani. Befogadás szempontjából az építészetnek a felhasználókhoz és a szakmai világhoz egyaránt szólnia kell. Nem szabad a felhasználók feje fölött beszélnie, vagy ellentmondásosan alkalmazkodnia az igényeikhez. Magazinunk, a Camenzind célja, hogy aktívan összekapcsolja az építészetet a társadalommal, rámutatva ezzel a fent említett második fontos tényre. A Camenzinddel az a célunk, hogy átlépjük a jelenlegi helyzetben akadályozó megértési határokat. Az építészet látszólag már nem magától értetődő - ezért megértést adunk. Azzal, hogy a Camenzind-t egyrészt a népszerű építészeti magazinok, mint a Dwelling vagy az Living at home, másrészt az elméleti magazinok közé helyezzük, megpróbáljuk az építészek számára fontos kérdéseket a nem építészekkel is megismertetni. Mivel manapság az emberek nagy mennyiségű információval szembesülnek, a könnyebb megközelítés érdekében a nyomtatott, színes és humoros magazin médiumát választottuk."[93]

A magazin címlapja az első két szám esetében még vizuálisan nem tükrözte a tartalmat, a harmadik számtól azonban egészen a tizenegyedik számig egy viszonylag koherens, akár még a pletykalapokat is eszünkbe juttató vizuális ábrázolás jellemezte. Amikor a szerkesztése Belgrádból működött, akkor a magazin arculata is egy Kelet-Európai kiáltvány tisztán grafikus

Az Evil People in Modernist Homes in Popular Films borítója.

Forrás: https://www.printedmatter.org/catalog/27610/
Letöltve: 2021. 09. 24-én.

94
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 53. p.

95
https://www.printedmatter.org/catalog/27610/

96
https://www.colophon-foundry.org/goods/sad-people/

97
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 71. p., illetve http://junkjet.net

megjelenésű arculatát kapta és átmenetileg a Kamenzind-re történő átnevezéssel is keményítettek hangulaton.

A Camenzind a kutatásom szempontjából a legérdekesebb esettanulmány: magával a kiadvánnyal és a mögötte rejlő koncepcióval akkor találkoztam, amikor az ArchPop számai már megjelentek, így kvázi párhuzamos jelenségként értelmeztem ezt a zine-t. A Camenzind jó példa arra, hogy egy Magyarországról nézve fejlettebb építészeti gyakorlattal és nemzetközileg elismert teoretikus háttérrel rendelkező szakmai közegben is jelenidejű problémaként definiálódik a kortárs fiatal építész-generációban a felhasználók irányába közelítő kommunikáció, illetve annak hiánya és erre megoldási javaslatuk egy zine létrehozása.

EVIL PEOPLE IN MODERNIST HOMES IN POPULAR FILMS (EPiMHiPF)[94]

Első megjelenés ideje és helye: 2010, New Haven, CT

Benjamin Critton grafikus alkotta meg a bulvár formátumban kiadott magazint a Yale School of Art hallgatójaként, tervei szerint évente jelent volna meg. A piros és sárga tintával nyomtatott zine könnyed egymondatos, fotó-alapú megközleítésben mutatja be a modernista építészet népszerű filmekben való ábrázolását, reflektálva arra a hagyományra, hogy a gonosz karaktereket, negatív hősőket és a hozzájuk kapcsolható eseményeket általában modern épületekhez társítják. A tervezett éves megjelenés helyett 2019-ben jelent meg a második szám, Sad People in Modernist Homes in Popular Films címmel, mely a formátumot megtartva, tíz esettanulmány segítségével azt a jelenséget vizsgálja, hogy a filmekben a boldogtalan karakterek is modernista épületekben élnek. Ebben a számban már kiegészítő esszék is megtalálhatóak a rövid szöveggel ellátott fotóriportok mellett.

A publikáció kutatásom szempontjából mind a formátum, mind a tartalom megjelenítése miatt referenciapontként értelmezhető. Az EPiMHiPF[95] és SPiMHiPF[96] magazinok teljes mértékben ugyanarra a formátuma épülnek, mellyel én is kísérletezek, kiegésztíve még ezt azzal, hogy ez a két magazin hagyományos napilap papírra és nyomdai tehnikával is készül, így tapintásában még jobban felidézi a klasszikus értelemben vett újságolvasás élményét. Tartalmilag egy, a szakmán kívül is könnyen értelmezhető, széles kulturális érdeklődést kiváltó módszerrel és humorral kommunikálja a film és építészet, az elidegenedés és a modernizmus, illetve a felhasználói attitűd és az épített környezet kapcsolatát.

JUNK JET[97]

Első megjelenés ideje: 2007, Stuttgart, Németország

A Junk Jet egy kollaboratív formátum, mely főképpen spekulatív koncepciók bemutatására jött létre. A magazint szerkesztői és egyben kiadói, Asli Serbest és Mona Mahall rendhagyó

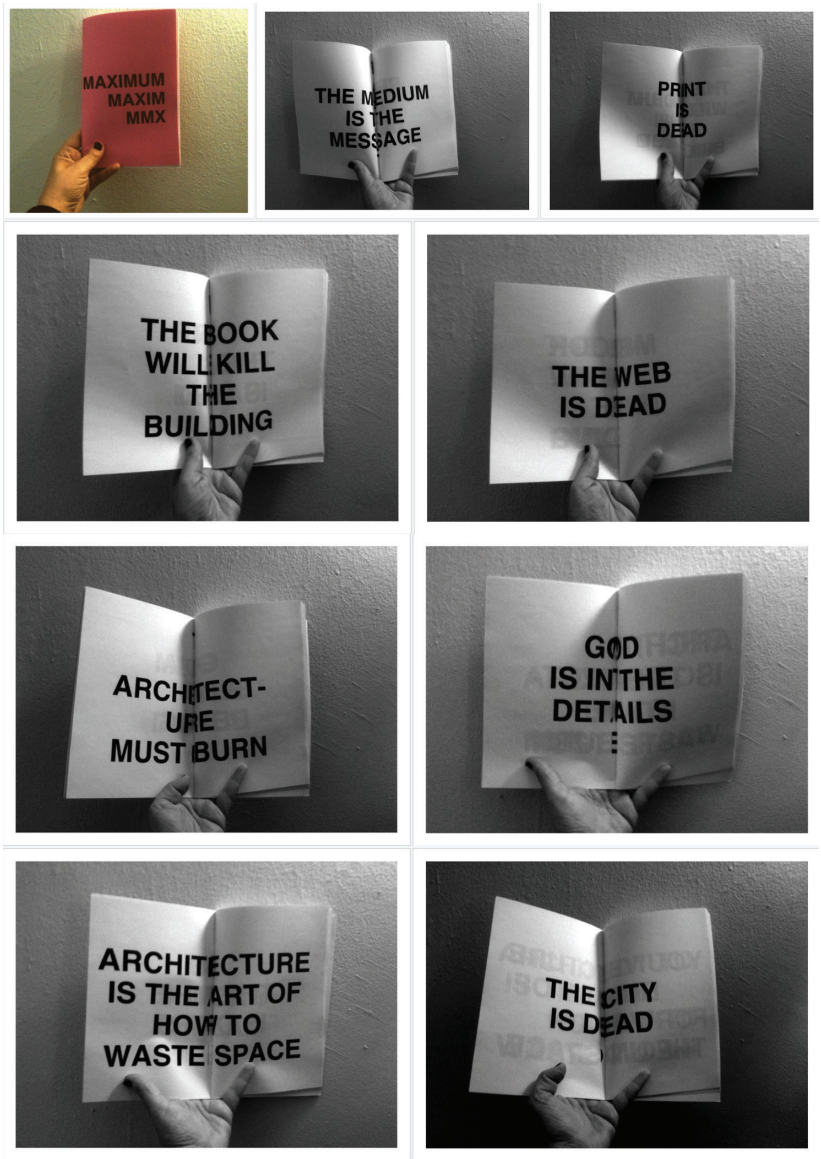

Az MAXIMUM MAXIM MMX borítója és a teljesség igénye nélkül néhány oldala.

Forrás: https://www.flickr.com/photos/15954806@N00/sets/72157625002951863/
Letöltve: 2022. 04. 30-án.

98
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 71. p.

99
2019-ben, még a Junk Jet zine vizsgálata előtt, az ArchPop második számától elkezdtem kitűzőket, pecséteket és matricákat készíteni, meyek főként a magazin manifesztumát dolgozzák fel és ezeket én is ingyenes mellékletként adom az üzlet/irodába betérőknek, vagy teszem ki a portál elé a magazinnal együtt.

100
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 79. p.

101
Bővebben ld.
https://loudpaper.typepad.com/loudpaper/2010/10/maximum-maxim.html
https://www.flickr.com/photos/15954806@N00/sets/72157625002951863/
https://mimizeiger.com

mediális eseménysorozatként értelmezik. Minden kiadvány egy nem kereskedelmi, low-fi papírkiadványként értelmezhető, furcsa és különleges ajándék mellékletekkel.

Az első számhoz egy válogatás CD-t készítettek az alkotók, azaz nem csak tartalmilag kísérleteznek a különböző médiumok váratlan társításával, hanem fizikai értelemben is. Idézve a 2012-ben megszűnt magazin weboldalán az alkotókat a Junk Jet "vad formákról és talált tárgyakról, furcsa elméletekről és (kis) narratívákról, anti-divatokról és nem-stílusokról, a do-it-yourself munkák, véletlen eredmények, elakadt hétköznapi gyakorlatokból, régi médiumokból és felforgatott megszokott eszközökből eredő deviáns és normális esztétikai formák felfedezéséről szól"[98]. Míg a legelső kiadvány a kudarc, vagy jobban mondva a zaj témájával kísérletezik, addig a második, 2008-ban megjelent szám már az építészeti és térbeli munkákkal kísérletezik. A harmadik, *flux us! flux you!* alcímmel rendelkező szám az ideiglenes típusokra összpontosít: boogie-épületek, guruló sziklák, repülő építmények, ideiglenes piramisok, felemelt pincék és beásott tereptárgyak, függönyök, lakóhajók, buborékok, zeppelinek, repülő csészealjak alkotják a tartalmat A negyedik szám tematikája a semmiből-valamit-csinálni aktusával foglalkozik, és olyan műveket tartalmaz, amelyek a hókuszpókusztól a valódi varázslatig ölelik fel az alkotás és létrehozás e különleges típusát. Az ötödik szám voltaképpen egy archívum, amely az internetes kultúra lehetetlenségével foglalkozik nyomtatott formában. Az internetes tartalmakat a digitális térből egy papír-térbe helyezi át. A hatodik, és egyben utolsó szám az itt és ehelyütt problematikájával, a globális kulturával szembenéző helyi formákról és terekről szól.

A Junk Jet zine egy nevében, tartalmában és grafikai arculatában is junk és trash magazin, annak minden szükséges attributumával, esetlegességével, átgondolt átgondolatlanságával. A számok szinte teljes terjedelmükben megtekinthetőek a neten, az első szám 222 példányban, a második 555 példányban jelent meg, ezek azóta fizikai értelemben elfogytak. Az utolsó három számból, melyek 888, 777 és 999 példányban jelentek meg, még lehet rendelni, 17 és 12 eurós áron. Az első szám CD melléklete után a további lapszámokban építész tetoválást, maszkot vagy éppen posztert, matricát találunk építészeti tematikával[99].

Mindezek az eszközök, a formátum, a grafikai arculat, a választott témák és az ajándék mellékletek, lehetővé tesznek egy közönség-tágítást. Hordozzák annak lehetőségét, hogy a szakmán kívülről érkezők, kapcsolódva valamely fenti elemhez, más területről, más érdeklődéssel, de mégis építészeti problémákkal, és tematikával foglalkozó magazint olvassanak.

MAXIMUM MAXIM MMX[100]

Első megjelenés ideje: 2010, New York, USA

Mimi Zeiger, a korábban már idézett teoretikus és kritikus, loud paper nevű zine projektjének fanzine-ja a MAXIMUM MAXIM MMX kiadvány[101]. A 2010-ben megjelent kiadvány mindösszesen egy példányt ért meg, így ez egyike azon projekteknek, melyek ellentmondásban vannak a korábban bemutatott, Redstone által deklarált minimális elvárással,

Az The New City Reader borítója és hátoldala.

Forrás: www.newcityreader.net
Letöltve: 2018. 06. 22-én.

102
Az idézet eredetije Mimi Zeiger blogján található, a kiadvány megjelenése kapcsán írta 2010-ben, ld. https://loudpaper.typepad.com/loudpaper/2010/10/maximum-maxim.html

103
Eredetileg a http://www.archizines.com/New-City-Reader oldalon, valamint a www.newcityreader.net oldalon volt elérhető a tartalom. Jómagam még 2018.06.22-én letöltöttem pdf formátumban a 2010. november 5-én megjelent számot, melyben többek között Beatriz Colomina is közreműködött.

miszerint több számmal operáló kiadványokat válogat be az ARCHIZINES projektbe. Mimi Zeiger kiadványának beválogatása az én kutatásom szempontjából amiatt releváns, hogy a formátum és a tartalom tekintetében egy teoretikus beállítottságú szerkesztő áll a projekt mögött. Zeiger nem gyakorló építész, urbanista, designer vagy grafikus, projektje alapvetően az építészeti kommunikáció elméleti irányból történő vizsgálatának és kritikai elemzésének eredménye és a zine mind tartalmilag, mind kinézetben ezt a hozzáállást fogalmazza meg.

Zeiger szerint "az aforizma, a rövid, emlékezetes, gyakran lényegre törő kijelentés népszerűsége együtt jár a nyomtatás feltalálásával. A 18., 19. és 20. században az aforizmákat és mondásokat világszerte vastag, kötött kötetekben adták ki. Bár a digitális korban a nyomtatás továbbra is bizonytalan, az aforizmák tovább élnek."[102] A kiadvány rövid tömör, azonos mérettel szedett betűkkel megfogalmazott kvázi manifesztumokat tartalmaz az építészet, a digitális és analóg kommunikáció, és mindezek elméleti háttere tekintetében. Zeiger aforizmái kimondott és kimondatlan állítások a jelenkor ambivalens megítélését illetőe, e szlogen-szerű kommunikáció egyértelműen mindenki számára érthető üzeneteket fogalmaz meg.

THE NEW CITY READER[103]

Első megjelenés ideje: 2010, New York, USA

A New City Reader magazin nem szerepel Elias Redstone könyvében, csak a projekt weboldalán volt megtalálható. A magazint két okból építettem be a doktori disszertációba: egyrészt az egész ARCHIZINES projekthez e kiadványon keresztül jutottam el, hiszen ahogyan elkezdtem kutatni az építészeti magazinok világát, Beatriz Colomina munkássága és a Clip/Stamp/Fold egy megkerülhetetlen kiadványnak bizonyult. Ahogyan haladtam tovább Colomina projektjeinek vizsgálatával, úgy találkoztam a New City Reader kiadvánnyal 2018. júniusában és kapcsolódtam ezen keresztül az ARCHIZINES projekthez. A mestremunkát taglaló fejezetekben kifejtem, hogy milyen intuitív indittatásból és előképek kapcsán alakult ki a magazin és annak formátuma, tartalma. Két hónappal később, az elméleti kutatás során találkozni egy olyan, formátumban és tartalomban is igen hasonló publikációval, mely sok szempontból akár előképként is értelmezhető lett volna, természetesen nagy hatással volt mind a gyakorlati projektekre, mind pedig a kísérleti munkák megalapozottságára.

A The New City Reader egy építészetről, köztérről és városról szóló újság, amely a New Museum of Contemporary Art-ban 2010. október 6. és 2011. január 9. között látható "The Last Newspaper" című kiállítás részeként jelent meg. A Joseph Grima és Kazys Varnelis szerkesztők által tervezett újság tartalma a mai technológia, gazdaság és társadalom korszakos változásainak térbeli következményeire összpontosít. A The New City Reader a kiállítás időtartama alatt megjelenő egy darab számból állt, amelynek hetente egy-egy új rovata a múzeum galériatermében készült el, és amelyet egy-egy építészekből, teoretikusokból és kutatócsoportokból álló, különböző vendégszerkesztői csapat alkotott meg. Ezek a részek ingyenesen elérhetők voltak a New Museum-

A TOA - toughts on architecture első számának plakája.

Forrás: https://toa-thoughtsonarchitecture.tumblr.com/image/166354776189
Letöltve: 2021. 05. 21-én.

104
https://toa-thoughtsonarchitecture.tumblr.com

105
https://toa-thoughtsonarchitecture.tumblr.com/info

ban, és - a 19. századi amerikai városokban elterjedt, Kínában és a világ más részein még ma is népszerű gyakorlatot követve - a város falain voltak kifüggesztve a nyilvánosság számára, hogy kollektív olvasásra buzdítsanak.

3.5. A magyar építészeti zine-ek gyakorlata

A kortárs építészeti magazinkultúra hazai, igen csekély példáiból is vizsgáltam három publikációt, melyek nagyon különböző aspektusokból és indittatásból születtek. A válogatásom, mivel jóval kisebb mennyiségből lehetett egyáltalán kiindulni, igen változatos és az eredeti elképzeléseimmel ellentétben nem tudott kizárólag arra az aspektusra koncentrálni, hogy mely kiadványok azok, melyek kifejezetten a nem építész közönség felé való nyitás végett jöttek létre.

TOA - thoughts on architecture[104]
Első megjelenés ideje: 2017, Budapest

A TOA az AU Workshop, vagy au műhely, egy budapesti építész iroda kiadványa. Az iroda a 2010-es első projektje óta eltelt 12 év alatt számos nemzetközileg is elismert és publikált alkotást hozott létre és egy igen speciális, egyedi építészeti hozzáállást honosított meg a hazai építészeti közegben. A honlapjukon olvashatóak szerint "a TOA egy építészeti vitafórum, amelyet az Architecture Uncomfortable Workshop alapított és szervez, félbehajtott A4-es papírlapra nyomtatva. Meghívunk másokat, hogy együtt gondolkodjunk az építészethez kapcsolódó témákról."[105]

Az eddig három számot maga mögött tudó kiadvány 2017-ben, és kétszer 2019-ben jelent meg. Minden 12 írást tartalmazó szám egy-egy kiállítás vagy esemény keretében jelenik meg nyomtatott formában is. Az első számban még főként az iroda alapítói, Ghyczy Dénes Emil és Szederkényi Lukács írtak esszéket. A második és harmadik számok alkotói között hazai és külföldi építészek és gondolkodók is közreműködtek, és az alapítók már csak 1-1 írással járultak hozzá a lapszámokhoz.

A TOA-t megelőzte egy másik újság is, erről Ghyczy Dénes Emil az Artmagazinnak adott 2018-as interjúban így fogalmaz: "Az Uncomfortable Architecture újságnál az volt az irányelv, hogy minden évszakban megjelenik egy-egy újság, másmilyen, de minden esetben egyszínű borítóval. A tartalmat mellettünk a meghívott művészek szolgáltatták. Az egyik számban egy Richard Nonas- (Az 1963-ban született és jelenleg New Yorkban élő alkotó etnológus pályájáról tért át az ott tapasztaltakat hasznosító, az őt körülvevő világ megértésére törekvő művészeti praxisra. Gordon Matta-Clark és Richard Serra mellett tagja volt az Anarchitecture csoportnak – szerk.) szöveget is leközöltünk a New Yorkban őt meglátogató barátunk segítségével. Egy újság

A Struct.Zine grafikai layout-ja Sipos Balázs grafikus Behance oldaláról.

Forrás: https://www.behance.net/gallery/6828851/StructZine-00-logo-layout-concept
Letöltve: 2021. 05. 21-én.

106
https://www.artmagazin.hu/articles/interju/9b24d10e43946ed215ccf530dff61152 és https://epa.oszk.hu/02900/02996/00019/pdf/EPA02996_artm_2018_01_020-025.pdf 23-24. p.

107
Ibid.

108
A Struct.Zine magazin www.structzine.hu weboldala ma már nem működik.

109
https://www.prae.hu/article/5932-egyre-csak-hajtogatjak-a-srtuct-zine-mar-a-lelohelyeken/

110
https://urbanista.blog.hu/2013/04/03/jon_a_structzine_masodik_szama és http://hg.hu/cikkek/varos/15566-jon-a-structzine-masodik-szama

111
https://www.behance.net/gallery/6828851/StructZine-00-logo-layout-concept

öt-hat példányban született meg, aztán mivel drága volt, a projekt egy idő után abbamaradt. Itt jött az ötlet, hogy olyan formátumban kell gondolkozni, ami sokkal inkább szórólapszerű és csak egy cikket vagy egy, az építészethez bármilyen módon kapcsolódó gondolatot és grafikai megoldást jelenít meg. Ez lett a TOA, azaz Thoughts on Architecture. Nemrég volt az első tizenkét szám bemutatója."[106] Ezt Szederkényi Lukács így egészíti ki: "A TOA-ban az a lényeg, hogy azok, akik éppen az építészettel foglalkoznak és van egy fontos gondolatuk, azt leírják. Így az itt megjelent szövegeknek a szigorúan vett építészeti írásokhoz nem igazán van közük."[107]

A TOA formátuma annyira neutrális, egyszerű és egyszerűen sokszorosítható, hogy megjelentetését nem igazán korlátozzák kiadói és financiális kötöttségek. Neutralitása és univerzális megjelenése nem szűkíti le a közönségét sem.

Bármilyen műfajra, szakmára és indittatásra, akár irodalomra, filozófiára is gondolhat az, aki kézbe veszi. A TOA valamilyen közvetett vagy közvetlen módon az építészeten keresztül értelmezett írások és képek gyűjteménye, és az építészethez kapcsolódó tágan értelmezett téri, érzelmi, érzékelések, gondolatok, elméletek, összessége, melyek a szakmai közegen túli közönség számára is érdekesek lehetnek.

STRUCT.ZINE[108]

Első megjelenés ideje: 2013, Budapest

Az összesen két példányt megélt, klasszikus értelemben vett építészeti zine 2013. március 4-én, egy kerekasztal-beszélgetéssel mutatkozott be[109], majd egy hónappal később, 2013. áprilisában még megjelent a második száma[110], ezt követően megszűnt. A magát urbanisztikai és építészetelméleti funzine-ként definiáló kiadvány eredetileg negyedéves tematikára építve jelent volna meg, három hetente és egy-egy lapszámot egy szerző birtokolt volna az adott negyedéves tematikát figyelembe vevő tartalommal.

A lap alapító-szerkesztője, Csiszár Mátyás már az első számhoz is sok különböző hátterű közreműködőt (esztétát, urbanistát, grafikust, kurátort, designert és építészt) is bevont a munkába. A zine formátuma[111] kreatív, hajtogatható, a valódi zine-k világából merít, ahol a hajtogatás, a formátum technikás kialakítása már magában egy állítás. A Struct.Zine egy nagy ívre, kétoldalasan nyomtatott és különböző hajtásokkal végül leporelló-szerű formátumban kapható magazin, melyet így szinte bármilyen irányból olvashatunk. A lap egyik oldalát a képanyag, másik felét pedig a szöveg foglalja el és különböző kulturális kötődésű és funkciójú lelőhelyeken lehetett jelképes összegért hozzájutni.

A 8oldal első számának borítója.

Forrás: https://issuu.com/mindspace_budapest/docs/mindspace_kiadva_ny
Letöltve: 2018. 06. 22-én.

112
https://issuu.com/mindspace_budapest
és
https://mindspace.hu/hu/projekt/8oldal-nyolc-varosi-szamizdata-2018-2019

113
Ibid.

114
https://www.isbnbooks.hu/kiadok/

8OLDAL[112]

Első megjelenés ideje: 2018, Budapest

A Mindspace csapata által létrehozott 8oldal zine a kutatásom szempontjából az egyik legérdekesebb hazai referenciapont. A Mindspace nonprofit szervezet 2012-ben alakult meg hivatalosan. Az élhető várossal foglalkozó szervezet a kerékpáros kulturára, a Duna városban betöltött szerepére, a Palotanegyed egyes területeinek élhető rehabilitációjára koncentrálva végez olyan közösségi projekteket, akciókat, stb., melyek egy-egy urbanisztikai beavatkozást megalapoznak, bemutatnak, vagy éppen megismertetnek az adott közösséggel, és mindemellett céljuk aktívan segíteni a projektek olyakor eltérő érdekű és vagy beállítottságú szereplőinek együttműködését.

A Shared Cities: Creative Momentum európai kulturális platform keretében egy pályázat segítségével hozták létre a VIII. kerületben a Csarnoknegyedre fókuszáló projektjüket: a 8oldal kiadvány ennek keretében jelent meg 2018-2019-ben. A zine összesen 6 példányt élt meg, és leiratuk szerint a 8oldal egy "városi szamizdat a nyolcról és az éppen formálódó, vagy már ezeréve fellelhető közegről. A havi egyszer megjelenő kisformátumú újságot a Mindspace csapata ötölte ki és írja azóta is. Budapestről, a fenntartható városi létről, közérthetően egy kis urbanisztikáról, a csapat aktuális projektjeiről, no meg minden egyéb fontos dologról (társkereső, időjárás jelentés, játék) firkászkodnak. grafikus: Thury Lili állandó szerzők: Vida Vera, Nánási Emese, Sipos Márti, Rózsavölgyi Andi, Gunther Dóri, Somló Dávid, Kobrizsa Ádám"[113]

Az újság egységes, városi lap arculatára építő grafikai megjelenéssel szólítja meg egy adott közösség tagjait, függetlenül attól, hogy építészek-e vagy sem, azaz pontosan az a célja, hogy mindenki számára kommunikálja a városrészhez, negyedhez kapcsolódó közösségi, építészeti rehabilitációt, egyéb programokat, beavatkozásokat. A zine hasábjain lokális hírek, a rehabilitációval kapcsolatos tudnivalók, és a városrészt használók számára érdekes, de mindig helyspecifikus információk, cikkek jelennek meg, kiegészülve olyan általános napi- és hetilapokra jellemző rovatokkal, mint az időjárás-jelentés vagy a keresztrejtvény. A készítők között nincs építész.

A hazai építészeti zine-ek után való (némileg eredménytelen) kutatás azonban rávilágított egy alakuló hazai folyamatra, mely a 2010-es évek második felétől látszódik aktivizálódni. A zine-k világa inkább kötődik a grafikusok és vizuális kommunikáció szakterületén dolgozók közösségéhez. Kutatásom és a kísérelti projektjeim szempontjából kifejezetten az építészeti témájú vagy indittatású zinek-et és kis, radikális magazinokat vizsgáltam.

A disszertáció keretei nem teszik lehetővé ezen újabb szubkultúra átfogó vizsgálatát, ugyanakkor fontosnak tartom bemutatni, hogy az én kísérleti projektjeimmel időben párhuzamosan alakult meg 2017-ben a szintén a MOME Doktori Iskolán kutató Istvánkó Beáta által az ISBN books+gallery könyvesbolt és galéria, mely az elmúlt 5 évben sok régiós és hazai zine-t és ehhez hasonló kiadványt forgalmaz[114].

115
Az Ukmukfukk Zinefesztről ld. Istvánkó Bea cikkét https://punkt.hu/2019/05/20/varrogep-es-kozlekedesi-baleset-uki-2019/
A fesztivál szervezői: Lerch Julcsi, Marjai Petra Lilla, Sebesvári Soma, Ausztrics Andi, Herczeg Zsófi, Istvánkó Bea, Németh Emese, Pálhegyi Flóra, Péter Judit, Puskár Krisztián, Rumi Bori, Rumi Zsófi, Rádi Gábor, Szigeti Árpi, Kovács Kristóf.

116
A teljesség igénye nélkül a Hurrikan Press és a BPZines például két olyan kiadó, melyek egy-egy kiadványa (pl. Free Wall Space by Bad Buzz - https://hurrikanpress.bigcartel.com/product/free-wall-space-by-bad-buzz) akár építészeti tematikájú zine-ként is felfogható.

2016 óta létezik az Ukmukfukk Zinefeszt[115], melynek célja a zine-kultúra magyarországi népszerűsítése és a hazai zine közösség formálása[116].

A bemutatott nemzetközi és hazai építészeti tematikájú nyomtatott újságok folyamatukban értelmezve rámutatnak egy olyan kommunikációs platform meglétére és alakulására, mely segítheti az építészetet abban, hogy tartalmát és mondanivalóját annak mélységében legyen képes a nem szakmai közeg felé kitekintő módon kommunikálni. Ez a platform, vagy médium képes lehet felnyitni az építészet olykor kívülről zártnak tűnő világát a felhasználók felé és ezzel párhuzamosan az új kommunikációs platform és eszköztár építészeti elméletbe és gyakorlatba történő inetgrálásával mindez hatással lehet magára a tervezési folyamatra is, beengedve a társművészetek, a felhasználók és akár a mindennapiságban és érthetőségben rejlő pozitív hatásokat is.

„Azért nem válaszoltam semmit, mert jó lesz.”

Az egyik megrendelőnk egy e-mailes konzultációs anyagra egy héttel később adott személyes válasza 2014-ből.

117
Az építészeti hivatás kialakulását és hivatássá válását, valamit az ebből a folyamatból gyökeredző ellentmondások bemutatását, kitekitve a magyarországi állapotokra Vámos Dominika körületekintően és részletesen kifejti doktori disszertációja *Hivatás és modernitás* c. fejezetében, ld. Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez.* Doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011, 12-27. p.

118
Hitchcock, Henry-Russell: *The architecture of bureaucracy & the architecture of genius.* in Architectural Review. 101 (601), 1947, 3-6. p. A cikket 2020. február 12-én fénymásolat formájába kaptam meg a Princeton Egyetemen töltött kutatási időszak alatt Beatriz Colomina professzortól.

119
A témáról ld. bővebben Sudjic, Deyan: *Épületkomplexus*, Budapest: HVG Könyvek, 2007

120
Moravánszky Ákos: *A tanító építész* című előadása 2013. május 15-én a MOME Doktori Iskolán, forrás: a szerző saját jegyzetei és fotói.

121
Neufert, Ernst: *Der Architekt im Zerreisspunkt*. in Vorträge, Berichte und Diskussionsbeitragäge der Sektion Architektur auf dem Internat. Kongreß für Ingenieurbildung (IKIA) Darmstadt 1947 . Hrsg. von Ernst Neufert, Darmstadt 1948, 92 -95. p.

4. A praxis-gyakorlás kommunikációs paradigmaváltásának hatásai az építész szerepkörre

A hagyományos értelemben vett építészeti hivatás[117], vagy praxis és az építész szerepének és megítélésének változása terén megfigyelhető a különböző építész-identitások, és azok elemzésének sokasága és szerteágazó értelmezése. Henry-Russell Hitchcock 1947-es cikkében[118] érzékletesen ábrázolta az építészeti hivatás két fő megközelítését: az építész szakmát gyakorlók jelentősebb hányadát a mérnöki és szolgáltatói szerepet hangsúlyozva bürokratikus építészeknek nevezte, akik alapvetően végrehajtják a megbízók és a különböző piaci szereplők által elvárt igényeket. Tudásukkal és így terveikkel szinte teljes mértékben e folyamatot szolgálják ki. Másrészt definiálta az építészek azon szűk csoportját, akiket egyszerűen csak géniuszi tervezőnek nevezett. Ők azok, akik felülemelkedve a földhözragadt igényeken és a pusztán mérnöki hivatás adta konstrukciós elveken, az építészetet magasabb rendű mondanivalók mentén, meghatározhatatlan plusz összetevők, akár művészi jellegű hozzávalók segítségével alkotják meg s így épületeik emlékezetesek és kánonteremtők lehetnek.

A Hitchock által ábrázolt építész-szakmai identitás kettősségének tökéletes megjelenítése látható az 1943-ban Ayn Rand írónő Ősforrás (Fountainhead) című regényéből 1949-ben bemutatott azonos című filmben, ahol a főszereplő Howard Roark megtestesíti az elveit soha fel nem adó, individualista, független és önálló gondolkodású, tudatos építész karakterét. A film ezzel párhuzamosan egy másik erősen sarkított építész személyiséget is ábrázol: Roark egyetemi barátját, Peter Keatinget, aki szerint az építész sikere azon múlik, mennyire tudja kiszolgálni a közízlést. Keating alkalmazkodik a reá nehezedő, nem feltétlen szakmai elvárásokhoz s elfogadja, hogy a sikerhez és gazdagsághoz vezető út timpanonokkal és dór oszlopokkal van kikövezve.

Hitchcock cikkének következtében és az ezzel párhuzamosan alakuló kulturális légkör formálódása okán az építészek évtizedeken keresztül arra törekedtek, hogy épített projektjeik bizonyítékaival igazolva tisztázzák, hogy bürokratának vagy zseninek kell-e tekinteni őket. Ez a folymat a 20. század végére a sztárépítészetre épülő kultusz, és a jelenséget kísérő hierarchikus struktúra kialakulásához vezetett a szakmában[119].

A modernitás által létrehozott építész-modell képét árnyalta Moravánszky Ákos professzor a MOME Doktori Iskolán 2013. május 15-én tartott előadásában[120]. Moravánszky az építész szerepek kapcsán idézte az 1947-ben Darmstadt-ban tartott IKIA kongresszus anyagaiból készült, 1948-ban Ernst Neufert által szerkesztett, *Az építész a törésponton* című beszámolóban[121] megfogalmazottakat, melyben a kongresszus résztvevői öt kategóriát neveztek meg, melyek mentén az építészeti hivatást csoportosítani érdemes: Mester, Professzor, Népnevelő, Kutató, és Tudós.

Ezek a kategóriák sokkal diverzebb képet festenek a szakmáról és a szakmában

Moravánszky Ákos előadása a MOME Doktori Iskolán 2013. május 15-én.

Fotó: Kiss-Gál Zsuzsanna

122
Balázs Mihály DLA: Vallomás, 2017, forrás: https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA11733

123
Ibid.

tevékenykedők lehetséges szerepeiről, mely egyrészt az amerikai és európai kulturális megközelítés különbségeiből is fakad, másrészt a szakma szükségszerűen diverzebben látja önmagát belülről, mint ahogyan az építészek szerepe a civil szféra vagy a szakmai platform belső működését nem ismerők számára látható. Erre is rámutathat a fent ábrázolt kettősség.

Az építész szakma művészetként, alkalmazott művészetként vagy éppen mérnöki tudományként történő besorolása szintén komoly hatással van az építész szerepének belső és külső meghatározottságában. Balázs Mihály Vallomás című, 2017-es írásában így fogalmaz: "Hogy az építészet művészet-e, avagy tudomány sokan próbálják meghatározni, a köztük lévő arányokat megtalálni. Elgondolkodtat, hogy magamat azonban sem művésznek, sem tudósnak nem gondolom. Foglalkoztat a kérdés, hogy hol van a helyem ebben a rendszerben? Azt hiszem az építészetnek megvannak a maga önálló ismérvei, feladatai és lehetőségei, amelyek átívelnek a művészet és tudomány határain. Az építészet önálló entitás, szintézis megteremtésére alkalmas kapcsolatrendszer a humán és a reál oldal között. Kivételes korok kivételes pillanataiban ez a két oldal összeér."[122]

Moravánszky azonban előadásában utalt arra, hogy az ezredfordulóra kialakult, fentebb már említett, s egyoldalúan felépített, túlságosan leegyszerűsített építész-kép veszélyei megmutatkoznak a szakma megítélésében és a szakmai szereplők identitás-érzékelésében is. A végletekig leegyszerűsített sztárépítész-kulturára épülő szerepkeresés korlátozó lehetősége a 2000-es évekre az építész szakmát gyakorlókat bizonyos fokú belső indentitás-válságba is sodorta. A Moravánszky által is ábrázolt, már eleve diverzebb szerepekből való kiindulás több lehetőséget tartogat az építészek számára saját munkájuk és építész-karakterük megformálásban.

E folymatokkal párhuzamosan (ld. 2.1. és 2.2. fejezetek) megjelennek a befogadói oldal, a felhasználók, a nem építészek érzékelésében történő változások. A felhasználói oldal képi, vizuális orientációjú érzékelésén túl megjelenik az élmény- és esemény-alapú feldolgozás és befogadás igénye építészeti léptékben is. Amennyiben az építészet a képiséget meghaladó, kortárs esemény- vagy élményalapú művészeti és kulturális jelenségeket kommunikációs és módszertani szempontból korlátozottan, vagy nem követi le, akkor jelentősen szűkülhetnek a felhasználói közeggel való kapcsolódás lehetőségei. A felhasználó a kötődést élmény-alapú kapcsolódási pontok mentén éli át. E gondolatot Balázs Mihály sokkal finomabban és érzékletesebben fogalmazza meg és áthelyezi az építész oldalára (is): "a ház magán viseli korának és alkotójának minden lényegi tulajdonságát. Az elsődleges érzékelésben a forma ugyan meghatározó, de kis keresgéléssel mögötte mindig megtalálható létrejöttének kiváltó oka, felfedezhetők milyenségének alakító tényezői. Figyelmemet egyre inkább ezek a tényezők kötik le. Az építészet kapcsán mind gyakrabban gondolok arcokra és kezekre, mozdulatokra. Kíváncsian fürkésző tekintetek, megbízók mosolygós vagy gondterhelt pillantásai, építőmesterek tettrekész nézése és kemény kézfogása jelennek meg emlékeimben."[123]

A fenti gondolatról és a 2000-es évek első két évtizedében Magyarországon is megjelenő participatív módszertani kezdeményezésekről, a közösségi tervezésről és az építészek nyitásának belső indittatásáról árulkodik például a Műcsarnokban 2019. április 26-án megnyílt TÉR///

124
A kiállítás 2019. augusztus 25-ig volt látogatható. Dekovics Dóra, a kiállítás kurátor-asszisztense írt cikket felkérésemre az ArchPop magazin második, 2019/1 számába. Témaként az építész, mint kurátor szerepkört kértem, hogy saját tapasztalatai szerint fejtse ki egy átfogó cikkben, mely végül az általa szelektált projektekkel, *Építész, kurátor?* címmel jelent meg.
A kiállításról ld. még http://epiteszet2.nemzeti-szalon.hu/kozosseg_es_epiteszet/index.php

125
Tihanyi Dominika: *Kreatív stratégiák és a köztéri művészet szerepe a városrehabilitációban*, doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2012

126
A témában ld. még az Alföldi György vezette Rév8 tevékenységét a VIII. kerületi rehabilitációk kapcsán, vagy az Új Irány csoport által tervezett köztereket, ennek első közösségi tervezésben megvalósult projektjét,a Teleki tér rehabilitációját, vagy ide tartozik Borsos Melinda és Dimitrijevic Tijana kőbányai Idesüss óvodája, illetve a CAN Architects Mosonmagyaróvárra tervezett (és éppen folyamatban lévő) iskola épülete.

ERŐ, II. Építészeti Nemzeti Szalon kiállításon a szintén Balázs Mihály kurátori munkájának eredményeképpen bemutatott *Közösség és építészet* című kiállítás[124].

E disszertációban nem térek ki a participatív módszertani tervezésre és a közösségi bevonáson alapuló új tervezői attitűdökre, mert kutatásomban a már létező módszertanokat kiegészítő kommunikációs elemekre koncentráltam. E jelenségek azonban mutatják, hogy a nemzetközi gyakorlatot lekövetve Magyarországon is megjelentek eme új kezdeményezések, melyek tudtak építeni például a hazai építész-oktatásban évtizedes múltra visszatekintő építőtáborok munkamódszerére is. A művészet és a közösségi bevonás lehetőségeinek tekintetében pedig Tihanyi Dominika 2012-ben írt disszertációja, és az azt megelőző, a 2000-es évek második felétől folyamatosan felépülő doktori kutatása is jól példázza a nyitásra való törekvés jelenségét[125]. Elmondható tehát, hogy az elmúlt években a szakma irányából is érzékelhető a törekvés a felhasználókkal való kapcsolatteremtésre, a párbeszéd elindítására[126].

A 20. század változatos évtizedeiben történt társadalmi és kulturális folyamatokat követően az ezredfordulóra az építész az általánost, a mindennapit elemző, szisztematikus módszertanra alapozó alkotóvá vált, aki a művészeti és technológiai aspektusok, eltérő társadalmi és kapcsolati rendszerek szintetizáló tervezője. Mindez egyedi alkotók és kollektívák esetében is zárt ajtók mögött zajlik, kiegészülve kísérletezéssel, elméleti és gyakorlati kutatásokkal és a jelenségek mélyebb összefüggéseinek megértésével. A felhasználó érzékelésében és az építész alkotói szerepkörében megfigyelhető változással, átalakulással egyidőben szükségszerű pradigmaváltás megy végbe az építészeti praxis felépítésében. Az építész a klasszikusan értelmezett téri koncepción túl az építészeti tervezés-módszertani eszköztárba így beemelheti a téri koncepciók élmény-alapú kiterjesztésének tervezését és annak kommunikációját is. A szakmai diskurzus nyitásának lehetséges eszköze a tervezési eszköztárban lévő kommunikációs eszközök átalakítása, felnyitása. Ennek eredményeképpen a felhasználó megismertethető az építészeti gondolkodással, a döntési mechanizmus összetettségével, a következmények sokaságával és a minőség támasztotta feltételekkel. Ennek útja lehet magának a tervezésmódszertannak bizonyos fokú játékos és humoros renoválása, mely az élményszerűség segítségével hozzájárul egy közösebb platform kialakulásához.

Az építészeti praxisok külvilág felé történő kommunikációjának a mestermunka fejezeteiben részletezett módszertanra épülő kiterjesztése, az építészeti praxis belső világának, életritmusának, alkotói, kreatív légkörének bemutatása a szűken vett építészeti produktum dokumentálása mellett a hagyományos értelemben vett építészeti kommunikációs eszközöknek nem része.

E kiegészítő kapcsolatteremtés célja a szigorú és izolált kóddal történtő szakmai kommunikáció felszabadítása. Tekintettel a felhasználói oldal változásaira és a kulturális erőtér társadalom-konstruáló szerepére, az építész beágyazottsága a szakmaiságon túl kiegészül e szakmaiság interpretálhatóságának képességével is. Az építész új, kurátori, mediátori feladata a kreatív folyamatok, a döntéshozatali mechanizmusok, az asszociatív, atmoszféra-teremtő

127
Váriné Szilágyi Ibolya: *Fiatal értelmiségiek a pályán. Tudósítás egy longitudinális szociálpszichológiai értelmiségi rétegvizsgálat tapasztalatairól., II. rész: A pályakezdő építészekről.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1981, 187-298. p. in Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez.* doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011, 24. p.

128
Ibid.

képesség, a művészi és technológiai, mérnöki tudás szintetizálhatóságára való képesség élményszerű bemutatása.

Vámos Dominika disszertációjában idézi Váriné Szilágyi Ibolya szociálpszichológus 1981-es kutatását[127], melynek jelenidejű relevanciája mindenképpen elgondolkodtató. Vámos Dominika így ír: "A szociológiai módszerekkel, interjúk és kérdőívek segítségével végzett vizsgálat arra irányult, hogy az ideális hivatásképre, értékorientációra, a munkahelyi beválásra és a pálya reális perspektíváira vonatkozó megállapításokat összehasonlító statisztikai adatsorok segítségével értékelhetővé tegye. A vizsgálat egy része az építészképzés tematikájának alapvető hiányosságaira mutat rá, amelyek elsősorban az egyetemi tanulmányok során táplált hamis szakmai ideálképhez kapcsolódnak. A hallgatók eszerint nem azzal a felkészültséggel hagyják el az egyetem falait, amire pályafutásuk során valóban szükségük volna. A szűken vett tervezői, mérnöki és művészi alkotótevékenység középpontba állítása mellett éppen a kommunikáció és döntéskézség, a társadalom felé való nyitottság és kapcsolatteremtő képesség, a nézetek nyílt és gyakori ütköztetése, a meggyőzőképesség szorul háttérbe a képzés során."[128]

Az új kurátori, mediátori szereppel kiegészülő tervezői szerepet támogató eszközöket lehetséges a szakmagyakorlás részévé tenni. A változó építész-szakmai munkát támogató és kiegészítő kommuniációs elemeket az építész-képzésbe is beilleszthető módon, az egyetemi tervezési feladatokat kísérő tervezési modulokkal, elméleti és gyakorlati kísérletekkel lehetséges egységes módszertani keretként értelmezni.

A doktori kutatás évei alatt elvégzett gyakorlati kísérleti projekteket bemutató fejezetekben a "Praxis, mint médium" hagyományos építész-tervezői módszertant kiegészítő kommunikációs stratégiát leíró módszert ábrázolom, mely az építészeti tervezésben a felhasználói közeggel, megbízókkal, az építészet közönségével, méginkább az ún. civil szférával történő kapcsolódási pontok integrálását teszi lehetővé. A módszertan keretet biztosít arra, hogy az építészeti praxis és annak működése, mint önálló kommunikációs platform ábrázolható és felnyitható a kortárs társadalmi konstrukciók kontextusában. E metodika az építészeti tervezési folyamatba szisztematikusan, akupunkturális jelleggel beépíthető kommunikációs elemek összessége, melyek az építészet művészeti relációira támaszkodnak és egymást inspirálva a folyamat közben is fejleszthetőek. Így megteremthető egy, vagy több integratív kapcsolódási pont az építész és a felhasználó között, mely áthidalja, közelítheti a két közeg közötti távolságot.

5. Bevezetés a mestermunkához

Mestermunkám a "Praxis, mint médium" kutatási folyamat dokumentálása, s az ebből kialakuló módszertani stratégiák bemutatása: a 2014-2022 között megvalósult kommunikációs kísérleti projekteket és a stúdió tervezés-módszertani átalakítására tett kísérleteket dokumentálom, ezek tapasztalatait összegzem és rendszerezem.

A doktori kutatásom során arra keresem a választ, hogy milyen, a kommunikációs folymatokat elősegítő módszertani elemek építhetőek be az építészeti tervezés folyamatába, melyek a leginkább járulhatnak hozzá a tervezői és a felhasználói, megbízói oldal egymáshoz való közelítéséhez. A mestermunka elemeiként létrejött kísérleti projektek a tervezési munka során szükségszerűen létejövő kommunikációs tereket próbálják rekonstruálni, felszabadítani és kiegészíteni.

A mestermunka elemei az építész és a felhasználó közötti viszonyrendszer értelmezése mentén születtek: Milyen eszközökkel lehetséges az építészeti beavatkozás mögöttes tartalmát, a benne rejlő gondolatokat, koncepciót és háttérmunkát is ábrázoló, valamint a felhasználói szempontokat feldolgozó kommunikáció megteremtése?

A "Praxis, mint médium" az elméleti kutatás alapjain nyugvó, arra is folyamatosan visszható gyakorlati, kisléptékű, és végezetül egy célzott egésszé váló munka, mely egy konkrét építészeti praxis, a *by atelier* építésziroda tervezés-módszertani átértelmezésén alapul és a praxist, mint médiumot állítja a középpontba.

A 2014 óta zajló projekt-sorozat arra a felvetésre szolgál mintaként, hogy az építészeti praxis akciószerűen, ám egymással összefüggésben értelmezett kommunikációs projektek segítségével hogyan változhat önálló médiummá és ez milyen visszahatással van az adott praxis építészeti tervezés-módszertanára. A praxis átalakítása egy módszertani kísérlet arra vonatkozóan, hogy az építészet, mint alkalmazott művészet, a szűken vett építészeti koncepció-alkotáson túl a párbeszéd és kapcsolattermtés tekintetében is alkalmazott művészeti formaként értelmezhető.

A mestermunka dokumentálása során bemutatom a folyamatszerűen felépített, éveken át tartó módszertani kísérleti projekteket. Az egyes projekteket a tervezésben részt vevő szereplők (tervező és megbízó, felhasználó) kommunikációs elmozdítására kifejtett hatás szerint csoportosítottam, ezért fordul elő, hogy ugyanarra az esettanulmányra több módszertani projektnél is hivatkozom. A mestermunka bemutatása során az alábbi értelmezésben használom a projekt és esettanulmány megnevezéseket:

> *Projekt*: azokat a praxison belül lefolytatott módszertani kísérleteket jelenti, melyek összességéből áll maga a mestermunka, s ezek eredményeként létrejön a "Praxis, mint médium" kiegészítő módszertani keretrendszer.
>
> *Esettanulmány*: a mestermunka dokumentálása során esettanulmányként

hivatkozom azokra a 2014-2022 között a *by atelier* irodában folyó munkákra, melyek során a mestermunkát alkotó egy-egy módszertani projektet teszteltem. Az esettanulmányok és kísérleti projektek időbeli eloszlását lásd a Függelék 1. sz. ábráján. Az esettanulmányok általános, leíró jellegű ismertetését lásd a Függelék 2. sz. táblázatában.

Az egyes kísérleti projektek bemutatásánál mind a pozitív, mind a negatív hatásokat és eredményeket bemutatom annak érdekében, hogy láthatóvá váljon a fejlesztések egymásra épülése és az az összetett folyamat, mely végül a "Praxis, mint médium" módszertani keretrendszert alkotja.

Az egyes projektelemeknél összegzem a projekt-tapasztalatokat, elemzem őket és kiemelem a legjelentősebb pontokat, melyekből gyakorlati, módszertani rendszert állítok össze, ezt hivatkozom "Praxis, mint médium" tervezés-módszertanként.

6. A “Praxis, mint médium” módszertani kísérlet felépítése

A mestermunka a *by atelier* stúdió építészeti praxis módszertani átalakítására tett kísérlet: a stúdió fizikai környezetének és kapcsolódási pontjainak kiterjesztése, az iroda funkcionális kiegészítési lehetőségeinek vizsgálata, valamint a tervezési folyamatokat bemutató, vagy azokat tesztelő kísérletekből áll. A 2019 óta *by atelier* elnevezéssel működő építész stúdiót *atelierarchitects* néven 2008-ban alapítottam Kiss-Gál Gergellyel közösen. Építészeti, belsőépítészeti és várostervezési munkákkal kezdtük meg a működésünket, illetve bútortervezéssel és tájépítészettel is foglalkozunk. Az iroda a mai napig e különböző léptékekben és területeken alkot párhuzamosan. A vezető tervezői feladatokat alapvetően az alapító tagok látják el, ezen felül 1-3 fő állandó munkatárssal dolgozunk a párhuzamosan futó munkák mennyiségének függvényében, valamint a tervezési folyamatokba gyakran hívunk az iroda interdiszciplináris megközelítése végett egyéb alkotói területekről teljes értékű tervezőként bevont közreműködőket (pl. grafikus, keramikus, képzőművész). Az iroda ügyvezetői és vezető tervezői feladatait 2017. január-2021. október között egyedül láttam el.

Az iroda munkamódszere egy gondolati közös platform és közös koncepióalkotás megteremtésének elméletére épül. A tervezési munkák során az irodában dolgozó összes (építész) tervező egyenlően vesz részt a tervezési folymatban: az adott tervezési feladathoz kapcsolódóan vezető tervezőként témaköröket határozok meg, melyek kapcsolódnak az adott feladathoz és a tervezésre elméleti vagy gyakorlati szempontból hatással vannak. Ezt követőn minden kolléga egy-egy témakörre vonatkozóan önálló kutatást végez, majd ennek eredményeit egymásnak prezentáció keretében bemutatjuk. A kutatások során a tervezők belemélyednek az adott rész-témakörbe, de megismerik a többi tervező által kutatott témakört is. A prezentációk során kialakuló beszélgetések, megállapítások és felmerülő kérdések során közösen alakítjuk ki a feladatra vonatkozó tervezői álláspontot és alakul ki egy közös gondolati platform. A feldolgozás szakaszában szétosztjuk a feladatokat, de meghatározott időnként újra közösen nézzük át a születő megoldásokat és vetítjük vissza az építészeti koncepciót a korábban együtt meghatározott alapelvekre.

A mestermunkám folyamat-alapú megközelítéssel zajlik 2014 óta, és az egyes akciók visszacsatolásaira építve fejlesztem az eszköztárat és a koncepciót. Az akciósor minden kísérleti eleme az építészet felhasználói oldal felé történő kommunikációjának fejlesztését és kiterjesztését célozza a stúdión, mint médiumon keresztül. Célja elsődlegesen nem a szakmai közeg felé történő elmozdulás, hanem a praxison, mint médiumon keresztül való kommunikációs lehetőségek át- és újraértelmezése a felhasználók irányába. A “Praxis, mint médium” az építész szakma és építészeti gondolatiság tartalmi elemeinek a civil, nem szakmagyakorló közeg felé történő kommunikációját célozza, s ehhez magát az irodát használja médiumként.

A módszertani kísérleti projekt-sorozat végrehajtása szempontjából az építészet speciális terület: az építészeti projektek sokszereplős folyamatok, és a kimenetel szempontjából a folyamatban szereplőkön túl külső környezeti hatások és sem a tervezők, sem a megbízók által lényegileg nem befolyásolható események is hatással vannak a munka folyamatára és eredményére. A folyamat hosszú időt vesz igénybe, minimum hónapokat, de sok esetben éveket is felölel, és gyakran még e nagy mennyiségű ráfodított idő ellenére sem jut el végül a megvalósulási fázisba. Az építészeti produktum megítélése különböző szempontok szerint történhet (esztétikai, koncepcionális, elméleti, formai, stb.) és rendkívül szubjektív.

Fentiek következtében a folyamat és annak eredménye speciális módszerekkel mérhető, így mestermunkámnak nem volt célja, hogy tudományos módon bizonyítsam a tervező-megbízó vagy tervező-felhasználó közötti értelmezési szint növekedését. Ugyanakkor fontos célja volt, hogy az egyes munkafolymatokra és az azokba illesztett kísérleti kommunikációs elemekre vonatkozóan a projektek utókövetése során gyakorlati visszajelzéseket kapjak és ezek eredményeit beépítve tovább fejlesszem az adott módszertani elemet.

A mestermunkára egy egységes egésszé összeálló, akciószerű elemekből építkező munkafolyamatként tekintek. A tartalmilag összefüggő, egymásra épülő és egymást inspiráló projektek módszertani megközelítése folyamat-alapú: az egyes tervezési munkákban kipróbált kísérleti módszerek az iroda következő, vagy éppen párhuzamosan zajló tervezési munkáiban is tesztelhetőek, hiszen minden projekt egy adott iroda működéséhez kapcsolódik, így a folyamatok egymásra épülve finomíthatóak, módosíthatóak és a kis léptékű módszertani bevatkozások a tervezési folymatokba képesek a folyamat egy-egy részére irányítani a fókuszt.

Az építészeti tervezési folyamatban a kommunikációs csatornák végein egyfelől a tervezők, másfelől a megbízók vagy felhasználók állnak. A mestermunka így két fő témakörre bontható: a kísérleti projektek egy része az irodára, s a benne alkotó tervezők kommunikációs kapcsolódási pontjainak lehetséges kitágítására vonatkozik. A másik fő témakörben végzett projektek pedig a tervezési folyamat során a megbízók irányába mutató kommunikációs lehetőségeket vizsgálják.

A mestermunka módszertani felépítésének egymásra épülését jól mutatja, hogy a két fő témakör szerint felosztott kísérleti projektek közül az ArchPop magazin az irodai kommunikációról a tesztelések és fejlesztés hatására a második fő témakörre tevődött át, azaz a megbízói és felhasználói oldallal történő, projekt alapú kommunikáció lehetséges eszközeként fejlesztettem tovább.

A mestermunka alább bemutatott projektjei során szándékosan alkalmazok kizárólag a valós térre, az analóg és kézzelfogható világban működő kommunikációs kísérleteket és eszközöket. A kísérleti projektek szinte semmilyen módon nem kapcsolódnak az online térhez (pl. social média terei, blogolás, online újságírás, stb.). Ennek egyik oka, hogy parktizáló tervezőként számtalan esetben szembesülök a digitális térben elkészített terv és annak a valós térben történő megépítése során kialakuló különbözőségekkel. A kommunikációs folyamatok esetében az elmúlt években lefolytatott kísérleti projektek során ezzel megegyező tapasztalataim voltak: a közvetlen, valós térben történő kommunikáció mélysége és feldolgozásának módja jelentősen

eltér az online platformokon történő kommunikáció minőségétől (ugyanez mondható el az építészeti produktum online felületeken történő, kizárólag vizuális tapasztalása és a valós térben történő konkrét bejárása között). Az online platformokat azért nem használom e projektek során, mert a fő célom az építésziroda tervezőire, a megrendelőre, a tervezési munkára, és a tervezői folyamatra fókuszáló kommunikációs kísérletek kidolgozása volt. Az online platformok mennyiségileg nyilvánvalóan több felhasználó elérését tennék lehetővé, de a kutatás célja nem mennyiségi, hanem fókuszált és módszertani szempontból a tervezési folyamatokban felhasználható, adaptálható kommunikációs elemek kifejlesztése volt.

A mestermunka projektjei szándékosan kapcsolódnak analóg értelmezési folyamatokhoz: a személyességhez, a taktilitáshoz, a megélt élményhez, tapasztaláshoz kapcsolható feldolgozási és befogadási képességre támaszkodtam.

A disszertáció szándékosan nem tér ki a pandémia során kialakult, részlegesen online térbe áthelyeződött egyeztetési folyamatokra, mert a kísérleti projektek során a pandémiás helyzet kialakulásáig kidolgozott módszertani elemeket tovább alkalmaztam e körülmények között is. A disszertációnak nem tárgya a pandémiából fakadó esetleges különbözőségek és módosítások vizsgálata, mert az idő rövidsége okán nem áll rendelkezésre elegendő tapasztalat, de a kísérleti projektek leiratában és az esettanulmányok során, valamint a táblázatokban jelzem, ahol a pandémia miatt eltérő megvalósítás, vagy kimenetel vált szükségszerűvé.

Az iroda átalakítását, a tervezés-módszertani kísérletek tervezési munkákban való integrálását és a magazin létrehozását én fejlesztettem ki a doktori kutatás keretein belül, támaszkodva a gyakorlati projektekkel párhuzamosan folytatott elméleti kutatásra is.

Ugyanakkor e projektek nem jöhettek volna létre a *by atelier* iroda munkatársai nélkül, hiszen a tervezési projektekben a fentebb bemutatott, a közös tervezésen alapuló módszertan alapján minden munkatárs részt vett és a munkateret, a változó, kiegészítő funkciókat a munkatársak is kipróbálták, használták és segítették véleményükkel a folyamatot. A 2014-2022 közötti időszakban a *by atelier* irodában dolgozó munkatársak adatait és részvételüket az egyes projektekben lásd a Függelék 4. sz. táblázatában.

A Paulay Ede utcai üzlethelység eredei állapota, 2014.02.06. Fotó: Kiss-Gál Gergely, by atleier

A Paulay Ede utcai üzlethelység tervei, 2014.05.05. Látványterv: by atelier

A Paulay Ede utcai üzlethelység használatban, 2014.10.08.
Fotó: Kiss-Gál Gergely, by atelier

7. Az építész kimozdítására irányuló kíséletek

A mestermunka fentebb bemutatott struktúrájának elemei közül a következő fejezetben az építész személyét célzó kísérleti projekteket mutatom be. Az akciók arra tesznek kísérletet, hogy a szakmagyakorló tervező hogyan mozdítható ki a hagyományos építészeti tervezői szerepből kommunikációs szempontból. Gyakorló tervezőként alapvető szemléletbeli és tervezői hozzáállásom, hogy a terek és azok kapcsolódási pontja, funkciói, eseményei hatással vannak a felhasználó "működésére". Ebből kiindulva az alábbi projektek közös jellemzője az a felvetés, miszerint ha megváltoztatjuk a tér kapcsolódási pontjait, funkcióját, működését, az hatással lesz a teret használók, jelen esetben a stúdióban dolgozó éptész tervezők "működésére" is. A stúdió különböző típusú megnyitásai (fizikai, funkcionális, stb.) képesek lehetnek az irodában működő tervezők ilyen irányú elmozdítására.

7.1. Utcaportálos üzlethelység - Az irodai környezet megváltoztatása

Projektleírás

A stúdió 2008-2014 között különböző budapesti belvárosi bérházak emeleti lakásaiban kapott helyet, ahol klasszikus műterem-elvre építve, a városi tértől kvázi izoláltan működött az iroda egy zárt alkotó közösségként. Ez a működési elv jellemző az építészeti parxisokra: hagyományos irodai környezetben és/vagy lakásokból átalakított irodaterekben működnek zárt, nem látható környezetben. A beavatkozás-sorozat első eleme az iroda fizikai elhelyezkedésének megváltoztatása: olyan térbe történő áthelyezése, mely közvetlen kapcsolatban van a köztérrel, a várossal, és ez által a városi tereket használó civil szférával.

Célok

A fizikai környezet megváltoztatásának célja a köztérhez való közvetlen csatlakozás lehetőségének megteremtése, a közteret, mint általános építészeti kommunikációs platformot értelmezve felhasználó és szakma között, mely lehetőséget teremt a felhasználóival való azonnali kommunikációra. A projekt célja továbbá az iroda fizikai értelemben vett láthatóságának megteremtése, az építészirodának, mint működő entitásnak a megjelenítése elsősorban nem a szakmai, hanem a laikus közönség számára.

Folyamat

A *by atelier* iroda 2014. február 1-től 2019. július 31-ig bérelte a 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49. szám alatti üzlethelységet, melynek az utcai felület felé egy nagy méretű üvegportálja volt. Az iroda korábban a VIII. kerület Lőrinc pap tér 3. számú ház második emeletén, majd a

A Herzen utcai üzlethelység homlokzata, 2018.12.12. Fotó: Krausz Zsolt, by atelier

A Herzen utcai üzlethelység belső terei, 2018.12.12. Fotó: Krausz Zsolt, by atelier

VI. kerület Eötvös utca 2. számú ház harmadik emeletén egy-egy belvárosi lakásban működött, ahol a téri elrendezés mindkét esetben hasonló volt: a lakásokban az egyik szobában kapott helyet egy tárgyaló, a másik szobában pedig a munkaállomások. Mindkét korábbi irodai térben így elvált egymástól a tervezés és a feldolgozás tere: a tárgyalóban tartottuk a közös tervezési folyamatokat, majd a munkaállomások terében zajlott a feldolgozás.

A lakások (irodatereink) egy hagyományos lakásajtón keresztül kapcsolódtak a gangos belső udvarokhoz. Az utcaportálos üzlethelység több szempontból is eltérő működést kívánt meg: az iroda alapterülete lecsökkent, így egy térbe kerültek a tervezés és feldolgozás folyamatai. Az iroda közvetlenül a köztérről közelíthető meg, azaz tervezőként így állandó vizuális kapcsolatban vagyunk a folyamatában zajló városi élettel. A tervezés és feldolgozás tere, a munkafolyamatok az üzlethelység portálján keresztül láthatóvá válnak. A korábbi irodai tér tárgyalójában a tervezési folyamatok a tárgyaló falára felragasztható nagy méretű lapokon történtek, melyeket a tervezési folymat végén leszedtünk a falról. Az új, portállal rendelkező irodatérben a fizikai környezet megváltoztatásaként egy írható falat hoztam létre, így a tervezési folyamatok során a tervezés kimenetelét meghatározó gondolatok folyamatosan jelen vannak és mindezek az utcáról is láthatóak.

2014. május 1-én költöztünk be a Paulay Ede utca 49. sz. üzlethelységbe, de a kommunikációs koncepciónak megfelelő kialakítás (írható fal, kirakat és a kinyitható portál) 2014. augusztusára készült el. Az iroda fizikai környezetének megváltoztatása, a lokáció radikális átértelmezése lehetőséget teremtett a szakmán kívüli közeg folymatos megszólítására.

Az első két évben, 2014. augusztus és 2016. augusztus között az irodában az új téri struktúra módosította a tervezői működésünket: a tervezés és feldolgozás terei eggyé váltak és ez segítette a koncepcionális döntések folytonosságát. Az üzlethelység kizárólag irodaként működött és felismerhetővé vált, hogy a várost használók nem tudják eldönteni, hogy az irodánk pontosan milyen funkciót tölt be: a hozzánk betérők boltként, galériaként, vagy irodaként azonosították a helységet. A tervezési folyamataink kirakatba történő végézése során sokszor eseménytérnek azonosították az irodát és közös tervezési szakszban léptek be az üzletbe, azt gondolva, hogy például egy megnyitó zajlik. Ilyen alkalmakkor el tudott kezdődni egy kommunikációs folyamat a látogatóval az építészetről és arról, hogy pontosan mivel foglalkozunk. Tervezőként új kontextusban ismertettük a terveinket és beszéltünk róluk nem kizárólag a megrendelőinknek vagy a szakmai közönségnek. Ez hatással volt az alkalmazott szóhasználatra, a tervezési munka kontextusba helyezésének érthető megfogalmazására és a koncepció laikusok számára is befogadható hangsúlyozására.

Az első két év tapasztalatiból következett a kirakat használatának prontosítása, valamint a bolt funkció integrálása az iroda működésébe. Mindkét kísérleti projekt Paulay Ede utcai helységben történő létrehozása és eredményeinek elemzése után nyilvánvalóvá vált, hogy a kirakat tematizálhatósága és az iroda-bolt funkció megfelelő téri kialakítása miatt nagyobb kirakat-felülettel és iroda-bolt térrel rendelkező helységre van szükség.

A *by atelier* iroda öt évvel később, 2019. augusztusában, továbbfejlesztve az első

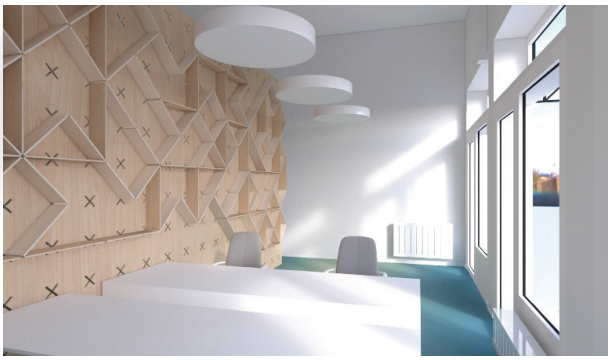

A Herzen utcai üzlethelység terve, 2019.06.11. Látványtervek: by atelier

helyszínen kialakított koncepciót, egy nagyobb homlokzati felülettel, több kirakattal rendelkező üzlethelységbe költözött. 2019. augusztus 1. óta az iroda a 1136 Budapest, Herzen utca 6. szám alatti üzlethelységben működik. A tér alapterülete nem jelentősen nagyobb, mint a Paulay Ede utcában, mégis kialakíthatóvá vált egy jobban elkülöníthető bolt tér, és tematizálhatóvá vált a kirakat. Az elmúlt közel három év alapján kimutatható, hogy a nagyobb portál felület több látogatót eredményezett. A Herzen utca 6. és a Paulay Ede utca 49. is autós és gyalogos forgalom szempontból megegyező jellemzőkkel bír: a két üzlethelység egyike sem helyezkedik el forgalmas utcában, mindkét utca alacsony gyalogos forgalommal bír (a Paulay Ede utca annak zsákutca volt amiatt, a Herzen utca pedig azért, mert két forgalmasabb utcát köt össze). Termékek szempontjából a kínálat megegyezik és ugyanazt az asztalt és munkállomásokat használjuk a két helységben. Az írható fal, amin a kreatív folyamatokat dokumentáljuk, a Herzen utca üzlethelységében jobban látható és többen is kérdeznek rá a folyamatban lévő munkákra ennek megfelelően. A *by atelier* stúdió eddigi irodatereinek összehasonlító táblázatát ld. a Függelék 3. sz. táblázatában.

Eredmények

A projekt folyamatában állandó jelleggel kaptam visszacsatolásokat a munkatársaktól. Véleményükkel és meglátásaikkal segítették az irodai élet ilyetén történő átalakításának finomítását. 2022. februárjában egy, a kutatást lezáró kérdőívben kikértem a véleményüket az irodai tér használatáról, a kirakat felület működéséről és tapasztalataikról. A kérdőívet nyolc munkatárs tölötte ki, olyan kollégák, akik valamelyik utcaportálos helységben dolgoztak. Sokan közülük azóta már külföldön élnek, vagy máshol dolgoznak, s a kérdőív kapcsán így lehetőségem nyílt egy perspektivikusabb véleményt látni a projektről. A kérdőív kérdéseit és válaszait ld. a Függelék 6. sz. grafikonjain.

A kérdőív válaszaiból kiderült számomra, hogy ez a fajta irodai munkakörnyezet nem igazán elterjedt nálunk, sokan inkább külföldi munkáik során dolgoztak még ehhez hasonló építész stúdióban. A válaszok alátámasztják azt a korábbi tapasztalatomat is, hogy a hazai irodák jelentős része lakásokból átalakított irodákban, vagy irodaházakban működik. A kollégák inspirálónak és kommunikatívnak találták ezt a munkakörnyezetet, ugyanakkor többen a visszajelzésükben bizonyos esetekben zavarónak, az elmélyült munkafolyamatokat megakasztónak is találták ezt az iroda-típust. Összességében azonban elmondható, hogy a megkérdezett kollégák nagyobb része pozitívnak ítéli meg ezt a közelítést a város terei és a felhasználók felé és a nyolc kollégából öten dolgoznának újra, vagy továbbra is szívesen ilyen irodában. Többen írásos válaszukban kiemelték, hogy a városi térrel való közvetlen kapcsolat és az emberekhez való közelebb kerülés lehetősége miatt építészeti szempontból ez egy fontos pozitívuma ennek a kísérletnek.

Az utcaportálos üzlethelységbe történő kimozdulás alapvető eredménye egy tervezői szemléletbeli prespektíva-váltás lehetősége: a valós idejű városhasználattal történő aktív kapcsolat az építészet megélt éményszerűségére, egyidejű felhasználási folymataira irányítja a tervezői figyelmet. A tervezés és építészeti gondolkodás tereinek portál-szerű felnyitása lehetőséget teremt az építész tervezők számára egy kitekintő és beengedő látásmód integrálására.

A Herzen utcai üzlethelység használatban, 2019.10.08. Fotó: Kovács Boglárka, by atelier

7.2. Kirakat - Hozzáadott kommunikációs felület

Projektleírás

Az új téri környezet és annak eltérő kapcsolódási pontjai lehetőséget teremtettek az irodai munka újfajta, eltérő kommunikációjára. A kirakat, mint a praxishoz tartozó szerves felület, alkalmas az építésztervezői munkamenet bemutatására. Az üzelthelységek kirakatainak használatát az új helység(ek) birtokbavételekor azonnal megkezdtem. A kirakat felületeit kiállítótérként, klasszikus kirakatként és pusztán a tervezői munkába betekintést engedő ablakként is értelmeztem.

Célok

A kirakat, mint hagyományosan a kereskedelmi tevékenységekhez köthető vizuális felület építészeti kommunikációs gyakorlatban történő használata. A kísérlet célja az üzlethelység kirakataiban az aktuális munkákhoz kapcsolódó téri elemek, makettek, anyagok és koncepciók bemutatása, a kirakat konkrét munkafelületként történő használata, a saját fejlesztésű bútor kiállítása és később a bolt funkció megjelenése után az építészethez köthető termékek kommunikációja.

Folyamat

A Paulay Ede utca 49. üzlethelység kirakatát első lépésben, 2014-ben az üzlet és iroda kialakítása során grafikai felületként használtam. Az iroda felújítása alatt, azzal egy időben kivitelezési szakaszban zajló *by atelier* munka helyszínén készített tervezői művezetések során készült fotókból készültek plakátok, ezek előrevetítették az építészeti léptéket és funkciót. A grafikai felületként történő értelemezés a beköltözéssel és az iroda funkcionális használatával egyidejűleg abbamaradt, majd később, a Herzen utca adta lehetőségek során belső grafikus kirakatként újra megjelent.

A kirakatot a használatba vételt követően installációs térként, kiállítótérként értelmeztem. Az iroda egyik saját projektjéhez, a Plié by atelier hajtogatható bútorokhoz kapcsolható origami installációt készített Vass Viktória, valamint magából a hajtogatható bútorból, annak anyagaiból és csomópontjaiból készítettem kiállítást.

Leképezve az építészeti folymatokat jellemző hónapokig tartó fókuszált tervezést, a kirakatot nem rendeztem át gyakran, célzottan alkalmaztam az építészeti tervezésre jellemző időbeliség bemutatására is. A kirakatban bemutatott építészeti projektekkel kapcsolatban háromféle, az időbeliségre vonatkozó kísérletet is lefolytattam: első kísérletként egy adott projektre berendezett kirakat egészen a projekt lezajlásának végéig ugyanabban az installációs állapotban hónapokig maradt a kirakatban. Mivel a kirakat így 7 hónapig nem változott, a következő projektnél a kirakat szintén a projekt teljes hosszában fennmaradt, de véletlenszerűen változtattam a kirakatot, a projekt egyes bemutatható elemei kerületek a kirakatba váltakozva, de nem a projekt időbeliségét leképzeve. A követlező kísérlet arra irányult, hogy ha egy projket nyolc hónapig fut

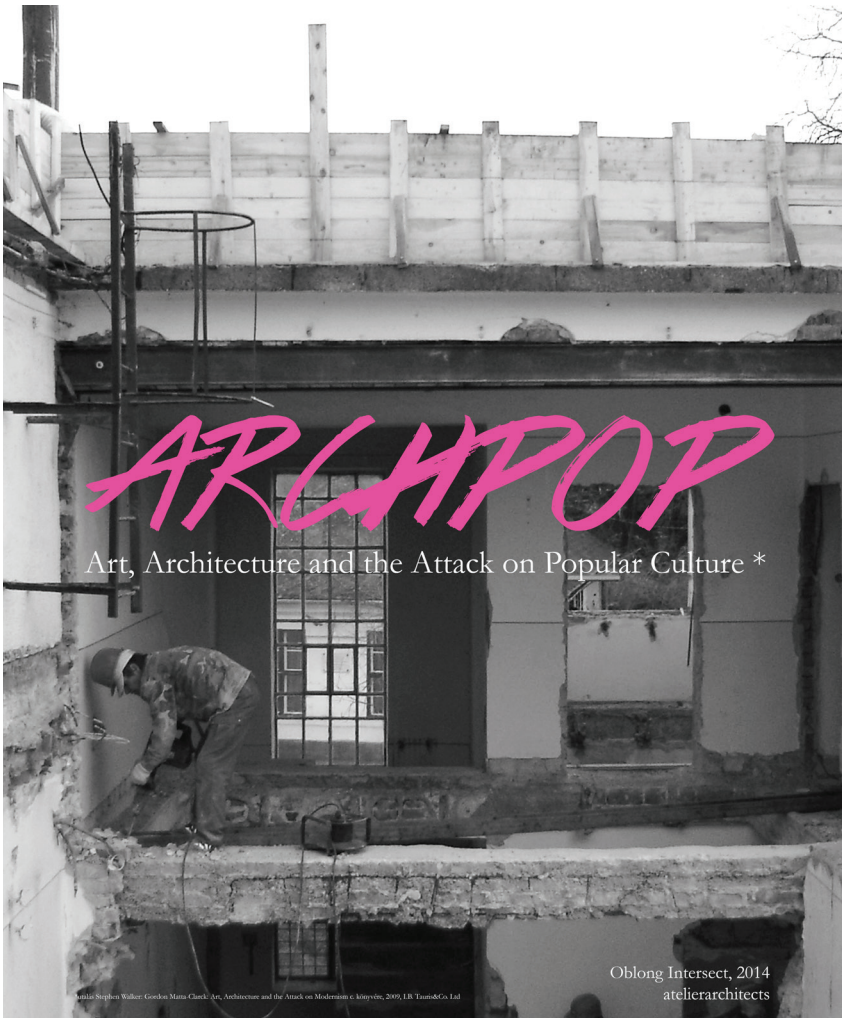

A Paulay Ede utcai üzlethelység kirakatában az első ArchPop plakát, 2014.03.26., Koncepció és grafika: Kiss-Gál Zsuzsanna, Installálás: Kiss-Gál Zsuzsanna és Krompáczki Péter, Fotó: Kiss-Gál Zsuzsanna, by atelier

A plakát alapját a by atelier stúdió munkájának kivitelezése közben készített fotó adja, ezt Kiss-Gál Zsuzsanna készítette a Mád Művelődési Ház bővítése és feljítása során (tervezés: 2013, kivitelezés: 2013-2014). A koncepció Gordon Matta-Clark Conical Intersect c. művére utalva az Oblong Intersect címet kapta.

az irodában, a projekttel foglalkozó installáció is nyolc hónapig tartson továbbra is, de mindig az éppen aktuális tervezési fázishoz kapcsolódó, egyre mélyülő, egyre inkább a részleteket megmutató elemek kerüljenek a kirakatba, leképezve a folyamat építészeti tervezési lépésekből fakadó folyamatait.

A 2016-os évben a kirakat konkrét munkafelületként funkcionált, tervezőként a kirakatban dolgoztam. Ugyanebben az évben jött létre elsőként a bolt funkció, akkor átmeneti jelleggel 2016. november-decemberben, ekkor a bolt funkcióhoz kapcsolódott. A kirakat ezt követően a Paulay Ede utcában javarészt a bolthoz és egyes projektek megjelenítéséhez kapcsolódott, fizikailag nem volt megfelelő méretű helyem a többlettartalom megjelenítésére. A helyhiány hívta életre a Menü kísérleti projektet, melynek keretében a kirakat kiegészült egy ún. építészeti étlappal: a naprakész megjelenítés érdekében az építészeti munkáinkat étlap-szerűen kommunikáltam a köztér és a felhasználók felé. Adott napon kiírtam, hogy aznap éppen milyen építészeti koncepiót fogyasztunk, vagy másképpen fogalmazva, milyen építészeti projektet lehet nálunk elfogyasztani.

A Herzen utcában három kirakat-felület jelenleg biztosítja a lehetőségét annak, hogy tematizált tartalmi struktúrát tudjak kialakítani: 2019-ben, amikor elkezdtem az új helység használatát, a projekteket kirakatonként, kvázi vertikálisan megosztva helyeztem el. Az egyik kirakatban a bolthoz kapcsolódó installációt, a másikban az ArchPop magazinhoz, a harmadik kirakatban pedig az iroda működéséhez kapcsolódó, tervezéseket bemutató elrendezés alakítottam ki. Ezt követően 2020-tól az elrendezést horizontális elosztásra változtattam: minden kirakat alsó szegmense kapcsolódik a bolthoz és a felette található vizuális felületeket használom a munkák és a magazin kommunikációjára.

A Menü projekt az új, Herzen utcai helységben háttérbe szorult, mert a nagy kirakat-felületek miatt az írható falon a köztérről folyamatosan látható, hogy milyen építészeti projektekből lehet választani. A kirakatra vonatkozó kísérletekről ld. a Függelék 7. sz. összefoglaló táblázatát.

Eredmények

Tervezőként a kirakattal kapcsolatos kísérleti projektek egyik legfőbb hozadéka, hogy a munka elemeire, eredményeire a kirakatban való bemutatás hatására eltérő módón tanultunk meg tekinteni. Az építészeti tervre és elemeire műtárgyként, installációs elemként és a kirakatban bemutatható, kvázi termékként a praxison belül eddig nem tekintettem, tekintettünk. Viszonyunk saját terveinkhez megváltozott és felismertük, hogy egy tervezési feladatra adott építészeti válaszon túl egyéb minőségben is értelmezhetőek a munkák és ehhez kapcsolódóan a munka értelmezést segítő kommunikációjában is hasznosítottuk e meglátásokat.

A kollégák a kérdőíves válaszaikban kiemelték, hogy a kirakat, mint hozzáadott kommunikációs felület, kifejezett előnye egy utcaportálos irodának és mindannyian inspirálónak tartották a kirakat meglétét. Ezzel párhuzamosan a többség zavarónak is jellemezte és írásos értékelésükben kiemelték, hogy szükséges egyfajta nyitottság ahhoz, hogy egy ennyire kitett környezetben végezzük a munkát.

A tervezési munkákon és adott feladaton belül is a kirakatba történő kiválasztás folyamata kritikai megközelítést és fókuszált válogatást idézett elő: a terv mely része értelmezhető egy

A Paulay Ede utcai üzlethelységben a Menü projekt, 2018. márciustól
Fotó: Kiss-Gál Zsuzsanna, by atelier

kirakatból nézve? A terv mely eleme keltheti fel a járókelők érdeklődését? A munka kontextusa mennyiben deríthető ki a tervből, vagy annak egy ábrázolt részletéből? A kirakatba történő válogatási szempontokat szoros összefüggésben kezeltem a tervek megbízók felé történő kommunikációjával, és figyelve a válogatási szempontokat és a járókelők reakcióit, áthelyezhetővé váltak a kommunikációs folymatban a hangsúlyok.

A kirakatban az időbeliség teljesen függetleníthető egy-egy építészeti projekt valós időbeli kiterjedésétől, a folyamat ábrázolása az egyszeri látogató számára nem értelmezhető. A kirakatban történő folyamat-ábrázolásra irányuló kísérletek következtében azonban létrejöhetett egy visszatérő érdeklődőkből álló látogatói kör, akik a kirakatban, majd a Menü projket során elolvasott és megismert projektekre vonatkozóan már édekeltek voltak a folytatásban, a folyamatban.

A projektek esetében a kirakatban sok esetben állítottam ki tervezett egyedi anyagokat, felületkezeléseket, ezek megjelenése nagyobb részben félre vitte a kommunikációt: többségében azt gondolták e kirakatok alapján, hogy burkolatokkal foglalkozunk, ezért az ilyen installációs elemek használatát csökkentettem, vagy módosítottam a kontextust. Összegzésként azonban elmondható, hogy a kirakat felület alapvetően a tervezői szemléleten módosít, a felhasználói oldalon az érdeklődés felkeltésére alkalmas lehet, de építészeti projektek kommunikációjára korlátozottan használható.

A Herzen utca kirakat-használatának legnagyobb eredménye a projektek és kommunikációs csatornák horizontális felosztásának felismerése: az egy kirakaton belüli megosztott tartalom sokkal jobban hozzájárul az építészeti tartalom iránti érdeklődés felkeltéséhez.

7.3. Bolt - Az iroda funkcionális kiterjesztése

Projektleírás

A *by atelier* stúdió 2016-ban kezdett el a kommunikációs platform fejlesztése érdekében először pop-up boltként, majd állandó jelleggel üzlethelységként is működni. Az üzletben az építészethez köthető, az építészeit térképzéshez játékosan, vagy humorosan kapcsolódó, válogatott tárgyakat lehet kapni. Az üzlet az iroda működésével egy időben van nyitva, a projekt non profit jellegét tovább erősíti, hogy kizárólag adott kurátori koncepció mentén válogatott tárgyak találhatóak meg a boltban és nem kapcsolódik webshop az üzlethez.

Célok

A kísérleti projekt célja, hogy fókuszáltabbá és kiszámíthatóbbá tegye a *by atelier* irodába betérő látogatókat. A bolt funkció megjelenése előtti két évben az üzlethelységben működő irodába egy kiszámíthatatlan folyamat mentén érkeztek látogatók. A kiegészítő bolt funkció segítségével célom volt a folyamat irányítása: az üzlethelységhez kapcsolt irodai funkció önállóan nem indukálta a megfelelő kapcsolatfelvétel lehetőségét, a bolt segítségével

129
Kiss-Gál Gergely 2012-2013-ban fejlesztette ki Moholy-Nagy Formatervezési Ösztöndíjasként a Plié techológiát, amit 2014. március 7-én 003112 műnyilvántartási számon Önkéntes Műnyilvántartásba vett a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. A Plié by atelier brand 2013-as közös megalkotása óta Kiss-Gál Gergely a brand vezető tervezője, én pedig a művészeti vezetője vagyok.

invitálhatóvá vált a közönség. A projekt célja továbbá az építész tervezők szerepkörből való kimozdítása: a bolt funkció és az ahhoz kapcsolódó, számomra és a kollégák számára is teljesen ismeretlen munkakör hatására tervezőként más kommunikációs szituációk lefolytatása válik szükségessé. A bolt-kísérlet harmadik célja pedig az üzletbe válogatott tárgyak célzott kialakítása révén vált elérhetővé: a konstruálásról, alkotásról, téri elemek létrehozásáról szóló tárgyak és játékok segítségével építészeti témákat és építészetről szóló beszélgetéseket indukáló szituációk létrehozása volt a célom. A bolt a kizárólag közvetlen, személyes kommunikáció lehetőségének megtartása érdekében nem rendelkezik online platformmal.

Folyamat

Első alkalommal 2016. november utolsó hetében és december első három hetében, összesen 4 hétig, az iroda nem építész stúdióként működött, hanem pop-up boltként. Már az első alkalommal nyilvánvalóvá vált, hogy sokkal intenzívebben és nagyobb számban tudtunk az irodába látogatókat beinvitálni, ugyanakkor mivel a teret nem használtuk irodaként, nem tudtam a minket meglátogató felhasználókkal közvetlenebb kapcsolatot és fókuszált kommunikációt kialakítani. A működő iroda jelenléte nélkül szűk lehetőség nyílt megmutatni az építészeti munkát és építészeti témákról beszélgetni a pop-up bolt kínálta tárgyakon túl. A látogatók kiegyensúlyozott megjelenésének sikerére építve 2017-től az iroda terei az építészeti irodai munkákon túl boltként is működnek, nem ideiglenes, hanem állandó jelleggel és az iroda működésével időben megegyező mértékben. 2016-2019 között bizonyos eseményekhez köthetően nyitva tartottunk hétvégén, de ezt teljes mértékben elhagytam, hogy a kiegészítő funkció és az iroda kizárólag egymással átfedésben működjön. Amikor az irodai nyitvatartáson felül is, például hétvégén, segítség igénybevételével is nyitva tartott a bolt, az építészeti tartalmú beszélgetésekbe nem tudtam bekapcsolódni és ez teljesen elvitte a bolt funkció kiegészítő jellegű és kísérleti irányultságú fókuszát.

A Paulay Ede utcában a bolt funkció számára rendelkezésre álló hely nagyon szűkös volt: kizárólag a kirakatban és néhány, addig projektmappák tárolására alkalmas polcon jelent meg a funkció. A Herzen utcában található helységben a bolt funkciónak önálló térrészt alakítottam ki, azonban nincs elválasztva az irodai munka-állomásoktól. A stúdió bejárathoz közelebb eső területet boltként alakítottam ki: displayeken, polcokon és Plié asztalon találhatóak a tárgyak, valamint a közvetlenebb beszélgetések létrejöttének érdekében helyet kapott egy kanapé is.

Az irodai térben működő boltba egy adott kurátori koncepció mentén válogatom a tárgyakat: a *by atelier* stúdióban kapható termékek minden esetben köthetőek a konstruálás, építés, tér- vagy tárgyalkotás folyamatához. A *by atelier* stúdió által 2013-ban létrehozott brand, a Plié by atelier hajtogatható bútorok[129] és tárgyak mellett az építészetet játékként is értelmező fa építőjátékokból és konstrukciós puzzle termékekből, valamint a Fuller-i Dymaxion-elvre épülő tárgyakból épül föl a bolt kínálata. Ezeken felül olyan, az építészethez grafikai szempontból közelítő tárgyakat választok, melyek egy-egy jelentős építészeti kor, vagy pl. a lakhatás kérdéséhez kapcsolódnak. Építészeti témájú könyvekből nem szakmai kiadványokat tartok 2018. óta, hanem egy-egy építészeti témát humorosan, játékosan feldolgozó darabot, illetve

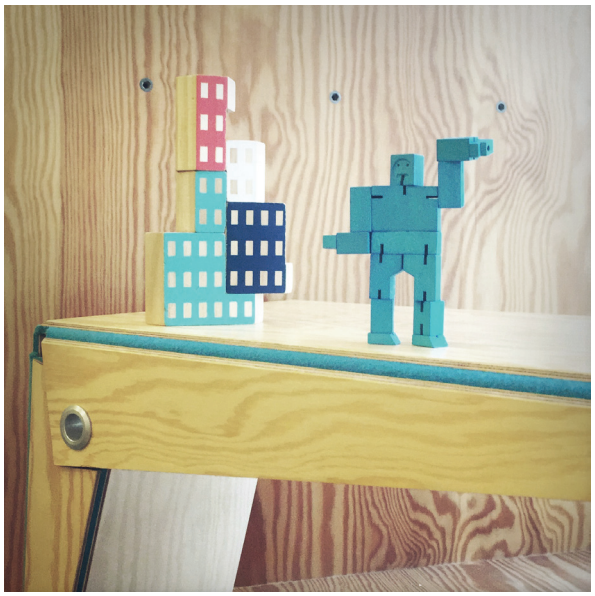

A Paulay Ede utcai üzletben a bolt kínálata, 2016.12.04-én és 2017.12.11-én,
Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna, by atelier

A Herzen utcai üzletben a bolt kínálata, 2021.06.05-én, Fotók: Kiss-Gál Gergely

olyan tartalmú műveket, melyek mélységgel dolgoznak fel építészeti témákat, de célzottan nem a szakmai közönségnek készülnek. A stúdióban kapható tárgyak legtöbbje a humor eszközével közelíti meg az építészeti folyamatokat és az alkotói munkát. A tárgyakban tehát többnyire közös, hogy minden esetben humort vagy játkosságot kötnek az építészethez (a bolt kínálatának nyomonkövetését ld. a Függelék 8 sz. táblázatában).

Az évek óta tartó folyamat során a bolt funkcióra nem for-profit szempontból tekintettem és ez a tárgykör szelekcióján is látszik: a termékek abban az esetben maradnak tartósan a kínálatban, ha gyakrabban lehetséges általuk beszélgetésbe elegyedni a betérővel. Nem az eladási szempontok alapján alakítom a bolt kínálatát, hanem hogy indukál-e a tárgy kommnikációt, bevonja-e az érdeklődőt eléggé az építészet világába és kialakulhat-e a tárgy iránti érdeklődéssel párhuzamosan építészeti kommunikáció, kapcsolatfelvétel köztem és a látogató között? Másik szempont, hogy azokat a tárgyakat tartom a bolt kínálatában, melyek folytonosságot képviselnek, kompatibilisek egymással, például összeépíthetőek, vagy fejleszthetőek, vagy több, egymás után hasznosítható elemből állnak. A tárgyak így az építészeti téralkotás és konstruálás és az építésztre jellemző időbeliség tulajdonságaival is bírnak. A *by atelier* stúdió boltjának kínálatára kurátori szemmel tekintek.

Eredmények

A projekt eredményeképpen a *by atelier* stúdiónak lett egy kiszámítható, állandó látogatottsága, ennek következtében pedig állandó jelleggel folytathatóak a kísérleti projektek. A bolt funkció a hozzánk betérők számára egy fogódzó: megteremti a térbe történő belépés alapját. Tervezőként az irodában dolgozók e funkciónak köszönhetően kiegyensúlyozott jelleggel kerülnek a tervezői szerepkörből kimozdító szituációkba, melynek során a munkáról nem megbízói relációban és nem a szakmai közeg irányába, hanem a teljes mértékben civil szféra felé lehetséges megnyilvánulni. A terveinkről és az építészetről eme új viszonyrendszerben való kommunikáció visszahat a tervezői módszerre is és arra a kommunikációs módszerre is, melyet munka közben alkalmazunk. A bolt funkciót a kérdőív alapján a munkatársak vegyesen tartották értékelték. Többen zavarónak találták ezt a funkciót, mert rendszeresítette a munkát megzavaró érdeklődők jelenlétét. Ugyanakkor azt szinte egyöntetűen jelezték vissza, hogy a bolt funkció idézte elő a leginkább kommunikatív és kapcsolatteremtésre alkalmas légkört.

A boltba betérő látogatókat célzottan nem vevőként nevezem meg: a projekt egyik fontos eredményének tartom, hogy a tér és a kínálat egy olyan látogatói kört vonz, akik teljesen önszántukból kezdenek el építészetről, az építészethez fűződő viszonyukról, ahhoz kapcsolódó élményeikről, választásaikról, lakóterükről, stb. beszélni és indul meg a kommunikáció, kérdeznek rá a futó projektekre és kezdjük meg a beszélgetést e kérdésekről. A vásárlás egy teljesen másodlagos eseménysorrá válik. A betérőkkel személyes beszélgetések alakulnak ki, történetek cserélnek gazdát és ismeretségek köttetnek. Közvetlen lehetőséget teremt a laikusok építészethez fűződő viszonyának megismerésére. A látogatók megoszlását ld. Függelék 5. sz. táblázatában.

8. A megbízó kimozdítására irányuló kísérletek

A praxisban végzett alkotómunka kommunikációs módszertani kísérleteit olyan tervezési feladatok során végeztem, ahol közvetlen kapcsolatban vagyok a megbízóval és a felhasználóval: családi házak, nyaralók építészeti tervezési munkái, lakások belsőépítészeti tervezése, stb. E munkák lehetővé teszik a módszertani kísérleti projektek eredményeinek közvetlen vizsgálatát és a visszacsatolások megfelelő és közvetlen számbavételét, továbbá a munkák léptékét és mértékét illetően egy átlátható kapcsolati és kommunikációs háló rajzolható fel, valamint tervezőként közvetlen kapcsolat létesíthető az összes megbízóval és minden felhasználóval, gyakran a két kategória egybeesik. A szereplők számának alacsony volta és a munka léptékének eredményeképpen a tervezési folyamatra kevesebb külső, kontrollálhatatlan hatás nehezedik és a feladatok gyakrabban jutnak el a megvalósulásig, továbbá időben beláthatóbb léptékűek. A kisebb léptékű tervezési feladat ellenére a megoldásra váró problémák e feldatok esetében is tervezői szempontból szinte azonos mennyiségben merülnek fel, mint nagyobb léptékű tervezési munkák során és alkotói szempontból ugyanolyan minőségű és mennyiségű kreatív energia jelenléte szükséges.

A fejezetben bemutatott kísérleti projektek célja a tervezési folyamatokban felhasználható, adaptálható kommunikációs elemek kifejlesztése. A kísérleti projektek minden esetben célzottan irányultak olyan technikák integrálásának vizsgálatára, melyek beillesztésével lehetségessé válhat a hagyományos építésztervezői edukáció során elsajátítható tervezői, alkotói folyamatok kommunikációs kiterjesztése.

Az esettanulmányok során elvégzett kísérleti munkák egymásra épülnek és felosztásukban lekövetik a tervezési folyamat lépéseit: a teljes tervezési folyamatot előkészítő szakaszra és aktív tervezési szakaszra bontottam.

Az előkészítő szakaszhoz kapcsolódó kommunikációs módszertani elemek főként a tervezési program és a megbízó igényeinek felmérésére, valamint a tervező és a megbízó közötti közelítési lehetőségek vizsgálatára irányulnak. Az előkészítő szakasz során alkalmazott kommunikációs technikák eredményeképpen kialakul egy, az aktív tervezési szakaszhoz kapcsolható alternatív keretrendszer a megbízói befogadói pontokra vonatkozóan. Az aktív tervezési szakaszhoz e definiált befogadói pontokhoz kapcsolódó kommunikációs technikák és módszertani elemek vizsgálatával foglalkoznak a 8.2. fejezetben kifejtett vizsgálatok.

A kísérleti projektet tehát egy hagyományos tervezési munkát kiegészítő, lehetséges alternatív kommunikációs keretrendszer megteremtésére törekednek, közös céljuk minden esetben a megbízó élmény-alapú kapcsolódási pontjainak lehetséges feltérképezése, annak a felmérése, hogy az alternatív kommunikációs keretrendszerrel kiegészített módszerrel kommunikált építészeti beavatkozások és koncepciók előidézhetnek-e egy magasabb fokú,

nyitottabb értelmezést a megbízói oldal részéről.

A Függelék 2. sz. táblázatában bemutatott esettanulmányok mindegyike a *by atelier* stúdió egy-egy konkrét munkájához kapcsolódik, lényegében a 2014 óta az irodába beérkező összes olyan munkánál alkalmaztam az alább kifejtett kísérleti projekteket, ahol közvetlen kapcsolatba voltam tervezőként a megbízóval és felhasználóval.

8.1. A tervezési folyamat előkészítő szakaszához kapcsolt kísérleti projektek

Projektleírás

A tervezés előkészítő szakaszához kapcsolt kísérleti projektek a következő folyamatokra koncentrálnak: a tervezési program tekintetében a megbízó kimozdítására e szakasz mélységével, tartalmával kapcsolatban, valamint a tervező felé megfogalmazott igényeinek bemutatására irányuló kommunikációs elemek tekintetében. A projektek vizsgálják egy közös platform, egy ún. vizuális közelség vagy távolság felmérésének lehetőségeit.

Célok

Az esettanulmányok során elvégzett kísérletek célja a tervezési munka megkezdéséhez szükséges információkhoz történő hozzáférés során a megbízók, felhasználók aktivizálása és annak tudatosítása, hogy részvételük a tervezési folyamat elengedhetetlen része. A kísérletek célja tudatosítani továbbá a folyamat során betöltött szerepeket, részvételi aktivitás mikéntjét és a mögöttes okokat. Célja továbbá kommunikációs módszerek segítségével felrajzolni, bemutatni a szakmai határokat. Az előkészítő szakaszba történő kommunikációs elemek integrálása során válhat lehetővé a megbízó tervezési folyamathoz történő aktív hozzákapcsolása, elköteleződése is. A kísérletek célja tovább a tervező és a megbízó közötti vizuális távolság/közelség definiálása, azaz annak azonosítása, hogy a tervező és a megbízó között milyen vizuális kulturális azonosság vagy éppen különbözőség figyelhető meg, mekkora a közelség vagy távolság mértéke és mik a közelíthetőség lehetőségei.

Folyamat

A Függelék 9. sz. táblázata ábrázolja az esettanulmányokhoz kapcsolt kísérleteket, melyek az elmúlt nyolc évben egymásra épülve, fokozatosan nyerték el végleges, módszertani technikaként értelmezhető formájukat. A kezdeti, 2014-2017 közötti időszakban végzett kísérletek során felismerhetővé vált az előkészítő szakasz jelentősége, valamint finomítottam, differenciáltam a lépéseket, technikákat, továbbá elemzéseket, csoportosításokat végeztem. Az ezt követő tervezési munkákban, 2018-2021 között, az alább bemutatott két módszertani kiegészítő kommunikációs elemmel célzottan dolgoztam, így lehetőségem volt az alkalmazott kísérletek eredményeire koncentrálni.

Az esettanulmányokban alkalmazott **Vizuális Képeslap** (*Visual Postcards*) kísérlet során a megbízóval egy sajátos, vizualitásra építő kommunikáció során alakul ki egy tervezői kép

és egy megbízói álláspont a tervezéshez kapcsolható igényekre vonatkozóan. A Vászoly és Ábránd munkák esetében általam összeválogatott építészeti könyvekből és magazinokból álló csomagot készítettem elő a megbízók részére és kértem őket, hogy ebből válasszanak pozitív és negatív referenciákat, melyeket a következő tervezési alkalommal közösen elemeztünk. A folyamat során láthatóvá vált, hogy szükséges megjelölni, hogy több megbízó esetén (pl. egy házaspár esetében) melyik referencia melyik félhez tartozik, valamint külön megjelölni azokat, melyekhez mindketten azonos előjellel viszonyulnak.

A későbbi esettanulmányok során főként konszenzusos referenciákat kértem a megbízóktól. A tervező által előre válogatott kiadványok alkalmazásáról kiderült, hogy a megbízók számára indoklatlanul szűkíti a lehetőségeket. Eredetileg azért alkalmaztam ezt a technikát, mert szerettem volna biztosítani egy bizonyos építészeti minőségi szintet, melyből a referenciákat kiválasztjuk. Az első kísérletek rámutattak arra, hogy nem szűkíthetem egyoldalúan a válogatást, mert torzítja az eredményeket. A következő esettanulmányok során két módosítást hajtottam végre: a megbízók bárhonnan választhatták a vizuális referenciákat, de minden esetben kértem hozzá egy rövid szöveges megállapítást, kiegészítést, magyarázatot, így átgondoltan választott vizuális referencia adta a közös elemzés alapját, valamint szűkítettem a referenciák számát maximum három darabra, mely szintén a fókuszált választást segítette elő. Az Ábel Jenő és Udvari esettanulmányok során pedig a kommunikáció kétoldalúságát fejlesztettem, azaz ugyanazon témakörre én, mint az építész tervező is készültem vizuális referenciával és szöveges kiegészítéssel. A Vizuális Képeslap elnevezés a megbízók számára azonnal beazonosítható kommunikációs referencia pont: jellemző kép információban gazdag szöveggel kiegészítve.

A klasszikus értelemben vett tervezési programot a *by atelier* stúdióban végzett munkák alkalmával minden esetben kérjük a megbízóktól. E program kialakításával kapcsolatban eltérőek az értelmezési stratégiák: mást ért rajta az építész tervező, mást ért rajta a megbízó, és a tervezési program tartalmával és mélységével kapcsolatos elképzelések a megbízók között is gyakran igen differenciáltak. A **Személyes Nyilatkozat** (*Personal Statement*) módszertani technika célja nem a tervezési program uniformizálása, hanem sokkal inkább annak vizsgálata, hogyan lehet ennek megalkotását a tervezési folyamat élményszerű részévé tenni s ez által a későbbi építészeti döntéseket előkészíteni és megalapozni, azonos értelmezési platformra helyezni.

A tervezési program megalkotását kiegészítő Személyes Nyilatkozat módszertani kísérlet a Vászoly és Ábránd esettanulmányok során főként arra irányult, hogy a funkciók listázásán túl milyen módon köthetőek élményszerű elemek a tervezési programhoz. Mindkét esetben kértem a megbízókat, hogy rajzolják le a gondolataikat, akár egy részletet a tervezési programból és egy-egy funkciót egészítsenek ki a szükséges négyzetmétereket leíró adatokon túl olyan emlékekkel, élményekkel, vágyakkal, melyeket az adott funkcióhoz kapcsolnak. A kezdeti esettanulmányok után az Ábel Jenő és Udvari, valamint az IBR munkák esetében lehetőségem volt fejleszteni e kommunikációs elemet: a tervezési programhoz kapcsolt megbízói rajzolás fókuszáltan az elképzelések kreatív kinyilatkoztatásának lehetséges eszközévé vált.

A megbízók rajzoltatásának több hozadéka lett: a megbízók e tevékenység által valós élményként kapcsolódnak a tervezés és rajzolás, a funkciók, a tartalom ilyen irányú megfogalmazásának világához. Szándékosan az előkészítő és nem pedig a tervezési szakaszban alkalmazom ezt a kommunikációs eszközt, így egyértelműen nem terveznek, hanem egy eltérő módszerrel, eszközzel közölnek információkat a tervező számára.

A rajzolás, mint kommunikációs elem segít definiálni a szakmaiság határait: a folyamat során a megbízók érzékelnek egy kézzelfogható különbséget a tervezői rajz kidolgozottsága, tartalma és saját rajzuk között. Az esettanulmányok tapasztalatában a megbízók a rajzolás során vannak leginkább kimozdítva a komfortzónájukból: egyrészt gyermekkori referenciákat, élményeket, érzelmeket kapcsolnak a rajzoláshoz, másrészt gyakran a rajzolásos technika alkalmazását megelőzően a tervezési munkát magával a rajzolással azonosítják, majd a folyamat során válik egyértelművé számukra, hogy a szándékolt rajzolás, a mögöttes tartalom kreatív megalkotása egy megelőző folyamat, vagy minimum a rajzolással párhuzamosan zajló aktus.

A tervezési program funkcióinak kiegészítése a Vászoly esettanulmány alkalmával interjú formájában történt: a megbízókkal a tervezett funkciókra irányuló egyeztetések alkalmával célzott, kiegészítő kérdéseket tettem fel, s így született meg egy táblázatos formátum, melyet a későbbi munkák során alkalmaztam és finomítottam. Az Ábránd esettanulmány során a táblázatot önállóan töltötték ki a megbízók. A funkciókat és tervezési programot tisztázó táblázat esetében is konszenzusos, egymással egyetértő válaszokat kértem. E munkánál az önálló táblázatos kitöltés közös kiértékelésekor kiderült, hogy a megbízók a táblázatban található kérdések jelentős részét eltérő módon értelmezték, így az azt követő esettanulmányok során visszatértem az interjú alapú feldolgozásra: a táblázat kitöltését közösen végezzük a megbízókkal.

Eredmények

Az előkészítő szakaszhoz kapcsolható kommunikációs módszertani kísérletek elsődleges célja a megbízó lehetséges kimozdítására irányult. A technikák, kísérletek eredményei azonban nem kizárólag a megbízó számára válhatnak releváns és előremozdító tartalommá. A folyamat leírása során igyekeztem bemutatni, hogy a felhasználó, megbízó mely pontokon és milyen mértékben találkozik kizökkentő, kimozdító módszertani technikákkal és ezek milyen tanulságokkal szolgáltak.

A Vizuális Képeslapok és Személyes Nyilatkozat kommunikációs módszertani kísérletek során végzett tervezői elemző munka eredményeképpen született meg a felrajzolási lehetősége egy olyan **alternatív tervezési keretrendszer**nek, melyhez a tervezés aktív szakaszában alkalmazott módszertani kísérleteket tudtam célzottan hozzákapcsolni.

A szöveggel kiegészített vizuális referenciák, a megbízói rajzok és interjúk alkalmával a tervezési munkához kapcsolható többlet információkat elsőként az Ábránd esettanulmány során kezdtem el rendszerezni, mivel a megbízói, felhasználói válaszokat a Vászoly munkával összevetve, csoportosítható és visszatérő elemek voltak megfigyelhetőek. A válaszokból kiszűrhető információkat rendeztem a szerint, hogy mely elemek spcifikusak az adott megbízóra vonatkozóan, illetve vannak-e olyan részletek, melyek kvázi állandóként, megváltoztathatatlan

alapként, vagy éppen kiindulási pontként értelmezhetőek. Külön csoportba szedtem továbbá azokat az információkat, melyeket egy ún. nem építészeti kategóriába sorolhatunk: élmények, emocionális, alapvetően építészeti racionalitás szempontjai szerint nehezen definiálható elemek. Mindezek egy addicionális keretrendszer, az ún. **Sarokpontok** felrajzolását teszik lehetővé.

A kommunikációs módszertani kiegészítés részévé vált tehát tervezői szempontból azon végpontok azonosítása, melyek alapvetően meghatározhatják a munka kimenetelét, és megváltoztatásuk olyan egyedi megbízói/felhasználói igényeket, rögzült mintákat érint, melyekre a tervezés során kommunikációs csatornaként építhetünk. A Sarokpontok olyan alapvető megbízói tulajdonságok, beépült adottságok, melyekre kvázi állandóként is tekinthetünk, de az ezektől való elmozdulás lehetősége mind a tervező, mind a megbízó/felhasználó számára különleges élménnyel, tanulsággal jár. Ezek képesek a tervező és a megbízó számára is az aktív tervezési szakaszhoz kapcsolható élmény-alapú megközelítést megadni.

A Vizuális Képeslapok és Személyes Nyilatkozat eredményeinek elemzése során elkülönített egyik csoport az ún. **Hozott Térélmények** (*Learnt Space Habits*). Ez a jelenlegi és múltbeli lakókörnyezet(ek)ből, téri élményekből adódó örökség definiálását jelenti. Ide tartoznak akár a gyerekkortól számított olyan terek, melyekhez a megbízó, felhasználó konkrét (akár negatív, akár pozitív) élménnyel kapcsolódik, ismeri, használja és funkcionális, valamint téri tudással rendelkezik róluk. A Hozott Térélmények a későbbi kommunikációs kapcsolódás szempontjából kettős szerepet töltenek be: egyrészt **tervezőként építhetünk a beépült tudásra** ezen elemekkel kapcsolatban, így az aktív tervezési szakaszban támaszkodhatunk ezekre a referenciákra kommunikációs szempontból. Másrészt azonban **rögzült szokásokat, léptékbeli adottságokat és korlátokat, illetve vizuális állandókat is definiálhatunk** általuk.

Az előkészítő szakasz során elvégzett kommunikációs kísérletek eredményeként csoportosítható másik referencia-halmaz az **Álom Paraméterek** (*Dream Parameters*) lehetséges beazonosítása. Az e mögött meghúzódó igényeket, elképzeléseket a megbízó élményhez, hangulathoz, atmoszférához, vagy kvázi irracionális, emocionális mintákhoz köti. Ide tartoznak mindazok a logikailag nem megmagyarázható megbízói, felhasználói referenciák, melyek ideákat, vágyakat, atmoszférát, illatokat, vagy éppen színeket és anyagokat, emlékeket társítanak építészeti kategóriákhoz és maga a megbízó, vagy a felhasználó sem tudja pontosan definiálni az adott referencia építészeti kategóriához fűződő viszonyát. A viszony minőségét, miszerint negatív, vagy pozitív elemként hivatkozza, képes csoportosítani, de ragaszkodását az adott referenciához nehezen tudja konkretizálni vagy logikailag indokolni. **Az Álom Paraméterek az elrugaszkodás aktív platformjai: tervezői és kommunikációs szempontból is lehetséges terei a progresszív építészeti koncepciók integrálásának.**

Az előkészítő szakaszhoz kapcsolható elemző munka során beazonosított Sarokpontok

Valószerű Modellezés a Paulay Ede utcai iroda előtti köztéren 2018.05.18-án, Fotók: Petró Margó, by atelier

Valószerű Modellezés a Paulay Ede utcai iroda előtti köztéren 2018.05.22-én, Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna

Valószerű Modellezés a Paulay Ede utcai iroda előtti köztéren 2018.04.13-án, Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna

lehetőséget nyújtanak tehát az élmény-alapú tervezési technikák és kommunikációs módszerek beillesztésére a tervezési folyamatba. Az alternatív tervezési keretrendszert ld. Függelék 11. sz. ábrájaként.

8.2. A tervezési munka aktív tervezési szakaszához kapcsolódó kísérleti projektek

Projektleírás

A Vizuális Képeslapok és Személyes Nyilatkozat eredményeiként azonosított Sarokpontok (Hozott Térélmények és Álom Paraméterek) a tervezés során kreatív építészeti alapként értelmezhetőek tervezői és lehetséges alternatív kommunikációs szempontból is. Az építészeti tervezés aktív tervezési szakaszához kapcsolt kísérelti kommunikációs projektek célzottan a Hozott Térélmények és Álom Paraméterek során definiált referenciákhoz kapcsolódnak. Az alább kifejtett kísérleti projektek ezen elemek élményszerű transzformálásának lehetőségeit vizsgálják.

Célok

A tervezési folyamatban a megbízók, felhasználók hagyományosan előre meghatározott pontokon hoznak döntéseket és véleményezik az adott koncepciót és munkát. Az építészeti tervezési folyamat vázlatterv - engedélyezési terv - kiviteli terv dokumentációs hármasa egy-egy mérföldkövet jelent nem kizárólag a tervek adott állapotának, kimunkáltságának és mélységének dokumentációs folyamata tekintetében, hanem a megbízók véleményezési lehetőségeinek és a terv adott fázisához kapcsolható és mélységű döntések tekintetében. A kísérelti projektek vizsgálják annak lehetőségét, hogy differenciálhatóak-e a hagyományos tervezési véleményezési szakszok és moderálható-e a folyamat aképpen, hogy a kommunikációs pontok, döntési helyzetek közelítsenek az előkészítő szakasz során detektált egyedi megbízói Sarokpontokhoz.

Folyamat

A Függelék 10. sz. táblázatában bemutatott esettanulmányokhoz kapcsolt, a tervezés aktív szakaszában alkalmazott kísérletek kezdetben intuitív módon épültek be az egyes munkák folyamatában, főképpen a 2014-2017 közötti két esettanulmány, a Vászoly és az Ábránd tekintetében.

Az Ábránd esettanulmány során valósult meg az előkészítő szakasz fókuszált csoportosítása, s így az ezt követő 2018-2020 közötti munkák során alkalmaztam a kommunikációs modellek célzott integrálását. Az első három év tehát szerteágazó, ötletszerű elemek feltérképezéseként értelmezhető, ahol inkább azt tudtam megfigyelni, hogy az alkalmazott kommunikációs módszertani ötletek közül mely esetekben voltak megbízói, felhasználói szempontból értelmezhetőek a kísérletek.

A **Valószerű Modellezés** (*Realistic Modelling*) módszertana a döntési, véleményezési

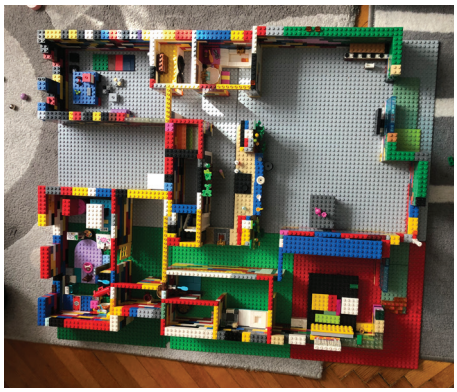

Valószerű Modellezés az IBR esettanulmányban 2021.10.19-én, Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna

helyzetekben vizsgálja annak lehetőségét, hogyan cserélhetőek fel a pusztán vizuális és virtuális alapokon nyugvó építészeti kommunikációs elemek élmény-szerű elemekkel. E kommunikációs technika egy lehetséges tervezés-módszertani elem az élmény-alapú kulturális térben létező felhasználóval való kommunikációra. A megrendelő a tervezési munka során folyamatosan döntéseket hoz a valódi tapasztalás élménye nélkül. A Valószerű Modellezés a Hozott Térélmények és Álom Paraméterek tekintetében a tervezési folyamatba beiktatott élményszerű konzultáció.

A Valószerű Modellezés kommunikációs kísérelti módszert elsőként az Ábránd esettanulmány során alkalmaztam, akkor összesen három esetben teszteltem a megbízói, felhasználói befogadás és értelmezés lehetőségeinek vizsgálataként: a Paulay Ede utcában lévő iroda terében egy tervezési döntés során (a Hozott Térélmények csoporthoz kapcsolhatóan) a meglévő és tervezett tér, nevezetesen az előszoba méretének tényleges lemodellezése, fizikai felépítése történt meg, majd az iroda előtti köztéren a fürdőszobai elrendezések és a terasz méretének meghatározására alkalmaztam e kommunikációs módszertani kísérleti eszközt. Az Ábel Jenő esettanulmány során a konkrét felújítandó térben lehetett megvalósítani ezeket a kommunikációs kísérleteket: a helyszíni bejárások alkalmával célzottan két Álom Paraméter konkrét térben történő lemodellezése történt meg. Az Udvari esettanulmány során a pandémiás helyzet nem tette lehetővé a személyes találkozót a tervezés aktív szakaszában, ez eredményezte a Valószerű Modellezés fejlesztésének ötletét, miszerint azt a megbízó önállóan végzi, így az IBR esettanulmányban a technikát úgy alkalmaztam, hogy a megbízó vizuális kép, render, látványterv ismerete nélkül építette fel az adott tervet. A makettezés felhasználói oldalra történő áthelyezése során detektálhatóvá válik mind a megbízó, mind a tervező számára, hogy a felhasználó mely téri konstrukciókat hogyan értelmezi, a terv mely részeivel milyen mértékig van tisztában.

A **Vizuális Humor** (*Visual Humour*) módszertani kísérletet elsőkén a Vászoly esettanulmány kapcsán alkalmaztam, akkor még kvázi intuitív tervezői kommunikációs elemként. A megbízók által az előkészítő szakaszban használt referenciákat és saját magukat ábrázoló képeket kollázsként használtam látványterveken. Az előkészítő szakaszban az interjú során detektált térhasználati elképzeléseket a látványterveken magukkal a megbízókkal jelenítettem meg, valamint készítettem összevethető rendereket is. A két bemutatott kép téri és koncepcionális szempontból, kompozicióban teljesen megegyezett, a képek között az integrált humoros elem volt az egyetlen különbség. A munka során ezt nem kizárólag látványtervekre, hanem építészeti rajzokra is alkalmaztam.

Az Ábránd esettanulmány során kezdődött meg a játékos, humoros vizuális kommunikáció célzott alkalmazása: a tervezési döntés kimeneteli lehetőségeit humoros vizuális tervek segítségével ábrázoltam a megbízónak, reagálva az előkészítő szakasz során detektált, erre alkalmas pontokra, valamint építve a folyamat során megváltozott befogadói attitűdre. A tervezéssel és döntésekkel járó feszültséget élménnyé alakítva a kísérletek hatással bírtak a folyamat kimenetelére. Az Ábránd esetében a Vizuális Humor segítségével a homlokzati

Ábránd utcai családi ház, homlokzati tervek 2017-2018, Látványtervek: Kiss-Gál Zsuzsanna, Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Petró Margó, by atelier

Ábránd utcai családi ház, homlokzat-választás (később ArchPop Puzzle rovat), Látványtervek: Kiss-Gál Zsuzsanna, Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Petró Margó, by atelier, Grafika: Vörös Krisztián

tervhez kapcsolodó döntéshozatali folyamatot vizsgáltam. A homlokzat a Hozott Térélmények csoportosítása során volt detektálható. A projektek egymára épülését mutatja, hogy az Ábránd során tobábbfejlesztett kommunikációs elem beépült az ArchPop magazin rovat-tematikájába is állandó rovatként. Az Udvari és IBR esettanulmányok alkalmával a technikát célzottan olyan döntési, terv-véleményezési helyzetekhez kapcsoltam, ahol a megbízó számára ismeretlen, vagy az előkészítő szakasz alapján detektálhatóan tőle távol álló építészeti koncepciót mutattam be, ám az alkalmazott Vizuális Humor elem épített az Álom Paraméterek csoportosítása során listázott elemekre.

Eredmények

Az eredményes alkalmazhatóság tekintetében egy diverz mátrix rajzolható fel (ld. Függelék 11. sz. ábra, jobb oldali mátrix): mind a Valószerű Modellezés, mind a Vizuális Humor alkalmazható egyaránt a Hozott Térélményektől való elmozdulás, valamint az Álom Paraméterekhez kapcsolt progresszív építészeti koncepciók kommunikációja során. A rendelkezésre álló esettanulmányokban végzett elemzések azt mutatják, hogy a Valószerű Modellezés pozitív eredményeket hoz a Hozott Térélményekből való kilépés tekintetében, míg ugyanezen kategóriához a Vizuális Humor módszertanát kapcsolva vegyes eredményeket kaptam. A Vizuális Humor ugyanakkor nagyobb arányban vezet pozitív eredményre az Álom Paraméterekhez kapcsolt kommunikációs módszerként a döntési, véleményezési helyzetekben. Az elvégzett kísérletek rávilágítottak arra is, hogy a hagyományos vázlatterv-engedélyzési terv-kiviteli terv véleményezési szakaszok nem fedik a megbízói döntési helyzeteket. Egy alternatív, a megbízó értelmezési kereteit modellező döntési- és véleményezési ütemterv felrajzolása és e kommunikációs elemek alkalmazása lehetőséget ad a különbözőségek közelítésére.

Eltekintve az előkészítő szakasz során alkalmazott csoportoktól, mindkét módszertani kísérelti projektelem egy lehetséges felvetés arra, hogyan növelhető a megbízói aktív részvétel a tervezési folyamatban a klasszikus döntési és véleményezési helyzetekben oly módon, hogy a befogadás élményének adaptálható, személyre szabható megteremtése által progresszív építészeti tartalmak nagyobb arányban megvalosíthatóak és értelmezhetőek legyenek.

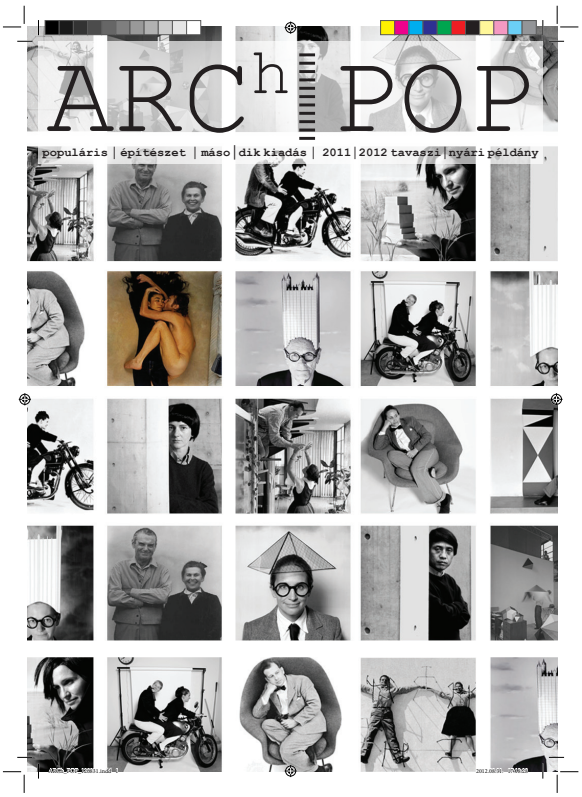

A közvetítő közeg vizsgálata pedig az új médium konkrét formájának meghatározásával kell záruljon.

Ha az elemzésekkel és vizsgálatokkal megvagyok, akkor készen is állok majd az első klasszikus publikációra, a valódi megmérettetésre. Azt gondolom, hogy a fenti témák vizsgálatát követően a publikált anyag és a doktori kutatás elválik majd egymástól.

Egyenes arányban áll-e a portré ikonikussága az építész személyiségének ikonikusságával és a tervezett épületek ikonikusságával?

1. kép
Kazuyo Sejima portréfotója készítette: Annie Leibovitz. Forrás: http://ny.curbed.com She's Got the Whole Bowery in Her Hand című, 2006. November 7-én megjelent cikkből származik, írta: Lockhart. A kép eredetije © Annie Leibovitz/ Contact Press Images, courtesy of the Artist, nyomtatásban megjelent a US Vogue 2006. Novemberi számában, A Light Touch című cikk illusztrációjaként.

02

ARCh_POP_120831.indd 4 2012.08.31. 17:18:29

Féléves beadandó dolgozat a MOME Doktori Iskolán, 2012/2013 akadémiai év, 2013.01.13, Tartalom, koncepció és grafikai tervek: Kiss-Gál Zsuzsanna

9. Szintetizáló szemléletű kísérleti projekt - egy új médium integrálásának lehetőségei

A mestermunka projektelemei közül az ArchPop magazin létrehozása és fejlesztése mutatja azt a szintetizáló szemléletű, egymásra épülő munkát, melynek során az építészeti praxisba integrálható új médiumok, kommunikációs csatornák lehetőségeivel foglalkoztam. A fentebb bemutatott kísérleti projektek vagy az építészt, vagy a megbízót, felhasználót célozták, külön-külön. A folyamatok alakulása közben detektálhatóvá vált, hogy az adott kommunikációs kísérlet nem egyoldalú, hanem adott esetben differenciálja mindkét fél látásmódját. Az ArchPop magazin kísérleti projekt egy olyan, a fentieket egyesítő médium keresésére irányult, mely a hagyományos építészeti kommunikációs eszköztáron túl (látványtervek, rajzok, makettek) kiegészítő elmeként integrálható egy tervezési folyamatba és már eleve együttes hatással bír mind az építész, mind a felhasználók értelmezési stratégiáira.

Projektleírás

Az újság koncepciójának előképe a 2011-2014 közötti aktív, a MOME Doktori Iskolájában töltött évek során elkészített féléves dolgozatok formátuma volt. Az ArchPop első számának megjelenésével párhuzamosan és főképpen azt követően indult el az elméleti kutatás 3.3., 3.4. és 3.5. fejezetében bemutatottak szerint az alternatív építészeti magazinok, újságok és zinek feltérképezése.

Célok

A kísérelti projekt elindításakor célom a tervező kimozdítása volt a klasszikus dokumentálási folyamatokból, a tervezési munka hátterének, tartalmi koncepciójának tematizálása és módosított feldolgozási lehetőségeinek vizsgálata szerint. A projekt fejlesztése során, a folyamattal párhuzamosan bővültek az ArchPop magazin céljai is. A magazinra célzottan szintetizáló szemlélettel tekintettem, s így a megbízói, felhasználói oldal kimozdítását is célul tűztem ki. Az újságot elkezdtem összekapcsolni az irodában folyó tervezési munkákkal és felhasználni azok kommunikációjára. Az ArchPop magazin kísérelti projekt összefoglaló célja lett így egy adott tervezési munkához kapcsolódva mind az építész által végzett koncepcionális építészeti alkotói tevékenység eltérő kommunikációjnak vizsgálata, mind pedig az adott munkához kapcsolódó megbízók és felhasználók számára a tervezés tartalmi elemeinek alternatív mediációja.

Folyamat

Az ArchPop újság 2018. áprilisában jelent meg először, az újság kiadója az Atelierarchitects Kft. Az újság főszerkesztői feladatait szakmai és koncepcionális alapon végzem, illetve másodsorban a cég ügyvezetőjeként is. Az alapvető koncepciót és rovat-felépítést 2017. őszén dolgoztam ki és meghatároztam az újság hangvételét. Ezt követően 2018. tavaszán az újság

Borítótervek az ArchPop magazinhoz, 2018. március. Készítette: Vörös Krisztián

130

Teljes stáblista: Dekovics Dóra kurátor asszisztens - szerzői közreműködés, Fortvingler Éva építész - interjúalany, Gárdos Fanni építész - szerzői közreműködés, Kiss-Gál Zsuzsanna főszerkesztő, a lap teljes főszerkesztői koordinálása, a szerzők, fordítás, grafikai munkák, nyomdai munkák komplett koordinációja, Kovács Boglárka építész - szerzői közreműködés, Krausz Zsolt építész - szerzői közreműködés, Mayer Kitti design teoretikus - szerzői közreműködés, Moser Balázs építész - szerzői közreműködés, Mayer Anita és Kelemen Balázs - szerzői közreműködés, nem szakmabeliként önálló rovat vezetése az újságban LLC néven, Soltész Noémi építész - interjúalany, Tomaschek Kata építész, a KÉK munkatársa - szerzői közreműködés, Fürdős Zsanett építész szakújságíró - szerzői közreműködés Petró Margó építész - szerzői közreműködés, Vikárius Réka újságíró - szerzői közreműködés, Lehel Endre művészeti vezető / P'Art - szerzői közreműködés, valamint Vörös Krisztián grafikus - az Archpop újság grafikai szerkesztője, komplett vizuál és grafikai nyomdai előkészítés, Kner Nyomda - nyomdai munkák.

131

Terjesztési helyek: Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Balatonfenyves kikötő és Alsóörs kikötő, Pizzica, Kisüzem, Massolit, Jedermann, Valyó, Csiga, Lumen I., Lumen II., Bethlen téri színház, Kelet, Kőleves, Kazimir, Solinfo Café, BlueBird, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Castro, Örkény Színház, Fuga, Dobrumba, La Nube, Édes Érzés, Tamp and Pull, Fejete, Madal, Zsivágó, Csendes, valamint a MOME Z és a MOME új kampusza.

132

https://welovebudapest.com/toplistak/ezt-a-10-programot-varjuk-a-legjobban-a-design-heten/?fbclid=IwAR2_P0Fq-5awSz-z_F9dgGzIMz_kFTZSJCA-eUYchguXfDQBadS2di3d4dw

véglegesített koncepciójának kidolgozásába bevontam a stúdió munkatársait: Kovács Boglárkát, Krausz Zsoltot és Petró Margót. Több napos együtt gondolkodás keretében véglegesítettük az általam elképzelt, előkészített rovatokat és a tartalmi koncepciót. A magazin második és harmadik számának szerkesztésébe 2019-ben újabb közreműködők és alkotók léptek be, ugyanígy a 2020-2021-ben készülő újabb két lapszám esetében is[130].

Az ArchPop magazin egy kizárólag nyomtatott újság, hagyományos napilap formátumú: A2-es ívek egymásba hajtva A3-ra összefűzés nélkül, majd újabb félbe hajtással A4-es formátumra alakítva. E formátum használatával célom volt előhívni klasszikus újságolvasási habitusokat, és jelezni, hogy az építészetet a mindennapi kultúra részeként értelmezhetjük.A hagyományos napilap formátum jelentősen eltér a hasonlóan terjesztett zine-ek esetében alkalmazott formátumoktól. A magazin 1000 példányban jelenik meg és vegyesen angol-magyar nyelvű, kötelespéldányainak megküldése alapján a kiadványt minden esetben az Országos Széchenyi Könyvtár könyvtári állományba veszi.

Az újság vizuális arculatát Vörös Krisztián grafikus készíti, összefüggésben az adott tematikával, grafikailag reagálva a cikkek tartalmára. A grafikai tervezési munkához előképeket és kutatásokat kiindulási alapként adok meg számára, ebből alakult ki az újság átfogó, majd laponkénti vizuális koncepciója. Túlmutatva a pusztán grafikai munkán a cikkek elrendezéséhez, és néhol tartalmi pontosításához is hozzátesz. Az első számnál a borítóval kapcsolatban megkötöttem a grafikus tervező kezét, mert mindenképpen az ArchPop magazin manifesztumát terveztem a címlapra tenni, így az első szám kvázi kiáltványként (is) működik. Vörös Krisztián végül egy olyan címlapot és logót tervezett az ArchPop-nak, mely utal az általános iskolákban az írás tanulásakor használatos vonalas füzetek sorvezetőire.

Az ArchPop magazin terjesztése a fejlesztések során módosult: a 2018/1 és 2019/1, 2019/2 lapszámokat saját kezűleg terjesztettem kulturális kötődésű helyeken[131], illetve az irodánk előtti köztérről a sétálók, az építészeti kirakatot nézegetők egyszerűen elviszik. A 2020-as pandémia következtében a közösségi helyek és kulturális vendéglátó-helyek, melyeken 2018-ban és 2019-ben terjesztettük az újságot, nem, vagy korlátozottan üzemelnek, s így ennek következtében az újság eredeti elképzelések szerinti terjesztése megakadt. Az ArchPop terjesztésére vonatkozó részletes adatokat ld. Függelék 13. sz. táblázatában.

A *by atelier* stúdió építészeti munkáival történő összekapcsolást követően a terjesztés célzottá vált: a példányok 70%-a azokon a településeken jelenik meg, ahol az adott munkát végezzük, és 30%-a marad az irodában, ahol a boltba betérő látogatóknak adjuk, vagy a korábbi metodika szerint az üzlet és iroda előtti köztérről viszik el az arra sétálók. A 2019/2 lapszámot a Budapest Design Héten mutattuk be 2019. október 8-án[132].

Az ArchPop magazin ingyenes, reklámfelületeket nem tartalmaz. Az első szám saját finanszírozásban valósult meg, a második és harmadik szám esetében az NKA-tól nyertünk anyagi támogatást és így tudtuk fedezni a nyomdai és grafikai költségeket, valamint új közreműködők belépését.

133
Az eredeti elképzelés 2019-ben négy szám megjelenésére irányult, ezért az eredeti tematikus felosztás is négy témakört definiált. A finanszírozási lehetőségek két szám megjelenésére adtak végül lehetőséget.

134
Alapvető témakörök: az építész szakma kategorizálása a mérnöki vagy alkotói hozzáállás mértékét illetően, a rajzi dokumentáció érthetőségének mértékei, a dokumentálásra fordított időtartam túl- és /vagy alábecsültsége, az építész és a kivitelező személyének és/vagy funkciójának megkülönböztethetősége, az építészeti rajz, mint alkotás, szellemi termék értékelése, a számítógép által készített rajzok, látványtervek gondolati eltávolítása a tervező személyétől, a tervező és a kivitelező tervezői kapacitásának és kvalitásának összehasonlítása, az építész és a statikus szerepének félreértelmezése, az építész szerepének, tervezői képességének a megrendelő igényenek lerajzolásával történő összetévesztése.

A tartalmi koncepció adott tervezési feladatra való fókuszálásnak következtében az újság előállításának költségeit 2020 óta beépítem a tervezési díjba. Az ArchPop magazin első száma egy kiáltványként értelmezhető, a magazin manifesztumát ld. Függelék 14. sz. ábra. Ekkor kialakult az arculat és a rovatstruktúra, valamint az újság hangvétele. A 2019-ben megjelent számok esetében elindult az újság tematizálása. Az ArchPop magazin 2019-ben megjelent két[133] számának átfogó témája a *közhely / cliché* fogalom köré szerveződött: mely közhely-szerű gondolatok, elképzelések illetik az építész szakmát az azt kívülről figyelő érdeklődők, felhasználók irányából? Melyek azok a kérdések, melyekkel praktizáló építészek munkájuk során rendszeresen találkoznak[134]?

A 2019/1 lapszám a fenti tematikán belül is a *szereplők / personas* kérdéskört járta körbe: milyen szereplői vannak egy építészeti folyamatnak? A magazin az építész szerepének vizsgálatából kiindulva mutat rá közhelyes, klisé-ként értelmezhető folyamatokra és változásokra mindezeket illetően.

A 2019/2 magazin a *rajzolás / imagery* koncepció mentén haladva az ábrázolási módok és azok mögöttes tartalmi és jelentésbeli értelemezését járja körül és világít rá annak funkciójára is. 2020-2021-ben két számot dolgoztunk ki teljes egészében és az egyik még 2021-ben meg is jelent. A 2020-ban elindult pandémiás helyzet annyiban érintette a projektek megvalósulását, hogy a lezárások és korlátozások miatt maguk a tervezési munkák vettek igénybe több időt az előzetesen tervezetteknél. A 2021/1 szám a Dunaharaszti Autotechnika ipari gyártelep rehabilitációjához kapcsolódik, míg a másik jelenleg majdnem teljesen kidolgozott, de még meg nem jelent szám pedig a Dunaharaszti Sportpark közösségi tér tervezésének kiegészítő médiuma. A Sportparkról szóló ArchPop esetében a kísérlet lényege, hogy a kivitelezés, az építési folyamat háttere, az ahhoz kapcsolódó élmény-alapú információk is bekerülnek az újságba, továbbá az újság egy teljes oldala egy grafikailag értelmezett térképként lesz használható majd a parkot látogatók számára. Az építés 2022. februárjában kezdődött meg és jelenleg is zajlik. Az újság várható megjelenése 2022. őszére tehető. A magazin e száma a környező lakóterületekere, valamint állandó jelleggel a Sportparkba is kikerül majd, hogy a lakosság megismerhesse a park tervezésének hátterét.

Az újság rovatstruktúrája (ld. függelék 12. sz. táblázata) állandó rovatokból áll: a kiemelt, strukturális rovatok reagálnak az adott szám tematikájára. A tematikát nem kötelezően lekövető rovatok pedig az építészet, kommunikáció és humor kapcsolatával foglalkoznak.

Eredmények

A magazin formátum, mint a hagyományos építészeti kommunikációs eszköztárat kiegészítő elem az építészeti tervezés, tervleadás és kommunikáció inherens részévé tehető. Lehetséges eszköze annak, hogy a tervezési folyamat során beépülő inspirációkat, a végső tervet alakító tartalmakat és szempontokat élményszerűen és értelmezhetően integrálja a tervező a tervezési folymatba.

Építész tervezői szempontból a magazin rovatstruktúrája és a tervezési szempontok a szerint történő csoportosítása hatással bírhat a tervezői módszertanra is. A *by atelier* stúdió esetében a magazinban 2017-2018-ban létrehozott rovatok közül az interjú rovat és kérdései

alapvető tervezés-módszertani elemmé váltak a praxis munkáiban 2019-től. Az esettanulmányok során alkalmazott Vizuális Humor kommunikációs elem pedig állandó rovatként épült be az ArchPop magazinba. A magazint tervezőként alapvetően olyan esetekben alkalmazzuk, amikor csak közvetett módon állunk kapcsolatba a teljes felhasználói, megrendelői körrel. A magazin ezen esetekben a tervezést kiegészítő kommunikációs platformként értelmezhető szakma és befogadó közege között, így lehetővé válik az építészeti munka művészeti és kortárs kulturális alapokon nyugvó tágabb relációinak bemutatása. A magazin képes lehet a folymatban résztvevő felek közti viszonyokat új megközelítésbe helyezni. Az építész, mint a szakmát gyakorló alkotó, a szakma művészeti tulajdonságaiból kiindulva képes lehet közvetlen módon, ám mélységében bemutatni a munkafolyamat összetevőit, figyelembe véve a befogadói oldal érzékenységét és érzékelését is.

Az ArchPop magazint beválogatták a New Generatons európai platform Festival New Generations 2021-es programjába a (City and) Arts szekcióba.

10. A “Praxis, mint médium” folyamatalapú munka összegzése

A felvázolt módszertani lépések integrálhatóak egy hagyományos építészeti tervezési folyamatba, vagy egy építészeti praxis működésébe. A “Praxis, mint médium” három fókuszt fogalmaz meg: egyrészt felhívja a figyelmet a tervezési folyamatok kezdeti szakaszára és az akkor alkalmazható módszertani lépésekre. Másrészt, a további tervezési folyamatra vonatkozóan a módszertani javaslat segítséget kíván nyújtani azon pontok felismeréséhez, ahol kommunikációs szempontból lehetséges beavatkozni, illetve progresszív építészeti tartalmak nagy sikerrel beilleszthetőek, becsatornázhatóak a tervezési folyamatba. Végül, a mestermunka eredménye a módszertani javaslaton belül azon pontok kiemelése, melyek segítségével a tervező kimozdítható a hagyományos építész-tervezői szerepkörből és tekinthet maga is a tervezési munkafolyamatra, mint a kommunikáció és kapcsolatteremtés kreatív eszköztárára.

A felvázolt módszertani keretrendszer egyes elemei nem kötelező jellegűek és minden esetben személyre szabhatóak. A módszertan inkább egy lehetséges eszköztár összessége, melynek egyes elemeit minden alkotó, vagy alkotói csoport egyedi módon megválaszthatja, kiegészítheti, alkalmazhatja és tovább is fejlesztheti. A módszertani elemek mindezeken felül integrálhatóak az építész-képzésbe annak érdekében, hogy a következő tervező-generáció egy, a platformokat közelítő szemlélettel is rendelkezzen és már a képzés során megismerkedhessen az építész szerepkörök diverzitásával és változásaival. A hagyományos építészeti tervezői stúdiumokhoz akár workshop-szerűen is illeszthető elemekkel serkenthető egy alternatív kommunikációs eszköztár integrálása a hallgatói munkafolyamatokba, mely így nem módosítja, hanem inkább kiegészíti a tervezés-képzést.

A “Praxis, mint médium” építész tervezőket kimozdító elemei voltaképpen arra adnak lehetőséget, hogy egy építészeti stúdió a saját tervezési módszeréhez illeszthető módon és mértékben e kiegészítő módszertani elemekkel (irodai környezet megnyitása, átalakítása, események, kiegészítő funkciók beillesztése, stb.) integrálhatja azokat a pontokat az iroda életébe, ahol rendszeresen lehetősége nyílik a civil közeggel, a laikusokkal történő aktívabb kapcsolatfelvételre. Ezen felül célzottan válogathatóak ki azok a lehetőségek (pl. a tervezési munka során létrehozott hagyományos építészeti kommunikációs eszközök alternatv használata), melyek a praxis saját munkáira való, eltérő szemléletű figyelmet szorgalmazzák.

A mestermunka során kifejlesztett módszertani elemeket minden esetben lehetséges az adott munka léptékéhez és koncepciójához igazítani. A kommunikációs elemek azokban az esetekben a leginkébb célravezetőek, amikor az adott építészeti beavatkozás koncepciójából indulnak ki, és ahhoz kapcsolnak humoros, játékos, illetve a koncepcióra közvetlenül reflektáló eszközöket.

A tervezés-módszertanba integrálható konkrét kiegészítő lépések (ld. Sarokpontok, Vizuális Képeslap, Valószerű Modellezés, stb.) a hagyományos tervezési lépéseket egészíthetik ki. Ebben az esetben is lehetőség van az eszközök olyan szemléletű szelekciójára, mely az adott tervezési feladathoz társítható. A tervezési folyamatba integrálható lépések ezen felül még arra adnak lehetőséget, hogy ráirányítsák a figyelmet a tervezés kezdeti szakaszára, annak fontosságára, illetve arra a felismerésre, hogy a klasszikus tervfázisokon túli kooperatív pontok vagy szakaszok e közelítő kommunikációs módszertannal termékennyé tehetőek és pozitív hatással bírhatnak a folyamatra. A tervezés kezdeti szakaszának hossza e módszertan alkalmazásával szükségszerűen megnyúlik, sokkal több időt és energiát vesz igénybe. A folyamat egészét illetően azonban lehetőséget biztosít arra, hogy a tervező és a megbízó a folyamat során koncepcionálisan közel maradjon, vagy akár közelítsen egymáshoz és ne egy széttartó folyamat alakuljon ki.

Az ArchPop magazin és az ahhoz kapcsolódó kísérlet egy lehetséges felvetése annak, hogy az építészeti tervek dokumentálása és a tervek felhasználóknak, megbízóknak történő átadása ne kizárólag a hagyományos dokumentációs formában történjen. E szintetizáló projekt, - mely temészetesen kiegészíthető más, az adott tervezési projekthez koncepcionálisan kapcsolható egyéb társművészeti elemekkel, grafikai vagy fizikai eszközökkel - arra mutat rá, hogy a hagyományosan oktatott és a szakmában használatos kommunikációs elemek sok esetben nem képesek befogadható módon kommunikálni egy-egy értékes építészeti gondolat mögöttes tartalmát. A magazin, vagy zine formátum ezzel szemben felszabadítóan hathat a tervezőre, aki munkáját, annak szakmai hátterét és a benne rejlő gondolatokat a tervrajzokon és látványtereken túlmutató formában is átgondolhatja és kommunikálhatja. A befogadó számára pedig lehetőséget teremt arra, hogy építve e formátum és médium sokkal behatóbb ismeretére, közelebb kerülhessen az építész szakmát és az őt érintő adott projektet alakító körülményekhez, illetve tudjatosíthatja azt is, hogy használatával és ismeretével hozzájárul az építészeti produktum, s így az épített környezet létrejöttéhez is.

BIBLIOGRÁFIA

Ankler Géza: *Építészet és kommunikáció - Nyelv és építészet, avagy az építészet "nyelvezete".* Budapest: Műszaki Könyvkiadó, 1991

Banham, Reyner: "*Zoom Wave Hits Architecture*" iin New Society, 3 March 1966, 21. p.

Biggs, Michael & Buchler, Daniela: *Eight criteria for practice-based research in the creative and cultural industries.* Art, Design & Communication in Higher Education. 7. 10.1386/adch.7.1.5_1., 2008, (letöltve: 2021.10.03.)

Boucsein, Benedikt, Humpert, Axel, Seidel, Tim: *Towards a Productive Relationship between Society and Architectural Practice: An Approach* in Verlag Sonderzahl 7/2012, Bécs: Sonderzahl, 2012

Candy, Linda & Edmonds, Ernest: *Practice-Based Research in the Creative Arts: Foundations and Futures from the Front Line.* Leonardo. 51. 63-69., 2018., 10.1162/LEON_a_01471. (letöltve: 2021.10.03.)

Chance, Julia & Schmiedeknecht, Torsten: *Fame + Architecture* in Architectural Design, Vol 71, No 6, London: New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2001

Choi, Esther & Trotter, Marrikka: *Architecture at the Edge of Everything Else*, Cambrindge: The MIT Press, 2010

Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010

Colomina, Beatriz (ed.) with Meyer, Kimberly, MAK Center for Art and Architecture: *Adolf Loos: DAS ANDERE Ein Blatt zur Einführung abendländischer Kultur in Österreich, (The Other)* Journal for the Introduction of Western Culture into Austria, Zürich: Lars Müller Publishers, 2016

Dúll Andrea: *A környezetpszichológia alapkérdései: helyek, tárgyak, viselkedés.* Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2009

Ferkai, András: *Szerep- és stílusváltások a magyar építészetben.* in Magyar Tudománytár 6. köt, Kultúra, szerk. Glatz Ferenc, Budapest: Kossuth Kiadó, 2006

Groat, Linda N: *Carbuncles, Columns, and Pyramids: Lay and Expert Evaluations of Contextual Design Strategies*, In B.C. Scheer & W. F. E. Preiser (Eds.), *Design Review: Challenging Urban Aesthetic Control.* New York: Chapman & Hall, 1994, 10.1007/978-1-4615-2658-2_15.

Groat, Linda & Wang, David: *Architectural Research Methods.* New Jersey: John Wiley & Sons, 2013

Gifford, Robert & Hine, Donald & Muller-Clemm, Werner & Reynolds Jr, D'Arcy & Shaw, Kelly T.: *Decoding Modern Architecture. A lens model approach for understanding the aesthetic differences of architects and laypersons*. Environment and Behaviour, Vol. 32. No.2., March 2000, 163-187. p.,10.1177/00139160021972487.

Gilmore, James H., Pine, B.J. II, *The Experinece Economy, Work is Theatre & Every Business a Stage*, Boston, Harvard Business School Press, 1999

Gyürki-Kiss Pál: *Képszerűség az építészetben*. in Architectura Hungariae, Budapest, 1. évf. 4. sz., 1999

Hall, Edward T.: *Rejtett dimenziók*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1987

Harriss, Harriet & Hyde, Rory & Marcaccio, Roberta: *Architects After Architecture*, Alternative Pathways for Practice, New York: Routledge, 2021

Hitchcock, Henry-Russell: *The architecture of bureaucracy & the architecture of genius* in Architectural Review. 101 (601), 1947, 3-6. p.

Hughes, Jonathan & Sadler, Simon: *Non-Plan: Essays on Freedom, Participation and Change in Modern Architecture and Urbanism.* London: Routhledge, 1999

Illés Anikó: *Képek elemzése és befogadásvizsgálata - észlelés, tetszés, viszonyulás.* PhD disszertáció, PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola, 2008

Ingels, Bjarke: *Yes Is More: An Archicomic on Architectural Evolution.* Köln: Taschen, 2009

Lavin, Sylvia: *Kissing Architecture*, Princeton: Princeton University Press, 2011

Lynch, Kevin: *The Image of the city*. Cambridge: The MIT Press, 1960

McLuhan, Marshall: *A Gutenberg-galaxis, A tipográfiai ember létrejötte*, Budapest: Trezor Kiadó, 2001

Moholy-Nagy László: *Látás mozgásban.* Budapest: Műcsarnok-Intermédia, 1996

Pallasmaa, Juhani: *A bőr szemei. Építészet és érzékek.* Budapest: Typotex, 2018

Panofsky, Erwin: *A jelentés a vizuális művészetekben.* Budapest: Gondolat Kiadó, 1984

Pennartz, Paul & Elsinga, Marja: *Adults, Adolescents, And Architects Differences in Perception of the Urban Environment.* Environment and Behavior. 22. 675-714., 1990., 10.1177/0013916590225006.

Rasmussen, Steen Eiler: *Experiencing Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 1964

Rattenbury, Kester: *This is not architecture: media constructions.* London: Routledge, 2002

Rattenbury, Kester & Samantha Hardingham: *Supercrit #2 Robert Venturi and Denise Scott Brown: Learning from Las Vegas.* Oxon: Routledge, 2007

Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011

Sadler, Simon: *Archigram. Architecture without Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 2005

Scott Brown, Denise: *Having Words.* London: Architectural Association, 2009

Scott Brown, Denise: *Little magazines in architecture and urbanism.* Journal of the American Institute of Planners, XXXIV, no 4., 1968, p. 223-232.

Snyder, James: *Architectural Research.* New York: Van Nostrand, 1984

Schwarzer, Mitchell. *Zoomscape.* New York: Princeton Architectural Press, 2004

Steiner, Hadas A.: Beyond Archigram. The Structure of Circulation. London: Routledge, 2008

Straus, David & Doyle, Michael: *The Architect as Facilitator: A New Role.* JAE 31, no. 4 Designing with Communications: How Architects and Environmental Designers Use Media in Shaping the Built Environment, 1978, 13-15. p.
Accessed April 27, 2020. doi:10.2307/1424363.

Studio Sputnik: *Snooze. Immersing architecture in mass culture,* Rotterdam: NAi Publishers, 2003

Sudjic, Deyan: *Épületkomplexus*, Budapest: HVG Könyvek, 2007

Tihanyi Dominika: *Kreatív stratégiák és a köztéri művészet szerepe a városrehabilitációban,* doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2012

Ockman Joan & Guest editor: Colomina, Beatriz & Coeditors Berke, Deborah & McLeod, Mary: *Architectureproduction*, New York: Princeton Architectural Press, 1988

October, Vol. 94, Autumn, *The Independent Group,* Cambridge: The MIT Press, 2000
https://www.jstor.org/stable/i231836, Accessed: 23-04-2020 19:47 UTC

Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez.* doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011

Venturi, Robert: *Összetettség és ellentmondás az építészetben*. Budapest: Corvina Könyvkiadó, 1986

Venturi, Robert & Scott Brown, Denise: *Architecture as Signs and Systems. For a Mannerist Time.* Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2004

Venturi, Robert & Scott Brown, Denise & Izenour, Steven: *Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form.* Cambridge: The MIT Press, 1977

Vinegar, Aron & Golec, Michael J.: *Relearning from Las Vegas.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009

Whiteley, Nigel: *Reyner Banham: historian of the immediate future.* Cambridge: The MIT Press, 2002

Yin, Robert K: *Case Study Research: Design and Methods.* Thousand Oaks, CA: Sage, 2009

FÜGGELÉK

1. Összefoglaló ábra a “Praxis, mint médium” kísérleti projektekről

2. Esettenulmányokat bemutató táblázat

3. Irodaterek összehasonlító táblázata

4. Munkatársakat és részvételüket bemutató táblázat

5. Látogatók megoszlását bemutató táblázat

6. Dolgozói kérdőív és annak eredményeit bemutató grafikonok

7. Kirakat-projekt összefoglaló táblázata

8. Bolt kínálatát bemutató táblázat

9. Tervezés előkészítő szakaszához kapcsolódó kísérleteket bemutató táblázat

10. Tervezés aktív szakaszához kapcsolódó kísérleteket bemutató táblázat

11. Alternatív tervezési keretrendszert bemutató ábra

12. ArchPop rovatstruktúráját bemutató táblázat

13. ArchPop terjesztését bemutató táblázat

14. ArchPop Manifesztum

1. Összefoglaló ábra a “Praxis, mint médium” kísérleti projektekről. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

ESETTANULMÁNYOK LEÍRÓ TÁBLÁZATA	VÁSZOLY	ÁBRÁND	ÁBEL JENŐ	UDVARI	IBR
Tervezés éve	2014-2015	2017-2018	2020-2021	2020-2021	2021-2022
Tervezés helye	Baltonfelvidék, Vászoly	Budapest, XII. kerület	Budapest, XI. kerület	Balatonudvari	Budapest, XIII. kerület
Tervezés típusa	Nyaraló épület építészeti tervezése	Családi ház építészeti tervezése	Meglévő, felújításra kerülő családi ház belsőéítészeti tervezése	Nyaraló épület földszinti tereinek belsőépítészeti földfelújítása	Két Bauhaus jellegű, egymás mellett található második emeleti polgári lakás egybe nyitása és teljes körű belsőépítészeti tervezése
Elkészült tervfázisok	Vázlatterv és engedélyezési terv	Vázlatterv, bejelentési terv és kiviteli tervdokumentáció	Vázlatterv, részleges kiviteli tervek térrészekre vonatkozóan	Vázlatterv, kiviteli tervdokumentáció	Vázlatterv, Kiviteli tervdokumentáció
Tervezők	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Petró Margó	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Petrányi Luca	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Petrányi Luca	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Kiss-Gál Gergely, Petró Margó
Alapfunkciók	Főépületben nappali-konyha tér kapcsolódó kamrával, hálószobával és fürdővel, tetőtérben részlegesen szoba és fürdő kialakítása. Meglévő melléképületben sufni és nyári konyha kialakítása.	Egy 4 fős család számára szint alatti garázs és tároló, földszinten nappali-konyha, előszoba, vendégszoba és fürdő, vendég wc, emeleten szülői és gyermeki hálószobák tervezése, kertkapcsolatok, teraszok kialakítása.	Az épület szterén szintből, földszintből és emelet-tetőtérből áll, kertkapcsolattal és megemelt terasszal. A szuterén szinten a fürdők, a mosókonyha belsőépítészeti tervezése, a fölszinten a nappali-szalon berendezése,a konyhatér és étkező tervezése, az emeleti térben pedig a fürdők kialakítása.	A földszinten nappali tér, konyha, étkező sarok, lépcső és fürdő található, rendkívül kis alapterületen, e funkciók teljes körű felújítása és áttervezése. Az emeleti terekben hálószobák találhatóak.	A 65 és 44 nm-es lakások egybe nyitásának kialakítása, a 4 fős csalá számára nappali, dolgozó, konyha és étkező, szülői háló és két gyerekszoba, szülői fürdő, vwndég wc és egy másik fürdősoba, valamint a háztatási funkciókat ellátó tér kialakítása.
Közvetlen megbízók és koruk a tervezéskor	Budapesti házaspár, a feleség, 34 éves, a férj 39 éves	Budapesti házaspár, a feleség 32 éves, a férj 37 éves	Budapesti, Brüsszelben élő házaspár, a feleség, 45 éves, a férj 45 éves	Budapesti, Brüsszelben élő házaspár, a feleség, 44 éves, a férj 50 éves	Budapesti élettársi vizsonyban élő pár, 41 éves nő és 41 éves férfi
Megbízók foglalkozása	Gyógypedagógus és pénzügyi szakember	Egészségügyi dolgozó és pénzügyi szakember	Európai Uniós bizottsági szakemberek	Európai Uniós bizottsági szakember és doktori kutatását végző irodalomtörténész	sales manager és bíró
Egyéb felhasználók, másodlagos megbízók	Két gyermek, egy fiú és egy lány, a tervezés kezdetekor a második gyermeket még csak tervezték, kivitelezés közben született.	Két gyermek, egy fiú, 7 éves és egy 5 éves kislány, több gyermeket nem terveztek.	Négy gyermek, két fiú, két leány, 12-17 év közöttiek.	Két fiú gyermek 10 és 7 évesek, és az anyai nagypapa	Két gyermek, egy 7 éves fiú és egy 4 éves kislány
Közvetett további felhasználók	A családban a férjnek 3 testvére és azok családjai, gyerekei, a feleség testvére, annak családja és gyerekei, a feleség édesapja, a férj szülei, illetve a család kiterjedt baráti társasággal rendelkezik, sok kisgyermekes családi baráti kapcsolatot ápolnak és gyakran adják kölcsön a nyaralót, vagy fogadnak be nyáron magukhoz baráti párok gyermekeit.	-	-	A család kiterjedt baráti társasággal rendelkezik, sok kisgyermekes családi baráti kapcsolatot ápolnak és gyakran adják kölcsön a nyaralót, vagy fogadnak be nyáron magukhoz baráti párok gyermekeit.	-

Megbízók tér- és életkörülményeinek rövid bemutatása	A család budapesten egy társasházban él egy 92 nm-es, klasszikus polgári hangulatú első emeleti erkélyes lakásban, a lakás alapterületileg és funkcionálisan is fedi a család szükségleteit, nyaralójuk, egyéb ingatlanuk a tervezést megelőzően nem állt rendelkezésükre.	A család budapesten egy 65 nm-es panellakásban lakik, a lakás a család téri szükségleteinek nem megfelelő méretű és elosztású, családi házban ezt megelőzően még nem laktak.	A család Brüsszelben él egy családi házban.	A család Brüsszelben él egy brüsszeli sorházban lévő nagy méretű, kertkapcsolatos lakásban.	A megbízók korábban a nagyobbik lakásban éltek, a kisebb lakást megvásárolták, majd így a társasház második emeltén mindkét lakás birtokában a két ingatlan egybe nyitását tervezteték meg. A házban és a lakásban is rendelkeztek helyismerettel.
Esettanulmány rövid bemutatása	Az építészeti beavatkozás egy meglévő L-alakú alaprajzi elrendezésű kőház és a hozzáépített pajta épület felújítása és bővítése. Az épület pontos építési dátumáról nincsenek adataink, az ingatlant a megbízók 2014. nyarán vették meg, az előző tulajdonosok elbeszélése alapján feltételezhető, hogy az épület kb. 90-100 éves. Az épület a táji jelleget követve kerül felújításra, a melléképület nyári konyhaként hasznosul.	A XII. kerületi telken egy bontott családi ház alapjai, melléképülete található, a telek kvázi üresnek tekinthető. A telek terepe igen lejtős, az ingatlan panorámás saroktelek. Nincs meglévő állapotú épület, melynek adottságaihoz alkalmazkodni kellene. A pince szinten 72 nm alapterületen főként garázs és tárolók létesülnek, a földszinet 110 nm-en a közös használatú terek és egy terasz, az emeleten pedig 81 nm-en a hálók és fürdők kapnak hekyet, valamint egy 14 nm-es terasz.	A szecessziós jegyeket magán hordozó lakóépület egy meglévő, 1910-ben épült családi villa, a helységek elosztása jelentősen nem változott az eredeti tervekhez képest. A tetőtér megoldásai, a belső és külső nyílászárók, a meglévő lépcső és tere, és egyéb takaróelemek mutatják a szecessziós referenciákat. Az épület átfogó felújítási munkálatait másik építész tervező végzi, a *by atelier* stúdió kizárólag a fent bemutatott térrészletekkel foglalkozik.	A rendkívül kis méretű, mindösszesen 25 nm alapterületű családi nyaraló földszintjén konyha, nappali tér, a nagypapa hálóhelye, a lépcsőtér, az étkező és egy fürdő kapott helyet, a tervezési feladat e funkciók racionális és élhető átalakítása, felújítása, az emeleti tereket, a teraszt, vagy az épület és a telek egyéb részeit a tervezési munka nem érinti.	A lakás áttervezése belsőépítészeti feladat, ám a két lakás egybenyitása miatt szerkezeti tekintetben építészeti lépték. A megbízók a nagyobb lakásban szűkösen fértek el, de lényegében minden funkció rendelkezésükre állt. Az új elrendezésben minden térrész komfortosabb kialakításúvá válik, valamint külön gyerekszobák válnak elérhetővé.
Megvalósulás éve	2016-2021	-	-	2021	2022
Egyéb megjegyzések	A megbízók saját maguk építették meg az elkészült terveket, generálkivitelezőt egyáltalán nem alkalmaztak, az ácsszerkezetet és a gépészeti gáz szerelést érintő szakmunkához kötött feladatokat, a belső falak vakolását és a belső lépcsőt készítette külsős szakember. Az összes többi munkálatot (kőműves munkák, oromfalak készítése, aljzat és betonszerelés, fafödém építése, vas szerelés, szigetelések, elektromos szerelés, padlófűtés fektetése, burkolások és festési munkálatok, bútorok helyszíni szerelése) saját kezűleg vagy a családon belüli segítséggel késztették el. A megbízók 2019-ben az ArchPop magazin egy külön rovatában íróként beszámoltak a kivitelezési folyamatról.	2020-2021-ben a megbízók többször is megkerestek a kivitelezés megkezdésének potenciális lehetőségével, de a 2021-ben bekövetkezett hiretelen és váratlan építőiparban tapasztalható kiszámíthatatlan árnövekedés a kivitelezés megkezdését bizonytalan időre megállította.	A 2021-ben bekövetkezett hiretelen és váratlan építőiparban tapasztalható kiszámíthatatlan árnövekedés a kivitelezés megkezdését bizonytalan időre megállította. A családnak a lakhatása Brüsszelben megoldott, a budapesti házat a magyarországi hazajövetelre, illetve egy hazai ingatlan birtoklása céljából kívánják kialakítani. Lakhatásuk magyarországi hazalátogatásuk során meglévő lakásban megoldott. A házat kiadni nem tervezik.		

	Lőrinc pap tér	Eötvös utca	Paulay Ede utca	Herzen utca
Időtartam	2008-2012	2012-2014	2014-2019	2019-…
Helyszín	VIII. kerület, Lőrinc pap tér 3. II/7.	VI. kerület, Eötvös utca 1., III. emelet 1. ajtó	VI. kerület, Paulay Ede utca 49., Fsz.3.	XIII. kerület, Herzen utca 6.
Alapterület	65 nm	84 nm	30 nm	32 nm
Helységek száma	6	7	3	4 + galéria
Helységek megnevezése	Előszoba, konyha, wc, fürdő, szoba 1, szoba 2	Előszoba, konyha, kamra, wc, fürdő, szoba 1, szoba 2	Üzlettér, kiszolgáló tér, Wc és kézmosó	üzlettér, kiszolgáló tér 1, kiszolgáló tér 2, wc és kézmosó, galéria
Általános jellemzők	Klasszikus budapesti bérház második emeleti polgári lakása, bejárata a gangról közelíthető meg, belső udvaros épületben található, lift nélküli lépcsőházzal, szobák ablakai a Mária utcára nyílnak, konyhai helység ablaka a gangra.	Klasszikus budapesti bérház harmadik emeleti polgári lakása, bejárata a gangról közelíthető meg, belső udvaros épületben található, liftes lépcsőházban, szobák ablakai a Király utcára nyílnak, konyhai és egyéb kiszolgáló helységek ablakai a gangra.	A kis méretű üzlethelység egy, a köztérről közvetlenül megközelíthető bejárati ajtóval és mellette egy kirakattal rendelkezik, az üzlethelység 22,5 nm, a hátsó kiszolgáló tér 6,3 nm, a wc-mosdó 1,2 nm. Az üzlet mellett közvetlenül a VI. kerületi Király és Paulay Ede utcákra jellemző 2-3 m szélességű beugró tűzfal mellett található közvetlenül.	Az üzlettér három kisebb, külön bejáratos üzlethelységből állt, mindegyikhez tartozott egy-egy ajtó és egy-egy kirakat. Az átalakítás során ezeket egybe nyitottam, és a három ajtó közül az egyiket hazsnáljuk tényleges bejáratként. Az összenyitott üzlettérben külön térrészként kialakítható lett a bolt funkció, és az iroda funkció, nincsenek egymástól elválasztva. A kiszolgáló terek egy 3,30 m x 5,41 m méretű paravánfal mögött kaptak helyet. Külön kiszolgáló tere van a plotternek, mig külön tere a teakonyhának és tárolásnak. A kettő között található a kézmosó és wc, ezek fölött a galária tér.
Kapcsolat a kültérrel	Közvetlen kapcsolattal nem rendelkezik	Közvetlen kapcsolattal nem rendelkezik	Közvetlen	Közvetlen
Kirakat felület	Nincs	Nincs	1 db 1,70 m x 2,05 m x 0,62 m térrész, kirakat hasznos felülete: 3,49 nm	3 db 2,00 m x 3,17 m x 0,41 m térrész, kirakat hasznos felülete: 2 x 4,14 nm + 1 x 2,08 nm = 10,36 nm
Kirakat használat	Nincs	Nincs	A rendelkezésre álló egy darab kirakat felület kizárólag váltakozó kirakat használatot tesz lehetővé. Mivel a kirakat egyben az iroda természetes fényt biztosító “ablaka” is, ezért annak nagy méretű kitakarása nem lehetséges. A kirakat a belső térrel teljesen egybe nyitott, és mélysége megfelelő egy munkaállomás kialakítására is.	A rendelkezésre álló három kirakat felület párhuzamos, osztott kirakat használatot tesz lehetővé. A nagyobb méret és felület több kommunikációs felületet biztosít. A kirakat mellett a három üvegajtóból kettőt szintén kirakatként lehetséges felhasználni és a felületek nagy és átfogó mérete miatt grafikai felületekkel és egyéb nagyobb felületen is kitakarás alkalmazható. A kirakat a belső tértől leválasztott, munkaállomásként nem használható.

Portál mérete	Nincs	Nincs	5,57 m x 3,64 m = 20,27 nm		7,52 m x 3,17 m = 23,83 nm
Portál használat	Nincs	Nincs	Kizárólag az üzletbe történő ki- és beközlekedésre használható.		Három darab, egyenként 90/210 méretű üvegezett ajtó áll rendelkezésünkre, ebből csak egyet használunk ki- és beközlekedésre, a másik két ajtót kirakatként és a külső téren a magazin disztribúciós pontjaként hazsnáljuk.
Kapcsolódó köztér jellemzői	Nincs	Nincs	A Paulay Ede utce ezen szakasza a Nagymező utca találkozásánál található, járda-parkoló sáv-úttest-parkolósáv-járda keresztmetszeti kialakítású. Autós forgalom szempontjából zsákutca, azaz átmenő forgalom nincs, parkolásra használt szakasz. A gyalogos forgalom szempontjából a Nagymező utca és a közeli Andrássy út fokozott forgalma és frekventáltsága miatt közepesen alacsony forgalmú utcarésznek számít. Némiképp növelte a gyalogos forgalmat a szemben található SugarShop üzlet, melyhez célzottan érkeztek vásárlók.		A Herzen utca a Pozsonyi utca és a Hollán Ernő utca között található rövid, járda-parkoló sáv-úttest-parkolósáv-járda keresztmetszeti kialakítású. Autós forgalom szempontjából kis forgalmú átmenő utca, parkolásra használják. A gyalogos forgalom szempontjából a nagyon közeli Pozsonyi út fokozott gyalogos forgalma és frekventáltsága miatt közepesen alacsony forgalmú utcarésznek számít.
Tervezés és feldolgozás terei	A két szoba szerint a tervezés és feldolgozás terei elkülönülnek, a kisebb szobát tervező térként és tárgyalóként használtuk, a nagyobb szobában végeztük a feldolgozó munkát.	A két szoba szerint a tervezés és feldolgozás terei elkülönülnek, a két szoba azonos méretű, az egyiket tervező térként és tárgyalóként használtuk, a másik szobában végeztük a feldolgozó munkát.	Az iroda egyterű, a 22,5 nm-es üzlettérben kaptak helyet a munkaállomások és tervezés felületei is, valamint a tároló felületek is (szakkönyvek, munkamappák, anyagminták, stb.). A hátsó kiszolgáló helységben alakítottuk ki a plotter helyét, tárolókat és a konyhát.		Az iroda egyterű, a tervezés és feldolgozás terei ugyanazon helységben találhatóak.
Munkaállomások	4 db	6 db	4 db		4 db
Közösségi terek	Tárgyaló, tervező tér és konyha tere, valamint a gang	Tárgyaló, tervező tér és konyha tere, valamint a gang	Megegyezik a tervezés és feldolgozás tereivel.		Megegyezik a tervezés és feldolgozás tereivel.
Bolt	Nincs	Nincs	Az irodatér tárolófelületeiből leválasztott 2 x 3 db, 1,2 m széles, azaz 7,2 fm polc, valamint a kirakat tere.		Az irodatérrel egy tében, de elkülönítetten kialakítható 3,36 m x 3,25 m = 10,92 nm nm alapterületű térrész a bolt tárgyainak bemutatására alkalmas posztamensekkel és polcokkal, kanapéval.

3. Irodaterek összehasonlító táblázat. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

MUNKATÁRSAK ÉS RÉSZVÉTELÜK AZ EGYES PROJEKTEKBEN ✳													
Kísérleti projektek	**Kiss-Gál Zsuzsanna**	**Kiss-Gál Gergely**	**Petró Margó**	**Krompáczki Péter**	**Engedy Anna**	**Szél András**	**Almássy Lili**	**Kovács Boglárka**	**Döbrössy Anna**	**Csaba Tímea**	**Krausz Zsolt**	**Gárdos Fanni**	**Petrányi Luca**
	2008-…	**2008-2016, 2021-…**	**2009-2014, 2016-2018, 2020-…**	**2013-2014**	**2015**	**2015-2017**	**2016**	**2017-…**	**2017**	**2017**	**2018-…**	**2019**	**2020-2021**
Paulay Ede utcai iroda tervezése	★	★	★										
Paulay Ede utcai iroda kivitelezése	★	★		★									
Paulay Ede utcai iroda használata	★	★	★	★	★	★	★	★	★	★	★	★	
Grafikus kirakat	★			★									
Projektbemutató kirakat	★												
Projektlekövető kirakat - teljes időtartam	★		★					★					
Projektlekövető kirakat - véletlenszerű	★		★										
Projektlekövető kirakat - párhuzamosan fejlődő	★		★										
Munkafelület kirakat	★												
Menü Projekt	★		★					★			★		
Grafikus belső kirakat	★	★											
Vertikális kirakat	★							★					
Horizontális kirakat	★												
Pop-up bolt	★		★										
Bolt - eladói szerepkör	★	★	★			★	★	★			★	★	
Herzen utcai iroda és bolt tervezése	★							★			★	★	
Herzen utcai iroda és bolt kivitelezése	★	★						★			★	★	
Herzen utcai iroda és bolt használata	★	★	★					★			★	★	
VÁSZOLY	★		★										
ÁBRÁND	★		★					★			★		
ÁBEL JENŐ	★												★
UDVARI	★												★
IBR	★	★	★										
ArchPop rovatstruktúra előzetes kialakítása	★												
ArchPop rovatstruktúra véglegesítése	★		★					★			★		
ArchPop 2018/1 szám	★		★			★		★			★		
ArchPop 2019/1 szám	★		★					★			★	★	
ArchPop 2019/2 szám	★		★					★			★	★	
ArchPop 2021/1 szám - Autotechnika	★		★					★			★		
ArchPop 2021/2 szám - Sportpark	★		★					★			★		
✳ csak azokat a munkatársakat jelenítem meg, akik a gyakorlati kísérleti projektek 2014-2022 közötti időtartamának során dolgoztak a *by atelier* stúdióban. A projektek vezetője, az alapkoncepciók és lépések megalkotója minden kísérelti projekt esetében én voltam.													

Év	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Melyik utcaportálos üzlethelység	PAULAY EDE UTCA 49.					HERZEN UTCA 6.		
Bolt funkció	NINCS BOLT		BOLT FUNKCIÓVAL KIEGÉSZÜLT IRODA					
Infó - általános (merre van a…?)	3	1	3	0	2	0	0	0	0
Infó - előző bolt	5	3	4	2	1	0	2	0	0
Infó - Mi ez a heylség?	4	5	5	0	2	3	1	0	2	1
Galéria, kiállítótér	2	1	2	1	3	0	0	0	1	1
Megbízó - terveztetni szeretne	0	3	0	1	0	0	0	1	1
Vásárló	0	0	0	17	55	44	8	36	32	64
Betért látogatók összesen	14	13	32	63	50	47	36	67
Hány esetben indult el beszélgetés az építészetről, szakmáról?	4	4	2	7	12	14	19	22	44
Nézelődő - csak kirakat kívülről, és nem jön be	24	21	17	19	69	56	nincs adat	39	132	167

5. Látogatók megoszlását bemutató táblázat. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

Atelier - Dolgozói kérdőív

8 válasz

Elemzések közzététele

I. Alapadatok

1. Melyik utcaportálos irodahelységben dolgoztál?

Másolás

8 válasz

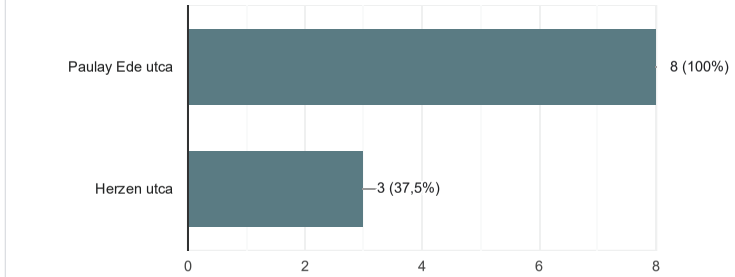

2. Ezt megelőzően dolgoztál-e utcaportálos üzlethelységben működő építészirodában?

Másolás

8 válasz

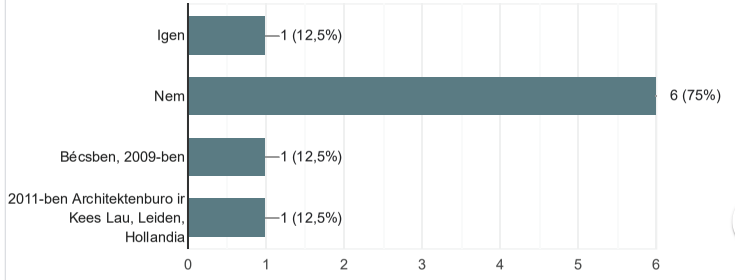

3. Közvetlenül azt megelőzően, hogy a Paulay és/vagy a Herzen utcai by atelier irodában dolgoztál, milyen építészirodai környezetben dolgoztál ?

Másolás

8 válasz

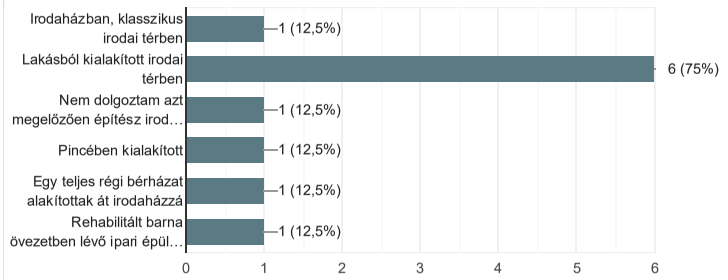

4. Azt követően, hogy a Paulay és/vagy a Herzen utcai by atelier irodában dolgoztál, milyen építészirodai környezetben dolgoztál ?

Másolás

8 válasz

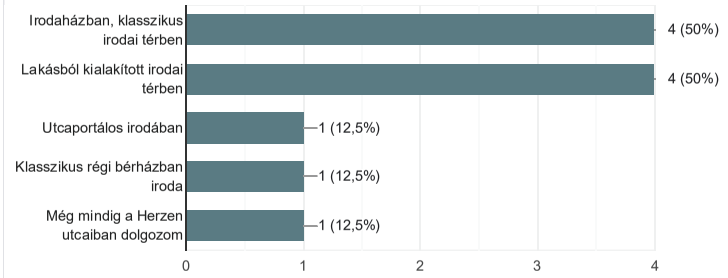

5. Amennyiben azóta dolgoztál egyéb utcaportálos irodában, kérlek írd le hol és mikor!

3 válasz

Nem

-

MEESVISSER, Amsterdam 2017-2019

II. Általános használatra vonatkozó kérdések

6. Mennyire találtad inspirálónak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát? Másolás

8 válasz

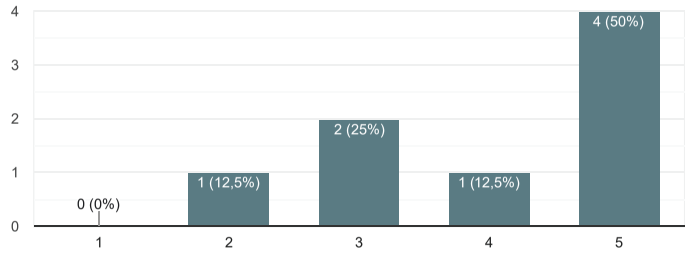

7. Mennyire találtad zavarónak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát? Másolás

8 válasz

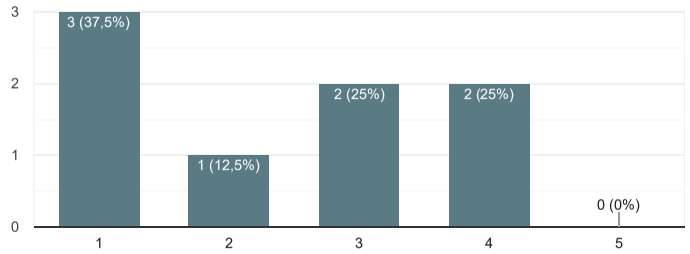

8. Mennyire találtad dinamikusnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát? Másolás

8 válasz

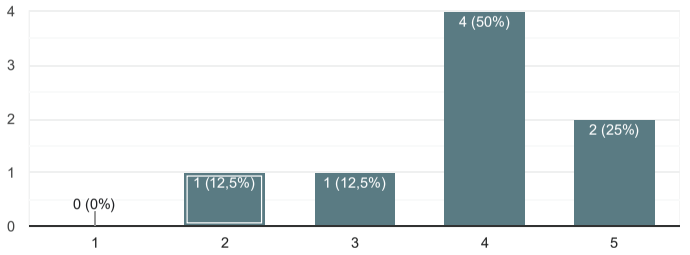

9. Mennyire találtad unalmasnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát? Másolás

8 válasz

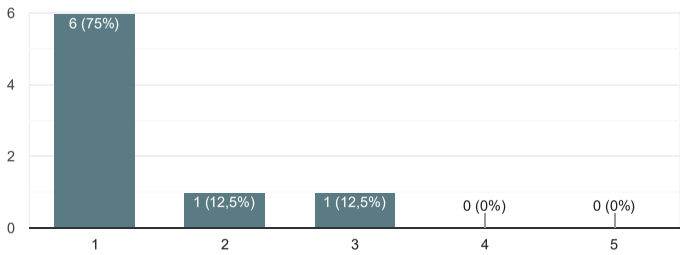

10. Mennyire találtad kommunikatívnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát? Másolás

8 válasz

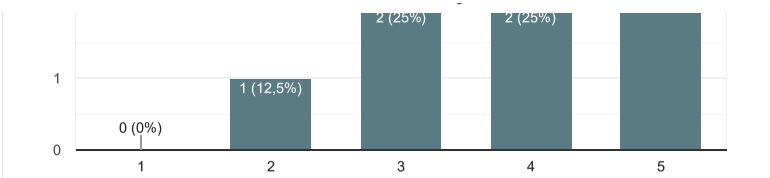

11. Mennyire találtad nyitottnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

7 válasz

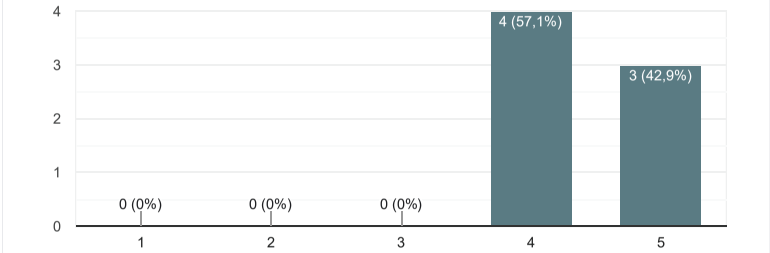

12. Mennyire találtad intimnek a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

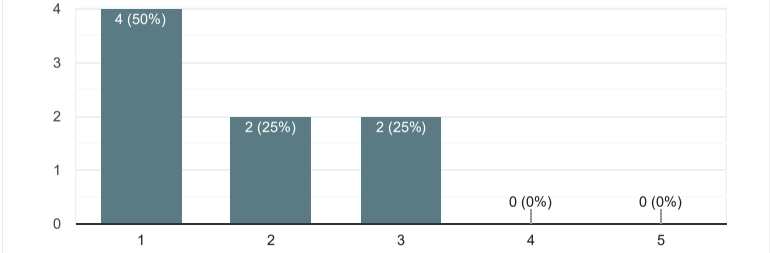

13. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest inspirálóbbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

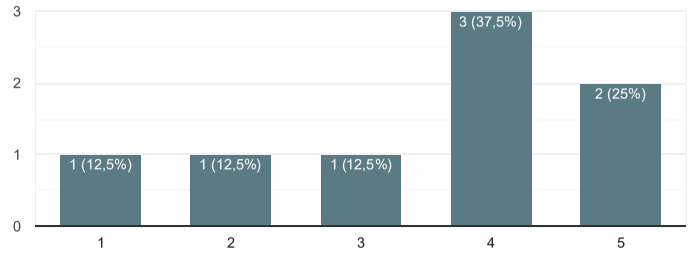

14. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest zavaróbbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

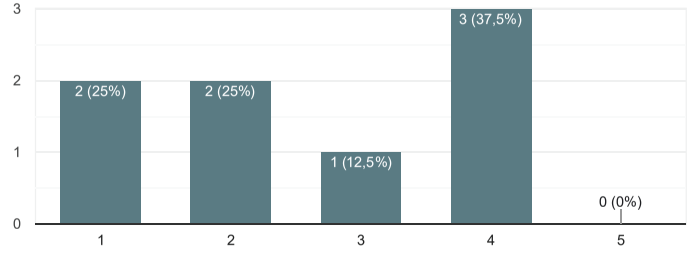

15. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest dinamikusabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

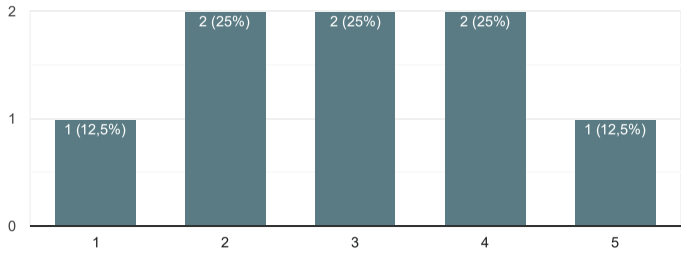

16. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest unalmasabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

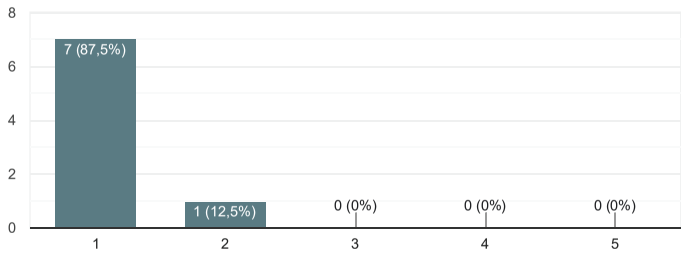

17. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest kommunikatívabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

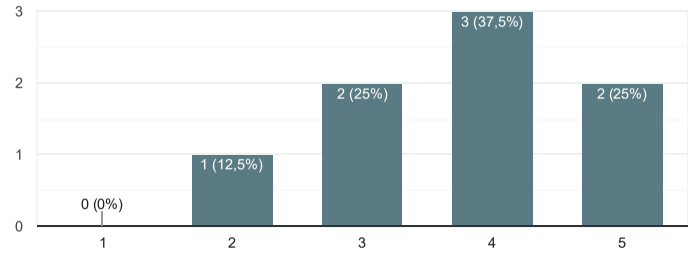

18. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest nyitottabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

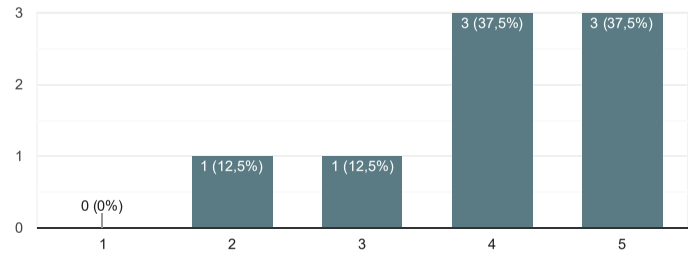

19. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest intimebbnek a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

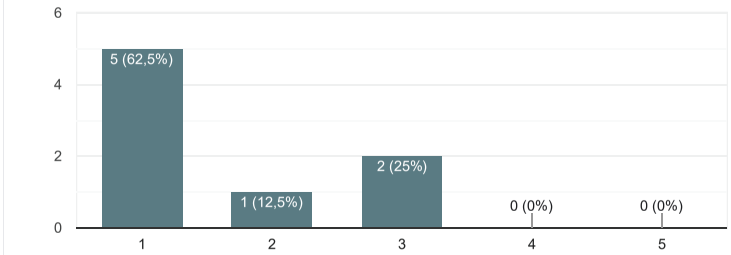

20. Dolgoznál-e tovább/újra szívesen utcaportálos üzlethelységben működő építészirodában?

Másolás

8 válasz

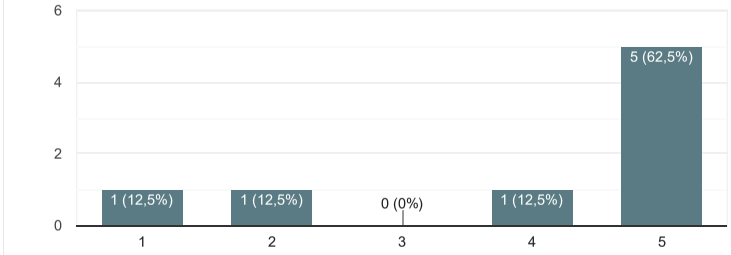

21. Tapasztalatod szerint miben jobb egy utcaportálos üzlethelységben működő építész iroda a hagyományos irodai környezetben vagy lakásban működő építészirodákhoz képest?

7 válasz

Munkaszerzés szempontból lehet jobb, Jobban megtalálhatom azt a megrendelőt, akivel egy hullámhosszon vagyok, A környékkel, egyéb vállakozásokkal való kapcsolat, Kevésbé lehet lazsálni, A nyitottság inspirál..

Megnyitja az utca embere felé az építészetet, érdeklődik utána és a bátrabb bejön kérdezni is

közvetlen kapcsolat a városi térrel és élettel (azaz az emberekkel, akikkel tervezünk), nyitottságot, transparenciát sugall, kirakat - élő reklám

Szerintem ezáltal az építész egészen közel kerül az emberhez ami egyébként baromi fontos lenne úgy az egész építészet szempontjából. Gregor Samsa szem elé kerül.

Szeretem, hogy nem egy 'elefántcsont-toronyban' ülünk munka közben. Egyféle kommunikáció a nem szakmai emberek felé, mit is csinál egy építész, egyfajta érték közvetítés, illetve értékteremtés. Vicces kettős mozi-kintöl is moziznak, hogy mi mit csinálunk, mi is mozizunk mások mit csinálnak- megtanít kicsit kilépni a szokásos perspektívából.

Tetszett, hogy boltként is funkcionáltunk. Jó volt a sok fény és az ingergazdag környezet.

Tobb interakcio, “reklamfelulet”, kozvetlenebb kapcsolat az utca/kornyek lakoival, hasznaloival

22. Tapasztalatod szerint miben rosszabb egy utcaportálos üzlethelységben működő építész iroda az egyéb irodai környezetben működő építészirodákhoz képest?

8 válasz

Talán kicsit kevésbé lehet elmélyülten dolgozni

Zavarhatnak olyankor, amikor épp elmélyülten kéne dolgoznom

Inkább figyelem elterelően hat a be-be bámészkodó emberek tekintete, vagy az, hogy a járókelőket nézzem. A néha beeső kérdezők pedig inkább megakasztják a munkát, szerintem belőlük nem igen lesz megrendelő sem.

utcai zaj

Szerintem nem rosszabb, csak más*. Ebben rejlik egy egészséges exchibicionizmus, ami amúgy Gregor szempontjából előnyös lehet.

*a megszokotthoz képest a szokatlan mindenképp más, de nem feltétlen rossz

Itthon, a legtöbb ember nincs hozzászokva, hogy ennyire a kirakatban él, kell egyfajta nyitottság hozzá, van, akit zavar az utca mozgalmassága, nincs meg az a zárt intim bobozkája. Alapvetően számomra csak ritkán volt zavaró, ha bejöttek az utcáról, akkor éppen rnagyon-nagyon el voltam mélyededve a munkába, kizökkentem a flowból. Az esetek nagy többségében gyorsan visszataláltam.

Náha tud zavaró lenni, hogy nem lehet egy-egy elmélyültebb munkához elzárkózni.

beeso, kellemetlen latogatok. utcaportal takaritasa, rendben tartasa extra melo

23. Tapasztalatod szerint alkotói, építész tervezői szempontból milyen előnyei vannak egy utcaportálos üzlethelységben működő építész irodának?

Másolás

8 válasz

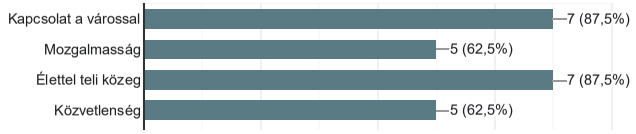

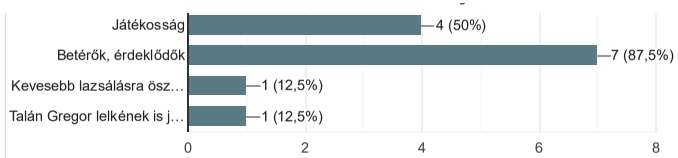

24. Tapasztalatod szerint építészeti, szakmai kommunikációs szempontból milyen előnyei vannak egy utcaportálos üzlethelységben működő építész irodának?

Másolás

8 válasz

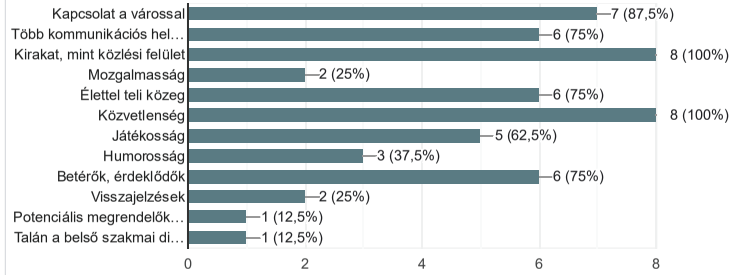

III. Köztér kapcsolatra vonatkozó kérdések

25. Mennyire találtad inspirálónak a közvetlen köztér kapcsolatot?

Másolás

8 válasz

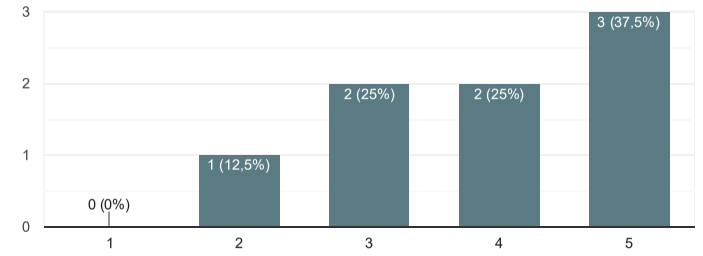

26. Mennyire találtad zavarónak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

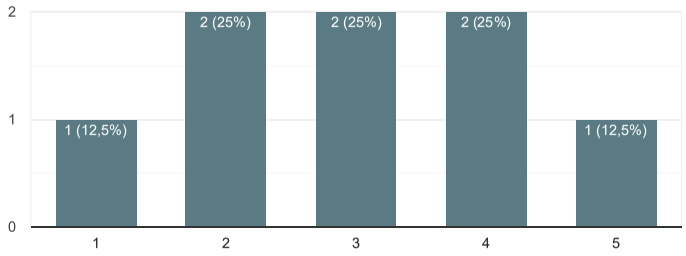

27. Mennyire találtad mozgalmasnak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

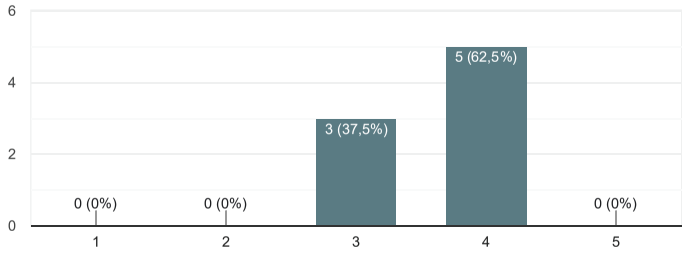

28. Mennyire találtad unalmasnak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

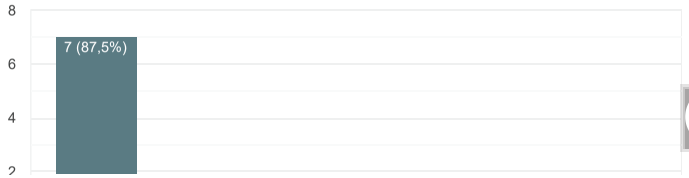

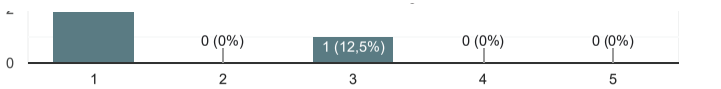

29. Mennyire találtad kommunikatívnak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

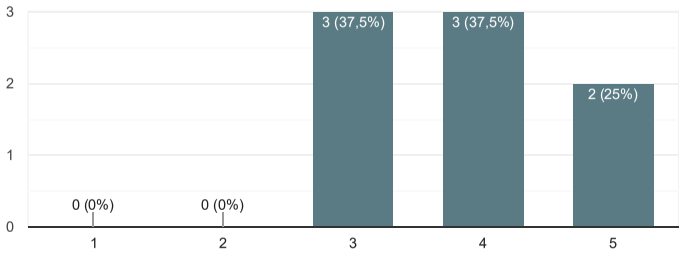

IV. Kirakatra vonatkozó kérdések

30. Mennyire találtad inspirálónak a kirakatot? Másolás

7 válasz

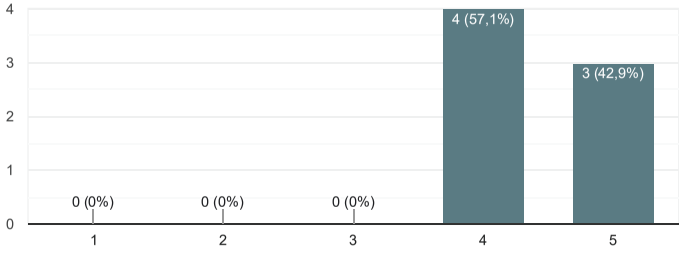

31. Mennyire találtad zavarónak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

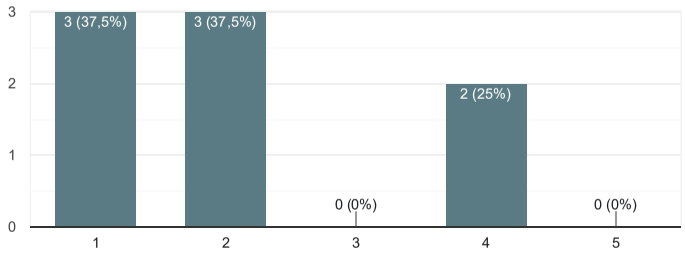

32. Mennyire találtad mozgalmasnak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

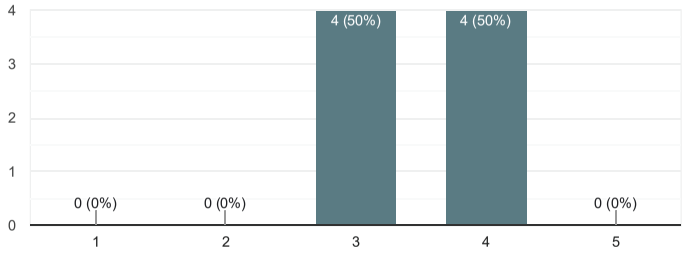

33. Mennyire találtad unalmasnak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

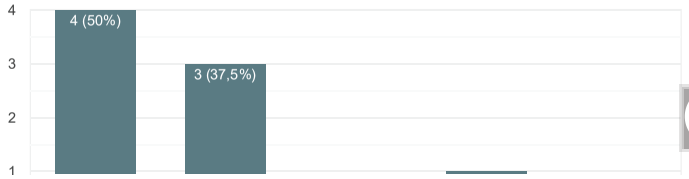

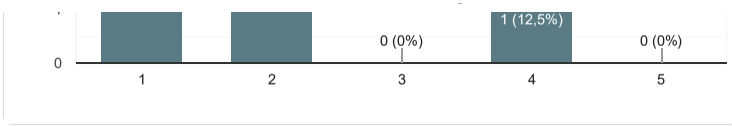

34. Mennyire találtad kommunikatívnak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

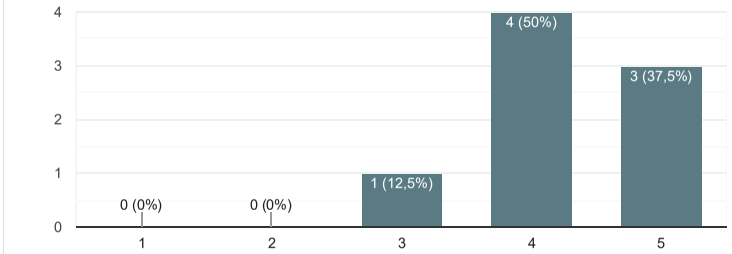

V. Bolt funkcióra vonatkozó kérdések

35. Mennyire találtad inspirálónak a bolt funkciót?

Másolás

7 válasz

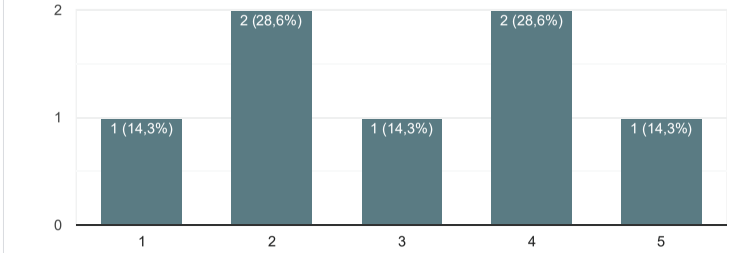

36. Mennyire találtad zavarónak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

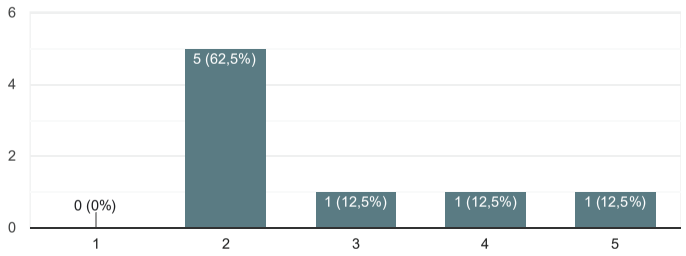

37. Mennyire találtad mozgalmasnak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

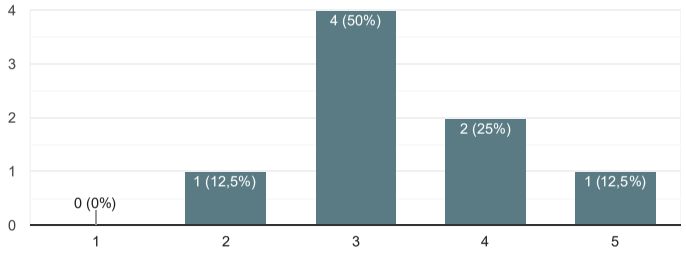

38. Mennyire találtad unalmasnak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

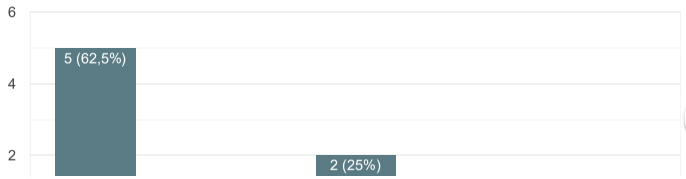

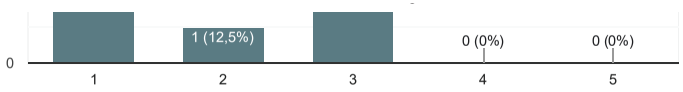

39. Mennyire találtad kommunikatívnak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

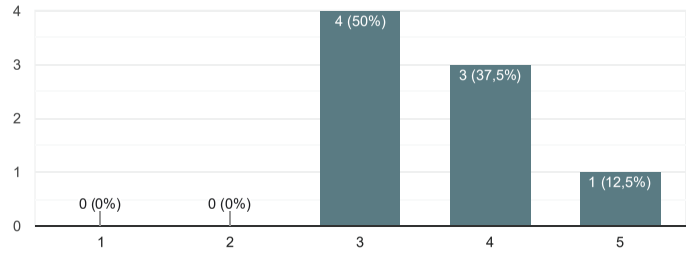

VI. Eredményességre vonatkozó kérdések / Hatások

40. Tapasztalatod szerint létrejöttek-e új, többlet kommunikációs lehetőségek, helyzetek az utcaportálos üzlethelységben működő építész irodában? Másolás

8 válasz

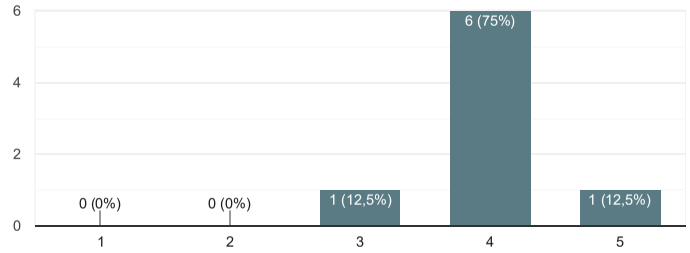

41. Kerültél-e az utcaportálos üzlethelységben működő építész irodában olyan kommunikációs szituációba, amikor nem szakmabeliekkel építészetről beszélgettél?

Másolás

8 válasz

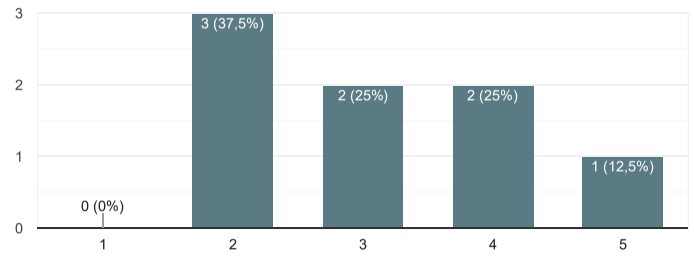

42. Tapasztalatod szerint hatással volt-e a szakmai munkádra, hogy utcaportálos üzlethelységben működő építész irodában dolgozol?

Másolás

8 válasz

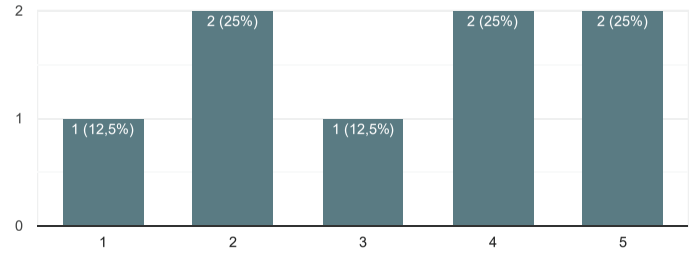

43. Kérlek, amennyiben a fenti témakörökkel és kérdésekkel kapcsolatban bármilyen ötleted, vagy kiegészíteni valód van, oszd meg velem egy pár szóban, köszi!

7 válasz

Szerintem közvetetten van szerepe az utcafronti irodának a munkában, ami lehet egyén függő. Rám speciel jó hatással volt a nyitottság, jó hangulatot teremtett, így ha voltak is hátrányai, nem zavartak. Lehet másnak pont ez a nyitottság lenne problémás, míg nekem segítség volt, hiszen jó hangulatban a munka is jobban telik.

Hajrá a doktorihoz!

Az iroda lokációja a városban és a közvetlen városi tér minősége, ahová a portál nyílt, döntő szerepet játszott abban, hogy milyennek érzékelem az irodát. Pl. Paulay Ede utca - kifejezetten jó volt az Andrássy úton át munkába járni gyalog. A csendesebb Paulay Ede utca is kedvező elhelyezkedés volt, de a közvetlen kilátás: parkoló autók - nem volt különösebben inspiráló. Az irodában végzett tevékenységtől nagyban függ szerintem, hogy valakinek zavaró-e a közvetlenség a városi térrel és az ebből adódó "jövés-menés". A rajzolói munkát nem akadályozta az iroda utcaportálos volta és az ebből fakadó tulajdonságai.
Rövid távon inspiráló volt az irodában dolgozni (főleg a munkatársak miatt, akiknek a személyiségét az utcaportálos iroda nagyon jól tükrözte). Projekt alapú co-working space-nek megfelelő tér (amire használva is volt). A tér kis mérete miatt nem sugallta azt a hangulatot, hogy itt hosszú távon fix munkatársak dolgoz(hatná)nak együtt. Nagyobb léptékeben lehetséges, hogy ezt a "hangulatot" is meg lehet teremteni (az utcaportálos elhelyezkedés ellenére is).

A hugyszag. Na az zavaró. De ennyi. Amúgy végülis az is egy feladat...
Több ilyet!
+sikeres védést!(:

Nagyon helyszínfüggő, de még emel a munka-helyszín hangulatán a környezete. Szerettem a Paulayban a kiülős részt, meg h volt kis zöld, bár eléggé szélmalomharc volt, hogy szép legyen. A holland iroda egy kis térre nézett, nem volt sok növény a téren, mégis nagyon jó kis hangulata volt. Viszont benn mindig volt friss virágcsokor, sok zöld növény (de ez már más témakör)

Jó lett volna több építészeti dolgot kiállitani, hogy jobban kiderüljön, egy építésziroda vagyunk nem pedig egy minimalista bolt.

nalam eg es fold volt a ket utcaportalos irodai elmeny a ket eltero kornyek miatt. az egyik a belvaros kozepen, a masik egy revitalizalt, volt ipari teruleten. itt a paulays elmenyeim alapjan valaszolgattam:)

KIRAKAT PROJEKTEK FOLYAMATÁT BEMUTATÓ TÁBLÁZAT

		Kirakatrendezési alapelvek	Rövid leírás	Időtartam	Átrendezések száma	Bemutatott elemek	Feldolgozott projket	Hatás	
								-	+
PAULAY	IRODA FUNKCIÓ	**Grafikus**	A *by atelier* stúdió éppen épülő, kivitelezés alatt lévő munkáiból a helyszíni tervezői művezetések alkalmával készített fotók alapján plakát-koncepciók.	2014. február - 2014. május között	3	1,70 m x 2,05 m-es plakátok a rendelkezésre álló kirakat teljes felületére ragasztva.	Mád, Művelődési Ház kivitelezése és bontási munkálatai	A teljes kirakat felületen való grafikai ábrázolás tényleges használat közben nem alkalmazható; A pusztán grafikai ábrázolás közömbös kommunikációs szempontból; Visszajelzések: a környező üzlethelységek személyzete figyelt fel a változásokra és a szűkebben vett környezet számára kiderült, hogy építésziroda nyílik a megüresedett helységben;	Építészeti projektek és általában véve az építészet plakát-méretben történő kommunikációs lehetőségeinek átgondolása, vizsgálata;
		Projektbemutató	A Plié by atelier hajtogatható bútorok bemutatását célzó, egy projekt statikus ábrázolását mutató kirakat. A kirakat elrendezésének koncepciója egy végleges, kész termék/munka display-szerű bemutatása.	2014. október - 2015. április	0	Petit Plié ágyasztalka, a tárgy működését ábrázoló grafikai poszter, csomóponti részletek, anyagminták, Vass Viktória által készített origami tárgyakból saját tervezésű installáció	Plié by atelier bútorok	Nem segíti az üzlethelység pontos funkciójának értelmezhetőségét; A nem építészeti projekt egyoldalú megjelenítése szűkíti az értelmezési lehetőségeket;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció;
		Projektlekövető - Állandó	A *by atelier* stúdióban zajló tervezési munka bemutatása, a kirakat berendezése összefüggésben van az irodában éppen aktuálisan zajló munkával. A *by atelier* stúdióban zajló projekt teljes tervezési időtartama alatt a kirakat az irodában zajló projektet tükrözi. A kirakatot a vázlettervi szakasz végén rendeztem be.	2015. október - 2016. április	0	Tervezett raszterkiosztásokat ábrázoló tervlapok, tervezett textil anyagminták, tervezéskor használt és készített alaprajzok, metszetek, egyéb rajzi és látványterveket bemutató dokumentációs elemek.	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára tervezett '100 Tárgy' kiállítási installáció	Nem segíti az üzlethelység pontos funkciójának értelmezhetőségét; Túl sokáig azonos kirakat a belső térből egyhangúvá válik;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció;
		Projektlekövető - Véletlenszerű	A *by atelier* stúdióban zajló kivitelezési munka bemutatása, a kirakat berendezése összefüggésben van az irodában éppen aktuálisan zajló munkával, de a munka fejlesztése tervezése során előállítot dokumentációk, anyagok és egyéb elemek véletlenszerűen váltakoznak a kirakatban.	2016. június - 2016. október	3	Installációs hátlapként legyártott raszteres panel prototípusai, valamint a prototípusként legyártott kiállítási tárgyakat tartó fém alkatrészek és azok felhasználási lehetőségei	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára kivitelezett '100 Tárgy' kiállítási installáció	Nem segíti az üzlethelység pontos funkciójának értelmezhetőségét; Anyagminták, szerkezeti elemek tervek nélkül történő megjelenítése következtében rosszul érelmezhető belső funkció és kirakat;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció;

HERZEN	BOLT ÉS BOLT FUNKCIÓ	**Munkafelület**	A kirakat aktív munkafelületként történő használata, laptoppal és a Petit Plié ágyasztalkával konkrét tervezési és feldolgozási munka végzése a kirakati térben	2016. november; 2017. február - 2017. május	heti 1 nap, összesen 20 alkalom		Aktív tervezési és feldolgozási feladatok végzése	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára tervezett I. emeleti állandó kiállítás, a 'Tamid' installációja	A kirakat nem kötődik építészeti szempontból a kommunikációhoz; Zavaró a munkatársak számára; Zavaró az elvégzendő munka szempontjából;	Figyelemfelkeltő, látványosságként értelmezhető kirakat-használat;
		Projektlekövető - Párhuzamosan fejlődő	A *by atelier* stúdióban zajló tervezési munka bemutatása, a kirakat berendezése összefüggésben van az irodában éppen aktuálisan zajló munkával, a munka fejlesztése és tervezése során előállított dokumentációk, anyagok és egyéb elemek az egyes átrendezések során követik a projekt mélyülését.	2017. július - 2017. október; 2018. január - 2018. április		6	A vázlattervi szakasz látványtervei, tervrajzai, ezt követően a tervek mellé kikerültek a kiválasztott anyagok anyagmintái, majd egyedi tervezésű felületekhez készített prototípusok, printelt fa lemezek, egyedileg felületkezelt fa panelek, stb.	GTC irodaház közösségi tereinek belsőépítészet, GTC irodaház étteremének belsőépítészete	A bolt funkció mellett kevés felület marad konkrét építészeti projektek bemutatására; Összemosódik a bolt funkció által kitett tágyakkal - világos elkülönítés szükséges;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció; A kirakat változásai a külső szemlélő és az építész felhasználó számára is élvezetes; Visszatérő látogatókat eredményez; Indukál kérdést a projekttel kapcsolatban;
		Menü projekt	A *by atelier* stúdió Pauley Ede utcában működő irodájában a kávéházak és bisztrók által használt, krétával írható táblára az irodában aznap éppen "fogyasztható" építészeti tervezési munkák kirása a portálra magyar és angol nyelven.	2018. március - 2019. február	tervezési munkáktól függően, heti, napi rendszerességg el		A portálra minden nap kiakasztott két darab fekete krétával írható fa keretes nagy méretű tábla, ezen magyar és angol nyelven feliratozva az azon a napon az irodában zajló tervezési munkák.	Sok különböző munka, pl. Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára tervezett II. emeleti IV. terem insatllációk, Balatonvilágosi gyárépület kertterv, Ábránd családi ház, GTC irodaház belső terei, Balatonfőkajár tanya és majorság terve, stb.	-	Indukál kérdést a projekttel kapcsolatban;
		Grafikus - belső kirakat	A *by atelier* stúdió Herzen utcai üzlethelységében, kihasználva a portál teljes üvegfelületét, és a belső tér teljes exponáltságát a köztérre, ún. 'belső grafikus portál' létrehozása a 3,30 m x 5,41 m méretű paravánfalon, mely leválasztja az iroda- és bolttérből a kiszolgáló helységeket.	2019. október - ...		0	Vörös Krisztián által készített egyedi, 3,30 m x 5,41 m méretű grafikai kollázs az ArchPop magazon első három számából és a magazin manifesztumából.	ArchPop 2018/1, ArchPop 2019/1 és ArchPop 2019/2 számok, ArchPop magazinhoz köthető egyedi grafikai elemek és ArchPop manifesztum szövegrészletei	-	Indukál kérdést a projekttel kapcsolatban Figyelemfelkeltő, látványosságként értelmezhető belső kirakat-használat;
		Vertikális elrendezés	A 3 db különálló kirakat terében függőlegesen osztott tartalom: első kirakatban ArchPop-hoz és bolthoz köthető elemek, második kirakatban a *by atelier* stúdió munkáihoz köthető elemek, a harmadik kirakatban a Plié by atelier brand-hez köthető installáció	2019. augusztus - 2020. április		2	Első kirakat: ArchPop 2019/1 és 2019/2 számok, és Bolt projket termékei; Második kirakat: Ütiber irodaház belsőépítészeti terve és anyagminták, látványok; Plié Wall Sys katalógus, polc elem és panel-részlet	ArchPop 2019/1 és ArchPop 2019/2 számok; Areaware és egyéb bolt termékek; Ütiber irodaház belsőépítészeti tervezési munka; Plié Wall Sys termék	A kizárólag bolt termékeket tartalmazó kirakatnál többen állnak meg;	-
		Horizontális elrendezés	A 3 db különálló kirakat terében vízszintesen osztott tartalom: minden kirakat első szegmensében ArchPop-hoz és bolthoz köthető elemek, középső és felső szegmensében a *by atelier* stúdió munkáihoz, tervezéshez köthető elemek. ArchPop magazin külön álványról a köztérről szabadon elvihető.	2020. május - ...		4	Első kirakat: Bolt projket termékei + Autotechnika tervezési grafikák; Második kirakat: Bolt projket termékei + Sportpark tervezési grafikák és anyagminták, látványok; Bolt projket termékei + monitoron tervezési folymat-videó	ArchPop 2020/1 és; Areaware és egyéb bolt termékek; Autotechnika, Sportpark tervezési munka;	-	A bolt-projekt kommunikációs felületek összekötése következtében az építészeti projektek iránti érdeklődés jelentősen megnőtt;

7. Kirakat-projekt összefoglaló táblázata. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

			ÉV	2016	2017	2018	2019	2020	2021			
			Helység	PAULAY EDE UTCA			HERZEN UTCA					
Brand	**Termék**	**Rövid leírás**	**Kurátori koncepció - Miért került be a kínálatba?**							**Miért került ki a kínálatból?**	**Miért marad a kínálatban?**	**Értékelés**
AREAWARE	Plywood Playing Cards	Egy réteg vastag rétegelt lemezből készült, oldalain bevágott egész pakli francia kártya, amiből a bevágások mentén összeillesztve kártyavárakat lehet építeni	Rétegelt lemez, mint építészeti alapanyag; Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★					Megszűnt a gyártása.	-	A kártyavár építés, mint alapvető tulajdonság abszolút alklamas a civil közeggel történő építészeti párbeszédek indukálására. Gyermekkori konstruálási élmények, játék élmény és ennek kapcsán az építészethez való viszonyról kommunikáció.
	Balancing Blocks	Ferde síkokkal csonkolt fa elemekből egyensúlyozással tornyokat lehet építeni	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★			Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az egyensúlyozó blokkok túlságosan elvont formák, nem idéznek fel építészeti előképeket.
	Cubebot	Fa elemekből álló robot, kockává hajtogathat össze	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★	★	★	-	Az egymással összekötött elemek miatt egyszerűbb térben hajtogatni és adott feladatot kell vele megoldani, sok látogatót invitál a boltba.	A játék alapvetően nem építészeti relációban értelmezhető leginkább, a térbeli konstruálás, hajtogatás, a kocka térbeli elemmé történő ki- és visszahajtás teszi érdekessé.
	Blockitecture	Festett fa alapelemekből épületegyüttesek, parkok, felhőkarcolók konstrukciós játéka (tematikák: brutalsta, gyár, lakó, new york, park, felhőkarcoló, torony)	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★	★	★	-	Egyértelmű az építészeti analógia, szinte minden esetben indukál párbeszédet az építészethez fűződő kapcsolat tekintetében, egymáshoz kapcsolahatóak a különböző játékok elemei, gyűjthető.	Épületek alapelemekké történő leegyszerűsítése és abból tetszőleges kombinációk kiépítése, többféle építészeti stílusban - minden látogató számára azonnal észlelhető az építészeti analógia, széles korosztálynak érdekes, gyűjthető.
	Puzzlehead	Lapos festett fa anyagú, egyszerűsített fej formájú puzzle kirakós	Konstruálás, építés és játékosság;	★	★					Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az elemek esetében sem a fejformák, sem a konstruálás nem volt felismerhető a látogatók számára, építészeti relációban egyetlen érdeklődő sem tekintett a tárgyra.
	Gradient Puzzle	Klasszikus puzzle, melyben két szín és az a között létrehozott színátmenetet kell kirakni	Konstruálás, építés és játékosság;	★	★	★	★	★	★	-	Elvont konstrukciós analógiákat idéz meg, sokan térnek be miatta.	Nem indukál közvetlen építészeti analógiákat, a monokróm grafikus hatás miatt azonban közvetetten építészethez kötik a látogatók.
	Stick-Up	Ferdén levágott, mágneses farúd	Konstruálás, építés és játékosság;			★	★			Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy ebből bármit is lehetne építeni, konstruálni.
	Snake Blocks	Klasszikus régi gyerekjáték: extruált háromszögekből álló, összefűzött, hajtogatható elemek, kihajtogatva kígyót idéz, egyéb állatok sziluettje hozható létre belőle.	Konstruálás, építés és játékosság;			★	★	★	★	-	Nem e miatt térnek be a boltba és nem is vesznek belőle sokat, azonban szinte minden látogató azonnal tudja mire való, és jelentős mértékben idéz meg alapvető, gyermekkori konstuálást, építést idéző emlékeket.	Alapvető gyermekkori élményekre, analógiákra épülő hatásokat kelt, szinte minden esetben felidézi a korai életszakaszban való építés élményét.
	Dymaxion Globe	A Buckminister Fuller-i Dymaxion-elvre épülő, a Földet és a Holdat sík, háromszögre egyszerűsített lapokból térbeli bolygóvá, gömbbé hajtható játék.	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása; Konkrét éptészeti-geometriai relációk;	★	★	★	★	★	★	-	Nem e miatt térnek be a boltba és nem is vesznek belőle sokat, azonban ha másik tárgy kapcsán felmerül az építészeti téma, akkor ennek segítségével könnyen konkretizálható, aktualizálható ls bemutatható egy geometriai konstrukciós helyzet.	Könnyen kialakítható a térbeli végső geometria, látványosan hajtogatható, leginkább oktatási célra viszik célzottan (pl. matematika tanárok).
	Puzzle in Puzzle	Klasszikus puzzle, ám a nagy kirakósban belső élekkel rendelkező, második puzzle is található.	Konstruálás, építés és játékosság;			★	★	★	★	-	Elvont konstrukciós analógiákat idéz meg, sokan térnek be miatta.	Nem indukál közvetlen építészeti analógiákat, azonban közvetetten építészethez kötik a látogatók.
	Totem Candle	Alapvető geometriai formákból összeálló, építészeti klasszikus pillérekre hasonlító gyerta.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;	★	★					Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti pillérekre, ion-dór-korinthoszi oszlop struktúrákra, vagy egyéb építészeti analógiára utalnának.
	Grid Plank	Alapvető geometriai formákból kialakított és raszterrel ellátott tömör fa deszka.	Tömör fa, mint építészeti alapanyag; Konkrét éptészeti-geometriai relációk;	★	★					Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.

	Little Puzzle Thing	Adott tárgy formájára vágott, kis méretű puzzle.	Konstruálás, építés és játékosság;				★	★		Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
	Dusen Dusen Puzzle	Speciális raszteres, építészeti kitöltésre emlékeztető grafikájú klasszikus puzzle.	Konstruálás, építés és játékosság;				★	★		Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
	Croc Pile	Egyszerű, fa anyagú, formailag állatokat is idéző, de építészeti geometriai kialakítású toronyépítő.	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;				★	★		Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
Logideez	Logifaces	Háromszög alap-geometriára épülő, összefüggő felületek kirakására irányuló logikai építőjáték.	Beton, mint építészeti alapanyag; Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★			Sérülékenyek az elemek.	-	A beton alapanyagú tárgyakat anyaguk miatt kötik az építészethez, azonban a színes beton termékek sérülékenységük miatt nem voltak valódi termékként alkalmazhatóak.
DIY BOX	DIY Box	Különböző használati tárgyak (betonkapsó, kávéfőző, stb.) alkotóelemeikre bontva, összeállítási utasítással együtt egy dobozban.	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása; Tárgy önálló megalkotásának élménye;		★	★				Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
Miguel Bolivar	The Archisutra	Építészeti kiadvány, kis méretű könyv, szexuális pózok építészeti léptékű és rajzi színvonalú feldolgozása, ábragyűjtemény szöveges kiegészítésekkel.	Építészeti kiadvány;			★	★			Megszűnt a gyártása.	-	Minden esetben indukált építészeti párbeszédet, meglepő, humoros, keresett tárgy.
Idea Books	50 Urban Blocks	Pakli kártya formátumú építészeti ábragyűjtemény, melyben foghíjbeépítésre alkalmas beépítési típusok és adottságaik, adataik ábrázoltak.	Építészeti kiadvány;			★	★			Utánrendelési lehetőség megyszűnt.	-	Kizárólag a szakmai közönség mutatott érdeklődést iránta, laikusok, nem építészek kártyajátéknak hiszik, ugyanakkor minden esetben indukált építészeti párbeszédet. Oktatási célra és építészeknek konkrét szakmai adattárként is használható.
	50 Housing Floor Plans	Pakli kártya formátumú építészeti ábragyűjtemény, melyben lakó funkciójú alaprajzok, adottságaik, adataik ábrázoltak.	Építészeti kiadvány;			★	★			Utánrendelési lehetőség megyszűnt.	-	Kizárólag a szakmai közönség mutatott érdeklődést iránta, laikusok, nem építészek kártyajátéknak hiszik, ugyanakkor minden esetben indukált építészeti párbeszédet. Oktatási célra és építészeknek konkrét szakmai adattárként is használható.
	Illustrated Guide to Japanes Architecture	Rajzos, grafikus illusztrációkkal ellátott japán építészeti kultúrát bemutató kiadvány.	Építészeti kiadvány;			★	★			Utánrendelési lehetőség megyszűnt.	-	Kizárólag a szakmai közönség mutatott érdeklődést iránta, laikusok, nem építészek érdeklődését nem keltette fel.
KELETI BLOKK	Panel leggings	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott nadrág.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-	Minden esetben indukál építészeti relációjú beszélgetést, téri élményekhez, lakhatáshoz kapcsolódó és az építészethez fűződő viszonyok ábrázolhatóak általa.	A tárgyakon lévő minta egyértelműen beazonosítható minden látogató számára, gyakran térnek be a trágyak iránt érdeklődni, építészeti relációja egyértelmű és dekódolható.
	Panel poló	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott poló.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-		
	Panel bögre	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott bögre.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-		
	Panel tornazsák/ vászonzsák	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott táska.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-		
ARTEM	Franciaudvaros bérházak Budapesten	A fanciaudvaros bérházakról készült kiadvány, mögötte egy átfogó kutatás ábrázolódik a házak típustörténetéről, történeti beágyazottságukról, a kiadvány kifejezetten a laikusok számára is élvezhető grafikai kialakítással és pl. sétaútvonalakat is tartalmazó többlettel rendelkezik.	Építészeti kiadvány;						★	-	Minden esetben indukál építészeti relációjú beszélgetést, téri élményekhez, lakhatáshoz és a városhoz, Budapesthez fűződő viszonyok ábrázolhatóak általa.	A kiadványról kívülről nem egyértelműen dekódolható az építészeti tematika, belső tartalma és kidolgozottsága, grafikai megjelenése a nem szakmai közönség számára (is) teszik élvezetessé az olvasást.

	Vizuális Képeslap	Eredmények (Vizuális Képeslap)	Személyes Nyilatkozat	Eredmények (Személyes Nyilatkozat)
VÁSZOLY	Válogatott építészeti kiadványokból álló csomag, a tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és negatív referenciák önálló kiválasztása a megbízók által, majd tervezővel közös elemzése.	Kiválasztott referenciák személyhez kötése; Konszenzusos referenciák kiválogatása;	Funkciókat tartalmazó tervezési program leírás megbízó által történő kiegészítése írásban és rajzban - élmények, konkrét elképzelések társítása az adott funkcióhoz.	A funkciólista kiegészítése írásban nem egyértelmű a megbízó számára; Rajzolás során a tervezői kvalitások felértékelődnek;
ÁBRÁND	Válogatott építészeti kiadványokból álló csomag, a tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és negatív referenciák önálló kiválasztása a megbízók által, majd tervezővel közös elemzése.	Tervező által előválogatott kiadványok beszűkítik a megbízói lehetőségeket; Főként konszenzusos referenciák;	Funkciókat tartalmazó tervezési program táblázatos formában való szöveges kiegésztése a megbízó által önállóan írásban, az eredmények közös feldolgozása közben rajzolással kiegészítve.	A funkciólista kiegészítése táblázatos formában sem egyértelmű a megbízó számára; A közös elemzés során sok új kiegészítés születik; Rajzolás során a tervezői kvalitások felértékelődnek; Rajzolások során a szöveges kiegészítések is fejlődnek;
ÁBEL JENŐ	A tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és/vagy negatív vizuális referencia önálló kiválasztása bármilyen forrásból, szöveges kiegészítéssel, majd tervezővel közös elemzése.	Gyakoribb a pozitív referencia; Túl sok referencia választása;	Funkciókat tartalmazó tervezési program kiegésztése a tervező által vezetett interjús formában, közben megbízói rajzolással kiegészítve.	Interjú formátum közvetlen és alapos eredményeket hoz; INterjú fromátum rajzolást is jobban segíti; Rajzolás során a tervezői kvalitások felértékelődnek; Rajzolások során a szöveges kiegészítések is fejlődnek;
UDVARI	A tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és/vagy negatív vizuális referencia önálló kiválasztása bármilyen forrásból, szöveges kiegészítéssel, maximum három példa, majd tervezővel közös elemzése.	Gyakoribb a pozitív referencia; Tervező részéről válasz-referencia irénti igény;	Funkciókat tartalmazó tervezési program kiegésztése a tervező által vezetett interjús formában, közben, vagy megelőzően önállóan megbízói rajzolással kiegészítve.	Rajzolás önállóan is hasonló eredményeket hoz; Önálló rajzolás során felszabadultabb rajzok születnek;
IBR	A tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és/vagy negatív vizuális referencia önálló kiválasztása bármilyen forrásból, szöveges kiegészítéssel, maximum három példa. Tervező válasz-referenciákat mutat, maximum három darabot, rövid szöveges kiegészítéssel.	-	Funkciókat tartalmazó tervezési program kiegésztése a tervező által vezetett interjús formában, közben megbízói rajzolással kiegészítve.	-
Módszertani technika végső leirata	**A tervezési feladathoz kapcsolódó maximum három pozitív és/vagy negatív vizuális referencia a megbízók és a tervező által is önállóan kiválasztva bármilyen forrásból, rövid, szöveges kiegészítéssel, majd ezek közös elemzése.**		**A megbízó által megadott tervezési programot a tervező az egyes funkciókat körbejárva interjú során kiegészíti az adott funkcióhoz társítható megbízói élményekkel, emlékekkel, vágyakkal. A megbízó önállóan és/vagy a interjú közben az egyes funkciókhoz rajzokat készít, azzal kiegészítve a szöveges adatokat. A folyamatot és a válaszokat közösen elemzik.**	

	Valószerű Modellezés	Eredmények (Valószerű Modellezés)	Vizuális Humor	Eredmények (Vizuális Humor)
VÁSZOLY	-	A megbízók lényegében önmaguk építették meg a tervet;	Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése.	A módosított látványterveken megjelenített koncepciót választják ki; Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Ellentmondásos építészeti elemek kommunikálhatóak általa;
ÁBRÁND	Iroda terében és az iroda előtti köztéren tervezési döntési helyzetben adott, tervezett terek (előszoba, fürdőszoba berendezése, terasz) 1:1-es léptékben történő makettezése és/vagy felrajzolása.	Hozott Térélményekhez sorolható referenciák esetén sikerrel alkalmazható; Elősegíti a megalapozott döntést; Pozitív élménnyé válik egy nehéz döntési helyzet; Ebben a léptékben eszköz-igényes;	Rejtvényre alapuló vizuális technika: a homlokzati kiosztás és burkolati kialakítás döntési helyzetében a homlokzatokból a megbízó egy vizuális párosító játék segítségével találja meg a “megfelelőt”; Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése.	Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Segíti a döntést;
ÁBEL JENŐ	A meglévő épület tereiben közös bejárás alkalmával leválasztásra kerülő térrészletek valós méretben történő modellezése (terasz hozzáépítés méretének modellezése, török fürdő téri elrendezésének helyszínen történő kialakítása)	Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez sorolható referencia esetén is sikerrel alkalmazható; Ebben a léptékben eszköz-igényes; Személyes találkozót igényel;	-	Az épületet másik építész tervezte, nem járult hozzá a látványtervek ilyen irányú felhasználásához.
UDVARI	-	Pandémia során nem volt lehetőség személyes találkozóra;	Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése, rejtvény által történő végső verzió kiválasztása.	Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Segíti a döntést; Ellentmondásos építészeti elemek kommunikálhatóak általa;
IBR	Alaprajz alapján a megbízó önállóan makettezi meg, építi fel a tervezett állapotot, valamint az építés helyszínén a konyha és fürdő terek berendezésének modellezése.	Kevésbé eszközigényes; Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez sorolható referencia esetén is sikerrel alkalmazható; A megbízó tervismerete, értelmezése pontosan detektálható;	Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése, rejtvény által történő végső verzió kiválasztása.	A módosított látványterveken megjelenített koncepciót választják ki; Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Segíti a döntést;
Módszertani technika végső leirata	**Az előkészítő szakasz során detektált Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez kapcsolódva elsőként a terv látványterv nélkül történő megbízó által való makettezése, felépítése méretarányosan, léptékben az alaprajz szerint, majd döntési, véleményezési helyzetekben adott térrészlet valós léptékű felrajzolása, megépítése.**		**A detektált Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez kapcsolódva, szintén az előkészítő szakasz során a Vizuális Képeslap és Személyes Nyilatkozat referenciáiból szelektált megbízói elemek, maguk a megbízók és társított térhasználati élményeik integrálása látványtervekbe és rajzokba, valamint adöntési-véleményezési helyzetekben ismert játékba integrált választási szituációk megteremtése.**	

11. Alternatív tervezési keretrendszert bemutató ábra. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

Rovat neve	Rövid leírás	Terjedelem	Nyelv	2018/1	2019/1	2019/2	2021/1
Editorial	Előszó, főszerkesztői köszöntő, az adott szám tematikáját, kontextusát mutatja be.	negyed oldal, 20% profilfotó, 80% szöveg	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Things and the city	Egy-egy humoros, saját készítésű fotó a városból, jelenségek, melyeket érdemes észrevenni, rácsodálkozni, új kontextusba helyezve értelmezni.	negyed oldal fele, 50% kép, 50% szöveg, fotó pontos helyének, koordinátáinak megadása	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Taste is Choice	Izléssel és ahhoz kapcsolódó építészeti kontextussal foglalkozó rovat.	háromnegyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★		★	
Inter/view	Állandó kérdéssor, melyet minden számban más építész válaszol meg, 20 kérdés, mely 80%-ban mindig ugyanaz, rövid válaszokkal, villáminterjú jelleggel. Zárómondat: az interjú-alany egymondatos megnevezése; “A rovat inspirációja a BD villáminterjú rovata”; 2021/1 Autotechnika számban a telephely egyik volt dolgozójával készült nagy interjúként szerepelt a rovat.	negyed oldal, 70-80% szöveg, 20% kép, az interjúalany építészről egy portré, az interjúban megnevezett referenciákból egy-két kép; 2021/1 számban egy teljes oldal	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Scatchy Talk	Rajzos interjú rovat: 4 állandó kérdés, melyre az interjúalany rajzban válaszol.	negyed oldal - egyharmad oldal, 80% kép, 20% szöveg	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Recept	Konkrét elkészíthető receptek hozzávalókkal és elkészítési leírással, melyek inspirációja egy építészeti tér, vagy építészeti részlet, anyag, stb.	negyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
DOOL (Days of our Lives)	Képregény rovat: klasszikus, három kockás rajzolt képregény, az iroda életével, mindennapjaival foglalkozó személyes élményen alapuló kis képregény.	negyed oldal fele, 100% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Puzzle	Rejtvény rovat: építészeti tematikájú vizuális és klasszikus rejtvények (különbség-kereső, térbeli tárgy kijatogatott verziójának párosítása, klasszikus keresztretvény, stb.)	negyed oldal fele, vagy negyed, 80% kép, 20% szöveg	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
ArchPop	Tematikus vezércikk, az újság adott számának tematikus gerincéhez kapcsolódik, meghatározó tartalommal: szakmai témáról szól, nem szakmai közönségnek, tartalma lényegében a tematikához kapcsolódóan állásfoglalás és/vagy háttérmunka bemutatása.	két teljes oldal, 70% szöveg, 30% kép, amennyiben van második vezércikk, akkor az rövidebb, maximum egy teljes oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Film	Filmajánló rovat, az újság adott számának tematikus gerincéhez kapcsolódó filmről kritika.	negyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★

Boooooook	Könyvajánló rovat, építészeti témájú, laikusok számára is érdekes kiadvány ajánlója.	negyed oldal, 60% szöveg, 40% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	
Program	Programajánló rovat: saját szervezésű, vagy más által szervezett építészeti tematikájú program bemutatása, ajánlója.	negyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	magyar nyelvű rovat	★	★	★	
Boots	Pletyka rovat, érdekességek, háttérinformációk, különleges történetek rovata építészeti kontextusban, 2-4 pletyka számonként.	negyed oldal fele-negyed oldal, 60% szöveg, 40% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Neufert	Ernst Neufert építésztei szakkönyvéből válogatott illusztrációk az adott szám tematikájához kapcsolódva, a hozzá tartozó eredeti felirattal és annak fordításával.	negyed oldal fele, 100% kép	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Pure Hab	Anyagismereti rovat, egy-egy építészeti alapanyag felhasználási lehetőségeiről.	egyharmad - fél oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Szájbarágó	Informatív rovat, hasznos információk, tudnivalók építészeti eljárásokról, kifejezetten információ-átadás jelleggel üzemelő rovat.	negyed oldal	magyar nyelvű rovat	★		★	★
LLC	Egy házaspár személyes hangvételű, folytatólagos, adott tematikához is csatlakozó rovata egy általuk saját kezüleg kivitelezett házépítésről, a kivitelezés és a kapott terv közötti különbségekről, stb.	fél oldal, 70% szöveg, 30% kép	magyar nyelvű rovat		★	★	
Szerkesztői korrekció / megfejtés	Előző számban lévő Puzzle rovat megfejtése, esetleges korábbi számban lévő hibák korrekciója.	negyed oldal negyede	magyar nyelvű rovat		★	★	
Impresszum	ArchPop logó; by atelier logó; NKA logó, mint pénzügyi támogató a 2019/1 és 2019/2 számoknál; Kner nyomda, mint állandó nyomdai partner; hivatalos adatok: Archpop by atelier, 1136 Budapest, Herzen utca 6., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com, Kiadja: Atelierarchitects Kft., 1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6., Kiadásért és szerkesztésért felelős személy: Kiss-Gál Zsuzsanna; Tartalommal kapcsolatos kérdéseket, észrevételeket várjuk az alábbi e-mail címre: info.archpop@gmail.com; Készült 1000 példányban.; Közreműködők felsorolása;	negyed oldal negyede	magyar nyelvű rovat	★	★	★	★

	2018/1	2019/1	2019/2	2020/1	2020/2	2021/1	2022/1
	Első szám	**Klisé / Szereplők**	**Klisé / Ábrázolás**	**Klisé / Tervezés**	**Klisé / Építés**	**Autotechnika**	**Sportpark**
Állapot	Elkészült, megjelenés: 2018. május eleje	Elkészült, megjelenés: 2019. augusztus	Elkészült, megjelenés: 2019. október	60% készült el, nem került nyomdába	30% készült el, nem került nyomdába	Elkészült, megjelenés: 2021. november	Szerkesztés alatt, várható megjelenés 2022. ősz
Tematika	Az első számban a szám egyes rovatait meghatározó tematika nem készült, a végleges rovatstruktúra alakult ki, azok tartaloma és terjedelme, valamint a magazin hangvétele és vizuális arculata.	A közhely/klisé tervezetten négy lapszámot átfogó koncepciója arra épült, hogy melyek azok az általános, elterjedt, gyakran előforduló gondolatok, melyek a laikusokban felmerülnek, amikor konkrét ügyben kapcsolatba kerülnek az építész szakmával és/vagy egy építésszel. A tematika kiindulási alapját azok a kérdések adják, melyekkel építészek munkájuk során rendszeresen találkoznak (pl. szaktudáshoz kapcsolódó definíciók különbözősége, rajzi dokumentációk értelmezési stratégiái, az alkotás, tervezés, mint szellemi termék kérdése, stb.). Az állandó rovatokból néhány kiemelt rovat (pl. Taste is Choice, ArchPop, Dool, Boooook, Film, Szájbarágó), melyek tematikus lapszám esetében mindig az adott témára reflektálnak. A többi rovat, változó összetételben ugyan, de nem feltétlenül követi a tematikát.				A *by atelier* stúdió 2020. októberében megkezdett, Dunaharasztin, a Duna part mellett található volt Autotechnika ipari telep rehabilitációjához kapcsolódó lapszám.	A *by atelier* stúdió 2020. októberében megkezdett, a Dunaharasztin található Bezerédi lakóterület szövetébe tervezett Sportparkhoz kapcsolódó lapszám.
Adott számra vonatkozó speciális jellemzők	-	Az építészeti folyamat szereplőivel foglalkozó lapszám: Mi az építész definíciója annak tükrében, hogy más szereplőkkel milyen viszonyban van? Hogyan tekintenek önmagukra az építészek, és ehhez képest hogyan láthatja az építészt a laikus? Mit jelenthet az építészeti egó? A lapszámban különböző nézőpontokból (szakmai, laikus, elméleti) közelítjük meg a témát.	Az építészeti folyamathoz kapcsolódó ábrázolási módszerekkel, a vizuális eszközökkel foglalkozó lapszám, mely hivatkozza Lebbeus Woods 1983-as Manifesto-ját és munkásságát, mint az építészethez az ábrázoláson keresztül kapcsolódó alkotót. Az Ő munkásságához elméleti és koncepcionális szinten kapcsolódva vizsgálja az építészeti rajz, az ábrázolás típusait, hatását és összefüggését a tervezett térrel.	A lapszám az alkotás, tervezés folyamatával foglalkozik, az inspirációk forrását vizsgálja, a közös döntések szerepét a tervezésben.	Az építészeti folyamaton belül a konkrét építéssel, a kivitelezés aktusával és az ahhoz kapcsolódó témákkal foglalkozó lapszám.	A magazin cikkei és rovatai a tervezés során felmerült kérdéseket, érdekességeket járják körbe, bemutatják a tervezési folyamatba beépült referenciákat, az inspirációkat, illetve a tervezett állapot létrejöttéhez hozzájáruló építészeti és egyéb összetevőket. A tartalom 2020. december-2021. szeptember között a tervezéssel párhuzamosan alakult ki.	A magazin cikkei és rovatai a tervezés során felmerült kérdéseket, érdekességeket járják körbe, bemutatják a tervezési folyamatba beépült referenciákat, az inspirációkat, illetve a tervezett állapot létrejöttéhez hozzájáruló építészeti és egyéb összetevőket. A tartalom egyrésze 2020. december-2021. december között a tervezéssel párhuzamosan alakult ki, másik fele a kivitelezéssel párhuzamosan.
Terjesztés módja	Önállóan, saját kezűleg terítettem a listázott lokációkra.	Önállóan, saját kezűleg terítettem a listázott lokációkra.	Önállóan, saját kezűleg terítettem a listázott lokációkra.	-	-	Lokális lapterjesztői segítséggel és önállóan.	-
Terjesztési helyek	*by atelier* iroda (Paulay), Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Balatonfenyves hajókikötő, Alsóörs hajókikötő, Pizzica, Kisüzem, Massolit, Jedermann, Valyó Part, Csiga, Lumen I., Lumen II., Bethlen téri színház, Kelet, Kőleves, Kazimir, Solinfo Café, BlueBird, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Castro, Örkény Színház, Fuga, Dobrumba, La Nube, Édes Érzés, Tamp and Pull, Fekete, Madal (Hollán), Zsivágó, Csendes, MOME Z, majd a MOME új kampusza	*by atelier* iroda (Herzen), Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Kisüzem, Massolit, Csiga, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Fuga, Dobrumba, MOME Z, majd a MOME új kampusza	*by atelier* iroda (Herzen), Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Kisüzem, Massolit, Csiga, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Fuga, Dobrumba, MOME Z, majd a MOME új kampusza	-	-	*by atelier* iroda (Herzen), Dunaharasztin az alpolgármester, Lehel Endre szervezésében a haraszti újság terítésekor az Autotechnika telep melletti közvetlen laküterületeken (Duna parti városrész, Központi, óvárosi városrész) és a Duna partot leginkább használó családi házas lakóövezetben, a Bezerédiben, minden haraszti újság mellé került ArchPop tematikus szám, MOME kampusz	-

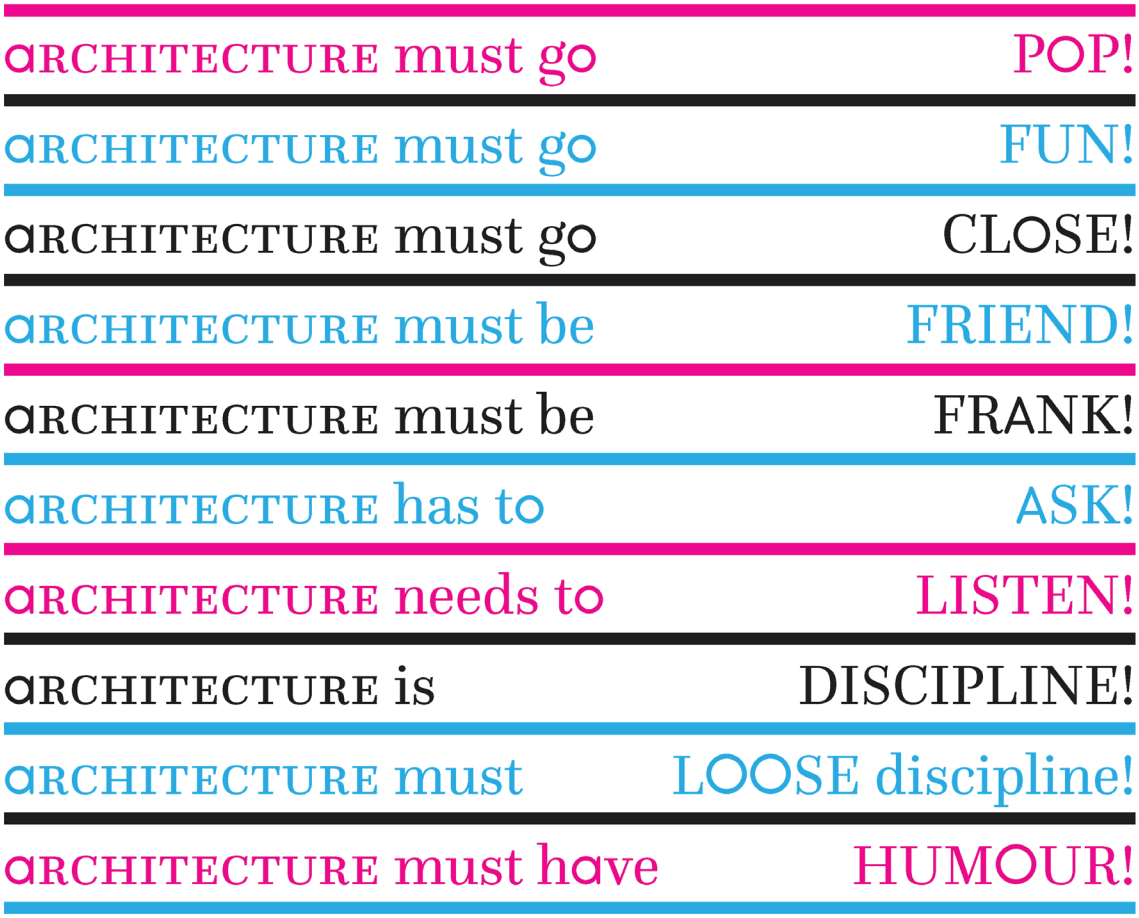

14. ArchPop Manifesztum. Szöveg: Kiss-Gál Zsuzsanna, Grafika: Vörös Krisztián

CURRICULUM VITAE

Kiss-Gál Zsuzsanna
Budapest, 1980.07.29.
1136 Budapest, Tátra utca 5/d., V/1.
galzsu@gmail.com
+36 30 476 2934

Iskolák

2011 -	Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME), Doktori Iskola, Építőművészet, állami ösztöndíj
2020	Princeton University, School of Architecture, Program in Media + Modernity vendég kutató, Fulbright ösztöndíj, fogadó professzor: Beatriz Colomina
2000–2006	Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) (Bsc/Msc), Építészeti Intézet, Építész tervezőművész diploma, Árkai-díj
2003–2004	Politecnico di Milano, Milánó, Olaszország - Erasmus ösztöndíj
1998-1999	Pénzügyi és Számviteli Főskola

Munkahelyek

2013-	Alapító, művészeti vezető, Plié by atelier brand
2008-	Alapító, tulajdonos, vezető építész tervező, by atelier stúdió, Atelierarchitects Építészeti Kft.
2018-2020	Kutató, Smart Office Kísérleti Kutatási Projekt, MOME Innovációs Központ
2007-2008	Újirány Csoport, építész tervező
2006	T2a építésziroda, építész tervező
2005	Kis Péter Építészműterme, építész tervező
2004	Atelier Mendini, Milánó, Olaszország, szakmai gyakorlat, tervező

Főbb megvalósult munkák

2022	Dunaharaszti Sportpark, új köztér és sportpark, *by atelier*, vezető tervező
2022	Esze Tamás, nyaralóépület bővítése, *by atelier*, vezető tervező
2021	Utiber irodaház belsőépítészete, *by atelier*, vezető tervező
2020	Vászoly, nyaralóépület felújítása, *by atelier*, vezető tervező
2019	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, új állandó kiállítás, *by atelier*, vezető tervező
2019	Kunszentmiklós, Erzsébet tér, új közpark és közösségi piac, *by atelier*, vezető tervező
2018	GTC irodaház közösségi tereinek belsőépítészete, *by atelier*, vezető tervező, szerzőtárs: Molnár Bea
2018	XIII. kerület, Szt. László úti lakótelep, közpark rehabilitáció, *by atelier*, vezető tervező
2017	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, 100 tárgy, *by atelier*, vezető tervező
2016	Hűvösvolgyi út, műemléki villaépület kertjének rehabilitációja, *by atelier*, vezető tervező
2015	Mád, Percze Étterem és túraközpont, *by atelier*, vezető tervező
2014	Mád, Sichermann ház, irodák, vendéglátóegységek, közösségi tér és piac, rehabilitáció, *by atelier*, vezető tervező
2014	Mád, Művelődési Ház bővítése és felújítása, *by atelier*, vezető tervező
2013	Kunszentmiklós új városközpontja, köztér és közpark rendszer, *by atelier*, vezető tervező
2012	Hatvani Vadászati Múzeum, rekonstrukció, történeti terek belsőépítészete és kiállítóterei, *by atelier*, vezető belsőépítész tervező, vezető építész tervező: Albert Tamás
2012	Pusztavám, Közösségi központ, *by atelier*, vezető tervező
2011	Balatonfőkajár, nyaralóépület felújítása, *by atelier*, vezető tervező

2009	Dunaharaszti, Laffert Kúria, műemléki épület rehabilitáció, *by atelier*, vezető tervező, műemléki vezető tervező: Albert Tamás

Főbb díjak, kiállítások

2019	Design Pool, Berlin Design Week, kiállító
2019	Warsaw Home, kiállító
2018	Helsinki Design Week, Sustainable Design Exhibition, exhibitor
2017	ITTNEMEZVAN, exhibitor
2016	Peking, Kína - Plié by atelier, kiállító a Pekingi Magyar Nagykövetség és a Pekingi Balassi Intézet által megrendezett Magyar Hónap rendezvénysorozaton
2015	PULSE LONDON kiállítás, kiállító
2014	Budapest Design Week, Furcsa Hurok kiállítás, és Nyitott Stúdiók workshop
2014	Vienna Design Week, kiállító
2014	Barcelona Diseny Hub, kiállító
2014	Otthon Design, kiállító
2013	London Design Week, TENT London, kiállító
2012	Republic Iroda, belsőépítészeti pályázat, III. díj
2011	the Ruralscraper, Evolo nemzetközi ötletpályázat, 15 finalista
2011	'One prize' nemzetközi ötletpályázat, 30 finalista
2010	'Market for arts and crafts' nemzetközi ötletpályázat, honorable mention
2009	Container Design Competition by Dezeen and Design Association, Japan – 'Call me Green', nyertes pályázat, kiállító a Tokyo Design Week-en
2008	Kemenes Vulkánpark építészeti tervpályázat, megvétel

Főbb előadások, publikációk

2021	Budapest Symposium, Strategies for Remote Discovery, Liverpool University, panelist: Reclaimed Elements/Materials
2019	Interjúk, Trust Your Architect!, Szerkesztők: Balázs Bálint, Kiss Ágnes, Kiadó: KÉK, p151.
2019	Trust Your Architect: Építészet belülről, KÉK
2018	Conversations I - The New Hungarian Jewish Museum and Archives, The Politiciasion of Museums, European Jewish Museums: Consequences and Responses Konferencia, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár
2016	100 év 100 tárgy, Kerekasztal beszélgetés a MúzeumCafé szervezésében, moderátor: Martos Gábor, Múzeumok Éjszakája, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár
2016	Dűlőérzet, Octogon, 2016/5
2016	Mit felejtettünk eddig a raktárban?, Octogon, 2016/3
2016	Lakás Újlipóciából, Octogon Deco, 2016/2
2016	Trust Your Architect: nem házak, KÉK
2015	Plié by atelier - a fejlesztés, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Építészeti Intézet
2014	Plié, Vienna Design Week, előadás: Bécsi Magyar Intézet
2012	Átiratok by atelier, előadás, AMI, Sopron
2011	Örökség a jövőnek: újjászülető barokk kúria Dunaharasztiban, Octogon 2011/2-3. p12-15.
2010	Megidézett hangulat, Octogon 2010/6. p94.
2009	Rizsporos álmok: szubjektív beszámoló a Tokyo Designers Week és a 100% Design Tokyo rendezvények magyar kiállítóinak tollából), Octogon. 2009/10. p85-88.
2007	A Március 15. tér rehabilitációja: a 'C' aluljáró és környezetének újjáélesztése, Magyar Építőművészet. 2007/1. p. 27.

Oktatási tevékenység

2022	Óraadó oktató, Innovációs Központ, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2021	Diplomabizottsági tag, Design Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2021	Óraadó oktató, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2021	Meghívott előadó, Kurátor Szak, ELTE
2013-2019	Óraadó oktató, Design Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2018	Diploma konzulens, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2017	Diplomabizottsági tag, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2017	Diploma konzulens, Design Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

2014	Diplomabizottsági tag, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2012	Diploma konzulens, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2012	Óraadó oktató, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2012	Óraadó oktató, Elméleti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2011	Óraadó oktató, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

MELLÉKLET

1. ArchPop 2018/1

2. ArchPop 2019/1

3. ArchPop 2019/2

4. ArchPop 2021/1

Az újságok egy-egy eredeti példányát ld. a borítóban elhelyezett zsebben.

Borító-terv: A borítón található grafika alapját Vörös Krisztián grafikus készítette a 2018/1 ArchPop magazinhoz. Az értekezés borítójára történő grafikai adaptációt készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna.

Anikó Varga

"That's not my style."

inter/view

ARCHPOP

What got you started?
I've always observed the space and it's structure around me so architecture has found it's own way to my life.
Your most inspiring tutor?
You can learn from everyone really.
If we talk about my education/school specifically: István Janáky (imagination and expression), András Göde (structure and reality), Ákos Moravánszky (architectural influence)
Which house would you most like to live in?
That's a though one. I've learned the most from the work of Italian, Swiss and Japanese architects, who were and still are influential on me.
If I have to choose only one than it's Peter Zumthor.
Which living architect do you most admire?
Peter Zumthor, Kazuyo Sejima, Sato Oki

What is your best project?
Baumit Education Center, Dorog
Thermal bath, Bük (MOME)
Funeral-Home, Telki (MOME)
What part of the design process do you most enjoy?
Finding the systematics in spaces with the help of the structures, my thoughts and feelings.
What is your Archilles' heel?
I can't say no. I think every opportunity has a potential of creating something new.
What "great" architecture leaves you cold?
Unfortunately there are too many. (Ha-ha)
Which house would you most like to live in?
A house with a spot where there is a view in five different directions to the nature and the sky. Where there are harsh and soft lights, things and creatures I love and love me back.
What is your favourite city?
Usually I don't have favourites. At the moment I would love to visit Kyoto and Milano.
What building would you most like to see demolished?
That's not my style.
You can work in any city at any point in history - where and when?
I can imagine myself living in Japan approximately 120 years ago, building a traditional zen house and garden close to the lake. And of course I wouldn't miss out on a contemplation with Étienne-Louis Boullée.

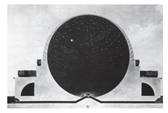

Who is your favourite client?
Good question. I really like one of my current clients who is really fast at decision-making.
What would be your dream commission?
When I have creative freedom and there is trust.
What one piece of legislation would you introduce?
What makes people aware and conscious how to live together on planet Earth.
What is your favourite novel?
I don't have favourites but enjoyed reading the followings: Candide: Optimism, Murakami: Colorless Tsukuru Tazaki and His Years of Pilgrimage, Thomas Mann: The Magic Mountain, all works of James Herriot.
What are you listening to?
Radiohead - Daydreaming
What have you sacrificed for your career?
Rest and quality time with my family.
What does your family think of your work?
I think they understand my thinking around my work. They accept my life and they support me.
Your child tells you they want to be an architect... what do you tell them?
I would tell her/him that's great. My job is always to be supportive to my child.
Is it getting easier?
Maybe? It's a process and will stay a process.

Anikó Varga is an architect at Budapest based studio ununu
This heading is a salute to Building Design Magazine. www.bdonline.co.uk

pure hab

Krausz Zsolt

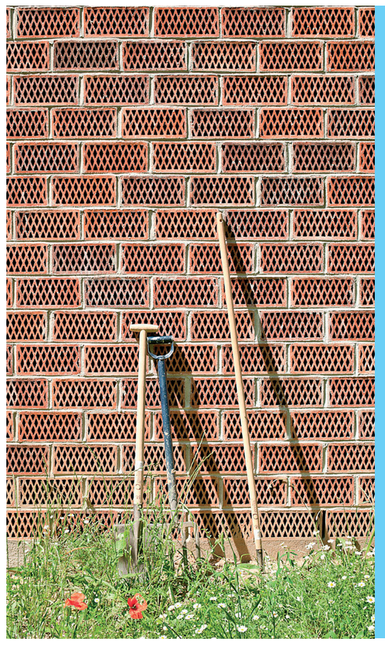

more with less

How much attention might be given on overviewing the execution of a building, neglections or intentional changes do occur, sometimes affecting the whole image of a project. The scale of such mistakes can vary from a small detail of alignment to the change of an entire material or product due to necessary reductions in cost.

Often though we realise that surfaces have a more pronounced character in raw format than covered with any type of finishing.

The visible brickwork of a wall with a careful workmanship can be as aesthetically pleasing as a perfect white plastered surface.

This raises the question though, can one achieve quality in architecture by building less, with basic, cheap materials? Does only price assure quality? Definitely not. However, building technology and requirements are largely predefined nowadays, making it harder to escape the standard building techniques, which often lead to monotonous buildings being erected every day.

So, how can we escape the traps of the academic? Often places where the use of every-day materials are possible, is where building requirements are not so high. A glass brick partition wall lets light penetrate the room, but it blocks direct sight, that makes perfect for a bathroom partition. Other times finding a new way of using a material is questioning the very basic, quotidian. Should a hollow brick always face upward? In doing so we experiment with building materials in a unique yet unproven way, so these results should be analysed in the light of cultural heritage and local built environment to avoid dissonances.

puzzle

Kovács Bogi

Találd meg a nagy képhez tartozó homlokzatot!

Find the matching facade for the view on the left!

Megfejtés a következő számban!
Clue will be in the next issue!

ISSUE NO. 1.

2018. ÁPRILIS

archpop

art, architecture and the attack on popular culture

INGYENES LAP FREE PAPER

ARCHITECTURE must go POP!

ARCHITECTURE must go FUN!

ARCHITECTURE must go CLOSE!

ARCHITECTURE must be FRIEND!

ARCHITECTURE must be FRANK!

ARCHITECTURE has to ASK!

ARCHITECTURE needs to LISTEN!

ARCHITECTURE is DISCIPLINE!

ARCHITECTURE must LOOSE discipline!

ARCHITECTURE must have HUMOUR!

arch.nap — *Ez nem építészet* — *Gordon Matta Clark* — 4

anikó varga — *"That's not my style."* — 8

pure hab — *More with less* — 8

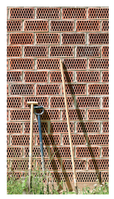

arch.nap — *Strike a pose! I mean architecturally* — 3

mi ez az újság?

editorial

Kiss-Gál Zsuzsanna

Ezt az újságot építészek szerkesztik azzal a céllal, hogy másféle, közvetlenebb kapcsolatot tudjanak kialakítani az építészetet felhasználó közönséggel. Azaz, bárkivel. Mert mindenki, aki lakik valahol, sétál bárhol, van egy szobája, vagy épp nincs, kapcsolatban van az építészettel. Mi pedig, akik tervezünk, nektek tervezünk. Veletek tervezünk és alkotunk új házakat, szobákat, városokat, tereket, utcákat. Közösen, mindannyiunknak.

Az Archpop újság negyedévente jelenik meg. Olyan, mint a köztér, az aszfalt vagy a járda. Mindenki használja, mindenki jár rajta. Még ki kell találjunk valami helyettesítő szót arra, hogy építészet, mert egyszerűen túl komolyan hangzik. Komoly dolog ez, de valójában tele van humorral, folyamatosan változik. Lehet, hogy egy fürdőszobára vonatkozik, de van, hogy egy komplett kerületre, és a legszebb, hogy lehetőséget ad arra, hogy ezerféle emberrel dolgozhassunk együtt. Komoly dolog, mert egy csomó formájához sok pénz kell, meg kitartás, meg egy rakás erőfeszítés, de közben meg valójában akkor jó, ha végülis a folyamat, a tervezés és az építés során is töltődik és jól érzi magát mindenki, aki benne van, meg persze akkor jó, ha a megépült dolog is feltölt, örömöt okoz.

Namost az építészek egymás között sokat vitatkoznak, írnak és beszélgetnek az építészetről. Sokszor szinte kizárólag egymással beszélgetnek. Ennek a médiumnak, meg nekünk az a célunk, hogy pont ne építészekkel beszélgessünk folyton az építészetről. Az építészek természetüknél fogva a magas kultúrához sorolják a tevékenységüket, pedig az én véleményem szerint a tömegkultúrához tartozik. Azon egyszerű oknál fogva, hogy mindenkié. Az építészet nem létezik felhasználók nélkül, meg olyan álmodozó emberek nélkül, akik ne szeretnének alkotni, valamit létrehozni, valamit építeni.

manifesto
Architecture must go Pop!
Architecture must go Fun!
Architecture must go Close!
Architecture must be a Friend!
Architecture must be Frank!
Architecture has to Ask!
Architecture needs to Listen!
Architecture is Discipline!
Architecture must loose Discipline!
Architecture must have Humour!

I believe that architecture is free. The above manifesto is to encourage you, myself, family and friends, people who care or people who practice to participate! I myself am an architect, have a studio and originally I am doing a doctoral research on Architecture and Communication, and I spent the last seven years narrowing down this seemingly endless and unlimited theme to what I am really interested in and to what I believe will be the tool of starting a revolution in architectural communication.

I decided to publish. Mainly because it is a form of communication that helps to liberate this project, but also because I believe that architecture should use or at least try unexpected forms of communication with people just to get in touch with them. To get different feedback and to widen the horizon for both of us. I launch this paper titled ARChPOP, aka Architecture Popular. It will appear in every three months, and it is not just me, who works on this project but all the architects who work in our studio. We do this paper for anybody basically and on anybody, I mean people, who live, have a room or an apartment, live in a city or in the country, use public spaces, or dream of a house or a new bathroom, cause then they are all definitely connected to architecture. We welcome all feedback about the content, because that is why we do this paper.

Avantgárd kommunikáció

taste is choice

Krausz Zsolt

Janaina Mello Landini Ciclotramas című installációja

Talán akkor jó egy munka, amikor az adottságok halmazából formált kérdésre egy olyan épített válasz születik, amelynek látványa könnyed, érthető, egyszerűségéből fakadóan különleges, érezhetően oda illik. Az ilyen munka vitathatatlanul egyedi, egy összetett tervezés szellemi terméke.

A tervezés folyamata a valóságban természetesen nem ennyire letisztult és lineáris. Egy tervezési kérdés megválaszolásához több variáció előkészítésére is szükség lehet. A tervezési paraméterek összefüggései és a plasztikus egység megtartása miatt a tervet alkotó köztes vizsgálatok eredménye átírhat korábban már lezárt, elvetett részeket vagy akár teljesen új gondolatokat vezethet fel.

A tervezés gyűjtés. Előképek, vágyak, gondolatok, ötletek, megkötések és szabályozások szerteágazó sokasága, akár egy alkotószálaira szétbomló sodronyvég. A tervezés döntések sora, amely mentén egyes szálak megszakadnak, mások viszont tovább futnak, hogy közösen egy szoros, egyedi fonatú kötelet alkothassanak.

A tervezés kommunikáció. A verbális ötletelés a tervezés legszabadabb formája, melyet észrevétlenül használunk – brainstrom, brainwrite, braindump, worst possible idea, analogies stb.

A tervezés skicc. Egy pausz sarkára firkált tollrajz, a szavaknál határozottabb, de még kellően homályos, szabad és inspiráló. A tervezés az ismeretlenbe, a lehetetlenbe való elvágyódás. A megkötések teljes feloldása, avantgárd kísérlet.

A tervezés méretpróba. Bő, szoros, rövid, előnytelen, giccses, alkalomhoz nem illő, idejétmúlt.

A tervezés egy pillanat. Pin, Like, Insta.

A tervezés szünet. Egy kávé mellett eltöltött szabad perc, egy merengés, a cigiszünet alatt kiürült terem csendes visszhangja.

Számodra mi a tervezés?

dool

Kovács Bogi

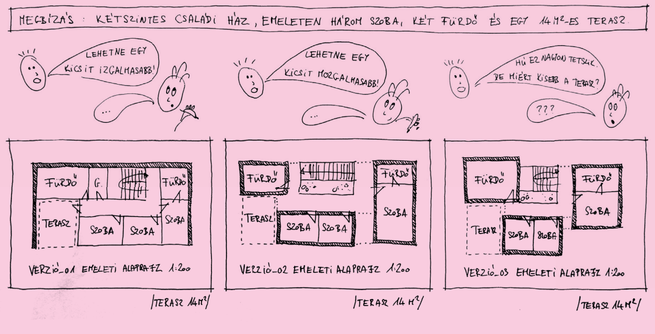

impressum

archpop

Archpop, by atelier, 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49., +36 30 506 5830, info.archpop@gmail.com. Készült 1000 példányban. Hirdetéssel, tartalommal kapcsolatos kérdéseket, észrevételeket várjuk az alábbi e- mail címre: **info.archpop@gmail.com | Szerkesztők:** Kiss-Gál Zsuzsanna, Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Moser Balázs, Petró Margó **| vizuál:** Vörös Krisztián

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, 2018-ban
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető: Erdős Tamás vezérigazgató
Telefon: 66/887-400

archpop - A3 - kiloves.indd 2

neufert

ARCHPOP

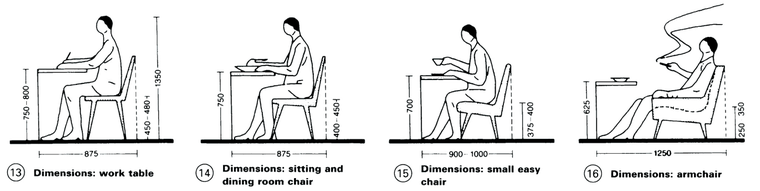

13 **Dimensions: work table**
14 **Dimensions: sitting and dining room chair**
15 **Dimensions: small easy chair**
16 **Dimensions: armchair**

Ernst Neufert német építész 17 éves korában, 5 évnyi kőműves munka után a weimari építészeti intézetben kezdte meg tanulmányait, majd tanára ajánlására lett a híres bauhaus építész, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az építészek "bibliáját", Architects' data (magyarul Építés- és tervezéstan) című könyve több száz oldalon keresztül taglalja, mi mekkora helyen fér el.

szájbarágó

Mulab

Miért bonyolult az egyszerű bejelentés?

Bizonyára sokan emlékeznek még a Sportszelet reklámkampányára, amelyben a raszta srác önzetlenül próbált segíteni. A lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről (E.B.) szóló kormányrendelet megjelenése óta gyakran jut eszembe a jó szándék előbb említett félreiklása.

Egyik leggyakoribb tévhit az E.B.-vel kapcsolatban az, hogy „Most akkor mindenki azt épít, amit akar ?!" Ez sajnos/szerencsére nem igaz. A vonatkozó jogszabályokat ugyanúgy be kell tartani, mint korábban, csak előzetesen ezt senki nem ellenőrzi. Ebből adódnak a gondok, mert az építéshatóság akkor sem véleményezi a tervet, ha a tervező, vagy építtető szeretné. Így előállhat az a helyzet, hogy a használatbavételi engedély kérése során derül ki, hogy szabálytalanul épült a ház. És ha a család CSOK-ot vett igénybe, akkor a probléma hatványozott, mert az utolsó részfolyósítás is a hatósági bizonyítványhoz kötött.

Ideális esetben tényleg egyszerűbb az E.B., amikor minden egyértelmű. Például egy újonnan felparcellázott területen, ahol szomszédos épületek sincsenek még. De ilyen helyzet ritkán adódik. Gyakran találkoztam már olyan esettel, amikor nem egyértelmű, hogy milyen beépítési módot kell, vagy lehet alkalmazni, de olyan speciális eset is volt, amikor az országos és a helyi szabályozásnak nem lehetett egyszerre megfelelni. Ebben az esetben állásfoglalást kértünk az önkormányzattól. A válasz lényege: minden előírásnak meg kell felelni és inkább menjünk tervtanácsra. A tervtanács egy olyan testület, mint a tehetségkutatók zsűrije, csak ott nem énekelni szoktak, hanem a tervezők ismertetik a tervet. Ott is eltérő véleményen lehetnek a zsűritagok, és ott is a többség dönt, hogy továbbjutottál-e vagy sem. A különbség annyi, hogy aki kiesett az újra jöhet, persze módosított tervvel. A lényeg, hogy senki nem akar menni tervtanácsra, ha nem muszáj.

Az egyszerű bejelentéshez benyújtandó tervek tartalmát illetően egy kis fogalom-magyarázatra lesz szükség, hogy megértsük az engedélyezési terv és a kiviteli terv közti különbséget. Konyhai hasonlattal élve a burgundi mártás receptjét hívom segítségül. Engedélyezési terv esetén a recept hozzávalói: barnamártás, vörösbor. A kiviteli terv esetén pedig: borjúcsont, kakukkfű, paradicsompüré, kristálycukor, zsír, vöröshagyma, só, liszt, vegyes zöldség, fokhagyma, egész feketebors, vörösbor. Korábban, sok megbízó a kiviteli tervet igyekezett megspórolni, bár elvileg kötelező volt. A lakóházak jelentős része épült úgy fel, hogy nem volt kiviteli terv. Ez E.B.-hez viszont kiviteli tervet kell beadni. Ez ahhoz képest drágulást jelent a tervezési díjban, mintha csak az engedélyezési tervet kellene kifizetni. Mostanra viszont már nem az a probléma, hogy mennyibe kerül a tervezés, hanem az, hogy van-e aki elvállalja. Ennek nem csak a szakemberhiány az oka, hanem az is, hogy sokkal nagyobb a tervező felelőssége, ezért aki megteheti, inkább nem vállal családi ház tervezést.

boots

Petró Margó

MODULEX

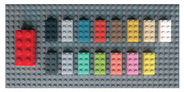

LEGO used to produce special bricks for architects, called Modulex in the 1960's. These bricks were smaller, and they had different height/width ratio. A standard LEGO brick has a 5:6 width-to-height ratio while Modulex bricks are perfect cubes, have the same width, height and depth. Although Modulex looked similar to LEGO, it was not compatible with regular bricks. Since the 1970's Modulex has not been manufactured. Few years ago, the Modulex system license was purchased by Anders Kirk Johansen, the great grandson of LEGO founder. In 2015, the KIRKBI/AS Company bought the entire line, and the production plans were sadly cancelled.

THE SIMS

The strategic life-simulation video game was originally developed for an architectural simulator. Before the Sims, introduced in 2000, became a life simulator, players would design a house, and the characters would test them.

WRIGHT

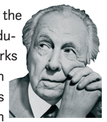

Frank Lloyd Wright (1897-1959) is one of the most famous American architects, also an educator and designer. Some of his greatest works are Fallingwater, Praire House, Guggenheim Museum. He had a very colourful life, was actually married three times and had seven children. He already had his first wife when he ran off with a client's spouse, Martha Cheney in 1909. They were traveling around Europe, while waiting for the divorce to come through. Unfortunately Wright's first wife, Catherine refused to divorce. The couple settled in Taliesin, far from the aggression of reporters. In 1914, while Wright was in Chicago, Martha (Mamah) with two children and several workmen stayed at Taliesin. One of their household employees, who had recently been let go, set their home on fire. Mamah, the children and most of the workmen were killed. The murderer was caught and later died in jail.

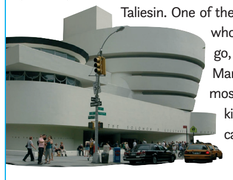

recept

Petró Margó

Hedonist breakfast for the late birds

People say, that breakfast is essential to start the day. If you skip it, it's like driving your car without fuel. Another myth is that architects never sleep, or they always say they haven't slept for like days. This sandwich is NOT healthy, but will fuel you like a rocket under any circumstances! Thanks to Marie, the French girl next door at the dormitory in Milan, let us introduced you to a whole new level of culinary goods.

Of course breakfast is not a meal without the very simple Kahlúa Latte of Monica, the Mexican girl, who proved that a coffee does work without coffee! We are sure that this type of latte will lighten up your mornings, whenever...

CHOCOLATE SANDWICH Á LA MARIE
construction time: 1 minute
(for advanced chefs: 30 seconds)
difficulty: com'on...

Ingredients for two:
4 slices of sandwich bread
1 whole chocolate bar

Grab a slice of bread and cut it in half. Put 25% of the chocolate bar on the bread, then place the other half of it on top. There you go! Repeat it three more times.

KAHLÚA LATTE OF MONICA
construction time: 25 seconds
difficulty: couldn't be easier

Ingredients for two:
100 ml of Mexican Kahlúa liquor
400 ml of milk, the fatter the better

Prepare two big glasses, then pour 200 ml of the milk to each one. If you'd like to be precise, you can spend some time measuring if they are even. Be precise! You read the whole thing in an architecture paper, so grab the ruler, or better yet, your bubble-tube and make sure it is as even as it could be. Then add the Kahlúa liquor, no worries if you put a bit more than it's suggested. Mix it up with a spoon (or with the ruler), and Cheers!

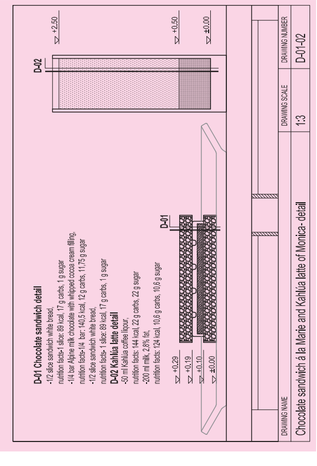

2018. 04. 23. 17:03:12

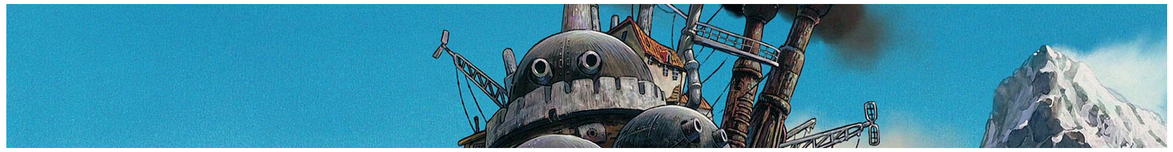

film

Petró Margó

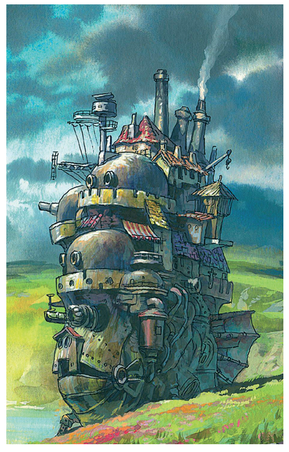

a vándorló palota

Első ránézésre cuki kis történet, aranyos kislánnyal, varázslókkal, kedves kis szerelmi vonallal, finoman ábrázolt háborúval.
Diana Wynne Jones azonos című regénye adta az anime alapját, ebből született Miyazaki alternatív viktoriánus világa keveredve mágiával és steampunkkal. Felfedezhetjük benne a kelta hagyományokat, vagy akár Alice csodaországát is.
Párhuzamos történetek, helyszínek szövődnek a steampunk palota körül. Senki sem olyan, ahogy eleinte megismerjük, nincsenek valódi, fekete-fehér helyzetek, nagyívű hősök helyett hétköznapi, esendő emberek küzdenek a gonoszság, a háború ellen. Kezdetben Sophie, ellentétben Miyazaki korábbi karizmatikus hősnőivel, elfogadja az eseményeket, beletörődik a sorsába, majd szép lassan harcolni kezd önmagáért, a barátaiért. A jóképű Howl esetében is a szép külső mögött hiú, gyáva varázslót láthatunk.
A palota, amit Calcifer, a tűzdémon védelmez, többször változik, alakul át a történet során. A varázsajtón keresztül eljuthatnak hol Kingsbury-be, hol Porthaven-be, hol a titkos kertbe, hol a csatamező borzasztó világába.
Miyazaki az elzászi Colmar és Riquewihr településeket tanulmányozta a filmhez. Hagyományosan, az elzászi épületek földszintje kőből készül, a felsőbb szintek favázasak, különösen Colmar meseszerű világa tárul így elénk. A palota furcsa repülő szerkezeteit Albert Robida francia grafikus 1900-as évekbeli futurisztikus illusztrációi ihlették.
A film készítésekor folyt az iraki háború, ami rányomta bélyegét az alkotók hangulatára. Bár nem látunk véres csatajeleneteket, mégis a háborús képek nyomasztó atmoszférája átsüt a vásznon. Mindegyik oldal felelős az áldozatokért, mindenki – mi is és az ellenség is - az életéért küzd. Nincs különbség, minden más csak propaganda.

A film eredeti címe: Hauru no ugoku shiro, 2004, Ghibli Stúdió, rendező: Hayao Miyazaki

Albert Robida, Az Operából hazafelé 2000-ben, 1902

program

ARCHPOP

nyílt napok a stúdióban

Ingyenes építészeti tervezés, tanácsadás az atelierarchitects stúdióban 2018. május 14-18. között. Jöhet bárki, akinek szüksége van némi tervezésre, legyen az egy fürdőszoba újracsempézése, egy gardróbszekrény a hálóba, egy házikó építése egy telekre, vagy akár egy erkély, terasz, netán kert megújítása. A stúdió megoldásokat, javaslatokat ad a felmerülő problémákra. Ha konkrét kérdésed van, akkor legjobb, ha felkészülten érkezel, hozol méreteket például a szobádról, amit át szeretnél alakítani. Ha csak tervezgetsz valamit építeni a jövőben, akkor pedig segítséget kaphatsz anyagokkal, színekkel, építési technológiákkal, engedélyezési eljárással vagy akár a piszkos anyagiakkal kapcsolatban is.

Időpont: **2018. május 14-18., 10.00-18.00** óra között
Cím: **atelierarchitects stúdió**, 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49.
Előzetesen bejelentkezni a **munka@atelierarchitects.hu** e-mail címen lehet, vagy telefonon a **+36 30 506 5630** számon.
De van lehetőség bármikor betoppanni!

free design advice

For one whole week in May, studio atelierarchitects offers free design advice to anyone, who has any plans to build, renew or transform any space, let it be a new bathroom design or to build a farmhouse in the country! If you have specific questions, be prepared, get the measurements or photos with you about the space you want to redesign. The studio will help you to get ideas or plans about the space arrangement possibilities, about materials or colours, technologies and even can help you to calculate the costs.

Besides free design advice, you can have a sneak peek to the current works, design tasks they actually do at that time in the office, you will find the menü in the shop window.

Date: 14-18 May, 2018, from 10 am to 6 pm every day
Location: studio atelierarchitects, 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49.
You can register to the program via email at munka@atelierarchitects.hu, or dial this number: +36 30 506 5630. No problems at all, if you just come and visit!

scatchy talk

Kovács Bogi

What was the first thing you did today?

Mit csináltál ma először?

What is your favourite building?

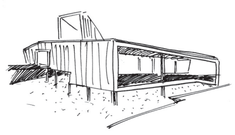

Melyik a kedvenc épületed?

What do you do in your spare time?

Mivel töltöd a szabadidődet?

What are the main topics you deal with in your work?

Milyen témákkal foglalkozol munkád során?

András Szél Hungarian architect lives in Amsterdam and works at Meesvisser Studio. / Szél András az amszterdami Meesvisser Studio-ban építész.

The perfect building with the perfect human. A page from the 'Body Building' article, British Vogue, July 1997, page 125

arch.pop

Kiss-Gál Zsuzsanna

The circulation of British Vogue fashion magazine, or maybe the so-called Fashion Bible, is around 220,000 per year. It is precisely sixteen times as much as the circulation of Architectural Review and thirty-two times as much as of Architects Journal. We can state that for architects it is a lot more effective to publish any content in British Vogue, not just because it would target a much wider audience, but because it is the place everybody wants to be if they want to be in the world of fashion. Now this is the line, where we could argue that architects do not want to be in the world of fashion. But is that really how it is? Of course, no architect would say so or maybe just a very few, but the world of architecture has always been revolved around proportion and balance. That equals style.

Architects make countless presentations about projects, and most of the time, clients who they show their work to, are not architects. These presentations should be convincing enough to persuade someone to spend a considerable amount of money to fulfil a vision. An article in British Vogue could be considered as a tool of demonstrating this vision to an audience that at least already familiar with style.

> Any architectural intervention is for the people, who are honest and frank instinctive users.

The audience is anybody who lives somewhere and uses any space. Even so the presentations and publications that explain the background, the concept and the details of the work of the architect mostly appear in professional magazines that are only read by architects or sometimes surprisingly driven users.

Since the aim of this paper is to introduce architecture's real habits to the wider public (and to get feedback in general, and about how the audience of this profession sees the profession) I must present a general description of a professional article: it usually zooms into the project starting at the characteristic of the location and the main aim and requirements of the project and how the plan deals with these subjects. Then it comes to the introduction of the building and the main concept of the whole, then of the volume, etc. After all this, you probably get some idea of the interior, then it provides a close-up of the structural details.

Well, if we copy-paste all this to British Vogue (and that would be a very interesting research by the way), I honestly think it would cause classic boredom. So maybe that is why articles about architecture in non-professional papers and magazines focus a lot more often on the persona of the architect. Like the one about Zaha Hadid in British Vogue in 1994, in which her architectural essence was secondary to the subjects like her wardrobe, family and friends, or what kind of music she was listening to. Same thing happened to Daniel Libeskind or David Chipperfield, whose wife, Evelyn Stern actually confessed that it is quite a hustle to live under the same roof with David, because of the lack of compromise in interior design related topics: he is way too engaged to minimalist interior concepts and does not care about utilisation, or any practical reasons about the space. Even at home.

In recent years, the tone of non-professional articles changed. The approach became more artistic, and since there are more and more architects who function socially like an actor, artist or politician, the articles focus more on the projects and offer a certain lifestyle. Architects can decide whether they are reflected in the shape of the creator artist or the visionary partner with great service skills. In general, these publications show more the human aspects of architecture by emphasising the personality of the designer.

I would like to point out the essential difference between professional and other articles: most of the time in writings for the wider public you most definitely find people on the accompanying pictures, not just the building itself as in the cases of architectural publications. It is like if architects wouldn't want to ruin their buildings with people. Or maybe they think that if there are people on the pictures, they attract the focus from the project, or cover a very important detail. In fact, we usually experience architecture in motion and never without people. I myself prefer the full-of-life architectural presentations, because architecture does not exist without its audience.

In July 1997, there was a great article again in British Vogue, called "Body Building". It was a swimwear feature, each page with a single picture of a model in swimsuit, but it was photographed in Therme Vals, the marvellous thermal bath in Switzerland by architect Peter Zumthor. This is one of the most famous buildings of Zumthor and it is truly a magnificent piece of architecture. The size of the publication was 10 pages and for the record, this is one of the most published buildings of all time, but never was an article that long about it in any professional magazine. Architecture finds its own ways to the users, but we must help and encourage these attempts (or any other experimental pop) in order to communicate with each other.

Carel Weeber Dutch architect said wisely that buildings don't become architecture until they are published. Let me add: architecture does not become a building unless we experience it.

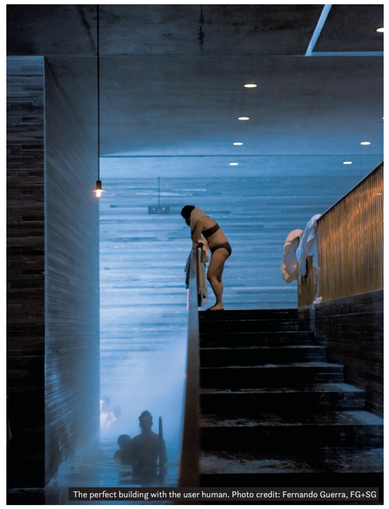

The perfect building with the user human. Photo credit: Fernando Guerra, FG+SG

archop - A3 - kiloves.indd 3 2018. 04. 23. 17:03:15

ARCHPOP, I. SZÁM **ISSUE NO.1.** 2018. ÁPRILIS

arch.pop

Kiss-Gál Zsuzsanna

ez nem építészet

flex és más semmi, a fizikai értelemben vett analóg törlés művészete

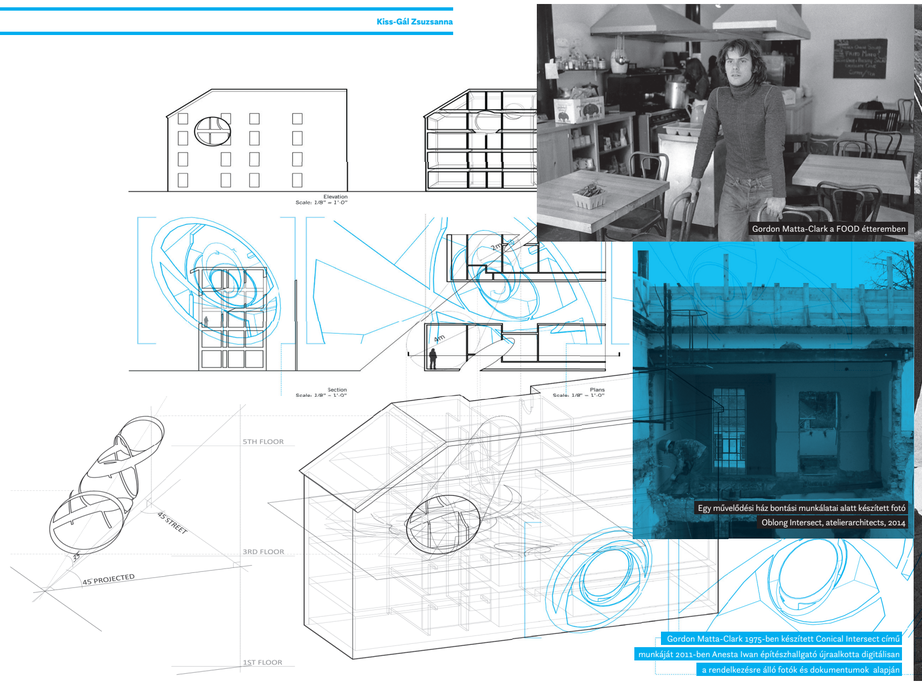

Gordon Matta-Clark a FOOD étteremben

Egy művelődési ház bontási munkálatai alatt készített fotó
Oblong Intersect, atelierarchitects, 2014

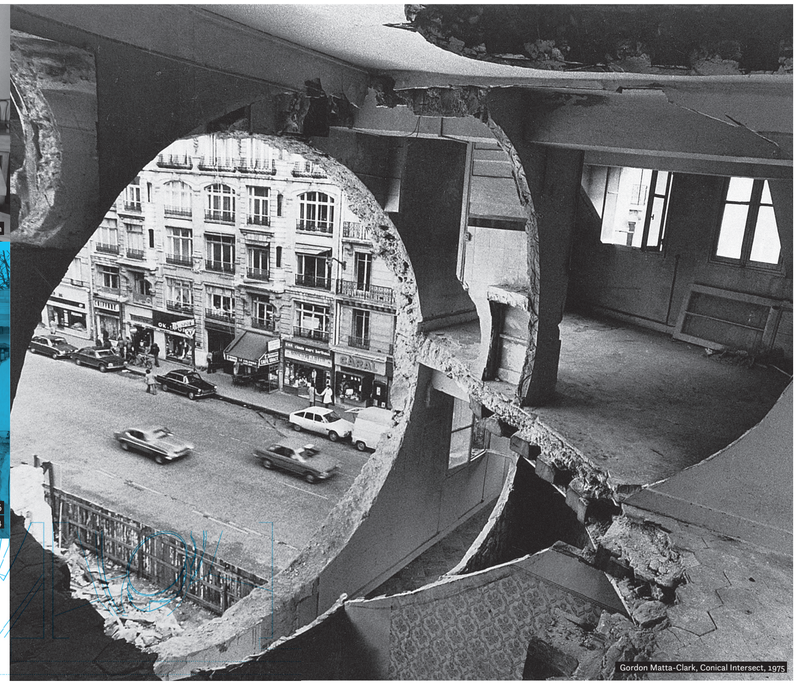

Gordon Matta-Clark, Conical Intersect, 1975

Gordon Matta-Clark 1975-ben készített Conical Intersect című munkáját 2011-ben Anesta Iwan építészhallgató újraalkotta digitálisan a rendelkezésre álló fotók és dokumentumok alapján

Ritkán vezet a rombolás célra, és építészként ráadásul meg vagyok győződve, hogy a legjobbat akkor tesszük a Föld nevű bolygóval, ha nem építünk, hanem építészeti léptékben újrahasznosítunk. Bontás helyett kitaláljuk, hogy mire lenne alkalmas egy különben már használaton kívüli ház vagy például egy gyár. Mégis, kevés olyan művész van, aki a klasszikus értelemben vett pusztítással olyan új látásmódot teremtett, mint Gordon Matta-Clark. Analóg módon alkalmazta a "delete" vagy törlés parancsot, és valódi, fizikai értelemben jól törölni nagyon nehéz, ha nem a legnehezebb művelet.

Matta-Clark amerikai művész eredetileg építészetet tanult amúgy, de építészként nem dolgozott soha. Különböző léptékű beavatkozásokat hajtott végre építészeti struktúrákon, így jött létre az Anarchitecture csoport Jene Highstein, Richard Nonas és Gordon Matta-Clark közös kiállítása kapcsán, melyet a 112 Greene Street galériában mutattak be a 70-es évek elején New Yorkban. A kiállításról nem maradt fenn semmi, a csoport öröksége igazán Matta-Clark munkásságában teljesedett ki, akinek édesapja, Roberto Matta maga is művész volt, és Gordon nagymamája Marcel Duchamp felesége, Teeny Duchamp volt. Matta-Clark 1971-ben barátnőjével, Carol Gooddennel és Tina Girouarddal megnyitotta a new yorki-i SoHo-ban a később legendássá vált FOOD éttermet, ahol művészek főztek művészeknek, rendszeresen tartottak performanszokat és művészeti eseményeket, heti váltásban érkeztek a képzőművész, szobrász, festő vendégszakácsok és mivel a helynek nem volt alkoholeladási engedélye, ezért a menün külön felhívták a figyelmet, hogy mindenki hozza a magáét. 1972-ben forgatott is egy Food című filmet a helyről, ebben bemutatta, hogy az étkezés hogyan keresztezhető a művészet élményével, megkerülve ezzel a fogyasztói társadalmat.

Matta-Clark fizikai vágásokat (cutting) hajtott végre bontásra ítélt épületeken, azaz flexxel, bontókalapáccsal, kézi fűrésszel és egyéb szerszámokkal előre megszerkesztett darabokat vágott ki épületek falaiból, padlójából. Leghíresebb, már publicitást is kapott munkáját 1975-ben készítette Conical Intersect címmel: két egymáshoz illesztett kört vágott ki Párizsban az akkor épülő Pompidou Központ építési telke mellett egy bontandó épületből. A két egymáson áthatoló kör kúpszerűen vezette be a fényt az épületbe és a megformált képernyőn keresztül pedig egészen különleges nézőpontból látszódott a város. A vágások mentén előbukkantak az épület szerkezetének rejtett rétegei, a falak és padlók metszete, a vezetékek és minden olyan szerkezet, ami egyébként láthatatlan módon építi föl a házat.

Matta-Clark munkái fizikai valójukban nem maradtak fenn, az épületeket azóta lebontották, általában fotódokumentációk és filmek alkotják a kiállítások anyagát. Korábbi, 1972-73-ban készült Bronx Floors című sorozata viszont padlódarabokból áll. Elhagyatott házakból vágott ki geometrikus alakzatokat, és később ezeket a darabokat kiállította. Az épületből is műalkotás lett a megformált geometrikus felnyitások kapcsán, és a kivágott darabokból is lett egy-egy „kép". A padlódarabok kvázi dokumentálták, hogy hányféle burkolatréteg rakódott a használat közben egymásra, mondjuk eredetileg fa padló volt, amire ráragasztottak szőnyeget, arra meg linóleumot és még a mögöttes szerkezet is látszott. Sajátos, kortárs régészeti leletként értelmezhetőek ezek a munkák.

> "Az épület átvágásával kvázi felnyitok egy zárt állapotot, melyet korábbi fizikai és funkcionális szükségletek hoztak létre, de egyben felnyitom azokat az elővárosi és városi „dobozokat" is, amibe a passzív, elszigetelt fogyasztók kényszerülnek."
>
> Gordon Matta-Clark

Saját maga is úgy gondolta, hogy speciális állapotok jönnek így létre, melyek segítenek felnyitni az épületeket használók szemét is. Ha filmszerű hasonlattal akarunk élni: Gordon Matta-Clark olyan új „vágási technikát" hozott létre, mely a várost és az abban zajló életet az építészet szemén, mint TV-képernyőn keresztül sokkal tisztábban engedi látatni, mint előtte, s talán azóta is bármikor. Olyan, mintha egy filmet néznél egy megformált képernyőn keresztül, ráadásul mindez a saját filmed.

Matta-Clark viccesen úgy fogalmazott: „Kedvenc definíciom az építészet és a szobrászat megkülönböztetésére: építészet az, amikor van vízvezeték, meg csatorna." Én személy szerint építészetnek értékelem a munkáit, mert elképesztő tereket alkotott ezzel a módszerrel. Megjegyzem, azért azt nagyon ki kellett találni szerkezeti szempontból, hogy ezeket a vágásokat hol lehet megcsinálni egy házon, mert nyilván bizonyos elemeket nem lehet átvágni, különben beomlik az épület. Mindezzel párhuzamosan a nézőpontot is a megfelelő helyre kellett kiszerkeszteni, anak is az ideális helyen kellett lennie. Voltak olyan munkái is ("splitting" technikának nevezte), amikor konkrétan félbe vágott például egy kisebb, elővárosi lakóépületet. Egyszerűen átvágta félbe az egészet, ahol érte. Ezek a munkák szépen, lassan kettényíltak. Nem azonnal, hanem ahogyan finoman mozgott a szerkezet, váltak el egymástól az elemek, engedtek el korábban meglévő fizikai kötések, úgy nyílt szét a ház, és a vágás egyre szélesebb lett. Képes volt mozgásba hozni az épületeket. Hát ha már egy épületnek mindenképpen a bontással kell szembenéznie, akkor igazán kaphat egy végső, új funkciót: lehetőséget arra, hogy tisztán érzékelni lehet rajta keresztül a várost, mindezt úgy, hogy átláthatóvá válnak különböző rétegei és a felszín alatti összefüggések. Funkció a javából!

Nyilvánvalóan egyszerűbb egy bontásra ítélt épületben első látásra logikátlannak és indokolatlannak tűnő lyukakat vágni, ám az építészet eldobhatósága mindvégig alapvető koncepciója volt Matta-Clark művészetének. Építészként én pont olyankor találkozom érdekes épület-megnyitásokkal, amikor újrahasznosítok. Írigylem a szerekeztet bontó munkásokat, mert fantasztikus vágóképek között mászkálhatnak, és szinte sajnálom, amikor a bontási szakasznak vége, és elkezdik odaépíteni a szerkezetet, ami majd újra bezárja a házat egy megszokott formába.

things and the city

funny stuff around us

This picture was taken in the wonderful city of Budapest, correct location: 1133 Budapest, Ipoly street 5/b/c/d, 47.520141, 19.054562.

I never knew that WALL-E actually lives here, but he does. In fact he lives in my very close neighbourhood, and of course he did find a huge plant. Again. Since I discovered him I use that street a lot more often. Honestly, he couldn't find a better place to settle down then in this huge bush. I am quite sure he is waiting for EVE to find this plant, but up until then, he just makes me laugh every day, and I truly believe he watches people who pass by and if anybody throws away any trash, he just picks it up, puts it in his belly and makes a trash building block out of it.

If you see something fun that surrounds you, do not hesitate to send us to the following e-mail address: info.archpop@gmail.com. Thanks!

booooook

Petró Margó

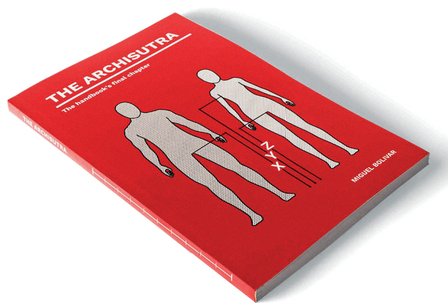

Hálószobatitkok..., csak precízen, kótázva

Spanyol származású, de magyarul jól beszélő megrendelőnk egy egyeztetés alkalmával elkezdett a házastársi helyiségről kérdezgetni. Elsőre zavarba jöttünk, hogy mi értettük félre, vagy tényleg azt mondta... Aztán látszott rajta, hogy ő is elbizonytalanodott, végül mindenki megnyugvására tisztáztuk, hogy a háztartási helyiségről lenne szó. Valami hasonló beszélgetés apropóján született a londoni építész, Miguel Bolivar hiánypótló műve, az Archisutra. A könyv ötvözi a szerelem tudományának ősi összefoglalóját az építészettel.

Híres épületek, dizájn bútorok és épületelemek ihlette szex pozíciókat láthatunk rövid leírással, léptékhelyes műszaki rajzzal. Az emberi test tökéletes arányait alapul vevő precízen megszerkesztett rajzok előképei olyan művek, mint az i.e I. századi római építész, Vitruvius Tíz könyv az építészetről című tankönyve, vagy a reneszánsz festő és polihisztor, Leonardo da Vinci tanulmányrajzai, valamint a svájci-francia építész, Le Corbusier Modulorja, ami az emberi test tökéletes arányrendszerét volt hivatott megállapítani.

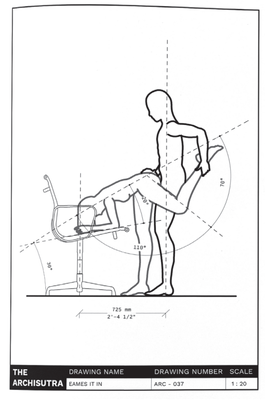

A munka valóban hiánypótló: ideális szögek, kiszerkesztett távolságok, kapcsolódási pontok, nehézségi fokozat, javaslatok kezdőknek és haladóknak... a könyv mindenre tűpontos választ ad. Új kellék lehet a hálószobában egy szögmérő és egy centi, mert némely esetben a jó szög megtalálása élvezetünk forrása lehet!

Ahogy George Micheal is megénekelte: "... I think I'm done with the kitchen table, baby..."

Ma este (vagy az ideális, ajánlott napszakban) bátran próbáljuk ki az Eames irodaszéket!

Miguel Bolivar: The Archisutra, The handbook's final chapter
2017
ISBN: 978-1530172450
Szöveg és diagramok: Miguel Bolivar
www.thearchisutra.com A könyv rendelhető az interneten, vagy megvásárolható az atelierarchitects stúdióban
(1061 Budapest, Paulay Ede utca 49.)

archop - A3 - kiloves.indd 4 2018. 04. 23. 17:03:20

ghosttown

things and the city

Kiss-Gál Zsuzsanna

Do you believe in the establishment of the soul... well, I do. And not just the souls of the living beings. I usually don't talk any bad things about my car, not even behind his back. I don't want to hurt him. He is my companion and I trust him with my family and our lives and I believe he knows that we have an extraordinary relationship. Same thing with buildings or houses, or the city I live in. And it's not just because I design houses, but because sometimes we have longer relationships with these things in life then with our spouses. And they know all our secrets, too. You know what I mean.

I often bump into the soul of Budapest, he is lovely and exciting and actually a very friendly ghost. I met him the other day at Kis Diófa street, just right on the corner where Kisüzem is. He was dancing with a city dustbin, precisely with it's plastic bag inside, like those huge air-blown figures. And I know where he lives, too: right at Erzsébet square - Bécsi street corner. If you look up, you will definitely see the ghost as huge as the whole block. Christo, the great building packager, would be really really proud. L'Arc de Triomphe, Wrapped, a project for Paris by Christo was conceived in 1962 and will be on view for 16 days from Saturday, September 19 to Sunday, October 4, 2020. See you there!

inter/view

Kiss-Gál Zsuzsanna

This heading is a salute to Building Design Magazine www.bdonline.co.uk

Noémi Soltész

Dear Clients, be brave!

What got you started?
Luck. I had an old Math teacher in high school who was in deep love with descriptive geometry and architecture. So I got infected by his passion and it luckily turned out that architecture was for me.
Your most inspiring tutor?
My passionate Math teacher, Attila Tóth from high school; Ferenc Répás (drawing and design) and Terrence Curry (participative design and woodwork) from BME.
What is your best project?
Always the actual project. We are currently working on a sauna house and a few cute cabins in the woods of Szob. Projects where clever geometry and art are in love with each other.
What project do you most regret losing?
We were invited to an interior design competition for the renewal of all the OTP Bank branches and our design was in the final round - but it was too brave for them. Dear Clients, be brave!
What part of the design process do you most enjoy?
Passionate dialogues. In drawings, long conversations or just a few short important words, which makes the process unexpectedly fruitful. The chemistry between us results that the flow of ideas not only adds up but multiplicities. It is rare but feels like falling in love.
What is your Archilles' heel?
I can't always be creative in working hours, sometimes I have to go lonely, invent everything myself at night and pop up with the solution by morning. This can frustrate my colleagues.
What "great" architecture leaves you cold?
Skyscrapers smelling like testosterone.
Which house would you most like to live in?
A gently designed cabin somewhere in the winter forest. For a while.
What building would you most like to see demolished?
All the cheap residential buildings of downtown Budapest from the 2000s that completely lack architecture.
Which living architect do you most admire?
Izaskun Chinchilla <3
You can work in any city at any point in history - where and when?
2519, Budapest.
Who is your favourite client?
I can't name one... all of them who are open, curious and ready for adventures in design.
What would be your dream commission?
A public building with an adventurous client.
What one piece of legislation would you introduce?
A law that makes easy to build in the empty attics of Budapest; a law that financially stimulates the protection of the architectural heritage of the city; a law that sets a compulsory design standard for portals and a law that encourages reuse of buildings instead of brainless construction.
What is your favourite architectural book?
Book film. Space, Land and Time.
What is your favourite novel?
Recent experience: The History of Love from Nicole Krauss. And anything from Nándor Gion.
What are you listening to?
Nowdays? Nicholas Jaar, Kerala Dust, Weval, Melkeveien, Gidge, Molly Nilsson, King Krule, Yor Kultura, Moderat. And some Halász Judit
What is your favourite city?
Varanasi. It is so pristine.
What have you sacrificed for your career?
My free time and freedom.
Your child tells you they want to be an architect... what do you tell them?
Great! (My 5yo girl already wants to work with me when she grows up. She says she'll design vehicles and mobile houses.)
Complete the sentence: At heart I am a frustrated...
...that I have to work on a lot of projects that bore me in order to win projects that will entertain me. And I'm frustrated at the inequality between girls and boys of architecture. That sometimes we have to bring a male architect with us just to look more professional, in 2019.
Is it getting easier?
Yes and no :(:) Trust your architect!

Noémi Soltész is an architect at Nanavízió, a tiny studio in Budapest.

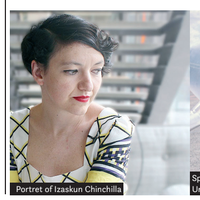
Portret of Izaskun Chinchilla

Space, Land and Time: Underground Adventures with Ant Farm

puzzle

Balogh Imola

Található meg a felülnézethez tartozó tömegvázlatot!
Figyeld az árnyékokat!

Find the matching model to the upper view!
The shadows will help you!

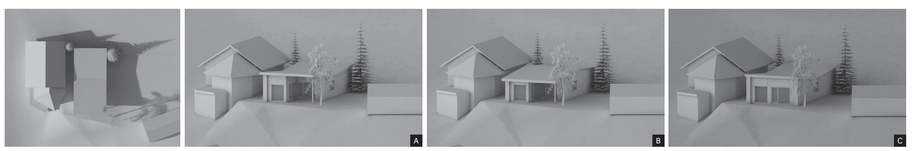

Megfejtés: A' Clue: A'

ISSUE **NO.** 2.

2019 / 01.

archpop

art, architecture and the attack on popular culture

INGYENES LAP FREE PAPER

Építész, kurátor?
Hogyan működhet kurátorként egy praktizáló építész

POR lights on! TRAIT
the real facade

Noémi Soltész
interview with nanavízió founder

Sarokház
A vakolat szerepe a sütemények világában

ARCHITECTURE must be FRIEND!

editorial

Kiss-Gál Zsuzsanna

Az idei év négy lapszáma az építészet körül felmerülő közhelyeket, vagy kliséket járja körbe. Általános gondolatok, első blikkek, eredendő elképzelések arról, amit építészetnek hívunk. A négy példány lehetőséget ad négy témakörre: ki, mit, hogyan és menynyiből?

Gyakori kérdések, idegesítő félreértések övezik e témákat, vélt és valós tudások, konkrét kérések, közös álmok a folyamatról, egyéni vélemények a szereplőkről, a technikákról és a végeredményről. Az alkotás elemi vágya, a létrehozás ösztönös öröme tereli ösz-sze a folyamat szereplőit. Az egyik megálmodja, a másik kitalálja, a harmadik létrehozza. Számtalan nézőpont, indíttatás találkozási pontja ez, megannyi lehetőség a közös nyelvre vagy a totális félreértésre . Individuumok csapatmunkája.

Én abban hiszek, hogy mindannyian kliensek és építészek is vagyunk egyszerre, meg talán kivitelzők is. De a világ nem így működik, elvileg én építész vagyok, és akinek dolgozom, Ő pedig a megbízóm. Rögvest minimum két csoportra osztottuk magunkat, ráadásul gondolunk is egymásról dolgokat; ki mit csinál, kinek mi a dolga, meddig ér a keze és tart a munkája vagy szerepe. Például rendszeresen kéne tudnom nyilatkozni falon lévő repedésekről szakszerűen, pedig nem vagyok statikus. Közelebb vagyok valamennyivel a megoldáshoz, hogy mitől repedhetett meg, de általában a józan paraszti eszem többbet segít, mint az öt év egyetemi képzés. Kliensként válaszolok ilyenkor a kliensnek, pedig valószínűleg azt gondolja, hogy építészt hallott és igazán egy statikusra volna szüksége.

Ezeket a szerepeket járjuk most körbe, az építészethez tapadó perszónákat.

Zsuzsa, 39, építész / architect.

I wanted more issues last year but when you get pregnant out of the blue and you have no money then you have no more issues. This year we make four issues and will talk about the clichés in architecture. All those average questions, believes, roles that are attached to this act of creation. Because that is what brings us together: the delight of fitting something new and amazing into the world. Since we are in this amazing process together, we might as well enjoy it and learn a lot about each other.

I believe that we are all architects and clients at the same time. And a bit, constructors, too. Life works like that, but not the world. Attached to architecture, we find many personas. And we know, or we think we know their role in the process, what they can or can't do, the characteristic of their intention. The four issues will orbit around the clichés of architecture and the first one in particular will have a look at the people involved.

This is the manifesto of Architecture Popular, aka ArchPop:

ARCHITECTURE MUST GO POP!
ARCHITECTURE MUST GO FUN!
ARCHITECTURE MUST GO CLOSE!
ARCHITECTURE MUST BE A FRIEND!
ARCHITECTURE MUST BE FRANK!
ARCHITECTURE HAS TO ASK!
ARCHITECTURE NEEDS TO LISTEN!
ARCHITECTURE IS DISCIPLINE!
ARCHITECTURE MUST LOOSE DISCIPLINE!
ARCHITECTURE MUST HAVE HUMOUR!

impressum

ARCHPOP BY ATELIER
1136 Budapest, Herzen utca 6.,
+36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com
Kiadja: Atelierarchitects Kft.,
1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6.
Kiadásért és szerkesztésért felelős személy:
Kiss-Gál Zsuzsanna
Hirdetéssel, tartalommal kapcsolatos kérdéseket, észrevételeket várjuk az alábbi e-mail címre:
info.archpop@gmail.com
Készült 1000 példányban.
Közreműködők: Balogh Imola, Dekovics Dóra, Gárdos Fanni, Kelemen Balázs, Kiss-Gál Zsuzsanna, Krausz Zsolt, Kovács Bogi, Mayer Anita, Mayer Kitti, Tomaschek Kata

archpop

by atelier

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, a nyomda alapításának 137. esztendejében, 2019-ben Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

nka Nemzeti Kulturális Alap

A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.

program

Mayer Kitti

„Mondjuk ki az igazságot: lakni tudni kell.”

LAKÓTELEPEK A LECHNER TUDÁSKÖZPONTBAN

Nem kell sem lokálpatriótának, sem építésznek lennünk ahhoz, hogy élvezni tudjuk a Lechner Tudásközpont aktuális kiállítását. Elegendő, ha van legalább egy kapcsolódási pontunk a panelházak világához. Sokunknak márpedig van. És bár a Lakótelepépítési és társadalmi kísérletek a '60-70-es években címet viselő kiállítás első olvasatra elrettentőnek tűnhet, időutazásra mindenesetre kiváló. A cím jól példázza, hogy nem csupán újfajta lakóépületek megépítéséről van itt szó, de életmódváltásról, a hétköznapi városlakó szokásainak megváltoztatásáról. Tudniillik, mindegy is, hogy kohósalakbetonról, csúszó- vagy alagútzsalus építési módról beszélünk, a lényeg minden esetben ugyanaz: szűkös lakásbelsők, kiszabott élterek. A kísérleti lakótelepek építése politikai-gazdasági kérdés volt – legyen szó akár Kelenföldről, Újpalotáról vagy Budafokról -, pontosabban előírás, hiszen a 15 éves lakásépítési program értelmében 15 év alatt egymillió lakást kellett átadni. Ezeket a paneleket „üzemeltetett házaknak” is nevezték: az elképzelés az volt, hogy ezekben az otthonokban nem zajlik majd tényleges házimunka, tehát nincs szükség nagy fürdőszobára vagy konyhára, helyette megteszi a főfűlke, vagy a közeli étkezde, a szennyest pedig a lakótelepi Patyolatba viszik majd a dolgozó nők. Micsoda vízió!

A kiállításon tervrajzok, műszaki rajzok, maketteket bemutató fotók, újságcikkek szemléltetik a tömeges lakásépítési törekvéseket: urbanisták, építészek, döntéshozók és egykori lakók mesélnek, például Tábori Jenőné IX. emeleti lakos, aki a folyton elromló liftre panaszkodik, vagy a tízemeletes ház névtelen gondnoka, aki a szemétledobó és a műanyag fürdőkád ellen emel kifogást, de itt van Ilonka nővér az „öregek házából”, aki szerint igenis vidám errefelé az élet. Ezek a történetek a mi személyes kedvenceink – húsvér szereplők helyett a panellakások ablakai tolmácsolják a kiállítás nézőinek, kik és hogyan éltek ezekben a magaságokban. A kiállítás egyik termében méretarányosan modelleztek le egy 31 négyzetméteres garzonlakást, és még korabeli modern dohányzóasztal és fotel is bekerült a harmonikusabb összhatás érdekében. Panellakóknak vagy a panelt hírből sem ismerőknek kötelező program!

Lakótelepépítési és társadalmi kísérletek a '60-as-70-es években

A tárlat szeptemberig, hétfőtől csütörtökig 9-től 17 óráig látogatható, eseti kurátori tárlatvezetés a ***tervtar@lechnerkozpont.hu*** címen kérhető.

Lechner Tudásközpont, 1111 Budapest, Budafoki út 59. E/3.

dool

Kovács Bogi

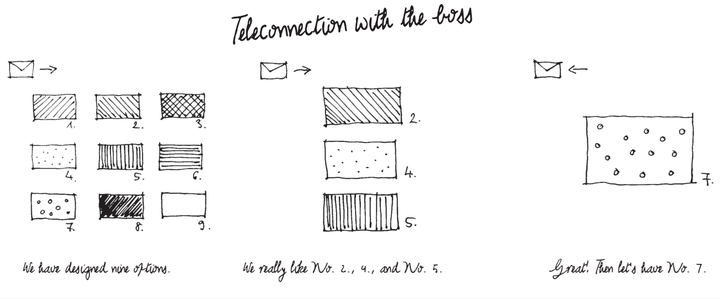

mf

Megfejtés: A 2018. áprilisi lapszám Puzzle rovatának megfejtése az 'A' kép.
Clue: The good choice from the facades for the Puzzle is the 'A' picture in the 2018 April issue.

Szerkesztői korrekció:
A 2018. áprilisi lapszámban az Inter/View rovatban a harmadik kérdés hibás. A szöveg az alábbi módon helyes: / The third question of the Inter/View with Anikó Varga is mistaken, the right question is: Which architect have you learnt the most from?

film

Tomaschek Kata

Az Ősforrás

Az Ayn Rand azonos című regényéből készült film 1949-ben robbant be a köztudatba, és nem csak otthonában, Amerikában fogadták pozitívan, de a világ többi részén is nagy népszerűségre tett szert. Egy-egy összetett mondattal körülírható, könnyen heroizálható karakterei, és az általuk bejárt életút olyan világot festett le a technológiai és kulturális robbanás kapujában álló Amerika népének, amellyel szívesen azonosultak.

A főszereplő, Howard Roark – és az őt játszó sármos Gary Cooper – tökéletesen megtestesíti az eleinte meg nem értett, elutasított, ám világmegváltó elveit soha fel nem adó nagybetűs **ÉPÍTÉSZ** enyhén túlmisztifikált karakterét. Azt már a legelején tisztázza a film, hogy az általa képviselt építészet fontos értékkel bír, amire a kor népe és befektetői még nem állnak készen. Roark azonban nem hajlandó beállni a sorba, mely az adott korban épp a klasszikus irányzatok másolását jelenti, megrögzött múltba tekintést az innováció és kreativitás helyett. Egy ilyen konfliktus után fel kell adnia építészeti praxisát, majd egy kőbányába szegődik fizikai munkásnak. Érdekes jelenet, amikor a megrendelővel való találkozón a szóban forgó, végül elutasított épület makettje az ablakba van állítva, és letisztult vonalaival tökéletesen beleillik a mögötte elterülő New York várossziluettjébe.

Roark karakterét a forgatókönyvet is jegyző Ayn Rand vélhetően több ismert építész személyéből gyúrta össze: felismerhetjük benne Frank Lloyd Wrightot, de akár Le Corbusier-t is. Munkájában legalább annyira fontos a mérnöki tudás, mint a kifinomult esztétika. Az általa felvázolt építész-kép valószínűleg nagyban hozzájárult az építész szakma wow-faktorához, ami a mai napig előjön, ha kiderül valakiről, hogy ez a foglalkozása.

A film egy másik erősen sarkított építész karaktert is bemutat: Roark egyetemi barátját, Peter Keatinget, aki szerint az építész sikere az alkalmazkodó-képességén múlik, és azon, hogy mennyire tudja kiszolgálni a közízlést. Még ha nem is hisz az építészeti másolás értékében, elfogadja, hogy a sikerhez és gazdagsághoz vezető út timpanonokkal és dór oszlopokkal van kikövezve. Az ő életpályája és karaktere is nagy amplitúdókkal halad a film során, és valahogy mindig az ellenkező oldalon tetőzik, mint Roarké.

Az építészek mellett két építészetkritikus is megjelenik: az öncélúan gonosz Ellsworth Toohey és a haladó gondolkodású, ám valószínűleg nő volta miatt ugyanúgy meg nem értett és háttérbe szorított Dominique Francon, aki sejthető módon a romantikus szál főszereplője is lesz. Segítségével Roark karaktere tovább cizellálódik, és megértjük, hogy az individualista építész szemében a munka előbbrevaló a fehérnépnél.

A film leghíresebb jelenete a bíróságon játszódik, ahol Roark önmaga védőügyvédjeként vallomást tesz, egyben megfogalmazza saját és az általa képviselt újító szellemű építészek ars poeticáját, a modernista építészet állásfoglalását. Beszéde az építészet határain bőven túllépő gondolatokat is megfogalmaz, melyek a második világháború utáni társadalom korszellemével rezonálnak, ám a mai néző számára is inspirációként szolgálhatnak.

A film és a téma hatását mi sem szemlélteti jobban, mint a számtalan feldolgozás, ami született a megjelenése óta eltelt 70 évben. Találunk példát a popkultúrában és a kortárs színház világában is. A The Simpsons család egyik epizódjában Maggie kapja a meg nem értett bölcsődés szerepét, akit a gonosz óvóbácsi mindenképp a konformitás börtönébe akar zárni. Roarkhoz hasonlóan ő sem hagyja magát, és világhírű építésszé cseperedik, aki a gyermeki kreativitás szabadságát hirdeti a toronyháza legfelső emeletén kialakított bölcsődében.

2014-ben Ivo van Hove belga rendező vitte színre a történetet. A több mint 4 (!) órás előadással aztán bejárta egész Európát, sőt, Koreába és Amerikába is eljutott.

boots

Kiss-Gál Zsuzsanna

Drinking from a vase

Alvar Aalto has two 'a'-s in his name. One for architecture and one for alcohol. He actually was an AA. Rumour has it that the Finnish architect was quite difficult to work for. Reportedly he felt that drinking increased his creative and artistic abilities. "Architectural art cannot be created in an office-like environment", he once said. Taking this to extremes, he was known to have "drank like a fish". Boozing in the office was common and colleagues tolerated his drinking, probably because it was aiming for an artistic bohemian air. You can order the Aalto cocktail while you are in Helsinki at the Ateljee Bar, even in the famous vase he designed... it really is a matter of scale.

Brad and the residential forum

Have you ever been on a residential forum? Well, I was lucky enough to even hold a few of them as an architect. Quite boring they are, I must say. Of course I never attended any, where Brad Pitt was present! Pitt praised the Pritzker Prize-winning architect, Peter Zumthor at a planning consultation for the architect's LACMA project organised by the County of Los Angeles Board of Supervisors. Celebrity Diane Keaton and museum trustees also defended Zumthor's design at the hearing. The meeting was broadcast live! Check it out!

archop - 2019-01 - kiloves.indd 2
2019. 08. 12. 12:17:22

pure hab

Tomaschek Kata

Camou-flage

We have a long history of faking in our interiors. In the 80's we pretended that our living room was adjacent to an abundant forest, or that our bathroom door actually led to a luxurious beach with white sand and cocktails. It was easy: we just had to buy the cheap photo wallpaper in the home improvement store. The mother of lifestlye faking: the architectural sticker.

As technology progressed, we had more and more options to bring those patterns into our living spaces that didn't really belong there. You want a wooden shower in your 8th floor apartment? No problem. Those ceramic tiles will look just like the real thing, with knots and grains and all that matters. An intricate mosaic in your foyer? PVC will do the job.

If we want to be perfectly honest, in most cases it really comes down to money. Cost effectiveness is the major reason why the material-faking industry is blooming. Not everyone can afford marble wall coverings in the shower or handmade cement tiles on the floor. The intricate, carefully composed mosaic is in a very different price range than the rolls of PVC. If you look really closely, you might be able to see the pixels that the printer left on the surface, but you shouldn't be nosing around on floor level anyways.

Let's not forget about the practicalities either. Your solid wood kitchen counter will only look nice until the first red wine spill, and you can not put real marble in the bathroom unless you want to give it some serious surface treatment at least once a year.

Luckily we are past the time when a cheap „marble" pattern looked like a bad architectural render, with just one type of tile repeating itself all over the wall. Manufacturers figured out the secret: the more types of patterns you have in a box, the more realistic the result will look. Exprerience shows that you need about 8 different patterns to achieve a realistic look. As far as realistic goes in this ever progressing faking game...

neufert

Gárdos Fanni

Ernst Neufert német építész 17 éves korában, 5 évnyi kőműves munka után a weimari építészeti intézetben kezdte meg tanulmányait, majd tanára ajánlására lett a híres bauhaus építész, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az építészek "bibliáját", Architects' data (magyarul Építés- és tervezéstan) című könyve több száz oldalon keresztül taglalja, mi mekkora helyen fér el.

The colour and pattern of clothing can change people's appearance: (a) thinner in black (black absorbs light); (b) more portly in white (white spreads light); (c) taller in vertical stripes; (d) broader in horizontal stripes; (e) taller and broader in checked patterns

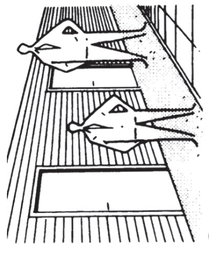

Two identical people seem different in height if he rules of perspective are not observed

recept

Gárdos Fanni

SAROKHÁZ

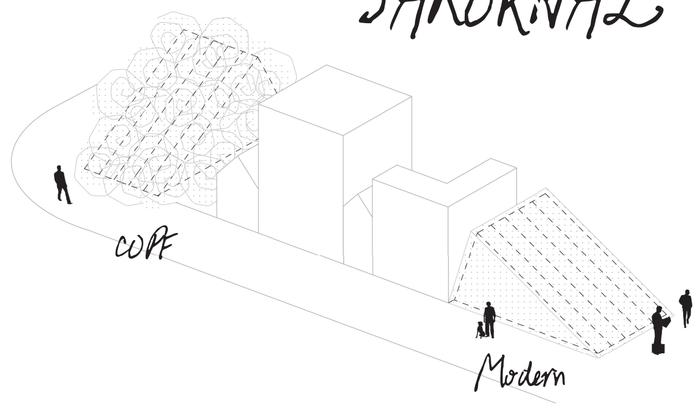

A Róma ételbár az egyik kedvenc ebédelő helyünk volt. Sarokház az I. kerületben. Piros-fehér kockás terítő, erőspista és kenyér, főzelék menü málnaszörppel. Na de mi volt a desszert? SAROKHÁZ. Tulajdonképpen ez az édesség nem más, mint egy egyszerű csokoládétorta szelet elfektetve a tányéron, tejszínhabbal vakolva. Mi kell hozzá?

Tortapiskóta:
6db tojás
100g liszt
20g holland kakaópor
120g cukor

Krém:
200ml dobozos habtejszín
50g étcsokoládé
némi habfixáló

Vakolat:
200ml Hulala habtejszín + cukor ízlés szerint (1-2 teáskanál)

A tojást szétválasztjuk két edénybe. A sárgájához 20g, a fehérjéhez 100g cukrot adunk. A sárgáját, majd a fehérjét krémes habbá verjük. Színkeverés következik: a fehérjéhez (RAL 9010) hozzátesszük a sárgáját (RAL 1028), így egy világossárga (RAL 1016) árnyalatot kapunk. Ha nem falusi tojással dolgozunk, a színkódok eltérőek lehetnek.

A színkeverés élményét fokozva, összekeverjük a RAL 9010 (hófehér) lisztet a RAL 8017 (barna) kakaóporral. Ezt hozzákanalazzuk a tojáshabunkhoz. Az így elkészült masszát sütőpapírral kibélelt tortaformába helyezzük és 180 °C-on 20 percig sütjük. Ha kicsit klasszikusabb a sütőnk, 30 perc is kellhet neki.

A habtejszínt összeforraljuk az étcsokoládéval, majd 1-2 órára a hűtőbe tesszük pihenni. Ha eleget pihent, felverjük 1-2 teáskanál habfixálóval. A kihűlt piskótát lapokra szeljük, majd közéjük krémet kenünk, rétegről rétegre haladva. Ha lusták vagyunk, készítsünk kevesebb lapot.

Fontos! Nem kell szépen dolgozni, hiszen itt jön a vakolat lényege! Bármilyen csúnya is a kapott eredmény, eltakarjuk egy jó vastag réteg tejszínhabbal. Vágjuk fel az elkészült tortánkat és helyezzük tányérokra a szeleteket, figyeljünk rá, hogy dőljenek el!

Vakolat készítése: Verjünk fel újabb 200ml hulala habtejszínt, mikor már majdnem kész, adjunk hozzá cukrot ízlés szerint. A vakolat-architektúra már a 18. században is létezett, de leginkább a 19. század második felére vált igazán jelentőssé az építészetben, vagy a cukrászatban.

A vakolat felvitele egyéni ízlés dolga, ha a modern a kedvenc építészeti korszakunk, akkor ügyeljünk a precíz felvitelre, ellenben ha jobban kedveljük a copf időszakot, ne fogjuk vissza magunkat, az se baj, ha nem felismerhető a tortaszelet eredeti formája.

LLC Blog

Mayer Anita és Kelemen Balázs

Life Long Construction

Ismert a közhely: az első házat az ember az ellenségének építi... Namármost, mi az első házunkat építjük, pontosabban egy régi kőházat falakig visszabontva újjáépítünk. Nem adnánk senkinek, pláne nem az ellenségünknek!

A ház a Balaton-felvidék egyik legszebb falucskájában lobbantott szerelemre bennünket, zöld spalettáival, igazi pirinyó meseházikóként. Azonnal éreztük: ez a miénk! Szinte rögtön megjelentek az első szereplők: a bámészkodók. Rokonok, barátok, és óvatos, racionális megjegyzéseik: „Hű, ez rengeteg munka lesz! És ennyi pénzből hány nyáron bérelhetnétek nyaralót a Balatonnál!" De akkor mi már közösen elképzeltük magunkat, a családot, a gyerekeket télen-nyáron ebben a miliőben, és e jövőbeli képbe kapaszkodva belevágtunk.

Az első segítőink az építészek voltak. Karon fogtak minket, hogy közösen, velünk együtt gondolkodva továbbszőjék az álmot. Majd részleteiben kidolgozva a való világ nyelvére lefordították és kivitelezhetővé tették.

A legjobb esetben – ahogy a mi esetünkben is – az építész már ismer. Ha nem, akkor törekszik arra, hogy megismerjen. Ehhez persze az is kell, hogy megengedd neki, hogy a te szemeden keresztül lássa az álmaidat, hogy bizonyos fokig az intimszférádba lépjen. Az építész eleve egy érzékeny helyzetbe kerül azáltal, hogy a megbízó jövőbeli életterét kell megterveznie. És e viszony intimitása egészen kézzelfoghatóan is jelentkezhet a közös tervezgetés során. Bizony az építészekkel folytatott ártatlan beszélgetéseink – mint például, hogy hány helyiséget szeretnénk – hamar elvezettek a házunk tervezése szempontjából is releváns kérdésekhez, minthogy milyenek a vécézési szokásaink, vagy: „na, és terveztek még gyereket?"

A terv elkészültével szép sorjában megérkeznek, és az életedben jönnek-mennek a várva-várt kivitelezők, különböző szakemberek. Ebben a folyamatban szárnyra kapsz, ha jó emberekkel dolgozol, akik értik a munkájukat, érzik, hogy mit szeretnél, miért úgy szeretnéd és nem amúgy, veled ötletelnek, bátorítanak, és... bizony tanítanak. Mert egy építkezés során többdiplomásként megéled, hogy valójában semmihez nem értesz, és szép fokozatosan hangyaméretűre zsugorodsz. Például Józsi, az ács jó pár évvel fiatalabb nálad, és biztos, hogy soha nem tanult közgazdasági elméletek történetét, mégis a tetőn úgy iszod a szavait, mint egy gyerek a bölcs nagyapjáét.

Sajnos azonban az építkezés nem csak játék és mese, így nem mindig Józsival hozott minket össze a jószerencse. A szakikkal találkozva emberismereted gyorsan fejlődik. Hamar átlátsz a hitegető, a lusta, a lehúzó, az igénytelen, a megbízhatatlan típusokon, akikkel szíved szerint nem dolgoznál, de a Kényszer és az Idő nagy úr. Jönnek a kifogások, hogy miért nem lehet előre árajánlatot adni egy régi háznál, vagy hogy ezen a héten éppen mi történt a családban, ami miatt csak jövő héten tud újra jönni. Jönnek a jótanácsok, hogy mit hogyan szoktunk: „16-os vasat még sosem láttam koszorúban! Ki tervezte ezt? Ja, pesti..."

Ezek a megjegyzések nem segítenek, amikor jön a belassulás, a csúszások, a bosszankodás, az egymásra mutogatás, a kiadások folyamatos növekedése, és néha bizony a fáradt kérdés: „minek vettük ezt meg?"

Ahogy gyűlnek az elbaltázott dolgok, és csökken a mesterekbe vetett bizalmad – valamint a pénzed –, azon veszed észre magad, hogy kezdenek kikopni mellőled a szakik. És akkor hosszú hónapok elteltével felismersz a színen egy régi szereplőt, új szerepben: saját magadat. De már tudod, mennyi egy zsák cement, ha olcsó, hogy melyik a kőműveskanál és melyik a serpenyő (sőt még a karteslit is). Tudod, hogyan keverj gép és vödör nélkül betont (nem zsákosat!), hogyan kell meszet csinálni, és tizedannyi pénzből kimeszelni a házad. És mikor újra hívod az építész barátokat vagy Józsit, az ácsot, kicsit már kollégaként teszed fel a sokadik kérdésed.

Anita és Balázs pesti amatőrök. Kevés tapasztalattal és pénzzel, ám lelkesedéssel vágtak bele balaton-felvidéki parasztházuk gyors kipofozásába... 3 éve.

boooook

Kovács Bogi

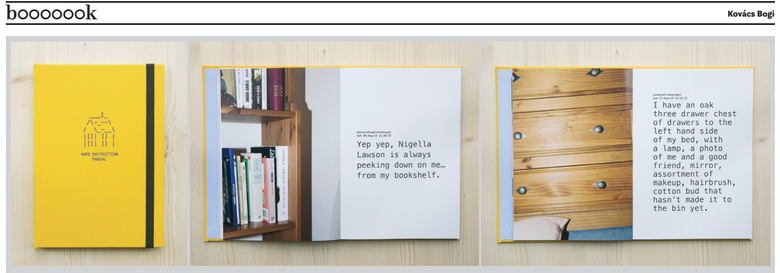

Neked mi az otthon?

Jan McCullough

Home instruction manual

ISBN 978-3-86206-564-4

Fotók és koncepció: **Jan McCullough**

Mi tesz egy teret otthonossá? Mikor születik meg az érzés, hogy egy ház, egy szoba vagy akár egy kis sarok hazavár minket? Mennyire lehet tudatosan megalkotni egy ilyen miliőt? Ha még soha sem gondolkodtunk rajta, biztosan vannak olyan konkrét részletek, amiket ki tudunk emelni a saját környezetünkből.

Az Észak-Ír származású fotográfus, Jan McCullough munkái mindig egy általa megalkotott esemény köré szerveződnek, melyet dokumentál. A fent említett témát egy nagyon egyszerű metódussal dolgozta fel: beírta a Google-keresőbe „hogyan csináljunk otthont?". Ez egy fórumra irányította, ahol sok ember leírta, számára mi az, amitől jól érzi magát egy térben. Volt itt szó lilás színű naplementés fotókról a Grand Canyonnál, apró szétszórt tárgyakról a konyhában, szobanövényről, aminek szív alakúak a levelei, sok kabátról az előszobában, konyhaszekrényben felhalmozott műanyag dobozokról, párnán fekvő vörös macskáról, és így tovább. Ezekből egy hosszú bevásárlólistát készített magának, kibérelt egy házat két hónapra, és az összegyűjtött részeltek alapján megpróbálta berendezni és belakni azt. Végezetül ezt az állapotot fotódokumentálta.

A bejegyzéseket általában személyes hangvétel jellemzi. Ezek minden esetben valami tárgyról, színről és hangulatról szólnak, és nagyon határozottan leírják azok térbeli viszonyát. A látszólagos rendezetlenség élettel tölti meg a teret. Ezzel ellentétben az elkészített fotók inkább élettelenséget tükröznek, ahol az ember hiánya érződik.

És hol van itt a minket körülvevő építészet? Számít a tér magassága, a bevilágítottsága, a kilátás, az arányok, a tagoltság? Amikor épületet tervezünk talán a legelső kérdések egyike: hogyan szeretnénk érezni magunkat benne és ezt mivel érjük el? Ez a projekt rávilágít arra, hogy sokszor meg sem figyeljük, hogy a körülöttünk lévő épített környezet mit ad nekünk.

„Egynéhány száradó törölköző és zokni a radiátoron és egyből lehet tudni, hogy az én szobám haha, nem pedig egy hotelszoba vagy bemutatótér."

wineonafridaynight 2014. augusztus 17. 14:19:22

SKETCHY TALK with Attila Páll

by Fanni Gárdos

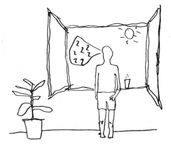

What was the first thing you did today?

What is your favourite building?

What do you do in your free time?

What are the main topics you deal with in your work?

Attila Páll Hungarian architect, works at Theo Hotz Partner, Zurich, Switzerland

archop - 2019-01 - kiloves.indd 3 2019. 08. 12. 12:17:28

Dekovics Dóra

Építész, kurátor?

A már meglévő alapokat sosem kezelik megingathatatlannak, úgy nyúlnak egy épület vagy egy kiállítás megalkotásához, hogy nem riadnak vissza attól, hogy az az ő látásmódjukat fogja tükrözni.

Renzo Piano: The Art of Making Buildings című tárlat, kurátor: Renzo Piano építész, fotó: David Parry / Royal Academy of Arts

"Ha a szellőzőrács fölött fél méterrel helyezzük el a lábakon álló, maketteket hordozó posztamens lapját, akkor a terem légcseréjét nem akadályozza" – mondta a kurátor, és a megbeszélés résztvevői rövid hezitálást követően elfogadták állítását. Egyáltalán nem biztos, hogy ez így történt volna más esetében is, de ez a kurátor történetesen egy építész volt.

A kurátori pozíció ellátása igencsak komplex feladat: a kiállítás koncepciójának kialakításától kezdve az installáció megtervezésén át a kurátori tárlatvezetések megtartásáig, rengeteg mindenért felel egy-egy tárlat kurátora. Rendszerint művészettörténészek, muzeológusok, esztéták, képzőművészeti elemzők, design-teoretikusok vagy egyéb bölcsészettudományi képzést végzők köréből kerülnek ki a szakma képviselői. Az építészek, ha nagy ritkán mégis kurátori szerepkörbe kerülnek, akkor nem meglepő módon építészeti kiállításokat szoktak rendezni.

Az építészeti tárlatok előzményei egészen a 19. század közepén induló világkiállításokig vezethetők vissza, 1932-ben megalakult a világ első építészettel és designnal foglalkozó kurátori osztálya a New York-i Museum of Modern Art (MoMA) intézményében, majd 1980-ban megnyílt az első Építészeti Biennálé is Velencében. Ma már számtalan, az építészetet fókuszba helyező kiállítótér működik világszerte, Budapesten ilyen például a Kortárs Építészeti Központ (KÉK), a FUGA Budapesti Építészeti Központ és a Lechner Tudásközpont.

Egy épületet, annak térélményét, építésének menetét rendkívül nehéz bemutatni, érzékeltetni környezetéből kiragadottan, egy idegen térben, így nem véletlenül kérnek fel építészeket ilyen kiállítások rendezésében szakértőként vagy kurátorként való részvételre. Ami miatt alkalmasak lehetnek e pozíció betöltésére az az, hogy mindkét szakma képviselői tulajdonképpen múltbéli történések, tárgyak közvetítőiként viselkednek, dönthetnek arról, hogy mit adnak tovább a tárlat látogatóinak vagy épületük bejáróinak, és mit változtatnak meg saját elképzelésük, ízlésük szerint (pl. egy ház felújításakor).

Nem becsülik alá azonban a kiállítást nézőket vagy a felhasználókat (lakókat, látogatókat) sem, hiszen az ő értelmezésük is hozzátesz az adott műhöz.

Van azonban néhány olyan rendezési elv, alaptétel, melyet az építészek - akik általában kevésbé gyakorlott (vendég)kurátorok – nem igazán ismernek, viszont a tapasztalt szakmabeliek számára jórészt magától értetődőek. A kiállítótérben megjelenő szövegek maximális, a látogatók számára még befogadható hossza; az egyes feliratokhoz, leírásokhoz használt ideális betűméret; a műtárgyak egymáshoz képesti, a műélvezetet nem romboló távolsága mind-mind ilyen tudás. Emellett a konkrét helyszín, a kiállítótér adottságainak, illetve az ott dolgozó szakembereknek az ismerete is elengedhetetlen feltétele egy gondosan megrendezett tárlatnak. Nem közömbös például, hogy a terembe – melybe a kiállítás kerül – ablakokon keresztül jut-e természetes fény, vagy csak mesterséges fényforrás áll rendelkezésre, milyen burkolat fedi a padlót (tárgyak rögzítése végett), vagy mekkora a belmagasság (lehet-e belógatni installációs elemeket).

Jó példaként szolgálhat erre a Műcsarnok Közösség és építészet kiállítása, melyet Balázs Mihály építész-kurátor rendezett, és kurátor asszisztensként én is közreműködtem benne. Testközelből figyelhettem meg az építészként is praktizáló kurátor működését és érzékelhettem néhányszor bizonytalanságát, mely alkalmakkor tanácsomat kérte: így lettek az egyes projektek leírásai negyed olyan hosszúak, mint eredetileg; így kerültek a termeket bemutató, általános leíró szövegek kevésbé eldugott helyre; és így maradt ki az állandóra tervezett projektoros vetítés az ablakos teremből.

Az építészként is működő kurátorok előnye a művészettörténészekkel szemben, hogy sokkal könnyebben megtervezik egy-egy tárlat térbeli elrendezését, installációs keretét. A Műcsarnok Közösség és építészet kiállítása is többek között a kiállított anyag átgondolt prezentálásának köszönhetően vált egy rendkívül látogatóbarát, könnyen befogadható tárlattá: rövid, lényegre törő szövegekkel tűzdelt fotómontázs fut végig a falakon egy méterrel a padló felett, hogy azt a – kiállítások tervezése során sokszor elfeledett – gyerekek és a kerekesszékes látogatók is el tudják olvasni, meg tudják nézni, hasonlóan az épületek makettjeihez, melyek mindenféle elidegenítő effektus (plexi búra) nélkül, alacsony posztamensekről vehetők szemügyre. Úgy gondolom, hogy a modellek műtárgy státuszból történő kimozdítása a kurátor nagy eredménye, hiszen így a nézők sokkal közvetlenebbül hozzájuk férhetnek, érzékelhetik azok nüansznyi finomságait is. Az egyes termek közepén emelt vendégfalakon pedig a kiemelt projektek leírásai és illusztrációi kapnak helyet, ami szintén egy kiérlelt döntésnek bizonyult, hiszen térbeli elhelyezésük tovább növeli jelentőségüket.

A képeken túl videókon keresztül is betekintést nyerhetnek a látogatók az egyes táborok, kalákák, építések történéseibe, menetébe, ami egy újabb vetületét villantja fel az épületek, építkezések bemutatási lehetőségeinek. A kiállításra készült egyik kisfilm a kőbányai Idesüss óvoda és bölcsőde épületét járja be, megmutatva a nézőknek az intézmény egészét, akik néhány perc erejéig szinte a budapesti oviban érezhetik magukat. Ehhez képest már csak néhány lépés választ el minket a digitális virtuális valóság megteremtésétől, melyben talán az építészet érzékletes megismertetésének egyik jövőbeli, hatékony módszere rejlik.

A kurátor személyiségéből és a közösségi építészet témájából is fakad, hogy az ún. részvételen alapuló (participatív) szemléletmód áthatja a kiállítást. Balázs Mihály több helyütt is lehetőséget biztosít a nézőknek arra, hogy szociális interakcióba lépjenek egymással és a tárlat készítőivel, beszélgetés útján vagy papírra vetve reflektáljanak a látottakra. Az egyik teremben például függőágy, a másikban egy hatalmas rongyszőnyeg várja a látogatókat, hogy ráüljenek és egy jót beszélgessenek, a harmadik térben pedig papírlapokra írhatnak-alkothatnak kicsik és nagyok.

Az építész lehet jó kurátor (egy szakmabelivel kiegészülve pedig akár egy kitűnő kooperáció résztvevője is), szakmai tudása pedig egyértelműen a kiállítás javát szolgálja. Ez hatványozottan igaz akkor, amikor egy függőágy rögzítése a feladat, s ő pillanatok alatt megmondja, hogy a tartószerkezet mely pontjait érdemes megerősíteni a megfelelő teherbírás biztosításához.

Kiss-Gál Zsuzsanna

POR *lights on!* TRAIT

THE REAL *FACADE*

I used to have a crush on Jacques Herzog. He is a Swiss architect, has an office with partner Pierre de Meuron. Probably their most known building is the National Stadium in Beijing, China for the 2008 Olympics. The Chinese themselves nicknamed the stadium Bird's Nest. They got the Oscar's of architecture, the Pritzker Architecture Prize in 2001, so they were quite known inside the circles of the profession long before they got full attention. I liked him for two reasons: he is my type (no comment) and I adored his portraits. More than his buildings, I guess. It is two people running that architecture firm, and of course, there are some portraits with both of them, but those seem like if they were well executed collages. I usually bumped into the image of Jacques alone a lot more often when I read a publication of their work. His face was the image. Iconic, I would say. Also strict, sharp, rigorous, harsh, persistent and stable. Just like their buildings, which are quite different from each other on the looks, but have all the permanent quality of the above mentioned characteristics. The buildings of Herzog&deMeuron show stability and consistency, just like the portraits. People say architecture should be stable, consistent, and permanent. We want things we build to last. And we want them to be recognisable. If not the body of work of someone, then his face. That solid image.

The office has huge projects, like the Tate Modern and its extension in London, the Forum in Barcelona or recently the Elbphilharmonie in Hamburg, just to name a few. The face of Jacques Herzog usually fills the entire picture, so you get this feeling of grandeur and magnitude. You look at him, and instantly know that he can do it! Whatever it is, he will do it! His picture works like a trademark, the golden 'M'.

Mostly, portraits of architects do not change. They always mediate an uniform image of themselves: same hair, same glasses, same profile, same kind of clothing. It seems like they all want to tell the world they last. You can't find any Madonnas or Lady Gagas in this profession. Both of them have limitless variations of portraits and still, you always recognise them. And you know, they will last, too. So why not reinvent ourselves sometimes? Would I want my architect to be able to change, or to stay always the same? Of course I want the design to last. I need consistency because every location, the attached circumstances, all parameters, the budget, the demands are always different and of course, I value someone who makes me believe that all the above mentioned are under control. But our society changes very rapidly, and adaptability is a core feature nowadays. Especially in architecture. Endless number of parameters define a building. And redefine, usually.

I firmly believe that humour is also a core feature of architecture. It might sound strange at first, but in reality, there is no other way to overcome the delusion of this profession.

I secretly admire another man. An architect of course. God if only I had a fashion house to make him design me something. Peter Marino. The man himself. He has quite a portrait. His biker-style appearance belies his understanding of art, architecture and high fashion, not to mention his training at Cornell, his advanced knowledge of mathematics and surprising fluency in French. A late middle-aged man, always dressed head-to-toe in his signature black biker leather with visible tattoos and sterling-silver skull rings. I mean, wow. Marino has redefined luxury in the retail space, creating store environments around the world for brands such as Chanel, Dior, or Louis Vuitton, often commissioning site-specific works of art for many of them. And I believe he has great sense of humour. Sorry Jacques, If I had that kind of money, I would definitely commission Mr. Marino for that newly founded fashion store. And I think my expectations of an extraordinary journey in architecture and a truly shocking design experience would still probably understate of what I get as a client. The stronger the image, the higher the demands are. He is, of course, always asked about his look and he claims that "It's a decoy". Fine by me. His comment on his own image leads to the manifesto of his design process: „Thinking out-of-the-box goes along with dressing out-of-the-box and living out-of-the-box. If you want to come up with a really original design idea and you want to capture a whole new design direction, perhaps the best way to arrive at that is not by acting and thinking and doing like everybody else. That's all."

I could cite here a lot more architects with their portraits and philosophy to demonstrate that these images are well-designed, conceptual and mature, meaning they all (re)present a certain message: this is how I design things, this is how I work.

Working with an architect is always tense. Usually it evolves around a lot of money, and requires lots of decisions, sometimes very fast. The reason why architects have iconic images is not just because they usually trained to decide fast and be furious about the concept but also because they have self-recognition. It is rooted in the profession. This type of creative workflow requires self-criticism, the ability to back away from your own work, stamina, curiosity. And not just being able to wonder in the world, but also in your own head. Architects have responsibilities concerning the consequences of their decisions. And they are used to it. That is why they undertake their personality. As a client, one must value certitude and security. As an architect, one must value the client.

I believe that I could choose the right architect for myself just by looking at the portraits of the candidates. Or maybe I could do it just because I myself am an architect, too... That sole decision probably carry the outcome of the whole process.

archop - 2019-01 - kiloves.indd 4 2019. 08. 12. 12:17:30

ISSUE NO. 3.

2019 / 02.

archpop

art, architecture and the attack on popular culture

INGYENES LAP FREE PAPER

ARCHITECTURE must be FRANK!

editorial

Kiss-Gál Zsuzsanna

mi ez az újság?

Kép, rajz, render, koncept, vonal, látvány, terv. Nem túl beszédes, de így kommunikálunk. Létezik már virtuális séta, meg a jelenleg adott technológiát szinte teljesen kiaknázó AR (augmented reality) a mobilon, meg amit csak akarunk. És adott az ősi, a mindenek alapja: a nyelv. Én elképzelem a fejemben milyen lesz, érzem a hangulatát, látom az illatát, képzeletemben színe van a levegőnek is, tudom, hogyan fogják használni, vagy milyen jó lenne pont úgy használni. Megterveztem, kitaláltam és nem csak az alaprajzot, hanem az érzést, a hangulatot, az élményeket. Na és akkor ezt, így valahogyan átadni valaki másnak, a lehető legteljesebb valójában, hogy pont úgy lássa, ahogy azt kell.

Na persze.

Egyetemi éveim alatt elég sokáig tanultam ábrázolni térbeli gondolataimat síkban. Mondjuk az egy dolog, hogy például akinek majd mindezeket olvasni kell (most mindegy, hogy megbízó vagy kőműves), Ő nem tanulta ugyanezt évekig, szóval eleve dekódolva a sikertelenség, de a másik dolog még fontosabb: nyilvánvaló, hogy küldetésem eleve lehetetlen, mert a fent említett paramétereket az elfogadott szakmai kommunikációs eszköztárral nem lehet átadni. Pont.

Ez a szám a vizuális kommunikációs csatornákról szól, és az ehhez tapadó klisékről, vagy tévhitekről, ahogy tetszik. Inspirációm Lebbeus Woods, aki maradt a rajzi oldalon. Építész diploma nélkül, akinek nem épült meg szinte semmije sem. Vizuális 'építészeti' alkotásai olyan szuggesztívek, hogy mindazt képesek átadni, ami a lényege ennek a kommunikációnak. Manifesztuma átveszi az uralmat ebben a számban!

I need to introduce a favourite: Lebbeus Woods, architect, artist, constructor of worlds as you will read in his manifesto. My sole inspiration for this issue. His drawings and visuals, never-built architectures of a fearless world show how difficult and wonderful it is to communicate broadly any ideas.

This year's second issue evolves around the theme 'imagery'. We investigate clichés or misbelieves that attached to architectural drawings, renderings and all possible languages in which we try to communicate with each other. I often find it challenging to transmit every aspect of my design. Even the important ones. I love all the works of Lebbeus Woods because the message is to be suggestive, to create something that speaks to all sensory parts of our body and mind! His images are poetic, theatrical. And just as I write these lines I realise that the best images in architecture usually leave behind the field of architecture and turn to some other form(s) of visual or artistic expression.

dool

Kovács Bogi

"Architecture and war are not incompatible.
Architecture is war.
War is architecture.
I am at war with my time, with history,
with all authority that resides in fixed and frightened forms.
I am one of millions who do not fit in,
who have no home, no family,
no doctrine, nor firm place to call my own,
no known beginning or end,
no 'sacred and primoridal site'.
I declare war on all icons and finalities, on all histories that would chain me with my own falseness,
my own pitiful fears.
I know only moments, and lifetimes that are as moments,
and forms that appear with infinite strength, then 'melt into air'.
I am an architect, a constructor of worlds,
a sensualist who worships the flesh, the melody, a silhouette against the darkening sky.
I cannot know your name. Nor can you know mine.
Tomorrow, we begin together the construction of a city."

Manifesto - Lebbeus Woods, 1993

szájbarágó

mulab

Kikötőből lakóövezetből silóból lakóházból vonalakból élek.

Az utóbbi időben világszerte tendencia a városokban a vízpartok felértékelődése. Ennek keretében egyrészt elhagyott, alulhasznosított vízparti területeket vonnak be a város vérkeringésébe, másrészt ipari, logisztikai tevékenységek száműzésével szabadítanak fel városrészeket revitalizációs céllal. Ebbe a folyamatba illeszkedik Koppenhága északi kikötői negyede is. Az ipari tevékenység felszámolásával, valamint mesterséges szigetek láncolatával 200 hektáros fejlesztési területet alakítanak itt ki. Az ipari épületek egy részét megtartották, ezek felhasználásával jöttek létre izgalmas lakóépületek. Az egyik legérdekesebb példa a „SILO", neve arra utal, hogy egy gabona tárolására szolgáló vasbeton építményt alakítottak át felső kategóriás loft lakásokká. Az egyforma méretű silókból adódó kötött méretkoordináció ellenére 38 féle alaprajzú lakást hoztak létre az épületben. Egyedi homlokzata, és anyaghasználata miatt messziről kitűnik a környék házai közül. A homlokzati rajz önmagába véve is tetszetős, grafikaként is megállja a helyét. A homlokzatformálást az építéstechnológia is befolyásolta. Dániában széles körben elterjedt az előregyártás az építőiparban. Emiatt daruzható méretű modulokra osztották a homlokzati elemeket. A homlokzat szerkesztési elve, hogy a modulok kontúrját az ablakkeretekkel átlósan összekötötték, és hasonlóan jártak el az erkélyeknél is. Az ablakokat a vezérsíkhoz képest benyomták az erkélyeket pedig kihúzták, így három sík jött létre, melyeket átlós élek kötnek össze. A hatást még azzal fokozták, hogy homlokzat-burkolatként horganyzott acéllemezt használtak, az erkélyeknél pedig perforálták az acéllemezt, hogy több fény jusson be a mellvédeknél.

impressum

ARCHPOP BY ATELIER
1136 Budapest, Herzen utca 6., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com

Kiadja: Atelierarchitects Kft., 1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6.

Kiadásért és szerkesztésért felelős személy: Kiss-Gál Zsuzsanna

Hirdetéssel, tartalommal kapcsolatos kérdéseket, észrevételeket várjuk az alábbi e-mail címre:
info.archpop@gmail.com

Készült 1000 példányban.

Közreműködők: Balogh Imola, Dekovics Dóra, Gárdos Fanni, Kelemen Balázs, Kiss-Gál Zsuzsanna, Krausz Zsolt, Kovács Bogi, Mayer Anita, Mayer Kitti, Tomaschek Kata

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, a nyomda alapításának 137. esztendejében, 2019-be Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.

Rajk László (1949-2019) építész a napokban halt meg, és mivel egyedi, különleges alakja a magyar építész társadalomnak, munkái és minden másra is kiterjedő életműve előtt tisztelegve neki szánom ezt a számot. A sokat hivatkozott Lebbeus Woods Manifesztumában megfogalmazottak szerint élt és alkotott.

taste is choice

Dekovics Dóra

magasra tették a lécet

Látványtervek: Riczu Csaba, Makett: Varga Csaba és Zbiskó Éva

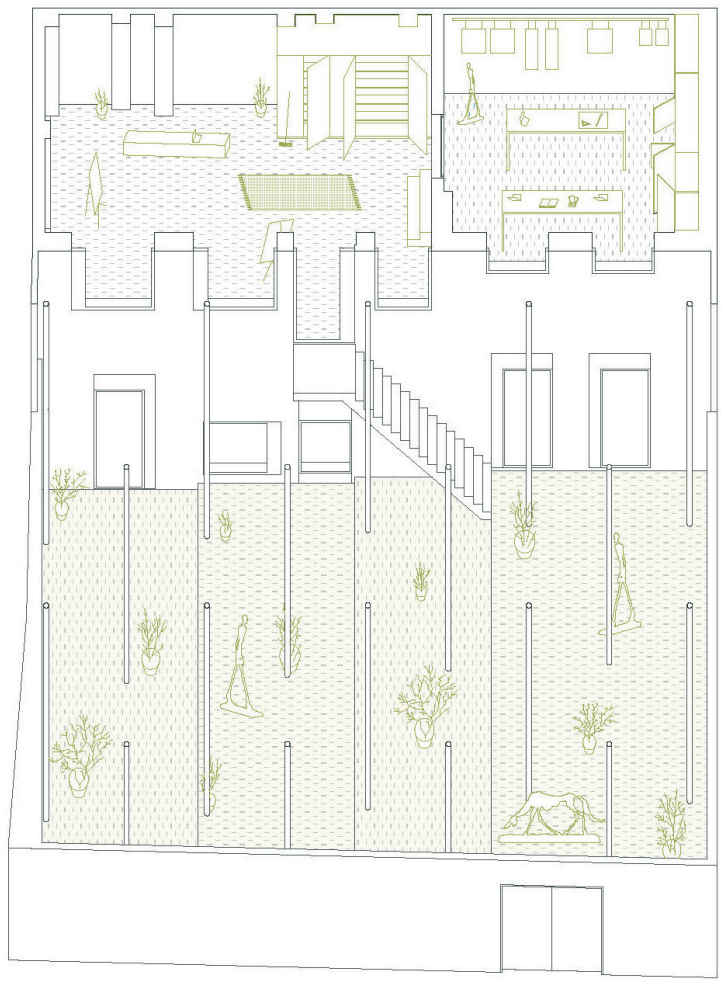

A dmb építész műterem és a Debreceni Egyetem Építészmérnöki Tanszékének Szárító műhely projektje a debreceni Tímárház régóta elhagyatottan álló szárítóépületének és az előtte elterülő udvarnak közösségi alkotóműhellyé alakítását tűzte ki célul még évekkel ezelőtt. Az önkormányzat és az egyetem között elhúzódó egyeztetések miatt a kivitelezés csak idén szeptemberben kezdődhet meg, addig is látványtervek és makett alapján kaphatunk képet a projektről. Nem is akármilyet!

Azt gondolom, hogy a nem szakavatott szemek számára is azonnal feltűnhet, hogy milyen művészi igényességgel kivitelezett, különleges atmoszférát sugárzó munkák ezek. Hasonlóan kidolgozott építészeti rajzokkal még 2011-ben a Holczer Veronika által tervezett markóci Közösségi gyümölcsfeldolgozó kapcsán találkoztam, mely épületet szintén közösségi események szervezése céljából újítottak fel.

> A Szárító műhely makettje annyira precíz munka, hogy a kiállítás előtt az állapotfelmérést végző restaurátor nem győzött csodálkozni, hogy az állványzatot imitáló vékony pálcikák körül nincsenek ragasztónyomok.

A látványtervek szürkés-barnás tónusban játszó téri világának megálmodója, Riczu Csaba a puritán állványszerkezettel és a ponyvafedéssel, ahogyan ő mondja „egyfajta szerkesztett rendetlenséggel” sikeresen teremt fesztelen műhely hangulatot. Csaba – szokatlan megoldással – Alberto Giacometti szobraival népesítette be látványának tereit, mellyel ráerősít a tartószerkezet erdőszerűen sorakozó pillérjeire. A svájci születésű művész lehetetlen vékony bronzfigurái hétköznapi embereket (és állatokat) formálnak meg, melyek megalkotása olyan érzékenységgel és kreativitással történt egykor, mint ahogyan most az építész csapat ehhez az 1900-as évek elején épült házhoz nyúl. A Giacometti-szobrok és a készülő épület között az is összekötő kapocs lehet, hogy a svájci alkotóról köztudott, hogy örökös elégedetlenségében folyamatosan újraformálta, átdolgozta a szobrait, mint ahogyan majd a Szárító műhely tereit is átalakítják aszerint, hogy az azt használó közösségek tevékenységéhez minél inkább illeszkedjen.

Építészeti víziójuk lényegét a barkácsolás („bricolage”) adja, melynek elvét Claude Lévi-Strauss, francia antropológus dolgozta ki elsőként. Eszerint a barkácsoló minden keze ügyébe eső dolgot, akár félkész töredéket vagy nyersanyagot is használ egy új konstrukció megteremtése érdekében, és ebben az általa leleményesen kialakított új szerkezetben a régi, korábbi jelentésüket részlegesen őrző elemek új funkciót nyerhetnek, egy új összefüggés részeivé válhatnak. Ez a barkácsolás-jelleg megjelenik már a szárítóépület makettjén is, amelyre függönyanyagot applikáltak a készítők az udvar fedéseként. A látványterveken pedig pont a tereket „élővé” tévő szobrok jelenthetik a bricolage-t.

Jól illusztrálja a Lévi-Strauss által megfogalmazott stratégiát az egri Arkt Művészeti Ellátó épületének felújítása is. Irányelvük a műszakilag szükséges, de elégséges állapot elérése volt, melyet a velük többször konzultáló debreceniek is követni fognak közösségi alkotóműhelyük megvalósításakor. A szárítóház meglévő tereinek birtokbavétele folyamán kiállító- és előadóteret, workshoptereket, társalgót alakítanak ki olyan építészeti megoldásokat alkalmazva, melyek a változó használói igények szerint továbbgondolhatók, fejleszthetők, folytathatók.

A belső helyiségeken túl a szárítóépület előtti udvar is számtalan lehetőséget hordoz magában. A minél szélesebb körű és minden évszakot felölelő igénybevétel érdekében a külső tér lefedése mellett döntöttek a tervezők, melyről a látványtervek és a makett is részletes képet ad. Ez az egyetlen hozzáadott építészeti elem, a nyáron árnyékolást, télen teljes fedést biztosító tető, mellyel a tímárműhelyek nélkülözhetetlen részét képező szárítópadlás eredeti funkcióját idézik meg: az egykor odateregetett cserzett bőrök és más textilek téri világának sajátos hangulatát. Ehhez az ötlethez inspirációs forrásként szolgált a spanyol Villena városában évente megrendezett elCASC művészeti fesztivál hófehér textileket hasznosító köztéri installációja (Andrea Tabocchini, Alessandro Giannoccaro, Marion Gouges: Cubo3, 2014), mely sejtelmes atmoszférát kölcsönzött a kisváros főterének.

A látványos rajzok és makett alapján nagy reményeket fűzök a Szárító műhely projekthez, mely hamarosan új életet lehelhet egy évek óta üresen álló, letűnt korok emlékét őrző épületbe.

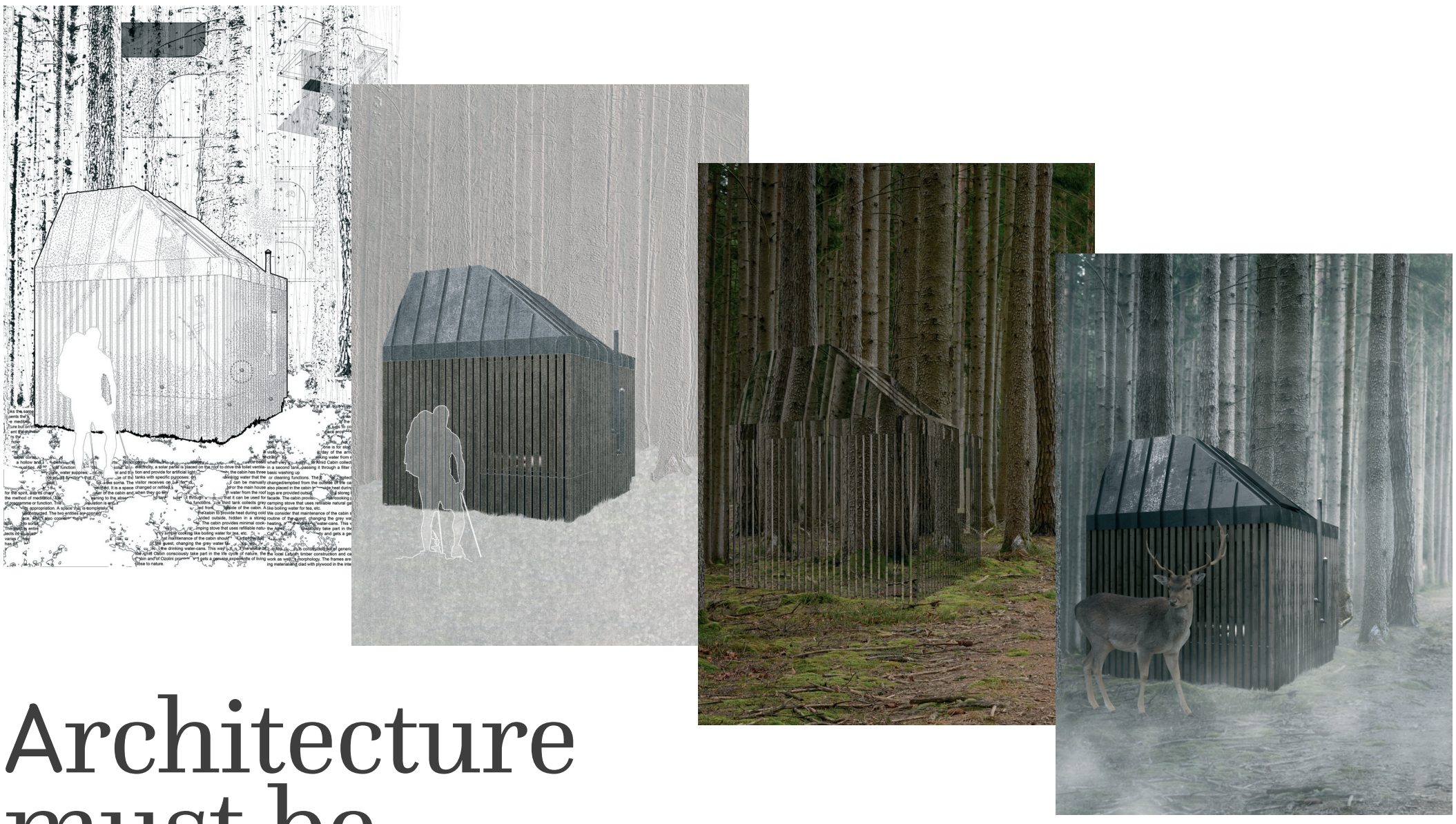

Architecture must be Frank

is a statement that architects often decide to follow when establishing the attitude of a building in relation to its environment or its users, at the beginning of a design process. Honesty of a building can be reflected in many ways, for example through a transparent façade that lets the observer gaze through it and see the interior spaces from outside, often the case with public buildings. However, a design can be dishonest too, for instance in the case of a marketplace where circulation paths are purposefully designed like a maze, so that shoppers are forced to take longer walks to get to the desired place, thus possibly buying more on the way to get there than initially planned. This varying attitude towards sincerity is also present in the language that architecture uses when **talking about** itself. Regardless of the architectural quality of the buildings presented, we try to look into the character of the visualisations only and how they are composed. What amount are they a true representation of reality? What added information is present in a picture that completes our knowledge of the building? What are the manipulators that can mislead and influence us in forming an opinion on the building...

We forever relied on our sight to gain information about our surroundings, we discover, understand and develop new things by inspecting them with our own eyes. We acquire and use the skill of perception with ease and that makes the visual language so accessible to everyone. Architecture is one of the many industries like product design, furniture, jewellery, etc., that rely heavily on image-based graphics to create, improve and promote their products. Smaller, private commissions can be discussed over plan drawings, sometimes sections and elevations, but ultimately images are the most useful. It is even more the case with public buildings, which have more complex technical documentations that can be hard to read for the public. Drawings are replaced with visualisations in cases where the interaction of the client or the opinion of the public is needed shaping the project.

In sharing ideas with a client, visualisations are pushing back the use of traditional two-dimensional line drawings, reserving them mainly for disciplinary communication between engineers. Technical drawings though have a finite character, they code information strictly, leaving no room for presumptions. It is this raw quality that makes them also hard to read. To allow for a **straight talk**, visualisations must depict the same content as the technical documentation, even though they may not be shared to the public concurrently or with the same emphasis. As it is the case with drawings, renderings can be of different grade of completeness, minor details might not be present at the first issue.

Still images, animations, augmented reality, virtual reality, real time renderings are all visualisations that are predictive in nature, in that sense that they present an approximation of a planned project. The main aim is to foresee multiple aspects of a built situation, straighten any problems in the design phase already, before everything gets executed and reverting is impossible or very costly to do.

The essential information an architectural visualisation should touch on is concerning three main aspects of the building: shape, materiality and illumination. Total height and horizontal measurements of the building should be truly presented in relation to neighbouring buildings, urban elements, landmarks. Where the materiality of the façade allows, the total number of floors should be shown. Structural elements should be present with correct dimensions, finishing elements should be visible with realistic dimensions and assembly joints. Materials should be set and consequently used throughout the picture to closely approximate the appearance of the intended real materials. Daylight or artificial lighting should be rationally displayed on the façade of the building, or when illuminating an interior space. Characteristic spaces or angles should be chosen for the picture to express the program of a building. Putting these aspects together will result in a concise image, but also very analytical.

Built environment presented solely would make a render lifeless, so additional elements are put into the visualisation. These can further describe the building in question or just **talk around** the issue potentially distracting or misleading the audience. Human figure, often neglected by architects in their photos of a building, gives a lot of information if present in a visualisation. We are so used to the measurements of a human body that we can easily appreciate the scale of a building, if both are shown together. Human figures can communicate the program of a building, playing children in a day-care or suited persons in an office space. Groups of people give a sense of depth to the space and refer to the character of the program: private or public. Ethnicity of the users can rout the building to a specific location. Means of transportation, bike lanes or vegetation can express that the site is well connected, it is situated in a city with high standard of living. These extend our knowledge of the proposal.

Additionally, some elements less crucial to the understanding of the building, might be present in a visualisation to **talk you into** agreeing to a proposal by appealing to your state of mind. These motifs are useful to set the mood of a picture but can also hide the essence of a building. Morning sun rays filtering through the trees, rising mist over the ground paint the atmosphere of a morning in the forest, where the attached refugee cabin is situated. Also, the verticality of the pine trunks resonates well with the vertical boarding of the façade. Random reflections in rain pools, fallen leaves scattered or blown by the wind, kids playing with balloons and kites, birds flying, beautiful sky or an advantageous daylight that persist just for seconds... they all make the buildings more appealing, but they also overcrowd and create a fake image of harmony. Capturing these elements on a film is scarce and unrepeatable, but artificially reproducing them at will diminishes their value.

Is there a turning point where visualisation stops being a technique used to compose images of future buildings and becomes a purpose by itself? In such case the image is the aim, architecture is only the set behind the vision presented. The appearance of architecture serves the visualisation and not vice-versa. Do architects choose light grey concrete pillars, white rendered walls, beautiful oak or brass details ever more often in their projects based on true design ideas or because we see them in successful renderings published in the media? Commonly available assets, textures, libraries, patterns, softwares used to produce images further reinforce this unifying tendency which makes digital visualisation a powerful globalising force acting on contemporary architecture.

Látványtervek: Krausz Zsolt.

archop - 2019 II - a.indd 4 2019. 09. 28. 13:37:58

booooook

Kovács Bogi

1 x 1 = 101

Matthew Frederick:

101 Things I Learned in Architecture School

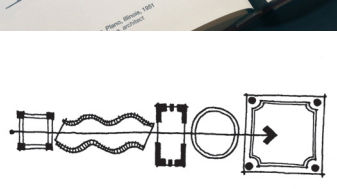

Matthew Frederick könyvében apró ábrákkal és tömör magyarázatokkal írja körül az építészeti gondolkodást, valamint praktikus tanácsokat ad az ábrázoláshoz, értelmezéshez és megfigyeléshez. Laikusok számára is érdekes lehet, hogy elméleti szinten a világ minden részén mennyire hasonlóan állunk hozzá és tanuljuk az építészetet.

Az első pontban még csak a rajzolásról van szó, de már itt is megjelenik a precizitás, a részletek fontossága: határozott rajzi stílusra buzdít, ahol minden vonal egyértelműen metszi egymást. Később sok szempontból megvizsgálja az érzékelés és megértés kapcsolatát, hogyan lehet tervezni egy épületen belül a térérzetet, a hangulatot és létrehozni egy bizonyos dramaturgiát.

A tizedik pontban a megtévesztésről ír: az adott objektumhoz vezető út nagyban befolyásolja a térrel kapcsolatos élményünket. Például ha egy szűk folyosón keresztül érünk be egy nagy terembe, akkor azt tágasabbnak érezzük.

Alaposan beszámol az egyes korok alapelveiről. Míg a hagyományos gondolkodás inkább az építés egyszerűségét tartotta szem előtt, kortárs anyagokkal és technológiával már a fizika törvényeinek ellentmondó megjelenést is tudunk adni egy-egy épületnek. Kiemel olyan apróságokat is, mint a papír tanácsos feltekerési iránya, ti. érdemes a tartalommal kifelé összetekerni a tervet, így amikor kirakjuk az asztalra, nem pöndörödik fel.

Pár részletében ugyan tényleg építész hallgatóknak szól a könyv, azonban érdekes végiggondolni, hogyan jut el egy épület a papíron hömpölygő ötletektől a végleges tervig. A körülöttünk lévő épített környezet megértését és sokszor elfogadását segítheti az a szemléletmód, amikor az építészek fejével próbálunk gondolkodni.

ISBN -13: **978-0-262-06266-4**
Szöveg és ábrák: **Matthew Frederick**

LLC Blog

Mayer Anita és Kelemen Balázs

A 100+ éves balaton-felvidéki házikónk szerelem volt első látásra, de némi ráncfelvarrás, vagy inkább egy teljes plasztikai műtét azért ráfért. Első állomásként jöhetett a rajz. Ekkor először találkozol az új házaddal szemtől-szemben. Végre ott van, és kezd tárgyiasulni, igaz még csak két dimenzióban. Már most jó érzés a kezedben tartani, beleképzelni magad a szobákba. Először érzékelsz méreteket, arányokat, elosztásokat. Nem tudsz máshogy ránézni, mint hogy „ott a kanapé helye, és amott lesz a pincében talált stelázsi." Már a tervbe találomra rajzolt vonal-ágy is otthonossá teszi a mérnöki munkát.

A letisztult rajz láttán még nem gondolsz rá, de idővel rájössz, hogy az ördög a részletekben lakik. Márpedig a rajzunkon volt részlet rendesen! A vonalak még csak rendben volnának. De volt ott vonalka (szaggatott és folyamatos), csík (vékony és vastag), csíkozás (jobbra és balra dőlő), hogy a számocskákról ne is beszéljünk! L-alakú házunk tetőgerincének kapcsolódási pontjait ember legyen a talpán, aki átlátja a papír alapján. A tervrajz valójában az álmod, az építész nyelvére lefordítva.

Szerencsére – a gyengébbek kedvéért – van azért látványterv is. Ez bizony a laikus ember rajza. Híd a tervrajz és a kész házad, az álmod és a valóság között. Az igazi aha-élmény: meglátni a látványtervet. Ahhh-uhhh, de király! Aki érti, annak a tervrajz mindent elmond. Aki nem annyira érti, esetleg érteni nem, látni viszont annál inkább szeretné, annak a látványterv a barátja. Amikor kérdezgetnek az ismerősök: „és milyen lesz a házatok", biztosan nem a tervrajzokat kezdjük mutogatni, hanem egyből büszkén a látványtervre kattintunk.

A látványterv mámorából hamar kijózanít a kivitelezés megkezdése. A tervrajzok kezdenek megvalósulni, és a megvalósulás által valahogy kezdenek torzulni, vagy – ne legyünk olyan szigorúak – új életre kelni. A vékonyka vonalak, a milliméterek a valóságban valahogy más méreteket öltenek. Különösen igaz ez egy régi, 80 centi vastag falú kőház esetében. Valahogy semmi nem úgy jön ki, ahogy a rajzon. Sehol egy egyenes, egy derékszög, két párhuzamos. A tervezőasztal következmények nélküli biztonságából könnyű volt ilyen szép egyeneseket rajzolni… – gondoljuk mi. Persze éppen ezért vettünk parasztházat. Aki ilyen vásárlásra adja a fejét, ahhoz a vidéki vonal billegő bája sokkal közelebb áll, mint a tervrajz egyeneseinek kiszámíthatósága.

A második pillantást a kivitelezők, a mesteremberek vetik a rajzra. Rögtön csóválják a fejüket, már előre mondják, hogy szép-szép ez a terv, de egy ilyen régi háznál nem ígérhetnek semmit. Majd meglátjuk, hogy adja magát a kicsike, hogyan lehet ezt a valóságban megcsinálni. Aztán pár hét után vehemensebb kőművesünk már egyenesen az építészekkel akarja függőbe vakoltatni girbe-gurba konyhafalunkat.

Előfordulnak persze bakik, figyelmetlenségből eredő bosszantó eltérések is. „Ja, hogy a macskalépcsőnek illeszkednie kéne a tető vonalához?" Jöhet a visszabontás… Kétszer is. Az idő előrehaladtával aztán egyre hajlamosabb elengedni ezeket az ember, csak haladjunk már!

Ahogy a terv szép lassan kezdi felvenni valós formáját – lehet, hogy csak a szálló cementpor teszi –, az egyre gyűröttebb rajzunk eddig tűpontos vonalai körül mintha elmosódott pufferzónák kezdenének megjelenni. Ha az élet a falak vonalait a pufferzónán belül húzza újra, akkor a terv terv marad és nagyvonalúan legyintünk.

Anita és Balázs pesti amatőrök. Kevés tapasztalattal és pénzzel, ám lelkesedéssel vágtak bele balaton-felvidéki parasztházuk gyors kipofozásába… 3 éve.

SKETCHY TALK with Máté Mészáros

by Fanni Gyárdos

What was the first thing you did today?

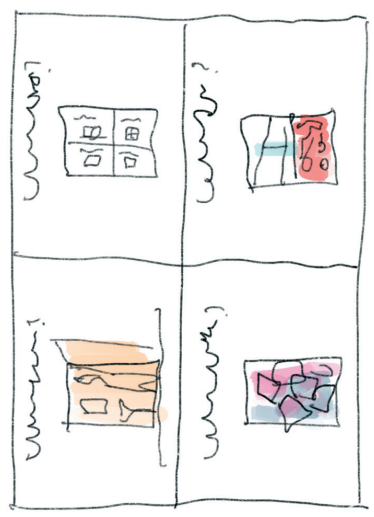

What do you do in your spare time?

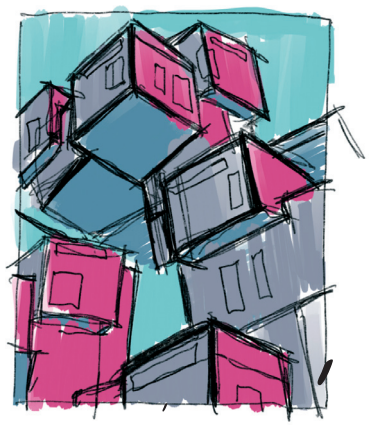

What is your favourite building?

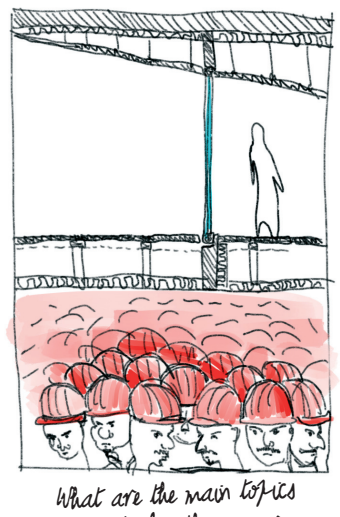

What are the main topics you deal with in your work?

Máté Mészáros Hungarian architect works at Kengo Kuma and Associates; Tokyo, Japan

archop - 2019 II - a.indd 5 2019. 09. 28. 13:38:05

film

Tomaschek Kata

A kutya el van ásva

A Dogville az a film, amit kifejezetten nehéz végignézni, és utána nagyon sokáig velünk marad. Nem csak a három órás hossza miatt szükséges hozzá átlagon felüli erőfeszítés, hanem a díszlet hiányának csontig hatoló vizuális hatása miatt is. A film helyszíneként szolgáló kisvárost és karaktereit részben a néző teremti meg saját képzeletében a rendező által el-elejtett részletekből. Ez feszített figyelmet és együttműködést igényel, ami a történet nyers fordulataival együtt a harmadik óra végére az utolsó csepp életkedvet is kiszívja a felkészületlen nézőből.

A helyszín egy Isten háta mögötti amerikai kisváros, Dogville, ahová Grace (Nicole Kidman) az őt üldöző gengszterek elől menekül. Sokat elmond a város életéről, hogy a legközelebbi lakott terület mérföldekre van, és a lakók már inkább nem is járnak szavazni, mert nem akarnak emiatt elmenni a szomszéd városba. Ezt a semmiben lebegést remekül érzékelteti a színházi díszletre emlékeztető látványvilág és a feketeségbe vesző horizont. Ez az elszigeteltség kifejezetten ideális menedékhellyé teszi Dogville-t, de később kiderül, hogy az éremnek egy másik, sokkal sötétebb oldala is van.

Az épületeket falak helyett a fekete „színpadra” rajzolt alaprajzi kontúrok jelenítik meg, az anyagszerűséget csupán a hangok adják. A láthatatlan ajtókon lehet kopogni, majd hangos csikorgással nyílnak ki. Egy-egy apró részlet segít összerakni az egészet: itt egy harangtorony, ott egy pad – viszont más fontos szereplőket - a végig hallható kutya és az egresbokor - csak a körvonaluk és egy felirat jelöli. Terv szerint.

A karakterek körülrajzolásában lakásaik elrendezése és a fizikailag is megjelenített bútoraik segítenek. Az emberi kapcsolatok dinamikáját emellett a kimért dialógusok írják le, melyek viszont lényegesen eltérhetnek attól függően, hogy „a négy fal között” vagy nyilvánosan zajlanak. A privát tér – publikus tér kettősséget főleg ezek határozzák meg egy látható falak nélküli világban. Érdekes módon ezek a falak helyzettől függően válnak átláthatóvá vagy átláthatatlanná. Hiszen a falak mögött történő szörnyűségekről mindenki tud, de direkt elfordítják a fejüket, amikor megakadályozhatnák őket.

A történet kilenc fejezeten ível át: lassan halad pozitív irányba, hogy aztán az ötödik fejezet végén mélyrepülésben forduljon át negatívba, egyre megalázóbb és felfoghatatlanabb helyzetekbe sodorva a főszereplő Grace-t. A kilencedik fejezet pusztítótűzként hozza a feloldozást, és a várva várt igazságtételt. A néző megkönnyebbülhet, szenvedéseinek vége – hacsak nem nézi meg Lars von Trier trilógiájának további részeit is, melyekben Grace története új helyszínen és új szereplőkkel folytatódik.

Manifesztum - Lebbeus Woods, 1993

“Építészet és háború nem összeférhetetlen.
Az építészet háború.
A háború építészet.
Harcolok az időmmel, a történelemmel,
minden mozdulatlan és rémületbe kövült hatalommal.
Egy vagyok a beilleszkedni képtelenek közül,
akinek nincs otthona, családja,
se dogmája, nincs határozott helyem, melyet magaménak
hívhatnék, nincs ismert eredet és vég,
nincs számomra ‘szent és ősi’.
Harcra fel hát az ikonok és a véglegesség ellen,
a történelem ellen, mely önnön hamisságomhoz láncol,
szánalmas félelmeimhez.
Csak azokat a pillanatokat ismerem,
azokat az időket, melyek pillanatok maradnak,
és formákat, melyek végtelen erősséggel tűnnek fel,
hogy aztán ‘felolvadjanak a levegőben’.
Építész vagyok, világok építője,
érzéki ember, ki imádja a testet, a dallamot,
a sötétlő éjszakában feltűnő sziluettet.
Nem tudhatom a nevedet. Te sem tudhatod az enyémet.
Holnap együtt kezdjük el
egy város építését.”

recept

Kiss-Gál Zsuzsanna

ORIGAMI CAKE

Dinara Kasko is a Pastry Chef from Ukraine. She claims that she started to bake like most housewives, with simple cakes and pies, but looking at her amazing work it seems like we have different definitions of home-made cookies. She studied architecture and worked as an architect-designer and a 3D visualiser. This is what you get when you mix and match Patisserie and Architecture. Beautiful and visually engaging cakes that show us how geometry and geometry rule the world. She models her own moulds and prints them in 3D. She prefers simple plain shapes like cube, triangle and sphere, likes black colour, as well as red and white and sharp straight lines. All things you wouldn’t expect from a cupcake. I believe she probably works like an architectural model-maker in the kitchen: all forms meet correctly, all lines align, all surfaces are precise and sharp.

From her endlessly beautiful and eye-catching works I chose the Origami Cake now, but believe me, I could pick any other, like the Geometrical Kinetic Tarts or the Algorithmic Modelling Cakes or the Cake “Chocolate Block”. I could write endlessly about the astonishing balance within proportion and scale.

Let’s see what happens when Dinara meets origami: she spent time folding sheets of paper and learning methods and principles. Inspired by the beauty of lines and patterns of folds, particularly the Miura-ori fold, an origami-based scheme devised in 1970 by Japanese astrophysicist Koryo Miura to store solar panels for deployment in space, she created a few models first in paper, then using 3Ds max software she printed them on a 3D printer. Inside you find a special receipt with rich textures and flavours: apple/chocolate/caramel cheesecake. There is a crunchy layer with nuts, then caramel cheese mousse, soft chocolate sponge cake, soft caramel with spices, apple compote with cinnamon and apple liqueur, plus some cheese mousse. The Origami Cake was specially made for SoGood Magazine, but for those who feel inspired, Dinara’s moulds are available online so anyone can try them at home.

neufert

Gárdos Fanni

Ernst Neufert német építész 17 éves korában, 5 évnyi kőműves munka után a weimari építészeti intézetben kezdte meg tanulmányait, majd tanára ajánlására lett a híres bauhaus építész, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az építészek "bibliáját", Architects' data (magyarul Építés- és tervezéstan) című könyve több száz oldalon keresztül taglalja, mi mekkora helyen fér el.

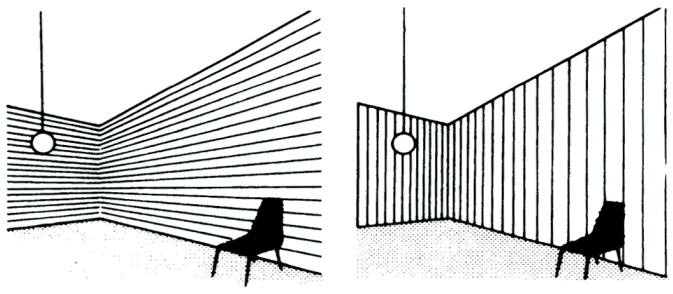

With different divisions, identical rooms can appear to differ in size and form

8. Dynamic effect

9. Static effect

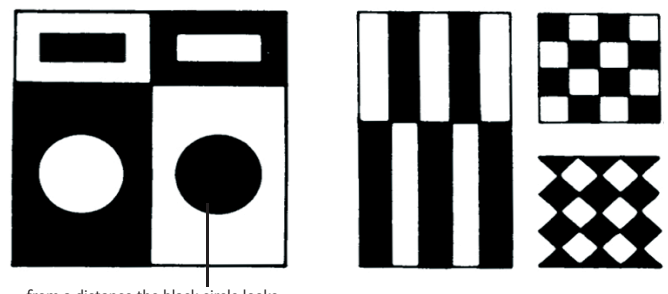

from a distance the black circle looks about 30% smaller than the white circle

1. Black areas and objects appear smaller that those of the same size which are white: the same applies to part of buildings

2. To make black and white areas look equal in size, the latter must be drawn smaller

things and the city

Kiss-Gál Zsuzsanna

If you change your mind, I'm the first in line

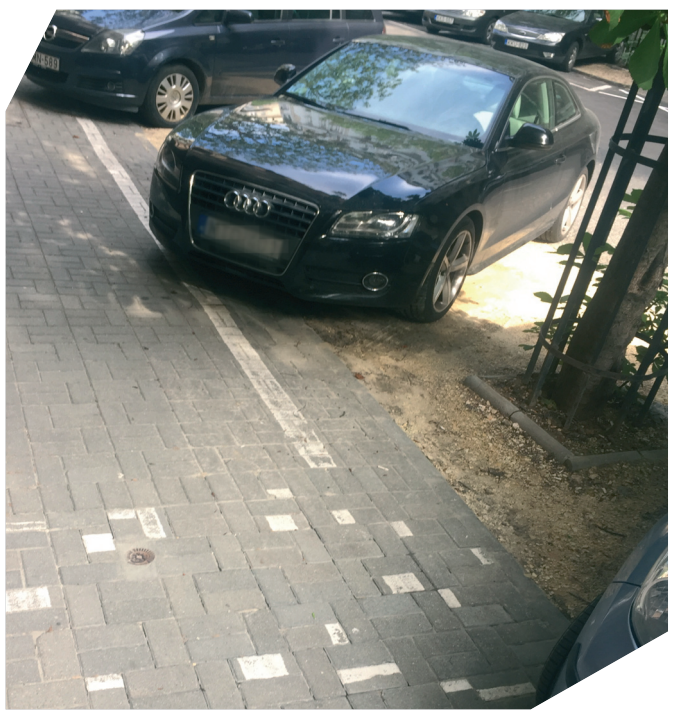

Some real fine craftsmanship or even greater artistry raised its head in front of Bertalan Lajos Street 15., 11th district, Budapest. Optimistic, funny, out of the box attitude of this brave parking line. She works and she works, but when the weekend comes, she goes wild.

"Nobody is going to put Baby in the corner!"

If you see something fun that surrounds you, do not hesitate to send us to the following e-mail address: ***info.archpop@gmail.com.*** Thanks!

boots

Kiss-Gál Zsuzsanna

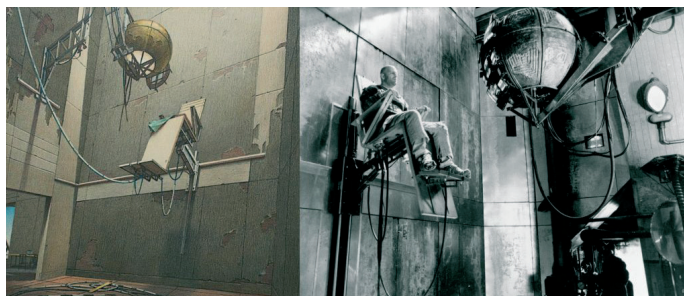

12 monkeys

Lebbeus Woods, inspirational visionary for this issue, sued the producers of the film 12 Monkeys, claiming that Terry Gilliam's production team copied his work "Neomechanical Tower (Upper) Chamber" for the scene of Cole's interrogation. It was entirely based on his work and was used without his consent. Reportedly Woods won a "six figure sum", and allowed the film to continue to be screened. The end credits state that his work "inspired" the Interrogation Room set.

műalkotás-e?

Kiállítás nyílt 2019. július 18-án a FUGA Budapesti Építészeti Központban "Az építészeti tervrajz is műalkotás!" címmel. A tárlat célja felhívni a figyelmet arra, hogy az építészeti rajzok önálló, akár a műtárgypiacon is helyet érdemlő alkotások lehetnek. Megnézhetjük nagy mesterek (Mechner Önöd, Janáky István, Makovecz Imre vagy Reimholz Péter) műveit, vagy kortárs építészek munkáit (például Bán Ferenc vagy Csomay Zsófia). Az elképzelést feltehetőleg jobban legitimálná, ha egy építésztől független, kortárs művészeti, ne adj isten éppen képzőművészeti kiállítótérben, akár műtárgy-kontextusba helyezve tekinthetnénk meg e rajzokat, arról nem is beszélve, hogy akkor talán nem kizárólag építészek látogatnák.

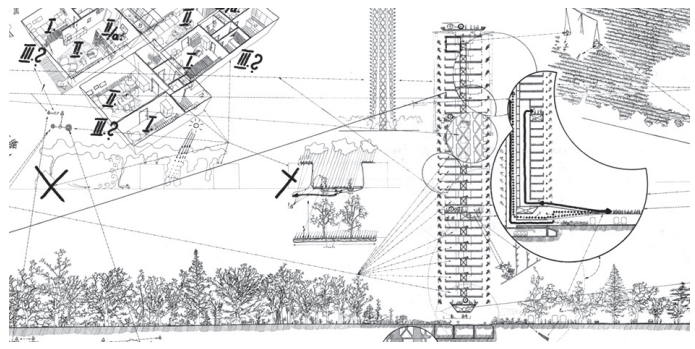

program

byatelier

Ingyenes építészeti tanácsadás a by atelier stúdióban 2019. október 7-11. között. Irodánk utcaportálos üzlethelységében egy kerek hétig ingyenesen igénybevehető a stúdió sokrétű tervezői szolgáltatása. Jöhet bárki, akinek szüksége van némi tervezésre, legyen az egy fürdőszoba újracsempézése, egy gardróbszekrény a hálóba, egy házikó építése egy telekre, vagy akár egy erkély, terasz, netán kert megújítása. Megoldásokat, javaslatokat adunk a felmerülő problémákra. Ha konkrét kérdésed van, akkor legjobb, ha felkészülten érkezel, hozol méreteket például a szobádról, amit át szeretnél alakítani. Ha csak tervezgetsz valamit építeni a jövőben, akkor pedig segítséget kaphatsz anyagokkal, színekkel, építési technológiákkal, engedélyezési eljárással vagy akár a piszkos anyagiakkal kapcsolatban is.

A hetet pedig lounch-partyval kezdjük: 2019. október 8-án kedden, 18.00 órakor útjára indítjuk az ArchPop magazin legfrissebb számát! Gyere, és kapd kézbe elsőként. Zene, harapnivaló, koccintás! ArchPop!

Időpont - nyílt napok: 2019. október 7-11., 10.00-18.00 óra között
Időpont - lounch party: 2019. október 8., 18.00 óra
Cím: by atelier stúdió, 1136 Budapest, Herzen utca 6.
Előzetesen bejelentkezni a munka@atelierarchitects.hu e-mail címen lehet, vagy telefonon a +36 30 506 5630 számon.
De van lehetőség bármikor betoppanni!

For one whole week in October, by atelier studio offers design advice to anyone, who has any plans to build, renew or transform any space. We work in different scales, from furniture design or residential houses to urban landscape design, so feel free to come with any questions, let it be a new bathroom design or to build a farmhouse in the country! If you have specific questions, be prepared, get the measurements or photos with you from the space you want to redesign. We will help you to get ideas about the arrangement possibilities, about materials or colours, technologies and even can help you to calculate the costs.

We start the week with the launch-party of the ArchPop magazine, come and get the very first issue for yourself! Music, snacks, cheers, Archpop!

Date for design advice: 7-11 October, 2019, from 10 am to 6 pm every weekday
Date for launch-party: 8th October, 2019 at 6 pm.
Location: by atelier studio, 1136 Budapest, Herzen utca 6.
You can register to the program via email at munka@atelierarchitects.hu, or dial this number: +36 30 506 5630.
No problems at all, if you just come and visit!

archop - 2019 II - a.indd 7 2019. 09. 28. 13:38:14

pure hab

Tomaschek Kata

Defacement or Ornament?

There is a forever ongoing conversation about the true value of graffiti, and whether it's an act of crime or a piece of art. There are different social factors that eventually join the discussion, but why don't we examine all this from a building's perspective?

During certain periods in the history of architecture a building had to be decorated in order to be commonly accepted. Function was merely a secondary issue compared to looks. In other times it was quite the contrary: according to modernist architect Adolf Loos, ornamentation was a crime in useful objects such as buildings.

What will never change, however, is humanity's innate need for visual pleasure, which we naturally seek in our built environment.

So what if we look at graffiti as a beautification tool, a make up for an unfairly overlooked building? True artists respect the canvas they paint on, they incorporate its unique details and beautiful flaws into the final product. The size, the material, the texture and the shape matters, as well as the location, an inseparable feature of a building. They all help transmit the message the artist so desperately wants to tell.

Good graffiti – like good make up – doesn't want to hide or completely change the appearance of the subject. It simultaneously uses and uplifts the „canvas" it is applied on. It can make a building famous, with tourists herding around it, or it can change the identity of a whole neighbourhood. And most importantly, it could not exist without the building behind it. Because graffiti on paper is just a picture.

inter/view

This heading is a salute to Building Design Magazine www.bdonline.co.uk

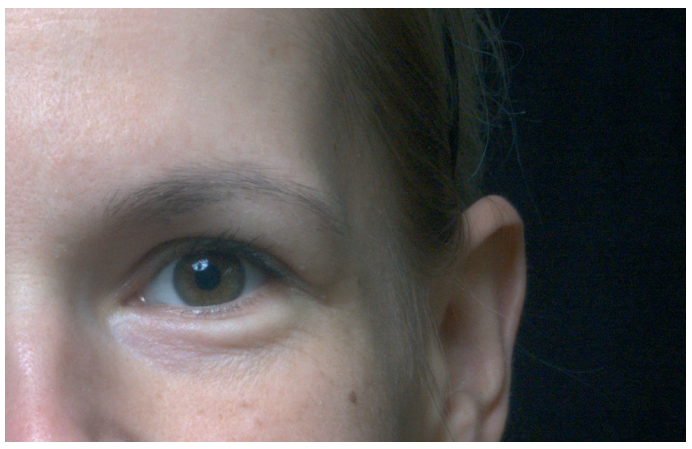

Éva Fortvingler

We are learning constantly

What got you started?
When i was a child, I was interested in biological process, and then i became an architect after all, like my parents. But later I still wanted to understand the deep context, so I started to learn art history at ELTE, but architecture needs a whole person, so I had to choose.
Which architect have you learnt the most from?
Every day I learn something from Tamás Bulcsu (with whom i work together for years).
Which living architect do you most admire?
Gábor Bachman. Design, music, multimedia, film and of course architecture merge in his work.
What is your best project?
It is a secret, perhaps our clients read this too.
What project do you most regret losing?
Heart of Budapest Competition with ONL. We should have won!
What part of the design process do you most enjoy?
When we just think and talk about the project with my colleagues, and then we try to explain the story to the clients. I like to perceive their thoughts and reactions.
What is your Archilles' heel?
I can't stop working at night, but i have improved a lot since my kids go to school, we hate the mornings together.
What "great" architecture leaves you cold?
Contemporary stadiums.
Which house would you most like to live in?
Always in the one, that is in the planning phase.
What is your favourite city?
Copenhagen or Amsterdam. I like northern cities.
You can work in any city at any point in history - where and when?
In Weimar at the beginning of the 20th century. I would work in the New Objectivity's fresh air.
Who is your favourite client?
Everybody, who gives us „carte blanche" to realise our ideas.
But naturally the close consultation - between the client and us - is important during the design process.
What would be your dream commission?
Anything is interesting in a natural environment, for example underwater, lakeside or between trees.
What one piece of legislation would you introduce?
Let there be less legislation.
What is your favourite architectural book?
Emiel Lamers: Contemporary Architecture in Hungary, because we are very very proud of the cover.
What is your favourite novel?
Karl Ove Knausgard, Min Kamp series.
What are you listening to?
Björk
What have you sacrificed for your career?
Not enough sleep.
What does your family think of your work?
Our children think it is a stressful profession because of the clients.
Your child tells you they want to be an architect... what do you tell them?
OK
Complete the sentence: At heart I am...
a writer in fact, who can not tell all stories only with words.
Is it getting easier?
Of course. We are learning constantly.

Éva Fortvingler is a lead architect at Budapest-based architect network, munkacsoport.net.

Björk

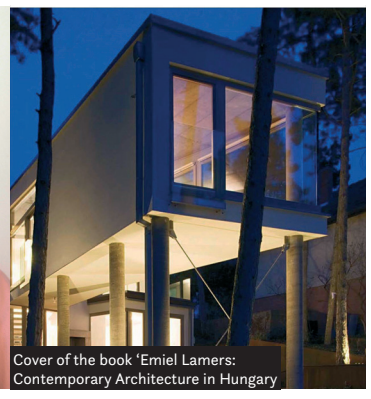

Cover of the book 'Emiel Lamers: Contemporary Architecture in Hungary

puzzle

Krausz Zsolt

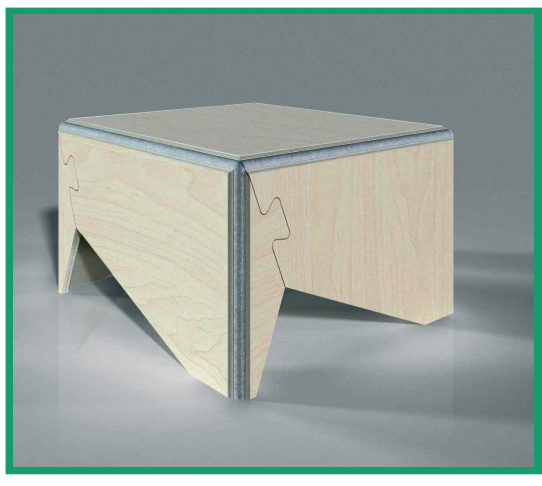

Találd meg az asztalkához tartozó szabásmintát!

Figyeld a vonaltípusokat és a csomópontokat!

Find the matching pattern to the table!

Look out for the line types and nodes!

Jelmagyarázat:
völgyhajtás / lap fold
hegyhajtás / tip fold

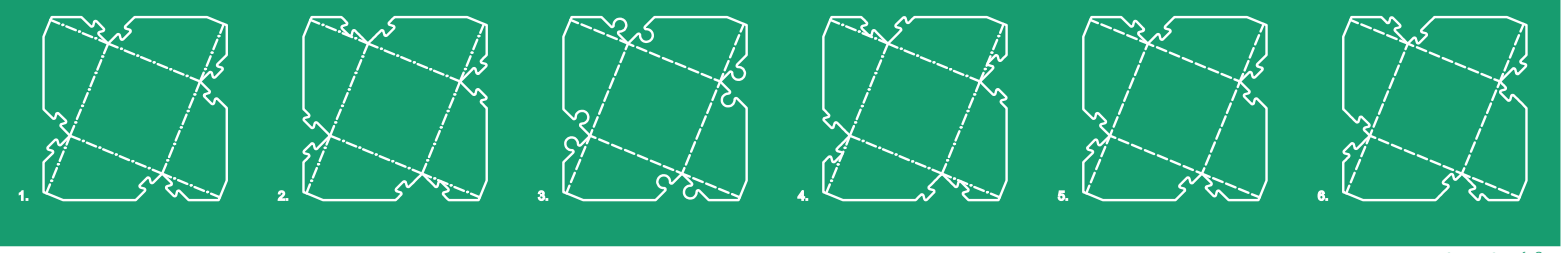

Megfejtés: 5. Clue: 5.

boots

Kovács Bogi

CRANE

A lasting icon of Amsterdam's industrial shipbuilding heritage, this exclusive hotel is situated atop a monumental harbor crane beside the River IJ. Book a suite out of the three themes (Free Spirit, Secret, Mystique) in the Faralda Crane Hotel. Don't expect a mainstream hotel. Without a doubt, the view from the Spa Pool on the top deck is the most romantic of The Netherlands.
Upon request, arriving by car or by private jet is also possible.
What happens in the crane, stays in the crane...

THE STREET IS YOURS!

After three successful editions in 2018, 2019 and 2020, this year we are once again organising the NDSM Graffiti Contest.

We are inviting whoever feels like this form of art is theirs to come and paint all over the Lasloods, "Cathedral of NDSM".
This is going to be the launch of the largest street art museum in the world during 2021.

Come and participate!

ARTISTS PERFORMERS DESIGNERS MUSICIANS ALIKE...

Affordable studios are available for rent!
Treehouse NDSM is a playground for serious artists who are committed to the growth and exposure of their projects.
Have your own void in the existing steel structure and build your studio. Meeting up among residents or just hanging out is possible at the cantina and on the main terrace.

neufert

Kovács Bogi

Ernst Neufert német építész 17 éves korában, 5 évnyi kőműves munka után a weimari építészeti intézetben kezdte meg tanulmányait, majd tanára ajánlására lett a híres bauhaus építész, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az építészek "bibliáját", Architects' data (magyarul Építés- és tervezéstan) című könyve több száz oldalon keresztül taglalja, mi mekkora helyen fér el.

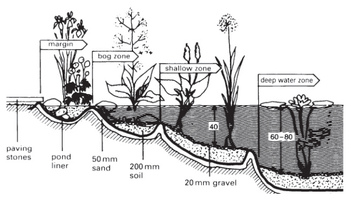

Tóparti növénykiültetés lépcsőzetes elrendezésben
Pond planting in a stepped arrangement

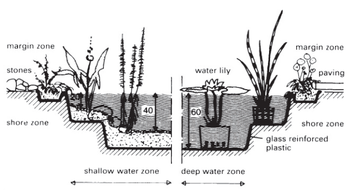

Variációk előregyártott tó esetén
A suitable prefabricated pond

puzzle

Kiss-Gál Zsuzsanna

AUTOTECHNIKA KERESZTREJTVÉNY

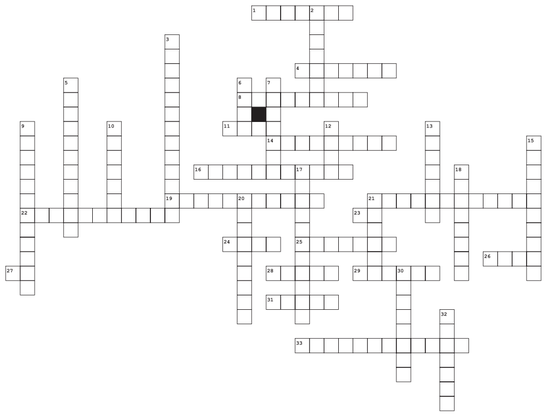

VÍZSZINTES

1. Nagy belmagasságú ipari épület
4. Régi buszvállalat
8. Több elemből álló szerkezet egy darabja
11. Folyó Európában
14. Falakat kívülről megtámasztó szerkezeti elem
16. Épület tetejét megtartó fém szerkezet
19. Közösségi tér
21. Tárolásra alkalmas építmény
22. Ferde járda a szállítmány rakodására
23. Lombos növény
24. Belül
25. Úttest felszínének anyaga
26. Ipari környezetben gyakran használt alapanyag
27. Autóforgalomra alkalmas terület
28. Építőanyag
29. Építmény
31. Mozgó természetes vízfelület
33. Vonatok hátrafelé történő mozgását segítő sínpár

FÜGGŐLEGES

2. Országos, vagy regionális kereskedelmi ellátás
3. Csuklós buszok flexibilis alkatrésze
5. Készlet-nyilvántartó adatlap
6. Kerítésen bejárati elem
7. Hivatalos okmányok könyvelése
9. Ráckevei kistérség városa
10. Autotechnika régi neve
12. Kívül
13. Árukészlet pakolása
15. Fűtőanyag-készlet tere
17. Nagy méretű fém tároló edény
18. Járművek front-oldali üvege
20. Kikészítés
21. Raktározásra és szállításra alkalmas fa alapzat
30. Fémből készült lapos termék
32. Alkatrészek tárolására és szállítására alkalmas fém egységláda

A megfejtés megírnád tételesen és akkor beírom.

Issue no. 4.
art. architecture and the attack on popular culture
archpop
2021 / 01.

Dunaharaszti AUTOTECHNIKA telep

INGYENES LAP | FREE PAPER

editorial

Kiss-Gál Zsuzsanna

mi ez az Autótechnika?

Ez már a negyedik ArchPop és éppen tartalmi koncepciót váltunk. Készült eddig egy "mindentbele" első lapszám, ezt követte két tematikus szám. Az egyikben az építész személyét vizsgálgattuk, a másikban pedig a kép világot, amivel az építész(szakma) próbál kommunikálni. Közben eltelt két szakmai év harmadába-szakadt amerikai ösztöndíjjal és koviddal. Érlelték, hogy milyen irányba fejlődjön a tartalom, és a sok hátralépés, kötöttség, újratervezés-halom, a megszokott rendszerek beszakadása a tartalmi koncepciót mégis inkább a helyére billentette. Az újságnak immár küldetése, hogy konkrét projektre fókuszálva, azon keresztül és azt részletesen bemutatva láthatóvá váljék, hogy mennyi irányból érkezik a tervezéshez inspiráció, hányféle terület találkozik egy munkán belül, s mennyire érdekes megint a világ egy újabb szeletébe a szoksásosnál mélyebben belelátni. Mindezek mellett nem titkolt célunk, hogy az adott munkát az újság eszköztárának segítségével ismertessük meg a felhasználókkal.

Elkészült tehát az első olyan újság, amikor egy konkrét építészeti projektet, tervezési feladatot dolgoztunk fel: Dunaharasztin létezik egy Autótechnika telep, ahol a főépületen Autóker felirat található. A feladat - szerintünk - egy álom: a Ráckevei-Soroksári Duna-ág közvetlen közelében egy régi gyártelep rehabilitációja. Természet, táj, ipar, történet, művészet, mentés. Ráadásul az Önkormányzat művészeti-kulturális funkciókat, élettel teli tereket, újrahasznosítást képzel ide. Ebben a lapszámban a mögöttes történeteket, az inspirációink forrását, a majdani konkrét funkciókat és az épített ipari értékeket mutatjuk be.

pure hab

Tomaschek Kata

NO WALLS, NO PROBLEM

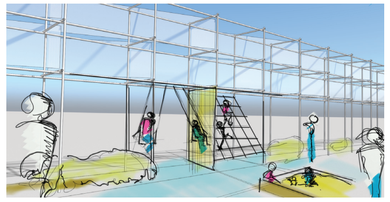

Virtual reality is not some out-of-this-world phenomenon anymore, it's part of our everyday life - it also looks like it most of the time. But in the music videos of the 90's and early 2000's, it looked more like a 3D grid with invisible walls and floating doors. It's not even that hard to re-create these futuristic spaces in real life with the scaffolding used at construction sites.

We can create shade where there aren't any trees, a lookout without mountains or hills. We can even build public spaces on different levels if we add stairs and floors - no walls needed.

In basic architecture, the spaces we use are defined by the different planes that surround them - walls, floors, roofs. It's not the case with scaffolding-architecture. The 3D grid defines the borders, and our minds complete the spatial divisions. A 10-story high scaffolding structure might not be a real high-rise, but it's just as theatrical in our minds. We add walls where there are none, we add building mass where there is none.

It's the perfect way to create a spatial system without the heaviness of walls, without the high cost of building materials. We can create an optical division, a dramatic entrance to an open-air space, a backdrop for signs and visual guides. If we attach sun shade canopies to the structure, we can create shade in otherwise unprotected, open areas.

One great advantage is how easily these structures can be taken apart and built up again elsewhere. They can adapt to different types of use, different seasons or events. They can offer extra space on multiple levels if needed. All without creating a significant amount of construction waste, a major factor in pollution.

After all, who needs walls anyway?

things and the city

Kiss-Gál Zsuzsanna

SPACER FLEET IN THE OSB SEA

A few years ago, this photograph was taken in Budapest, particularly in front of Írók Boltja, that is to say precisely at Andrássy Street 45. Watching this marvel, I couldn't help but wonder what kind of architectural or structural purpose creates this magical, artificial sea with laminated chipboard sailboats? Any ideas?

If you see something fun or uncanny that surrounds you, do not hesitate to send us to the following e-mail address: info.archpop@gmail.com. Thanks!

impressum

ARCHPOP BY ATELIER
1136 Budapest, Herzen utca 6., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com

Kiadja: Atelierarchitects Kft., 1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6.

Kiadásért és szerkesztésért felelős személy: Kiss-Gál Zsuzsanna

Hirdetéssel, tartalommal kapcsolatos kérdéseket, észrevételeket várjuk az alábbi e-mail címre:
info.archpop@gmail.com

Készült 1000 példányban.

Közreműködők: Kiss-Gál Zsuzsanna, Kovács Bogi, Tomaschek Kata, Fürdős Zsanett, Lehel Endre, Petró Margó, Mulab
Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, a nyomda alapításának 139. esztendejében, 2021-ben. Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

arch.pop

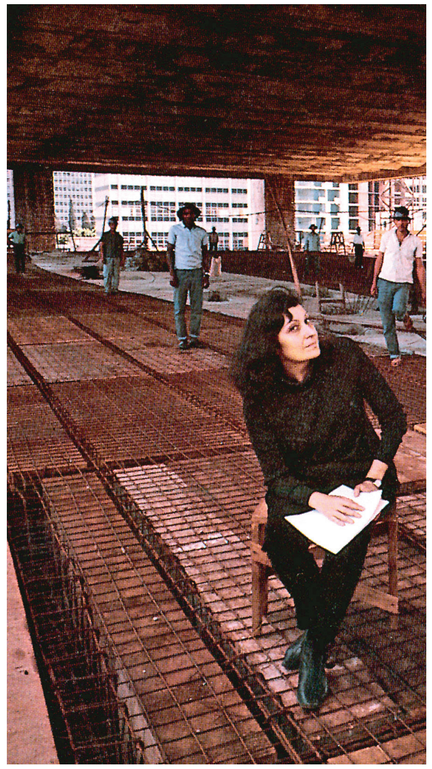

Lebontani vagy újrahasznosítani – örök kérdés, amikor épített környezetünk alakításáról van szó, hogy mit is kezdhetünk régen nem használt, elhagyott, funkciót vesztett épületeinkkel, amik közül meglepően sok az ipari építészet egy-egy remeke. Az 1970-es, 80-as évek elején Lina Bo Bardi egészen új és sajátos megközelítéssel nyúlt hozzá Brazília ipari örökségeihez, hogy az elhagyott gyárakat és csarnokokat új élettel töltse meg.

Az elmúlt időszakban nemcsak a nagyvilágban, de kis hazánkban is egyre többször hallani arról, hogy az eddig pusztulásnak átadott – többségében gyár és üzemi – épületek új életre kelnek: műhelyek, galériák, kulturális központok nyílnak bennük. Ilyen például a Godot Kortárs Művészeti Központ, ahol a textilgyár lett kulturális tér vagy az Eiffel Műhelyház, ami ma az Opera összszínművészeti játszótere, noha a csarnoképület eredetileg a MÁV járműjavítója volt. És a hasonló hasznosításokból a jövőre nézve sincs hiány, elég csak arra gondolnunk, hogy a Közlekedési Múzeum leendő épületének a Dízelcsarnokot alakítják át, míg a Nyugati pályaudvar mellett egy ma meglehetősen romos mozdonyhangárt hasznosítanak újra, hogy helyet adjon az Artistaképzőnek.

Elgondolkodtató látni, hogy az építészek hogyan nyúlnak hozzá ezekhez a funkciót vesztett ipari létesítményekhez, amikről az emberek többsége már lemondott és a gazzal, fákkal, rozsdával ellepett terek már csak az urbex csapatoknak adnak felfedező terepet. Mindig jó látni, amikor a végleges enyészet és a romblás helyett újrahasznosítás történik, leginkább azért, mert hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy ipari építészetünk ugyanolyan érték, mint egy belvárosi historikus épület. Izgalmas ezekben a hatalmas terekben mászkálni és látni az anyagokat, a szerkezeteket, amik valóssá teszik az adott csarnokot vagy gyárat, ennél már csak az izgalmasabb, amikor új funkcióját is megkapja és

film

Petró Margó

A magányos számítógép

„Itt nincs senki. Mindig egyedül..." felütéssel indul a számomra nagyon kedves, 1989-es nagysikerű japán anime sorozat 9. epizódja, A magányos számítógép (eredeti címe: Jamming with Edward). A ma már kultikus sci-fi western sorozat nagyon hamar meghódította a világot.

Az anime műfajt a fiatalabb generációknak nem kell bemutatni, de az idősebbek sokszor, mint gyerekeknek szóló mesefilmekre gondolnak az animék hallatán. Valójában ez a sorozat felnőtteknek készült, rengeteg filmes, zenés utalással, ötvözi a sci-fi, western, noir, cyberpunk, vígjáték filmjegyeket.

A Cowboy Bepop sorozat 2071-ben játszódik, nagyjából 50 évvel azután, hogy a Föld szinte lakhatatlanná vált egy óriási katasztrófa következtében. Az emberiség benépesítette a Naprendszert. A bolygóközi, egyre növekvő bűnözést már az Intergalaktikus Rendőrség képtelen kezelni, így engedélyezik a regisztrált fejvadászok működését. A fejvadászok magukat cowboyoknak hívják. Főhőseink is ilyen fejvadászok a Bebop űrhajón. A sorozat központi figurája az egzisztenciális válságban szenvedő Spike Spiegel, furcsa szikár fickó, meglehetősen homályos, zavaros múlttal.

A magányos számítógép c. részben busás jutalom reményében egy titokzatos hacker keresésére indul a Bebop hajó legénysége, aki egy műholdat tört fel és így lézerrel óriási misztikus jeleket, formákat rajzolt a szinte élhetelen Föld felszínére, amelyek leginkább a perui Nazca vonalakra hasonlítanak. A kezdő képsorokban megjelenő D135-ös műhold központi műveleti egységében sok hasonlóságot fedezhetünk fel Stanely Kubrick 2001: Ürodüsszeia HAL9000-es számítógépével. A film során megjelennek az összeesküvés-elmélet szakértők, a titokzatos hackerről legendát gyártó emberek. A kaland során a társaság újabban taggal bővül, a bolondos, sokak által Rámenős Edward-nak titulált ifjú hackerrel.

Nem hagyhatjuk szó nélkül a filmzenéket sem, kezdve a remek főcím dallal, mely Yoko Kanno szerzeménye, s mely sokat tett azért, hogy a sorozat kilépjen a nemzetközi porondra. Az eredeti epizód cím, a Jamming with Edward az 1972-es The Rolling Stones azonos című albumjára utal, megemlékezve Nicky Hopkins zongoristáról.

„Minek rajzolt olyan fura lényeket?....Egyszerű, magányos volt. Rajzolt néhány barátot" párbeszéd akár az elmúlt egy évünket is jellemezheti, de azért ne felejtsük megtalálni életünkben az apró szórakoztató mozzanatokat sem.

A sorozatot legújabban a Netflix tűzte műsorra, de szinkronizálva a YouTube-on is megtalálható.

szájbarágó

Mulab

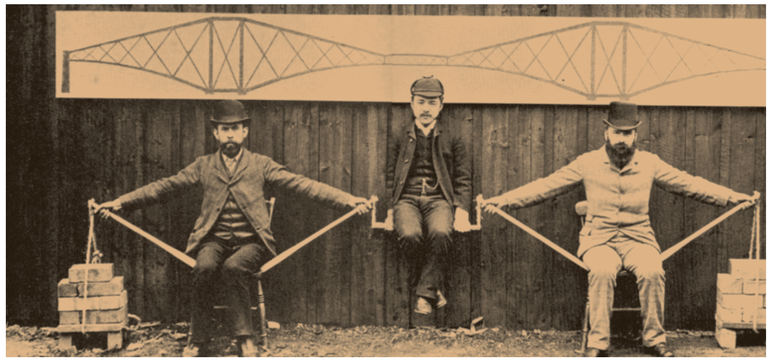

RÁCSOS ERŐJÁTÉK

A rácsos tartók definíció szerint; olyan összetett tartószerkezetek, melyeket alkotó rácsrudak mindegyike csuklóban végződik. Alkalmazása a mérnöki gyakorlatban széleskörű; gerenda, oszlop, hídszerkezet, szobor, Eiffel torony (ez utóbbi két alkalmazási terület nem túl gyakori). Hogy a meghatározás érthetőbb legyen, példaként említem egy gyermekkori építőjátékomat, ami perforált acél lapokból, rudakból és csavarokból állt. Már akkor megfigyeltem, hogy ha egy négyzetet szerelek össze belőle a sarokban egy-egy csavarral, az könnyen összenyeklik, hacsak nincsenek nagyon erősen meghúzva a csavarok. Viszont ha a négyzet átlójába is szerelek egy rudat, akkor az alakzat stabil marad. Tulajdonképpen ez a rácsos tartók lényege.

Az erősen megszorított csavar, vagy a csomópontban alkalmazott több csavar esetét a mérnöki terminológiában sarokmerev kapcsolatnak hívják, az egyetlen csavart, ami körül el tud fordulni a szerkezet, pedig csuklónak. A rácsostartók többsége acélból készül, de létezik fából és ritkán vasbetonból is. Elterjedését az acélgyártás tömegtermeléssé válása és a mérnöki tudományok fejlődése tette lehetővé. Egy viszonylag korai szép példa a Skóciában található Forth Bridge vasúti híd Edinburgh közelében. 1890-ben épült, pár éve az UNESCO világörökségi listájára is felkerült. A képen a híd tervezői szemléltetik a szerkezet statikai modelljét, mérnöki műszóval erőjátékát. Két oldalt Sir John Fowler és Sir Benjamin Baker skót mérnökök, középen pedig a japán Kiachi Watanabe ül, aki a nyugati nyitás keretében az első külföldi szakmai tapasztalatszerzésre küldött fiatal mérnök volt.

dool

Kovács Bogi

Autotechnika csarnok tervezési koncepciója

Logisztikai előcsarnokból....

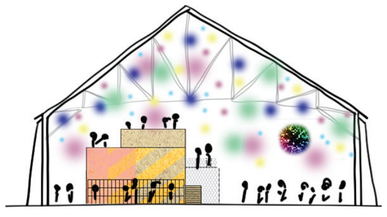

... közösségi tér.

inter/view

Kiss-Gál Zsuzsanna

miatt volt szükséges, így a megemelt területen könnyebb volt átpakolni a teherautók platójára. Azok a párhuzamos betonfalak pedig széntárolóként működtek. A szén általában vasúton érkezett, mert temperálás szintjén fűtöttek voltak a raktárak is, széntüzelésű kazánokkal, és a szénszállító vagon útja egészen a széntárolóig biztosított volt. A betonfalak közé csak ki kellett önteni a vagonból a szenet, majd innen a kazánokba hordani.

KGZs: A nagy csarnok és a ferdén telepített raktárak között már nem voltak épületek?

SA: Dehogynem, a csarnok mögött volt egy faház, illetve egy emeletes irodaépület is, ahol az emeleti irodákban a munkaügyi, számviteli irodák, üzletági igazgatás, kereskedelmi igazgatóság kapott helyet. A földszinten volt a telex szoba, öltözők és talán az iktató, a faházban pedig irodák, az ebédlő és egy melegítő konyha. A nagyobb épületben volt még a klubhelység is, KISZ klub működött a telephelyen.

KGZs: Egyrészt, mindenképpen szeretném megkérdezni, hogy pontosan mit jelent egy ekkora telephelyen az iktató? Illetve kicsit mesélne, visszatérve a klubhelységre, a közösségi életről, meg úgy általában a hétköznapi működésről?

SA: Az iktatóban mindent pontosan dokumentáltak, például itt vezették, hogy ki, mikor, hány példányban fénymásolt. A számolóval ellátott fénymásolókat, írógépeket, stencilgépet minden év október 22-én le kellett zárni. Az Autóker pénzügyi központja egyébként Budapesten volt a Paulay Ede utcában, a Nagymező utca sarkánál, a Divarcsarnok hátsó bejáratánál, az 50-es szám alatt, egy volt nyilvánosház épületében.

KGZs: A Paulay Ede utcában? Az előző irodánk 2014-2019 között a Paulay Ede utca 46. szám alatt volt, a Nagymező utca túloldalán... Visszatérve az Autótechnikához, nagyon érdekelne az élet a telepen a hétköznapokban?

SA: A Duna parton, mivel az hivatalosan nem tartozott a telephez, jártak az emberek gyalog is, meg biciklivel, volt élet, s a horgászok már akkor is szerették a partszakaszt, persze nem hétköznap munkaidőben, mert a rendőrség akkoriban közveszélyes munkakerülésért előállíthatta volna őket. A terület déli részén volt egy kapu a Duna felé, a telephely déli szakasza egyébként a Mahart-telephez tartozott, szabadidő-parkként használták, focipályával. Mi, Autókeresek, elkértük a kulcsot a Mahartosoktól, ha ritkán használni szerettük volna.

KGZs.: Amikor a felméréseket készítettük, s bejártuk a területet egészen a déli telekhatárig, akkor lehetett érzékelni egy elég konkrét határvonalat, ahonnan az aljnövényzet alatt már nem találtunk aszfaltozott, vagy betonozott felületeket. Ezek szerint ez már a Mahart szabadidőparkjának területe lehetett. Emlékszik még mi történt a telephellyel a rendszerváltást követően? Van esetleg fényképe az akkori időkről, az épületekről?

SA: Az Autótechnika a rendszerváltást követően rövidesen megszűnt. A 90-es években az ÁPV Rt. privatizálta, majd készleteit kiárusítva befejezte a személygépjármű-alkatrész kereskedést, majd a Dunaharaszti Önkormányzaté lett az ingatlan. 2002-re a faház már nem állt egészen biztosan, a hátsó raktárakat pedig kiadták vállalkozóknak, például lapszabászat is üzemelt itt. Ezt követően a DV Kfthez került a terület. A raktárakat a 2000-es évek folyamán teljesen elbontották. Sajnos fotóm nincsen a régi időkről.

A beszélgetés 2020. november 18-án zajlott, telefonon.

SKETCHY TALK
skicces beszéd

PETRÓ MARGÓ építésszel, aki éppen a by atelier stúdióval a Dunaharaszti Sportparkot tervezi.

What was the first thing you did today?

Mit csináltál ma először?

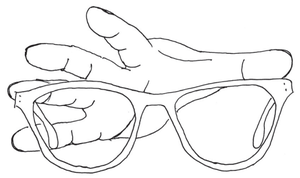

What do you do in your spare time?

Mivel töltöd a szabadidődet?

What is your favourite building?

Melyik a kedvenc épületed?

What are the main topics you deal with in your work?

Milyen témákkal foglalkozol munkád során?

recept

Petró Margó

TART DE BRUT BÉTON

Végy egy kerek tortaformát, legyen vagy 22 cm-es, jól kend be olajjal az oldalát (helyettesítve a formaleválasztót) és az alját. Tedd félre, amíg a massza el nem készül. A massza elkészítéséhez szükséged lesz kesztyűre, egy magas falú edényre (betonkeverő-féle típus - keverődobbal, melynek meghajtása ideális esetben kúpfogaskerék, keverődob térfogata 190 l), keverő spatulára, 1 kg előkészített ún. Hobbibeton keverékre, amely optimális szemcseméretű, nem nagyobb 8 mm-nél. A (beton)keveréket pl. művészellátóban megtalálod. Szükség lesz még 1,1 dl szobahőmérsékletű vízre, legyen tiszta, ahogy a régiek mondták, amit a ló is megiszik. Ha mindent előkészítettél, akkor a magas falú edénybe öntsd bele a keveréket, óvatosan kevergetve add hozzá a vizet. Ha buborékmentesre kikeverted a masszát, az olajozott tortaformába óvatosan, rétegezve, 8-40 mm vastagságban öntsd bele. Az egyes rétegek között kicsit meg is rázhatod a formát, hogy jól elterüljön a keverék, maximum 15-20 perced van bedolgozásra, 1-2 óra alatt elkezd szilárdulni. Pihentesd szobahőmérsékleten legalább 24 órát, majd óvatosan vedd ki a tortaformából. Várj még 1-2 napot, hogy a nedvesség távozzon belőle, azt követően csiszolhatod, majd kedved szerint díszítheted is.

Fürdős Zsanett

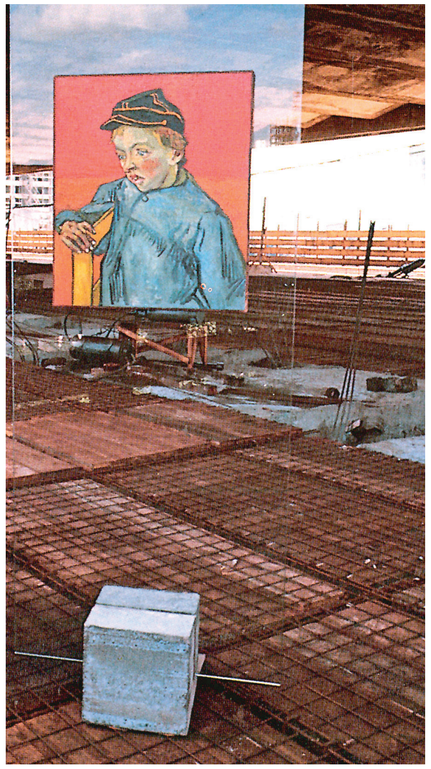

ÚJ ÉLETET ADNI EGY FUNKCIÓT VESZTETT GYÁRNAK

LINA BO BARDI rekonstrukciós munkái

látjuk, hogyan él együtt a régi és az új.

Kérdés persze, hogyan érdemes ezekhez az épületekhez hozzányúlni: teljes helyreállítás vagy csak részleges legyen? Ha részleges, melyek azok az elemek, amikre a jövőben már nincs szükség, de az épület egykori esszenciája elbontásuk után is megmarad? Egyáltalán, hogyan lehet egy több száz éves gyárba a modern építészetet beletenni? Megannyi felvetés, amire mindig frappáns megoldások születnek. Mindez Lina Bo Bardit is rendkívül izgatta, aki Brazília egyik legegzotikusabb építésze, értjük mindezt úgy, hogy épületei egy ősi és mélyről jövő, de mégis modern nyelven beszélnek hozzánk.

Mielőtt belemélyednénk Bo Bardi építészeti világába, érdemes megjegyezni, hogy Brazília első számú és legvagányabb női építésze a házakon kívül például ékszereket, bútorokat vagy díszleteket is tervezett, ráadásul az első brazil divatbemutató rendezése is hozzá kötődik. Sőt, két épület megtervezése között rengeteget írt: az építész és az építészet szerepéről a társadalomban és a kultúrában, a lakhatás kérdéseiről, drágakövekről, kirakatokról, vagy épp a Holdraszállásól. Ez a sokszínű érdeklődés, az elkötelezettség és a szenvedély nemcsak az életét, hanem építészetét is meghatározta. Nevéhez merész és emblematikus épületek kötődnek, melyekben a folklór, a kultúra és a modern építészet keveredik.

Lina Bo Bardi építészete a népi kultúrában gyökerező formák, a mindennapi életet támogató terek és a modern jóllét ötvözete. Épületei talán pont ezért ennyire különlegesek, hiszen bennük az olasz modernizmus és a brazil formák keverednek. Sok esetben láttatja az anyagokat és a szerkezeteket is – ezek persze mindig innovatívak –, így sokkal inkább tapinthatóvá, érezhetővé válik maga a ház. Brazília első számú női építésze számtalan kulturális épületet és közintézményt hagyott ránk, melyek közül jó pár ipari épület hasznosítása volt.

Az egyik legérdekesebb munkája kétségkívül a SESC Pompéia Sao Paolo-ban, ahol egy régi fémhordógyárat alakított át kulturális központtá, vagy az ő szavaival élve: élményecentrummá. Az apró nyílásokkal ellátott betontömböket kívülről nézve elsőre sokkal inkább egy posztkommunista erődítmény jut eszünkbe vagy egy disztopikus filmhelyszín, mintsem egy kultközpont, és ezt a képzetet erősítik a tömegek közötti, lebegő, zárt hidak, meg a tüskére vagy ágyúra hajazó vízköpők is. Az eredeti gyártoronyhoz Bo Bardi két új tömeget emelt, a régi épületről a vakolatot leverte, hogy csak a lényege, vagyis a nyers szerkezete maradjon meg. Az 1982-ben elkészült épületben van színház, étterem, könyvtár, teniszpálya és medence – tényleg minden adott az élvezetekhez.

Malomépület átalakításra itthon is találunk példát, de izgalmas az is, ahogy Bo Bardi Salvador egykori, 17. században épült cukormalmát gondolta újra múzeumként. Az épület egyszerre reflektál a régió forma- és természeti kincseire és magára a kultúrára. A Solar do Unhao rekonstrukciójánál az építész célja volt, hogy a gyarmatosítás korabeli épület lényegét, az egykori anyagok és terek többségét megtartsa, miközben az új funkcióhoz igazítja. Igen, voltak járulékos veszteségek: kiszedett falak, átfestett homlokzat és ablakkeretek és persze bejöttek a modern elemek – pl.: egy hatalmas fa csigalépcső –, de az épület esszenciája még így is megmaradt. És valljuk be, az emberek sokkal jobban jártak, mintha egy fals nosztalgián alapuló régmúltat állított volna helyre vagy egy autóút miatt lerombolták volna a malmot.

No és hogyan legyen leégett irodaházból színháztér? Ha Lina Bo Bardi gondolkodását követjük, semmiképpen sem úgy, hogy eredeti állapotában állítjuk helyre az adott épületet, hanem annak csak a vázát tartsuk meg. Innentől kezdve pedig a kísérletezésé a főszerep, hiszen az építészet játékos mivoltát így lehet igazán előcsalogatni s közben kitérni a steril terek és a rekonstrukciók sajátosan merev normájából. A Teatro Officina tervezésénél ez bevált: ez egy kísérleti színház otthona, ami maga is egyfajta kísérlet. A néző hatalmas festőállványokon ülve, vagy akár a „színpad” mellett elhelyezkedve nézheti a performanszokat, amiknek a közelsége miatt akár ő is aktív részese lehet.

Lina Bo Bardi építészetét áthatotta a brazil kultúra és a modernizmus elegye. Épületei gyakran tűnhetnek merésznek, emblematikusnak és nyersnek, mégis a szelídség szimbólumai, ahol a terek, a falak és a formák az embereket szolgálják, az ő jóllétükért jöttek létre – és ezt azokban a munkáiban is előtérbe helyezte, ahol már meglévő épületeknek adott új funkciót. A múlt emlékeit nem eltörölve, hanem saját építészetének humanista és modern értékeit hozzáadva rehabilitálta ezeket, tervezés közben végig tiszteletben tartva az egykori szerkezeteket és térstruktúrát. A “romok” sejtelmessége felfedezésre invitálja a látogatót, Lina Bo Bardi kortárs építészete pedig engedi érvényesülni a házak eredeti karakterét. Így a helyi közösség számára jól ismert és fontos épületek nem elvesznek a kollektív emlékezetből, csupán új rétegekkel gazdagodnak.

arch.pop

Lehel Endre

ART A P'ART-ON

Az alkotóműhelyek a képzőművészetnek és ezen belül a festészetnek valamilyen szinten mindig is mozgatórugói voltak, mára a művésztelepek koncepciója jelentősen megváltozott. A szakmaiságon túl legalább akkora jelentőséget kapott a művészet és a művész társadalomban elfoglalt szerepének értelmezése. Az alkotók viszonya az alkotásokkal, az alkotók viszonya egymással, közös alkotás, közös gondolkodás egy felületen, akciók, performance-ok és más hasonló kérdések kerültek középpontba. Másik érdekes változás, hogy a művésztelepi munka, festés vagy grafika egy tematika mentén történik. Ez egy bizonyos fokig leszűkíti a művészi szabadságot, egy másik oldalról viszont lehetőséget biztosít arra, hogy más-más nézőpontból megvilágítva szó szerint komplexebb képet adjon egy témáról.

Ez a gondolatiság, ez a koncepció vezérelt a P'Art művésztelep születésekor 2013-ban, amikor kezdeményeztem, hogy legyen városunkban, Dunaharasztiban is egy ilyen művészeti tevékenység. Ehhez nagy inspirációt adott, hogy meghívást kaptam a Csíkszeredai Free-Camp művésztáborba. Az ott szerzett tapasztalatok, élmények és barátságok a mai napig tartanak. Rendszeresen állítunk ki együtt és közös projekteken is dolgozunk.

A Dunaharasztin 20 éve alakult művészeti egyesület szinte kizárólag helyi alkotókból áll. Az ebben a közösségben végzett alkotó munka valamilyen szinten kezdeménye volt a később létrehívott művésztelepeknek, mint például a Weöres Sándor: Variációk című versére készült performance, amit Volker Schwarzzal csináltunk. A festés alatt élő zene szólt, váltott előadókkal, improvizációkkal és emellett valaki a nézők soraiból félóránként felolvasta a verset. A festés egy 400x160 cm-es felületen történt, ami 40x40 cm-es vásznakból állt össze. Ezek önmagukban is értelmes kompozíciók voltak, amit a nézők a végén hazavihettek.

Másik művészeti akciónk a „365 lépés 100 méteren" című projekt. Háló Gyula baptista lelkésznek megjelent Napi adagok című könyve, melyben minden napra írt egy kis adomát, üzenetet. Ezeket a félig verses, biblikus sorokat festettük meg négyen (Artner Ilona, Mikó F. László, Volker Schwarz és jómagam). Ezek a 20x20 cm-es falapocskákra készült képek heti bontásban (7 kis kép) voltak összerakva egy nagyobb falapra, ahol az írások is szerepeltek a képek alatt. Így alakult ki a 100 méter hosszú kiállítási anyag, mellyel szerepeltünk Balatonszemesen, Kiskőrösön, Budaörsön, Pestújhelyen és természetesen Dunaharasztiban is. Ezt a helyi közösségben kialakult közös gondolkodást, közös munkát szerettük volna kiszélesíteni más művészekkel is és ennek reményében vágtam bele a nemzetközi művésztelep szervezésébe.

P'ART

2013-ban még tematikusan éretlen koncepcióval indultunk: egy vezérmotívum volt, a méret. Mindenki egy négyzetméternyi vásznat kapott, illetve ebből hármat, ami nagyon egységessé tette a művésztelep végén megrendezett záró kiállítás arculatát. A szervezésénél a sokszínűség volt a legfontosabb szempont, hogy minél több helyről érkezzenek a művészek, minél több impulzus érje a társaságot, ezzel is inspirálva az alkotásra. Különösebb stílus-, és műfaji megkötöttség nélkül hívtunk festőket, akik a saját koncepciójuk szerint az adott méretben szabadon dolgoztak. Ezáltal egy nagyon vegyes, szép anyag jött létre a figurálistól az absztrakt és lírai expresszionizmusig.

A második alkalommal a helyi művészeti egyesület tagjai vettek részt a telepen, ugyanis az új óvoda elkészültével vállaltuk, hogy a belső tereket kortárs festményekkel tesszük élővé. Az intézmény pedagógiai terve a négy őselemre, a vízre, a levegőre, a tűzre és a földre épült s ezek megismertetésével foglalkozott. Ez kiváló témául szolgált a művésztelep alkotói számára is, az elkészült művek most is a Szivárvány Óvoda falait díszítik.

A harmadik alkalommal, 2015-ben, a mérettel, az arányokkal való játék került az alkotás fókuszába. A három méteres molinó képektől a 15x15 centiméteres kis táblaképekig készültek festmények, grafikák. Ennek a telepnek a kiállítása rendhagyó módon a műteremben, illetve a műterem udvarán volt látható. A telep záró kiállításának minden évben a Laffert Kúria adott otthont, mely intézmény mellett a Kisduna Étterem és természetesen az Önkormányzat a legfőbb támogatónk.

2016-ban a triptichon volt a téma: ez minden alkotó számára kihívást jelentett, hiszen hármas osztású képen kellett elhelyezni a formákat, gesztusokat. Csavart jelentett az alkotás folyamatában továbbá az is, hogy volt egy negyedik tábla, ami két másik művész alkotásával alkotott egy triptichont. Ez egy rendkívül izgalmas játéknak bizonyult, időnként meglepően szép és harmonikus kompozíciókkal.

Ötödik alkalommal, 2017-ben, „vendégjátékra" ment a művésztelep egy alföldi falu, Tomajmonostora meghívására. A végtelen puszta varázsa, a horizont hihetetlen mélysége és egyáltalán a hely atmoszférája nagy hatással volt az akkori társaságra. Kiváló alkotások születtek, főleg Volker Schwarz egészen extrém, a tó vizében kiállított képei hatották meg az odalátogató helyi lakosokat. De rendkívül érdekes és látványos volt a 2x1 méteres vaslapokból kivágott magyar szürkemarha motívum is (a vidék ikonikus állata), melynek pozitív és negatív figurája elforgatva lehetőséget adott a téri megjelenésre is.

2018-ban a hatodik alkalom témája a Palackposta volt: osztrák és szerb művészek voltak a vendégeink és az adta az ötletet, hogy a Duna összeköt bennünket. A szokásos táblaképek mellett minden művész készített egy-egy kisebb képet, grafikát, amit egy 5 literes műanyag palackba zárva állítottunk ki a művésztelep záró kiállításán, majd eljuttattunk Újvidékre, ahol már a palackot kibontva, az alkotások egy kiállítóterem falaira kerültek.

A 2019-es művésztelep egy szabadabb, nem annyira tematikus, mint inkább asszociatív témát rejtett: p'art-ra vetve. Ott, ahol a part a vízhez ér, vagy a víz a parthoz, ahol elkezdődik, vagy véget ér valami. Talán egy kicsit megéreztük, előre éreztük azt az időszakot, ami mára bekövetkezett a képző- és előadóművészetben.

A művésztelepen készült alkotásokból nagyon sok festmény, grafika megtalálható Dunaharaszti különböző intézményeiben.

A Duna-parti műterem nemcsak a művésztelepnek ad otthont, hanem nyit a város felé is, hiszen a nyári gyermektábor lakóinak rendszeresen tartunk foglalkozásokat és immár négy éve adunk otthont a Mozaik alapítvány táborának, ahol autista gyerekekkel dolgozunk együtt. Itt a rajzolás és festés mellett drámapedagógiai eszközökkel is próbálunk fejleszteni. Ebben a munkában természetesen szakavatott gyógypedagógusok is segítenek.

A MŰVÉSZTELEP UTÓÉLETE

Az eddig említett művészi koncepció eszenciája, letisztult változata vagy talán továbbfejlesztése a Párbeszéd című kiállítássorozatunk Volker Schwarzzal, aki régóta fest dupla képeket, ahol a megkezdett történet egy másik síkon folytatódik. Izgalmas játék, ahogyan a vásznak egymásnak feszülnek, máskor egymásba simulva, egymást kiegészítve fogalmaznak meg gondolatokat, közvetítenek egy hangulatot, közösen válnak esztétikai értékhordozóvá.

Egyszer egy képem valahogy az Ő képe mellé keveredett. Létrejött egy párbeszéd. Volt úgy, hogy irányítottan, volt úgy, hogy spontán, mint egy szabad asszociáció. Elindult egy dialógus. Ezt továbbfejlesztve mindketten 4db 30x30x200 cm-es hasábokra festettünk képeket, a hasábok mind a négy oldalára. Ezek forgatásával, cseréjével a kommunikáció kiterjedt a síkból a térbe és a mozgathatósága következtében a néző, szemlélődő aktív részesévé vált a „párbeszédnek", és az újabb kompozíciókat, asszociációkat már ő hozhatta létre. De továbbléptünk.

Újabb művész csatlakozott a beszélgetésbe, Botár László, aki saját hangján erősíti a harmóniát, illetve a látványt. Reményeink szerint a következő kiállításon csatlakoznak hozzánk mások is. Ezek a térben megjelenő „képek" akár a belsőépítészet elemeiként is alkalmazhatóak és ezáltal egy újabb párbeszéd jöhet létre, mégpedig a képzőművészet és a tér között.

inter/view

Kiss-Gál Zsuzsanna

TELEP TÖRI

beszélgetés a Dunaharaszti Autótechnika/Autóker telep történetéről Schuszter Antallal

Személyesen nem találkoztunk azóta sem, ám komoly muníció a több, mint egy órás telefonbeszélgetésünk minden részlete. Máshonnan megtudhatatlan információk, funkciók, valamint az Autótechnika / Autóker telephely belső működése és története. Egy azóta már letűnt kor emlékei. Ezeket jegyzeteltem serényen.

Kiss-Gál Zsuzsanna: Mit lehet tudni az Autótechnika telephelyről és Ön hogyan került kapcsolatba a teleppel?

Schuszter Antal: A hat üzletággal üzemelő Autóker vállalat kb. 1949-től létezhetett (1949-ben megkezdődött a magánkereskedelem felszámolása és megjelent az 1949. évi 20. törvénycikkely az egyes ipari és közlekedési vállalatok állami tulajdonba vételéről, az Autóker ekkor alakult - a szerk.), és a Dunaharasztiban található telephely a belföldi üzletágnak, azaz a belföldi és román gyártású, illetve egyéb általános járműalkatrészek ellátásának országos telephelye volt. Közvetlenül a háború után még roncsokból is gyűjtöttek alkatrészeket. Ha jól emlékszem, 1981-1984 között dolgoztam a haraszti telepen. Amikor 1984-85-ben a teljes üzletági telephely Gyálra költözött, naponta 2-3 autóbusz hordta a dolgozókat Dunaharasztiból Gyálra, köztük engem is. A vállalat a Rába motor, az Ikarus, az Aro, Csepel, vagy éppen Dak járművek, főként hazai gyártású, illetve román típusok alkatrészeinek kis- és nagykereskedelmi kiszolgálásával foglalkozott, de a kiskereskedelem sem lakossági ellátást jelentett, hanem például TSz-ek számára a munkagépek alkatrészeinek utánpótlását. 1983-ban az Autótechnika kivált az Autóker-ből, így szétvált a teher- és személygépjármű forgalom alkatrészellátása, és ekkor kapta meg az Autótechnika a Dunaharasztiban található telephelyet.

KGZs: Hogyan épült föl a telephely? Milyen épületek voltak rajta? Jelenleg már csak lenyomatait látjuk a telep déli traktusának, de még kaptunk felmérést a 2000-es évek elejéről, amikor még e területek építéllományának jelentős része megvolt, most pedig már csak növényzettel benőtt beton- vagy aszfaltburkolat található ott. Hogyan nézett ki az Autóker telephely a 80-as években?

SA: Az Autóker telephelye már akkor is természetvédelmi terület mellett volt, a közvetlen a Duna-parton található üzemi terület fejlesztését a Duna közelsége és a természeti értékek megléte gátolta. Mindezektől függetlenül a terület jelentős része le lett betonozva, ám mindezek hatására a haraszti telep a cégcsoporton belül lemaradt a fejlesztésben és amikor én odakerültem, 1981-ben, már akkor is elég lelakott állapotban voltak az épületek. Csak részleges, karbantartó felújítások voltak jellemzőek ezt követően is. A közvetlen Duna-parti terület ugyan nem volt a telephely része, de a partvonalat rendbe hozták, kvázi kiépítették háromszög alakú beton elemekkel. A terület közúti elérhetősége mindig nehézkes volt, főleg ahhoz képest, hogy a telep mekkora teherforgalmat bonyolított. Kizárólag kis utcákon lehetett megközelíteni. Volt viszont vasúti beszállítási lehetőség, mivel a telephelyre lekanyarodott a HÉV sínektől egy sínpár, és a HÉV vonalon keresztül vasúti vagonokban is érkezett alkatrész. (A sínpár jelenleg is megtalálható a területen, a HÉV pálya síntávolsága megegyezik a vasúti pálya síntávolságával - a szerk.)

A legnagyobb csarnok mögött, a terület déli részén 12-14 rakárépület volt, ezek ferdén, fűrészfogasan telepített, földszintes, egyszerűen falazott, az 50-es vagy 60-as években készült épületek voltak. Velük szemben, a dunai oldalon is voltak raktárépületek, szintén ferdén telepítve, közöttük pedig betonburkolatú terület, ide vezetett hátra az asztfaltozott út az északi kaputól (a területen jelenleg is megtalálható, legnagyobb méretű csarnok épület, az ún. "expedíció", mely valójában egy nagy méretű csarnokból és dél felől két hozzáépített raktárból áll, az északi kaputól megközelíthető - a szerk.). A raktárak mögött, a déli telekhatárhoz közel volt egy TMK épület, ahol a telepen rakodást végző 20-30 targonca javításához, karbantartásához szükséges műhelyek kaptak helyet, közvetlen mellette egy beton talapzaton állt az olajtároló tartály, mert a targoncákhoz ipari mennyiségben kellett a gázolaj, ezt itt tároltuk.

A jelenlegi északi bejárati kapu volt akkoriban is a fő megközelítési pont, a kaputól balra található épület pedig az ún. kisker részleg volt. A nagy csarnok volt az expedíció, vagy másnéven itt zajlott az expediálás, árukikészítés - a lerendelt alkatrészeket, szállítmányokat ide készítették ki ún. minikonokban (fém ládákba). A minikonokból 4 darabot tudtunk egymásra halmozni. A speciális alkatrészeket, mint például a csuklós buszok buszharmonika alkatrészeit állványon raktároztuk, a lemezárukat és a szélvédőket pedig fa ládákban szállítottuk. A rakodáshoz targoncákat használtunk. Egy platós teherautóra 6 minikon fért fel, az utánfutóra pedig 4 minikon, így például a BKV negyedéves rendelése hat-nyolc szállítmányból állt.

KGZs: Mi is pontosan az a minikon?

SA: A minikon (mini konténer) egy raklap alapterületű, 1 méter magas vasláda, ebből volt vasrácsos kivitel, illetve zárt kialakítású, mindegyik műanyag, kvázi plombált szalagokkal lezárható. De visszatérve az épületekre, a jelenlegi bejárati kapu melletti, hosszúkás, a Dunára merőleges portaépületben történt az „Eladás", ebben 6-8 fővel működött a rendelések átvétele és az egyes rendelésekhez tartozó papírmunka előkészítése is. Az itt dolgozó hölgyek (mert főként hölgyek voltak) egy-egy gyártmányra specializáltan ismerték az alkatrész-készletet.

KGZs: Láttunk a nagy csarnoképület és a kiskereskedelmi épület között, az aszfalt út mellett két, kb. 1 méter magas betonfalat, alacsony támpillérekkel, közvetlenül a rámpa mellett. Ezek mi célt szolgáltak?

SA: A rámpa közvetlenül a kaputól balra eső területen a rakodás

TARTALOM

Köszönetnyilvánítás 7
Eredetiségi nyilatkozat 9
Témavezetői nyilatkozat 11
Absztrakt / Abstract 13/15
Tézisek /Theses 17/19

ELMÉLETI KUTATÁS
1. Bevezetés az elméleti kutatáshoz 21
2. Az építészeti praxis kommunikációs kihívásai a felhasználói attitűd változásainak tükrében 27
2.1. Nézőpontok és a témafelvetés kontextusa 27
2.2. A befogadói élmény, mint lehetséges támpont 29
3. Kritikai gyakorlatok és műfaji határátlépésre való törekvések az építészeti kommunikációban és módszertanban 39
3.1. A képiség és vizualitás kritikai megközelítése az építészet kommunikációs strartégiáit illetően 41
3.2. A hétköznapiság tanulságai 45
3.3. Az apró építészeti magazinok radikális világa 55
3.4. Kortárs nemzetközi építészeti magazinkultúra 67
3.5. A magyar építészeti zine-ek gyakorlata 83
4. A praxis-gyakorlás kommunikációs paradigmaváltásának hatásai az építész szerepkörre 91

MESTERMUNKA - “Praxis, mint médium” módszertani kísérleti akciósorozat
5. Bevezetés a mestermunkához 99
6. A “Praxis, mint médium” módszertani kísérlet felépítése 103
7. Az építész kimozdítására irányuló kíséletek 109
7.1. Utcaportálos üzlethelység - Az irodai környezet megváltoztatása 109
7.2. Kirakat - Hozzáadott kommunikációs felület 115
7.3. Bolt - Az iroda funkcionális kiterjesztése 119
8. A megbízó kimozdítására irányuló kísérletek 125
8.1. A tervezési folyamat előkészítő szakaszához kapcsolt kísérleti projektek 127
8.2. A tervezési munka aktív tervezési szakaszához kapcsolódó kísérleti projektek 135
9. Szintetizáló szemléletű kísérleti projekt - egy új médium integrálásának lehetőségei 141
10. A “Praxis, mint médium” folyamatalapú munka összegzése 149

BIBLIOGRÁFIA 153
FÜGGELÉK 159
CURRICULUM VITAE 191
MELLÉKLET 197

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Rengeteg köszönettel tartozom e hosszú folyamat végén. Mindenekelőtt legfőképpen köszönöm Turányi Gábornak, hogy mind az egyetemi évek alatt, mind a doktori kutatásom folyamán igazi mesterként támogatta intuitív gondolataimat és lehetőséget adott türelmével és iránymutatásával e gondolatok formálódásának. Hálás vagyok Vámos Dominikának, aki segítette munkámat a témafelvetés pontosításában és rámutatott a fókusz megtalálásának fontosságára. Köszönettel tartozom Juhász Ákosnak, akinek támogató kritikai észrevételei nagyban hozzájárulatak ahhoz, hogy e munkát nemzetközi viszonylatban is megpróbáljam értelmezni. Köszönöm továbbá Marián Balázsnak a kutatói munka lezárásához szükséges témavezetői segítségét.

E disszertáció gondolati világához a MOME Doktori Iskola által nyújtott szabadság, a praxisban végzett önálló kísérleti munka önfeledt kérdésfeltevésének lehetőségei és a Fulbright ösztöndíjnak köszönhetően a Princeton Egyetem School of Architecture intézetében megtapasztalt akadémiai légkör mind hozzájárultak. Köszönöm a töretlen segítséget Veres Bálintnak az elméleti kutatásban nyújtott iránymutatásért, továbbá Gáspár Julinak az éveken át tartó folyamatos támogatást. Köszönettel tartozom Beatriz Colominának, hogy fogadó professzoromként kérdéseivel és javaslataival hozzájárult e munka rendszerének felépítéséhez.

Hálával tartozom mindazoknak, akik kollégaként, barátként vagy érdeklődőként egy-egy diskurzusban vagy az iroda munkájában való részvétel során meghallgatták elképzeléseimet, vagy éppen fontos kérdéseket tettek fel: Budai Orsolyának, Szabó Editnek, Mayer Anitának, Petró Margónak, Kovács Boglárkának, Molnár Beának, Toronyi Zsuzsannának, Muszbek Johannának, Lakos Dánielnek, Benczik Juditnak, Konda Briginek, Kara Plaxának, Victoria Bergbauernek, An Tairannek, Guillermo Sánchez Arsuaganak, Victoria Bugge Øyenek és Martin Cobasnak, valamint Yelda Ginnek.

Az elmúlt egy évtizednyi kutatói munkám kapcsán azonban mindenekelőtt határtalan köszönettel tartozom a családomnak türelmükért és támogatásukért. E disszertáció nem jöhetett volna létre édesanyám és édesapám önzetlen és odaadó segítsége, nővérem józansága, de legfőképpen alkotó társam, Kiss-Gál Gergely folyamatos, évekig tartó szakmai és emberi türelme, megértése és segítsége nélkül.

Dorkának és Dávidnak.

EREDETISÉGI NYILATKOZAT

Alulírott Kiss-Gál Zsuzsanna (születési hely és idő: Budapest X., 1980.07.29., anyja neve: Bánrévi Judit, személyi ig. szám: 984683DE), a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola doktorjelöltje kijelentem, hogy az Építészet és kommunikáció: Pop kommunikációs startégiák az építészeti tervezés-módszertanban című doktori értekezésem saját művem, abban a megadott forrásokat használtam fel.

Minden olyan részt, amelyet szó szerint vagy azonos tartalommal, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem.

Kijelentem továbbá, hogy a disszertációt saját szellemi alkotásomként, kizárólag a fenti egyetemhez nyújtom be.

Kelt: Budapest, 2022. június 15.

TÉMAVEZETŐI NYILATKOZAT
Doktori értekezés és mestermunka dokumentáció benyújtásakor

Alulírott

Név: Marián Balázs DLA
Beosztás: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Építészeti Intézet, MA szakvezető, MA szakfelelős, egyetemi docens
Témavezetett neve: Kiss-Gál Zsuzsanna
Értekezés címe: Pop kommunikációs startégiák az építészeti tervezés-módszertanban
Mestermunka címe: “Praxis, mint médium” módszertani kísérleti akciósorozat

ezúton nyilatkozom, a doktorjelölt a MOME Doktori Iskola részére benyújtott doktori értekezését jóváhagyom, benyújtásra alkalmasnak ítélem.

……
Témavezető aláírása

A doktori mestermunka dokumentációt megismertem, benyújtásra alkalmasnak ítélem.

……
Témavezető aláírása

Budapest, 2022. június 15.

ABSZTRAKT

Szerző: Kiss-Gál Zsuzsanna
Értekezés címe: Építészet és kommunikáció: Pop kommunikációs startégiák az építészeti tervezés-módszertanban
Mestermunka címe: “Praxis, mint médium” módszertani kísérleti akciósorozat
Témavezető: Marián Balázs DLA, Juhász Ákos DLA, Turányi Gábor DLA †
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola
Budapest, 2022. június

Az 1960-as években meginduló társadalmi és kulturális folyamatok, majd az internet és a digitális platformok hatására kialakult vizualitásra és a képi világ dominanciájára épülő társadalmi térben Magyarország a rendszerváltás évei óta felgyorsult ütemben hozza be “lemaradását”.

Az e mögött húzódó globalizációs folyamatok, a fogyasztói kultúrára és a tömegkommunikációra épülő társadalmi berendezkedés hatására a képek valódi tartalmának értelmezése megváltozott, így az építészet vizualitásra építő, image-alapú kommunikációjának kiüresedése figyelhető meg. Ezzel párhuzamosan detektálható az építész és a “civil” társadalmi közeg szemléletbeli eltérése az építészeti produktum értelmezési és megítélési stratégiáit illetően: megfigyelhető az építészeti alkotások és koncepciók mögöttes hátterének, a szakmai munka összetételének, az épületekbe beépülő elméleti, esztétikai és funkcionális gondolatoknak, valamint a felhasználók által igényelt funkcióknak félreértése, adott esetben meg nem értése. A felek közötti kommunikáció gördülékenysége, az értelmezések közelítése nem bízható pusztán az építészeti objektumokra.

Kutatásomban e folyamatokat az építészeti kommunikáció szűrőjén keresztül vizsgálom, mestermunkám pedig egy aktív építészeti praxis kísérleti projekteken keresztül történő átalakításának lehetséges elemeit vizsgálja és arra keresi a választ, hogy milyen eszközök segíthetnek az építészeti beavatkozás mögöttes tartalmát, a koncepciót és háttérmunkát is ábrázoló, valamint a megváltozott felhasználói szempontokat is integráló kommunikáció megteremtésében? Munkám az építészet aszociatív tulajdonságaiból kiindulva mutatja be a mindennapi tervezés-módszertanhoz illeszthető kiegészítő, alternatív kommunikációs keretrendszer lehetőségeit.

ABSTRACT

Author: Zsuzsanna Kiss-Gál
Title of Dissertation: Architecture and communication: pop communication strategies in architectural practice
Title of Masterwork: "Praxis as medium" series of methodological pilot actions
Supervisor: Balázs Marián DLA, Ákos Juhász DLA, Gábor Turányi DLA †
Moholy-Nagy University of Art and Design Budapest, Doctoral School
Budapest, June 2022

There is an intensification of visual diversity and noise, due to the social and cultural changes since the 1960s, and Hungary has been catching up in this process at an accelerated pace since the 1990s. The dominance of visuality, the increasing presence and consumption of digital content, the globalisation processes in which the social systems are based on consumer culture and mass communication, have changed the perception and interpretation of images and their underlying, real content. There has been an erosion of the image-based communication of architecture.

At the same time, the difference in approach between the architect and the "civil" social milieu can be detected in terms of the strategies for interpreting and judging the architectural product: there is a lack of understanding and sometimes misunderstanding of the underlying background of architectural works and concepts, the composition of professional work, the theoretical, aesthetic and functional ideas incorporated in buildings, and the functions required by users. The smoothness of communication between the parties and the convergence of interpretations cannot be left to architectural objects alone.

In my research, I examine these processes through the filter of architectural communication, and my master work explores the possible elements of transforming an active architectural practice through experimental pilot projects to understand what tools can help to create communication that depicts the underlying content of the architectural intervention, and also integrates the changed user perspectives? Drawing on the associative properties of architecture, my work presents the possibilities of a complementary, alternative communication framework that can be integrated into everyday design methodology.

TÉZISEK

tézis I.

Az építész és az építészetet felhasználó civil szféra között definiálható a különbség az építészet, és produktuma értelmezési stratégiáit illetően.

tézis II.

Az építészet társadalmi-kulturális közege az élmény-alapú kulturális tér, melyben az építészetet annak felhasználója élményszerűen érzékeli.

tézis III.

A társadalmi-kulturális változások hatással vannak az építészet és kommunikáció hagyományos formáinak megváltozására: kimutatható egy tendenciózus műfaji határátlépésre való törekvés az építészeti praxisban alkalmazott kommunikációs stratégiákat illetően.

tézis IV.

Az építészeti praxis, annak hagyományos módszertani feladatain túl, önálló kommmunikációs platformként értelmezhető, ezzel párhuzamosan az építésztervezői munka a tervezői szerepen túl kurátori, mediátori szereppel egészül ki.

tézis V.

Az építészeti praxisban alkalmazott hagyományos kommunikációs elemekhez illeszthető egy élmény-alapú kiegészítő módszertani keretrendszer a szereplők nézőpontjainak közelítésére.

tézis VI.

Az "Praxis, mint médium" kiegészítő módszertani keretrendszer az építészeti tervezés inherens része, és visszahat a tervezői munkára.

THESES

thesis I.

There is a definable difference between the architect and the civil sphere that uses architecture, in terms of the strategies for interpreting architecture and its products.

thesis II.

The socio-cultural medium of architecture is the experiential cultural space, in which architecture is perceived experientially by its users.

thesis III.

Socio-cultural changes have had an impact on changing traditional forms of architectural communication: there is a tendency to cross genre boundaries in the communication strategies used in architectural practices.

thesis IV.

The architectural practice, beyond its traditional methodological tasks, can be interpreted as an autonomous communication platform, while at the same time the architect's work is complemented by a curatorial and mediatorial role, in addition to the designer's role.

thesis V.

A complementary methodological framework can be added to the traditional elements of communication tools used in architectural practice, based on experiential cultural references as a mediating component, to bring the actors' perspectives closer.

thesis VI.

The complementary methodological framework of "Praxis as a medium" is an inherent part of architectural design and has repercussions on the work of designers.

1. Bevezetés az elméleti kutatáshoz

Az elméleti kutatás és a mestermunka az építészeti praxisba integrálható kommunikációs elemek és módszerek fejlődését, valamint az ezzel párhuzamosan változó társadalmi és kulturális környezet, és a befogadói oldal viszonyait és összefüggéseit vizsgálja. A kommunikációs csatornák vonatkozásában kutatásom vizsgálja azokat létező és lehetséges kreatív startégiákat, melyek az építész és felhasználó közös platformjának megteremtésére irányulnak.

Az értekezés alapjául szolgáló kutatói munka elsősorban gyakorlati szemléletű. Főként nemzetközi példákat vizsgálva - a hazai építészeti közeg sajátosságait figyelembe véve - kutattam, hogy milyen módszerekkel lehetséges új platformokat létrehozni építész és felhasználó, alkotó és befogadó között. Célom egy lehetséges alternatív módszertani megközelítés kidolgozása volt, mely képes a kortárs társadalmi közegben, annak struktúráját és evolúcióját elfogadva, elősegíteni a kapcsolódást felhasználó és építész között, illetve közelíteni a nézőpontokat.

A témafelvetésre adott kutatói válasz összetett: gyakorló építész tervezőként alapvető megoldásként fordultam a praxis-alapú kutatási módszerekhez, hiszen maga a kérdés is a munkámból és az a körül detektálható jelenségekből indult ki. Mindemellett saját tervezői munkamódszeremet használva kezdtem el intuitív és szabad, asszociatív technikákkal vizsgálni a témafelvetésben bemutatott kérdéseket, így kerestem elméleti és gyakorlati támpontokat.

Az ösztönös vagy intuitív felvetés egy párhuzam felállítása mentén alakult ki: vizsgálataim elsődleges fókusza a Pop Art képzőművészetek terén elért közönségtágító, befogadói attitűdökre építő és azokra hatással bíró folyamataira irányította a figyelmemet és azon belül is olyan, a képzőművészeti praxis alternatív gyakorlására építő metódusokat kerestem, melyek kommunikációs platformként is működtek és vizsgálatuk során felvethető a kérdés, hogy e módszerek hogyan alkalmazhatóak az építészeti gyakorlatban?

E gondolatmenet mentén kezdtem el vizsgálni Andy Warhol sajátos, képzőművészként meglepő, a képzőművészeti praxis felépítését érintő lépéseit: a Factory megalapítását és működését, majd a Warhol elleni merényletet követően a "képzőművész-gyár" bezárása után az Interview magazin elindítását. A Factory a képzőművész műtermének radikális újraértelmezése. Egy teljesen nyitott műterem, ahol az alkotási folyamatok nyilvánosak, a résztvevők folyamatosan változnak, a képzőművész projekt-alapon dolgozik társművészekkel és mindezt a lehető legnyitottabb, az alkotói munka háttérfolyamatait is dokumentáló és bemutató formában teszi.

Az 1969-ben indított Interview magazin a képzőművészetet az azzal párhuzamosan létező kulturális jelenségekkel együtt értelmezte, s bemutatta, hogy a képzőművészet nem kizárólag művészeti ágként, hanem egy mindenki által érzékelt társadalmi és kommunikációs folyamatként is felfogható. E két fenti referencia, a Factory és az Interview magazin mentén alakult ki a gyakorlati projektek koncepcionális váza, nevezetesen a praxis átalakítása és egy új médium, a

1
Groat, Linda & Wang, David: *Architectural Research Methods*. New Jersey: John Wiley & Sons, 2013, 6-7. p.

2
Ibid. 8. p.

3
Ibid. 418. p.

4
A terminus gyakorlat-alapú kutatást jelent, azon belül is külön kategóriaként értelmezhető a gyakorlat-alapú kutatás a kreatív művészetekben, vagy méginkább a kreatív és kulturális iparágakban.

magazin elindítása. Következő lépésben a felvetésekhez kapcsolódó építészetelméleti kutatások és társtudományok vizsgálata, az elméleti háttér elemzése történt meg, s mindez visszahatásként gazdagította a gyakorlati projektek kivitelezését, gondolati hátterét és nem egy esetben módosította is a kimenetelt. A több évig tartó gyakorlati és elméleti kutatás egy iterációs folyamatként írható le. Az értekezés címében a "pop" szócska ennek a gondolatmenetnek a megmutatkozásaként értelmezhető, valamint utal a kommunikációs elemek váratlan integrálhatóságára.

Az építészeti kutatások módszertani lehetőségei már önmagukban eltérnek a legtöbb társadalomtudományi területen végzett kutatói munka felépítésétől. Ehhez adódik hozzá a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen mind az egyetemi, mind a doktori képzésben tapasztalható művészeti szemléletmód. Tervezőként és kutatóként is egyszerre dolgozok és alkotok az építészeti és a művészeti szemléletet is alkalmazva.

Az Architectural Research Methods című könyvben Linda Groat és David Wang, a kötet szerkesztői már az alapvető definíciók szintjén kifejtik, hogy önmagában véve a kutatást építészeti szempontból eredetileg az épített szerkezetek formai és szerkezeti evolúciója szerint értelmezhetjük, de rámutatnak, hogy kifejezetten az 1960-as és 1970-es évektől megjelentek a szociális, a tervezésmódszertani és az energiatakarékossági témakörök, valamint az ezeket támogató akadémiai műhelyek és adott esetben céges háttérrel működő kutatási projektek is[1]. Idézik James Snydert, mint az egyik első szerzőt, aki az építészeti kutatás sajátos jellemzőinek rendszerezésével foglalkozik, hogy építészeti szempotból e folyamatba tartozik minden metódus, melyre igaz a tudás létrehozására irányuló szisztematikus kutatómunka[2].

Groat és Wang kiegészítik ezt azzal, hogy az építészeti kutatási folyamat során alkalmazott módszereket szükséges igazítani a vizsgálat tárgyához és e szisztematikusan előállított új tudás során alkalmazott redukciós eljárások szerint kategorizálhatjuk az építészeti kutatások miként jét. Az építészet kutatások esetében ez sajátosan támaszkodhat valamely megélt élmény vagy megfigyelt jelenség során kategorizált információ-halmaz rendszerezésére. Kutatási stratégiák szempontjából hét különböző megközelítés szerint rendszerezik a lehetőségeket, ezek közül az esettanulmány-alapú és kombinált startégiákat tartalmazó építészeti kutatást jellemzően azon kutatásokhoz kötik, ahol "az esettanulmány tárgya olyan empirikus vizsgálat, amely egy kortárs jelenséget valós életkörnyezetében vizsgál, különösen akkor, ha a jelenség és a kontextus közötti határok nem egyértelműek"[3].

Fentieket kiegészítettem a *Practice-Based Research*[4] módszertani lehetőségeivel. Az egyre gyakrabban publikált és így rendszerezhetővé vált ilyen irányú kutatások elemzéséből Linda Candy és Ernest Edmonds közös tanulmányukban kifejtik, hogy "a gyakorlat-alapú kutatás egy olyan kutatási megközelítés, amely még nem jutott el a definícióját és a diskurzusát tekintve állandó státuszba, annak ellenére, hogy több mint 35 éve jelen van a tudományos kontextusban.

A gyakorlatalapú kutatás alapelve, hogy a gyakorlat nemcsak a kutatási folyamatba ágyazódik be, hanem a kutatási kérdések a gyakorlat folyamatából erednek, és a válaszok a gyakorlat megvilágítására és fejlesztésére irányulnak. A kutatás e formájának vonzereje a kreatív szakemberek számára az, hogy a meglévő gyakorlathoz való szoros kapcsolódás révén

5
Candy, Linda & Edmonds, Ernest. (2018). *Practice-Based Research in the Creative Arts: Foundations and Futures from the Front Line. Leonardo*. 51. 63. p. 10.1162/LEON_a_01471.

6
Ibid. 63. p.

olyan feltárási módot biztosít, amely személyes értelemben kiterjeszti ezt a munkát, és egyben hozzájárul a tágabb képhez is."[5]

Az értekezésben bemutatott doktori kutatásom gyakorlati-alapú művészeti kutatás abban az értelemben, hogy a mindennapi tervezési folyamatokhoz illesztett kutatói munka során kapott visszajelzések iterációs alapon vissza-, és beépülnek a kutatási folyamatba, a munkamenet cirkuláris folyamatként is leírható és különösen épít a (művészi) önreflexió sajátosságaira. Ahogyan Candy és Edmonds is utal rá a már idézett tanulmányban, "a designkutatásban például a hangsúly inkább a gyakorlat természetének megértésén és javításának módján van, mintsem új műtárgyak létrehozásán és reflektálásán."[6]

A praxis-alapú kutatásmódszertan kritériumának megfelelően a témafelvetés a gyakorlati tervezői munka és egy építészeti praxis, a *by atelier* stúdió vezetésének mindennapos jelenségeiből indult ki: magát az építészirodát és a benne zajló folymatokat használtam fel a lehetséges válaszok kereséséhez. Ugyanakkor, az egyes esetekben akár intuitívnak is mondható kísérleti projektek kidolgozása során, az adott felvetés körüli építészettörténeti, építészet-elméleti folyamatokat és az ezekre ható, feltárható társadalmi és kulturális jelenségeket vizsgáltam az elméleti kutatás keretein belül. Mindezek jelentősen befolyásolták a kísérelti projektekben alkalmazott technikákat, megtermékenyítették a gyakorlati munkát. Az értkezés írása során egy igen szerteágazó, a különböző gyakorlati kísérelti projektek tematikájához kapcsolható jegyzethalmaz rendszerezése volt a feladatom.

A feldolgozás során nyilvánvalóvá vált, hogy a felvetett kérdések több tudományterületet is érintenek: kapcsolódnak a kommunikációelmélet, a társadalmtudományok, a környezetpszichológia, valamint az építészethez tágan kapcsolható művészeti ágak tapasztalatainak ismeretére is. Az elméleti kutatás során foglalkoztam e társterületekkel, ám az értekezés gondolati gerincét egy adott gyakorlati kísérleti projekthez, az ArchPop magazinhoz kapcsolható építészetelméleti kutatásra fűztem fel. Az építészeti praxisban tapasztalható kommunikációs folyamatok fejlődését egy sajátos, a társadalmi változásokra reagáló, és az építészeti gyakorlatban többnyire kritikai felhanggal alkalmazott médium, az építészeti magazin beható vizsgálatán keresztül ábrázolom. A mestermunkát támogató elméleti kutatásban az építészeti kommunikációban szereplő részvevők hármas egysége felöl közelítettem meg a vizsgált folyamatokat. Az értekezés a témafelvetés bemutatását követően elsőként a felhasználói (1) oldal értelmezési stratégiának változásait detektálja a jelenkori társadalmi berendezkedésének megértéséhez szükséges kulturális közegben. Majd a kommunikációs platformként, csatornaként értelmezhető médium (2) kritikai lehetőségeit vizsgálom az 1960-as évektől meginduló változó művészeti, társadalmi és kulturális folyamatok következtében történt építészet-elméleti folyamatokban. Végül az értekezésben az építész (3), mint alkotó, tervező szerepének és a praxis módszertani működésének vonatkozásában elemzem a változásokat lekövetni képes lehetséges kreatív alternatívákat. A kutatás az elmúlt évtizedekben megfigyelhető építész-szerepkörök változásait veszi alapul, melynek során kirajzolódik az építész munkáját a szűken vett tervezésen felül kitágító, átértelmező folyamat.

"CUT TO:
CAMERA PULLS BACK FROM ANDREW, WE'RE IN JOE'S OFFICE (DAY) ...

JOE
Okay. Explain to me like I'm a two year old, because there's an element to this I can't get through my thick head:…"

"VÁGÁS:
A KAMERA VISSZAHÚZÓDIK ANDREW-RÓL, JOE IRODÁJÁBAN VAGYUNK (NAPPAL)…

JOE
Oké. Akkor most mondja el nekem úgy, mintha egy két éves lennék, mert van itt valami, ami egyszerűen nem fér a fa fejembe:…"

A *Philadelphia - Az érinthetetlen* (1993) című film egy jelenetének forgatókönyv-részlete, forrás: http://sfy.ru/?script=philadelphia; letöltve: 2013.01.10.

7
Rasmussen, Steen Eiler: *Experiencing Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 1964

8
Ibid. 7. p.

9
Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez*. Doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011

10
Ibid. 6. p.

11
Ibid. 6. p.

2. Az építészeti praxis kommunikációs kihívásai a felhasználói attitűd válatozásainak tükrében

Egész kutatásom alapvető mozgatórugója általános tapasztalatom arról, hogy akár egyetemi éveim alatt, akár az azóta eltelt folyamatosan praktizáló évek alatt a nem szakmai közönséggel és felhasználókkal való sikeres és/vagy sikertelen kommunikáció kölcsönhatásba lép a tervekkel, azok megvalósításával, megvalósíthatóságával, hovatovább az én szubjektív tervezői elégedettségemmel is.

Steen Eiler Rasmussen dán építészprofesszor Experiencing Architecture című könyvének már az előszavában kifejti[7], hogy a kötetet célja úgy megírni, hogy akár egy tinédzser is megértse az épületek és az épített környezet mélyebb értelmezéséhez és megfigyeléséhez adott támpontokat. A könyv másik, a szerző által bevallott célja, hogy a szakmabeliek is olvassák, továbbá Rasmussen szerint az ilyen kötetek fontos célkitűzése kell legyen, hogy bemutassák, elmondják a szakmán kívüli közegnek, mi az, amihez a szakmai közeg oly elkötelezetten viszonyul[8].

2.1. Nézőpontok és a témafelvetés kontextusa

Rasmussen eredetileg 1959-ben írt könyve mutatja, hogy az építészetről való diskurzus és annak szakmai és civil értelmezési strartégiái közötti különbség létezett fél évszázada is és ez nem kizárólag lokális probléma. Mindezeket a felvetéseket és az általam a gyakorlati munka szintjén tapasztalt különbségeket érdemes lehetne tehát tágabb kultúrkörben vizsgálni, hiszen az építészetről való párbeszéd egészen más fejlettségi fokán áll a magyarországi helyzet, s egészen más állapotok jellemezőek például Nyugat-Európa országaiban, vagy mondjuk az Egyesült Államokban. Ez azonban igen sok irányba elvinné a fókuszt, így a gyakorlati projektek beágyazottsága okán kutatásomban inkább a magyarországi helyzet vizsgálatára koncentráltam.

Ebben segítségemre volt a MOME Doktori iskolában töltött aktív, 2011-2013 közötti folyamatos konzultációk lehetősége Vámos Dominikával, akinek Főszerepben az építész című, 2011-es doktori értekezése az építész szerepkörök és identitás kérdésében behatóan foglalkozik az építész szakma és a civil szféra nézőpontbeli különbözőségeivel[9]. Vámos Dominika értekezésében kifejti, hogy folyóirat szerkesztőként azt tapasztalta, hogy egy építészeti produktum publikációja során a szerksztői munka nagyobb része a "héttérben sorakozó lélektani, szociológiai, filozófiai és egyéb, a konkrét témához csak közvetett módon kapcsolódó tényezők összekuszálódott halmazában"[10] való eligazodást jelenti, "hogy a bemutatás a valódi megértést és kommunikációt szolgálhassa"[11].

12
Ibid. 7. p.

13
ibid. 8. p.

A magyarországi folyamatokat, a modern kori magyar építésztársadalom szakmaszociológiai tanulmányozását az 1945 utáni időszak eseményeitől indította, majd az 1956 utáni folyamatokkal folytatta és jutott el az 1970-es és 1980-as évekig, ahol a MÉSZ elnökségi jegyzőkönyveit és a dokumentált építészeti vitákat tanulmányozva kijelentette, hogy "Az építész és a "civil" társadalmi közeg szemléletbeli dichotómiája lényegében szétválaszthatatlan a modern építészet genealógiájától, és ennek a fenntarthatatlan feszültségnek törvényszerű következménye az építész szerepkör, szakmai identitás folyamatos változása, átértékelődése is. Ez tehát nem mai, és nem magyar jelenség."[12] Mindezek mellé illeszthetőek a korszakkal párhuzamosan alakuló nemzetközi építészettörténeti és építészetelméleti folyamatok, melyre a Magyarországon élő építész társadalom még az izolált és eltérő politikai közegben is figyelt. Vámos Dominika mindezt így összegzi:

"A modern építészet tehát megszületése pillanatától kezdve magán viselte a szakma és a nagyközönség kölcsönös idegenkedésének áldását és terhét, hiszen az avantgárd kiáltványok éppen a közízléssel való szakításból merítették erejüket. A problematikus viszony enyhítése azonban … hamarosan elkerülhetetlen feladattá vált, így az ideológiai alapvetés, a publicisztika, a verbális és vizuális értelmezéstechnikák, műfajok segítségül hívása, szofisztikált alkalmazása mindenkor immanens részét képezte az új építészet szélesebb körű elfogadtatásának."[13]

A két nézőpont különbözősége okán a szakmagyakorló közeg és a felhasználói oldal közötti kommunikáció gördülékenysége, az értelmezések közelítése nem bízható pusztán az épített elemekre, vagy éppen a megépült építészeti objektumokra. Mindezzel párhuzamosan a szinte kizárólag a vizualitásra építő építészeti komunikáció kiüresedése figyelhető meg napjainkban.

2.2. A befogadói élmény, mint lehetséges támpont

A felhasználói oldal és a szakmai közeg értelmezési strartégiáinak különbözősége létező eleme az építészeti kommunikációnak. Az egymáshoz való közelítés és egy vállalhatóan közösebb platform megteremtésére irányuló kísérlet lehetőséget teremthet egy kétirányúbb kapcsolatteremtésre: ez párhuzamosan indítható az építész önnön szubkultúrájából való kimozdításaként, illetve a nem-építész releváns tudását aktivizáló lépésekben. A közelítés, a közös platform-keresés szempontjából építészként elengedhetetlen a befogadói közeg, a felhasználók észlelési és értelmezési lépéseinek behatóbb ismerete. E vizsgálat voltaképpen arra irányul, hogy az építészetet befogadó társadalmi közeg vizualitása, kommmunikációs csatornái és értelmezési platformjai milyen rendszerek mentén és behatások alapján változnak és működnek a társadalmi és kulturális térben, s ennek eredményeképpen a felhasználó, vagy befogadó megközelítése hogyan értelmezhető újra.

A felhasználók szemléletének integrációja az építészeti érzékelésbe megközelíthető a

14
Dúll Andrea: *A környezetpszichológia alapkérdései: helyek, tárgyak, viselkedés.* Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2009

15
Pennartz, Paul & Elsinga, Marja: *Adults, Adolescents, And Architects Differences in Perception of the Urban Environment.* Environment and Behavior. 22. 675-714., 1990., 10.1177/0013916590225006, letöltve: 2021. május 21.

16
Groat, Linda N: *Carbuncles, Columns, and Pyramids: Lay and Expert Evaluations of Contextual Design Strategies.*, 1994. 10.1007/978-1-4615-2658-2_15., letöltve: 2021. április 17.

17
Gifford, Robert & Hine, Donald & Muller-Clemm, Werner & Reynolds Jr, D'Arcy & Shaw, Kelly T.: *Decoding Modern Architecture. A lens model approach for understanding the aesthetic differences of architects and laypersons.* Environment and Behaviour, Vol. 32. No.2., March 2000, 163-187. p.,10.1177/00139160021972487., letöltve: 2021. május 24.

környezetpszichológia tudományterülete felöl. Az Egyesült Államokban az 1960-as években induló, a pszichológia irányából többek között az építészet felé is közelítő elemzések, alkalmazott kutatások keretében figyelik meg a környezet viselkedésre kimutatható hatását, azaz a vizsgálat tárgya az az alapvető felismerés, hogy az emberek eltérő környezetekben eltérően viselkednek. Dúll Andrea A környezetpszichológia alapkérdései: helyek, tárgyak, viselkedés című könyvében kifejti, hogy Magyarországon nem állnak rendelkezésre széles körben végzett olyan módszeres felmérések, kutatások és adatrögzítések, melyek az építészek számára a tervezési és kommunikációs folyamatokba megfelelően integrálható módon adnának értékelhető információt a felhasználók értékelési, kötődési folyamatairól.[14]

Ugyanakkor a nemzetközi viszonylatban évtizedek óta végzett ilyen irányú vizsgálatok különféle megközelítéseket definiálnak: léteznek olyan elméletek, melyek már eleve például az építészeti produktum megítélésében is külön befogadói csoportként vizsgálják a laikust és a szakmabelit, és így főként a megítélés különbözőségeit elemzik. E kutatások megállapítják, hogy nem feltétlenül tekintik összevethetőnek, összehasonlíthatónak az esztétikai értékítéletet az így definiált befogadói csoportok esetében, hiszen a szakmai csoport véleménye egy edukációs folyamat eredménye, ezáltal egységesebb is, mint a laikus felhasználóké. Ide tartoznak például Paul Pennartz és Marja Elsinga kutatásai[15], illetve Linda N Groat vonatkozó elemzése[16] is.

Számtalan kutatás vizsgálja a fizikai környezet érzékelését tipologizálás szerint, azaz az épített környezet egy-egy elmére koncentráló vizsgálatok eredményei szerint rendszerezi az észlelést és az értékítéleteket. A tér egyes elemeinek, alakjának, épülettípus és funkció közötti összefüggésre való reflektálás alapján elmondható, hogy a laikusok és az építészek mást-mást látnak meg egy épületen vagy egy adott építészeti részletben. Hasonló eredményre jutnak e kutatások is, miszerint a két csoport által pozitív értékítélettel ellátott típusok szinte soha nem egyeznek[17].

Mindezek a doktori kutatásom szempotjából fontos felismerésként hatottak a gyakorlati projektek megkomponálásában is. Az építészeket és laikusokat elválasztó és főként a tetszés-nem tetszés irányából közelítő érzékelési stratégiákat bemutató módszertanok tervező építészként szűkítik egy közös platform, vagy méginkább a közelítés lehetőségét. A pusztán a tetszés-nem tetszés irányából való megközelítés egy gyors ítélkezési folyamatra helyezi a hangsúlyt, s veszi el a teret egy párbeszéd beillesztésének lehetőségétől.

Fontos megállapítás, hogy a nagy arányban kimutatható eltérést a szakmabeliek és a laikusok értékítéletét illetően tervezőként el kell fogadnunk, méginkább a gyakorlati munka során érdemes tudatosan készülni e felmerülő különbözőségre, ám talán még fontosabb, hogy mindezt a folyamat részeként tudjuk értelmezni.

A gyors ítélkezési folyamatra koncentráló kutatások a jelenlegi társadalmi-kulturális térben további problámákat vethetnek fel: kifejezetten az elmúlt két-három évtizedben olyan mennyiségű és gyorsaságú vizuális inger éri a felhasználót, melynek kezelését a vizuális kultúrában gyakorlott szakmabeliek is nehezen tudják kordában tartani, nemhogy a laikus közönség. Az internetes platformokon és egyéb vizuális felületeken detektálható képi világ mennyisége és sebessége

18
Illés Anikó: *Képek elemzése és befogadásvizsgálata - észlelés, tetszés, viszonyulás.* PhD disszertáció, PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola, 2008., 12. p.

19
Rasmussen, Steen Eiler: *Experiencing Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 1964, 10. p.

20
Ibid. 14. p.

21
Moholy-Nagy László: *Látás mozgásban.* Budapest: Műcsarnok-Intermédia, 1996, 271. p.

22
Ibid.

23
Schwarzer, Mitchell. *Zoomscape.* New York: Princeton Architectural Press, 2004. 13. p.

24
Ibid.

a felhasználót a rendkívül gyors döntési helyzetek felé koordinálja. Mindez azonban pont a folyamatok kölcsönös megértését korlátozza.

Fentiek következtében a gyakorlati munkában a figyelmem inkább azon kutatások és elméletek felé fordult, melyek a befogadói érzékelést a tárgy és az azt megítélő személy közötti viszonyulás irányából közelítik meg, azaz feltételezik egy kontextus meglétét és a befogadót aktív szereplőként, a folyamatot alakító partnerként értelmezik. A környezetpszichológia és a művészetpszichológia irányából is ismertek ilyen irányú befogadói értelmezési módszertanok, erre utal Illés Anikó is PhD disszertációjában, miszerint létezik a "műalkotásokat és műélvezőket együttesen tekintő, azok interakcióit, egymásra hatását vizsgáló kísérletek csoportja"[18]. A befogadás szempontjából Illés Anikó a tetszés-nem tetszés vizsgálata helyett inkább javasolja a viszonyulások mentén történő elemzéseket és a produktum okozta élmény szerves részének tekinti és az élményt alakító tényezőként gondol a megítélést végzőre is.

Az attitűdben, kontextusban való gondolkozás, a befogadás folyamatként való értelmezése lehetőséget teremt egy párbeszéd (be)illesztésére, továbbá párhuzamba állítható az építészti produktum sajátos érzékelésével, azzal a dimenzióval, hogy a megítélendő végtermék nem egy statikus kép, hanem egy mozgásban értelmezhető entitás.

Rasmussen könyvében többször él egy adott kommunikációs asszociációval: filmszerűen jár be egy-egy házat, dramaturgia alapján mutatja be a vizsgált épületet, sőt egy adott ponton az építészt konkrétan egy színházi producerhez, rendezőhöz hasonlítja[19], majd az építészetet a szervezés, rendezés művészetének nevezi, és egy olyan dokumentumfilmhez hasonlítja, ahol nem híres színészek, hanem átlagemberek játsszák az összes szerepet[20].

Moholy-Nagy László szerint pedig bármelyik művészi alkotásnak mérlegelnie kell saját médiuma specifikus lehetőségeit, már amennyiben minőséget, belső kvalitást akar elérni[21]. Az építészetben a mozgás a mű tapasztalásának közvetlen eszköze, a dramaturgia a fény és a folyamat ábrázolásának eszköze, az álló kép mozgásba lendítése. A film az építészet valóságát mutatja meg, a fotó a valóság egy szeletét. Az építészet médiuma a mozgás[22].

„Hogyan látjuk, érzékeljük az építészetet a mozgás és a média technológiai eszközein keresztül?"[23], teszi fel a kérdést Mitchell Schwarzer Zoomscape című könyvében. Bevezeti egy új érzékelési típus, az ún. turista-látásmód fogalmát, mely nem csak egy újfajta utazási szokás következtében létrejövő város-, tér- és építészetérzékelést definiál, hanem a médiumon keresztüli érzékelést is jelenti. A film, a fotó, a vasút, vagy a repülőgépek és az internet, az azokon készült és rajtuk keresztül közvetített filmek, fotók az építészeti tér és érzékelés dimenzióinak végtelenségét hozták létre, a felhasználó nem lehet más, mint turista vagy kukkoló, s ez az új szerep határozza meg az érzékelés mikéntjét[24].

Ezzel párhuzamosan megjelenik a tér események sorozatának függvényében való értelmezése. A tér minőségét nem feltétlenül építészeti kialakítása határozza meg, hanem a bennük történő események minősége, a tér azon képessége, hogy milyen események számára tud (flexibilisen) helyet biztosítani. A tér tehát események "tárolására" alkalmas entitás, esemény-szikrák gyújtópontja. A felhasználó számára a tér voltaképpen háttere lesz a térben

25
Studio Sputnik: Snooze. *Immersing architecture in mass culture*. Rotterdam: NAi Publishers, 2003.

26
Gilmore, James H., Pine, B.J. II, *The Experinece Economy, Work is Theatre & Every Business a Stage.* Boston: Harvard Business School Press, 1999., 16. p.

27
Studio Sputnik: *Snooze. Immersing architecture in mass culture.* Rotterdam: NAi Publishers, 2003. 16. p.

28
Ibid. 44. p.

29
Ibid. 44-57. p.

30
Pallasmaa, Juhani: *A bőr szemei. Építészet és érzékek.* Budapest: Typotex, 2018

zajló folyamatoknak. A folyamat maga, annak minősége, az esemény megtörténtének léte és kvalitásai alapján definiálódik a tér. A befogadó számára az esemény az átélés pillanatában eredeti, megismételhetetlen, elengedhetetetlen tulajdonsága az egyszeriség és a véletlenszerűség. Mindez megadja a különlegesség élményét is, melynek csak egy szelete a tér maga és a befogadást az építészet irányából megközelítve érzéki, érzékelési folyamatok összességeként definiálja. A felhasználó számára a tér az élmény hozzáadásával kapja meg sajátos auráját.

A befogadói oldal élmény alapú definiálására tesz kísérletet a holland Studio Sputnik is, Snooze. Immersing architecture in mass culture című könyvében[25] ahol hivatkozzák a Gilmore és Pine által definiált élmény-gazdaságot, mely megváltoztatja a felhasználót is, aki a mindennapi dolgok immateriális becsomagolásán keresztül tapasztalt élményhalmazon szocializálódik[26]. A környezet tehát véleményük szerint élmények halmazán keresztül válik értelmezhetővé, így felteszik a kérdést: az élmény lesz-e a tervezési alapelv[27]? A válaszuk e kérdésre az "Ing the Building" koncepciója, azaz voltaképpen a terek és az építészet brand-ként való megközelítése, s bevezetik a nyitott és zárt sajátlagosság fogalmát[28]. A nyitott sajátlagosság, vagy specifikum megengedi a felhasználó számára a szabad, nyitott interpretáció lehetőségét, míg a zárt sajátlagosság esetében előre meghatározott az üzenet, kizárólagos annak értelmezhetősége. A nyitott sajátlagossággal rendelkező üzenetek esetében a felhasználó szabad asszociációs képességére van bízva az üzenet végső dekódolása, az élmény-tartalom megtalálható az üzenetben, jelen van, de annak interpretációja szabad gyökökkel rendelkezik[29]

Megközelítésükből a kutatásom szempontjából releváns, hogy a felhasználót, a befogadót egy szabad asszociációs képességekkel rendelkező partnerként értelmezik, és felhívják a figyelmet a tervezésben e szempont beépíthetőségére. Az élmény-tárdsadalom és az élmények szinte mindenekfeletti kizárólagosságát azonban építészeti léptékben és főként a tervezésben problematikusnak látom. Az élmény beillsztése a folymat kommuniációjába nem feltétlenül és szükségszerűen eredményezi az építészet élményesítését. A folyamatba való élményszerű befogadói integrálás alkalmazásakor kifejezetten e gondolatmenet mentén fontos felismerni, hogy mindez ne az építészeti produktumra legyen hatással, hanem a felek közötti kommunikációt segítse.

Az építészeti produktum érzékelését és az ehhez kapcsolható élményszerűség összefüggéseit árnyalja és mélyíti Juhani Pallasmaa A bőr szemei című kötete[30]. Pallasmaa eredetileg 1996-ban írott könyve lényegében azzal a felismeréssel foglalkozik, miszerint öt érzékszervünk ellenére az építészet és a design területén miért emelkedett ki ennyire dominánsan a látás. Pallasmaa úgy véli, hogy a látáson túli másik négy érzékszerv ilyen mértékű háttérbe szorulása az alapvető oka annak, hogy az építészet kiürült és már nem képes inspiráló, befogadó térélményt biztosítani. Pallasmaa így foglmaz: "Egy építészeti művet nem elkülönült retinális képek sorozataként tapasztalunk meg, hanem teljes anyagi és szellemi valójában… A számítógépet általában egyedülállóan hasznos találmánynak tartják, ami felszabadítja az emberi képzeletet és megkönnyíti a hatékony tervezői munkát. Szeretném kifejezni komoly fenntartásaimat ezzel kapcsolatban… A számítógépes képalkotás fokozatosan ellaposítja képzelőerőnk nagyszerű,

31
Ibid. 13-14. p.

multiszenzorális, szimultán és szinkron képességeit, amikor a tervezői folyamatot passzív vizuális manipulációvá, retinális kalanddá züllleszti."[31] A fenti idézet jól szemlélteti a doktori kutatásom gyakorlati projektjeinek szemléletmódját. A könyvet párhuzamosan olvastam a mestermunkát bemutató fejezetben taglalt Ábránd esettanulmány irodai munkáival, és egyfelöl visszaigazolva látszott azon elképzelésem, hogy valaminek, azaz sokmindennek meg kell előznie a képi kommunikációt, másfelől pedig inspirációt adott a gyakorlati projektekbe mindinkább a képiség világából kitekintő elemek beillsztésére.

Az építészeti érzékelés mozgáson túli dimenzióhoz való kapcsolódás lehetséges pontjait segít definiálni Pallasmaa munkája és olvasatomban lehetőséget ad feltárni a mozgáson és élményen túli, valamiféle teljességi, illetve atmoszferikus összetvő jelenlétét. Ez a tervezésnek is része és a tervezési folyamatot kommunikáló eszköztárnak is része lehet. A gyakorlati projektek esetében a látványtervek és képi kommunikáció elhagyása a befogadót és a tervezőt is újfajta, mégis ösztönösen meglévő érzékek használata felé tereli. A kép kiiktatása új platformokat indukálhat és erre építhetőek a közelítő kommunikációs folyamatok is. A befogadóval való, építészetről folytatott párbeszédben is helyet kaphatnak a multiszenzorális megközelítések.

A befogadó ösztönös tudására építhetünk így, azaz aktivizálhatjuk a releváns érzékeit a kommunikációs platform módosításakor. Pallasmaa könyve és az érzékek és szenzoralitás általános érvényű tapasztalásai a gyakorlati kísérleteket a játékosság, önfeledtség, a felfedezés szinte gyermeki dimenzióira építő elemek kidolgozása felé terelte. Mindezek az élmény új dimenzióit nyithatják meg a befogadóval való közös párbeszédben.

"Wham! Zoom! Zing! Rave! - and it's not Ready Steady Go, even though it sometimes looks like it. The sound effects are produced by the erupting of underground architectural protest magazines. Architecture, staid queen-mother of the arts, is no longer courted by plush glossies and cool scientific journals alone but is having her skirts blown up and her bodice unzipped by irregular newcomers which are - typically- rhetorical, with-it moralistic, mis-spelled, improvisatory, anti-smooth, funny-format, cliquey, art-oriented…"

"Wham! Zoom! Zing! Rave! - és ez nem Ready Steady Go, még ha néha úgy is néz ki. A hangeffekteket az underground, protestáló építészeti magazinok kitörése okozza. Az építészetnek, a művészetek szelíd anyakirálynőjének már nem csak a plüss glosszák és a menő tudományos folyóiratok udvarolnak, hanem fellibbentik szoknyáját, mellényét kibontják e szabálytalan jövevények, amelyek jellemzően retorikusak, ezzel-azzal-morálisak, félrebetűzöttek, improvizatívak, antisimogatóak, vicces formátumúak, klikkesek, művészetközpontúak…"

Banham, Reyner: *"Zoom Wave Hits Architecture"* in Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X*. Barcelona: Actar, 2010, 6-7. p., eredetileg in New Society, 3 March 1966, 21. p

3. Kritikai gyakorlatok és műfaji határátlépésre való törekvések az építészeti kommunikációban és módszertanban

Az építészeti tartalom közvetítő elemét, a médiumot vizsgáló fejezetben szándékosan eltávolodok az építészeti szakmát jellemző általános ábrázolásmódok vizsgálatától, és olyan kommunikációs lehetőségeket és stratégiákat emelek be a módszertani diskurzusba, elsősorban nemzetközi példák bemutatásán keresztül, melyek az elmúlt évtizedek társadalmi folyamataira reflektálva létesítenek kapcsolatot az egyes szereplők között. Az építészeti produktumot, a tervet, annak megépüléséig tervezője a legtöbb esteben, nagyon kevés kivételtől eltekintve, valamilyen választott formában leképezve kommunikálja.

Általános, vagy másképpen fogalmazva hagyományos kommunikációs elemként definiálhatunk minden olyan, az építészet ábrázolására alkalmas médiumot, mely történetisége folytán eredendően leíró jelleggel ábrázolja a tervet.

Az első csoportba tartoznak az építészeti terv dokumentálására alkalmazott rajzok, tervrajzok, melyek a bevatakozás léptékétől és részletezettségétől függően mutatják be, ábrzolják a tervet, valamint azt bizonyos méretarányban bemutató makettek is. A tervrajzok és makettek kezdeti, az építést segítő és irányító funkcióján túl, hamarosan közvetítő szereppel is gazdagodtak. Az építészet mestreségét űzők sokáig tanulják a tervrajzok, méretarányok és makettek megalkotásának és értelmezésének folyamatát. A képzés folytán ezen eszközökkel tanulnak meg "kommunikálni". Tervek, tervrajzok és makettek segítségével mutatják be terveiket, elképzeléseiket egymásnak és mestereiknek, így elsődleges és leginkább kézenfekvő kommunikációs elemként tekinthetünk rájuk. A doktori kutatásom és e dolgozat keretei nem terjednek ki a hagyományos ábrázolásmódok részletes vizsgálatára. Ezekre, mint a rendelkezésre álló elsődleges és alapvető eszköztárra tekintek. Mind az építész szakmát gyakorlók, mind pedig az építészekkel közvetlen kapcsolatba kerülő megbízók ismerik és forgatják ezen eszközöket. A kutatásom szempontjából inkább releváns lehet az a kérdés, hogy miért is tudná ugyanolyan módon értelmezni e rajzokat a megbízó, vagy a felhasználó? A nézőpontok különbözőségének előző fejezetben történő taglalása is rámutat arra a lehetőségre, hogy a két szereplő a rendelkezésre álló kommunikációs eszköztár alapvető elemeit nem ugyanolyan mértékben ismeri.

A második csoportba tartoznak azok a hagyományos kommunikációs elemek, melyek a társművészetekből emelnek át technikákat és arra építve mutatják be az építészeti gondolatot. Az építészetet térbeliségében ábrázoló látványtervek, perspektivikus ábrázolások adott, a tervező által szerkeszett és a tervből kiragadott térrészletek képi kivetüléseként értelmezhetőek. Mindezek a digitális technológiák fejlődésével számítógépes látványtervekké fejlődtek, szinte fotórealisztikus ábrázolásmóddal, akár filmszerűen bemutatva egy-egy tervet. A fotográfia és film

32
Gyürki-Kiss Pál: *Képszerűség az építészetben.* in Architectura Hungariae, Budapest, 1. évf. 4. sz., 1999,
forrás: http://arch.et.bme.hu/arch_old/kortars4.html#3,
letöltve: 2021. május 17.

megjelenése és aktív beépülése az építészeti dokumentálás folyamataiba az elkészült építészeti produktumról így áthelyeződhetett a valósághű látványtervek és animációk megalkotásába. A kortárs eszköztár lehetőséget ad a meg nem épült terv teljesen valósághű ábrázolására. A kutatásom mindemellet arra is keresi a választ, hogy bár közel három évtizede léteznek e rendkívül látványos és "felhasználóbarát" eszközök, a nézőpontok közeledésében mindez nem feltétlenül mutatható ki.

Az építészet a társművészetekkel együtt bekapcsolódott továbbá a kiállításokon, könyvekben, folyóiratokban, interneten, stb., keresztül történő kommunikációs folyamatokba is, azok megjelenésétől kezdve, eszközként használva főként a fentebbi csoportokban definiált elemeket. A doktori kutatás során az építészet ilyen bemutatását szintén alapvető kommunikáiós platformként értelmezem és hagyományos elemként tekintek mindezekre. A következőkben azokat a folyamatokat és példákat vizsgálom, amikor e hagyományos kommunikációs platformokhoz egy-egy radikális elem vagy elképzelés kapcsolódik és a kommunikáció folyamatába beépülnek e műfajokat átértelmező, vagy átlépő hatások. A vizsgálat arra irányul, hogy milyen társadalmi és kulturális folyamatok idézhetnek elő ilyen műfaji határátlépéseket és mindezek hogyan hatnak vissza az építészeti tervezésre?

3.1. A képiség és vizualitás kritikai megközelítése az építészet kommunikációs stratégiáit illetően

Mielőtt a következő fejezetekben kitérek a doktori kutatás során vizsgált műfaji határátlépésekre és azokra a folyamatokra, melyek a nézőpontok közelítésére törekedtek, vagy éppen a szakma és a civil szféra közötti kommunikáció kizökkentésére irányultak, szükségét érzem kvázi kiinduló pontként bemutatni azt a sajátos jelenséget, hogy hiába lettünk képesek a valósággal szinte teljesen megegyezőnek látszó képeket, látványterveket készíteni és akár valóságosnak tűnő virtuális sétákat tenni a tervezett terekben, lényegiségét megragadva mindez nem feltétlenül vált az építészet kommunikációs képességének előnyére. A kutatásom fókusza továbbra sem az építészeti látványtervek és képek kommunikációs vizsgálata, ám fontosnak tartom bemutatni pár gondolat erejéig, hogy miért vizsgálok éppen azokon túlmutató eszközöket és lehetőségeket, melyek akár módszertani megközelítéssé állhatnak össze.

A vizualitás és a képi világ dominanciája, kiegészülve az egyre nagyobb arányban jelen lévő digitális tartalommal és annak fogyasztásával, az e mögött meghúzódó globalizációs folyamatok, a fogyasztói kultúrára és a tömegkommunikációra épülő társadalmi berendezkedés hatására a képek és azok mögöttes, valódi tartalmának megítélése, értelmezése megváltozott. Mindezen hatásokat az építészet sem kerülheti el, hiszen része a kortárs, mindenkori kulturális térnek.

Gyürki-Kiss Pál 1999-ben, az Architectura Hungariae első évfolyamának negyedik

33
Ibid., kurzív az eredeti szöveg szerint

34
Ibid., kurzív az eredeti szöveg szerint

35
Ibid.

36
Ibid.

37
Ibid.

38
Ibid.

számában megjelent írása[32] behatóan foglalkozik az építészet képszerűsűgével. A cikkben Gyürki-Kiss nem pusztán arról a tényről értekezik, miszerint az építészet egy vizuális műfaj, hanem dolgozata "egy szűkebb területre, egy viszonyra és főleg annak következményeire kíván fényt deríteni, *amely építészet és művészet közt szövődik korunk kulturális logikája szerint, s amelynek adekvát kulcsfogalma a képség.*"[33] Gyürki-Kiss bemutatja korunk elképiesedésének tendenciáit, és írásában leszögezi, hogy "a kultúra képi fordulatára reagáló építészet szándéka nem más, mint az *eltűnés, elanyagtalanítás, transzparentálódás, a szimuláció létébe való áttűnés; vagyis mindazon jelenség, ami a képek esztétikájába forduló művészetet* jellemzi. S ez a lényeg: az építészeti képszerűség jelenségének magyarázatához a 'művészet vége' jelenség értelmezése vezethet el bennünket; konkrétan az a folyamat, amelyben a művészet reneszánsz óta hagyományozott modellje felbomlásának lehetünk tanúi, s ahol a művészet feloldódik a képek terjedésében, esztétikájában - ez tulajdonképpen a kultúra 'elképiesedésének' (egyik) nagyon fontos mozzanata."[34]

A cikk első felében Gyürki-Kiss mélyrehatóan bemutatja azt a folyamatot, ahol az első és legfontosabb tett, hogy a művészet saját lényegét tette önnön tárgyává. Véleménye szerint a másik fontos lépés volt a művészet évszázadokon át hagyományozott fogalmának lebontásában magas és populáris művészet határainak egybemosódása. Kijelenti továbbá, hogy egy következő lépésben pedig megkérdőjeleződött az intézményes művészeti háttér, az institúció joga arra, hogy irányt mutasson művészet kérdésében[35]. Közeledve az építészetre vonatkoztatható megállapítások felé, kitér a vizualitás eredetlegességére, nyilvánvalóságára és hangsúlyozza, hogy "Korunk megszállott képalkotása tehát egyáltalán nem új jelenség: a döntő változás inkább a képek terjedési logikájában van, ahogy közegükben viselkednek, s persze nem utolsósorban mennyiségükben."[36] Baudrillard-ra támaszkodva kölcsönveszi és leíró jelleggel alkalmazza jelen korunkra a transzesztétika kifejeztést, utalva a vizualitás szimulációs jellegére és jelszerűségére.

Megállapításait még az internet és a különböző social media felületek által generált tartalomfogyasztást megelőzően szögezi le, húsz év távlatában pedig látható hogy mennyire általánossá vált az, hogy "ma gyakorlatilag csak a képek bűvölete maradt, a hálózatokon keringő képek özöne, ahol a képek a legcsekélyebb jelentéssel bírnak; banális képek nyom, következmény, üzenet nélkül. S mindez a továbbítás logikájából következik: annál gyorsabban, sikeresebben terjeszthető valami, minél kevesebb jelentést hordoz, ha tartalma transzparenssé válik, továbbá ha a befogadó érzéketlenné válik."[37] Kutatásom során az alapkérdés feltevéskor és a gyakorlati megvalósítás során is tapasztaltam, hogy "A néző viszont többszörösen védtelen: egyrészt a kép valóságosnak látszik, hiszen dokumentum-értékű, másrészt a felkeltett szórakozási igény le is fegyverzi, mivel a szórakozás feltétele, hogy levetkőzzük kritikai beállítódásunkat."[38]

Gyürki-Kiss a dolgozat további részeiben a fenti jelenségek építészetre gyakorolt hatását vizsgálja és képszerű építészetről beszél, képernyő házakról, lopakodó és transzparens házakról. Olvasatában mindaz, ami a kortárs kulturális térben történik, az épületek megjelenésén is tettenérhető. A kutatásom során engem ugyanez a jelenség az épület, az építészeti produktum megszületéséig elvezető tervezési és ahhoz kapcoslódó módszertani és kommunikációs folyamatra vonatkoztatva foglalkoztatott.

39

A teljesség igénye nélkül az előbbire példa Katona István: *Önmagukat Magyarázó Épületek. Az épületek kommunikációja és a téri tájékozódás biztonsága* című 2017-es doktori értekezése, az utóbbira pedig Marosi Bálint: *Az építészet, mint nyilt rendszer* című, 2008-ban készült disszertációja.

A fent ábrázolt jelenségek, a képiség kiüresedése, jelentésének és viszonyainak megváltozása hatással vannak magára a tervezési folyamatra és az abban részt vevő felekre is, azaz szükségképpen változásokat idézhet mindez elő a tervezés módszertanában.

Már az előző, a nézőpontok különbözőségét taglaló és a befogadói oldal változásait elemző fejezetben is utaltam arra a felismerésre, hogy nem biztos, hogy ugyanazt a mondanivalót "beszélik el" az épületek a befogadó, felhasználó számára, mint amit az építész, vagy a szakmabeli közönség számára. Ezt az ellentmondást ki lehetne oltani azzal a túlságosan általános megállapítással is, hogy ahány befogadó, annyi értelmezés, ugyanakkor mégiscsak megszületik egy kanonizált tartalom, amivel az építészetben jártas szakmabeli közönség többnyire azonosulni tud, illetve ezzel párhuzamosan beszélhetünk a befogadói oldalon értelmezhető, pl. a modern építészet egyes alkotásainak, vagy akár a magyarországi 1950-es évek szocialista-realista, vagy az 1960-as és 1970-es évek szoc-modern építészetének nem-tetszést és nem-értést kiváltó értékeléséről. Éppen ezért fordultam a doktori kutatás során az építészetet kizárólag annak produktumán keresztül történő értelmezése felöl inkább a folyamatra, melynek során maga a tervezett állapot létrejön.[39]

Detektálva ezt a kiüresedési folyamatot, mely a túlzott és általános vizualitásban tapasztalható, érdemes lehet tehát hátrébb lépni, vagy méginkább visszalépni az építészeti produktum megszületésének folyamatához. Hogyan moderálható a párbeszéd és közelíthetőek a nézőpontok e szakaszban, figyelmebe véve, hogy feltehetőleg nem a vizualitás és a képi megjelenés lesz a leginkább hatékony eszköz a feszültségek feloldására, hanem alternatív eszközök használata válhat szükségessé.

3.2. A hétköznapiság tanulságai

A Yale School of Art and Architecture 1968-as őszi szemesztere során kilenc építészhallgató, két várostervező és két grafikus tervező Las Vegas főutcáját, az akkori kommersz archetípusának szélsőséges megtestesítőjét elemezte. Talán nem is a kommersz a legjobb szó: egyszerűen akkoriban az a környezet építészeti szempontból egy érdektelen táj volt és ma sem a kortárs építészeti térkép kiemelt pontja. Az érdektelenre, az átlagosra, a hétköznapi jelenségek építészetre gyakorolt hatására összpontosítottak. Esztétikai szempontokat nem építettek bele a módszertanba, kizárólag azt elemezték, hogyan épül be az akkori kortárs kultúra az építészet eszköztárába. Ez adta a módszertan objektivitását. Egy plusz réteget is bekapcsoltak az elemzésbe: az autós közlekedés okozta érzékelési sebesség hatását az épített környezetre. A közel 60 évvel ezelőtti kutatás ma is releváns. Venturi, Scott Brown és Izenour arra kerestek és adtak választ, hogyan lehetséges kreatívan reflektálni a mindennapi környezetre.

A projekt egyik nem titkolt célja volt, hogy olyan grafikai technikákat is kifejlesszen és felkutasson, melyek a tervezők számára új kommunikációs eszközként beépülve a tervezés

40
Venturi, Robert & Scott Brown, Denise & Izenour, Steven: *Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form.* Cambridge: The MIT Press, 1977

41
Brown, Denise Scott: *Having Words*. London: Architectural Association, 2009., 41-42. p.

folyamatába, új módszertanként is használhatóak lehetnek. Elemzésük és megállapításaik gyűjteménye a Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form című könyv[40].

Scott Brown szavait idézve, akkoriban őket a pluralizmus, a multikulturalitás, a szociális szempontok, a szimbolizmus, az ikonográfia, a tisztátalan művészet, a pop art, a populáris kultúra, a kulturális relativizmus, a mindennapi amerikai táj, a történelem értése és meg nem értése, Olaszország, a történeti manierizmus, a kényelmetlenül direkt tervezői megoldások, a kényelmetlenül indirekt tervezői megoldások és az akkori manierista szabályszegés érdekelte[41]. Véleményük szerint az építészek számára legalább annyira fontos analizálni és dokumentálni a kortárs városi tájképet, mint amennyire egyértelműen fontosnak véljük például középkori európai városok magjának elemzését, fizikai formájának történeti kialakulását. Látásmódjukban a kortárs kultura által hagyott nyomok figyelmen kívül hagyása saját kultúránk elhanyagolása.

Vizsgálatuk a doktori kutatásom szempontjából azért érdekes, mert ugyan azt kutatták, hogy az elkészült épületek mit és hogyan kommunikálnak, mégis radikális nézőpontbeli paradigmaváltást idéztek elő és hívták fel a figyelmet a mindennapiság építészeti tanulságaira. Másrészt kutatásuk célja a módszertanba beépíthető eszközökre vonatkozó alternatív megoldások megtalálására irányult.

Az épületre, mint kommunikációs jelrendszer-együttesre tekintettek: Venturi, Scott Brown és Izenour létrehoztak egy jel-szimbólum-épület hányadost és az épületek kommunikációs képességét ez alapján vizsgálták. Az autós közlekedés beépítése miatt mérföld-határokat is beépítettek a vizsgálatba, mely megadta, hány mérföld/óra sebességnél érzékelhető az épület kommunikációs szempontból. Ez a szempont európai szemmel sokkal nehezebben értelmezhető, mint az autós közlekedési kultúrára épülő amerikai tájban. Mindezek alapján három féle kommunikációs tulajdonságot különböztettek meg:

1. SZEM-hatás: az épület szimbólum, önmagában szimbolikus a megjelenése, s így nem mint épületet, hanem mint felnagyított formát érzékeljük.
2. W-hatás: az épület építészeti léptékű feliratok segítségével kommunikál, a direkt kommunikációt alkalmazva szinte nyelvtani élményt nyújt.
3. HÁZ-hatás: az épület építészeti eszközökkel teremt kapcsolatot, ebben az esetben építészeti alkotásként értelmezzük és a hagyományos épített elemrendszert érzékeljük.

Elemzéseikből egyértelműsíthető, hogy minél nagyobb arányt kap egy épületen a SZEM- vagy W-hatás, annál kisebb lesz az épület HÁZ eszközökkel értelmezhető kommunikációja, ám annál tisztábban olvasható az üzenet. A közönség sokkal egyszerűbben értelmezi a direkt szimbolikát és a konkrét feliratokat, mint az építészeti eszköztárral megfogalmazott mondanivalót. Mit okoz ez? Egyfelől még jobban mélyíti a szakadékot az építészet és annak közönsége, a felhasználó között, mert olyan eszközöket használ kommunikációra, melyek nem

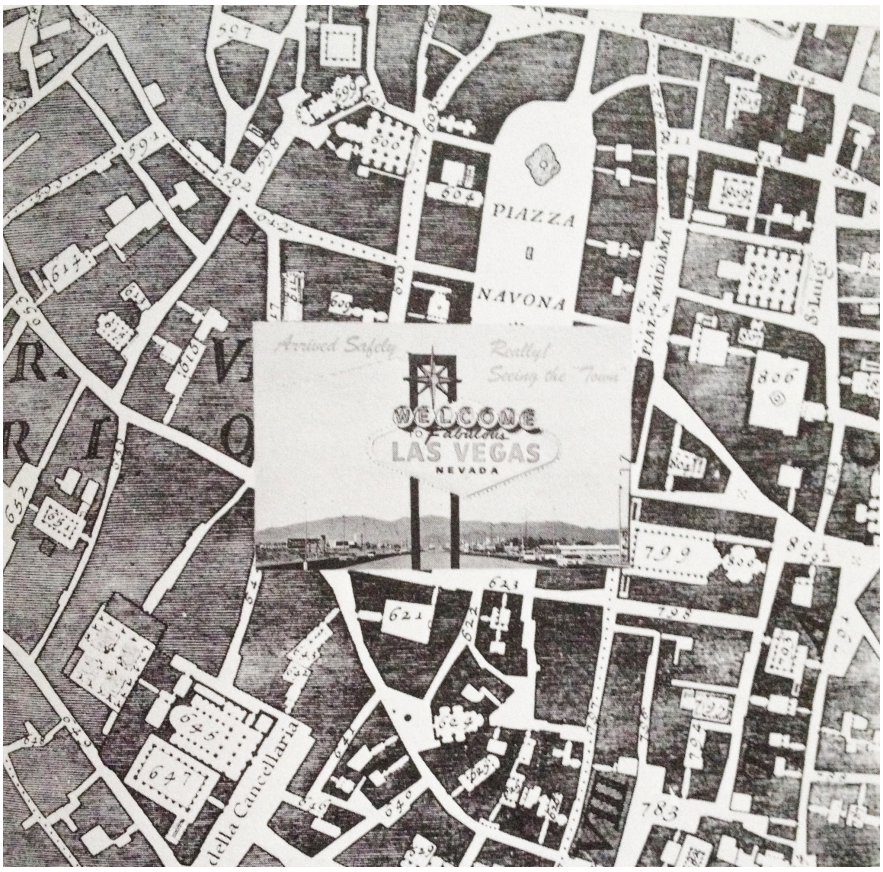

A Nolli-térkép módosított verziója.

Forrás: a szerző a Venturi, Robert & Scott Brown, Denise & Izenour, Steven: *Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form.* Cambridge: The MIT Press, 1977 könyv MOME könyvtári példányából szkennelte 2013. 08. 22-én.

42
Az eredeti szövegben *Duck* és *Decorated Shed*.

43
A térképes elemzésekre épülő módszertanának alapja a Giambattista Nolli által 1748-ban rajzolt Róma térkép, ami azóta Nolli-térkép (Nolli-map) néven vált ismertté. Nolli olasz építész volt és az 1551-ben a Bufalini által korábban készített Róma térképre reflektálva rajzolta meg a város térképét több újítást is alkalmazva. Egyrészt észak felé fordította a térképet (korábban kelet felé tájolt térkép készült), valamint úgy ábrázolta Róma közterületeit és az épülettömböket, hogy a korábbi térképpel ellentétben, Ő a középületek tereit, templomok belső tereit, árkádokat, oszlopsorok alatti tereket is közterületként értelmezte, azaz, Róma valódi köztér-hálózatát rajzolta meg. Venturi, Scott-Brown és Izenour a Nolli-térkép mintájára készítették el a Las Vegas-i főutca, az ún. Strip terület-használati térképét, intézményeket és lakásokat különválasztó térképét, csak a kaszinókat ábrázoló térképét, világítási „watt" térképet, vagy a kizárólag feliratok, jelek elhelyezkedését ábrázoló térképet.

44
Lynch, Kevin: *The Image of the city.* Cambridge: The MIT Press, 1960

45
Az eredeti szövegben *H&O,* azaz *Heroic and Original* és *U&O*, azaz *Ugly and Ordinary.*

edzik a közönség szemét az építészeti eszköztár megfigyelésére, és a tartalom megfejtésére. Másfelől felveti a kérdést: kell-e nyitnia az építészetnek az új SZEM- és W-hatás típusú eszközök irányába, s ha igen, hogyan formálhatja azt építészeti értékké? A válasz akkor egyértelmű igennek tűnt. Az, hogy ez mely esetekben bizonyult értékesnek, több évtizede tartó vita tárgya.

Megszületett a Kacsa és a Dekorált Pajta[42] épülettípusok definíciója is, a könyv új építészeti szótár kialakítására tett kísérletet. Azóta a Dekorált Pajta számtalan formája megtalálható már Magyarországon is, főként Budapest és egyéb nagyvárosok vonzáskörzetében az autós közlekedésre berendezkedett bevásárló negyedekben. A rendszerváltást követő hirtelen megnyílt gazdasági környezet hatására ezek az épületek úgy épülnek be a magyar tájképbe, hogy annak eredetéből nem használnak fel semmilyen támpontot, mi mégis értelmezzük őket.

A tanulmány egyik máig tartó további következménye az építészeti vagy városi léptékű szűrt, tematikus információs alaprajzok, térképek[43] alkalmazása a tervezés folyamatában és a terv kommunikálása során. Ezek alapján születnek építészeti, városépítészeti következtetések és koncepciók, része a tervezésmódszertannak, és része lett a megbízóval és felhasználóval történő kommunikációnak is. Így elemeire bontva képesek a felhasználók is értelmezni egy adott tervet és olyan rétegeit látják városuknak, mely számukra is értelmezhető összefüggésekre világít rá. Kevin Lynch ezzel párhuzamosan publikálta 1960-ban az első mentális térképeket[44], melyek segítettek megérteni a felhasználó által érzékelt városi képet és a város egyénenként jellemző, sajátos és belső használatú grafikai jelrendszerét. Lynch szerint a várost használó és ismerő emberek az utak, kerületek, csomópontok és egyéb városi jelek, vagy elnevezését használva landmark-ok szerint érzékelik a várost. Ez a szemlélet azóta a várostervezés és tájépítészeti tervezés egyik fontos felismerése lett.

Venturi, Scott Brown, és Izenour az építészetet két marginális halmazra osztotta: létezik H&E, azaz Hősies és Eredeti, valamint Cs&Á, azaz Csúnya és Átlagos[45] építészet. Az emberek igen nagy százaléka voltaképpen a második kategóriával találkozik mindennapjai során, abban éli az életét és az határozza meg az épített környezetét, azaz ezekből a vizuális ingerekből táplálkozik, ezek lesznek számára a referencia pontok és adott esetben, ha megrendelőként lép fel, netán az elvárások is. Természetesen nem lehet figyelmen kívül hagyni a történeti európai városok épített örökségének Európa mentális térképére gyakorolt vizuális hatását az amerikai kulturális tájjal szemben.

A Learning from Las Vegas című könyv bevezeti a vizuális szennyezés fogalmát és megállapítja, hogy a jelenség egy dologban nem összevethető egyéb környezetszennyező tevékenységekkel, mint például a légszennyezés: a vizuális szennyezés elkerülhető volna. A könyv leszögezi, hogy a H&O építészek, elemezve az amerikai tájat ellepő vizuális jeleket és képeket, megtanulhatnák jól használni ezt a kommunikációs rendszert, azaz olyan formában integrálni, hogy az vizuálisan nem szennyezi a környezetet.

Kutatásuk nem mérhető és értékelhető az akkori kor szociális és kulturális dimenziói nélkül. Scott Brown szerint jelenleg éppen a radikálisan eklektikus kölcsönözgetés korszakát éljük. Az ízlés és viselkedés kulturális értelmezését a legtöbb építész ignorálja. Szerinte a relevancia a

46
Brown, Denise Scott: *Having Words.* London: Architectural Association, 2009., 156. p.

47
Rattenbury, Kester: *This is not architecture: media constructions.* London: Routledge, 2002

48
Ibid. 7-9. p.

49
Ibid. 9 p.

50
Ibid. 12-21. p.

jó építészet jellemzője, és a történészeket felszólítja a segítségnyújtásra: ne a mai építészeti áramlatok ilyen-olyan megnevezésével és kategorizálásával foglalkozzanak, hanem inkább a kortárs folyamatok olyan mértékű megértésével, mely segíti a jövőre való tervezést[46].

A Learning from Las Vegas gondolatmenetét vizsgálja a kortárs folymatok tükrében a Kester Rattenbury szerkesztésében megjelent This is not architecure: media constructions című könyv[47], melynek elméleti háttere Rattenbury 1990-ben védett doktori kutatása. Témája az építészet és a tömegkommunikáció összefüggéseinek vizsgálata.

Rattenbury válogatott írások gyűjteményén keresztül vizsgálja az építészeti kommunikációban megjelenő, különböző típusú médiumok karakterisztikáját, határait, torzítását, és azt, hogy a reprezentáció eme komplex kultúrája mögött milyen konstrukció rejlik. Ő újságíróként a médiumra koncentrál, nem tervezés-módszertan szintjén vizsgálja e jelenséget. A könyv a reprezentációs eszközök történeti változásait tekinti át és természetesen választóvonalként kezeli a perspektivikus ábrázolás megjelenését, majd a technológiai lehetőségek bővülése (fotó, majd film) során eljutunk az e-technológia koráig. Rattenbury a reprezentációs eszközök tervre és érzékelésre gyakorolt hatásait és kapcsolatát, majd az építészeti publikációk praxisra, tervekre, formátumra vonatkozó összefüggéseit vizsgálja[48].

Rattenbury elválasztja az építészet és az átlagos épület fogalmát, s megállapítja, hogy a reprezentáció eszköztárát felhasználva maga a szakma határozza meg, hogy mi számít építészetnek[49]. Ez alapján viszont praktikusan a felhasználót szinte teljes mértékben kizártuk a kommunikációs folyamatból. A könyv egyik fontos megállapítása, hogy az építészet ma jóval megépülése előtt megítéltetik. A kommunikáció dominanciájának kora előtt az építőmesterek tudását az elkészült épület alapján ítélték meg és hivatkozzuk akár ma is ezt a formátumot, mint a megítélhetőség alapját. A tervrajzok az építés menetét segítették ugyan, de látványtervek, előzetes prezentációk nem befolyásolták az építés folyamatát. Ma látványtervek alapján hozott döntések szerint épül, vagy nem épül egy terv. Az építészeti diskurzus képek, fotók, rajzok mentén zajlik, a reprezentáció alapján ítélünk, s az ítéletet a legritkább esetben a majdani felhasználók hozzák meg. Így számukra egy akár jól előkészített építészeti beavatkozás is ismeretlen és hirtelen élménnyé válhat[50].

Az értekezés második részében, a mestermunkát bemutató fejezetekben láthatóvá válik, hogy a megrendelő nagyon sok esetben korábbi, saját élmények alapján ítél, vagy már látott elemek mozaik-darabkáiból próbálja összeilleszteni a majdani, tervezett képet. A látványtervek értelmezése számára nem hangulati döntések sorozata, hanem sokszor konkrétumnak értelmez olyan részleteket, melyek az atmoszféra megteremtése céljából, vagy éppen valamilyen tervezői, szabad asszociáció eredményeként kerültek a képre.

Kester Rattenbury elméleti munkájának gyakorlati folytatásaként a University of Westminster Építész Tanszékén felállította az ExP kutatócsoportot, más néven az Expreimental Practice-t, ahol három főbb kutatási projekt fut egymással párhuzamosan. Egyfelől ez a kutatócsoport szervezi a Supercrit sorozatot. A könyvsorozat jelentős építészetelméleti teóriák vagy építészettörténeti hatással bíró épületek kortárs kritikai vizsgálatát dokumentálja.

51
Rattenbury, Kester & Samantha Hardingham: *Supercrit #2 Robert Venturi and Denise Scott Brown: Learning from Las Vegas.* Oxon: Routledge, 2007

52
Az egyik Archigram alapító, David Greene vezetésével saját munkáinak kortárs elemzése folyik, valamint annak vizsgálata, hogyan lehetne a mai technológiákkal a közel 30 éves építészeti elképzeléseit megépíteni.

53
http://archigram.westminster.ac.uk

54
A teljesség igénye nélkül néhány példa: Vincent Lacovara és Geoff Shearcroft „Learnind from Milton" design stúdiója a London Metropolitan University-n, Mathieu Borysevicz „Learning from Hangzou" című könyve, Stan Allen két kurzusa a Princeton Egyetemen, a SANAA „Learning from Japan" projektje, vagy Alejandro Zaera-Paolo „Politics of the Building Envelope" munkája, Karin Theunissen stúdiója a Delft University of Technology, vagy akár Stanislaus van Moos „The City as Spectacle: A View from the Gondola" munkája.

55
Vinegar, Aron & Golec, Michael J.: *Relearning from Las Vegas.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009

56.
Ibid. 7. p.

57
Ibid. 9-12. p.

Az elméletek ütköztetése amennyire lehetséges, az alkotó(k) jelenlétében zajlik. Meghívott teoretikusok, kritikusok és diákok vizsgálják az adott téma kortárs relevanciáját és hatását a mai kor építészetére. 2004. március 16-án a University of Westminster egyik előadótermében Robert Venturi és Denise Scott-Brown jelenlétében zajlott az általuk megírt nagyhatású könyv, a Learning from Las Vegas kritikai elemzése[51]. Rattenbury másik két kutatási projektje az ún. L.A.W.U.N projekt[52], valamint az Archigram Archival Project[53]. Utóbbi az Archigram csoport munkájának online elérhetőségét teszi lehetővé. A teljes archívum tisztán digitális formában, korlátozott felbontásban tekinthető meg, főként az Archigram 1961-1974 közötti időszakának szinte teljes grafikai, építészeti és képi anyagaira koncentrálva.

A Learning from Las Vegas által indukált lehetséges módszertani változások elemzésére a könyv hatásaként számtalan ahhoz hasonló, megvalósult program vizsgálata adott lehetőséget[54].

Aron Vinegar és Michael J. Golec Relearning from Las Vegas[55] című könyvükben azt írják, hogy az eredeti könyv, bár címében a városról való tanulásra utal, jelentésében ugyanakkor inkább egy elindulást jelent, a korábban ismert territórium elhagyását, mind építészettörténeti, mind pedig módszertani szempontból. Ők sem, mint a posztmodern építészet kiáltványát taglalják a könyvet, hanem mint egy új építészeti percepció vagy új eszköztár létrehozóját. Kijelentik, hogy a könyv egy nyelvi fordulatot hozott az építészeti diskurzusba. Lehetséges-e az építészetről, mint olvasásról beszélni?[56]

Az épületek szövegként való értelmezésének lehetősége nem a tudással és észleléssel, hanem sokkal inkább érzelmi megközelítéssel párosul: beépül a hangulat és a hatás kérdése. Érdemes-e egy olyan közös tudást beilleszteni az építészeti kommunikációba, mely képes általánosabb, ha úgy tetszik hagyományosabb vagy még inkább közérthetőbb módon kommunikálni? Lehet-e ez az újdonság például maga az olvasás, vagy egy ahhoz hasonló aktus?[57]

A Learning from Las Vegas eredeti és majd a későbbi építészetelméleti folyamatokban újraértelmezett koncepciói a doktori kutatásom szempontjából fenyitották a lehetőségét egy nyílt kommunikáció és párbeszéd megteremtésének a felhasználóval. A hétköznapiság, a mindennapi élet ítéletektől mentes elemzésének koncepcióját, a szabad és nyitott hozzáállást a felhasználó szempontrendszeréhez, a tervezés szakmai folyamatai átadásának lehetőségeit vetette fel ez az elfogulatlan és objektív koncepció.

A cél, hogy a felhasználó tisztában legyen az építészet mögött rejlő gondolatok evolúciójával, hiszen annak eredményét Ő maga is befolyásolja, és a használattal teljesíti ki azt. A kutatás gyakorlati célja lett, hogy megpróbáljam érdekeltté tenni a befogadót a végeredmény kialakulásában, nem kizárólag anyagi és gyakorlati szempontok szerint. Érdekessé tenni számára az őt körülvevő vizuális és épített környezetet, valamint tudatosítani, hogy ennek kialakulásában (milyen) szerepe van.

58

Az egyik ilyen legelső példa az 1952-ben Nagy-Britanniában megalakult Independent Group, melyhez csatlakoztak 1954-ben Alison és Peter Smithson építészek, akik Eduardo Paolozzi szobrásszal és Nigel Henderson képzőművész-fotográfussal közösen készített munkával vettek részt az 1956-ban, a londoni Whitechapel Gallery-ben megrendezett *This is Tomorrow* című nagy hatású kiállításon.
Az Independent Group-ról az October magazin egyik dedikált száma ad kietkintést és kritikai reflexiókat, ld. October, Vol. 94, The Independent Group (Autumn, 2000), Published by: The MIT Press, https://www.jstor.org/stable/i231836 Accessed: 23-04-2020 19:47 UTC

59

Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X*. Barcelona: Actar, 2010

60

Banham, Reyner: "*Zoom Wave Hits Architecture*" in Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X*. Barcelona: Actar, 2010, 6-7. p., eredetileg in New Society, 3 March 1966, 21. p.

61

A teljesség igénye nélkül néhány, a témában elmélyülést adó publikáció: Hughes, Jonathan & Sadler, Simon: *Non-Plan: Essays on Freedom, Participation and Change in Modern Architecture and Urbanism*. London: Routhledge, 1999, illetve Steiner, Hadas A.: *Beyond Archigram. The Structure of Circulation*. London: Routledge, 2008, vagy Sadler, Simon: *Archigram. Architecture without Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 2005

62

"*Little magazines are usually one-track - led by a guiding spirit, trying to make one point, the vehicle of a single school of thought, and usually representing that school at its most iconoclastic. Little magazines are often scurrilous, irresponsible and subversive of the existing order. They are written by young men and often emanate from schools… hand-made and usually ill-kempt in appearance, but with certain flair. They attempt to follow in layout and graphics the same style that they preach in content, or the style of an art movement sympathetic to their cause. They are badly distributed and marketed and difficult to obtain even by direct approach to their authors. And they are short-lived.*"
Scott Brown, Denise: *Little magazines in architecture and urbanism.* Journal of the American Institute of Planners, XXXIV, no 4., 1968, p. 223-232., in Hughes, Jonathan & Sadler, Simon: *Non-Plan: Essays on Freedom, Participation and Change in Modern Architecture and Urbanism.* London: Routhledge, 1999, p. 126.

3.3. Az apró építészeti magazinok radikális világa

Az építész szakma az 1960-as évek óta kísérletezik különböző módszerekkel és eltérő léptékben az építészet hagyományos kommunikációs eszköztárából való kilépésen, vagy annak frissítésén. A legkorábbi ilyen kilépési pontok olyan felületekről érkeznek, ahol építészek és művészek együtt alkotnak és a művészeti szcénában akkoriban megjelenő műfaji határátlépések és kísérletezési technikák ragadnak át az építész résztvevőkre[58]. Mindez az 1960-as és 1970-es évekre a magazinok szerteágazó megjelenésével és azok adta új kommunikációs eszközeivel operáló műfaj lett. Az értekezésben szándékosan nem térek ki azokra a publikációkra, melyek célzottan a felhasználóval való kommunikációs médiumként ismert képes magazinok, mert mindezek többnyire piaci alapú kiadványok, melyek kész építészeti produktumok és esetlegesen a szélesebb közönség számára már ismertté vált építészek és designerek munkáiról, életművéről kommunikálnak és főképpen az építészet külső megítélésével és ábrázolásával foglalkoznak, a háttérmunka, a mindezt létrehozó kreatív energiák összetettsége e mediális felületeken nem található meg.

Az e két évtizedben megjelenő építészeti magazinokra vonatkozó átfogó kutatási projekt épült, ennek eredménye a Beatriz Colomina és Craig Buckley szerkesztésében megjelent Clip/Stamp/Fold című könyv[59]. A bevezetőben Colomina és Buckley felidézik Reyner Banham Zoom wave hits architecture című cikkét[60], melyben Banham az 50-es évek végén megjelenő Polygon magazint nevezi meg a mozgalom első példányának. A Polygon magazint a londoni Regent Street Polytechnic diákjai készítették elsőként 1956-ban. Az 1958-as harmadik számban megjelent Michael Webb, későbbi Archigram-tag, egyébként Poly-diák negyedéves terve is. Ugyanez a terv majd később az 1961-es első Archigram számban is megjelenik. Colomina és Buckley kutatását megelőzően számos építészetelmélettel foglalkozó gondolkodó dolgozta fel a radikális építészeti magazinok világát, ezek közül is legfőképpen az Archigram hatásait[61]. Kutatásomra és gyakorlati projektjeimre nézve azonban a Clip/Stamp/Fold című könyvben találhatóak meg azok a magazinok, melyek tartalmuk vagy eszköztáruk miatt a felvetésemet tekintve behatóbb vizsgálatra érdemesek.

Szintén a gyakorlati projektjeimre az elmúlt évek távlatából, azok fejlődéstörténetét tekintve érdekes megállapításokat tett már 1968-ban, Denis Scott Brown, jellemezve a jelenséget és a hozzá tapadó általánosan érzékelhető karakterjegyeket:

"*A kis magazinok általában egyirányúak - egy vezérszellem írja őket, egyetlen szempontot próbálnak érvényesíteni, egyetlen gondolati iskola hordozói, és általában ezt a szemléletet a legikonoklasztikusabban képviselik. A kis magazinok gyakran gúnyolódnak, felelőtlenek és felforgatják a fennálló rendet. Fiatalemberek írják őket, és gyakran akadémiai közegből származnak... kézzel készültek és általában ápolatlanul néznek ki, de persze bizonyos érzékkel. Megpróbálják követni az elrendezésben és a grafikában ugyanazt a stílust, amelyet tartalmilag hirdetnek, vagy egy, az ügyükkel szimpatizáló művészeti mozgalom stílusát. Rosszul terjesztik és forgalmazzák őket, és még a szerzők közvetlen megkeresésével is nehéz hozzájuk jutni. És rövid életűek.*"[62]

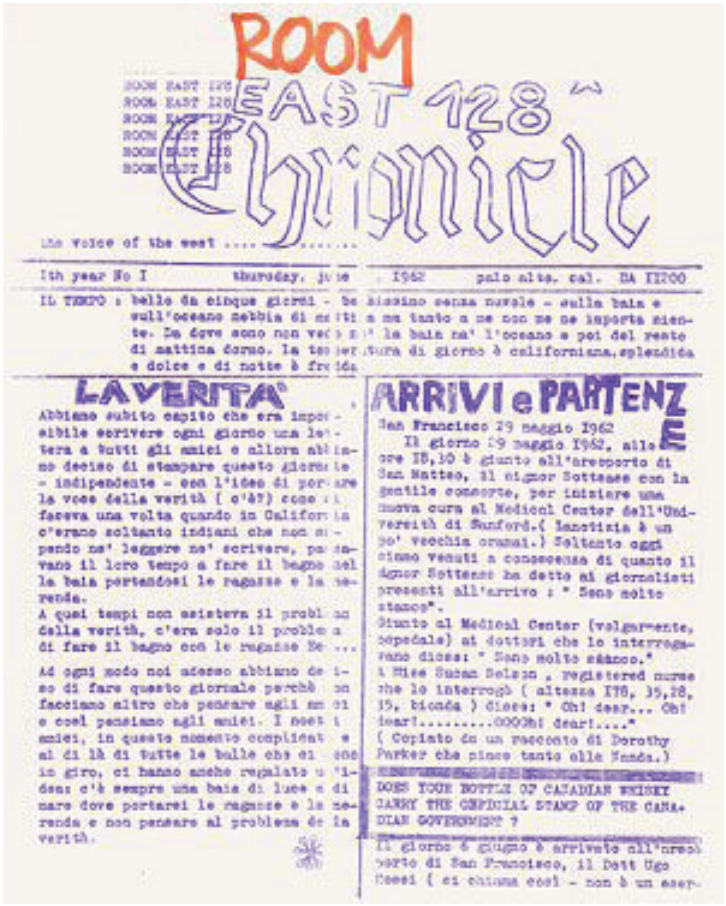

ROOM EAST 128 Chronicle

the voice of the west .....

Ith year No I thursday, june 1962 palo alto, cal. DA II200

IL TEMPO : bello da cinque giorni - bellissimo senza nuvole - sulla baia e sull'oceano nebbia di mattina ma tanto a me non me ne importa niente. Da dove sono non vedo ne' la baia ne' l'oceano e poi del resto di mattina dormo. La temperatura di giorno è californiana, splendida e dolce e di notte è fredda

LA VERITA'

Abbiamo subito capito che era impossibile scrivere ogni giorno una lettera a tutti gli amici e allora abbiamo deciso di stampare questo giornale - indipendente - con l'idea di portare la voce della verità (c'è?) come si faceva una volta quando in California c'erano soltanto indiani che non sapendo ne' leggere ne' scrivere, passavano il loro tempo a fare il bagno nella baia portandosi le ragazze e la merenda.

A quei tempi non esisteva il problema della verità, c'era solo il problema di fare il bagno con le ragazze Ec...

Ad ogni modo noi adesso abbiamo deciso di fare questo giornale perchè non facciamo altro che pensare agli amici e così pensiamo agli amici. I nostri amici, in questo momento complicato e al di là di tutte le balle che ci sono in giro, ci hanno anche regalato un'idea: c'è sempre una baia di luce e di mare dove portarsi le ragazze e la merenda e non pensare al problema della verità.

ARRIVI e PARTENZE

San Francisco 29 maggio 1962

Il giorno 29 maggio 1962, alle ore 18,30 è giunto all'aeroporto di San Matteo, il signor Sottsass con la gentile consorte, per iniziare una nuova cura al Medical Center dell'Università di Sanford.(Lanotizia è un po' vecchia oramai.) Soltanto oggi siamo venuti a conoscenza di quanto il signor Sottsass ha detto ai giornalisti presenti all'arrivo : " Sono molto stanco".

Giunto al Medical Center (volgarmente, ospedale) ai dottori che lo interrogavano disse: " Sono molto stanco."

A Miss Susan Nelson , registered nurse che lo interrogò (altezza 178, 35,28, 35, bionda) disse: " Oh! dear... Oh! dear!.....OOOOh! dear!...."

(Copiato da un racconto di Dorothy Parker che piace tanto alla Nanda.)

DOES YOUR BOTTLE OF CANADIAN WHISKY CARRY THE OFFICIAL STAMP OF THE CANADIAN GOVERNMENT ?

Il giorno 6 giugno è arrivato all'aeroporto di San Francisco, il Dott Ugo Mossi (ci chiama così - non è un eser-

A Room East 128 Chronicle borítója.

Forrás: a szerző a Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010 könyv saját példányából szkennelte 2021. 05. 23-án.

63
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 87-88. p.

64
Magyarra fordítva *Az igazság* és *Érkezés és távozás* címmel jelentek meg a cikkek.

Scott Brown fenti megállapításaival már a doktori kutatásom alatt indított projektek végső fázisában találkoztam, és az ArchPop tükrében mondatait kínosan pontosnak érzem. A mestermunkát bemutató fejezetekben láthatóvá is válik, hogy a fenti mondatok a kiadvány terjesztését és adott építészeti tervezéshez történő kapcsolódását illetően fontos hatással voltak a projekt kimenetelére.

A Clip/Stamp/Fold című könyvben Colomina és Buckley, illetve számtalan közreműködő a magazinok és e mozgalom dokumentálása során a két évtizedből összegyűjtött 73 különböző építészeti magazint, melyeket 125 szócikk szerint dolgoztak fel. Számos magazin esetében több szócikk foglalkozik ugyanannak a magazinnak más-más számával, leginkább a céllal, hogy az adott folyóirat struktúrájában bemutatható változások, személyi és építészetelméleti összefüggések feltárhatóak legyenek. A magazinok főként az európai és amerikai kultúrkörből kerültek ki, de néhány dél-amerikai és ázsiai példa is megtalálható a könyvben. Kutatásom során a szerint szelektáltam, hogy mely radikális kis magazinok operáltak hasonló célközönségnek vagy tartalommal. A szelekció célja az volt, hogy olyan magazinok tartalmi és formai nyelvezetét vizsgáljam, melyek akár elsődleges, akár másodlagos célja volt a szakmai közönségen kívül a felhasználókkal, laikusokkal, befogadókkal való kommunikáció. Néhány esetben a magazin alapvető koncepciójaként meghatározott téma banalitása, hétköznapisága adta meg a vizsgálat alapját. Az alábbiakban bemutatott vizsgálatok alapja tehát a Clip/Stamp/Fold című könyv, és az adott, kiválasztott folyóiratok egyéb, fellelhető forrásokból történő további kutatása.

ROOM EAST 128 CHRONICLE[63]

Első megjelenés ideje és helye: 1963. június, Palo Alto (később Milánó)

Ettore Sottsass Jr. és felesége, Fernanda Pivano adták ki ezt a független publikációt, amíg Sottsass Kaliforniában, Palo Alto-ban egy orvosi centrumban kapott kezelést és a magazin amolyan nyílt levélként indult az olasz barátok számára. Az első három szám a házaspár napi rutinjának kvázi narrált fikciós verziója volt: tartalmazott például Sottsass Jr. egészségügyi kalandjairól cikkeket, időjárás előrejelzést, szürreális keresztrejtvényeket, és az amerikai pop kultúrát illető kommentárokat is. Több volt, mint pusztán magazin formátumban értelmezett képeslapok a barátoknak. Az egyes számok a házaspár amerikai kulturához való kapcsolatára reflektáltak. Amikor visszaköltöztek Milánóba, a magazin East 128 néven folytatódott tovább és számtalan eltérő formát öltött: karácsonyi üdvözlő kártya, kiállítási katalógus, szöveggyűjtemény. Később, 1967-ben az East 128 lett a kiadója a Pianeta Fresco kiadványnak, mely szintén Sottsass Jr. és Pivano közös, házi készítésű publikációja volt.

A kiadvány olasz nyelven kommunikált a barátokkal. Első számában a hasábos osztásban megjelent két fő cikk a La Veritá és az Arrivi e Partenze[64] címeket kapta, és maga a kiadvány egyértelműen egy újsághoz hasonlatos formátumot kapott. Az East 128 egyik izgalmas vonatkozása a formátumok közötti szabadon értelmezett átjárás képessége, illetve a hétköznapi

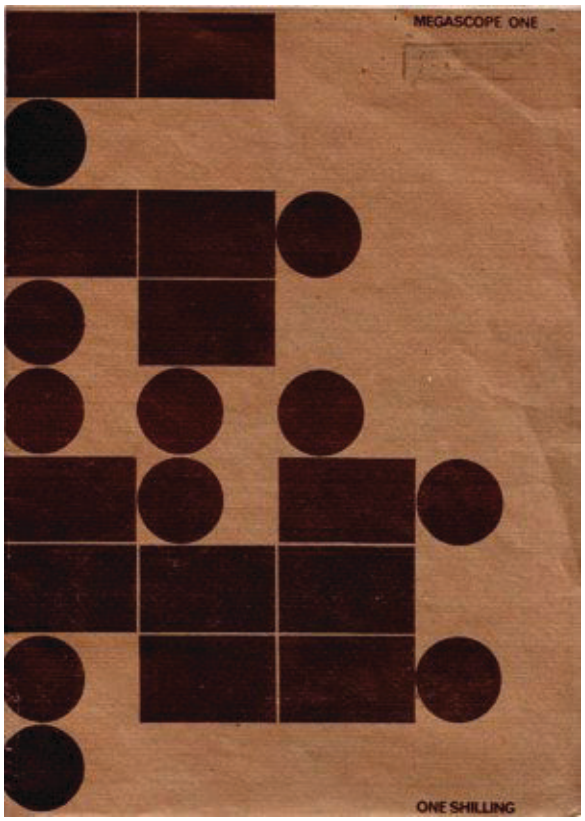

A Megascope borítója.

Forrás: a szerző a Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010 könyv saját példányából szkennelte 2021. 05. 23-án.

65
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 90. p.

66
Ibid.

67
A Clip-Kit újságot Peter Murray és Geoffrey Smythe alapították és a magazin maga volt az üzenet: hat hónap alatti periódusban megalkotott három darab A4-es papírból állt és az olvasók maguk állíthatták össze a magazint, melyhez az alapanyagot egy M&M Binding Ltd. nevű, korszerű építészeti anyagokkal foglalkozó cég biztosította. A magazinban Cedric Price, Michael Webb, Nicholas Grimshaw és Buchminister Fuller működtek közre.

jelenségek beemelése a cikkek közé. Mindezek, a cikkeket olvasva, mégis a vizualitás, a kulturális látásmód és a design szemlélet érezhető hatásain keresztül szerkesztettek. Amiatt, hogy egy házaspár szerkesztésében jelent meg a kiadvány, sajátosan személyes hangvételű, szinte napló-szerű tartalmi elemekkel is operál. Az első három számon grafikailag és a kiadvány arculatát illetően is érezhető a saját készítés vizualitása, és a páros önnön perspektívájának alkalmazása.

MEGASCOPE[65]

Első megjelenés ideje és helye: 1964. szeptember, Bristol

A Megascope-ot 1964-ben alapította Dean Sherwin és Peter Murray, a Bristol University School of Architecture két hallgatója. Minden szám A4-es méretere hajtogatott, fekete-fehér ívekből állt, színes borítóval. Az 1964. szeptemberében megjelent első számban a szerkesztők kifejezik, hogy a céljuk "kommunikálni, kísérletet tenni a szakadék áthidalására a tervező, a környezetet tudatosan formáló személy és az általános felhasználó között."[66]

Ennek szellemében a magazin első borítója a magazin címét Morse kódra lefordító formákból alakult ki. Tartalmilag film elemzések és kritikák, a közlekedési infrastruktúrával kapcsolatos kérdések, építészeti projektek elemzéséről szóló cikkek (pl. Moshe Safdie Expo 67-es Habitat projektje) alkották a kiadvány gerincét. Ezen felül vendégszerkesztők cikkjeit is tartalmazta, például Cedric Price egyik cikke, aki a magazin megjelenésekor tartott órát a bristoli egyetemen és akit a két főszerkesztő kvázi mentorként ismert el. Cedric Price és az Archigram hatása szinte minden Megascope magazinon kimutatható, akár tartalmilag, akár grafikailag. A negyedik számban Murray és Sherwin megelőlegeznek egy ötödiket, de valójában az már soha nem jelent meg, mert a legtöbb közreműködő átkerült a londoni Architectural Association képzésére, majd Murray ott 1966-ban megalapítja a szintén jelentőssé váló Clip-Kit[67] diákújságot.

A kiadvány részletesebb elemzése az első számban megfogalmazott összekötő szerep miatt vált kutatásom szempontjából érdekesség. A Megascope számait áttekintve azonban ez a szerep nem jellemzően kimutatható az egyes kiadványok tartalmát és terjesztését illetően sem. A Megascope azonban egyike volt azon kevés magazinoknak, ahol a pénzügyi alapokat sikerült a szerkesztőknek reklámok (építészeti anyagokat gyártók, más szakmai újságok hirdetései, stb.) és egy előfizetési struktúra mentén megteremteni. Az ArchPop esetében a Megascope financiális hátterének kialakítása volt segítségemre abban, hogy a magazin létrehozásának pénzügyi hátterét az egyes tervezési feladatokhoz kapcsoljam hozzá.

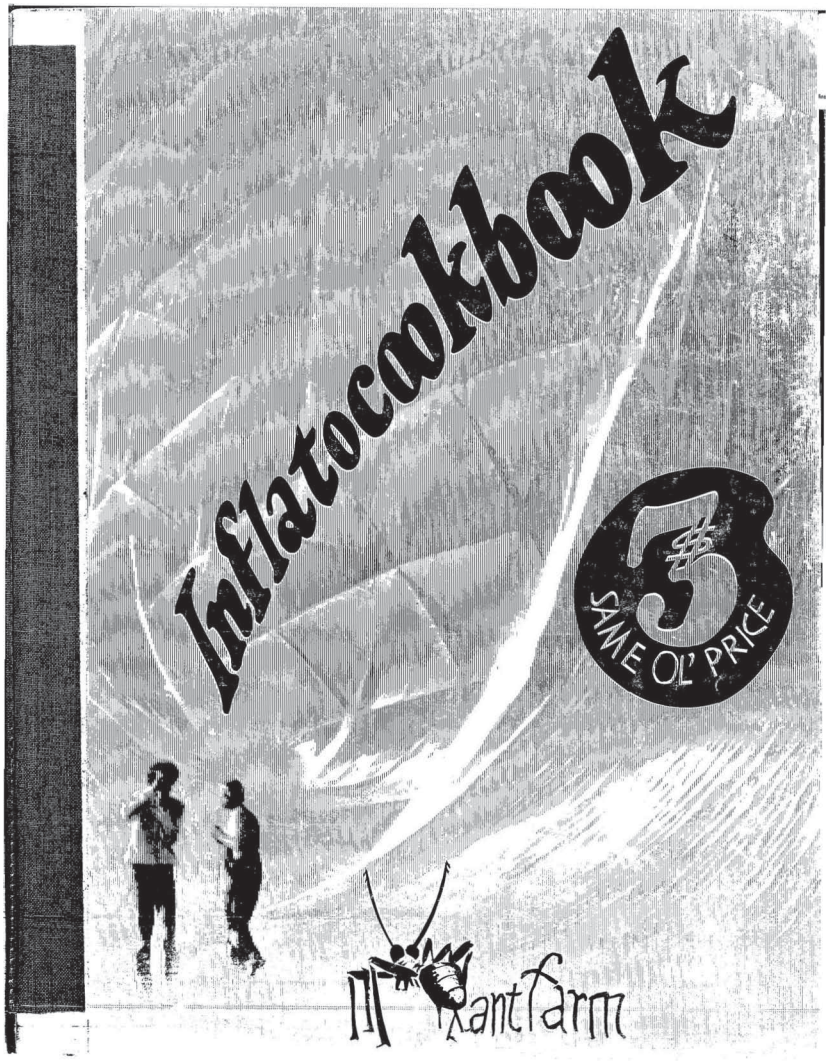

Az Infaltocookbook borítója.

Forrás: https://web.media.mit.edu/~bcroy/inflato-splitpages-small.pdf, letöltve: 2021. 05. 23.

68
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 124. p.

69
Ibid. 134. p. és 138. p.

INFALTOCOOKBOOK[68]

Első megjelenés ideje és helye: 1971. január, Sausalito

Az Ant Farm kollektíva magazinjának nevét a csapat egyik tagja, Doug Michels találta ki. Az 1968-ban megalakult, magukat környezeti nomádoknak hívó alkotócsapat tagjai voltak még Chip Lord, Curtis Schreier, Andy Shapiro, Hudzon Marquez és Doug Hurr. Az Inflatocookbook újságot az Ant Farm Sausalito-ban található alkotóműhely-raktárában írták, tervezték és állították elő a csapat tagjai. Az első példány 1971. januárjában házi készítéssel 2000 példányban jelent meg. 1973-ban kiadtak még egy számot, egyszerűbb formátummal. Mindkét szám egy-egy darabja 3 dollárba került. A kiadvány valójában egy receptkönyv volt arról, hogyan lehet felfújható épületeket bárhol telepíteni és felfújható szerekezetekből építészeti strutúrákat csinálni. A magazin üzenete egyszerű volt: végy egy teherautót, indulj el vele nyugatnak, majd fújj fel egy félgömböt. Kézzel rajzolt recept-szerű ábrázolásokat és útmutatókat tartalmazott arról, hogy lehetséges pneumatikus boltíveket létrehozni és más egyéb felfújható téri elemeket, így komoly mérnöki tudást ötvözött ezzel a játékos formátummal.

Az Infaltocookbook vizsgálata a doktori kutatásom szempotjából két fontos elemmel gazdagította a kiegészítő módszertani keretrendszer lehetséges eszköztárát. Az ArchPop magazinban ekkor már létezett a Recept rovat, melyhez a fenti kiadvány további inspirációt és tartalami kitekintést illeszett. Továbbá az Inflatocookbook hangvétele és közvetlensége, humora és könnyedsége részben visszaigazolta az ArchPop hangvételének koncepcióját, részben pedig a humor és játékosság területeire irányította a figyelmemet.

ON SITE[69]

Első megjelenés ideje és helye: 1972, New York

Az ON SITE negyedéves magazint 1972-1974 között publikálta a SITE, Inc. iroda. A cégnév a Sculpture in the Environment elnevezés rövidített változata. A SITE stúdiót 1970-ben Alison Sky és James Wines művészek alapították, később csatlakozott Michelle Stone művész és Emilio Sousa építész. Az ON SITE főszerkesztőjeként Sky úgy gondolta, hogy a magazin a környezettel és művészetekkel foglalkozó kommunikációs csatornaként értelmezhető. Az irodában a public art mozgalom egyik elhivatott alkotóműhelyében az építészet állandó vita tárgya volt, és a művészet nyersanyagának tekintették, amelynek a nyilvánossággal foglalkozó művészeti formaként való lehetőségeit a kortárs művészek és építészek gyakran figyelmen kívül hagyták. Az ON SITE magazin próbálta nem leszűkíteni a művészetek és építészet szűken vett definíciója mentén a megjelenő tartalmakat és olyan tágabb kérdéseket feszegetett, mint a tér minősége, dinamikája vagy a benne rejlő potenciálok. Később az olajválság hatására a magazin a természetes erőforrásokkal és az energia szerepével és annak emberi környezetre vonatkozó formáló hatásaival is foglalkozott.

70
Ibid. 138. p.

71
Ibid. 139. p., 143. p. és 147. p.

72
Az N&n galéria védnöke: Göncz Árpád. Az N&n galéria alapítvány kuratóriuma: Halas István fotóművész, a kuratórium elnöke, Erős Hajna Kata karamikus, Nagy Bálint építész. Az N&n galéria alapítvány felügyelő bizottsága: Dr. Balás Éva ügyvéd, Fábri György filozófus, Janesch Péter építész, a felügyelőbizottság elnöke. Az N&n galéria mellett működő Tanácsadó Testület: Bán Ferenc építész - Nyíregyháza, Batár Attila építész - Párizs, New York, Bíró Yvette filmesztéta - Párizs, New York, Borvendég Béla építész - Szeged, Janáky István építész, Janesch Péter építész, Kerékgyártó Béla filozófus, Konrád György író, Kovács Péter művészettörténész - Székesfehérvár, Kovalovszky Márta művészettörténész - Székesfehérvár, Molnár Éva, Megyik János szobrász - Kötcse, Bécs, Nagy Ildikó művészettörténész, Passuth Krisztina művészettörténész, Plesz Antal építész, Preisich Katalin építész, Tillman J. A. filozófus, Tóth Mária.

73
https://exindex.hu/event/uj-irany-csoport/,
illetve a galéria kiállítási indexe itt olvasható: https://exindex.hu/venue/n-n-galeria/

Az ON SITE magazin utolsó, 1974-ben megjelent számának bevezetőjében James Wines visszautal a magazin történetére és kritikai fogadtatására. Méltatja, hogy a magazinnak hogyan sikerült elmosnia a határokat a művészetek, építészet és a közösségi területek között. Wines így ír: "Kritizálva voltunk, hogy túl komolytalanok vagyunk, vagy éppen túl komolyak, túl ezoterikusak, túl radikálisak, túl kétértelműek, túl funky-k, túl simák, túl nagyok, túl kicsik."[70]

Az ON SITE magazin vizsgálata a társtudományok közötti kapcsolatok és azok (építészeti) kommunikációs eszközökre vonatkozó hatásai miatt volt releváns számomra, illetve a magazinok rendszerint reflektáltak az iroda munkáira is.

ART NET és NET[71]

Első megjelenés ideje és helye: 1974, London

Az Archigram-alkotó Peter Cook 1973-ban megalapította az Art Net intézményt, ami az építészeti kísérletezésnek otthont adó galéria és eseménytér, műhely és beszélgetőhely volt a londoni Covent Gardenben. Miután 1973-ban bezárt az Archigram Architects iroda, Cook folytatta elköteleződését az építészeti networking területén az Art Net segítségével például Rem Koolhaas, Charles Jencks, Reyner Banham vagy Clement Greenberg előadásai és egyéb tematikus konferenciák alkalmával. Ennek a műhely-galéria térnek volt a nyomtatott kiadványa az Art Net magazin, melyet Peter Cook az Archigram kvázi meghosszabbításaként értelmezett. Az 1974-ben kiadott két számot követően az Art Net-ből Net-re változott magazin egyik igen jelentős száma lett az 1976-ban kiadott harmadik szám, melynek címe Forty London Architects volt. Ez voltaképpen egy Cook galériájában rendezett átfogó kiállításnak a katalógusaként is értelmezhető. A galéria 1979-ben zárt be.

Az Art Net a doktori kutatásom szempontjából a helyhez kötöttség, az iroda-galéria térhez való kapcsolódási pont szempontjából vált érdekessé. A kutatás egyrészt formálta és a jövőre nézve távlati célként is formálni fogja a *by atelier* stúdió és az ArchPop magazin kapcsolatát.

Magyaroraszágon az Art Net koncepciójához és működéséhez hasonló az N&n Galéria működése, mely egy alapítványi működtetésű, privát építészeti és művészeti kiállítóhely volt Budapesten, a Hajós utca 39. szám alatt. A galériát Nagy Bálint építész alapított 2001-ben, majd 2011-ben bezárt[72], ekkor Nagy Bálint már 2009-től vezette a FUGA Építészeti Központot.

Magam is több, az N&n Galériában rendezett kiállítást, ahhoz kapcsolódó beszélgetéseket néztem meg és hoztam el minden alkalommal az egyes kiállításokhoz kapcsolódó, eltérő tartalommal bíró, ám formátumban mindig azonos, kb. 10x10 cm-es, négyzetes leporelló-szerű katalógust. Az Új Irány Csoport 2008. január 17. - február 4. közötti kiállításán[73] munkatársként és alkotótársként én is részt vettem. A lábjegyzetben felsorolt kuratóriumi tagokat és tanácsadó testületet bemutató névsorból is látható, hogy az N&n Galéria a 2000-es évek jelentős hazai építészetelméleti műhelyeként működött, bevonva társtudományok alkotóit, gondolkodóit.

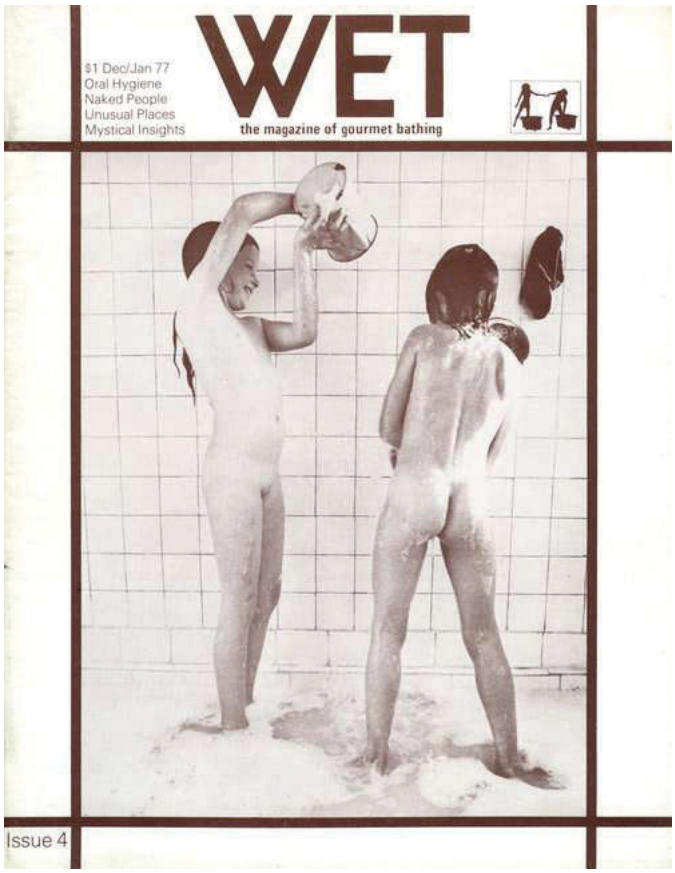

A WET borítója.

Forrás: a szerző a Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010 könyv saját példányából szkennelte 2021. 05. 23-án.

74
Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010, 150. p.

75
Ibid. 155. p.

WET: THE MAGAZINE OF GOURMET BATHING (AND BEYOND)[74]

Első megjelenés ideje és helye: 1976, Los Angeles

1975-ben Leonard Koren, a művész és volt építész hallgató, illetve a színész Ed Begley Jr. felállítottak egy tusolót Paul Ruscha nappalijában és meghívtak művészeket, zenészeket és színészeket, majd tusolás közben lefotózták őket. Koren-nek e projektből lett a 17 gyönyörű férfi tusol című fotósorozata, majd ugyanebből alakult ki az 1970-es évek egyik legikonikusabb publikációja, a WET magazin, mely 1976-1981 között jelent meg. Összesen 34 számot élt meg a publikáció. A WET kiadvány egy kb. B5 méretű fénymásolt zine-ből egy kultikus publikációvá nőtte ki magát több ezer előfizetővel. Lényegében innovatív fürdési technikákkal, művészettel, építészettel, New Wave és punk zenével foglalkoztak az egyes számok.

A WET magazin lapszámainak olvasása közben láthatjuk a posztmodern divat megszületését, a szörfözés és gördeszkázás művészeti, szubkulturális hatásait és az egész jelenséget az urbánus terek, a public art és közösségi városi élmények összefüggésében értelmezhetjük. Az egész publikáció tükrözte Koren azon nézetét, hogy az építészek által előállított környezet és terek túlkódolják az emberi aktivitásokat. Koren ezen felül kifejezetten kedvelte az olvasók által beküldött és általuk tervezett fürdésre alkalmas tereket, fürdéshez kapcsolódó képeket. Feltételezte, hogy mindenki másképpen fürdik, így a WET magazin voltaképpen a gourmet-fürdőzést szorgalmazta, és vállaltan hirdette, hogy a meztelen testen és a spontán fürdőzésre alkalmas körenyezet megteremtésén keresztül újra eljuthatunk az erotika, a gyönyör és az abszurditás felszabadító hatásaihoz. Leonard Koren végül beadta a WET magazint, mint diploma-projektet az UCLA-n, és 1979-ben lediplomázott.

A magazint a Clip/Stamp/Fold könyvben található publikációk sorozatából a tematikussága miatt vizsgáltam, valamint az egyes számokban főként azokra a cikkekre koncentráltam, ahol a WET magazin olvasók által beküldött és épített, alkotott tereket jelenített meg és mindez hogyan hatott a magazinra, mint kommunikációs eszközre.

ARCHETYPE[75]

Első megjelenés ideje és helye: 1979, San Fransisco

Az Archetype magazin szerkesztői, Andrew Batey, Henry Bowels, Kurt Forster, Diane Ghirardo és Mark Mack a magazin nyitószámában kinyilvánították, hogy az Archetype, eltávolodva a nagy amerikai építészeti kiadványoktól, egy eklektikus de irodalmi médium, mely egyesíti a kaliforniai lazaságot a nemzetközi kifinomultsággal. A szerkesztők véleménye szerint magazinjuk a tudományosság, a relevancia, az újdonság és a szépség sajátos egyvelege. A környezet, a minket körülvevő világ szigorú, elgondolkodtató és egyszerű megértését tűzték ki célul. Összesen 9 száma jelent meg. Kezdetben az A3-nál kisebb, kb. 28x35 cm-es, fekete-fehér publikációként megjelenő újság tartalmában történeti esszék formájában dolgozott fel

perifériális, populáris és tudományos témákat a kortárs designnal összefüggésben, minden esetben nagyon sok humorral operálva.

Kutatásom szempontjából az Archetype magazin a humor tekintetében vizsgált médium. Egyike azon ritka kiadványoknak, ahol ez az elem kimondottan és a szerkesztők által deklaráltan része az akár tudományos írásként is felfogott publikációknak és szerkesztői alapelvként hivatkoznak rá.

Az 1960-as és 1970-es években kiadott és abból a fenti szempontok szerint szelektált építészeti magazinokat részletesen áttekintve megállapítható, hogy ez a radikális, tartalommal, mondanivalóval és potens kommunikációval rendelkező műfaj alapvető kísérő eleme lett az építészetről való kommunikációnak. A magazin-formátumot nagyobb arányban és rendszerint a szakmabeliek belső kommunikációra használták, azaz radikális, formabontó építészeti hozzáállásukat igyekeztek kortársaikkal megosztani, és az egyes, igazán sikeressé vált magazinok esetében a kiadvány köré szerveződött közös gondolkodású, és építészetelméleti szempontból is meghatározó műhelyekké alakultak.

A felhasználóval való kommunikációs csatornaként a felkutatható magazinok kisebb hányada foglalkozott, de már az 1960-as és 1970-es években is több ilyen magazinnak célja volt e kommunikációval való kísérletezés, illetve a szakmabeliek számára készült magazinok is rendszerint foglalkoztak a radikális építészeti témák és ötletek és a nem szakmai közönség közötti kapcsolat kvázi nem-létével.

A fent bemutatott publikációk akár szakmai, akár a szélesebb közönség felé irányuló kommunikációban szívesen és gyakran használtak váratlan, humoros, játékos elemeket, vagy éppen kapcsolták össze a szakmai diskurzust a hétköznapiság elemeivel. A fenti radikális kis magazinok azonban lehetőséget adnak az építészeti munka és az építészet ilyetén történő bemutatására. A vizsgált magazinokat globális referenciapontokkal rendelkező hivatkozásként, ám lokálisan igyekeztem értelmezni.

3.4. Kortárs nemzetközi építészeti magazinkultúra

Az előző fejezteben bemutatott törekvések és magazinok az 1960-a és 1970-es évekből vett példák, melyek izgalmasan reagáltak az 1950-es években elindult kulturális és társadalmi változásokra. Az építészet egy lassú folyamat, egy-egy építészeti koncepció megszületése, majd annak valóságos megépítése több évbe is telhet (vagy éppen a mű és így a mögöttes gondolatok soha nem épülnek meg). Az építészek számára egy gyorsabb és naprakészebb formátum, így például a zine-ek világa lehetőséget adhat a kortárs társadalmi és kulturális jelenségekre való építészeti reakciók és gondolatok bemutatására. Ezek a törekvések az előző fejezetben ábrázolt korszak előtt is léteztek.

76
Colomina, Beatriz (ed.) with Meyer, Kimberly, MAK Center for Art and Architecture: *Adolf Loos: DAS ANDERE Ein Blatt zur Einführung abendländischer Kultur in Österreich, (The Other)* Journal for the Introduction of Western Culture into Austria, Zürich: Lars Müller Publishers, 2016, 2-3. p.

77
From Xerography to HTML, Ethel Baron and César Reyes from dpr-barcelona interview Beatriz Colomina in https://mascontext.com/pdf/MAS_Context_Issue09_NETWORK.pdf, 22. p.

78
Ld. például Koolhaas, Rem: *Content*, Köln: Taschen, 2004, vagy később a BIG: *Yes is More, An Archicomic on Architectural Evolution*, Köln: Taschen, 2010

79
Redstone, Elias: *Archizines*. London: Bredford Press, 2011, 18-19. p.

Az egyik első ilyen (tartalmában igen meghökkentő) kiadvány Adolf Loos Das Andere című publikációja volt 1903-ban, mely mindösszesen két, egyenként 14 oldalas számot ért meg a Kunst magazin mellékleteként. A két példány fakszimile kiadásban (és a német mellett angolra fordítva) újra olvasható. A 2016-ban kiadott reprint szerkesztője, Beatriz Colomina a kiadvány kritikai bevezetőjében utal arra[76], hogy a teljes egészében Loos által írt és szerkesztett kézikönyv-formátumú magazin tartalmilag az akkori osztrák élet képmutatásával és felszínes esztétizálásával foglalkozik, Loos pedig fanyar és szellemes eszközökkel kritizálja mindezt. Colomina bevezetője azzal a kérdéssel kezdődik, hogy a művészet és az építészet miért nem szerepel a kiadványokban, mindemellett felsorolja azokat a kérdéseket (többek között az ételek, a divat, a bútorok vagy a fodrászat mellett a szex, az önkielégítés, a közerkölcs, a szifilisz, a pornográfia és a koktélok is szerepelnek a magazin hasábjain), amelyekkel az építész az említett két 14 oldalas magazinban foglalkozott. A hétköznapi élet és annak minden eleme, mint az építészetet és a művészeteket körbeölelő kontextus foglalkoztatta Loos-t és speciálisan személyes hangvételével a kiadvány a közvetlenség eszközével élt. Ugyanennek a korszaknak a terméke a Le Corbusier és Amédée Ozenfant által 1920-ban alapított L'Esprit Nouveau magazin, vagy a Gio Ponti által 1928-ban alapított Domus kiadvány. Colomina a MASContext-ben megjelent 2011-es interjújában kifejti, hogy az 1920-as években az építészek leginkább önmagukat és elméleti munkásságukat építették fel a magazinok segítségével, míg az 1960-as években a kis magazinok eredetileg az akkori társadalmi és kulturális változásokra igyekeztek minél időszerűbb válaszokat adni. Hozzáteszi, hogy a modernitás építészei (a kontextustól függően) valamilyen módon és formátumban mindannyian kapcsolatba kerültek a kiadványok, publikációk világával.[77]

A már bemutatott radikális kis magazinok nyomot hagytak a következő évtizedek építészeti gondolkodásán és megjelent az ezeken a kiadványokon edukálódott építész-generáció. Mindez az 1990-es évek második felére kiegészült az építészeti munka digitalizációjával, a szoftveres tartalom-előállítással és tervezéssel, majd a 2000-es évektől az internettel, mint legújabb platformmal[78].

A doktori kutatásom szempontjából igyekeztem a fókuszt a nyomtatott magazinokon és kiadványokon tartani és következő állomásként egy olyan korszakot vizsgáltam, amikor az internet már kínált, vagyis kínálhatott volna jobb vagy kielégítőbb alternatívát a nyomtatott zine formátumnál. A 2000-es évek második felében, és méginkább a 2010-es évtizedre forduló első években az internet térnyerésének ellenére és az építészeti blogok és online újságírás által kínált végtelen lehetőségek világában is elindult egy újabb nyomtatott magazin-alkotásra való törekvés.

Elias Redstone, az ARCHIZINES projekt megalkotója a kutatásáról, az utazókiállításról és weboldalról készült azonos című publikációjának előszavában kifejti[79], hogy 2005 környékén személyes indíttatásból kezdett véletlenszerűen a kezébe került építészeti magazinokat gyűjteni. Majd a PIN-UP magazin szerkesztőjével, Felix Burrichterrel történő megismerkedését követően, illetve a Dél-Amerika kortárs építészetét vizsgáló ösztöndíj alkalmával felfedezett építészeti magazinok után, majd végül Angliában 2008 körül megtalált építészeti temaikájú

80
https://archizines.com

81
Redstone, Elias: *Archizines.* London: Bredford Press, 2011, 21. p.

82
Ibid. 22. p.

83
Wilson, Rob: *On Publishing Architecture (even though there's no cash in mags…)*, in Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 35. p.

84
Ibid. 37. p.

független magazinok párhuzamosan létező jelenségének felismerésekor változott át e gyűjtés egy kategorizáló kutatási projekté, mely egy látszólag összefüggéstelen jelenséget vizsgált. 2011-ben elindult a projekthez tartozó weboldal is, és a kontinenseken átívelő, egymással párhuzamosan létező kortárs és független kis építészeti magazinok világából egy, a jelenséget jelenidejűségében bemutató kollekció, valós időben bővülő weboldal[80] és kiállítás alakult ki. Redstone maga is elismeri, hogy szelekciója szubjektív olyan értelmeben, hogy gyűjtése a hagyományos építészeti újságíráshoz képest alternatív publikációkra koncentrált, de az, hogy pontosan mit jelent az alternatív jelző, nehéz objektív módon definiálni[81]. Mindemellett néhány vezérelvet mégis meghatározott: a magazinnak több, mint egy számmal rendelkező, időszakosan megjelenő publikációnak kellett lennie, a kortárs szemlélet átlátása érdekében kizárólag 2000 utáni megjelenésű magazinokat vizsgált. A kutatásba bekerült publikációk formátumban, az alkotók személyét illetően, a tematikát tekintve nagyon eltérőek, de mindegyik kapcsolódik az építészethez. Példányszámban 30 darab és 25 000 példány közé esnek. Minden kiválasztott publikáció az emberek által elfoglalt terek dokumentálásával és kritikai megközelítésével foglalkozik olyan hangnemben, mely eltér a professzionális, vagy a mainstream építészeti publikációk világától[82].

Elias Redstone ARCHIZINES projektjét 2018. június 22-én találtam meg, ekkor már megjelent az ArchPop első száma (2018. április). 2018. június 28-án e-mailben megpróbáltam felvenni a kapcsolatot Elias Redstone-al, de ahogyan elkezdtem feldolgozni ezt a kutatást, kiderült, hogy a projekt ekkor már nem volt folyamatban. A 2011-ben, Londonban az Architectural Association-ben indult utazókiállítás 2015-ben Moszkvában, a Tsvetnoy Central Market-ben, a kiállítás utolsó helyszínén lezárult, eközben 34 várost járt meg. Majd a teljes anyag archiválásra került és jelenleg a Victoria & Albert Múzeum National Art Library könyvtárában található meg.

Redstone könyve egyfelöl az első kiállításhoz kiválasztott 60 különböző publikáció rövid bemutatását tartalmazza (ezek az utazókiállítás során további 40 darabbal bővültek), másrészt különböző esszéket is tartalmaz, melyek a témához kapcsolódó változatos írások az építészeti publikációk felfutásának indokait, okait és körülményeit vizsgálandó. Rob Wilson például, aki a londoni Block magazin főszerkesztője kifejti[83], hogy tapintható okai vannak az internet igazi felfutásának idején való nyomtatott építészeti magazinok megjelenésének: úgy látja, hogy a 2000-es évek második felében bekövetkezett pénzügyi válság és az építőipart is elérő gardasági visszaesés az építészek számára egy fájó és figyelemfelkeltő esemény, melynek következtében tendenciózusan jelentek meg azok a proaktív szereplők, akik ily módon próbáltak meg hozzájárulni a válságban lévő kulturális berendezkedés megváltoztatásához.

Wilson írásában még arra is utal, hogy e magazinok azért jelentek meg egyre nagyobb számban, mert a válság és az eldobható, kizárólag a még több vásárlásra koncentráló társadalmi légkörben az építészet éppen azon a határmezsgyén mozgott, hogy megszűnik egy szociálisan elkötelezett és művészi attribútúmokkal rendelkező alkotói munka lenni[84]. Wilson továbbá kifejti, hogy az építészeti témákat reprezentáló médiumok vagy szélsőségesen akadémikus, nagyon

85
Ibid. 42. p.

86
Az építész-diplomamunkaként készített publikációra másik példa Michelle Fornabai *Death Drive* nevű zine-je, melyet 1992-ben a Princeton Egyetem Építészet MA képzésen készített. A diplomamunka a Death Drive-ként is ismert, California State Highway 46-os úttal foglalkozott. Ezen az úton halt meg James Dean. Fornabai diplomamunkája arra az általa "kultikus építészetként" definiált különleges területhasználatra és funkcióra keresett megoldást, melyet az út mentén a James Dean halálát feldolgozó rajongók és érdeklődők, zarándokok alakítottak ki önszerveződő módon. Fornabai diplomája tartalmazott egy kiállítóteret, egy "kifutót", ütközés-szimulátort és egy bárt is. A *Death Drive* újság pedig az építészeti terv részeként Fornabai szerint a legalkalmasabb médium az ilyen "kultikus építészet" esetében egy közös platform megteremtésére.

87
Zeiger, Mimi: *On Content, Fandom and How James Dean, Jarvis Cocker and James Murphy Changed Architectural Publishing*, in in Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011

88
Ibid. 58. p.

89
"*Zines, in this indecent relationship to pop culture, form a discursive space between poles - between mainstream and what used to be called 'alternative' culture, between professional and amateur, between the academy and the everyday. For architecture, this is useful space for acting out enthusiasms - activist, political or personal - not sanctioned by the traditional canon.*"
Ibid. 62. p.

szűk célközönséget megmozgató publikációk, vagy pedig teljesen kommersz és mainstream, az építészetet mélységében bemutatni nem képes magazinok. Wilson továbbá utal arra is, hogy a nyomtatott magazinok reneszánsza magyarázható az internet már-már túlzott térnyerésével, a nyomtatottság valódiságára való vágyakozással, a súly, a lapozhatóság aktusa, a papír textúrája, az illat, összességében a valóságosság egzotikuma vált vonzóvá a mindent elárasztó internetes tartalom tükrében[85].

A zinek sajátos nyelvezetével és a tartalommal kapcsolatosan Mimi Zeiger kritikus, szerkesztő, kurátor és egyben az 1997-ben a Southern California Institute of Architecture (SCI-Arc) egyetemen szerzett Építészet MA képzésen diplomamunkaként[86] elindított *loud paper* nevű publikáció szerkesztőjeként írt esszét[87] az ARCHIZINES projekthez. A zineket véleménye szerint a rajongás (fandom) különbözteti meg az átlagos magazinoktól. Szerinte a valamire irányuló rajongás kultúrájának megléte nélkül nem lehetséges zine-t készíteni, hiszen ezt a formátumot és a tartalmat nem egy szerkesztői testület alkotja meg, hanem egy lelkes, valamilyen téma iránt elkötelezett és arra akár irreálisan nagy energiákat is fordítani képes egy vagy több fős, azonos kulturális látásmóddal rendelkezők társasága[88]. Éppen ezért bizonyos fokú amatőr hatás is megfigyelhető a zinek világában. Ennek kapcsán fellelhető a párhuzam Denise Scott Brown korábban már idézett, 1968-as megállapítása és a Zeiger esszéjében 2011-ben is felemlegetett speciális (és talán a kritikai hangnemből érezhetően idegesítő) amatőrség között. Zeiger esszéjében a doktori kutatásom szempontjából is kitűnően és pontosan definiálja, mit jelent a zine a kommunikáció és a kísérlet kontextusában:

"*A zine-ek a popkultúrához való illetlen viszonyukban egy diszkurzív teret alkotnak a pólusok között - a mainstream és a korábban "alternatívnak" nevezett kultúra, a professzionális és az amatőr, az akadémia és a mindennapok között. Az építészet számára ez egy hasznos tér a hagyományos kánon által nem szentesített - aktivista, politikai vagy személyes - lelkesedések kiélésére.*"[89]

Az ARCHIZINES projektben bemutatott publikációk közül is, hasonlóan a Clip/Stamp/Fold kutatás elemzésekor, azokat a magazinokat vizsgáltam, melyek valamilyen módon (tartalmilag, formátumban vagy éppen hangvételben) igyekeztek a szakmai közegen kívüli társadalmi szereplőkkel is kapcsolatba lépni. Redstone válogatása egy igen széles spektrumon mutatja be a 2000-es évek második felétől kialakulóban lévő építészeti zine kultúrát, ugyanakkor érezhetőek strartégiai jellegű választások is, melyek inkább a kortárs építészet-elméleti kánon építésében elfoglalt intézményekhez való kötődésük miatt kerülhettek be a projektbe.

Redstone meglepően nagy hányadban választott ki egyetemi hallagtók által szerkeszett újságokat. Ezeket alapvetően nem vettem figyelembe, mert klasszikus értelemben nem tekinthetőek zine-nek, főként amiatt, hogy a hallgatói kiadványok lényegében lemodellezik az akadémiai publikálás világát, gyakran úgyanúgy szelektált, peer-reviewed elméleti témájú

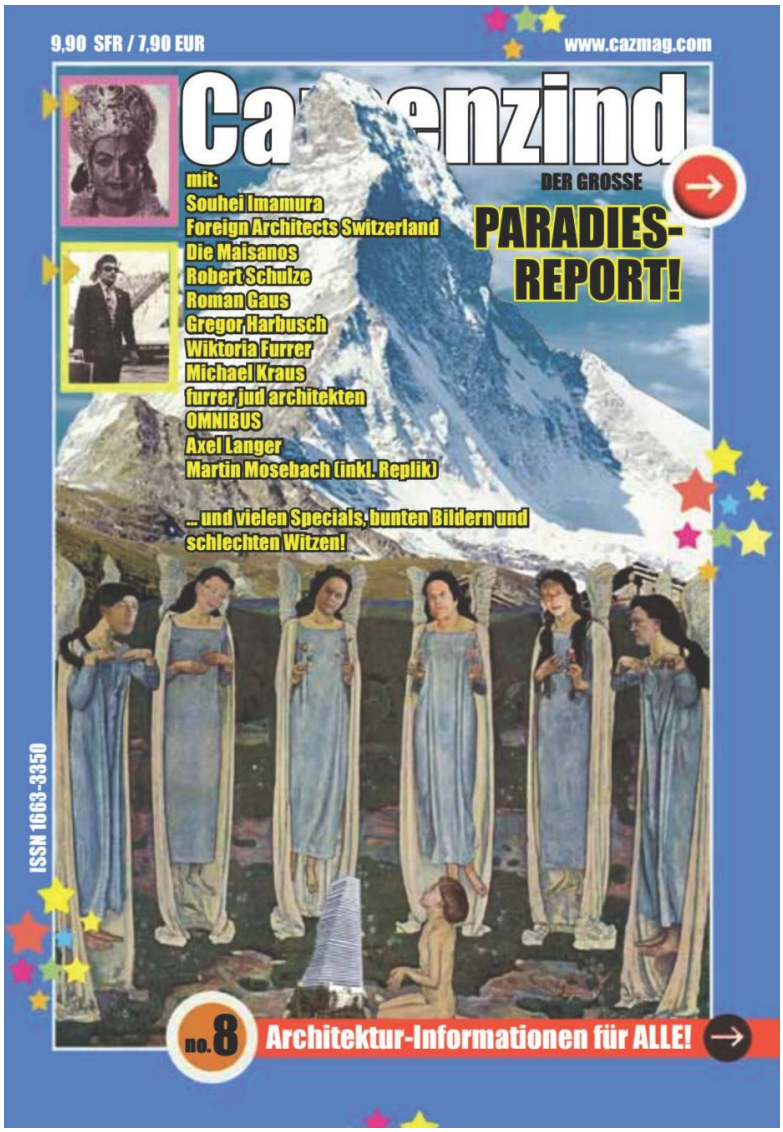

A Camenzind #8 borítója.

Forrás: https://issuu.com/camenzind/docs/nummer_8_teaser
Letöltve: 2021. 09. 24-én.

90
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 32. p., illetve https://cazmag.com

91
https://cazmag.com/Mission-Statement

92
Boucsein, Benedikt, Humpert, Axel, Seidel, Tim: *Towards a Productive Relationship between Society and Architectural Practice: An Approach* in Verlag Sonderzahl 7/2012, Bécs: Sonderzahl, 2012, 10. p.

93
Ibid.

cikkeket közölnek, mint a hivatalos akadémiai kiadványok. Kétségtelen, hogy sok esetben képesek radikálisabb építészeti gondolatoknak is helyet adni, de céljuk egyetlen esetben sem a szakmán kívüli közeggel való kommunikáció, sok esetben még az akadémiai közegen túli kommunikáció sem az.

CAMENZIND[90]

Első megjelenés ideje és helye: 2005, Zürich, Svájc

A magazin a weboldalon megfogalmazott missziója szerint "a kortárs város minden lakóját megcélozza, a nem építészeket éppúgy, mint az építészeket, a passzív és az aktív polgárokat egyaránt. 2005 és 2018 között a Camenzind magazin 19 száma jelent meg. A magazinban az építészetről és az urbanisztikáról nemcsak építészek, hanem zenészek, művészek, fizikusok, építőmérnökök, művészettörténészek, filozófusok, közgazdászok vagy éppen az építészet egyszerű lakói és használói is beszéltek és írtak. A Camenzind magazinok az enteriőrmagazinok és az építészeti szaklapok között helyezkedtek el. Így komolyak voltak, de ugyanakkor tele voltak szórakozással, iróniával, színnel, támadással és szenvedéllyel."[91]

Benedikt Boucsein, Tim Seidel és Axel Humpert alapították a magazint, előbbi kettő 2005-ben, az utóbbi 2004-ben végzett az ETH Zürich építészképzésén, majd 2007-ben közösen alapították a BHSF Architekten építészirodát is. A Verlag Sonderzahl 2012/7-es számában megjelent, közösen jegyzett cikkükben[92] megfogalmazzák hozzáállásukat: "A mai társadalom számára való ambiciózus építkezés nem feltétlenül jelenti egy szuperfejlett gyakorlat megvalósítását, hanem inkább azt, hogy reálisnak kell lennünk azzal kapcsolatban, hogy az építészet felhasználói mit tudnak befogadni, és hogy az építési folyamatban részt vevő emberek mit tudnak megvalósítani. Befogadás szempontjából az építészetnek a felhasználókhoz és a szakmai világhoz egyaránt szólnia kell. Nem szabad a felhasználók feje fölött beszélnie, vagy ellentmondásosan alkalmazkodnia az igényeikhez. Magazinunk, a Camenzind célja, hogy aktívan összekapcsolja az építészetet a társadalommal, rámutatva ezzel a fent említett második fontos tényre. A Camenzinddel az a célunk, hogy átlépjük a jelenlegi helyzetben akadályozó megértési határokat. Az építészet látszólag már nem magától értetődő - ezért megértést adunk. Azzal, hogy a Camenzind-t egyrészt a népszerű építészeti magazinok, mint a Dwelling vagy az Living at home, másrészt az elméleti magazinok közé helyezzük, megpróbáljuk az építészek számára fontos kérdéseket a nem építészekkel is megismertetni. Mivel manapság az emberek nagy mennyiségű információval szembesülnek, a könnyebb megközelítés érdekében a nyomtatott, színes és humoros magazin médiumát választottuk."[93]

A magazin címlapja az első két szám esetében még vizuálisan nem tükrözte a tartalmat, a harmadik számtól azonban egészen a tizenegyedik számig egy viszonylag koherens, akár még a pletykalapokat is eszünkbe juttató vizuális ábrázolás jellemezte. Amikor a szerkesztése Belgrádból működött, akkor a magazin arculata is egy Kelet-Európai kiáltvány tisztán grafikus

Az Evil People in Modernist Homes in Popular Films borítója.

Forrás: https://www.printedmatter.org/catalog/27610/
Letöltve: 2021. 09. 24-én.

94
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 53. p.

95
https://www.printedmatter.org/catalog/27610/

96
https://www.colophon-foundry.org/goods/sad-people/

97
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 71. p., illetve http://junkjet.net

megjelenésű arculatát kapta és átmenetileg a Kamenzind-re történő átnevezéssel is keményítettek hangulaton.

A Camenzind a kutatásom szempontjából a legérdekesebb esettanulmány: magával a kiadvánnyal és a mögötte rejlő koncepcióval akkor találkoztam, amikor az ArchPop számai már megjelentek, így kvázi párhuzamos jelenségként értelmeztem ezt a zine-t. A Camenzind jó példa arra, hogy egy Magyarországról nézve fejlettebb építészeti gyakorlattal és nemzetközileg elismert teoretikus háttérrel rendelkező szakmai közegben is jelenidejű problémaként definiálódik a kortárs fiatal építész-generációban a felhasználók irányába közelítő kommunikáció, illetve annak hiánya és erre megoldási javaslatuk egy zine létrehozása.

EVIL PEOPLE IN MODERNIST HOMES IN POPULAR FILMS (EPiMHiPF)[94]

Első megjelenés ideje és helye: 2010, New Haven, CT

Benjamin Critton grafikus alkotta meg a bulvár formátumban kiadott magazint a Yale School of Art hallgatójaként, tervei szerint évente jelent volna meg. A piros és sárga tintával nyomtatott zine könnyed egymondatos, fotó-alapú megközleítésben mutatja be a modernista építészet népszerű filmekben való ábrázolását, reflektálva arra a hagyományra, hogy a gonosz karaktereket, negatív hősőket és a hozzájuk kapcsolható eseményeket általában modern épületekhez társítják. A tervezett éves megjelenés helyett 2019-ben jelent meg a második szám, Sad People in Modernist Homes in Popular Films címmel, mely a formátumot megtartva, tíz esettanulmány segítségével azt a jelenséget vizsgálja, hogy a filmekben a boldogtalan karakterek is modernista épületekben élnek. Ebben a számban már kiegészítő esszék is megtalálhatóak a rövid szöveggel ellátott fotóriportok mellett.

A publikáció kutatásom szempontjából mind a formátum, mind a tartalom megjelenítése miatt referenciapontként értelmezhető. Az EPiMHiPF[95] és SPiMHiPF[96] magazinok teljes mértékben ugyanarra a formátuma épülnek, mellyel én is kísérletezek, kiegésztíve még ezt azzal, hogy ez a két magazin hagyományos napilap papírra és nyomdai tehnikával is készül, így tapintásában még jobban felidézi a klasszikus értelemben vett újságolvasás élményét. Tartalmilag egy, a szakmán kívül is könnyen értelmezhető, széles kulturális érdeklődést kiváltó módszerrel és humorral kommunikálja a film és építészet, az elidegenedés és a modernizmus, illetve a felhasználói attitűd és az épített környezet kapcsolatát.

JUNK JET[97]

Első megjelenés ideje: 2007, Stuttgart, Németország

A Junk Jet egy kollaboratív formátum, mely főképpen spekulatív koncepciók bemutatására jött létre. A magazint szerkesztői és egyben kiadói, Asli Serbest és Mona Mahall rendhagyó

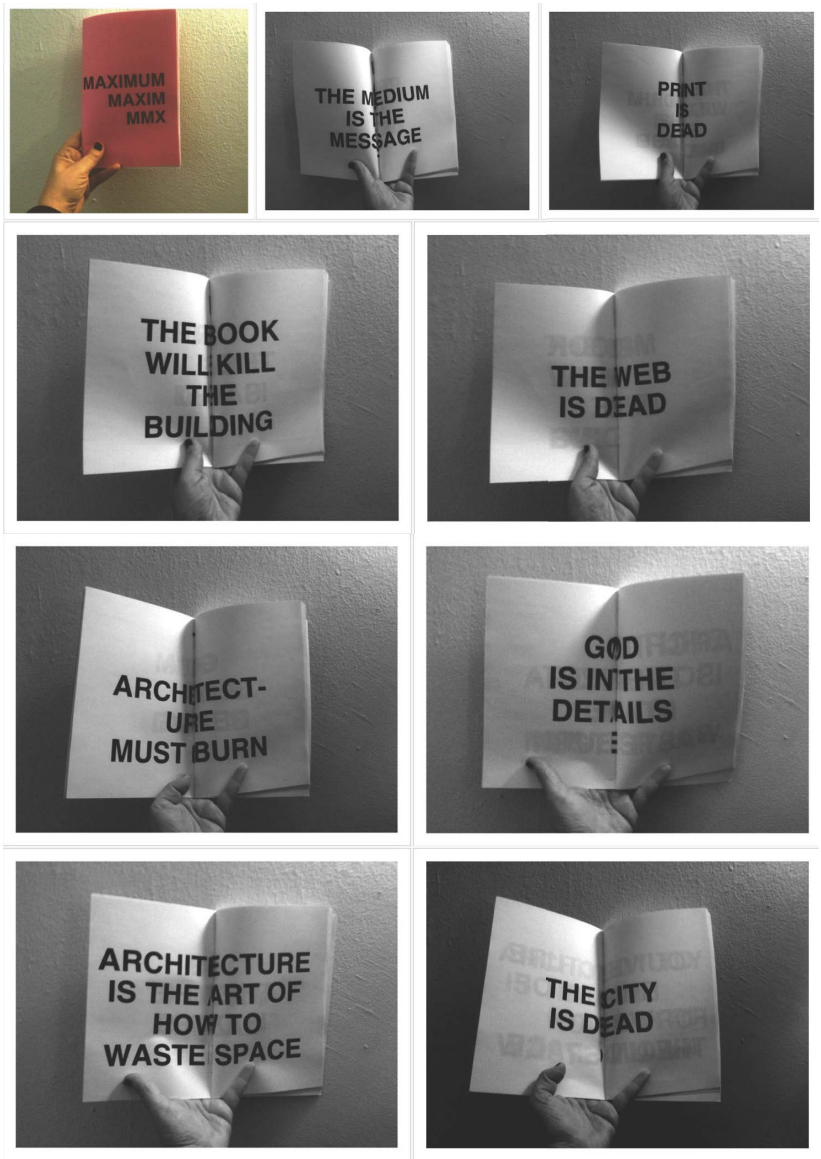

Az MAXIMUM MAXIM MMX borítója és a teljesség igénye nélkül néhány oldala.

Forrás: https://www.flickr.com/photos/15954806@N00/sets/72157625002951863/
Letöltve: 2022. 04. 30-án.

98
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 71. p.

99
2019-ben, még a Junk Jet zine vizsgálata előtt, az ArchPop második számától elkezdtem kitűzőket, pecséteket és matricákat készíteni, meyek főként a magazin manifesztumát dolgozzák fel és ezeket én is ingyenes mellékletként adom az üzlet/irodába betérőknek, vagy teszem ki a portál elé a magazinnal együtt.

100
Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011, 79. p.

101
Bővebben ld.
https://loudpaper.typepad.com/loudpaper/2010/10/maximum-maxim.html
https://www.flickr.com/photos/15954806@N00/sets/72157625002951863/
https://mimizeiger.com

mediális eseménysorozatként értelmezik. Minden kiadvány egy nem kereskedelmi, low-fi papírkiadványként értelmezhető, furcsa és különleges ajándék mellékletekkel.

Az első számhoz egy válogatás CD-t készítettek az alkotók, azaz nem csak tartalmilag kísérleteznek a különböző médiumok váratlan társításával, hanem fizikai értelemben is. Idézve a 2012-ben megszűnt magazin weboldalán az alkotókat a Junk Jet "vad formákról és talált tárgyakról, furcsa elméletekről és (kis) narratívákról, anti-divatokról és nem-stílusokról, a do-it-yourself munkák, véletlen eredmények, elakadt hétköznapi gyakorlatokból, régi médiumokból és felforgatott megszokott eszközökből eredő deviáns és normális esztétikai formák felfedezéséről szól"[98]. Míg a legelső kiadvány a kudarc, vagy jobban mondva a zaj témájával kísérletezik, addig a második, 2008-ban megjelent szám már az építészeti és térbeli munkákkal kísérletezik. A harmadik, *flux us! flux you!* alcímmel rendelkező szám az ideiglenes típusokra összpontosít: boogie-épületek, guruló sziklák, repülő építmények, ideiglenes piramisok, felemelt pincék és beásott tereptárgyak, függönyök, lakóhajók, buborékok, zeppelinek, repülő csészealjak alkotják a tartalmat A negyedik szám tematikája a semmiből-valamit-csinálni aktusával foglalkozik, és olyan műveket tartalmaz, amelyek a hókuszpókusztól a valódi varázslatig ölelik fel az alkotás és létrehozás e különleges típusát. Az ötödik szám voltaképpen egy archívum, amely az internetes kultúra lehetetlenségével foglalkozik nyomtatott formában. Az internetes tartalmakat a digitális térből egy papír-térbe helyezi át. A hatodik, és egyben utolsó szám az itt és ehelyütt problematikájával, a globális kulturával szembenéző helyi formákról és terekről szól.

A Junk Jet zine egy nevében, tartalmában és grafikai arculatában is junk és trash magazin, annak minden szükséges attributumával, esetlegességével, átgondolt átgondolatlanságával. A számok szinte teljes terjedelmükben megtekinthetőek a neten, az első szám 222 példányban, a második 555 példányban jelent meg, ezek azóta fizikai értelemben elfogytak. Az utolsó három számból, melyek 888, 777 és 999 példányban jelentek meg, még lehet rendelni, 17 és 12 eurós áron. Az első szám CD melléklete után a további lapszámokban építész tetoválást, maszkot vagy éppen posztert, matricát találunk építészeti tematikával[99].

Mindezek az eszközök, a formátum, a grafikai arculat, a választott témák és az ajándék mellékletek, lehetővé tesznek egy közönség-tágítást. Hordozzák annak lehetőségét, hogy a szakmán kívülről érkezők, kapcsolódva valamely fenti elemhez, más területről, más érdeklődéssel, de mégis építészeti problémákkal, és tematikával foglalkozó magazint olvassanak.

MAXIMUM MAXIM MMX[100]

Első megjelenés ideje: 2010, New York, USA

Mimi Zeiger, a korábban már idézett teoretikus és kritikus, loud paper nevű zine projektjének fanzine-ja a MAXIMUM MAXIM MMX kiadvány[101]. A 2010-ben megjelent kiadvány mindösszesen egy példányt ért meg, így ez egyike azon projekteknek, melyek ellentmondásban vannak a korábban bemutatott, Redstone által deklarált minimális elvárással,

Az The New City Reader borítója és hátoldala.

Forrás: www.newcityreader.net
Letöltve: 2018. 06. 22-én.

102
Az idézet eredetije Mimi Zeiger blogján található, a kiadvány megjelenése kapcsán írta 2010-ben, ld. https://loudpaper.typepad.com/loudpaper/2010/10/maximum-maxim.html

103
Eredetileg a http://www.archizines.com/New-City-Reader oldalon, valamint a www.newcityreader.net oldalon volt elérhető a tartalom. Jómagam még 2018.06.22-én letöltöttem pdf formátumban a 2010. november 5-én megjelent számot, melyben többek között Beatriz Colomina is közreműködött.

miszerint több számmal operáló kiadványokat válogat be az ARCHIZINES projektbe. Mimi Zeiger kiadványának beválogatása az én kutatásom szempontjából amiatt releváns, hogy a formátum és a tartalom tekintetében egy teoretikus beállítottságú szerkesztő áll a projekt mögött. Zeiger nem gyakorló építész, urbanista, designer vagy grafikus, projektje alapvetően az építészeti kommunikáció elméleti irányból történő vizsgálatának és kritikai elemzésének eredménye és a zine mind tartalmilag, mind kinézetben ezt a hozzáállást fogalmazza meg.

Zeiger szerint "az aforizma, a rövid, emlékezetes, gyakran lényegre törő kijelentés népszerűsége együtt jár a nyomtatás feltalálásával. A 18., 19. és 20. században az aforizmákat és mondásokat világszerte vastag, kötött kötetekben adták ki. Bár a digitális korban a nyomtatás továbbra is bizonytalan, az aforizmák tovább élnek."[102] A kiadvány rövid tömör, azonos mérettel szedett betűkkel megfogalmazott kvázi manifesztumokat tartalmaz az építészet, a digitális és analóg kommunikáció, és mindezek elméleti háttere tekintetében. Zeiger aforizmái kimondott és kimondatlan állítások a jelenkor ambivalens megítélését illetőe, e szlogen-szerű kommunikáció egyértelműen mindenki számára érthető üzeneteket fogalmaz meg.

THE NEW CITY READER[103]

Első megjelenés ideje: 2010, New York, USA

A New City Reader magazin nem szerepel Elias Redstone könyvében, csak a projekt weboldalán volt megtalálható. A magazint két okból építettem be a doktori disszertációba: egyrészt az egész ARCHIZINES projekthez e kiadványon keresztül jutottam el, hiszen ahogyan elkezdtem kutatni az építészeti magazinok világát, Beatriz Colomina munkássága és a Clip/Stamp/Fold egy megkerülhetetlen kiadványnak bizonyult. Ahogyan haladtam tovább Colomina projektjeinek vizsgálatával, úgy találkoztam a New City Reader kiadvánnyal 2018. júniusában és kapcsolódtam ezen keresztül az ARCHIZINES projekthez. A mestremunkát taglaló fejezetekben kifejtem, hogy milyen intuitív indittatásból és előképek kapcsán alakult ki a magazin és annak formátuma, tartalma. Két hónappal később, az elméleti kutatás során találkozni egy olyan, formátumban és tartalomban is igen hasonló publikációval, mely sok szempontból akár előképként is értelmezhető lett volna, természetesen nagy hatással volt mind a gyakorlati projektekre, mind pedig a kísérleti munkák megalapozottságára.

A The New City Reader egy építészetről, köztérről és városról szóló újság, amely a New Museum of Contemporary Art-ban 2010. október 6. és 2011. január 9. között látható "The Last Newspaper" című kiállítás részeként jelent meg. A Joseph Grima és Kazys Varnelis szerkesztők által tervezett újság tartalma a mai technológia, gazdaság és társadalom korszakos változásainak térbeli következményeire összpontosít. A The New City Reader a kiállítás időtartama alatt megjelenő egy darab számból állt, amelynek hetente egy-egy új rovata a múzeum galériatermében készült el, és amelyet egy-egy építészekből, teoretikusokból és kutatócsoportokból álló, különböző vendégszerkesztői csapat alkotott meg. Ezek a részek ingyenesen elérhetők voltak a New Museum-

A TOA - toughts on architecture első számának plakája.

Forrás: https://toa-thoughtsonarchitecture.tumblr.com/image/166354776189
Letöltve: 2021. 05. 21-én.

104
https://toa-thoughtsonarchitecture.tumblr.com

105
https://toa-thoughtsonarchitecture.tumblr.com/info

ban, és - a 19. századi amerikai városokban elterjedt, Kínában és a világ más részein még ma is népszerű gyakorlatot követve - a város falain voltak kifüggesztve a nyilvánosság számára, hogy kollektív olvasásra buzdítsanak.

3.5. A magyar építészeti zine-ek gyakorlata

A kortárs építészeti magazinkultúra hazai, igen csekély példáiból is vizsgáltam három publikációt, melyek nagyon különböző aspektusokból és indittatásból születtek. A válogatásom, mivel jóval kisebb mennyiségből lehetett egyáltalán kiindulni, igen változatos és az eredeti elképzeléseimmel ellentétben nem tudott kizárólag arra az aspektusra koncentrálni, hogy mely kiadványok azok, melyek kifejezetten a nem építész közönség felé való nyitás végett jöttek létre.

TOA - thoughts on architecture[104]
Első megjelenés ideje: 2017, Budapest

A TOA az AU Workshop, vagy au műhely, egy budapesti építész iroda kiadványa. Az iroda a 2010-es első projektje óta eltelt 12 év alatt számos nemzetközileg is elismert és publikált alkotást hozott létre és egy igen speciális, egyedi építészeti hozzáállást honosított meg a hazai építészeti közegben. A honlapjukon olvashatóak szerint "a TOA egy építészeti vitafórum, amelyet az Architecture Uncomfortable Workshop alapított és szervez, félbehajtott A4-es papírlapra nyomtatva. Meghívunk másokat, hogy együtt gondolkodjunk az építészethez kapcsolódó témákról."[105]

Az eddig három számot maga mögött tudó kiadvány 2017-ben, és kétszer 2019-ben jelent meg. Minden 12 írást tartalmazó szám egy-egy kiállítás vagy esemény keretében jelenik meg nyomtatott formában is. Az első számban még főként az iroda alapítói, Ghyczy Dénes Emil és Szederkényi Lukács írtak esszéket. A második és harmadik számok alkotói között hazai és külföldi építészek és gondolkodók is közreműködtek, és az alapítók már csak 1-1 írással járultak hozzá a lapszámokhoz.

A TOA-t megelőzte egy másik újság is, erről Ghyczy Dénes Emil az Artmagazinnak adott 2018-as interjúban így fogalmaz: "Az Uncomfortable Architecture újságnál az volt az irányelv, hogy minden évszakban megjelenik egy-egy újság, másmilyen, de minden esetben egyszínű borítóval. A tartalmat mellettünk a meghívott művészek szolgáltatták. Az egyik számban egy Richard Nonas- (Az 1963-ban született és jelenleg New Yorkban élő alkotó etnológus pályájáról tért át az ott tapasztaltakat hasznosító, az őt körülvevő világ megértésére törekvő művészeti praxisra. Gordon Matta-Clark és Richard Serra mellett tagja volt az Anarchitecture csoportnak – szerk.) szöveget is leközöltünk a New Yorkban őt meglátogató barátunk segítségével. Egy újság

A Struct.Zine grafikai layout-ja Sipos Balázs grafikus Behance oldaláról.

Forrás: https://www.behance.net/gallery/6828851/StructZine-00-logo-layout-concept
Letöltve: 2021. 05. 21-én.

106
https://www.artmagazin.hu/articles/interju/9b24d10e43946ed215ccf530dff61152 és https://epa.oszk.hu/02900/02996/00019/pdf/EPA02996_artm_2018_01_020-025.pdf 23-24. p.

107
Ibid.

108
A Struct.Zine magazin www.structzine.hu weboldala ma már nem működik.

109
https://www.prae.hu/article/5932-egyre-csak-hajtogatjak-a-srtuct-zine-mar-a-lelohelyeken/

110
https://urbanista.blog.hu/2013/04/03/jon_a_structzine_masodik_szama és http://hg.hu/cikkek/varos/15566-jon-a-structzine-masodik-szama

111
https://www.behance.net/gallery/6828851/StructZine-00-logo-layout-concept

öt-hat példányban született meg, aztán mivel drága volt, a projekt egy idő után abbamaradt. Itt jött az ötlet, hogy olyan formátumban kell gondolkozni, ami sokkal inkább szórólapszerű és csak egy cikket vagy egy, az építészethez bármilyen módon kapcsolódó gondolatot és grafikai megoldást jelenít meg. Ez lett a TOA, azaz Thoughts on Architecture. Nemrég volt az első tizenkét szám bemutatója."[106] Ezt Szederkényi Lukács így egészíti ki: "A TOA-ban az a lényeg, hogy azok, akik éppen az építészettel foglalkoznak és van egy fontos gondolatuk, azt leírják. Így az itt megjelent szövegeknek a szigorúan vett építészeti írásokhoz nem igazán van közük."[107]

A TOA formátuma annyira neutrális, egyszerű és egyszerűen sokszorosítható, hogy megjelentetését nem igazán korlátozzák kiadói és financiális kötöttségek. Neutralitása és univerzális megjelenése nem szűkíti le a közönségét sem.

Bármilyen műfajra, szakmára és indittatásra, akár irodalomra, filozófiára is gondolhat az, aki kézbe veszi. A TOA valamilyen közvetett vagy közvetlen módon az építészeten keresztül értelmezett írások és képek gyűjteménye, és az építészethez kapcsolódó tágan értelmezett téri, érzelmi, érzékelések, gondolatok, elméletek, összessége, melyek a szakmai közegen túli közönség számára is érdekesek lehetnek.

STRUCT.ZINE[108]

Első megjelenés ideje: 2013, Budapest

Az összesen két példányt megélt, klasszikus értelemben vett építészeti zine 2013. március 4-én, egy kerekasztal-beszélgetéssel mutatkozott be[109], majd egy hónappal később, 2013. áprilisában még megjelent a második száma[110], ezt követően megszűnt. A magát urbanisztikai és építészetelméleti funzine-ként definiáló kiadvány eredetileg negyedéves tematikára építve jelent volna meg, három hetente és egy-egy lapszámot egy szerző birtokolt volna az adott negyedéves tematikát figyelembe vevő tartalommal.

A lap alapító-szerkesztője, Csiszár Mátyás már az első számhoz is sok különböző hátterű közreműködőt (esztétát, urbanistát, grafikust, kurátort, designert és építészt) is bevont a munkába. A zine formátuma[111] kreatív, hajtogatható, a valódi zine-k világából merít, ahol a hajtogatás, a formátum technikás kialakítása már magában egy állítás. A Struct.Zine egy nagy ívre, kétoldalasan nyomtatott és különböző hajtásokkal végül leporelló-szerű formátumban kapható magazin, melyet így szinte bármilyen irányból olvashatunk. A lap egyik oldalát a képanyag, másik felét pedig a szöveg foglalja el és különböző kulturális kötődésű és funkciójú lelőhelyeken lehetett jelképes összegért hozzájutni.

A 8oldal első számának borítója.

Forrás: https://issuu.com/mindspace_budapest/docs/mindspace_kiadva_ny
Letöltve: 2018. 06. 22-én.

112
https://issuu.com/mindspace_budapest
és
https://mindspace.hu/hu/projekt/8oldal-nyolc-varosi-szamizdata-2018-2019

113
Ibid.

114
https://www.isbnbooks.hu/kiadok/

8OLDAL[112]

Első megjelenés ideje: 2018, Budapest

A Mindspace csapata által létrehozott 8oldal zine a kutatásom szempontjából az egyik legérdekesebb hazai referenciapont. A Mindspace nonprofit szervezet 2012-ben alakult meg hivatalosan. Az élhető várossal foglalkozó szervezet a kerékpáros kulturára, a Duna városban betöltött szerepére, a Palotanegyed egyes területeinek élhető rehabilitációjára koncentrálva végez olyan közösségi projekteket, akciókat, stb., melyek egy-egy urbanisztikai beavatkozást megalapoznak, bemutatnak, vagy éppen megismertetnek az adott közösséggel, és mindemellett céljuk aktívan segíteni a projektek olyakor eltérő érdekű és vagy beállítottságú szereplőinek együttműködését.

A Shared Cities: Creative Momentum európai kulturális platform keretében egy pályázat segítségével hozták létre a VIII. kerületben a Csarnoknegyedre fókuszáló projektjüket: a 8oldal kiadvány ennek keretében jelent meg 2018-2019-ben. A zine összesen 6 példányt élt meg, és leiratuk szerint a 8oldal egy "városi szamizdat a nyolcról és az éppen formálódó, vagy már ezeréve fellelhető közegről. A havi egyszer megjelenő kisformátumú újságot a Mindspace csapata ötölte ki és írja azóta is. Budapestről, a fenntartható városi létről, közérthetően egy kis urbanisztikáról, a csapat aktuális projektjeiről, no meg minden egyéb fontos dologról (társkereső, időjárás jelentés, játék) firkászkodnak. grafikus: Thury Lili állandó szerzők: Vida Vera, Nánási Emese, Sipos Márti, Rózsavölgyi Andi, Gunther Dóri, Somló Dávid, Kobrizsa Ádám"[113]

Az újság egységes, városi lap arculatára építő grafikai megjelenéssel szólítja meg egy adott közösség tagjait, függetlenül attól, hogy építészek-e vagy sem, azaz pontosan az a célja, hogy mindenki számára kommunikálja a városrészhez, negyedhez kapcsolódó közösségi, építészeti rehabilitációt, egyéb programokat, beavatkozásokat. A zine hasábjain lokális hírek, a rehabilitációval kapcsolatos tudnivalók, és a városrészt használók számára érdekes, de mindig helyspecifikus információk, cikkek jelennek meg, kiegészülve olyan általános napi- és hetilapokra jellemző rovatokkal, mint az időjárás-jelentés vagy a keresztrejtvény. A készítők között nincs építész.

A hazai építészeti zine-ek után való (némileg eredménytelen) kutatás azonban rávilágított egy alakuló hazai folyamatra, mely a 2010-es évek második felétől látszódik aktivizálódni. A zine-k világa inkább kötődik a grafikusok és vizuális kommunikáció szakterületén dolgozók közösségéhez. Kutatásom és a kísérelti projektjeim szempontjából kifejezetten az építészeti témájú vagy indittatású zinek-et és kis, radikális magazinokat vizsgáltam.

A disszertáció keretei nem teszik lehetővé ezen újabb szubkultúra átfogó vizsgálatát, ugyanakkor fontosnak tartom bemutatni, hogy az én kísérleti projektjeimmel időben párhuzamosan alakult meg 2017-ben a szintén a MOME Doktori Iskolán kutató Istvánkó Beáta által az ISBN books+gallery könyvesbolt és galéria, mely az elmúlt 5 évben sok régiós és hazai zine-t és ehhez hasonló kiadványt forgalmaz[114].

115
Az Ukmukfukk Zinefesztről ld. Istvánkó Bea cikkét https://punkt.hu/2019/05/20/varrogep-es-kozlekedesi-baleset-uki-2019/
A fesztivál szervezői: Lerch Julcsi, Marjai Petra Lilla, Sebesvári Soma, Ausztrics Andi, Herczeg Zsófi, Istvánkó Bea, Németh Emese, Pálhegyi Flóra, Péter Judit, Puskár Krisztián, Rumi Bori, Rumi Zsófi, Rádi Gábor, Szigeti Árpi, Kovács Kristóf.

116
A teljesség igénye nélkül a Hurrikan Press és a BPZines például két olyan kiadó, melyek egy-egy kiadványa (pl. Free Wall Space by Bad Buzz - https://hurrikanpress.bigcartel.com/product/free-wall-space-by-bad-buzz) akár építészeti tematikájú zine-ként is felfogható.

2016 óta létezik az Ukmukfukk Zinefeszt[115], melynek célja a zine-kultúra magyarországi népszerűsítése és a hazai zine közösség formálása[116].

A bemutatott nemzetközi és hazai építészeti tematikájú nyomtatott újságok folyamatukban értelmezve rámutatnak egy olyan kommunikációs platform meglétére és alakulására, mely segítheti az építészetet abban, hogy tartalmát és mondanivalóját annak mélységében legyen képes a nem szakmai közeg felé kitekintő módon kommunikálni. Ez a platform, vagy médium képes lehet felnyitni az építészet olykor kívülről zártnak tűnő világát a felhasználók felé és ezzel párhuzamosan az új kommunikációs platform és eszköztár építészeti elméletbe és gyakorlatba történő inetgrálásával mindez hatással lehet magára a tervezési folyamatra is, beengedve a társművészetek, a felhasználók és akár a mindennapiságban és érthetőségben rejlő pozitív hatásokat is.

„Azért nem válaszoltam semmit, mert jó lesz.”

Az egyik megrendelőnk egy e-mailes konzultációs anyagra egy héttel később adott személyes válasza 2014-ből.

117
Az építészeti hivatás kialakulását és hivatássá válását, valamit az ebből a folyamatból gyökeredző ellentmondások bemutatását, kitekitve a magyarországi állapotokra Vámos Dominika körületekintően és részletesen kifejti doktori disszertációja *Hivatás és modernitás* c. fejezetében, ld. Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez.* Doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011, 12-27. p.

118
Hitchcock, Henry-Russell: *The architecture of bureaucracy & the architecture of genius.* in Architectural Review. 101 (601), 1947, 3-6. p. A cikket 2020. február 12-én fénymásolat formájába kaptam meg a Princeton Egyetemen töltött kutatási időszak alatt Beatriz Colomina professzortól.

119
A témáról ld. bővebben Sudjic, Deyan: *Épületkomplexus*, Budapest: HVG Könyvek, 2007

120
Moravánszky Ákos: *A tanító építész* című előadása 2013. május 15-én a MOME Doktori Iskolán, forrás: a szerző saját jegyzetei és fotói.

121
Neufert, Ernst: *Der Architekt im Zerreisspunkt*. in Vorträge, Berichte und Diskussionsbeitragäge der Sektion Architektur auf dem Internat. Kongreß für Ingenieurbildung (IKIA) Darmstadt 1947 . Hrsg. von Ernst Neufert, Darmstadt 1948, 92 -95. p.

4. A praxis-gyakorlás kommunikációs paradigmaváltásának hatásai az építész szerepkörre

A hagyományos értelemben vett építészeti hivatás[117], vagy praxis és az építész szerepének és megítélésének változása terén megfigyelhető a különböző építész-identitások, és azok elemzésének sokasága és szerteágazó értelmezése. Henry-Russell Hitchcock 1947-es cikkében[118] érzékletesen ábrázolta az építészeti hivatás két fő megközelítését: az építész szakmát gyakorlók jelentősebb hányadát a mérnöki és szolgáltatói szerepet hangsúlyozva bürokratikus építészeknek nevezte, akik alapvetően végrehajtják a megbízók és a különböző piaci szereplők által elvárt igényeket. Tudásukkal és így terveikkel szinte teljes mértékben e folyamatot szolgálják ki. Másrészt definiálta az építészek azon szűk csoportját, akiket egyszerűen csak géniuszi tervezőnek nevezett. Ők azok, akik felülemelkedve a földhözragadt igényeken és a pusztán mérnöki hivatás adta konstrukciós elveken, az építészetet magasabb rendű mondanivalók mentén, meghatározhatatlan plusz összetevők, akár művészi jellegű hozzávalók segítségével alkotják meg s így épületeik emlékezetesek és kánonteremtők lehetnek.

A Hitchock által ábrázolt építész-szakmai identitás kettősségének tökéletes megjelenítése látható az 1943-ban Ayn Rand írónő Ősforrás (Fountainhead) című regényéből 1949-ben bemutatott azonos című filmben, ahol a főszereplő Howard Roark megtestesíti az elveit soha fel nem adó, individualista, független és önálló gondolkodású, tudatos építész karakterét. A film ezzel párhuzamosan egy másik erősen sarkított építész személyiséget is ábrázol: Roark egyetemi barátját, Peter Keatinget, aki szerint az építész sikere azon múlik, mennyire tudja kiszolgálni a közízlést. Keating alkalmazkodik a reá nehezedő, nem feltétlen szakmai elvárásokhoz s elfogadja, hogy a sikerhez és gazdagsághoz vezető út timpanonokkal és dór oszlopokkal van kikövezve.

Hitchcock cikkének következtében és az ezzel párhuzamosan alakuló kulturális légkör formálódása okán az építészek évtizedeken keresztül arra törekedtek, hogy épített projektjeik bizonyítékaival igazolva tisztázzák, hogy bürokratának vagy zseninek kell-e tekinteni őket. Ez a folymat a 20. század végére a sztárépítészetre épülő kultusz, és a jelenséget kísérő hierarchikus struktúra kialakulásához vezetett a szakmában[119].

A modernitás által létrehozott építész-modell képét árnyalta Moravánszky Ákos professzor a MOME Doktori Iskolán 2013. május 15-én tartott előadásában[120]. Moravánszky az építész szerepek kapcsán idézte az 1947-ben Darmstadt-ban tartott IKIA kongresszus anyagaiból készült, 1948-ban Ernst Neufert által szerkesztett, *Az építész a törésponton* című beszámolóban[121] megfogalmazottakat, melyben a kongresszus résztvevői öt kategóriát neveztek meg, melyek mentén az építészeti hivatást csoportosítani érdemes: Mester, Professzor, Népnevelő, Kutató, és Tudós.

Ezek a kategóriák sokkal diverzebb képet festenek a szakmáról és a szakmában

Moravánszky Ákos előadása a MOME Doktori Iskolán 2013. május 15-én.

Fotó: Kiss-Gál Zsuzsanna

122
Balázs Mihály DLA: Vallomás, 2017, forrás: https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA11733

123
Ibid.

tevékenykedők lehetséges szerepeiről, mely egyrészt az amerikai és európai kulturális megközelítés különbségeiből is fakad, másrészt a szakma szükségszerűen diverzebben látja önmagát belülről, mint ahogyan az építészek szerepe a civil szféra vagy a szakmai platform belső működését nem ismerők számára látható. Erre is rámutathat a fent ábrázolt kettősség.

Az építész szakma művészetként, alkalmazott művészetként vagy éppen mérnöki tudományként történő besorolása szintén komoly hatással van az építész szerepének belső és külső meghatározottságában. Balázs Mihály Vallomás című, 2017-es írásában így fogalmaz: "Hogy az építészet művészet-e, avagy tudomány sokan próbálják meghatározni, a köztük lévő arányokat megtalálni. Elgondolkodtat, hogy magamat azonban sem művésznek, sem tudósnak nem gondolom. Foglalkoztat a kérdés, hogy hol van a helyem ebben a rendszerben? Azt hiszem az építészetnek megvannak a maga önálló ismérvei, feladatai és lehetőségei, amelyek átívelnek a művészet és tudomány határain. Az építészet önálló entitás, szintézis megteremtésére alkalmas kapcsolatrendszer a humán és a reál oldal között. Kivételes korok kivételes pillanataiban ez a két oldal összeér."[122]

Moravánszky azonban előadásában utalt arra, hogy az ezredfordulóra kialakult, fentebb már említett, s egyoldalúan felépített, túlságosan leegyszerűsített építész-kép veszélyei megmutatkoznak a szakma megítélésében és a szakmai szereplők identitás-érzékelésében is. A végletekig leegyszerűsített sztárépítész-kulturára épülő szerepkeresés korlátozó lehetősége a 2000-es évekre az építész szakmát gyakorlókat bizonyos fokú belső indentitás-válságba is sodorta. A Moravánszky által is ábrázolt, már eleve diverzebb szerepekből való kiindulás több lehetőséget tartogat az építészek számára saját munkájuk és építész-karakterük megformálásban.

E folymatokkal párhuzamosan (ld. 2.1. és 2.2. fejezetek) megjelennek a befogadói oldal, a felhasználók, a nem építészek érzékelésében történő változások. A felhasználói oldal képi, vizuális orientációjú érzékelésén túl megjelenik az élmény- és esemény-alapú feldolgozás és befogadás igénye építészeti léptékben is. Amennyiben az építészet a képiséget meghaladó, kortárs esemény- vagy élményalapú művészeti és kulturális jelenségeket kommunikációs és módszertani szempontból korlátozottan, vagy nem követi le, akkor jelentősen szűkülhetnek a felhasználói közeggel való kapcsolódás lehetőségei. A felhasználó a kötődést élmény-alapú kapcsolódási pontok mentén éli át. E gondolatot Balázs Mihály sokkal finomabban és érzékletesebben fogalmazza meg és áthelyezi az építész oldalára (is): "a ház magán viseli korának és alkotójának minden lényegi tulajdonságát. Az elsődleges érzékelésben a forma ugyan meghatározó, de kis keresgéléssel mögötte mindig megtalálható létrejöttének kiváltó oka, felfedezhetők milyenségének alakító tényezői. Figyelmemet egyre inkább ezek a tényezők kötik le. Az építészet kapcsán mind gyakrabban gondolok arcokra és kezekre, mozdulatokra. Kíváncsian fürkésző tekintetek, megbízók mosolygós vagy gondterhelt pillantásai, építőmesterek tettrekész nézése és kemény kézfogása jelennek meg emlékeimben."[123]

A fenti gondolatról és a 2000-es évek első két évtizedében Magyarországon is megjelenő participatív módszertani kezdeményezésekről, a közösségi tervezésről és az építészek nyitásának belső indittatásáról árulkodik például a Műcsarnokban 2019. április 26-án megnyílt TÉR///

124
A kiállítás 2019. augusztus 25-ig volt látogatható. Dekovics Dóra, a kiállítás kurátor-asszisztense írt cikket felkérésemre az ArchPop magazin második, 2019/1 számába. Témaként az építész, mint kurátor szerepkört kértem, hogy saját tapasztalatai szerint fejtse ki egy átfogó cikkben, mely végül az általa szelektált projektekkel, *Építész, kurátor?* címmel jelent meg.
A kiállításról ld. még http://epiteszet2.nemzeti-szalon.hu/kozosseg_es_epiteszet/index.php

125
Tihanyi Dominika: *Kreatív stratégiák és a köztéri művészet szerepe a városrehabilitációban*, doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2012

126
A témában ld. még az Alföldi György vezette Rév8 tevékenységét a VIII. kerületi rehabilitációk kapcsán, vagy az Új Irány csoport által tervezett köztereket, ennek első közösségi tervezésben megvalósult projektjét,a Teleki tér rehabilitációját, vagy ide tartozik Borsos Melinda és Dimitrijevic Tijana kőbányai Idesüss óvodája, illetve a CAN Architects Mosonmagyaróvárra tervezett (és éppen folyamatban lévő) iskola épülete.

ERŐ, II. Építészeti Nemzeti Szalon kiállításon a szintén Balázs Mihály kurátori munkájának eredményeképpen bemutatott *Közösség és építészet* című kiállítás[124].

E disszertációban nem térek ki a participatív módszertani tervezésre és a közösségi bevonáson alapuló új tervezői attitűdökre, mert kutatásomban a már létező módszertanokat kiegészítő kommunikációs elemekre koncentráltam. E jelenségek azonban mutatják, hogy a nemzetközi gyakorlatot lekövetve Magyarországon is megjelentek eme új kezdeményezések, melyek tudtak építeni például a hazai építész-oktatásban évtizedes múltra visszatekintő építőtáborok munkamódszerére is. A művészet és a közösségi bevonás lehetőségeinek tekintetében pedig Tihanyi Dominika 2012-ben írt disszertációja, és az azt megelőző, a 2000-es évek második felétől folyamatosan felépülő doktori kutatása is jól példázza a nyitásra való törekvés jelenségét[125]. Elmondható tehát, hogy az elmúlt években a szakma irányából is érzékelhető a törekvés a felhasználókkal való kapcsolatteremtésre, a párbeszéd elindítására[126].

A 20. század változatos évtizedeiben történt társadalmi és kulturális folyamatokat követően az ezredfordulóra az építész az általánost, a mindennapit elemző, szisztematikus módszertanra alapozó alkotóvá vált, aki a művészeti és technológiai aspektusok, eltérő társadalmi és kapcsolati rendszerek szintetizáló tervezője. Mindez egyedi alkotók és kollektívák esetében is zárt ajtók mögött zajlik, kiegészülve kísérletezéssel, elméleti és gyakorlati kutatásokkal és a jelenségek mélyebb összefüggéseinek megértésével. A felhasználó érzékelésében és az építész alkotói szerepkörében megfigyelhető változással, átalakulással egyidőben szükségszerű pradigmaváltás megy végbe az építészeti praxis felépítésében. Az építész a klasszikusan értelmezett téri koncepción túl az építészeti tervezés-módszertani eszköztárba így beemelheti a téri koncepciók élmény-alapú kiterjesztésének tervezését és annak kommunikációját is. A szakmai diskurzus nyitásának lehetséges eszköze a tervezési eszköztárban lévő kommunikációs eszközök átalakítása, felnyitása. Ennek eredményeképpen a felhasználó megismertethető az építészeti gondolkodással, a döntési mechanizmus összetettségével, a következmények sokaságával és a minőség támasztotta feltételekkel. Ennek útja lehet magának a tervezésmódszertannak bizonyos fokú játékos és humoros renoválása, mely az élményszerűség segítségével hozzájárul egy közösebb platform kialakulásához.

Az építészeti praxisok külvilág felé történő kommunikációjának a mestermunka fejezeteiben részletezett módszertanra épülő kiterjesztése, az építészeti praxis belső világának, életritmusának, alkotói, kreatív légkörének bemutatása a szűken vett építészeti produktum dokumentálása mellett a hagyományos értelemben vett építészeti kommunikációs eszközöknek nem része.

E kiegészítő kapcsolatteremtés célja a szigorú és izolált kóddal történtő szakmai kommunikáció felszabadítása. Tekintettel a felhasználói oldal változásaira és a kulturális erőtér társadalom-konstruáló szerepére, az építész beágyazottsága a szakmaiságon túl kiegészül e szakmaiság interpretálhatóságának képességével is. Az építész új, kurátori, mediátori feladata a kreatív folyamatok, a döntéshozatali mechanizmusok, az asszociatív, atmoszféra-teremtő

127
Váriné Szilágyi Ibolya: *Fiatal értelmiségiek a pályán. Tudósítás egy longitudinális szociálpszichológiai értelmiségi rétegvizsgálat tapasztalatairól., II. rész: A pályakezdő építészekről.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1981, 187-298. p. in Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez.* doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011, 24. p.

128
Ibid.

képesség, a művészi és technológiai, mérnöki tudás szintetizálhatóságára való képesség élményszerű bemutatása.

Vámos Dominika disszertációjában idézi Váriné Szilágyi Ibolya szociálpszichológus 1981-es kutatását[127], melynek jelenidejű relevanciája mindenképpen elgondolkodtató. Vámos Dominika így ír: "A szociológiai módszerekkel, interjúk és kérdőívek segítségével végzett vizsgálat arra irányult, hogy az ideális hivatásképre, értékorientációra, a munkahelyi beválásra és a pálya reális perspektíváira vonatkozó megállapításokat összehasonlító statisztikai adatsorok segítségével értékelhetővé tegye. A vizsgálat egy része az építészképzés tematikájának alapvető hiányosságaira mutat rá, amelyek elsősorban az egyetemi tanulmányok során táplált hamis szakmai ideálképhez kapcsolódnak. A hallgatók eszerint nem azzal a felkészültséggel hagyják el az egyetem falait, amire pályafutásuk során valóban szükségük volna. A szűken vett tervezői, mérnöki és művészi alkotótevékenység középpontba állítása mellett éppen a kommunikáció és döntéskézség, a társadalom felé való nyitottság és kapcsolatteremtő képesség, a nézetek nyílt és gyakori ütköztetése, a meggyőzőképesség szorul háttérbe a képzés során."[128]

Az új kurátori, mediátori szereppel kiegészülő tervezői szerepet támogató eszközöket lehetséges a szakmagyakorlás részévé tenni. A változó építész-szakmai munkát támogató és kiegészítő kommuniációs elemeket az építész-képzésbe is beilleszthető módon, az egyetemi tervezési feladatokat kísérő tervezési modulokkal, elméleti és gyakorlati kísérletekkel lehetséges egységes módszertani keretként értelmezni.

A doktori kutatás évei alatt elvégzett gyakorlati kísérleti projekteket bemutató fejezetekben a "Praxis, mint médium" hagyományos építész-tervezői módszertant kiegészítő kommunikációs stratégiát leíró módszert ábrázolom, mely az építészeti tervezésben a felhasználói közeggel, megbízókkal, az építészet közönségével, méginkább az ún. civil szférával történő kapcsolódási pontok integrálását teszi lehetővé. A módszertan keretet biztosít arra, hogy az építészeti praxis és annak működése, mint önálló kommunikációs platform ábrázolható és felnyitható a kortárs társadalmi konstrukciók kontextusában. E metodika az építészeti tervezési folyamatba szisztematikusan, akupunkturális jelleggel beépíthető kommunikációs elemek összessége, melyek az építészet művészeti relációira támaszkodnak és egymást inspirálva a folyamat közben is fejleszthetőek. Így megteremthető egy, vagy több integratív kapcsolódási pont az építész és a felhasználó között, mely áthidalja, közelítheti a két közeg közötti távolságot.

5. Bevezetés a mestermunkához

Mestermunkám a "Praxis, mint médium" kutatási folyamat dokumentálása, s az ebből kialakuló módszertani stratégiák bemutatása: a 2014-2022 között megvalósult kommunikációs kísérleti projekteket és a stúdió tervezés-módszertani átalakítására tett kísérleteket dokumentálom, ezek tapasztalatait összegzem és rendszerezem.

A doktori kutatásom során arra keresem a választ, hogy milyen, a kommunikációs folymatokat elősegítő módszertani elemek építhetőek be az építészeti tervezés folyamatába, melyek a leginkább járulhatnak hozzá a tervezői és a felhasználói, megbízói oldal egymáshoz való közelítéséhez. A mestermunka elemeiként létrejött kísérleti projektek a tervezési munka során szükségszerűen létejövő kommunikációs tereket próbálják rekonstruálni, felszabadítani és kiegészíteni.

A mestermunka elemei az építész és a felhasználó közötti viszonyrendszer értelmezése mentén születtek: Milyen eszközökkel lehetséges az építészeti beavatkozás mögöttes tartalmát, a benne rejlő gondolatokat, koncepciót és háttérmunkát is ábrázoló, valamint a felhasználói szempontokat feldolgozó kommunikáció megteremtése?

A "Praxis, mint médium" az elméleti kutatás alapjain nyugvó, arra is folyamatosan visszható gyakorlati, kisléptékű, és végezetül egy célzott egésszé váló munka, mely egy konkrét építészeti praxis, a *by atelier* építésziroda tervezés-módszertani átértelmezésén alapul és a praxist, mint médiumot állítja a középpontba.

A 2014 óta zajló projekt-sorozat arra a felvetésre szolgál mintaként, hogy az építészeti praxis akciószerűen, ám egymással összefüggésben értelmezett kommunikációs projektek segítségével hogyan változhat önálló médiummá és ez milyen visszahatással van az adott praxis építészeti tervezés-módszertanára. A praxis átalakítása egy módszertani kísérlet arra vonatkozóan, hogy az építészet, mint alkalmazott művészet, a szűken vett építészeti koncepció-alkotáson túl a párbeszéd és kapcsolattermtés tekintetében is alkalmazott művészeti formaként értelmezhető.

A mestermunka dokumentálása során bemutatom a folyamatszerűen felépített, éveken át tartó módszertani kísérleti projekteket. Az egyes projekteket a tervezésben részt vevő szereplők (tervező és megbízó, felhasználó) kommunikációs elmozdítására kifejtett hatás szerint csoportosítottam, ezért fordul elő, hogy ugyanarra az esettanulmányra több módszertani projektnél is hivatkozom. A mestermunka bemutatása során az alábbi értelmezésben használom a projekt és esettanulmány megnevezéseket:

> *Projekt*: azokat a praxison belül lefolytatott módszertani kísérleteket jelenti, melyek összességéből áll maga a mestermunka, s ezek eredményeként létrejön a "Praxis, mint médium" kiegészítő módszertani keretrendszer.
>
> *Esettanulmány*: a mestermunka dokumentálása során esettanulmányként

hivatkozom azokra a 2014-2022 között a *by atelier* irodában folyó munkákra, melyek során a mestermunkát alkotó egy-egy módszertani projektet teszteltem. Az esettanulmányok és kísérleti projektek időbeli eloszlását lásd a Függelék 1. sz. ábráján. Az esettanulmányok általános, leíró jellegű ismertetését lásd a Függelék 2. sz. táblázatában.

Az egyes kísérleti projektek bemutatásánál mind a pozitív, mind a negatív hatásokat és eredményeket bemutatom annak érdekében, hogy láthatóvá váljon a fejlesztések egymásra épülése és az az összetett folyamat, mely végül a "Praxis, mint médium" módszertani keretrendszert alkotja.

Az egyes projektelemeknél összegzem a projekt-tapasztalatokat, elemzem őket és kiemelem a legjelentősebb pontokat, melyekből gyakorlati, módszertani rendszert állítok össze, ezt hivatkozom "Praxis, mint médium" tervezés-módszertanként.

6. A “Praxis, mint médium” módszertani kísérlet felépítése

A mestermunka a *by atelier* stúdió építészeti praxis módszertani átalakítására tett kísérlet: a stúdió fizikai környezetének és kapcsolódási pontjainak kiterjesztése, az iroda funkcionális kiegészítési lehetőségeinek vizsgálata, valamint a tervezési folyamatokat bemutató, vagy azokat tesztelő kísérletekből áll. A 2019 óta *by atelier* elnevezéssel működő építész stúdiót *atelierarchitects* néven 2008-ban alapítottam Kiss-Gál Gergellyel közösen. Építészeti, belsőépítészeti és várostervezési munkákkal kezdtük meg a működésünket, illetve bútortervezéssel és tájépítészettel is foglalkozunk. Az iroda a mai napig e különböző léptékekben és területeken alkot párhuzamosan. A vezető tervezői feladatokat alapvetően az alapító tagok látják el, ezen felül 1-3 fő állandó munkatárssal dolgozunk a párhuzamosan futó munkák mennyiségének függvényében, valamint a tervezési folyamatokba gyakran hívunk az iroda interdiszciplináris megközelítése végett egyéb alkotói területekről teljes értékű tervezőként bevont közreműködőket (pl. grafikus, keramikus, képzőművész). Az iroda ügyvezetői és vezető tervezői feladatait 2017. január-2021. október között egyedül láttam el.

Az iroda munkamódszere egy gondolati közös platform és közös koncepióalkotás megteremtésének elméletére épül. A tervezési munkák során az irodában dolgozó összes (építész) tervező egyenlően vesz részt a tervezési folymatban: az adott tervezési feladathoz kapcsolódóan vezető tervezőként témaköröket határozok meg, melyek kapcsolódnak az adott feladathoz és a tervezésre elméleti vagy gyakorlati szempontból hatással vannak. Ezt követőn minden kolléga egy-egy témakörre vonatkozóan önálló kutatást végez, majd ennek eredményeit egymásnak prezentáció keretében bemutatjuk. A kutatások során a tervezők belemélyednek az adott rész-témakörbe, de megismerik a többi tervező által kutatott témakört is. A prezentációk során kialakuló beszélgetések, megállapítások és felmerülő kérdések során közösen alakítjuk ki a feladatra vonatkozó tervezői álláspontot és alakul ki egy közös gondolati platform. A feldolgozás szakaszában szétosztjuk a feladatokat, de meghatározott időnként újra közösen nézzük át a születő megoldásokat és vetítjük vissza az építészeti koncepciót a korábban együtt meghatározott alapelvekre.

A mestermunkám folyamat-alapú megközelítéssel zajlik 2014 óta, és az egyes akciók visszacsatolásaira építve fejlesztem az eszköztárat és a koncepciót. Az akciósor minden kísérleti eleme az építészet felhasználói oldal felé történő kommunikációjának fejlesztését és kiterjesztését célozza a stúdión, mint médiumon keresztül. Célja elsődlegesen nem a szakmai közeg felé történő elmozdulás, hanem a praxison, mint médiumon keresztül való kommunikációs lehetőségek át- és újraértelmezése a felhasználók irányába. A “Praxis, mint médium” az építész szakma és építészeti gondolatiság tartalmi elemeinek a civil, nem szakmagyakorló közeg felé történő kommunikációját célozza, s ehhez magát az irodát használja médiumként.

A módszertani kísérleti projekt-sorozat végrehajtása szempontjából az építészet speciális terület: az építészeti projektek sokszereplős folyamatok, és a kimenetel szempontjából a folyamatban szereplőkön túl külső környezeti hatások és sem a tervezők, sem a megbízók által lényegileg nem befolyásolható események is hatással vannak a munka folyamatára és eredményére. A folyamat hosszú időt vesz igénybe, minimum hónapokat, de sok esetben éveket is felölel, és gyakran még e nagy mennyiségű ráfodított idő ellenére sem jut el végül a megvalósulási fázisba. Az építészeti produktum megítélése különböző szempontok szerint történhet (esztétikai, koncepcionális, elméleti, formai, stb.) és rendkívül szubjektív.

Fentiek következtében a folyamat és annak eredménye speciális módszerekkel mérhető, így mestermunkámnak nem volt célja, hogy tudományos módon bizonyítsam a tervező-megbízó vagy tervező-felhasználó közötti értelmezési szint növekedését. Ugyanakkor fontos célja volt, hogy az egyes munkafolymatokra és az azokba illesztett kísérleti kommunikációs elemekre vonatkozóan a projektek utókövetése során gyakorlati visszajelzéseket kapjak és ezek eredményeit beépítve tovább fejlesszem az adott módszertani elemet.

A mestermunkára egy egységes egésszé összeálló, akciószerű elemekből építkező munkafolyamatként tekintek. A tartalmilag összefüggő, egymásra épülő és egymást inspiráló projektek módszertani megközelítése folyamat-alapú: az egyes tervezési munkákban kipróbált kísérleti módszerek az iroda következő, vagy éppen párhuzamosan zajló tervezési munkáiban is tesztelhetőek, hiszen minden projekt egy adott iroda működéséhez kapcsolódik, így a folyamatok egymásra épülve finomíthatóak, módosíthatóak és a kis léptékű módszertani bevatkozások a tervezési folymatokba képesek a folyamat egy-egy részére irányítani a fókuszt.

Az építészeti tervezési folyamatban a kommunikációs csatornák végein egyfelől a tervezők, másfelől a megbízók vagy felhasználók állnak. A mestermunka így két fő témakörre bontható: a kísérleti projektek egy része az irodára, s a benne alkotó tervezők kommunikációs kapcsolódási pontjainak lehetséges kitágítására vonatkozik. A másik fő témakörben végzett projektek pedig a tervezési folyamat során a megbízók irányába mutató kommunikációs lehetőségeket vizsgálják.

A mestermunka módszertani felépítésének egymásra épülését jól mutatja, hogy a két fő témakör szerint felosztott kísérleti projektek közül az ArchPop magazin az irodai kommunikációról a tesztelések és fejlesztés hatására a második fő témakörre tevődött át, azaz a megbízói és felhasználói oldallal történő, projekt alapú kommunikáció lehetséges eszközeként fejlesztettem tovább.

A mestermunka alább bemutatott projektjei során szándékosan alkalmazok kizárólag a valós térre, az analóg és kézzelfogható világban működő kommunikációs kísérleteket és eszközöket. A kísérleti projektek szinte semmilyen módon nem kapcsolódnak az online térhez (pl. social média terei, blogolás, online újságírás, stb.). Ennek egyik oka, hogy parktizáló tervezőként számtalan esetben szembesülök a digitális térben elkészített terv és annak a valós térben történő megépítése során kialakuló különbözőségekkel. A kommunikációs folyamatok esetében az elmúlt években lefolytatott kísérleti projektek során ezzel megegyező tapasztalataim voltak: a közvetlen, valós térben történő kommunikáció mélysége és feldolgozásának módja jelentősen

eltér az online platformokon történő kommunikáció minőségétől (ugyanez mondható el az építészeti produktum online felületeken történő, kizárólag vizuális tapasztalása és a valós térben történő konkrét bejárása között). Az online platformokat azért nem használom e projektek során, mert a fő célom az építésziroda tervezőire, a megrendelőre, a tervezési munkára, és a tervezői folyamatra fókuszáló kommunikációs kísérletek kidolgozása volt. Az online platformok mennyiségileg nyilvánvalóan több felhasználó elérését tennék lehetővé, de a kutatás célja nem mennyiségi, hanem fókuszált és módszertani szempontból a tervezési folyamatokban felhasználható, adaptálható kommunikációs elemek kifejlesztése volt.

A mestermunka projektjei szándékosan kapcsolódnak analóg értelmezési folyamatokhoz: a személyességhez, a taktilitáshoz, a megélt élményhez, tapasztaláshoz kapcsolható feldolgozási és befogadási képességre támaszkodtam.

A disszertáció szándékosan nem tér ki a pandémia során kialakult, részlegesen online térbe áthelyeződött egyeztetési folyamatokra, mert a kísérleti projektek során a pandémiás helyzet kialakulásáig kidolgozott módszertani elemeket tovább alkalmaztam e körülmények között is. A disszertációnak nem tárgya a pandémiából fakadó esetleges különbözőségek és módosítások vizsgálata, mert az idő rövidsége okán nem áll rendelkezésre elegendő tapasztalat, de a kísérleti projektek leiratában és az esettanulmányok során, valamint a táblázatokban jelzem, ahol a pandémia miatt eltérő megvalósítás, vagy kimenetel vált szükségszerűvé.

Az iroda átalakítását, a tervezés-módszertani kísérletek tervezési munkákban való integrálását és a magazin létrehozását én fejlesztettem ki a doktori kutatás keretein belül, támaszkodva a gyakorlati projektekkel párhuzamosan folytatott elméleti kutatásra is.

Ugyanakkor e projektek nem jöhettek volna létre a *by atelier* iroda munkatársai nélkül, hiszen a tervezési projektekben a fentebb bemutatott, a közös tervezésen alapuló módszertan alapján minden munkatárs részt vett és a munkateret, a változó, kiegészítő funkciókat a munkatársak is kipróbálták, használták és segítették véleményükkel a folyamatot. A 2014-2022 közötti időszakban a *by atelier* irodában dolgozó munkatársak adatait és részvételüket az egyes projektekben lásd a Függelék 4. sz. táblázatában.

A Paulay Ede utcai üzlethelység eredei állapota, 2014.02.06. Fotó: Kiss-Gál Gergely, by atleier

A Paulay Ede utcai üzlethelység tervei, 2014.05.05. Látványterv: by atelier

A Paulay Ede utcai üzlethelység használatban, 2014.10.08.
Fotó: Kiss-Gál Gergely, by atelier

7. Az építész kimozdítására irányuló kíséletek

A mestermunka fentebb bemutatott struktúrájának elemei közül a következő fejezetben az építész személyét célzó kísérleti projekteket mutatom be. Az akciók arra tesznek kísérletet, hogy a szakmagyakorló tervező hogyan mozdítható ki a hagyományos építészeti tervezői szerepből kommunikációs szempontból. Gyakorló tervezőként alapvető szemléletbeli és tervezői hozzáállásom, hogy a terek és azok kapcsolódási pontja, funkciói, eseményei hatással vannak a felhasználó "működésére". Ebből kiindulva az alábbi projektek közös jellemzője az a felvetés, miszerint ha megváltoztatjuk a tér kapcsolódási pontjait, funkcióját, működését, az hatással lesz a teret használók, jelen esetben a stúdióban dolgozó éptész tervezők "működésére" is. A stúdió különböző típusú megnyitásai (fizikai, funkcionális, stb.) képesek lehetnek az irodában működő tervezők ilyen irányú elmozdítására.

7.1. Utcaportálos üzlethelység - Az irodai környezet megváltoztatása

Projektleírás

A stúdió 2008-2014 között különböző budapesti belvárosi bérházak emeleti lakásaiban kapott helyet, ahol klasszikus műterem-elvre építve, a városi tértől kvázi izoláltan működött az iroda egy zárt alkotó közösségként. Ez a működési elv jellemző az építészeti parxisokra: hagyományos irodai környezetben és/vagy lakásokból átalakított irodaterekben működnek zárt, nem látható környezetben. A beavatkozás-sorozat első eleme az iroda fizikai elhelyezkedésének megváltoztatása: olyan térbe történő áthelyezése, mely közvetlen kapcsolatban van a köztérrel, a várossal, és ez által a városi tereket használó civil szférával.

Célok

A fizikai környezet megváltoztatásának célja a köztérhez való közvetlen csatlakozás lehetőségének megteremtése, a közteret, mint általános építészeti kommunikációs platformot értelmezve felhasználó és szakma között, mely lehetőséget teremt a felhasználóival való azonnali kommunikációra. A projekt célja továbbá az iroda fizikai értelemben vett láthatóságának megteremtése, az építészirodának, mint működő entitásnak a megjelenítése elsősorban nem a szakmai, hanem a laikus közönség számára.

Folyamat

A *by atelier* iroda 2014. február 1-től 2019. július 31-ig bérelte a 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49. szám alatti üzlethelységet, melynek az utcai felület felé egy nagy méretű üvegportálja volt. Az iroda korábban a VIII. kerület Lőrinc pap tér 3. számú ház második emeletén, majd a

A Herzen utcai üzlethelység homlokzata, 2018.12.12. Fotó: Krausz Zsolt, by atelier

A Herzen utcai üzlethelység belső terei, 2018.12.12. Fotó: Krausz Zsolt, by atelier

VI. kerület Eötvös utca 2. számú ház harmadik emeletén egy-egy belvárosi lakásban működött, ahol a téri elrendezés mindkét esetben hasonló volt: a lakásokban az egyik szobában kapott helyet egy tárgyaló, a másik szobában pedig a munkaállomások. Mindkét korábbi irodai térben így elvált egymástól a tervezés és a feldolgozás tere: a tárgyalóban tartottuk a közös tervezési folyamatokat, majd a munkaállomások terében zajlott a feldolgozás.

A lakások (irodatereink) egy hagyományos lakásajtón keresztül kapcsolódtak a gangos belső udvarokhoz. Az utcaportálos üzlethelység több szempontból is eltérő működést kívánt meg: az iroda alapterülete lecsökkent, így egy térbe kerültek a tervezés és feldolgozás folyamatai. Az iroda közvetlenül a köztérről közelíthető meg, azaz tervezőként így állandó vizuális kapcsolatban vagyunk a folyamatában zajló városi élettel. A tervezés és feldolgozás tere, a munkafolyamatok az üzlethelység portálján keresztül láthatóvá válnak. A korábbi irodai tér tárgyalójában a tervezési folyamatok a tárgyaló falára felragasztható nagy méretű lapokon történtek, melyeket a tervezési folymat végén leszedtünk a falról. Az új, portállal rendelkező irodatérben a fizikai környezet megváltoztatásaként egy írható falat hoztam létre, így a tervezési folyamatok során a tervezés kimenetelét meghatározó gondolatok folyamatosan jelen vannak és mindezek az utcáról is láthatóak.

2014. május 1-én költöztünk be a Paulay Ede utca 49. sz. üzlethelységbe, de a kommunikációs koncepciónak megfelelő kialakítás (írható fal, kirakat és a kinyitható portál) 2014. augusztusára készült el. Az iroda fizikai környezetének megváltoztatása, a lokáció radikális átértelmezése lehetőséget teremtett a szakmán kívüli közeg folymatos megszólítására.

Az első két évben, 2014. augusztus és 2016. augusztus között az irodában az új téri struktúra módosította a tervezői működésünket: a tervezés és feldolgozás terei eggyé váltak és ez segítette a koncepcionális döntések folytonosságát. Az üzlethelység kizárólag irodaként működött és felismerhetővé vált, hogy a várost használók nem tudják eldönteni, hogy az irodánk pontosan milyen funkciót tölt be: a hozzánk betérők boltként, galériaként, vagy irodaként azonosították a helységet. A tervezési folyamataink kirakatba történő végézése során sokszor eseménytérnek azonosították az irodát és közös tervezési szakszban léptek be az üzletbe, azt gondolva, hogy például egy megnyitó zajlik. Ilyen alkalmakkor el tudott kezdődni egy kommunikációs folyamat a látogatóval az építészetről és arról, hogy pontosan mivel foglalkozunk. Tervezőként új kontextusban ismertettük a terveinket és beszéltünk róluk nem kizárólag a megrendelőinknek vagy a szakmai közönségnek. Ez hatással volt az alkalmazott szóhasználatra, a tervezési munka kontextusba helyezésének érthető megfogalmazására és a koncepció laikusok számára is befogadható hangsúlyozására.

Az első két év tapasztalatiból következett a kirakat használatának prontosítása, valamint a bolt funkció integrálása az iroda működésébe. Mindkét kísérleti projekt Paulay Ede utcai helységben történő létrehozása és eredményeinek elemzése után nyilvánvalóvá vált, hogy a kirakat tematizálhatósága és az iroda-bolt funkció megfelelő téri kialakítása miatt nagyobb kirakat-felülettel és iroda-bolt térrel rendelkező helységre van szükség.

A *by atelier* iroda öt évvel később, 2019. augusztusában, továbbfejlesztve az első

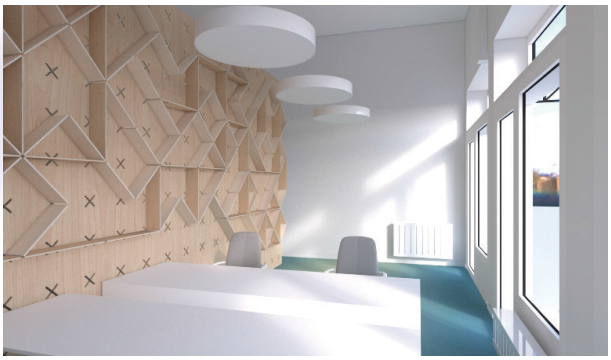

A Herzen utcai üzlethelység terve, 2019.06.11. Látványtervek: by atelier

helyszínen kialakított koncepciót, egy nagyobb homlokzati felülettel, több kirakattal rendelkező üzlethelységbe költözött. 2019. augusztus 1. óta az iroda a 1136 Budapest, Herzen utca 6. szám alatti üzlethelységben működik. A tér alapterülete nem jelentősen nagyobb, mint a Paulay Ede utcában, mégis kialakíthatóvá vált egy jobban elkülöníthető bolt tér, és tematizálhatóvá vált a kirakat. Az elmúlt közel három év alapján kimutatható, hogy a nagyobb portál felület több látogatót eredményezett. A Herzen utca 6. és a Paulay Ede utca 49. is autós és gyalogos forgalom szempontból megegyező jellemzőkkel bír: a két üzlethelység egyike sem helyezkedik el forgalmas utcában, mindkét utca alacsony gyalogos forgalommal bír (a Paulay Ede utca annak zsákutca volt amiatt, a Herzen utca pedig azért, mert két forgalmasabb utcát köt össze). Termékek szempontjából a kínálat megegyezik és ugyanazt az asztalt és munkállomásokat használjuk a két helységben. Az írható fal, amin a kreatív folyamatokat dokumentáljuk, a Herzen utca üzlethelységében jobban látható és többen is kérdeznek rá a folyamatban lévő munkákra ennek megfelelően. A *by atelier* stúdió eddigi irodatereinek összehasonlító táblázatát ld. a Függelék 3. sz. táblázatában.

Eredmények

A projekt folyamatában állandó jelleggel kaptam visszacsatolásokat a munkatársaktól. Véleményükkel és meglátásaikkal segítették az irodai élet ilyetén történő átalakításának finomítását. 2022. februárjában egy, a kutatást lezáró kérdőívben kikértem a véleményüket az irodai tér használatáról, a kirakat felület működéséről és tapasztalataikról. A kérdőívet nyolc munkatárs tölötte ki, olyan kollégák, akik valamelyik utcaportálos helységben dolgoztak. Sokan közülük azóta már külföldön élnek, vagy máshol dolgoznak, s a kérdőív kapcsán így lehetőségem nyílt egy perspektivikusabb véleményt látni a projektről. A kérdőív kérdéseit és válaszait ld. a Függelék 6. sz. grafikonjain.

A kérdőív válaszaiból kiderült számomra, hogy ez a fajta irodai munkakörnyezet nem igazán elterjedt nálunk, sokan inkább külföldi munkáik során dolgoztak még ehhez hasonló építész stúdióban. A válaszok alátámasztják azt a korábbi tapasztalatomat is, hogy a hazai irodák jelentős része lakásokból átalakított irodákban, vagy irodaházakban működik. A kollégák inspirálónak és kommunikatívnak találták ezt a munkakörnyezetet, ugyanakkor többen a visszajelzésükben bizonyos esetekben zavarónak, az elmélyült munkafolyamatokat megakasztónak is találták ezt az iroda-típust. Összességében azonban elmondható, hogy a megkérdezett kollégák nagyobb része pozitívnak ítéli meg ezt a közelítést a város terei és a felhasználók felé és a nyolc kollégából öten dolgoznának újra, vagy továbbra is szívesen ilyen irodában. Többen írásos válaszukban kiemelték, hogy a városi térrel való közvetlen kapcsolat és az emberekhez való közelebb kerülés lehetősége miatt építészeti szempontból ez egy fontos pozitívuma ennek a kísérletnek.

Az utcaportálos üzlethelységbe történő kimozdulás alapvető eredménye egy tervezői szemléletbeli prespektíva-váltás lehetősége: a valós idejű városhasználattal történő aktív kapcsolat az építészet megélt éményszerűségére, egyidejű felhasználási folymataira irányítja a tervezői figyelmet. A tervezés és építészeti gondolkodás tereinek portál-szerű felnyitása lehetőséget teremt az építész tervezők számára egy kitekintő és beengedő látásmód integrálására.

A Herzen utcai üzlethelység használatban, 2019.10.08. Fotó: Kovács Boglárka, by atelier

7.2. Kirakat - Hozzáadott kommunikációs felület

Projektleírás

Az új téri környezet és annak eltérő kapcsolódási pontjai lehetőséget teremtettek az irodai munka újfajta, eltérő kommunikációjára. A kirakat, mint a praxishoz tartozó szerves felület, alkalmas az építésztervezői munkamenet bemutatására. Az üzelthelységek kirakatainak használatát az új helység(ek) birtokbavételekor azonnal megkezdtem. A kirakat felületeit kiállítótérként, klasszikus kirakatként és pusztán a tervezői munkába betekintést engedő ablakként is értelmeztem.

Célok

A kirakat, mint hagyományosan a kereskedelmi tevékenységekhez köthető vizuális felület építészeti kommunikációs gyakorlatban történő használata. A kísérlet célja az üzlethelység kirakataiban az aktuális munkákhoz kapcsolódó téri elemek, makettek, anyagok és koncepciók bemutatása, a kirakat konkrét munkafelületként történő használata, a saját fejlesztésű bútor kiállítása és később a bolt funkció megjelenése után az építészethez köthető termékek kommunikációja.

Folyamat

A Paulay Ede utca 49. üzlethelység kirakatát első lépésben, 2014-ben az üzlet és iroda kialakítása során grafikai felületként használtam. Az iroda felújítása alatt, azzal egy időben kivitelezési szakaszban zajló *by atelier* munka helyszínén készített tervezői művezetések során készült fotókból készültek plakátok, ezek előrevetítették az építészeti léptéket és funkciót. A grafikai felületként történő értelemezés a beköltözéssel és az iroda funkcionális használatával egyidejűleg abbamaradt, majd később, a Herzen utca adta lehetőségek során belső grafikus kirakatként újra megjelent.

A kirakatot a használatba vételt követően installációs térként, kiállítótérként értelmeztem. Az iroda egyik saját projektjéhez, a Plié by atelier hajtogatható bútorokhoz kapcsolható origami installációt készített Vass Viktória, valamint magából a hajtogatható bútorból, annak anyagaiból és csomópontjaiból készítettem kiállítást.

Leképezve az építészeti folymatokat jellemző hónapokig tartó fókuszált tervezést, a kirakatot nem rendeztem át gyakran, célzottan alkalmaztam az építészeti tervezésre jellemző időbeliség bemutatására is. A kirakatban bemutatott építészeti projektekkel kapcsolatban háromféle, az időbeliségre vonatkozó kísérletet is lefolytattam: első kísérletként egy adott projektre berendezett kirakat egészen a projekt lezajlásának végéig ugyanabban az installációs állapotban hónapokig maradt a kirakatban. Mivel a kirakat így 7 hónapig nem változott, a következő projektnél a kirakat szintén a projekt teljes hosszában fennmaradt, de véletlenszerűen változtattam a kirakatot, a projekt egyes bemutatható elemei kerületek a kirakatba váltakozva, de nem a projekt időbeliségét leképzeve. A követlező kísérlet arra irányult, hogy ha egy projket nyolc hónapig fut

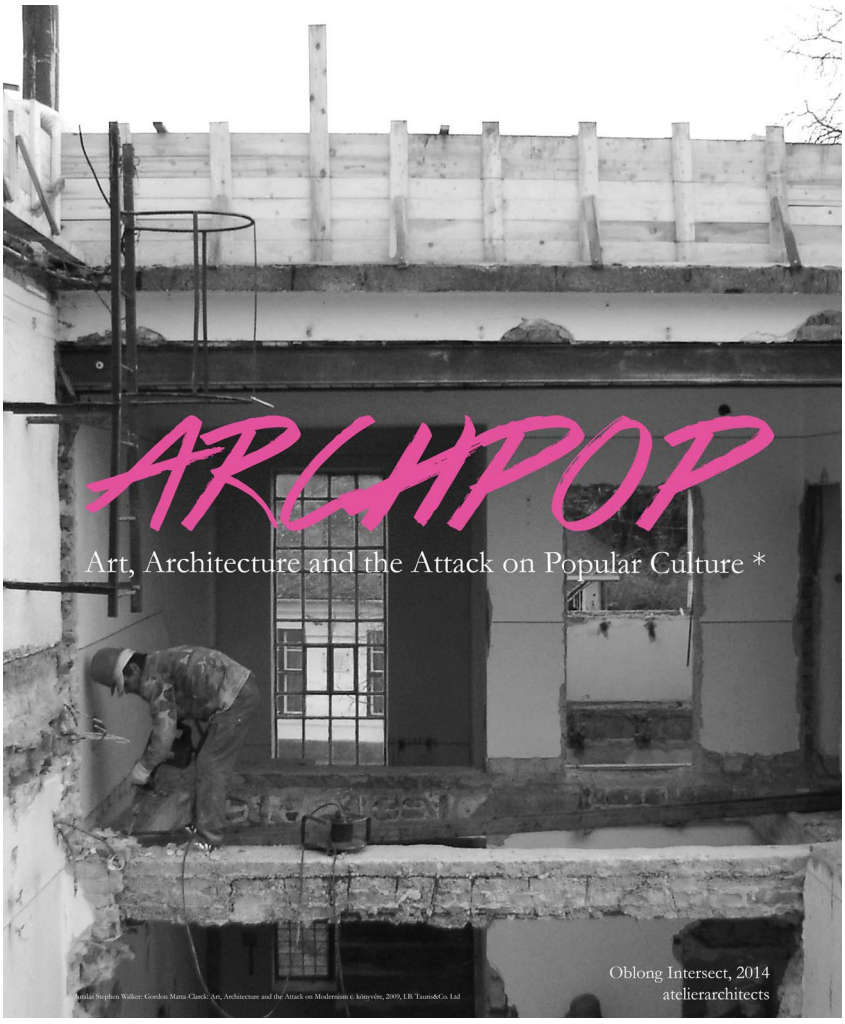

A Paulay Ede utcai üzlethelység kirakatában az első ArchPop plakát, 2014.03.26., Koncepció és grafika: Kiss-Gál Zsuzsanna, Installálás: Kiss-Gál Zsuzsanna és Krompáczki Péter, Fotó: Kiss-Gál Zsuzsanna, by atelier

A plakát alapját a by atelier stúdió munkájának kivitelezése közben készített fotó adja, ezt Kiss-Gál Zsuzsanna készítette a Mád Művelődési Ház bővítése és feljítása során (tervezés: 2013, kivitelezés: 2013-2014). A koncepció Gordon Matta-Clark Conical Intersect c. művére utalva az Oblong Intersect címet kapta.

az irodában, a projekttel foglalkozó installáció is nyolc hónapig tartson továbbra is, de mindig az éppen aktuális tervezési fázishoz kapcsolódó, egyre mélyülő, egyre inkább a részleteket megmutató elemek kerüljenek a kirakatba, leképezve a folyamat építészeti tervezési lépésekből fakadó folyamatait.

A 2016-os évben a kirakat konkrét munkafelületként funkcionált, tervezőként a kirakatban dolgoztam. Ugyanebben az évben jött létre elsőként a bolt funkció, akkor átmeneti jelleggel 2016. november-decemberben, ekkor a bolt funkcióhoz kapcsolódott. A kirakat ezt követően a Paulay Ede utcában javarészt a bolthoz és egyes projektek megjelenítéséhez kapcsolódott, fizikailag nem volt megfelelő méretű helyem a többlettartalom megjelenítésére. A helyhiány hívta életre a Menü kísérleti projektet, melynek keretében a kirakat kiegészült egy ún. építészeti étlappal: a naprakész megjelenítés érdekében az építészeti munkáinkat étlap-szerűen kommunikáltam a köztér és a felhasználók felé. Adott napon kiírtam, hogy aznap éppen milyen építészeti koncepiót fogyasztunk, vagy másképpen fogalmazva, milyen építészeti projektet lehet nálunk elfogyasztani.

A Herzen utcában három kirakat-felület jelenleg biztosítja a lehetőségét annak, hogy tematizált tartalmi struktúrát tudjak kialakítani: 2019-ben, amikor elkezdtem az új helység használatát, a projekteket kirakatonként, kvázi vertikálisan megosztva helyeztem el. Az egyik kirakatban a bolthoz kapcsolódó installációt, a másikban az ArchPop magazinhoz, a harmadik kirakatban pedig az iroda működéséhez kapcsolódó, tervezéseket bemutató elrendezés alakítottam ki. Ezt követően 2020-tól az elrendezést horizontális elosztásra változtattam: minden kirakat alsó szegmense kapcsolódik a bolthoz és a felette található vizuális felületeket használom a munkák és a magazin kommunikációjára.

A Menü projekt az új, Herzen utcai helységben háttérbe szorult, mert a nagy kirakat-felületek miatt az írható falon a köztérről folyamatosan látható, hogy milyen építészeti projektekből lehet választani. A kirakatra vonatkozó kísérletekről ld. a Függelék 7. sz. összefoglaló táblázatát.

Eredmények

Tervezőként a kirakattal kapcsolatos kísérleti projektek egyik legfőbb hozadéka, hogy a munka elemeire, eredményeire a kirakatban való bemutatás hatására eltérő módón tanultunk meg tekinteni. Az építészeti tervre és elemeire műtárgyként, installációs elemként és a kirakatban bemutatható, kvázi termékként a praxison belül eddig nem tekintettem, tekintettünk. Viszonyunk saját terveinkhez megváltozott és felismertük, hogy egy tervezési feladatra adott építészeti válaszon túl egyéb minőségben is értelmezhetőek a munkák és ehhez kapcsolódóan a munka értelmezést segítő kommunikációjában is hasznosítottuk e meglátásokat.

A kollégák a kérdőíves válaszaikban kiemelték, hogy a kirakat, mint hozzáadott kommunikációs felület, kifejezett előnye egy utcaportálos irodának és mindannyian inspirálónak tartották a kirakat meglétét. Ezzel párhuzamosan a többség zavarónak is jellemezte és írásos értékelésükben kiemelték, hogy szükséges egyfajta nyitottság ahhoz, hogy egy ennyire kitett környezetben végezzük a munkát.

A tervezési munkákon és adott feladaton belül is a kirakatba történő kiválasztás folyamata kritikai megközelítést és fókuszált válogatást idézett elő: a terv mely része értelmezhető egy

A Paulay Ede utcai üzlethelységben a Menü projekt, 2018. márciustól
Fotó: Kiss-Gál Zsuzsanna, by atelier

kirakatból nézve? A terv mely eleme keltheti fel a járókelők érdeklődését? A munka kontextusa mennyiben deríthető ki a tervből, vagy annak egy ábrázolt részletéből? A kirakatba történő válogatási szempontokat szoros összefüggésben kezeltem a tervek megbízók felé történő kommunikációjával, és figyelve a válogatási szempontokat és a járókelők reakcióit, áthelyezhetővé váltak a kommunikációs folymatban a hangsúlyok.

A kirakatban az időbeliség teljesen függetleníthető egy-egy építészeti projekt valós időbeli kiterjedésétől, a folyamat ábrázolása az egyszeri látogató számára nem értelmezhető. A kirakatban történő folyamat-ábrázolásra irányuló kísérletek következtében azonban létrejöhetett egy visszatérő érdeklődőkből álló látogatói kör, akik a kirakatban, majd a Menü projket során elolvasott és megismert projektekre vonatkozóan már édekeltek voltak a folytatásban, a folyamatban.

A projektek esetében a kirakatban sok esetben állítottam ki tervezett egyedi anyagokat, felületkezeléseket, ezek megjelenése nagyobb részben félre vitte a kommunikációt: többségében azt gondolták e kirakatok alapján, hogy burkolatokkal foglalkozunk, ezért az ilyen installációs elemek használatát csökkentettem, vagy módosítottam a kontextust. Összegzésként azonban elmondható, hogy a kirakat felület alapvetően a tervezői szemléleten módosít, a felhasználói oldalon az érdeklődés felkeltésére alkalmas lehet, de építészeti projektek kommunikációjára korlátozottan használható.

A Herzen utca kirakat-használatának legnagyobb eredménye a projektek és kommunikációs csatornák horizontális felosztásának felismerése: az egy kirakaton belüli megosztott tartalom sokkal jobban hozzájárul az építészeti tartalom iránti érdeklődés felkeltéséhez.

7.3. Bolt - Az iroda funkcionális kiterjesztése

Projektleírás

A *by atelier* stúdió 2016-ban kezdett el a kommunikációs platform fejlesztése érdekében először pop-up boltként, majd állandó jelleggel üzlethelységként is működni. Az üzletben az építészethez köthető, az építészeit térképzéshez játékosan, vagy humorosan kapcsolódó, válogatott tárgyakat lehet kapni. Az üzlet az iroda működésével egy időben van nyitva, a projekt non profit jellegét tovább erősíti, hogy kizárólag adott kurátori koncepció mentén válogatott tárgyak találhatóak meg a boltban és nem kapcsolódik webshop az üzlethez.

Célok

A kísérleti projekt célja, hogy fókuszáltabbá és kiszámíthatóbbá tegye a *by atelier* irodába betérő látogatókat. A bolt funkció megjelenése előtti két évben az üzlethelységben működő irodába egy kiszámíthatatlan folyamat mentén érkeztek látogatók. A kiegészítő bolt funkció segítségével célom volt a folyamat irányítása: az üzlethelységhez kapcsolt irodai funkció önállóan nem indukálta a megfelelő kapcsolatfelvétel lehetőségét, a bolt segítségével

129
Kiss-Gál Gergely 2012-2013-ban fejlesztette ki Moholy-Nagy Formatervezési Ösztöndíjasként a Plié techológiát, amit 2014. március 7-én 003112 műnyilvántartási számon Önkéntes Műnyilvántartásba vett a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. A Plié by atelier brand 2013-as közös megalkotása óta Kiss-Gál Gergely a brand vezető tervezője, én pedig a művészeti vezetője vagyok.

invitálhatóvá vált a közönség. A projekt célja továbbá az építész tervezők szerepkörből való kimozdítása: a bolt funkció és az ahhoz kapcsolódó, számomra és a kollégák számára is teljesen ismeretlen munkakör hatására tervezőként más kommunikációs szituációk lefolytatása válik szükségessé. A bolt-kísérlet harmadik célja pedig az üzletbe válogatott tárgyak célzott kialakítása révén vált elérhetővé: a konstruálásról, alkotásról, téri elemek létrehozásáról szóló tárgyak és játékok segítségével építészeti témákat és építészetről szóló beszélgetéseket indukáló szituációk létrehozása volt a célom. A bolt a kizárólag közvetlen, személyes kommunikáció lehetőségének megtartása érdekében nem rendelkezik online platformmal.

Folyamat

Első alkalommal 2016. november utolsó hetében és december első három hetében, összesen 4 hétig, az iroda nem építész stúdióként működött, hanem pop-up boltként. Már az első alkalommal nyilvánvalóvá vált, hogy sokkal intenzívebben és nagyobb számban tudtunk az irodába látogatókat beinvitálni, ugyanakkor mivel a teret nem használtuk irodaként, nem tudtam a minket meglátogató felhasználókkal közvetlenebb kapcsolatot és fókuszált kommunikációt kialakítani. A működő iroda jelenléte nélkül szűk lehetőség nyílt megmutatni az építészeti munkát és építészeti témákról beszélgetni a pop-up bolt kínálta tárgyakon túl. A látogatók kiegyensúlyozott megjelenésének sikerére építve 2017-től az iroda terei az építészeti irodai munkákon túl boltként is működnek, nem ideiglenes, hanem állandó jelleggel és az iroda működésével időben megegyező mértékben. 2016-2019 között bizonyos eseményekhez köthetően nyitva tartottunk hétvégén, de ezt teljes mértékben elhagytam, hogy a kiegészítő funkció és az iroda kizárólag egymással átfedésben működjön. Amikor az irodai nyitvatartáson felül is, például hétvégén, segítség igénybevételével is nyitva tartott a bolt, az építészeti tartalmú beszélgetésekbe nem tudtam bekapcsolódni és ez teljesen elvitte a bolt funkció kiegészítő jellegű és kísérleti irányultságú fókuszát.

A Paulay Ede utcában a bolt funkció számára rendelkezésre álló hely nagyon szűkös volt: kizárólag a kirakatban és néhány, addig projektmappák tárolására alkalmas polcon jelent meg a funkció. A Herzen utcában található helységben a bolt funkciónak önálló térrészt alakítottam ki, azonban nincs elválasztva az irodai munka-állomásoktól. A stúdió bejárathoz közelebb eső területet boltként alakítottam ki: displayeken, polcokon és Plié asztalon találhatóak a tárgyak, valamint a közvetlenebb beszélgetések létrejöttének érdekében helyet kapott egy kanapé is.

Az irodai térben működő boltba egy adott kurátori koncepció mentén válogatom a tárgyakat: a *by atelier* stúdióban kapható termékek minden esetben köthetőek a konstruálás, építés, tér- vagy tárgyalkotás folyamatához. A *by atelier* stúdió által 2013-ban létrehozott brand, a Plié by atelier hajtogatható bútorok[129] és tárgyak mellett az építészetet játékként is értelmező fa építőjátékokból és konstrukciós puzzle termékekből, valamint a Fuller-i Dymaxion-elvre épülő tárgyakból épül föl a bolt kínálata. Ezeken felül olyan, az építészethez grafikai szempontból közelítő tárgyakat választok, melyek egy-egy jelentős építészeti kor, vagy pl. a lakhatás kérdéséhez kapcsolódnak. Építészeti témájú könyvekből nem szakmai kiadványokat tartok 2018. óta, hanem egy-egy építészeti témát humorosan, játékosan feldolgozó darabot, illetve

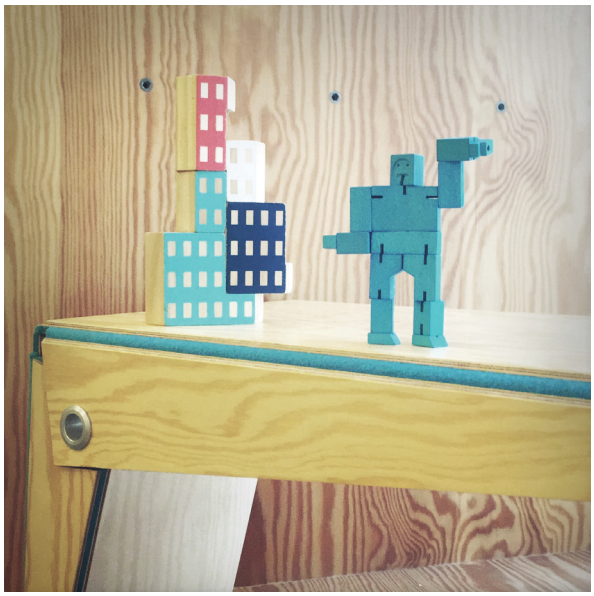

A Paulay Ede utcai üzletben a bolt kínálata, 2016.12.04-én és 2017.12.11-én,
Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna, by atelier

A Herzen utcai üzletben a bolt kínálata, 2021.06.05-én, Fotók: Kiss-Gál Gergely

olyan tartalmú műveket, melyek mélységgel dolgoznak fel építészeti témákat, de célzottan nem a szakmai közönségnek készülnek. A stúdióban kapható tárgyak legtöbbje a humor eszközével közelíti meg az építészeti folyamatokat és az alkotói munkát. A tárgyakban tehát többnyire közös, hogy minden esetben humort vagy játkosságot kötnek az építészethez (a bolt kínálatának nyomonkövetését ld. a Függelék 8 sz. táblázatában).

Az évek óta tartó folyamat során a bolt funkcióra nem for-profit szempontból tekintettem és ez a tárgykör szelekcióján is látszik: a termékek abban az esetben maradnak tartósan a kínálatban, ha gyakrabban lehetséges általuk beszélgetésbe elegyedni a betérővel. Nem az eladási szempontok alapján alakítom a bolt kínálatát, hanem hogy indukál-e a tárgy kommnikációt, bevonja-e az érdeklődőt eléggé az építészet világába és kialakulhat-e a tárgy iránti érdeklődéssel párhuzamosan építészeti kommunikáció, kapcsolatfelvétel köztem és a látogató között? Másik szempont, hogy azokat a tárgyakat tartom a bolt kínálatában, melyek folytonosságot képviselnek, kompatibilisek egymással, például összeépíthetőek, vagy fejleszthetőek, vagy több, egymás után hasznosítható elemből állnak. A tárgyak így az építészeti téralkotás és konstruálás és az építésztre jellemző időbeliség tulajdonságaival is bírnak. A *by atelier* stúdió boltjának kínálatára kurátori szemmel tekintek.

Eredmények

A projekt eredményeképpen a *by atelier* stúdiónak lett egy kiszámítható, állandó látogatottsága, ennek következtében pedig állandó jelleggel folytathatóak a kísérleti projektek. A bolt funkció a hozzánk betérők számára egy fogódzó: megteremti a térbe történő belépés alapját. Tervezőként az irodában dolgozók e funkciónak köszönhetően kiegyensúlyozott jelleggel kerülnek a tervezői szerepkörből kimozdító szituációkba, melynek során a munkáról nem megbízói relációban és nem a szakmai közeg irányába, hanem a teljes mértékben civil szféra felé lehetséges megnyilvánulni. A terveinkről és az építészetről eme új viszonyrendszerben való kommunikáció visszahat a tervezői módszerre is és arra a kommunikációs módszerre is, melyet munka közben alkalmazunk. A bolt funkciót a kérdőív alapján a munkatársak vegyesen tartották értékelték. Többen zavarónak találták ezt a funkciót, mert rendszeresítette a munkát megzavaró érdeklődők jelenlétét. Ugyanakkor azt szinte egyöntetűen jelezték vissza, hogy a bolt funkció idézte elő a leginkább kommunikatív és kapcsolatteremtésre alkalmas légkört.

A boltba betérő látogatókat célzottan nem vevőként nevezem meg: a projekt egyik fontos eredményének tartom, hogy a tér és a kínálat egy olyan látogatói kört vonz, akik teljesen önszántukból kezdenek el építészetről, az építészethez fűződő viszonyukról, ahhoz kapcsolódó élményeikről, választásaikról, lakóterükről, stb. beszélni és indul meg a kommunikáció, kérdeznek rá a futó projektekre és kezdjük meg a beszélgetést e kérdésekről. A vásárlás egy teljesen másodlagos eseménysorrá válik. A betérőkkel személyes beszélgetések alakulnak ki, történetek cserélnek gazdát és ismeretségek köttetnek. Közvetlen lehetőséget teremt a laikusok építészethez fűződő viszonyának megismerésére. A látogatók megoszlását ld. Függelék 5. sz. táblázatában.

8. A megbízó kimozdítására irányuló kísérletek

A praxisban végzett alkotómunka kommunikációs módszertani kísérleteit olyan tervezési feladatok során végeztem, ahol közvetlen kapcsolatban vagyok a megbízóval és a felhasználóval: családi házak, nyaralók építészeti tervezési munkái, lakások belsőépítészeti tervezése, stb. E munkák lehetővé teszik a módszertani kísérleti projektek eredményeinek közvetlen vizsgálatát és a visszacsatolások megfelelő és közvetlen számbavételét, továbbá a munkák léptékét és mértékét illetően egy átlátható kapcsolati és kommunikációs háló rajzolható fel, valamint tervezőként közvetlen kapcsolat létesíthető az összes megbízóval és minden felhasználóval, gyakran a két kategória egybeesik. A szereplők számának alacsony volta és a munka léptékének eredményeképpen a tervezési folyamatra kevesebb külső, kontrollálhatatlan hatás nehezedik és a feladatok gyakrabban jutnak el a megvalósulásig, továbbá időben beláthatóbb léptékűek. A kisebb léptékű tervezési feladat ellenére a megoldásra váró problémák e feldatok esetében is tervezői szempontból szinte azonos mennyiségben merülnek fel, mint nagyobb léptékű tervezési munkák során és alkotói szempontból ugyanolyan minőségű és mennyiségű kreatív energia jelenléte szükséges.

A fejezetben bemutatott kísérleti projektek célja a tervezési folyamatokban felhasználható, adaptálható kommunikációs elemek kifejlesztése. A kísérleti projektek minden esetben célzottan irányultak olyan technikák integrálásának vizsgálatára, melyek beillesztésével lehetségessé válhat a hagyományos építésztervezői edukáció során elsajátítható tervezői, alkotói folyamatok kommunikációs kiterjesztése.

Az esettanulmányok során elvégzett kísérleti munkák egymásra épülnek és felosztásukban lekövetik a tervezési folyamat lépéseit: a teljes tervezési folyamatot előkészítő szakaszra és aktív tervezési szakaszra bontottam.

Az előkészítő szakaszhoz kapcsolódó kommunikációs módszertani elemek főként a tervezési program és a megbízó igényeinek felmérésére, valamint a tervező és a megbízó közötti közelítési lehetőségek vizsgálatára irányulnak. Az előkészítő szakasz során alkalmazott kommunikációs technikák eredményeképpen kialakul egy, az aktív tervezési szakaszhoz kapcsolható alternatív keretrendszer a megbízói befogadói pontokra vonatkozóan. Az aktív tervezési szakaszhoz e definiált befogadói pontokhoz kapcsolódó kommunikációs technikák és módszertani elemek vizsgálatával foglalkoznak a 8.2. fejezetben kifejtett vizsgálatok.

A kísérleti projektet tehát egy hagyományos tervezési munkát kiegészítő, lehetséges alternatív kommunikációs keretrendszer megteremtésére törekednek, közös céljuk minden esetben a megbízó élmény-alapú kapcsolódási pontjainak lehetséges feltérképezése, annak a felmérése, hogy az alternatív kommunikációs keretrendszerrel kiegészített módszerrel kommunikált építészeti beavatkozások és koncepciók előidézhetnek-e egy magasabb fokú,

nyitottabb értelmezést a megbízói oldal részéről.

A Függelék 2. sz. táblázatában bemutatott esettanulmányok mindegyike a *by atelier* stúdió egy-egy konkrét munkájához kapcsolódik, lényegében a 2014 óta az irodába beérkező összes olyan munkánál alkalmaztam az alább kifejtett kísérleti projekteket, ahol közvetlen kapcsolatba voltam tervezőként a megbízóval és felhasználóval.

8.1. A tervezési folyamat előkészítő szakaszához kapcsolt kísérleti projektek

Projektleírás

A tervezés előkészítő szakaszához kapcsolt kísérleti projektek a következő folyamatokra koncentrálnak: a tervezési program tekintetében a megbízó kimozdítására e szakasz mélységével, tartalmával kapcsolatban, valamint a tervező felé megfogalmazott igényeinek bemutatására irányuló kommunikációs elemek tekintetében. A projektek vizsgálják egy közös platform, egy ún. vizuális közelség vagy távolság felmérésének lehetőségeit.

Célok

Az esettanulmányok során elvégzett kísérletek célja a tervezési munka megkezdéséhez szükséges információkhoz történő hozzáférés során a megbízók, felhasználók aktivizálása és annak tudatosítása, hogy részvételük a tervezési folyamat elengedhetetlen része. A kísérletek célja tudatosítani továbbá a folyamat során betöltött szerepeket, részvételi aktivitás mikéntjét és a mögöttes okokat. Célja továbbá kommunikációs módszerek segítségével felrajzolni, bemutatni a szakmai határokat. Az előkészítő szakaszba történő kommunikációs elemek integrálása során válhat lehetővé a megbízó tervezési folyamathoz történő aktív hozzákapcsolása, elköteleződése is. A kísérletek célja tovább a tervező és a megbízó közötti vizuális távolság/közelség definiálása, azaz annak azonosítása, hogy a tervező és a megbízó között milyen vizuális kulturális azonosság vagy éppen különbözőség figyelhető meg, mekkora a közelség vagy távolság mértéke és mik a közelíthetőség lehetőségei.

Folyamat

A Függelék 9. sz. táblázata ábrázolja az esettanulmányokhoz kapcsolt kísérleteket, melyek az elmúlt nyolc évben egymásra épülve, fokozatosan nyerték el végleges, módszertani technikaként értelmezhető formájukat. A kezdeti, 2014-2017 közötti időszakban végzett kísérletek során felismerhetővé vált az előkészítő szakasz jelentősége, valamint finomítottam, differenciáltam a lépéseket, technikákat, továbbá elemzéseket, csoportosításokat végeztem. Az ezt követő tervezési munkákban, 2018-2021 között, az alább bemutatott két módszertani kiegészítő kommunikációs elemmel célzottan dolgoztam, így lehetőségem volt az alkalmazott kísérletek eredményeire koncentrálni.

Az esettanulmányokban alkalmazott **Vizuális Képeslap** (*Visual Postcards*) kísérlet során a megbízóval egy sajátos, vizualitásra építő kommunikáció során alakul ki egy tervezői kép

és egy megbízói álláspont a tervezéshez kapcsolható igényekre vonatkozóan. A Vászoly és Ábránd munkák esetében általam összeválogatott építészeti könyvekből és magazinokból álló csomagot készítettem elő a megbízók részére és kértem őket, hogy ebből válasszanak pozitív és negatív referenciákat, melyeket a következő tervezési alkalommal közösen elemeztünk. A folyamat során láthatóvá vált, hogy szükséges megjelölni, hogy több megbízó esetén (pl. egy házaspár esetében) melyik referencia melyik félhez tartozik, valamint külön megjelölni azokat, melyekhez mindketten azonos előjellel viszonyulnak.

A későbbi esettanulmányok során főként konszenzusos referenciákat kértem a megbízóktól. A tervező által előre válogatott kiadványok alkalmazásáról kiderült, hogy a megbízók számára indoklatlanul szűkíti a lehetőségeket. Eredetileg azért alkalmaztam ezt a technikát, mert szerettem volna biztosítani egy bizonyos építészeti minőségi szintet, melyből a referenciákat kiválasztjuk. Az első kísérletek rámutattak arra, hogy nem szűkíthetem egyoldalúan a válogatást, mert torzítja az eredményeket. A következő esettanulmányok során két módosítást hajtottam végre: a megbízók bárhonnan választhatták a vizuális referenciákat, de minden esetben kértem hozzá egy rövid szöveges megállapítást, kiegészítést, magyarázatot, így átgondoltan választott vizuális referencia adta a közös elemzés alapját, valamint szűkítettem a referenciák számát maximum három darabra, mely szintén a fókuszált választást segítette elő. Az Ábel Jenő és Udvari esettanulmányok során pedig a kommunikáció kétoldalúságát fejlesztettem, azaz ugyanazon témakörre én, mint az építész tervező is készültem vizuális referenciával és szöveges kiegészítéssel. A Vizuális Képeslap elnevezés a megbízók számára azonnal beazonosítható kommunikációs referencia pont: jellemző kép információban gazdag szöveggel kiegészítve.

A klasszikus értelemben vett tervezési programot a *by atelier* stúdióban végzett munkák alkalmával minden esetben kérjük a megbízóktól. E program kialakításával kapcsolatban eltérőek az értelmezési stratégiák: mást ért rajta az építész tervező, mást ért rajta a megbízó, és a tervezési program tartalmával és mélységével kapcsolatos elképzelések a megbízók között is gyakran igen differenciáltak. A **Személyes Nyilatkozat** (*Personal Statement*) módszertani technika célja nem a tervezési program uniformizálása, hanem sokkal inkább annak vizsgálata, hogyan lehet ennek megalkotását a tervezési folyamat élményszerű részévé tenni s ez által a későbbi építészeti döntéseket előkészíteni és megalapozni, azonos értelmezési platformra helyezni.

A tervezési program megalkotását kiegészítő Személyes Nyilatkozat módszertani kísérlet a Vászoly és Ábránd esettanulmányok során főként arra irányult, hogy a funkciók listázásán túl milyen módon köthetőek élményszerű elemek a tervezési programhoz. Mindkét esetben kértem a megbízókat, hogy rajzolják le a gondolataikat, akár egy részletet a tervezési programból és egy-egy funkciót egészítsenek ki a szükséges négyzetmétereket leíró adatokon túl olyan emlékekkel, élményekkel, vágyakkal, melyeket az adott funkcióhoz kapcsolnak. A kezdeti esettanulmányok után az Ábel Jenő és Udvari, valamint az IBR munkák esetében lehetőségem volt fejleszteni e kommunikációs elemet: a tervezési programhoz kapcsolt megbízói rajzolás fókuszáltan az elképzelések kreatív kinyilatkoztatásának lehetséges eszközévé vált.

A megbízók rajzoltatásának több hozadéka lett: a megbízók e tevékenység által valós élményként kapcsolódnak a tervezés és rajzolás, a funkciók, a tartalom ilyen irányú megfogalmazásának világához. Szándékosan az előkészítő és nem pedig a tervezési szakaszban alkalmazom ezt a kommunikációs eszközt, így egyértelműen nem terveznek, hanem egy eltérő módszerrel, eszközzel közölnek információkat a tervező számára.

A rajzolás, mint kommunikációs elem segít definiálni a szakmaiság határait: a folyamat során a megbízók érzékelnek egy kézzelfogható különbséget a tervezői rajz kidolgozottsága, tartalma és saját rajzuk között. Az esettanulmányok tapasztalatában a megbízók a rajzolás során vannak leginkább kimozdítva a komfortzónájukból: egyrészt gyermekkori referenciákat, élményeket, érzelmeket kapcsolnak a rajzoláshoz, másrészt gyakran a rajzolásos technika alkalmazását megelőzően a tervezési munkát magával a rajzolással azonosítják, majd a folyamat során válik egyértelművé számukra, hogy a szándékolt rajzolás, a mögöttes tartalom kreatív megalkotása egy megelőző folyamat, vagy minimum a rajzolással párhuzamosan zajló aktus.

A tervezési program funkcióinak kiegészítése a Vászoly esettanulmány alkalmával interjú formájában történt: a megbízókkal a tervezett funkciókra irányuló egyeztetések alkalmával célzott, kiegészítő kérdéseket tettem fel, s így született meg egy táblázatos formátum, melyet a későbbi munkák során alkalmaztam és finomítottam. Az Ábránd esettanulmány során a táblázatot önállóan töltötték ki a megbízók. A funkciókat és tervezési programot tisztázó táblázat esetében is konszenzusos, egymással egyetértő válaszokat kértem. E munkánál az önálló táblázatos kitöltés közös kiértékelésekor kiderült, hogy a megbízók a táblázatban található kérdések jelentős részét eltérő módon értelmezték, így az azt követő esettanulmányok során visszatértem az interjú alapú feldolgozásra: a táblázat kitöltését közösen végezzük a megbízókkal.

Eredmények

Az előkészítő szakaszhoz kapcsolható kommunikációs módszertani kísérletek elsődleges célja a megbízó lehetséges kimozdítására irányult. A technikák, kísérletek eredményei azonban nem kizárólag a megbízó számára válhatnak releváns és előremozdító tartalommá. A folyamat leírása során igyekeztem bemutatni, hogy a felhasználó, megbízó mely pontokon és milyen mértékben találkozik kizökkentő, kimozdító módszertani technikákkal és ezek milyen tanulságokkal szolgáltak.

A Vizuális Képeslapok és Személyes Nyilatkozat kommunikációs módszertani kísérletek során végzett tervezői elemző munka eredményeképpen született meg a felrajzolási lehetősége egy olyan **alternatív tervezési keretrendszer**nek, melyhez a tervezés aktív szakaszában alkalmazott módszertani kísérleteket tudtam célzottan hozzákapcsolni.

A szöveggel kiegészített vizuális referenciák, a megbízói rajzok és interjúk alkalmával a tervezési munkához kapcsolható többlet információkat elsőként az Ábránd esettanulmány során kezdtem el rendszerezni, mivel a megbízói, felhasználói válaszokat a Vászoly munkával összevetve, csoportosítható és visszatérő elemek voltak megfigyelhetőek. A válaszokból kiszűrhető információkat rendeztem a szerint, hogy mely elemek spcifikusak az adott megbízóra vonatkozóan, illetve vannak-e olyan részletek, melyek kvázi állandóként, megváltoztathatatlan

alapként, vagy éppen kiindulási pontként értelmezhetőek. Külön csoportba szedtem továbbá azokat az információkat, melyeket egy ún. nem építészeti kategóriába sorolhatunk: élmények, emocionális, alapvetően építészeti racionalitás szempontjai szerint nehezen definiálható elemek. Mindezek egy addicionális keretrendszer, az ún. **Sarokpontok** felrajzolását teszik lehetővé.

A kommunikációs módszertani kiegészítés részévé vált tehát tervezői szempontból azon végpontok azonosítása, melyek alapvetően meghatározhatják a munka kimenetelét, és megváltoztatásuk olyan egyedi megbízói/felhasználói igényeket, rögzült mintákat érint, melyekre a tervezés során kommunikációs csatornaként építhetünk. A Sarokpontok olyan alapvető megbízói tulajdonságok, beépült adottságok, melyekre kvázi állandóként is tekinthetünk, de az ezektől való elmozdulás lehetősége mind a tervező, mind a megbízó/felhasználó számára különleges élménnyel, tanulsággal jár. Ezek képesek a tervező és a megbízó számára is az aktív tervezési szakaszhoz kapcsolható élmény-alapú megközelítést megadni.

A Vizuális Képeslapok és Személyes Nyilatkozat eredményeinek elemzése során elkülönített egyik csoport az ún. **Hozott Térélmények** (*Learnt Space Habits*). Ez a jelenlegi és múltbeli lakókörnyezet(ek)ből, téri élményekből adódó örökség definiálását jelenti. Ide tartoznak akár a gyerekkortól számított olyan terek, melyekhez a megbízó, felhasználó konkrét (akár negatív, akár pozitív) élménnyel kapcsolódik, ismeri, használja és funkcionális, valamint téri tudással rendelkezik róluk. A Hozott Térélmények a későbbi kommunikációs kapcsolódás szempontjából kettős szerepet töltenek be: egyrészt **tervezőként építhetünk a beépült tudásra** ezen elemekkel kapcsolatban, így az aktív tervezési szakaszban támaszkodhatunk ezekre a referenciákra kommunikációs szempontból. Másrészt azonban **rögzült szokásokat, léptékbeli adottságokat és korlátokat, illetve vizuális állandókat is definiálhatunk** általuk.

Az előkészítő szakasz során elvégzett kommunikációs kísérletek eredményeként csoportosítható másik referencia-halmaz az **Álom Paraméterek** (*Dream Parameters*) lehetséges beazonosítása. Az e mögött meghúzódó igényeket, elképzeléseket a megbízó élményhez, hangulathoz, atmoszférához, vagy kvázi irracionális, emocionális mintákhoz köti. Ide tartoznak mindazok a logikailag nem megmagyarázható megbízói, felhasználói referenciák, melyek ideákat, vágyakat, atmoszférát, illatokat, vagy éppen színeket és anyagokat, emlékeket társítanak építészeti kategóriákhoz és maga a megbízó, vagy a felhasználó sem tudja pontosan definiálni az adott referencia építészeti kategóriához fűződő viszonyát. A viszony minőségét, miszerint negatív, vagy pozitív elemként hivatkozza, képes csoportosítani, de ragaszkodását az adott referenciához nehezen tudja konkretizálni vagy logikailag indokolni. **Az Álom Paraméterek az elrugaszkodás aktív platformjai: tervezői és kommunikációs szempontból is lehetséges terei a progresszív építészeti koncepciók integrálásának.**

Az előkészítő szakaszhoz kapcsolható elemző munka során beazonosított Sarokpontok

Valószerű Modellezés a Paulay Ede utcai iroda előtti köztéren 2018.05.18-án, Fotók: Petró Margó, by atelier

Valószerű Modellezés a Paulay Ede utcai iroda előtti köztéren 2018.05.22-én, Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna

Valószerű Modellezés a Paulay Ede utcai iroda előtti köztéren 2018.04.13-án, Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna

lehetőséget nyújtanak tehát az élmény-alapú tervezési technikák és kommunikációs módszerek beillesztésére a tervezési folyamatba. Az alternatív tervezési keretrendszert ld. Függelék 11. sz. ábrájaként.

8.2. A tervezési munka aktív tervezési szakaszához kapcsolódó kísérleti projektek

Projektleírás

A Vizuális Képeslapok és Személyes Nyilatkozat eredményeiként azonosított Sarokpontok (Hozott Térélmények és Álom Paraméterek) a tervezés során kreatív építészeti alapként értelmezhetőek tervezői és lehetséges alternatív kommunikációs szempontból is. Az építészeti tervezés aktív tervezési szakaszához kapcsolt kísérelti kommunikációs projektek célzottan a Hozott Térélmények és Álom Paraméterek során definiált referenciákhoz kapcsolódnak. Az alább kifejtett kísérleti projektek ezen elemek élményszerű transzformálásának lehetőségeit vizsgálják.

Célok

A tervezési folyamatban a megbízók, felhasználók hagyományosan előre meghatározott pontokon hoznak döntéseket és véleményezik az adott koncepciót és munkát. Az építészeti tervezési folyamat vázlatterv - engedélyezési terv - kiviteli terv dokumentációs hármasa egy-egy mérföldkövet jelent nem kizárólag a tervek adott állapotának, kimunkáltságának és mélységének dokumentációs folyamata tekintetében, hanem a megbízók véleményezési lehetőségeinek és a terv adott fázisához kapcsolható és mélységű döntések tekintetében. A kísérelti projektek vizsgálják annak lehetőségét, hogy differenciálhatóak-e a hagyományos tervezési véleményezési szakszok és moderálható-e a folyamat aképpen, hogy a kommunikációs pontok, döntési helyzetek közelítsenek az előkészítő szakasz során detektált egyedi megbízói Sarokpontokhoz.

Folyamat

A Függelék 10. sz. táblázatában bemutatott esettanulmányokhoz kapcsolt, a tervezés aktív szakaszában alkalmazott kísérletek kezdetben intuitív módon épültek be az egyes munkák folyamatában, főképpen a 2014-2017 közötti két esettanulmány, a Vászoly és az Ábránd tekintetében.

Az Ábránd esettanulmány során valósult meg az előkészítő szakasz fókuszált csoportosítása, s így az ezt követő 2018-2020 közötti munkák során alkalmaztam a kommunikációs modellek célzott integrálását. Az első három év tehát szerteágazó, ötletszerű elemek feltérképezéseként értelmezhető, ahol inkább azt tudtam megfigyelni, hogy az alkalmazott kommunikációs módszertani ötletek közül mely esetekben voltak megbízói, felhasználói szempontból értelmezhetőek a kísérletek.

A **Valószerű Modellezés** (*Realistic Modelling*) módszertana a döntési, véleményezési

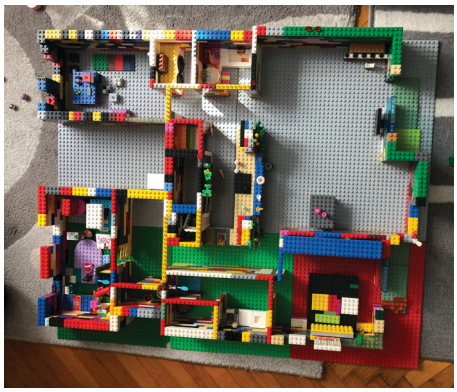

Valószerű Modellezés az IBR esettanulmányban 2021.10.19-én, Fotók: Kiss-Gál Zsuzsanna

helyzetekben vizsgálja annak lehetőségét, hogyan cserélhetőek fel a pusztán vizuális és virtuális alapokon nyugvó építészeti kommunikációs elemek élmény-szerű elemekkel. E kommunikációs technika egy lehetséges tervezés-módszertani elem az élmény-alapú kulturális térben létező felhasználóval való kommunikációra. A megrendelő a tervezési munka során folyamatosan döntéseket hoz a valódi tapasztalás élménye nélkül. A Valószerű Modellezés a Hozott Térélmények és Álom Paraméterek tekintetében a tervezési folyamatba beiktatott élményszerű konzultáció.

A Valószerű Modellezés kommunikációs kísérelti módszert elsőként az Ábránd esettanulmány során alkalmaztam, akkor összesen három esetben teszteltem a megbízói, felhasználói befogadás és értelmezés lehetőségeinek vizsgálataként: a Paulay Ede utcában lévő iroda terében egy tervezési döntés során (a Hozott Térélmények csoporthoz kapcsolhatóan) a meglévő és tervezett tér, nevezetesen az előszoba méretének tényleges lemodellezése, fizikai felépítése történt meg, majd az iroda előtti köztéren a fürdőszobai elrendezések és a terasz méretének meghatározására alkalmaztam e kommunikációs módszertani kísérleti eszközt. Az Ábel Jenő esettanulmány során a konkrét felújítandó térben lehetett megvalósítani ezeket a kommunikációs kísérleteket: a helyszíni bejárások alkalmával célzottan két Álom Paraméter konkrét térben történő lemodellezése történt meg. Az Udvari esettanulmány során a pandémiás helyzet nem tette lehetővé a személyes találkozót a tervezés aktív szakaszában, ez eredményezte a Valószerű Modellezés fejlesztésének ötletét, miszerint azt a megbízó önállóan végzi, így az IBR esettanulmányban a technikát úgy alkalmaztam, hogy a megbízó vizuális kép, render, látványterv ismerete nélkül építette fel az adott tervet. A makettezés felhasználói oldalra történő áthelyezése során detektálhatóvá válik mind a megbízó, mind a tervező számára, hogy a felhasználó mely téri konstrukciókat hogyan értelmezi, a terv mely részeivel milyen mértékig van tisztában.

A **Vizuális Humor** (*Visual Humour*) módszertani kísérletet elsőkén a Vászoly esettanulmány kapcsán alkalmaztam, akkor még kvázi intuitív tervezői kommunikációs elemként. A megbízók által az előkészítő szakaszban használt referenciákat és saját magukat ábrázoló képeket kollázsként használtam látványterveken. Az előkészítő szakaszban az interjú során detektált térhasználati elképzeléseket a látványterveken magukkal a megbízókkal jelenítettem meg, valamint készítettem összevethető rendereket is. A két bemutatott kép téri és koncepcionális szempontból, kompozicióban teljesen megegyezett, a képek között az integrált humoros elem volt az egyetlen különbség. A munka során ezt nem kizárólag látványtervekre, hanem építészeti rajzokra is alkalmaztam.

Az Ábránd esettanulmány során kezdődött meg a játékos, humoros vizuális kommunikáció célzott alkalmazása: a tervezési döntés kimeneteli lehetőségeit humoros vizuális tervek segítségével ábrázoltam a megbízónak, reagálva az előkészítő szakasz során detektált, erre alkalmas pontokra, valamint építve a folyamat során megváltozott befogadói attitűdre. A tervezéssel és döntésekkel járó feszültséget élménnyé alakítva a kísérletek hatással bírtak a folyamat kimenetelére. Az Ábránd esetében a Vizuális Humor segítségével a homlokzati

Ábránd utcai családi ház, homlokzati tervek 2017-2018, Látványtervek: Kiss-Gál Zsuzsanna, Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Petró Margó, by atelier

Ábránd utcai családi ház, homlokzat-választás (később ArchPop Puzzle rovat), Látványtervek: Kiss-Gál Zsuzsanna, Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Petró Margó, by atelier, Grafika: Vörös Krisztián

tervhez kapcsolodó döntéshozatali folyamatot vizsgáltam. A homlokzat a Hozott Térélmények csoportosítása során volt detektálható. A projektek egymára épülését mutatja, hogy az Ábránd során tobábbfejlesztett kommunikációs elem beépült az ArchPop magazin rovat-tematikájába is állandó rovatként. Az Udvari és IBR esettanulmányok alkalmával a technikát célzottan olyan döntési, terv-véleményezési helyzetekhez kapcsoltam, ahol a megbízó számára ismeretlen, vagy az előkészítő szakasz alapján detektálhatóan tőle távol álló építészeti koncepciót mutattam be, ám az alkalmazott Vizuális Humor elem épített az Álom Paraméterek csoportosítása során listázott elemekre.

Eredmények

Az eredményes alkalmazhatóság tekintetében egy diverz mátrix rajzolható fel (ld. Függelék 11. sz. ábra, jobb oldali mátrix): mind a Valószerű Modellezés, mind a Vizuális Humor alkalmazható egyaránt a Hozott Térélményektől való elmozdulás, valamint az Álom Paraméterekhez kapcsolt progresszív építészeti koncepciók kommunikációja során. A rendelkezésre álló esettanulmányokban végzett elemzések azt mutatják, hogy a Valószerű Modellezés pozitív eredményeket hoz a Hozott Térélményekből való kilépés tekintetében, míg ugyanezen kategóriához a Vizuális Humor módszertanát kapcsolva vegyes eredményeket kaptam. A Vizuális Humor ugyanakkor nagyobb arányban vezet pozitív eredményre az Álom Paraméterekhez kapcsolt kommunikációs módszerként a döntési, véleményezési helyzetekben. Az elvégzett kísérletek rávilágítottak arra is, hogy a hagyományos vázlatterv-engedélyzési terv-kiviteli terv véleményezési szakaszok nem fedik a megbízói döntési helyzeteket. Egy alternatív, a megbízó értelmezési kereteit modellező döntési- és véleményezési ütemterv felrajzolása és e kommunikációs elemek alkalmazása lehetőséget ad a különbözőségek közelítésére.

Eltekintve az előkészítő szakasz során alkalmazott csoportoktól, mindkét módszertani kísérelti projektelem egy lehetséges felvetés arra, hogyan növelhető a megbízói aktív részvétel a tervezési folyamatban a klasszikus döntési és véleményezési helyzetekben oly módon, hogy a befogadás élményének adaptálható, személyre szabható megteremtése által progresszív építészeti tartalmak nagyobb arányban megvalosíthatóak és értelmezhetőek legyenek.

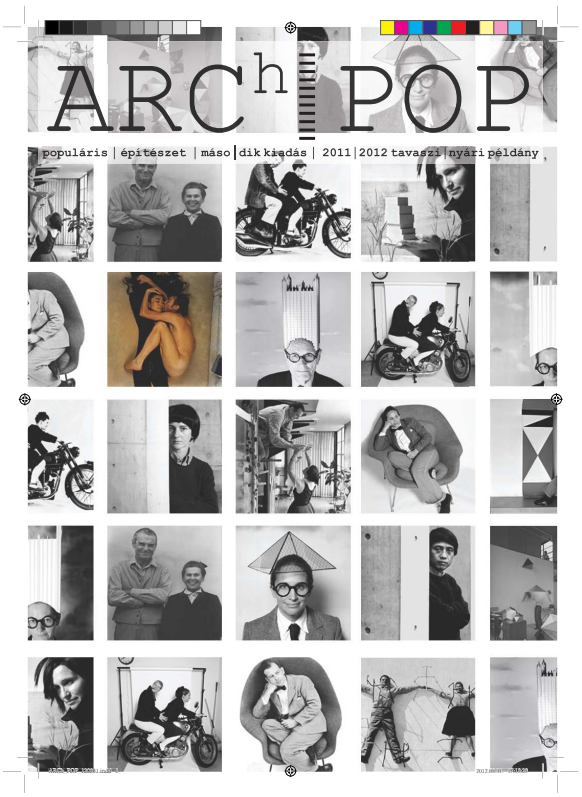

A közvetítő közeg vizsgálata pedig az új médium konkrét formájának meghatározásával kell záruljon.

Ha az elemzésekkel és vizsgálatokkal megvagyok, akkor készen is állok majd az első klasszikus publikációra, a valódi megmérettetésre. Azt gondolom, hogy a fenti témák vizsgálatát követően a publikált anyag és a doktori kutatás elválik majd egymástól.

Egyenes arányban áll-e a portré ikonikussága az építész személyiségének ikonikusságával és a tervezett épületek ikonikusságával?

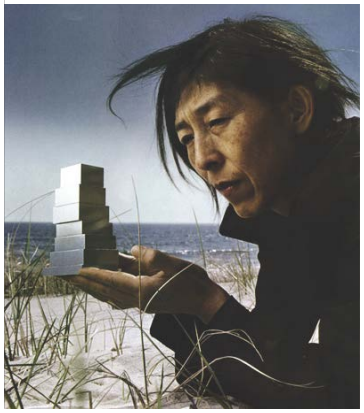

1. kép
Kazuyo Sejima portréfotója készítette: Annie Leibovitz. Forrás: http://ny.curbed.com She's Got the Whole Bowery in Her Hand című, 2006. November 7-én megjelent cikkből származik, írta: Lockhart. A kép eredetije © Annie Leibovitz/ Contact Press Images, courtesy of the Artist, nyomtatásban megjelent a US Vogue 2006. Novemberi számában, A Light Touch című cikk illusztrációjaként.

02

Féléves beadandó dolgozat a MOME Doktori Iskolán, 2012/2013 akadémiai év, 2013.01.13, Tartalom, koncepció és grafikai tervek: Kiss-Gál Zsuzsanna

9. Szintetizáló szemléletű kísérleti projekt - egy új médium integrálásának lehetőségei

A mestermunka projektelemei közül az ArchPop magazin létrehozása és fejlesztése mutatja azt a szintetizáló szemléletű, egymásra épülő munkát, melynek során az építészeti praxisba integrálható új médiumok, kommunikációs csatornák lehetőségeivel foglalkoztam. A fentebb bemutatott kísérleti projektek vagy az építészt, vagy a megbízót, felhasználót célozták, külön-külön. A folyamatok alakulása közben detektálhatóvá vált, hogy az adott kommunikációs kísérlet nem egyoldalú, hanem adott esetben differenciálja mindkét fél látásmódját. Az ArchPop magazin kísérleti projekt egy olyan, a fentieket egyesítő médium keresésére irányult, mely a hagyományos építészeti kommunikációs eszköztáron túl (látványtervek, rajzok, makettek) kiegészítő elmeként integrálható egy tervezési folyamatba és már eleve együttes hatással bír mind az építész, mind a felhasználók értelmezési stratégiáira.

Projektleírás

Az újság koncepciójának előképe a 2011-2014 közötti aktív, a MOME Doktori Iskolájában töltött évek során elkészített féléves dolgozatok formátuma volt. Az ArchPop első számának megjelenésével párhuzamosan és főképpen azt követően indult el az elméleti kutatás 3.3., 3.4. és 3.5. fejezetében bemutatottak szerint az alternatív építészeti magazinok, újságok és zinek feltérképezése.

Célok

A kísérelti projekt elindításakor célom a tervező kimozdítása volt a klasszikus dokumentálási folyamatokból, a tervezési munka hátterének, tartalmi koncepciójának tematizálása és módosított feldolgozási lehetőségeinek vizsgálata szerint. A projekt fejlesztése során, a folyamattal párhuzamosan bővültek az ArchPop magazin céljai is. A magazinra célzottan szintetizáló szemlélettel tekintettem, s így a megbízói, felhasználói oldal kimozdítását is célul tűztem ki. Az újságot elkezdtem összekapcsolni az irodában folyó tervezési munkákkal és felhasználni azok kommunikációjára. Az ArchPop magazin kísérelti projekt összefoglaló célja lett így egy adott tervezési munkához kapcsolódva mind az építész által végzett koncepcionális építészeti alkotói tevékenység eltérő kommunikációjnak vizsgálata, mind pedig az adott munkához kapcsolódó megbízók és felhasználók számára a tervezés tartalmi elemeinek alternatív mediációja.

Folyamat

Az ArchPop újság 2018. áprilisában jelent meg először, az újság kiadója az Atelierarchitects Kft. Az újság főszerkesztői feladatait szakmai és koncepcionális alapon végzem, illetve másodsorban a cég ügyvezetőjeként is. Az alapvető koncepciót és rovat-felépítést 2017. őszén dolgoztam ki és meghatároztam az újság hangvételét. Ezt követően 2018. tavaszán az újság

Borítótervek az ArchPop magazinhoz, 2018. március. Készítette: Vörös Krisztián

130
Teljes stáblista: Dekovics Dóra kurátor asszisztens - szerzői közreműködés, Fortvingler Éva építész - interjúalany, Gárdos Fanni építész - szerzői közreműködés, Kiss-Gál Zsuzsanna főszerkesztő, a lap teljes főszerkesztői koordinálása, a szerzők, fordítás, grafikai munkák, nyomdai munkák komplett koordinációja, Kovács Boglárka építész - szerzői közreműködés, Krausz Zsolt építész - szerzői közreműködés, Mayer Kitti design teoretikus - szerzői közreműködés, Moser Balázs építész - szerzői közreműködés, Mayer Anita és Kelemen Balázs - szerzői közreműködés, nem szakmabeliként önálló rovat vezetése az újságban LLC néven, Soltész Noémi építész - interjúalany, Tomaschek Kata építész, a KÉK munkatársa - szerzői közreműködés, Fürdős Zsanett építész szakújságíró - szerzői közreműködés Petró Margó építész - szerzői közreműködés, Vikárius Réka újságíró - szerzői közreműködés, Lehel Endre művészeti vezető / P'Art - szerzői közreműködés, valamint Vörös Krisztián grafikus - az Archpop újság grafikai szerkesztője, komplett vizuál és grafikai nyomdai előkészítés, Kner Nyomda - nyomdai munkák.

131
Terjesztési helyek: Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Balatonfenyves kikötő és Alsóörs kikötő, Pizzica, Kisüzem, Massolit, Jedermann, Valyó, Csiga, Lumen I., Lumen II., Bethlen téri színház, Kelet, Kőleves, Kazimir, Solinfo Café, BlueBird, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Castro, Örkény Színház, Fuga, Dobrumba, La Nube, Édes Érzés, Tamp and Pull, Fejete, Madal, Zsivágó, Csendes, valamint a MOME Z és a MOME új kampusza.

132
https://welovebudapest.com/toplistak/ezt-a-10-programot-varjuk-a-legjobban-a-design-heten/?fbclid=IwAR2_P0Fq-5awSz-z_F9dgGzIMz_kFTZSJCA-eUYchguXfDQBadS2di3d4dw

véglegesített koncepciójának kidolgozásába bevontam a stúdió munkatársait: Kovács Boglárkát, Krausz Zsoltot és Petró Margót. Több napos együtt gondolkodás keretében véglegesítettük az általam elképzelt, előkészített rovatokat és a tartalmi koncepciót. A magazin második és harmadik számának szerkesztésébe 2019-ben újabb közreműködők és alkotók léptek be, ugyanígy a 2020-2021-ben készülő újabb két lapszám esetében is[130].

Az ArchPop magazin egy kizárólag nyomtatott újság, hagyományos napilap formátumú: A2-es ívek egymásba hajtva A3-ra összefűzés nélkül, majd újabb félbe hajtással A4-es formátumra alakítva. E formátum használatával célom volt előhívni klasszikus újságolvasási habitusokat, és jelezni, hogy az építészetet a mindennapi kultúra részeként értelmezhetjük.A hagyományos napilap formátum jelentősen eltér a hasonlóan terjesztett zine-ek esetében alkalmazott formátumoktól. A magazin 1000 példányban jelenik meg és vegyesen angol-magyar nyelvű, kötelespéldányainak megküldése alapján a kiadványt minden esetben az Országos Széchenyi Könyvtár könyvtári állományba veszi.

Az újság vizuális arculatát Vörös Krisztián grafikus készíti, összefüggésben az adott tematikával, grafikailag reagálva a cikkek tartalmára. A grafikai tervezési munkához előképeket és kutatásokat kiindulási alapként adok meg számára, ebből alakult ki az újság átfogó, majd laponkénti vizuális koncepciója. Túlmutatva a pusztán grafikai munkán a cikkek elrendezéséhez, és néhol tartalmi pontosításához is hozzátesz. Az első számnál a borítóval kapcsolatban megkötöttem a grafikus tervező kezét, mert mindenképpen az ArchPop magazin manifesztumát terveztem a címlapra tenni, így az első szám kvázi kiáltványként (is) működik. Vörös Krisztián végül egy olyan címlapot és logót tervezett az ArchPop-nak, mely utal az általános iskolákban az írás tanulásakor használatos vonalas füzetek sorvezetőire.

Az ArchPop magazin terjesztése a fejlesztések során módosult: a 2018/1 és 2019/1, 2019/2 lapszámokat saját kezűleg terjesztettem kulturális kötődésű helyeken[131], illetve az irodánk előtti köztérről a sétálók, az építészeti kirakatot nézegetők egyszerűen elviszik. A 2020-as pandémia következtében a közösségi helyek és kulturális vendéglátó-helyek, melyeken 2018-ban és 2019-ben terjesztettük az újságot, nem, vagy korlátozottan üzemelnek, s így ennek következtében az újság eredeti elképzelések szerinti terjesztése megakadt. Az ArchPop terjesztésére vonatkozó részletes adatokat ld. Függelék 13. sz. táblázatában.

A *by atelier* stúdió építészeti munkáival történő összekapcsolást követően a terjesztés célzottá vált: a példányok 70%-a azokon a településeken jelenik meg, ahol az adott munkát végezzük, és 30%-a marad az irodában, ahol a boltba betérő látogatóknak adjuk, vagy a korábbi metodika szerint az üzlet és iroda előtti köztérről viszik el az arra sétálók. A 2019/2 lapszámot a Budapest Design Héten mutattuk be 2019. október 8-án[132].

Az ArchPop magazin ingyenes, reklámfelületeket nem tartalmaz. Az első szám saját finanszírozásban valósult meg, a második és harmadik szám esetében az NKA-tól nyertünk anyagi támogatást és így tudtuk fedezni a nyomdai és grafikai költségeket, valamint új közreműködők belépését.

133
Az eredeti elképzelés 2019-ben négy szám megjelenésére irányult, ezért az eredeti tematikus felosztás is négy témakört definiált. A finanszírozási lehetőségek két szám megjelenésére adtak végül lehetőséget.

134
Alapvető témakörök: az építész szakma kategorizálása a mérnöki vagy alkotói hozzáállás mértékét illetően, a rajzi dokumentáció érthetőségének mértékei, a dokumentálásra fordított időtartam túl- és /vagy alábecsültsége, az építész és a kivitelező személyének és/vagy funkciójának megkülönböztethetősége, az építészeti rajz, mint alkotás, szellemi termék értékelése, a számítógép által készített rajzok, látványtervek gondolati eltávolítása a tervező személyétől, a tervező és a kivitelező tervezői kapacitásának és kvalitásának összehasonlítása, az építész és a statikus szerepének félreértelmezése, az építész szerepének, tervezői képességének a megrendelő igényenek lerajzolásával történő összetévesztése.

A tartalmi koncepció adott tervezési feladatra való fókuszálásnak következtében az újság előállításának költségeit 2020 óta beépítem a tervezési díjba. Az ArchPop magazin első száma egy kiáltványként értelmezhető, a magazin manifesztumát ld. Függelék 14. sz. ábra. Ekkor kialakult az arculat és a rovatstruktúra, valamint az újság hangvétele. A 2019-ben megjelent számok esetében elindult az újság tematizálása. Az ArchPop magazin 2019-ben megjelent két[133] számának átfogó témája a *közhely / cliché* fogalom köré szerveződött: mely közhely-szerű gondolatok, elképzelések illetik az építész szakmát az azt kívülről figyelő érdeklődők, felhasználók irányából? Melyek azok a kérdések, melyekkel praktizáló építészek munkájuk során rendszeresen találkoznak[134]?

A 2019/1 lapszám a fenti tematikán belül is a *szereplők / personas* kérdéskört járta körbe: milyen szereplői vannak egy építészeti folyamatnak? A magazin az építész szerepének vizsgálatából kiindulva mutat rá közhelyes, klisé-ként értelmezhető folyamatokra és változásokra mindezeket illetően.

A 2019/2 magazin a *rajzolás / imagery* koncepció mentén haladva az ábrázolási módok és azok mögöttes tartalmi és jelentésbeli értelemezését járja körül és világít rá annak funkciójára is. 2020-2021-ben két számot dolgoztunk ki teljes egészében és az egyik még 2021-ben meg is jelent. A 2020-ban elindult pandémiás helyzet annyiban érintette a projektek megvalósulását, hogy a lezárások és korlátozások miatt maguk a tervezési munkák vettek igénybe több időt az előzetesen tervezetteknél. A 2021/1 szám a Dunaharaszti Autotechnika ipari gyártelep rehabilitációjához kapcsolódik, míg a másik jelenleg majdnem teljesen kidolgozott, de még meg nem jelent szám pedig a Dunaharaszti Sportpark közösségi tér tervezésének kiegészítő médiuma. A Sportparkról szóló ArchPop esetében a kísérlet lényege, hogy a kivitelezés, az építési folyamat háttere, az ahhoz kapcsolódó élmény-alapú információk is bekerülnek az újságba, továbbá az újság egy teljes oldala egy grafikailag értelmezett térképként lesz használható majd a parkot látogatók számára. Az építés 2022. februárjában kezdődött meg és jelenleg is zajlik. Az újság várható megjelenése 2022. őszére tehető. A magazin e száma a környező lakóterületekere, valamint állandó jelleggel a Sportparkba is kikerül majd, hogy a lakosság megismerhesse a park tervezésének hátterét.

Az újság rovatstruktúrája (ld. függelék 12. sz. táblázata) állandó rovatokból áll: a kiemelt, strukturális rovatok reagálnak az adott szám tematikájára. A tematikát nem kötelezően lekövető rovatok pedig az építészet, kommunikáció és humor kapcsolatával foglalkoznak.

Eredmények

A magazin formátum, mint a hagyományos építészeti kommunikációs eszköztárat kiegészítő elem az építészeti tervezés, tervleadás és kommunikáció inherens részévé tehető. Lehetséges eszköze annak, hogy a tervezési folyamat során beépülő inspirációkat, a végső tervet alakító tartalmakat és szempontokat élményszerűen és értelmezhetően integrálja a tervező a tervezési folymatba.

Építész tervezői szempontból a magazin rovatstruktúrája és a tervezési szempontok a szerint történő csoportosítása hatással bírhat a tervezői módszertanra is. A *by atelier* stúdió esetében a magazinban 2017-2018-ban létrehozott rovatok közül az interjú rovat és kérdései

alapvető tervezés-módszertani elemmé váltak a praxis munkáiban 2019-től. Az esettanulmányok során alkalmazott Vizuális Humor kommunikációs elem pedig állandó rovatként épült be az ArchPop magazinba. A magazint tervezőként alapvetően olyan esetekben alkalmazzuk, amikor csak közvetett módon állunk kapcsolatba a teljes felhasználói, megrendelői körrel. A magazin ezen esetekben a tervezést kiegészítő kommunikációs platformként értelmezhető szakma és befogadó közege között, így lehetővé válik az építészeti munka művészeti és kortárs kulturális alapokon nyugvó tágabb relációinak bemutatása. A magazin képes lehet a folymatban résztvevő felek közti viszonyokat új megközelítésbe helyezni. Az építész, mint a szakmát gyakorló alkotó, a szakma művészeti tulajdonságaiból kiindulva képes lehet közvetlen módon, ám mélységében bemutatni a munkafolyamat összetevőit, figyelembe véve a befogadói oldal érzékenységét és érzékelését is.

Az ArchPop magazint beválogatták a New Generatons európai platform Festival New Generations 2021-es programjába a (City and) Arts szekcióba.

10. A “Praxis, mint médium” folyamatalapú munka összegzése

A felvázolt módszertani lépések integrálhatóak egy hagyományos építészeti tervezési folyamatba, vagy egy építészeti praxis működésébe. A “Praxis, mint médium” három fókuszt fogalmaz meg: egyrészt felhívja a figyelmet a tervezési folyamatok kezdeti szakaszára és az akkor alkalmazható módszertani lépésekre. Másrészt, a további tervezési folyamatra vonatkozóan a módszertani javaslat segítséget kíván nyújtani azon pontok felismeréséhez, ahol kommunikációs szempontból lehetséges beavatkozni, illetve progresszív építészeti tartalmak nagy sikerrel beilleszthetőek, becsatornázhatóak a tervezési folyamatba. Végül, a mestermunka eredménye a módszertani javaslaton belül azon pontok kiemelése, melyek segítségével a tervező kimozdítható a hagyományos építész-tervezői szerepkörből és tekinthet maga is a tervezési munkafolyamatra, mint a kommunikáció és kapcsolatteremtés kreatív eszköztárára.

A felvázolt módszertani keretrendszer egyes elemei nem kötelező jellegűek és minden esetben személyre szabhatóak. A módszertan inkább egy lehetséges eszköztár összessége, melynek egyes elemeit minden alkotó, vagy alkotói csoport egyedi módon megválaszthatja, kiegészítheti, alkalmazhatja és tovább is fejlesztheti. A módszertani elemek mindezeken felül integrálhatóak az építész-képzésbe annak érdekében, hogy a következő tervező-generáció egy, a platformokat közelítő szemlélettel is rendelkezzen és már a képzés során megismerkedhessen az építész szerepkörök diverzitásával és változásaival. A hagyományos építészeti tervezői stúdiumokhoz akár workshop-szerűen is illeszthető elemekkel serkenthető egy alternatív kommunikációs eszköztár integrálása a hallgatói munkafolyamatokba, mely így nem módosítja, hanem inkább kiegészíti a tervezés-képzést.

A “Praxis, mint médium” építész tervezőket kimozdító elemei voltaképpen arra adnak lehetőséget, hogy egy építészeti stúdió a saját tervezési módszeréhez illeszthető módon és mértékben e kiegészítő módszertani elemekkel (irodai környezet megnyitása, átalakítása, események, kiegészítő funkciók beillesztése, stb.) integrálhatja azokat a pontokat az iroda életébe, ahol rendszeresen lehetősége nyílik a civil közeggel, a laikusokkal történő aktívabb kapcsolatfelvételre. Ezen felül célzottan válogathatóak ki azok a lehetőségek (pl. a tervezési munka során létrehozott hagyományos építészeti kommunikációs eszközök alternatv használata), melyek a praxis saját munkáira való, eltérő szemléletű figyelmet szorgalmazzák.

A mestermunka során kifejlesztett módszertani elemeket minden esetben lehetséges az adott munka léptékéhez és koncepciójához igazítani. A kommunikációs elemek azokban az esetekben a leginkébb célravezetőek, amikor az adott építészeti beavatkozás koncepciójából indulnak ki, és ahhoz kapcsolnak humoros, játékos, illetve a koncepcióra közvetlenül reflektáló eszközöket.

A tervezés-módszertanba integrálható konkrét kiegészítő lépések (ld. Sarokpontok, Vizuális Képeslap, Valószerű Modellezés, stb.) a hagyományos tervezési lépéseket egészíthetik ki. Ebben az esetben is lehetőség van az eszközök olyan szemléletű szelekciójára, mely az adott tervezési feladathoz társítható. A tervezési folyamatba integrálható lépések ezen felül még arra adnak lehetőséget, hogy ráirányítsák a figyelmet a tervezés kezdeti szakaszára, annak fontosságára, illetve arra a felismerésre, hogy a klasszikus tervfázisokon túli kooperatív pontok vagy szakaszok e közelítő kommunikációs módszertannal termékennyé tehetőek és pozitív hatással bírhatnak a folyamatra. A tervezés kezdeti szakaszának hossza e módszertan alkalmazásával szükségszerűen megnyúlik, sokkal több időt és energiát vesz igénybe. A folyamat egészét illetően azonban lehetőséget biztosít arra, hogy a tervező és a megbízó a folyamat során koncepcionálisan közel maradjon, vagy akár közelítsen egymáshoz és ne egy széttartó folyamat alakuljon ki.

Az ArchPop magazin és az ahhoz kapcsolódó kísérlet egy lehetséges felvetése annak, hogy az építészeti tervek dokumentálása és a tervek felhasználóknak, megbízóknak történő átadása ne kizárólag a hagyományos dokumentációs formában történjen. E szintetizáló projekt, - mely temészetesen kiegészíthető más, az adott tervezési projekthez koncepcionálisan kapcsolható egyéb társművészeti elemekkel, grafikai vagy fizikai eszközökkel - arra mutat rá, hogy a hagyományosan oktatott és a szakmában használatos kommunikációs elemek sok esetben nem képesek befogadható módon kommunikálni egy-egy értékes építészeti gondolat mögöttes tartalmát. A magazin, vagy zine formátum ezzel szemben felszabadítóan hathat a tervezőre, aki munkáját, annak szakmai hátterét és a benne rejlő gondolatokat a tervrajzokon és látványtereken túlmutató formában is átgondolhatja és kommunikálhatja. A befogadó számára pedig lehetőséget teremt arra, hogy építve e formátum és médium sokkal behatóbb ismeretére, közelebb kerülhessen az építész szakmát és az őt érintő adott projektet alakító körülményekhez, illetve tudjatosíthatja azt is, hogy használatával és ismeretével hozzájárul az építészeti produktum, s így az épített környezet létrejöttéhez is.

BIBLIOGRÁFIA

Ankler Géza: *Építészet és kommunikáció - Nyelv és építészet, avagy az építészet "nyelvezete".* Budapest: Műszaki Könyvkiadó, 1991

Banham, Reyner: "*Zoom Wave Hits Architecture*" iin New Society, 3 March 1966, 21. p.

Biggs, Michael & Buchler, Daniela: *Eight criteria for practice-based research in the creative and cultural industries.* Art, Design & Communication in Higher Education. 7. 10.1386/adch.7.1.5_1., 2008, (letöltve: 2021.10.03.)

Boucsein, Benedikt, Humpert, Axel, Seidel, Tim: *Towards a Productive Relationship between Society and Architectural Practice: An Approach* in Verlag Sonderzahl 7/2012, Bécs: Sonderzahl, 2012

Candy, Linda & Edmonds, Ernest: *Practice-Based Research in the Creative Arts: Foundations and Futures from the Front Line.* Leonardo. 51. 63-69., 2018., 10.1162/LEON_a_01471. (letöltve: 2021.10.03.)

Chance, Julia & Schmiedeknecht, Torsten: *Fame + Architecture* in Architectural Design, Vol 71, No 6, London: New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2001

Choi, Esther & Trotter, Marrikka: *Architecture at the Edge of Everything Else*, Cambrindge: The MIT Press, 2010

Colomina, Beatriz & Buckley, Craig: *Clip Stamp Fold. The Radical Architecture of Little Magazines 196X to 1970X.* Barcelona: Actar, 2010

Colomina, Beatriz (ed.) with Meyer, Kimberly, MAK Center for Art and Architecture: *Adolf Loos: DAS ANDERE Ein Blatt zur Einführung abendländischer Kultur in Österreich, (The Other)* Journal for the Introduction of Western Culture into Austria, Zürich: Lars Müller Publishers, 2016

Dúll Andrea: *A környezetpszichológia alapkérdései: helyek, tárgyak, viselkedés.* Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2009

Ferkai, András: *Szerep- és stílusváltások a magyar építészetben.* in Magyar Tudománytár 6. köt, Kultúra, szerk. Glatz Ferenc, Budapest: Kossuth Kiadó, 2006

Groat, Linda N: *Carbuncles, Columns, and Pyramids: Lay and Expert Evaluations of Contextual Design Strategies*, In B.C. Scheer & W. F. E. Preiser (Eds.), *Design Review: Challenging Urban Aesthetic Control.* New York: Chapman & Hall, 1994, 10.1007/978-1-4615-2658-2_15.

Groat, Linda & Wang, David: *Architectural Research Methods.* New Jersey: John Wiley & Sons, 2013

Gifford, Robert & Hine, Donald & Muller-Clemm, Werner & Reynolds Jr, D'Arcy & Shaw, Kelly T.: *Decoding Modern Architecture. A lens model approach for understanding the aesthetic differences of architects and laypersons*. Environment and Behaviour, Vol. 32. No.2., March 2000, 163-187. p.,10.1177/00139160021972487.

Gilmore, James H., Pine, B.J. II, *The Experinece Economy, Work is Theatre & Every Business a Stage*, Boston, Harvard Business School Press, 1999

Gyürki-Kiss Pál: *Képszerűség az építészetben*. in Architectura Hungariae, Budapest, 1. évf. 4. sz., 1999

Hall, Edward T.: *Rejtett dimenziók*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1987

Harriss, Harriet & Hyde, Rory & Marcaccio, Roberta: *Architects After Architecture*, Alternative Pathways for Practice, New York: Routledge, 2021

Hitchcock, Henry-Russell: *The architecture of bureaucracy & the architecture of genius* in Architectural Review. 101 (601), 1947, 3-6. p.

Hughes, Jonathan & Sadler, Simon: *Non-Plan: Essays on Freedom, Participation and Change in Modern Architecture and Urbanism.* London: Routhledge, 1999

Illés Anikó: *Képek elemzése és befogadásvizsgálata - észlelés, tetszés, viszonyulás.* PhD disszertáció, PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola, 2008

Ingels, Bjarke: *Yes Is More: An Archicomic on Architectural Evolution.* Köln: Taschen, 2009

Lavin, Sylvia: *Kissing Architecture*, Princeton: Princeton University Press, 2011

Lynch, Kevin: *The Image of the city*. Cambridge: The MIT Press, 1960

McLuhan, Marshall: *A Gutenberg-galaxis, A tipográfiai ember létrejötte*, Budapest: Trezor Kiadó, 2001

Moholy-Nagy László: *Látás mozgásban.* Budapest: Műcsarnok-Intermédia, 1996

Pallasmaa, Juhani: *A bőr szemei. Építészet és érzékek.* Budapest: Typotex, 2018

Panofsky, Erwin: *A jelentés a vizuális művészetekben.* Budapest: Gondolat Kiadó, 1984

Pennartz, Paul & Elsinga, Marja: *Adults, Adolescents, And Architects Differences in Perception of the Urban Environment.* Environment and Behavior. 22. 675-714., 1990., 10.1177/0013916590225006.

Rasmussen, Steen Eiler: *Experiencing Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 1964

Rattenbury, Kester: *This is not architecture: media constructions.* London: Routledge, 2002

Rattenbury, Kester & Samantha Hardingham: *Supercrit #2 Robert Venturi and Denise Scott Brown: Learning from Las Vegas.* Oxon: Routledge, 2007

Redstone, Elias: *Archizines*, London: Bredford Press, 2011

Sadler, Simon: *Archigram. Architecture without Architecture.* Cambridge: The MIT Press, 2005

Scott Brown, Denise: *Having Words.* London: Architectural Association, 2009

Scott Brown, Denise: *Little magazines in architecture and urbanism.* Journal of the American Institute of Planners, XXXIV, no 4., 1968, p. 223-232.

Snyder, James: *Architectural Research.* New York: Van Nostrand, 1984

Schwarzer, Mitchell. *Zoomscape.* New York: Princeton Architectural Press, 2004

Steiner, Hadas A.: Beyond Archigram. The Structure of Circulation. London: Routledge, 2008

Straus, David & Doyle, Michael: *The Architect as Facilitator: A New Role.* JAE 31, no. 4 Designing with Communications: How Architects and Environmental Designers Use Media in Shaping the Built Environment, 1978, 13-15. p.
Accessed April 27, 2020. doi:10.2307/1424363.

Studio Sputnik: *Snooze. Immersing architecture in mass culture,* Rotterdam: NAi Publishers, 2003

Sudjic, Deyan: *Épületkomplexus*, Budapest: HVG Könyvek, 2007

Tihanyi Dominika: *Kreatív stratégiák és a köztéri művészet szerepe a városrehabilitációban,* doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2012

Ockman Joan & Guest editor: Colomina, Beatriz & Coeditors Berke, Deborah & McLeod, Mary: *Architectureproduction*, New York: Princeton Architectural Press, 1988

October, Vol. 94, Autumn, *The Independent Group,* Cambridge: The MIT Press, 2000
https://www.jstor.org/stable/i231836, Accessed: 23-04-2020 19:47 UTC

Vámos Dominika: *Főszerepben az építész. Az Építészek Mesteriskolája című dokumentumfilm és a háttéranyagául szolgáló szociológiai, irodalmi, filmes példák tanulságai az építész szerep- és identitásváltozások értelmezéséhez.* doktori értekezés, MOME Doktori Iskola, 2011

Venturi, Robert: *Összetettség és ellentmondás az építészetben*. Budapest: Corvina Könyvkiadó, 1986

Venturi, Robert & Scott Brown, Denise: *Architecture as Signs and Systems. For a Mannerist Time.* Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2004

Venturi, Robert & Scott Brown, Denise & Izenour, Steven: *Learning from Las Vegas: the forgotten symbolism of architectural form.* Cambridge: The MIT Press, 1977

Vinegar, Aron & Golec, Michael J.: *Relearning from Las Vegas.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009

Whiteley, Nigel: *Reyner Banham: historian of the immediate future.* Cambridge: The MIT Press, 2002

Yin, Robert K: *Case Study Research: Design and Methods.* Thousand Oaks, CA: Sage, 2009

FÜGGELÉK

1. Összefoglaló ábra a “Praxis, mint médium” kísérleti projektekről

2. Esettenulmányokat bemutató táblázat

3. Irodaterek összehasonlító táblázata

4. Munkatársakat és részvételüket bemutató táblázat

5. Látogatók megoszlását bemutató táblázat

6. Dolgozói kérdőív és annak eredményeit bemutató grafikonok

7. Kirakat-projekt összefoglaló táblázata

8. Bolt kínálatát bemutató táblázat

9. Tervezés előkészítő szakaszához kapcsolódó kísérleteket bemutató táblázat

10. Tervezés aktív szakaszához kapcsolódó kísérleteket bemutató táblázat

11. Alternatív tervezési keretrendszert bemutató ábra

12. ArchPop rovatstruktúráját bemutató táblázat

13. ArchPop terjesztését bemutató táblázat

14. ArchPop Manifesztum

1. Összefoglaló ábra a “Praxis, mint médium” kísérleti projektekről. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

ESETTANULMÁNYOK LEÍRÓ TÁBLÁZATA	VÁSZOLY	ÁBRÁND	ÁBEL JENŐ	UDVARI	IBR
Tervezés éve	2014-2015	2017-2018	2020-2021	2020-2021	2021-2022
Tervezés helye	Baltonfelvidék, Vászoly	Budapest, XII. kerület	Budapest, XI. kerület	Balatonudvari	Budapest, XIII. kerület
Tervezés típusa	Nyaraló épület építészeti tervezése	Családi ház építészeti tervezése	Meglévő, felújításra kerülő családi ház belsőépítészeti tervezése	Nyaraló épület földszinti tereinek belsőépítészeti földfelújítása	Két Bauhaus jellegű, egymás mellett található második emeleti polgári lakás egybe nyitása és teljes körű belsőépítészeti tervezése
Elkészült tervfázisok	Vázlatterv és engedélyezési terv	Vázlatterv, bejelentési terv és kiviteli tervdokumentáció	Vázlatterv, részleges kiviteli tervek térrészekre vonatkozóan	Vázlatterv, kiviteli tervdokumentáció	Vázlatterv, Kiviteli tervdokumentáció
Tervezők	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Kovács Boglárka, Krausz Zsolt, Petró Margó	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Petrányi Luca	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Petrányi Luca	Vezető építész tervező: Kiss-Gál Zsuzsanna, tervező kollégák: Kiss-Gál Gergely, Petró Margó
Alapfunkciók	Főépületben nappali-konyha tér kapcsolódó kamrával, hálószobával és fürdővel, tetőtérben részlegesen szoba és fürdő kialakítása. Meglévő melléképületben sufni és nyári konyha kialakítása.	Egy 4 fős család számára szint alatti garázs és tároló, földszinten nappali-konyha, előszoba, vendégszoba és fürdő, vendég wc, emeleten szülői és gyermeki hálószobák tervezése, kertkapcsolatok, teraszok kialakítása.	Az épület szterén szintből, földszintből és emelet-tetőtérből áll, kertkapcsolattal és megemelt terasszal. A szuterén szinten a fürdők, a mosókonyha belsőépítészeti tervezése, a fölszinten a nappali-szalon berendezése,a konyhatér és étkező tervezése, az emeleti térben pedig a fürdők kialakítása.	A földszinten nappali tér, konyha, étkező sarok, lépcső és fürdő található, rendkívül kis alapterületen, e funkciók teljes körű felújítása és áttervezése. Az emeleti terekben hálószobák találhatóak.	A 65 és 44 nm-es lakások egybe nyitásának kialakítása, a 4 fős csalá számára nappali, dolgozó, konyha és étkező, szülői háló és két gyerekszoba, szülői fürdő, vwndég wc és egy másik fürdősoba, valamint a háztatási funkciókat ellátó tér kialakítása.
Közvetlen megbízók és koruk a tervezéskor	Budapesti házaspár, a feleség, 34 éves, a férj 39 éves	Budapesti házaspár, a feleség 32 éves, a férj 37 éves	Budapesti, Brüsszelben élő házaspár, a feleség, 45 éves, a férj 45 éves	Budapesti, Brüsszelben élő házaspár, a feleség, 44 éves, a férj 50 éves	Budapesti élettársi vizsonyban élő pár, 41 éves nő és 41 éves férfi
Megbízók foglalkozása	Gyógypedagógus és pénzügyi szakember	Egészségügyi dolgozó és pénzügyi szakember	Európai Uniós bizottsági szakemberek	Európai Uniós bizottsági szakember és doktori kutatását végző irodalomtörténész	sales manager és bíró
Egyéb felhasználók, másodlagos megbízók	Két gyermek, egy fiú és egy lány, a tervezés kezdetekor a második gyermeket még csak tervezték, kivitelezés közben született.	Két gyermek, egy fiú, 7 éves és egy 5 éves kislány, több gyermeket nem terveztek.	Négy gyermek, két fiú, két leány, 12-17 év közöttiek.	Két fiú gyermek 10 és 7 évesek, és az anyai nagypapa	Két gyermek, egy 7 éves fiú és egy 4 éves kislány
Közvetett további felhasználók	A családban a férjnek 3 testvére és azok családjai, gyerekei, a feleség testvére, annak családja és gyerekei, a feleség édesapja, a férj szülei, illetve a család kiterjedt baráti társasággal rendelkezik, sok kisgyermekes családi baráti kapcsolatot ápolnak és gyakran adják kölcsön a nyaralót, vagy fogadnak be nyáron magukhoz baráti párok gyermekeit.	-	-	A család kiterjedt baráti társasággal rendelkezik, sok kisgyermekes családi baráti kapcsolatot ápolnak és gyakran adják kölcsön a nyaralót, vagy fogadnak be nyáron magukhoz baráti párok gyermekeit.	-

Megbízók tér- és életkörülményeinek rövid bemutatása	A család budapesten egy társasházban él egy 92 nm-es, klasszikus polgári hangulatú első emeleti erkélyes lakásban, a lakás alapterületileg és funkcionálisan is fedi a család szükségleteit, nyaralójuk, egyéb ingatlanuk a tervezést megelőzően nem állt rendelkezésükre.	A család budapesten egy 65 nm-es panellakásban lakik, a lakás a család téri szükségleteinek nem megfelelő méretű és elosztású, családi házban ezt megelőzően még nem laktak.	A család Brüsszelben él egy családi házban.	A család Brüsszelben él egy brüsszeli sorházban lévő nagy méretű, kertkapcsolatos lakásban.	A megbízók korábban a nagyobbik lakásban éltek, a kisebb lakást megvásárolták, majd így a társasház második emeltén mindkét lakás birtokában a két ingatlan egybe nyitását tervezteték meg. A házban és a lakásban is rendelkeztek helyismerettel.
Esettanulmány rövid bemutatása	Az építészeti beavatkozás egy meglévő L-alakú alaprajzi elrendezésű kőház és a hozzáépített pajta épület felújítása és bővítése. Az épület pontos építési dátumáról nincsenek adataink, az ingatlant a megbízók 2014. nyarán vették meg, az előző tulajdonosok elbeszélése alapján feltételezhető, hogy az épület kb. 90-100 éves. Az épület a táji jelleget követve kerül felújításra, a melléképület nyári konyhaként hasznosul.	A XII. kerületi telken egy bontott családi ház alapjai, melléképülete található, a telek kvázi üresnek tekinthető. A telek terepe igen lejtős, az ingatlan panorámás saroktelek. Nincs meglévő állapotú épület, melynek adottságaihoz alkalmazkodni kellene. A pince szinten 72 nm alapterületen főként garázs és tárolók létesülnek, a földszinet 110 nm-en a közös használatú terek és egy terasz, az emeleten pedig 81 nm-en a hálók és fürdők kapnak hekyet, valamint egy 14 nm-es terasz.	A szecessziós jegyeket magán hordozó lakóépület egy meglévő, 1910-ben épült családi villa, a helységek elosztása jelentősen nem változott az eredeti tervekhez képest. A tetőtér megoldásai, a belső és külső nyílászárók, a meglévő lépcső és tere, és egyéb takaróelemek mutatják a szecessziós referenciákat. Az épület átfogó felújítási munkálatait másik építész tervező végzi, a *by atelier* stúdió kizárólag a fent bemutatott térrészletekkel foglalkozik.	A rendkívül kis méretű, mindösszesen 25 nm alapterületű családi nyaraló földszintjén konyha, nappali tér, a nagypapa hálóhelye, a lépcsőtér, az étkező és egy fürdő kapott helyet, a tervezési feladat e funkciók racionális és élhető átalakítása, felújítása, az emeleti tereket, a teraszt, vagy az épület és a telek egyéb részeit a tervezési munka nem érinti.	A lakás áttervezése belsőépítészeti feladat, ám a két lakás egybenyitása miatt szerkezeti tekintetben építészeti lépték. A megbízók a nagyobb lakásban szűkösen fértek el, de lényegében minden funkció rendelkezésükre állt. Az új elrendezésben minden térrész komfortosabb kialakításúvá válik, valamint külön gyerekszobák válnak elérhetővé.
Megvalósulás éve	2016-2021	-	-	2021	2022
Egyéb megjegyzések	A megbízók saját maguk építették meg az elkészült terveket, generálkivitelezőt egyáltalán nem alkalmaztak, az ácsszerkezetet és a gépészeti gáz szerelést érintő szakmunkához kötött feladatokat, a belső falak vakolását és a belső lépcsőt készítette külsős szakember. Az összes többi munkálatot (kőműves munkák, oromfalak készítése, aljzat és betonszerelés, fafödém építése, vas szerelés, szigetelések, elektromos szerelés, padlófűtés fektetése, burkolások és festési munkálatok, bútorok helyszíni szerelése) saját kezűleg vagy a családon belüli segítséggel késztették el. A megbízók 2019-ben az ArchPop magazin egy külön rovatában íróként beszámoltak a kivitelezési folyamatról.	2020-2021-ben a megbízók többször is megkerestek a kivitelezés megkezdésének potenciális lehetőségével, de a 2021-ben bekövetkezett hiretelen és váratlan építőiparban tapasztalható kiszámíthatatlan árnövekedés a kivitelezés megkezdését bizonytalan időre megállította.	A 2021-ben bekövetkezett hiretelen és váratlan építőiparban tapasztalható kiszámíthatatlan árnövekedés a kivitelezés megkezdését bizonytalan időre megállította. A családnak a lakhatása Brüsszelben megoldott, a budapesti házat a magyarországi hazajövetelre, illetve egy hazai ingatlan birtoklása céljából kívánják kialakítani. Lakhatásuk magyarországi hazalátogatásuk során meglévő lakásban megoldott. A házat kiadni nem tervezik.		

	Lőrinc pap tér	Eötvös utca	Paulay Ede utca	Herzen utca
Időtartam	2008-2012	2012-2014	2014-2019	2019-…
Helyszín	VIII. kerület, Lőrinc pap tér 3. II/7.	VI. kerület, Eötvös utca 1., III. emelet 1. ajtó	VI. kerület, Paulay Ede utca 49., Fsz.3.	XIII. kerület, Herzen utca 6.
Alapterület	65 nm	84 nm	30 nm	32 nm
Helységek száma	6	7	3	4 + galéria
Helységek megnevezése	Előszoba, konyha, wc, fürdő, szoba 1, szoba 2	Előszoba, konyha, kamra, wc, fürdő, szoba 1, szoba 2	Üzlettér, kiszolgáló tér, Wc és kézmosó	üzlettér, kiszolgáló tér 1, kiszolgáló tér 2, wc és kézmosó, galéria
Általános jellemzők	Klasszikus budapesti bérház második emeleti polgári lakása, bejárata a gangról közelíthető meg, belső udvaros épületben található, lift nélküli lépcsőházzal, szobák ablakai a Mária utcára nyílnak, konyhai helység ablaka a gangra.	Klasszikus budapesti bérház harmadik emeleti polgári lakása, bejárata a gangról közelíthető meg, belső udvaros épületben található, liftes lépcsőházban, szobák ablakai a Király utcára nyílnak, konyhai és egyéb kiszolgáló helységek ablakai a gangra.	A kis méretű üzlethelység egy, a köztérről közvetlenül megközelíthető bejárati ajtóval és mellette egy kirakattal rendelkezik, az üzlethelység 22,5 nm, a hátsó kiszolgáló tér 6,3 nm, a wc-mosdó 1,2 nm. Az üzlet mellett közvetlenül a VI. kerületi Király és Paulay Ede utcákra jellemző 2-3 m szélességű beugró tűzfal mellett található közvetlenül.	Az üzlettér három kisebb, külön bejáratos üzlethelységből állt, mindegyikhez tartozott egy-egy ajtó és egy-egy kirakat. Az átalakítás során ezeket egybe nyitottam, és a három ajtó közül az egyiket hazsnáljuk tényleges bejáratként. Az összenyitott üzlettérben külön térrészként kialakítható lett a bolt funkció, és az iroda funkció, nincsenek egymástól elválasztva. A kiszolgáló terek egy 3,30 m x 5,41 m méretű paravánfal mögött kaptak helyet. Külön kiszolgáló tere van a plotternek, mig külön tere a teakonyhának és tárolásnak. A kettő között található a kézmosó és wc, ezek fölött a galária tér.
Kapcsolat a kültérrel	Közvetlen kapcsolattal nem rendelkezik	Közvetlen kapcsolattal nem rendelkezik	Közvetlen	Közvetlen
Kirakat felület	Nincs	Nincs	1 db 1,70 m x 2,05 m x 0,62 m térrész, kirakat hasznos felülete: 3,49 nm	3 db 2,00 m x 3,17 m x 0,41 m térrész, kirakat hasznos felülete: 2 x 4,14 nm + 1 x 2,08 nm = 10,36 nm
Kirakat használat	Nincs	Nincs	A rendelkezésre álló egy darab kirakat felület kizárólag váltakozó kirakat használatot tesz lehetővé. Mivel a kirakat egyben az iroda természetes fényt biztosító “ablaka” is, ezért annak nagy méretű kitakarása nem lehetséges. A kirakat a belső térrel teljesen egybe nyitott, és mélysége megfelelő egy munkaállomás kialakítására is.	A rendelkezésre álló három kirakat felület párhuzamos, osztott kirakat használatot tesz lehetővé. A nagyobb méret és felület több kommunikációs felületet biztosít. A kirakat mellett a három üvegajtóból kettőt szintén kirakatként lehetséges felhasználni és a felületek nagy és átfogó mérete miatt grafikai felületekkel és egyéb nagyobb felületen is kitakarás alkalmazható. A kirakat a belső tértől leválasztott, munkaállomásként nem használható.

Portál mérete	Nincs	Nincs	5,57 m x 3,64 m = 20,27 nm	7,52 m x 3,17 m = 23,83 nm
Portál használat	Nincs	Nincs	Kizárólag az üzletbe történő ki- és beközlekedésre használható.	Három darab, egyenként 90/210 méretű üvegezett ajtó áll rendelkezésünkre, ebből csak egyet használunk ki- és beközlekedésre, a másik két ajtót kirakatként és a külső téren a magazin disztribúciós pontjaként hazsnáljuk.
Kapcsolódó köztér jellemzői	Nincs	Nincs	A Paulay Ede utce ezen szakasza a Nagymező utca találkozásánál található, járda-parkoló sáv-úttest-parkolósáv-járda keresztmetszeti kialakítású. Autós forgalom szempontjából zsákutca, azaz átmenő forgalom nincs, parkolásra használt szakasz. A gyalogos forgalom szempontjából a Nagymező utca és a közeli Andrássy út fokozott forgalma és frekventáltsága miatt közepesen alacsony forgalmú utcarésznek számít. Némiképp növelte a gyalogos forgalmat a szemben található SugarShop üzlet, melyhez célzottan érkeztek vásárlók.	A Herzen utca a Pozsonyi utca és a Hollán Ernő utca között található rövid, járda-parkoló sáv-úttest-parkolósáv-járda keresztmetszeti kialakítású. Autós forgalom szempontjából kis forgalmú átmenő utca, parkolásra használják. A gyalogos forgalom szempontjából a nagyon közeli Pozsonyi út fokozott gyalogos forgalma és frekventáltsága miatt közepesen alacsony forgalmú utcarésznek számít.
Tervezés és feldolgozás terei	A két szoba szerint a tervezés és feldolgozás terei elkülönülnek, a kisebb szobát tervező térként és tárgyalóként használtuk, a nagyobb szobában végeztük a feldolgozó munkát.	A két szoba szerint a tervezés és feldolgozás terei elkülönülnek, a két szoba azonos méretű, az egyiket tervező térként és tárgyalóként használtuk, a másik szobában végeztük a feldolgozó munkát.	Az iroda egyterű, a 22,5 nm-es üzlettérben kaptak helyet a munkaállomások és tervezés felületei is, valamint a tároló felületek is (szakkönyvek, munkamappák, anyagminták, stb.). A hátsó kiszolgáló helységben alakítottuk ki a plotter helyét, tárolókat és a konyhát.	Az iroda egyterű, a tervezés és feldolgozás terei ugyanazon helységben találhatóak.
Munkaállomások	4 db	6 db	4 db	4 db
Közösségi terek	Tárgyaló, tervező tér és konyha tere, valamint a gang	Tárgyaló, tervező tér és konyha tere, valamint a gang	Megegyezik a tervezés és feldolgozás tereivel.	Megegyezik a tervezés és feldolgozás tereivel.
Bolt	Nincs	Nincs	Az irodatér tárolófelületeiből leválasztott 2 x 3 db, 1,2 m széles, azaz 7,2 fm polc, valamint a kirakat tere.	Az irodatérrel egy tében, de elkülönítetten kialakítható 3,36 m x 3,25 m = 10,92 nm nm alapterületű térrész a bolt tárgyainak bemutatására alkalmas posztamensekkel és polcokkal, kanapéval.

MUNKATÁRSAK ÉS RÉSZVÉTELÜK AZ EGYES PROJEKTEKBEN ✳													
Kísérleti projektek	**Kiss-Gál Zsuzsanna**	**Kiss-Gál Gergely**	**Petró Margó**	**Krompáczki Péter**	**Engedy Anna**	**Szél András**	**Almássy Lili**	**Kovács Boglárka**	**Döbrössy Anna**	**Csaba Tímea**	**Krausz Zsolt**	**Gárdos Fanni**	**Petrányi Luca**
	2008-…	**2008-2016, 2021-…**	**2009-2014, 2016-2018, 2020-…**	**2013-2014**	**2015**	**2015-2017**	**2016**	**2017-…**	**2017**	**2017**	**2018-…**	**2019**	**2020-2021**
Paulay Ede utcai iroda tervezése	★	★	★										
Paulay Ede utcai iroda kivitelezése	★	★		★									
Paulay Ede utcai iroda használata	★	★	★	★	★	★	★	★	★	★	★	★	
Grafikus kirakat	★			★									
Projektbemutató kirakat	★												
Projektlekövető kirakat - teljes időtartam	★		★					★					
Projektlekövető kirakat - véletlenszerű	★		★										
Projektlekövető kirakat - párhuzamosan fejlődő	★		★										
Munkafelület kirakat	★												
Menü Projekt	★		★					★			★		
Grafikus belső kirakat	★	★											
Vertikális kirakat	★							★					
Horizontális kirakat	★												
Pop-up bolt	★		★										
Bolt - eladói szerepkör	★	★	★			★	★	★			★	★	
Herzen utcai iroda és bolt tervezése	★							★			★	★	
Herzen utcai iroda és bolt kivitelezése	★	★						★			★	★	
Herzen utcai iroda és bolt használata	★	★	★					★			★	★	
VÁSZOLY	★		★										
ÁBRÁND	★		★					★			★		
ÁBEL JENŐ	★												★
UDVARI	★												★
IBR	★	★	★										
ArchPop rovatstruktúra előzetes kialakítása	★												
ArchPop rovatstruktúra véglegesítése	★		★					★			★		
ArchPop 2018/1 szám	★		★			★		★			★		
ArchPop 2019/1 szám	★		★					★			★	★	
ArchPop 2019/2 szám	★		★					★			★	★	
ArchPop 2021/1 szám - Autotechnika	★		★					★			★		
ArchPop 2021/2 szám - Sportpark	★		★					★			★		
✳ csak azokat a munkatársakat jelenítem meg, akik a gyakorlati kísérleti projektek 2014-2022 közötti időtartamának során dolgoztak a *by atelier* stúdióban. A projektek vezetője, az alapkoncepciók és lépések megalkotója minden kísérelti projekt esetében én voltam.													

Év	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Melyik utcaportálos üzlethelység	PAULAY EDE UTCA 49.					HERZEN UTCA 6.		
Bolt funkció	NINCS BOLT		BOLT FUNKCIÓVAL KIEGÉSZÜLT IRODA					
Infó - általános (merre van a…?)	3	1	3	0	2	0	0	0	0
Infó - előző bolt	5	3	4	2	1	0	2	0	0
Infó - Mi ez a heylség?	4	5	5	0	2	3	1	0	2	1
Galéria, kiállítótér	2	1	2	1	3	0	0	0	1	1
Megbízó - terveztetni szeretne	0	3	0	1	0	0	0	1	1
Vásárló	0	0	0	17	55	44	8	36	32	64
Betért látogatók összesen	14	13	32	63	50	47	36	67
Hány esetben indult el beszélgetés az építészetről, szakmáról?	4	4	2	7	12	14	19	22	44
Nézelődő - csak kirakat kívülről, és nem jön be	24	21	17	19	69	56	nincs adat	39	132	167

5. Látogatók megoszlását bemutató táblázat. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

Atelier - Dolgozói kérdőív

8 válasz

Elemzések közzététele

I. Alapadatok

1. Melyik utcaportálos irodahelységben dolgoztál? Másolás

8 válasz

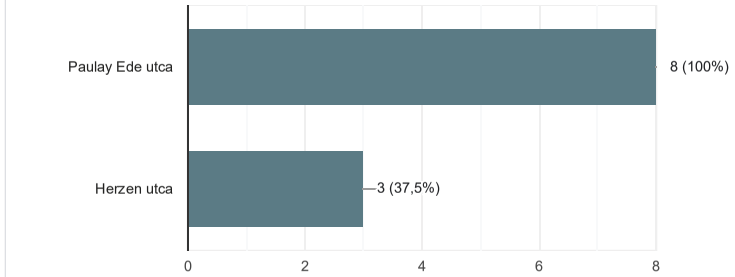

2. Ezt megelőzően dolgoztál-e utcaportálos üzlethelységben működő építészirodában? Másolás

8 válasz

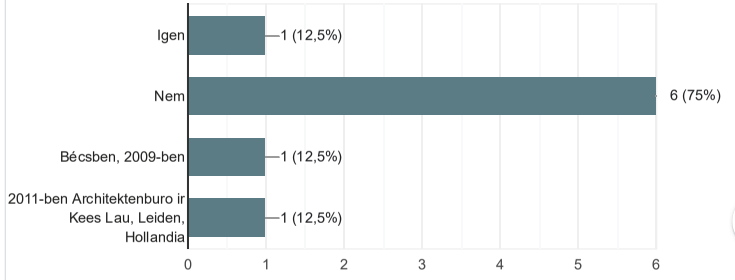

3. Közvetlenül azt megelőzően, hogy a Paulay és/vagy a Herzen utcai by atelier irodában dolgoztál, milyen építészirodai környezetben dolgoztál ? Másolás

8 válasz

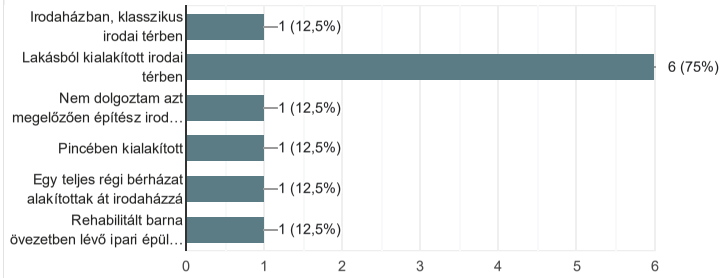

4. Azt követően, hogy a Paulay és/vagy a Herzen utcai by atelier irodában dolgoztál, milyen építészirodai környezetben dolgoztál ? Másolás

8 válasz

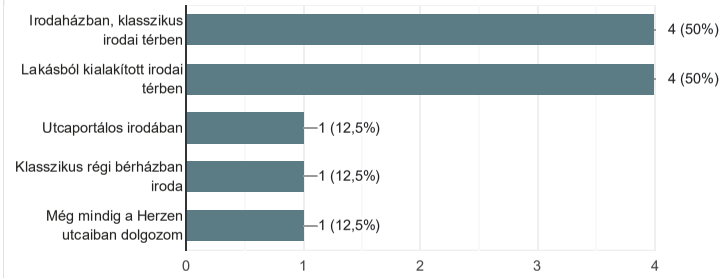

5. Amennyiben azóta dolgoztál egyéb utcaportálos irodában, kérlek írd le hol és mikor!

3 válasz

Nem

-

MEESVISSER, Amsterdam 2017-2019

II. Általános használatra vonatkozó kérdések

6. Mennyire találtad inspirálónak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

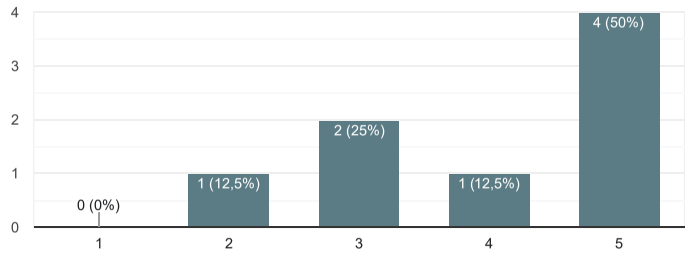

7. Mennyire találtad zavarónak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

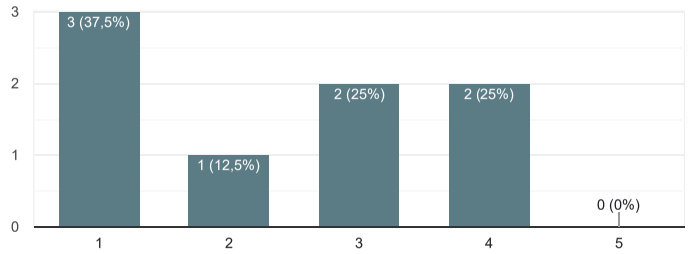

8. Mennyire találtad dinamikusnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

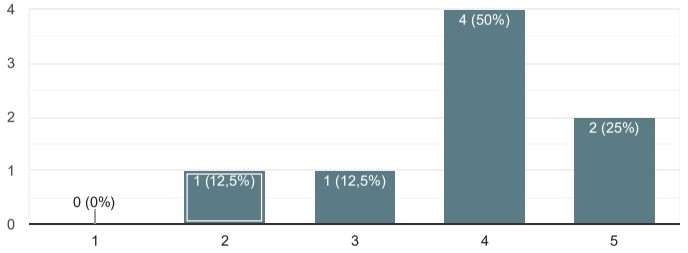

9. Mennyire találtad unalmasnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

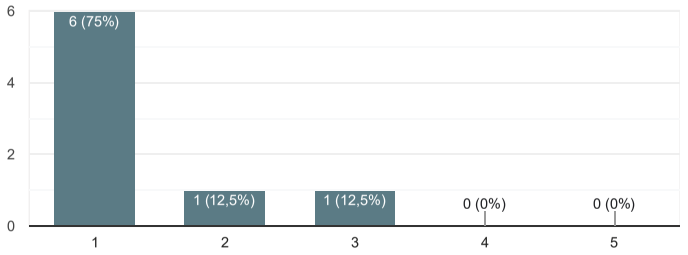

10. Mennyire találtad kommunikatívnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

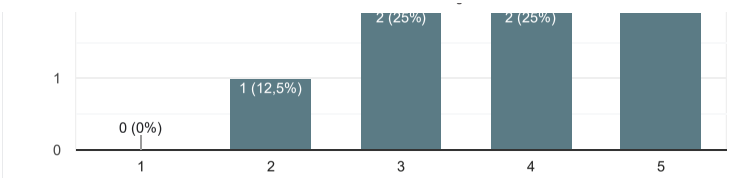

11. Mennyire találtad nyitottnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

7 válasz

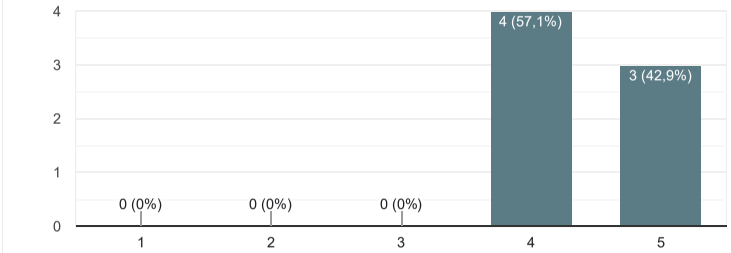

12. Mennyire találtad intimnek a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

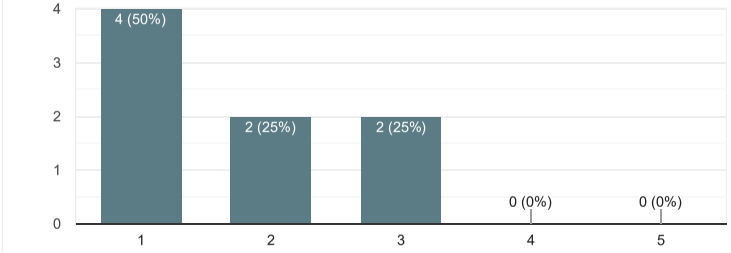

13. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest inspirálóbbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

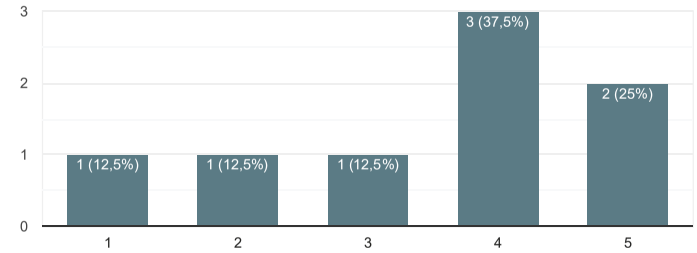

14. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest zavaróbbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

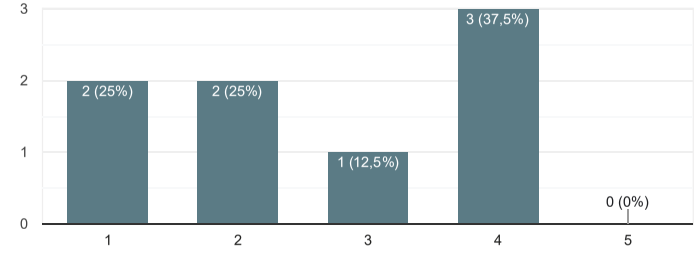

15. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest dinamikusabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

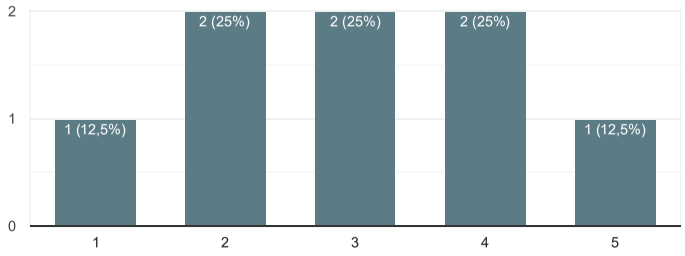

16. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest unalmasabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

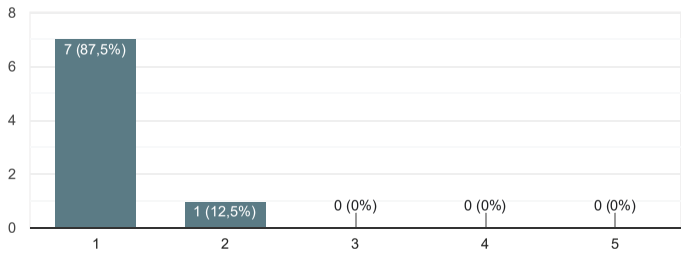

17. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest kommunikatívabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

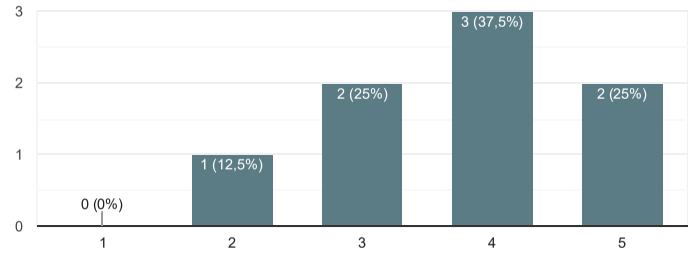

18. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest nyitottabbnak a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

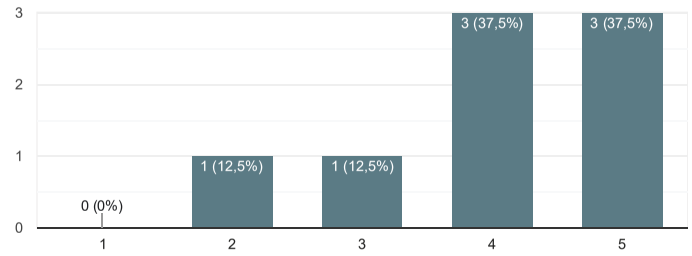

19. Mennyire találtad az egyéb irodai környezethez képest intimebbnek a közvetlen utcaportálos építészirodában történő munkát?

Másolás

8 válasz

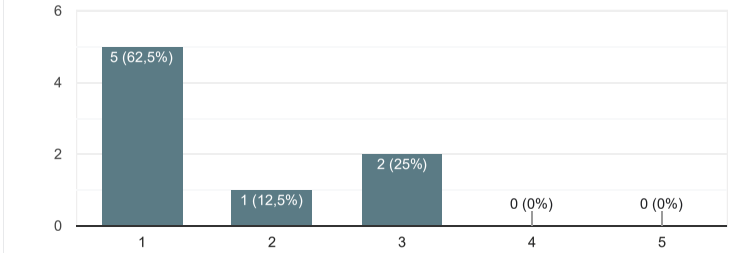

20. Dolgoznál-e tovább/újra szívesen utcaportálos üzlethelységben működő építészirodában?

Másolás

8 válasz

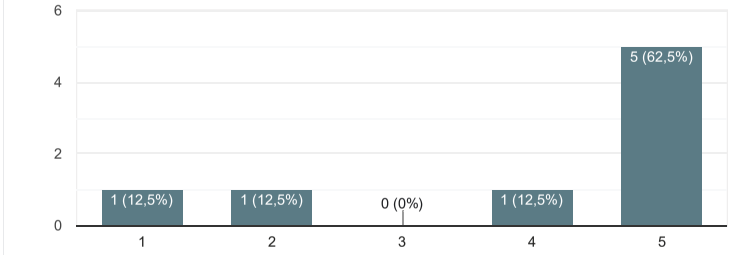

21. Tapasztalatod szerint miben jobb egy utcaportálos üzlethelységben működő építész iroda a hagyományos irodai környezetben vagy lakásban működő építészirodákhoz képest?

7 válasz

Munkaszerzés szempontból lehet jobb, Jobban megtalálhatom azt a megrendelőt, akivel egy hullámhosszon vagyok, A környékkel, egyéb vállakozásokkal való kapcsolat, Kevésbé lehet lazsálni, A nyitottság inspirál..

Megnyitja az utca embere felé az építészetet, érdeklődik utána és a bátrabb bejön kérdezni is

közvetlen kapcsolat a városi térrel és élettel (azaz az emberekkel, akikkel tervezünk), nyitottságot, transparenciát sugall, kirakat - élő reklám

Szerintem ezáltal az építész egészen közel kerül az emberhez ami egyébként baromi fontos lenne úgy az egész építészet szempontjából. Gregor Samsa szem elé kerül.

Szeretem, hogy nem egy 'elefántcsont-toronyban' ülünk munka közben. Egyféle kommunikáció a nem szakmai emberek felé, mit is csinál egy építész, egyfajta érték közvetítés, illetve értékteremtés. Vicces kettős mozi-kintöl is moziznak, hogy mi mit csinálunk, mi is mozizunk mások mit csinálnak- megtanít kicsit kilépni a szokásos perspektívából.

Tetszett, hogy boltként is funkcionáltunk. Jó volt a sok fény és az ingergazdag környezet.

Tobb interakcio, “reklamfelulet”, kozvetlenebb kapcsolat az utca/kornyek lakoival, hasznaloival

22. Tapasztalatod szerint miben rosszabb egy utcaportálos üzlethelységben működő építész iroda az egyéb irodai környezetben működő építészirodákhoz képest?

8 válasz

Talán kicsit kevésbé lehet elmélyülten dolgozni

Zavarhatnak olyankor, amikor épp elmélyülten kéne dolgoznom

Inkább figyelem elterelően hat a be-be bámészkodó emberek tekintete, vagy az, hogy a járókelőket nézzem. A néha beeső kérdezők pedig inkább megakasztják a munkát, szerintem belőlük nem igen lesz megrendelő sem.

utcai zaj

Szerintem nem rosszabb, csak más*. Ebben rejlik egy egészséges exchibicionizmus, ami amúgy Gregor szempontjából előnyös lehet.

*a megszokotthoz képest a szokatlan mindenképp más, de nem feltétlen rossz

Itthon, a legtöbb ember nincs hozzászokva, hogy ennyire a kirakatban él, kell egyfajta nyitottság hozzá, van, akit zavar az utca mozgalmassága, nincs meg az a zárt intim bobozkája. Alapvetően számomra csak ritkán volt zavaró, ha bejöttek az utcáról, akkor éppen rnagyon-nagyon el voltam mélyededve a munkába, kizökkentem a flowból. Az esetek nagy többségében gyorsan visszataláltam.

Náha tud zavaró lenni, hogy nem lehet egy-egy elmélyültebb munkához elzárkózni.

beeso, kellemetlen latogatok. utcaportal takaritasa, rendben tartasa extra melo

23. Tapasztalatod szerint alkotói, építész tervezői szempontból milyen előnyei vannak egy utcaportálos üzlethelységben működő építész irodának?

Másolás

8 válasz

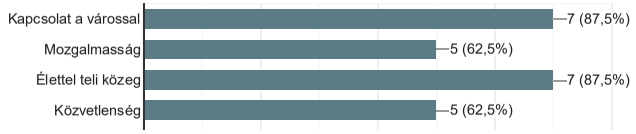

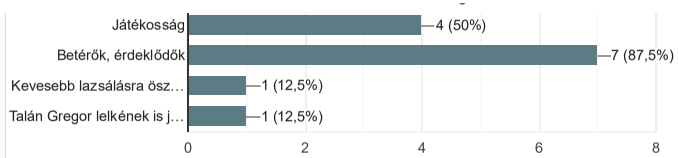

24. Tapasztalatod szerint építészeti, szakmai kommunikációs szempontból milyen előnyei vannak egy utcaportálos üzlethelységben működő építész irodának?

Másolás

8 válasz

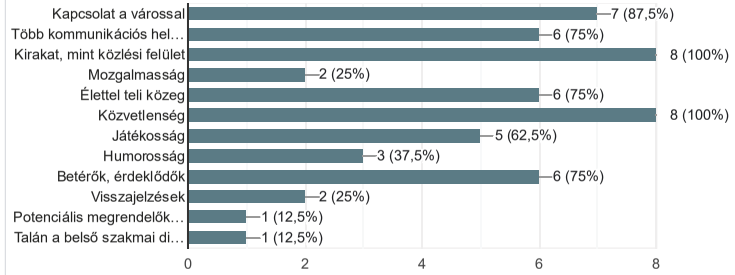

III. Köztér kapcsolatra vonatkozó kérdések

25. Mennyire találtad inspirálónak a közvetlen köztér kapcsolatot?

Másolás

8 válasz

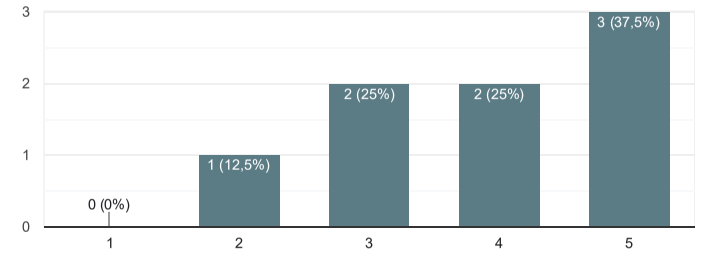

26. Mennyire találtad zavarónak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

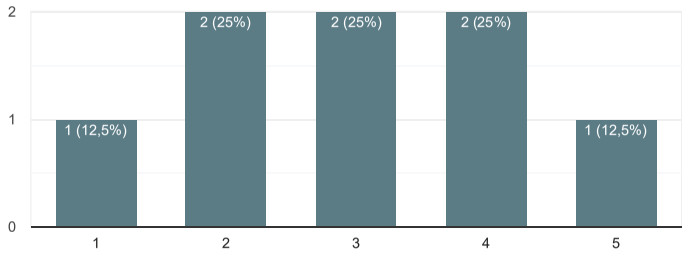

27. Mennyire találtad mozgalmasnak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

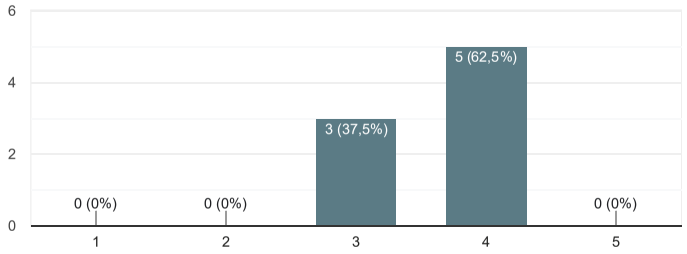

28. Mennyire találtad unalmasnak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

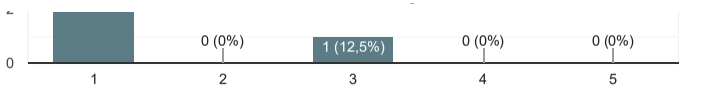

29. Mennyire találtad kommunikatívnak a közvetlen köztér kapcsolatot? Másolás

8 válasz

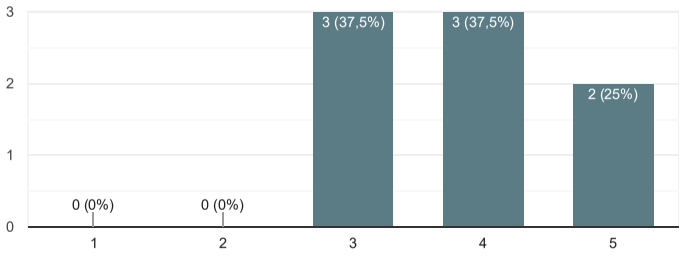

IV. Kirakatra vonatkozó kérdések

30. Mennyire találtad inspirálónak a kirakatot? Másolás

7 válasz

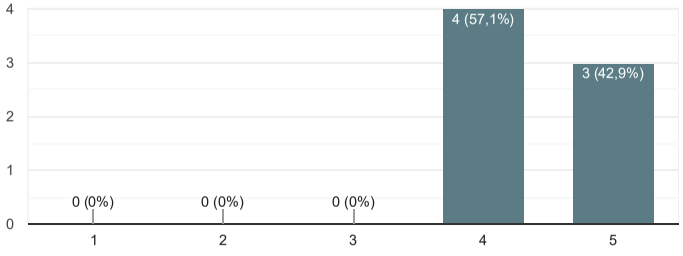

31. Mennyire találtad zavarónak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

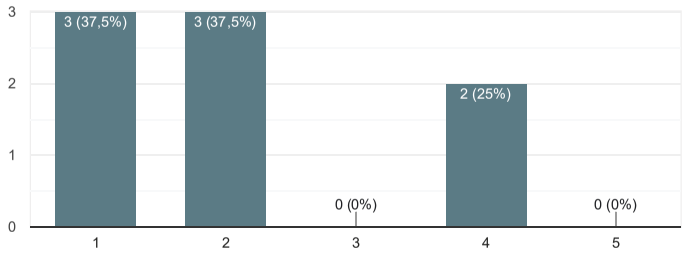

32. Mennyire találtad mozgalmasnak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

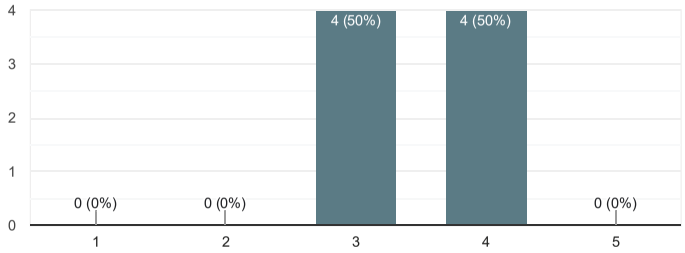

33. Mennyire találtad unalmasnak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

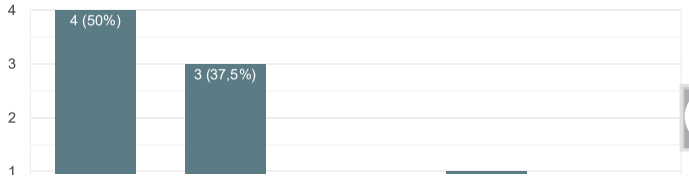

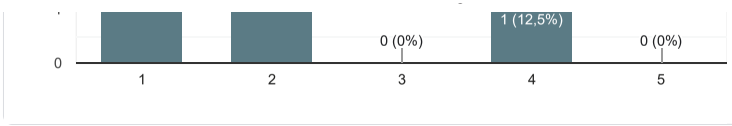

34. Mennyire találtad kommunikatívnak a kirakatot?

Másolás

8 válasz

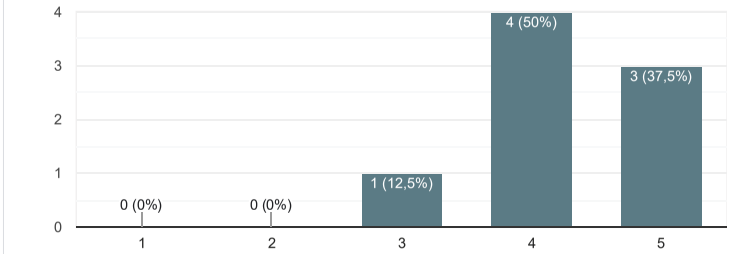

V. Bolt funkcióra vonatkozó kérdések

35. Mennyire találtad inspirálónak a bolt funkciót?

Másolás

7 válasz

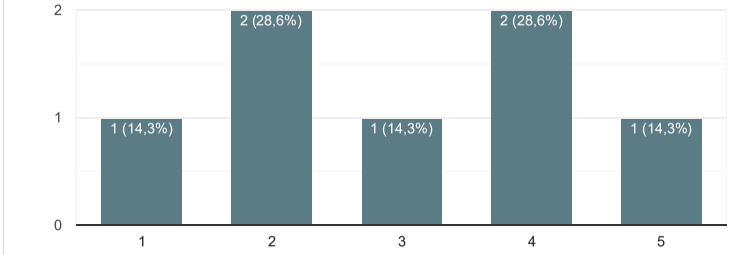

36. Mennyire találtad zavarónak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

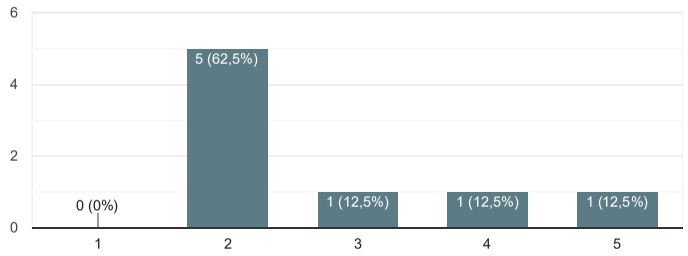

37. Mennyire találtad mozgalmasnak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

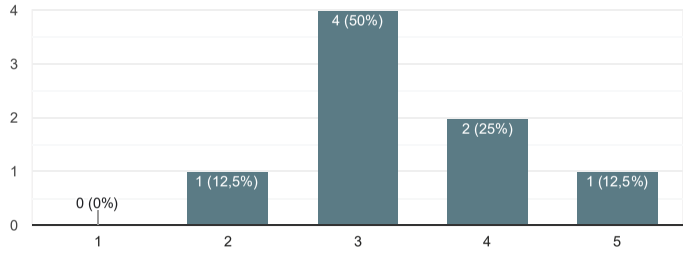

38. Mennyire találtad unalmasnak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

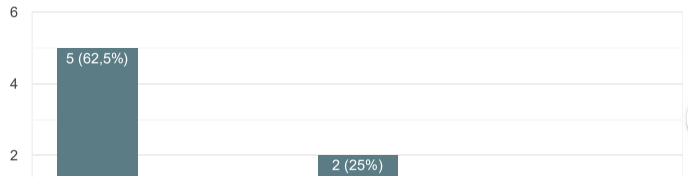

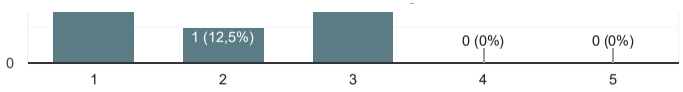

39. Mennyire találtad kommunikatívnak a bolt funkciót? Másolás

8 válasz

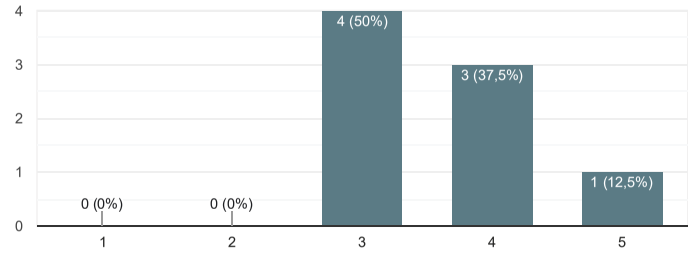

VI. Eredményességre vonatkozó kérdések / Hatások

40. Tapasztalatod szerint létrejöttek-e új, többlet kommunikációs lehetőségek, helyzetek az utcaportálos üzlethelységben működő építész irodában? Másolás

8 válasz

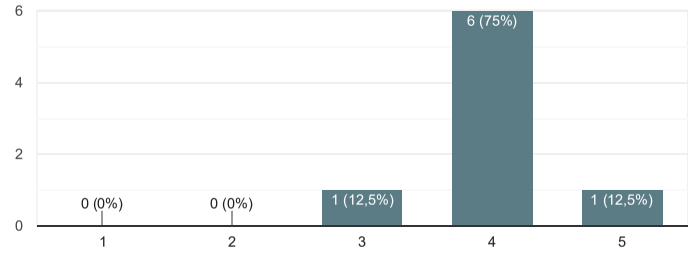

41. Kerültél-e az utcaportálos üzlethelységben működő építész irodában olyan kommunikációs szituációba, amikor nem szakmabeliekkel építészetről beszélgettél?

Másolás

8 válasz

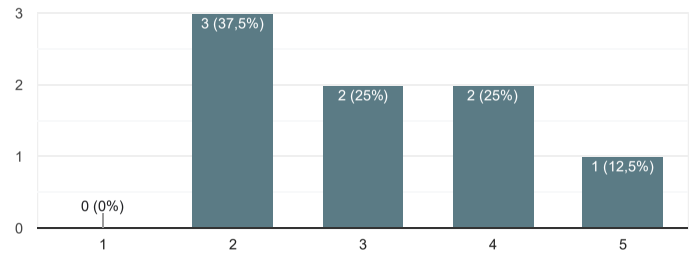

42. Tapasztalatod szerint hatással volt-e a szakmai munkádra, hogy utcaportálos üzlethelységben működő építész irodában dolgozol?

Másolás

8 válasz

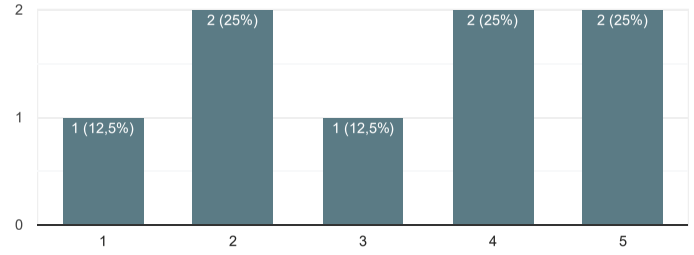

43. Kérlek, amennyiben a fenti témakörökkel és kérdésekkel kapcsolatban bármilyen ötleted, vagy kiegészíteni valód van, oszd meg velem egy pár szóban, köszi!

7 válasz

Szerintem közvetetten van szerepe az utcafronti irodának a munkában, ami lehet egyén függő. Rám speciel jó hatással volt a nyitottság, jó hangulatot teremtett, így ha voltak is hátrányai, nem zavartak. Lehet másnak pont ez a nyitottság lenne problémás, míg nekem segítség volt, hiszen jó hangulatban a munka is jobban telik.

Hajrá a doktorihoz!

Az iroda lokációja a városban és a közvetlen városi tér minősége, ahová a portál nyílt, döntő szerepet játszott abban, hogy milyennek érzékelem az irodát. Pl. Paulay Ede utca - kifejezetten jó volt az Andrássy úton át munkába járni gyalog. A csendesebb Paulay Ede utca is kedvező elhelyezkedés volt, de a közvetlen kilátás: parkoló autók - nem volt különösebben inspiráló. Az irodában végzett tevékenységtől nagyban függ szerintem, hogy valakinek zavaró-e a közvetlenség a városi térrel és az ebből adódó "jövés-menés". A rajzolói munkát nem akadályozta az iroda utcaportálos volta és az ebből fakadó tulajdonságai.
Rövid távon inspiráló volt az irodában dolgozni (főleg a munkatársak miatt, akiknek a személyiségét az utcaportálos iroda nagyon jól tükrözte). Projekt alapú co-working space-nek megfelelő tér (amire használva is volt). A tér kis mérete miatt nem sugallta azt a hangulatot, hogy itt hosszú távon fix munkatársak dolgoz(hatná)nak együtt. Nagyobb léptékeben lehetséges, hogy ezt a "hangulatot" is meg lehet teremteni (az utcaportálos elhelyezkedés ellenére is).

A hugyszag. Na az zavaró. De ennyi. Amúgy végülis az is egy feladat...
Több ilyet!
+sikeres védést!(:

Nagyon helyszínfüggő, de még emel a munka-helyszín hangulatán a környezete. Szerettem a Paulayban a kiülős részt, meg h volt kis zöld, bár eléggé szélmalomharc volt, hogy szép legyen. A holland iroda egy kis térre nézett, nem volt sok növény a téren, mégis nagyon jó kis hangulata volt. Viszont benn mindig volt friss virágcsokor, sok zöld növény (de ez már más témakör)

Jó lett volna több építészeti dolgot kiállitani, hogy jobban kiderüljön, egy építésziroda vagyunk nem pedig egy minimalista bolt.

nalam eg es fold volt a ket utcaportalos irodai elmeny a ket eltero kornyek miatt. az egyik a belvaros kozepen, a masik egy revitalizalt, volt ipari teruleten. itt a paulays elmenyeim alapjan valaszolgattam:)

KIRAKAT PROJEKTEK FOLYAMATÁT BEMUTATÓ TÁBLÁZAT

		Kirakatrendezési alapelvek	Rövid leírás	Időtartam	Átrendezések száma	Bemutatott elemek	Feldolgozott projket	Hatás	
								-	+
PAULAY	IRODA FUNKCIÓ	**Grafikus**	A *by atelier* stúdió éppen épülő, kivitelezés alatt lévő munkáiból a helyszíni tervezői művezetések alkalmával készített fotók alapján plakát-koncepciók.	2014. február - 2014. május között	3	1,70 m x 2,05 m-es plakátok a rendelkezésre álló kirakat teljes felületére ragasztva.	Mád, Művelődési Ház kivitelezése és bontási munkálatai	A teljes kirakat felületen való grafikai ábrázolás tényleges használat közben nem alkalmazható; A pusztán grafikai ábrázolás közömbös kommunikációs szempontból; Visszajelzések: a környező üzlethelységek személyzete figyelt fel a változásokra és a szűkebben vett környezet számára kiderült, hogy építésziroda nyílik a megüresedett helységben;	Építészeti projektek és általában véve az építészet plakát-méretben történő kommunikációs lehetőségeinek átgondolása, vizsgálata;
		Projektbemutató	A Plié by atelier hajtogatható bútorok bemutatását célzó, egy projekt statikus ábrázolását mutató kirakat. A kirakat elrendezésének koncepciója egy végleges, kész termék/munka display-szerű bemutatása.	2014. október - 2015. április	0	Petit Plié ágyasztalka, a tárgy működését ábrázoló grafikai poszter, csomóponti részletek, anyagminták, Vass Viktória által készített origami tárgyakból saját tervezésű installáció	Plié by atelier bútorok	Nem segíti az üzlethelység pontos funkciójának értelmezhetőségét; A nem építészeti projekt egyoldalú megjelenítése szűkíti az értelmezési lehetőségeket;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció;
		Projektlekövető - Állandó	A *by atelier* stúdióban zajló tervezési munka bemutatása, a kirakat berendezése összefüggésben van az irodában éppen aktuálisan zajló munkával. A *by atelier* stúdióban zajló projekt teljes tervezési időtartama alatt a kirakat az irodában zajló projektet tükrözi. A kirakatot a vázlettervi szakasz végén rendeztem be.	2015. október - 2016. április	0	Tervezett raszterkiosztásokat ábrázoló tervlapok, tervezett textil anyagminták, tervezéskor használt és készített alaprajzok, metszetek, egyéb rajzi és látványterveket bemutató dokumentációs elemek.	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára tervezett '100 Tárgy' kiállítási installáció	Nem segíti az üzlethelység pontos funkciójának értelmezhetőségét; Túl sokáig azonos kirakat a belső térből egyhangúvá válik;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció;
		Projektlekövető - Véletlenszerű	A *by atelier* stúdióban zajló kivitelezési munka bemutatása, a kirakat berendezése összefüggésben van az irodában éppen aktuálisan zajló munkával, de a munka fejlesztése tervezése során előállítot dokumentációk, anyagok és egyéb elemek véletlenszerűen váltakoznak a kirakatban.	2016. június - 2016. október	3	Installációs hátlapként legyártott raszteres panel prototípusai, valamint a prototípusként legyártott kiállítási tárgyakat tartó fém alkatrészek és azok felhasználási lehetőségei	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára kivitelezett '100 Tárgy' kiállítási installáció	Nem segíti az üzlethelység pontos funkciójának értelmezhetőségét; Anyagminták, szerkezeti elemek tervek nélkül történő megjelenítése következtében rosszul érelmezhető belső funkció és kirakat;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció;

HERZEN	BOLT ÉS BOLT FUNKCIÓ	**Munkafelület**	A kirakat aktív munkafelületként történő használata, laptoppal és a Petit Plié ágyasztalkával konkrét tervezési és feldolgozási munka végzése a kirakati térben	2016. november; 2017. február - 2017. május	heti 1 nap, összesen 20 alkalom		Aktív tervezési és feldolgozási feladatok végzése	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára tervezett I. emeleti állandó kiállítás, a 'Tamid' installációja	A kirakat nem kötődik építészeti szempontból a kommunikációhoz; Zavaró a munkatársak számára; Zavaró az elvégzendő munka szempontjából;	Figyelemfelkeltő, látványosságként értelmezhető kirakat-használat;
		Projektlekövető - Párhuzamosan fejlődő	A *by atelier* stúdióban zajló tervezési munka bemutatása, a kirakat berendezése összefüggésben van az irodában éppen aktuálisan zajló munkával, a munka fejlesztése és tervezése során előállított dokumentációk, anyagok és egyéb elemek az egyes átrendezések során követik a projekt mélyülését.	2017. július - 2017. október; 2018. január - 2018. április		6	A vázlattervi szakasz látványtervei, tervrajzai, ezt követően a tervek mellé kikerültek a kiválasztott anyagok anyagmintái, majd egyedi tervezésű felületekhez készített prototípusok, printelt fa lemezek, egyedileg felületkezelt fa panelek, stb.	GTC irodaház közösségi tereinek belsőépítészet, GTC irodaház étteremének belsőépítészete	A bolt funkció mellett kevés felület marad konkrét építészeti projektek bemutatására; Összemosódik a bolt funkció által kitett tágyakkal - világos elkülönítés szükséges;	Installációs szemléletű projekt-kommunikáció; A kirakat változásai a külső szemlélő és az építész felhasználó számára is élvezetes; Visszatérő látogatókat eredményez; Indukál kérdést a projekttel kapcsolatban;
		Menü projekt	A *by atelier* stúdió Pauley Ede utcában működő irodájában a kávéházak és bisztrók által használt, krétával írható táblára az irodában aznap éppen "fogyasztható" építészeti tervezési munkák kirása a portálra magyar és angol nyelven.	2018. március - 2019. február	tervezési munkáktól függően, heti, napi rendszerességg el		A portálra minden nap kiakasztott két darab fekete krétával írható fa keretes nagy méretű tábla, ezen magyar és angol nyelven feliratozva az azon a napon az irodában zajló tervezési munkák.	Sok különböző munka, pl. Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár számára tervezett II. emeleti IV. terem insatllációk, Balatonvilágosi gyárépület kertterv, Ábránd családi ház, GTC irodaház belső terei, Balatonfőkajár tanya és majorság terve, stb.	-	Indukál kérdést a projekttel kapcsolatban;
		Grafikus - belső kirakat	A *by atelier* stúdió Herzen utcai üzlethelységében, kihasználva a portál teljes üvegfelületét, és a belső tér teljes exponáltságát a köztérre, ún. 'belső grafikus portál' létrehozása a 3,30 m x 5,41 m méretű paravánfalon, mely leválasztja az iroda- és bolttérből a kiszolgáló helységeket.	2019. október - ...		0	Vörös Krisztián által készített egyedi, 3,30 m x 5,41 m méretű grafikai kollázs az ArchPop magazon első három számából és a magazin manifesztumából.	ArchPop 2018/1, ArchPop 2019/1 és ArchPop 2019/2 számok, ArchPop magazinhoz köthető egyedi grafikai elemek és ArchPop manifesztum szövegrészletei	-	Indukál kérdést a projekttel kapcsolatban Figyelemfelkeltő, látványosságként értelmezhető belső kirakat-használat;
		Vertikális elrendezés	A 3 db különálló kirakat terében függőlegesen osztott tartalom: első kirakatban ArchPop-hoz és bolthoz köthető elemek, második kirakatban a *by atelier* stúdió munkáihoz köthető elemek, a harmadik kirakatban a Plié by atelier brand-hez köthető installáció	2019. augusztus - 2020. április		2	Első kirakat: ArchPop 2019/1 és 2019/2 számok, és Bolt projket termékei; Második kirakat: Utiber irodaház belsőépítészeti terve és anyagminták, látványok; Plié Wall Sys katalógus, polc elem és panel-részlet	ArchPop 2019/1 és ArchPop 2019/2 számok; Areaware és egyéb bolt termékek; Utiber irodaház belsőépítészeti tervezési munka; Plié Wall Sys termék	A kizárólag bolt termékeket tartalmazó kirakatnál többen állnak meg;	-
		Horizontális elrendezés	A 3 db különálló kirakat terében vízszintesen osztott tartalom: minden kirakat első szegmensében ArchPop-hoz és bolthoz köthető elemek, középső és felső szegmensében a *by atelier* stúdió munkáihoz, tervezéshez köthető elemek. ArchPop magazin külön álványról a köztérről szabadon elvihető.	2020. május - ...		4	Első kirakat: Bolt projket termékei + Autotechnika tervezési grafikák; Második kirakat: Bolt projket termékei + Sportpark tervezési grafikák és anyagminták, látványok; Bolt projket termékei + monitoron tervezési folymat-videó	ArchPop 2020/1 és; Areaware és egyéb bolt termékek; Autotechnika, Sportpark tervezési munka;	-	A bolt-projekt kommunikációs felületek összekötése következtében az építészeti projektek iránti érdeklődés jelentősen megnőtt;

7. Kirakat-projekt összefoglaló táblázata. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

			ÉV	2016	2017	2018	2019	2020	2021			
			Helység	PAULAY EDE UTCA			HERZEN UTCA					
Brand	**Termék**	**Rövid leírás**	**Kurátori koncepció - Miért került be a kínálatba?**							**Miért került ki a kínálatból?**	**Miért marad a kínálatban?**	**Értékelés**
AREAWARE	Plywood Playing Cards	Egy réteg vastag rétegelt lemezből készült, oldalain bevágott egész pakli francia kártya, amiből a bevágások mentén összeillesztve kártyavárakat lehet építeni	Rétegelt lemez, mint építészeti alapanyag; Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★					Megszűnt a gyártása.	-	A kártyavár építés, mint alapvető tulajdonság abszolút alklamas a civil közeggel történő építészeti párbeszédek indukálására. Gyermekkori konstruálási élmények, játék élmény és ennek kapcsán az építészethez való viszonyról kommunikáció.
	Balancing Blocks	Ferde síkokkal csonkolt fa elemekből egyensúlyozással tornyokat lehet építeni	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★			Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az egyensúlyozó blokkok túlságosan elvont formák, nem idéznek fel építészeti előképeket.
	Cubebot	Fa elemekből álló robot, kockává hajtogathat össze	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★	★	★	-	Az egymással összekötött elemek miatt egyszerűbb térben hajtogatni és adott feladatot kell vele megoldani, sok látogatót invitál a boltba.	A játék alapvetően nem építészeti relációban értelmezhető leginkább, a térbeli konstruálás, hajtogatás, a kocka térbeli elemmé történő ki- és visszahajtás teszi érdekessé.
	Blockitecture	Festett fa alapelemekből épületegyüttesek, parkok, felhőkarcolók konstrukciós játéka (tematikák: brutalsta, gyár, lakó, new york, park, felhőkarcoló, torony)	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★	★	★	-	Egyértelmű az építészeti analógia, szinte minden esetben indukál párbeszédet az építészethez fűződő kapcsolat tekintetében, egymáshoz kapcsolahatóak a különböző játékok elemei, gyűjthető.	Épületek alapelemekké történő leegyszerűsítése és abból tetszőleges kombinációk kiépítése, többféle építészeti stílusban - minden látogató számára azonnal észlelhető az építészeti analógia, széles korosztálynak érdekes, gyűjthető.
	Puzzlehead	Lapos festett fa anyagú, egyszerűsített fej formájú puzzle kirakós	Konstruálás, építés és játékosság;	★	★					Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az elemek esetében sem a fejformák, sem a konstruálás nem volt felismerhető a látogatók számára, építészeti relációban egyetlen érdeklődő sem tekintett a tárgyra.
	Gradient Puzzle	Klasszikus puzzle, melyben két szín és az a között létrehozott színátmenetet kell kirakni	Konstruálás, építés és játékosság;	★	★	★	★	★	★	-	Elvont konstrukciós analógiákat idéz meg, sokan térnek be miatta.	Nem indukál közvetlen építészeti analógiákat, a monokróm grafikus hatás miatt azonban közvetetten építészethez kötik a látogatók.
	Stick-Up	Ferdén levágott, mágneses farúd	Konstruálás, építés és játékosság;			★	★			Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy ebből bármit is lehetne építeni, konstruálni.
	Snake Blocks	Klasszikus régi gyerekjáték: extruált háromszögekből álló, összefűzött, hajtogatható elemek, kihajtogatva kígyót idéz, egyéb állatok sziluettje hozható létre belőle.	Konstruálás, építés és játékosság;			★	★	★	★	-	Nem e miatt térnek be a boltba és nem is vesznek belőle sokat, azonban szinte minden látogató azonnal tudja mire való, és jelentős mértékben idéz meg alapvető, gyermekkori konstuálást, építést idéző emlékeket.	Alapvető gyermekkori élményekre, analógiákra épülő hatásokat kelt, szinte minden esetben felidézi a korai életszakaszban való építés élményét.
	Dymaxion Globe	A Buckminister Fuller-i Dymaxion-elvre épülő, a Földet és a Holdat sík, háromszögre egyszerűsített lapokból térbeli bolygóvá, gömbbé hajtható játék.	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása; Konkrét éptészeti-geometriai relációk;	★	★	★	★	★	★	-	Nem e miatt térnek be a boltba és nem is vesznek belőle sokat, azonban ha másik tárgy kapcsán felmerül az építészeti téma, akkor ennek segítségével könnyen konkretizálható, aktualizálható ls bemutatható egy geometriai konstrukciós helyzet.	Könnyen kialakítható a térbeli végső geometria, látványosan hajtogatható, leginkább oktatási célra viszik célzottan (pl. matematika tanárok).
	Puzzle in Puzzle	Klasszikus puzzle, ám a nagy kirakósban belső élekkel rendelkező, második puzzle is található.	Konstruálás, építés és játékosság;			★	★	★	★	-	Elvont konstrukciós analógiákat idéz meg, sokan térnek be miatta.	Nem indukál közvetlen építészeti analógiákat, azonban közvetetten építészethez kötik a látogatók.
	Totem Candle	Alapvető geometriai formákból összeálló, építészeti klasszikus pillérekre hasonlító gyerta.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;	★	★					Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti pillérekre, ion-dór-korinthoszi oszlop struktúrákra, vagy egyéb építészeti analógiára utalnának.
	Grid Plank	Alapvető geometriai formákból kialakított és raszterrel ellátott tömör fa deszka.	Tömör fa, mint építészeti alapanyag; Konkrét éptészeti-geometriai relációk;	★	★					Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.

	Little Puzzle Thing	Adott tárgy formájára vágott, kis méretű puzzle.	Konstruálás, építés és játékosság;				★	★		Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
	Dusen Dusen Puzzle	Speciális raszteres, építészeti kitöltésre emlékeztető grafikájú klasszikus puzzle.	Konstruálás, építés és játékosság;				★	★		Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
	Croc Pile	Egyszerű, fa anyagú, formailag állatokat is idéző, de építészeti geometriai kialakítású toronyépítő.	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;				★	★		Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
Logideez	Logifaces	Háromszög alap-geometriára épülő, összefüggő felületek kirakására irányuló logikai építőjáték.	Beton, mint építészeti alapanyag; Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása;	★	★	★	★			Sérülékenyek az elemek.	-	A beton alapanyagú tárgyakat anyaguk miatt kötik az építészethez, azonban a színes beton termékek sérülékenységük miatt nem voltak valódi termékként alkalmazhatóak.
DIY BOX	DIY Box	Különböző használati tárgyak (betonkapsó, kávéfőző, stb.) alkotóelemeikre bontva, összeállítási utasítással együtt egy dobozban.	Konstruálás, építés és játékosság; Térbeli építmény létrehozása; Tárgy önálló megalkotásának élménye;		★	★				Nem indukált építészethez köthető párbeszédeket, érdeklődést.	-	Az eredeti feltételezésekkel ellentétben egyetlen látogató, vásárló esetében sem realizálódott, hogy a tárgy építészeti analógiára utalna.
Miguel Bolivar	The Archisutra	Építészeti kiadvány, kis méretű könyv, szexuális pózok építészeti léptékű és rajzi színvonalú feldolgozása, ábragyűjtemény szöveges kiegészítésekkel.	Építészeti kiadvány;			★	★			Megszűnt a gyártása.	-	Minden esetben indukált építészeti párbeszédet, meglepő, humoros, keresett tárgy.
Idea Books	50 Urban Blocks	Pakli kártya formátumú építészeti ábragyűjtemény, melyben foghíjbeépítésre alkalmas beépítési típusok és adottságaik, adataik ábrázoltak.	Építészeti kiadvány;			★	★			Utánrendelési lehetőség megyszűnt.	-	Kizárólag a szakmai közönség mutatott érdeklődést iránta, laikusok, nem építészek kártyajátéknak hiszik, ugyanakkor minden esetben indukált építészeti párbeszédet. Oktatási célra és építészeknek konkrét szakmai adattárként is használható.
	50 Housing Floor Plans	Pakli kártya formátumú építészeti ábragyűjtemény, melyben lakó funkciójú alaprajzok, adottságaik, adataik ábrázoltak.	Építészeti kiadvány;			★	★			Utánrendelési lehetőség megyszűnt.	-	Kizárólag a szakmai közönség mutatott érdeklődést iránta, laikusok, nem építészek kártyajátéknak hiszik, ugyanakkor minden esetben indukált építészeti párbeszédet. Oktatási célra és építészeknek konkrét szakmai adattárként is használható.
	Illustrated Guide to Japanes Architecture	Rajzos, grafikus illusztrációkkal ellátott japán építészeti kultúrát bemutató kiadvány.	Építészeti kiadvány;			★	★			Utánrendelési lehetőség megyszűnt.	-	Kizárólag a szakmai közönség mutatott érdeklődést iránta, laikusok, nem építészek érdeklődését nem keltette fel.
KELETI BLOKK	Panel leggings	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott nadrág.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-	Minden esetben indukál építészeti relációjú beszélgetést, téri élményekhez, lakhatáshoz kapcsolódó és az építészethez fűződő viszonyok ábrázolhatóak általa.	A tárgyakon lévő minta egyértelműen beazonosítható minden látogató számára, gyakran térnek be a trágyak iránt érdeklődni, építészeti relációja egyértelmű és dekódolható.
	Panel poló	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott poló.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-		
	Panel bögre	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott bögre.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-		
	Panel tornazsák/ vászonzsák	A miskolc-avasi lakótelepen készült panelházak homlokzati fótójából készült mintával ellátott táska.	Konkrét éptészeti-geometriai relációk;					★	★	-		
ARTEM	Franciaudvaros bérházak Budapesten	A fanciaudvaros bérházakról készült kiadvány, mögötte egy átfogó kutatás ábrázolódik a házak típustörténetéről, történeti beágyazottságukról, a kiadvány kifejezetten a laikusok számára is élvezhető grafikai kialakítással és pl. sétaútvonalakat is tartalmazó többlettel rendelkezik.	Építészeti kiadvány;						★	-	Minden esetben indukál építészeti relációjú beszélgetést, téri élményekhez, lakhatáshoz és a városhoz, Budapesthez fűződő viszonyok ábrázolhatóak általa.	A kiadványról kívülről nem egyértelműen dekódolható az építészeti tematika, belső tartalma és kidolgozottsága, grafikai megjelenése a nem szakmai közönség számára (is) teszik élvezetessé az olvasást.

	Vizuális Képeslap	Eredmények (Vizuális Képeslap)	Személyes Nyilatkozat	Eredmények (Személyes Nyilatkozat)
VÁSZOLY	Válogatott építészeti kiadványokból álló csomag, a tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és negatív referenciák önálló kiválasztása a megbízók által, majd tervezővel közös elemzése.	Kiválasztott referenciák személyhez kötése; Konszenzusos referenciák kiválogatása;	Funkciókat tartalmazó tervezési program leírás megbízó által történő kiegészítése írásban és rajzban - élmények, konkrét elképzelések társítása az adott funkcióhoz.	A funkciólista kiegészítése írásban nem egyértelmű a megbízó számára; Rajzolás során a tervezői kvalitások felértékelődnek;
ÁBRÁND	Válogatott építészeti kiadványokból álló csomag, a tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és negatív referenciák önálló kiválasztása a megbízók által, majd tervezővel közös elemzése.	Tervező által előválogatott kiadványok beszűkítik a megbízói lehetőségeket; Főként konszenzusos referenciák;	Funkciókat tartalmazó tervezési program táblázatos formában való szöveges kiegésztése a megbízó által önállóan írásban, az eredmények közös feldolgozása közben rajzolással kiegészítve.	A funkciólista kiegészítése táblázatos formában sem egyértelmű a megbízó számára; A közös elemzés során sok új kiegészítés születik; Rajzolás során a tervezői kvalitások felértékelődnek; Rajzolások során a szöveges kiegészítések is fejlődnek;
ÁBEL JENŐ	A tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és/vagy negatív vizuális referencia önálló kiválasztása bármilyen forrásból, szöveges kiegészítéssel, majd tervezővel közös elemzése.	Gyakoribb a pozitív referencia; Túl sok referencia választása;	Funkciókat tartalmazó tervezési program kiegésztése a tervező által vezetett interjús formában, közben megbízói rajzolással kiegészítve.	Interjú formátum közvetlen és alapos eredményeket hoz; INterjú fromátum rajzolást is jobban segíti; Rajzolás során a tervezői kvalitások felértékelődnek; Rajzolások során a szöveges kiegészítések is fejlődnek;
UDVARI	A tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és/vagy negatív vizuális referencia önálló kiválasztása bármilyen forrásból, szöveges kiegészítéssel, maximum három példa, majd tervezővel közös elemzése.	Gyakoribb a pozitív referencia; Tervező részéről válasz-referencia iránti igény;	Funkciókat tartalmazó tervezési program kiegésztése a tervező által vezetett interjús formában, közben, vagy megelőzően önállóan megbízói rajzolással kiegészítve.	Rajzolás önállóan is hasonló eredményeket hoz; Önálló rajzolás során felszabadultabb rajzok születnek;
IBR	A tervezési feladathoz kapcsolódó pozitív és/vagy negatív vizuális referencia önálló kiválasztása bármilyen forrásból, szöveges kiegészítéssel, maximum három példa. Tervező válasz-referenciákat mutat, maximum három darabot, rövid szöveges kiegészítéssel.	-	Funkciókat tartalmazó tervezési program kiegésztése a tervező által vezetett interjús formában, közben megbízói rajzolással kiegészítve.	-
Módszertani technika végső leirata	**A tervezési feladathoz kapcsolódó maximum három pozitív és/ vagy negatív vizuális referencia a megbízók és a tervező által is önállóan kiválasztva bármilyen forrásból, rövid, szöveges kiegészítéssel, majd ezek közös elemzése.**		**A megbízó által megadott tervezési programot a tervező az egyes funkciókat körbejárva interjú során kiegészíti az adott funkcióhoz társítható megbízói élményekkel, emlékekkel, vágyakkal. A megbízó önállóan és/vagy a interjú közben az egyes funkciókhoz rajzokat készít, azzal kiegészítve a szöveges adatokat. A folyamatot és a válaszokat közösen elemzik.**	

	Valószerű Modellezés	Eredmények (Valószerű Modellezés)	Vizuális Humor	Eredmények (Vizuális Humor)
VÁSZOLY	-	A megbízók lényegében önmaguk építették meg a tervet;	Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése.	A módosított látványterveken megjelenített koncepciót választják ki; Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Ellentmondásos építészeti elemek kommunikálhatóak általa;
ÁBRÁND	Iroda terében és az iroda előtti köztéren tervezési döntési helyzetben adott, tervezett terek (előszoba, fürdőszoba berendezése, terasz) 1:1-es léptékben történő makettezése és/vagy felrajzolása.	Hozott Térélményekhez sorolható referenciák esetén sikerrel alkalmazható; Elősegíti a megalapozott döntést; Pozitív élménnyé válik egy nehéz döntési helyzet; Ebben a léptékben eszköz-igényes;	Rejtvényre alapuló vizuális technika: a homlokzati kiosztás és burkolati kialakítás döntési helyzetében a homlokzatokból a megbízó egy vizuális párosító játék segítségével találja meg a “megfelelőt”; Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése.	Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Segíti a döntést;
ÁBEL JENŐ	A meglévő épület tereiben közös bejárás alkalmával leválasztásra kerülő térrészletek valós méretben történő modellezése (terasz hozzáépítés méretének modellezése, török fürdő téri elrendezésének helyszínen történő kialakítása)	Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez sorolható referencia esetén is sikerrel alkalmazható; Ebben a léptékben eszköz-igényes; Személyes találkozót igényel;	-	Az épületet másik építész tervezte, nem járult hozzá a látványtervek ilyen irányú felhasználásához.
UDVARI	-	Pandémia során nem volt lehetőség személyes találkozóra;	Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése, rejtvény által történő végső verzió kiválasztása.	Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Segíti a döntést; Ellentmondásos építészeti elemek kommunikálhatóak általa;
IBR	Alaprajz alapján a megbízó önállóan makettezi meg, építi fel a tervezett állapotot, valamint az építés helyszínén a konyha és fürdő terek berendezésének modellezése.	Kevésbé eszközigényes; Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez sorolható referencia esetén is sikerrel alkalmazható; A megbízó tervismerete, értelmezése pontosan detektálható;	Megbízói referenciák és térhasználati elképzelések ábrázolása, a megbízók konkrét integrálása látványtervekre és építészeti rajzokra, majd összehasonlítható látványtervek tesztelése, rejtvény által történő végső verzió kiválasztása.	A módosított látványterveken megjelenített koncepciót választják ki; Segíti a személyes kötődést; Segíti a lépték értelmezését; Segíti a döntést;
Módszertani technika végső leirata	**Az előkészítő szakasz során detektált Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez kapcsolódva elsőként a terv látványterv nélkül történő megbízó által való makettezése, felépítése méretarányosan, léptékben az alaprajz szerint, majd döntési, véleményezési helyzetekben adott térrészlet valós léptékű felrajzolása, megépítése.**		**A detektált Álom Paraméterekhez és Hozott Térélményekhez kapcsolódva, szintén az előkészítő szakasz során a Vizuális Képeslap és Személyes Nyilatkozat referenciáiból szelektált megbízói elemek, maguk a megbízók és társított térhasználati élményeik integrálása látványtervekbe és rajzokba, valamint adöntési-véleményezési helyzetekben ismert játékba integrált választási szituációk megteremtése.**	

11. Alternatív tervezési keretrendszert bemutató ábra. Készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna

Rovat neve	Rövid leírás	Terjedelem	Nyelv	2018/1	2019/1	2019/2	2021/1
Editorial	Előszó, főszerkesztői köszöntő, az adott szám tematikáját, kontextusát mutatja be.	negyed oldal, 20% profilfotó, 80% szöveg	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Things and the city	Egy-egy humoros, saját készítésű fotó a városból, jelenségek, melyeket érdemes észrevenni, rácsodálkozni, új kontextusba helyezve értelmezni.	negyed oldal fele, 50% kép, 50% szöveg, fotó pontos helyének, koordinátáinak megadása	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Taste is Choice	Izléssel és ahhoz kapcsolódó építészeti kontextussal foglalkozó rovat.	háromnegyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★		★	
Inter/view	Állandó kérdéssor, melyet minden számban más építész válaszol meg, 20 kérdés, mely 80%-ban mindig ugyanaz, rövid válaszokkal, villáminterjú jelleggel. Zárómondat: az interjú-alany egymondatos megnevezése; “A rovat inspirációja a BD villáminterjú rovata”; 2021/1 Autotechnika számban a telephely egyik volt dolgozójával készült nagy interjúként szerepelt a rovat.	negyed oldal, 70-80% szöveg, 20% kép, az interjúalany építészről egy portré, az interjúban megnevezett referenciákból egy-két kép; 2021/1 számban egy teljes oldal	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Scatchy Talk	Rajzos interjú rovat: 4 állandó kérdés, melyre az interjúalany rajzban válaszol.	negyed oldal - egyharmad oldal, 80% kép, 20% szöveg	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Recept	Konkrét elkészíthető receptek hozzávalókkal és elkészítési leírással, melyek inspirációja egy építészeti tér, vagy építészeti részlet, anyag, stb.	negyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
DOOL (Days of our Lives)	Képregény rovat: klasszikus, három kockás rajzolt képregény, az iroda életével, mindennapjaival foglalkozó személyes élményen alapuló kis képregény.	negyed oldal fele, 100% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Puzzle	Rejtvény rovat: építészeti tematikájú vizuális és klasszikus rejtvények (különbség-kereső, térbeli tárgy kijatogatott verziójának párosítása, klasszikus keresztretvény, stb.)	negyed oldal fele, vagy negyed, 80% kép, 20% szöveg	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
ArchPop	Tematikus vezércikk, az újság adott számának tematikus gerincéhez kapcsolódik, meghatározó tartalommal: szakmai témáról szól, nem szakmai közönségnek, tartalma lényegében a tematikához kapcsolódóan állásfoglalás és/vagy háttérmunka bemutatása.	két teljes oldal, 70% szöveg, 30% kép, amennyiben van második vezércikk, akkor az rövidebb, maximum egy teljes oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Film	Filmajánló rovat, az újság adott számának tematikus gerincéhez kapcsolódó filmről kritika.	negyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★

Boooooook	Könyvajánló rovat, építészeti témájú, laikusok számára is érdekes kiadvány ajánlója.	negyed oldal, 60% szöveg, 40% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	
Program	Programajánló rovat: saját szervezésű, vagy más által szervezett építészeti tematikájú program bemutatása, ajánlója.	negyed oldal, 70% szöveg, 30% kép	magyar nyelvű rovat	★	★	★	
Boots	Pletyka rovat, érdekességek, háttérinformációk, különleges történetek rovata építészeti kontextusban, 2-4 pletyka számonként.	negyed oldal fele-negyed oldal, 60% szöveg, 40% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Neufert	Ernst Neufert építésztei szakkönyvéből válogatott illusztrációk az adott szám tematikájához kapcsolódva, a hozzá tartozó eredeti felirattal és annak fordításával.	negyed oldal fele, 100% kép	kétnyelvű rovat, magyar és angol	★	★	★	★
Pure Hab	Anyagismereti rovat, egy-egy építészeti alapanyag felhasználási lehetőségeiről.	egyharmad - fél oldal, 70% szöveg, 30% kép	számonként változó, magyar vagy angol (teljes egészében az egyik nyelven)	★	★	★	★
Szájbarágó	Informatív rovat, hasznos információk, tudnivalók építészeti eljárásokról, kifejezetten információ-átadás jelleggel üzemelő rovat.	negyed oldal	magyar nyelvű rovat	★		★	★
LLC	Egy házaspár személyes hangvételű, folytatólagos, adott tematikához is csatlakozó rovata egy általuk saját kezüleg kivitelezett házépítésről, a kivitelezés és a kapott terv közötti különbségekről, stb.	fél oldal, 70% szöveg, 30% kép	magyar nyelvű rovat		★	★	
Szerkesztői korrekció / megfejtés	Előző számban lévő Puzzle rovat megfejtése, esetleges korábbi számban lévő hibák korrekciója.	negyed oldal negyede	magyar nyelvű rovat		★	★	
Impresszum	ArchPop logó; by atelier logó; NKA logó, mint pénzügyi támogató a 2019/1 és 2019/2 számoknál; Kner nyomda, mint állandó nyomdai partner; hivatalos adatok: Archpop by atelier, 1136 Budapest, Herzen utca 6., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com, Kiadja: Atelierarchitects Kft., 1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6., Kiadásért és szerkesztésért felelős személy: Kiss-Gál Zsuzsanna; Tartalommal kapcsolatos kérdéseket, észrevételeket várjuk az alábbi e-mail címre: info.archpop@gmail.com; Készült 1000 példányban.; Közreműködők felsorolása;	negyed oldal negyede	magyar nyelvű rovat	★	★	★	★

	2018/1	2019/1	2019/2	2020/1	2020/2	2021/1	2022/1
	Első szám	**Klisé / Szereplők**	**Klisé / Ábrázolás**	**Klisé / Tervezés**	**Klisé / Építés**	**Autotechnika**	**Sportpark**
Állapot	Elkészült, megjelenés: 2018. május eleje	Elkészült, megjelenés: 2019. augusztus	Elkészült, megjelenés: 2019. október	60% készült el, nem került nyomdába	30% készült el, nem került nyomdába	Elkészült, megjelenés: 2021. november	Szerkesztés alatt, várható megjelenés 2022. ősz
Tematika	Az első számban a szám egyes rovatait meghatározó tematika nem készült, a végleges rovatstruktúra alakult ki, azok tartaloma és terjedelme, valamint a magazin hangvétele és vizuális arculata.	A közhely/klisé tervezetten négy lapszámot átfogó koncepciója arra épült, hogy melyek azok az általános, elterjedt, gyakran előforduló gondolatok, melyek a laikusokban felmerülnek, amikor konkrét ügyben kapcsolatba kerülnek az építész szakmával és/vagy egy építésszel. A tematika kiindulási alapját azok a kérdések adják, melyekkel építészek munkájuk során rendszeresen találkoznak (pl. szaktudáshoz kapcsolódó definíciók különbözősége, rajzi dokumentációk értelmezési stratégiái, az alkotás, tervezés, mint szellemi termék kérdése, stb.). Az állandó rovatokból néhány kiemelt rovat (pl. Taste is Choice, ArchPop, Dool, Boooook, Film, Szájbarágó), melyek tematikus lapszám esetében mindig az adott témára reflektálnak. A többi rovat, változó összetételben ugyan, de nem feltétlenül követi a tematikát.				A *by atelier* stúdió 2020. októberében megkezdett, Dunaharasztin, a Duna part mellett található volt Autotechnika ipari telep rehabilitációjához kapcsolódó lapszám.	A *by atelier* stúdió 2020. októberében megkezdett, a Dunaharasztin található Bezerédi lakóterület szövetébe tervezett Sportparkhoz kapcsolódó lapszám.
Adott számra vonatkozó speciális jellemzők	-	Az építészeti folyamat szereplőivel foglalkozó lapszám: Mi az építész definíciója annak tükrében, hogy más szereplőkkel milyen viszonyban van? Hogyan tekintenek önmagukra az építészek, és ehhez képest hogyan láthatja az építészt a laikus? Mit jelenthet az építészeti egó? A lapszámban különböző nézőpontokból (szakmai, laikus, elméleti) közelítjük meg a témát.	Az építészeti folyamathoz kapcsolódó ábrázolási módszerekkel, a vizuális eszközökkel foglalkozó lapszám, mely hivatkozza Lebbeus Woods 1983-as Manifesto-ját és munkásságát, mint az építészethez az ábrázoláson keresztül kapcsolódó alkotót. Az Ő munkásságához elméleti és koncepcionális szinten kapcsolódva vizsgálja az építészeti rajz, az ábrázolás típusait, hatását és összefüggését a tervezett térrel.	A lapszám az alkotás, tervezés folyamatával foglalkozik, az inspirációk forrását vizsgálja, a közös döntések szerepét a tervezésben.	Az építészeti folyamaton belül a konkrét építéssel, a kivitelezés aktusával és az ahhoz kapcsolódó témákkal foglalkozó lapszám.	A magazin cikkei és rovatai a tervezés során felmerült kérdéseket, érdekességeket járják körbe, bemutatják a tervezési folyamatba beépült referenciákat, az inspirációkat, illetve a tervezett állapot létrejöttéhez hozzájáruló építészeti és egyéb összetevőket. A tartalom 2020. december-2021. szeptember között a tervezéssel párhuzamosan alakult ki.	A magazin cikkei és rovatai a tervezés során felmerült kérdéseket, érdekességeket járják körbe, bemutatják a tervezési folyamatba beépült referenciákat, az inspirációkat, illetve a tervezett állapot létrejöttéhez hozzájáruló építészeti és egyéb összetevőket. A tartalom egyrésze 2020. december-2021. december között a tervezéssel párhuzamosan alakult ki, másik fele a kivitelezéssel párhuzamosan.
Terjesztés módja	Önállóan, saját kezűleg terítettem a listázott lokációkra.	Önállóan, saját kezűleg terítettem a listázott lokációkra.	Önállóan, saját kezűleg terítettem a listázott lokációkra.	-	-	Lokális lapterjesztői segítséggel és önállóan.	-
Terjesztési helyek	*by atelier* iroda (Paulay), Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Balatonfenyves hajókikötő, Alsóörs hajókikötő, Pizzica, Kisüzem, Massolit, Jedermann, Valyó Part, Csiga, Lumen I., Lumen II., Bethlen téri színház, Kelet, Kőleves, Kazimir, Solinfo Café, BlueBird, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Castro, Örkény Színház, Fuga, Dobrumba, La Nube, Édes Érzés, Tamp and Pull, Fekete, Madal (Hollán), Zsivágó, Csendes, MOME Z, majd a MOME új kampusza	*by atelier* iroda (Herzen), Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Kisüzem, Massolit, Csiga, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Fuga, Dobrumba, MOME Z, majd a MOME új kampusza	*by atelier* iroda (Herzen), Hokedli, Két Szerecsen, Capa Központ, Kisüzem, Massolit, Csiga, Központ, Konyha, Telep, Hivatal, Fuga, Dobrumba, MOME Z, majd a MOME új kampusza	-	-	*by atelier* iroda (Herzen), Dunaharasztin az alpolgármester, Lehel Endre szervezésében a haraszti újság terítésekor az Autotechnika telep melletti közvetlen laküterületeken (Duna parti városrész, Központi, óvárosi városrész) és a Duna partot leginkább használó családi házas lakóövezetben, a Bezerédiben, minden haraszti újság mellé került ArchPop tematikus szám, MOME kampusz	-

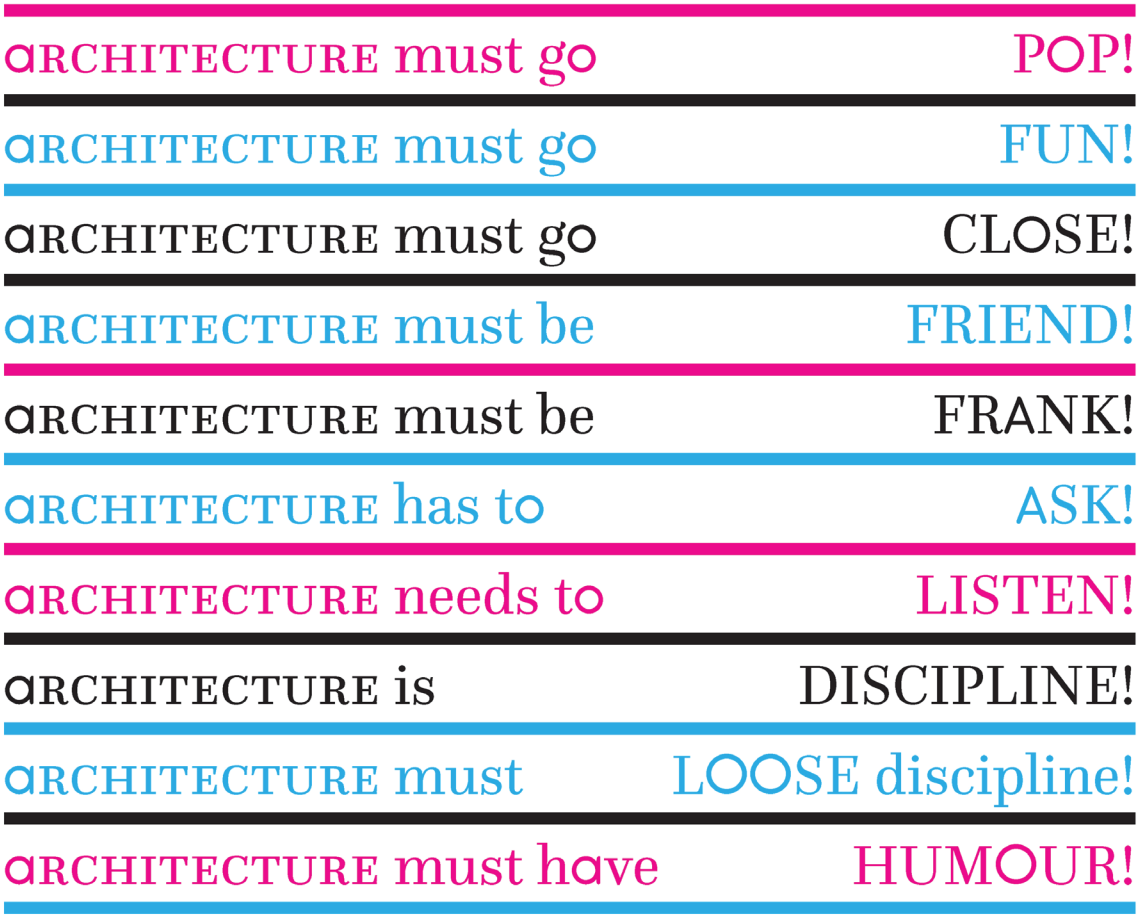

14. ArchPop Manifesztum. Szöveg: Kiss-Gál Zsuzsanna, Grafika: Vörös Krisztián

CURRICULUM VITAE

Kiss-Gál Zsuzsanna
Budapest, 1980.07.29.
1136 Budapest, Tátra utca 5/d., V/1.
galzsu@gmail.com
+36 30 476 2934

Iskolák

2011 -	Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME), Doktori Iskola, Építőművészet, állami ösztöndíj
2020	Princeton University, School of Architecture, Program in Media + Modernity vendég kutató, Fulbright ösztöndíj, fogadó professzor: Beatriz Colomina
2000–2006	Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) (Bsc/Msc), Építészeti Intézet, Építész tervezőművész diploma, Árkai-díj
2003–2004	Politecnico di Milano, Milánó, Olaszország - Erasmus ösztöndíj
1998-1999	Pénzügyi és Számviteli Főskola

Munkahelyek

2013-	Alapító, művészeti vezető, Plié by atelier brand
2008-	Alapító, tulajdonos, vezető építész tervező, by atelier stúdió, Atelierarchitects Építészeti Kft.
2018-2020	Kutató, Smart Office Kísérleti Kutatási Projekt, MOME Innovációs Központ
2007-2008	Újirány Csoport, építész tervező
2006	T2a építésziroda, építész tervező
2005	Kis Péter Építészműterme, építész tervező
2004	Atelier Mendini, Milánó, Olaszország, szakmai gyakorlat, tervező

Főbb megvalósult munkák

2022	Dunaharaszti Sportpark, új köztér és sportpark, *by atelier*, vezető tervező
2022	Esze Tamás, nyaralóépület bővítése, *by atelier*, vezető tervező
2021	Utiber irodaház belsőépítészete, *by atelier*, vezető tervező
2020	Vászoly, nyaralóépület felújítása, *by atelier*, vezető tervező
2019	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, új állandó kiállítás, *by atelier*, vezető tervező
2019	Kunszentmiklós, Erzsébet tér, új közpark és közösségi piac, *by atelier*, vezető tervező
2018	GTC irodaház közösségi tereinek belsőépítészete, *by atelier*, vezető tervező, szerzőtárs: Molnár Bea
2018	XIII. kerület, Szt. László úti lakótelep, közpark rehabilitáció, *by atelier*, vezető tervező
2017	Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, 100 tárgy, *by atelier*, vezető tervező
2016	Hűvösvolgyi út, műemléki villaépület kertjének rehabilitációja, *by atelier*, vezető tervező
2015	Mád, Percze Étterem és túraközpont, *by atelier*, vezető tervező
2014	Mád, Sichermann ház, irodák, vendéglátóegységek, közösségi tér és piac, rehabilitáció, *by atelier*, vezető tervező
2014	Mád, Művelődési Ház bővítése és felújítása, *by atelier*, vezető tervező
2013	Kunszentmiklós új városközpontja, köztér és közpark rendszer, *by atelier*, vezető tervező
2012	Hatvani Vadászati Múzeum, rekonstrukció, történeti terek belsőépítészete és kiállítóterei, *by atelier*, vezető belsőépítész tervező, vezető építész tervező: Albert Tamás
2012	Pusztavám, Közösségi központ, *by atelier*, vezető tervező
2011	Balatonfőkajár, nyaralóépület felújítása, *by atelier*, vezető tervező

2009 Dunaharaszti, Laffert Kúria, műemléki épület rehabilitáció, *by atelier*, vezető tervező, műemléki vezető tervező: Albert Tamás

Főbb díjak, kiállítások

2019 Design Pool, Berlin Design Week, kiállító
2019 Warsaw Home, kiállító
2018 Helsinki Design Week, Sustainable Design Exhibition, exhibitor
2017 ITTNEMEZVAN, exhibitor
2016 Peking, Kína - Plié by atelier, kiállító a Pekingi Magyar Nagykövetség és a Pekingi Balassi Intézet által megrendezett Magyar Hónap rendezvénysorozaton
2015 PULSE LONDON kiállítás, kiállító
2014 Budapest Design Week, Furcsa Hurok kiállítás, és Nyitott Stúdiók workshop
2014 Vienna Design Week, kiállító
2014 Barcelona Diseny Hub, kiállító
2014 Otthon Design, kiállító
2013 London Design Week, TENT London, kiállító
2012 Republic Iroda, belsőépítészeti pályázat, III. díj
2011 the Ruralscraper, Evolo nemzetközi ötletpályázat, 15 finalista
2011 'One prize' nemzetközi ötletpályázat, 30 finalista
2010 'Market for arts and crafts' nemzetközi ötletpályázat, honorable mention
2009 Container Design Competition by Dezeen and Design Association, Japan – 'Call me Green', nyertes pályázat, kiállító a Tokyo Design Week-en
2008 Kemenes Vulkánpark építészeti tervpályázat, megvétel

Főbb előadások, publikációk

2021 Budapest Symposium, Strategies for Remote Discovery, Liverpool University, panelist: Reclaimed Elements/Materials
2019 Interjúk, Trust Your Architect!, Szerkesztők: Balázs Bálint, Kiss Ágnes, Kiadó: KÉK, p151.
2019 Trust Your Architect: Építészet belülről, KÉK
2018 Conversations I - The New Hungarian Jewish Museum and Archives, The Politiciasion of Museums, European Jewish Museums: Consequences and Responses Konferencia, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár
2016 100 év 100 tárgy, Kerekasztal beszélgetés a MúzeumCafé szervezésében, moderátor: Martos Gábor, Múzeumok Éjszakája, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár
2016 Dűlőérzet, Octogon, 2016/5
2016 Mit felejtettünk eddig a raktárban?, Octogon, 2016/3
2016 Lakás Újlipóciából, Octogon Deco, 2016/2
2016 Trust Your Architect: nem házak, KÉK
2015 Plié by atelier - a fejlesztés, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Építészeti Intézet
2014 Plié, Vienna Design Week, előadás: Bécsi Magyar Intézet
2012 Átiratok by atelier, előadás, AMI, Sopron
2011 Örökség a jövőnek: újjászületű barokk kúria Dunaharasztiban, Octogon 2011/2-3. p12-15.
2010 Megidézett hangulat, Octogon 2010/6. p94.
2009 Rizsporos álmok: szubjektív beszámoló a Tokyo Designers Week és a 100% Design Tokyo rendezvények magyar kiállítóinak tollából), Octogon. 2009/10. p85-88.
2007 A Március 15. tér rehabilitációja: a 'C' aluljáró és környezetének újjáélesztése, Magyar Építőművészet. 2007/1. p. 27.

Oktatási tevékenység

2022 Óraadó oktató, Innovációs Központ, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2021 Diplomabizottsági tag, Design Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2021 Óraadó oktató, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2021 Meghívott előadó, Kurátor Szak, ELTE
2013-2019 Óraadó oktató, Design Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2018 Diploma konzulens, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2017 Diplomabizottsági tag, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2017 Diploma konzulens, Design Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

2014	Diplomabizottsági tag, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2012	Diploma konzulens, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2012	Óraadó oktató, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2012	Óraadó oktató, Elméleti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
2011	Óraadó oktató, Építészeti Intézet, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

MELLÉKLET

1. ArchPop 2018/1

2. ArchPop 2019/1

3. ArchPop 2019/2

4. ArchPop 2021/1

Az újságok egy-egy eredeti példányát ld. a borítóban elhelyezett zsebben.

Borító-terv: A borítón található grafika alapját Vörös Krisztián grafikus készítette a 2018/1 ArchPop magazinhoz. Az értekezés borítójára történő grafikai adaptációt készítette: Kiss-Gál Zsuzsanna.

Anikó Varga

"That's not my style."

inter/view

ARCHPOP

What got you started?
Iíve always observed the space and itís structure around me so architecture has found itís own way to my life.
Your most inspiring tutor?
You can learn from everyone really.
If we talk about my education/school speci cally: Istv☒n Jan☒ky (imagination and expression), Andr☒s G☒de (structure and reality), ☒kos Morav☒nszky (architectural in uence)
Which house would you most like to live in?
Thatís a though one. Iíve learned the most from the work of Italian, Swiss and Japanese architects, who were and still are in uential on me.
If I have to choose only one than itís Peter Zumthor.
Which living architect do you most admire?
Peter Zumthor, Kazuyo Sejima, Sato Oki

What is your best project?
Baumit Education Center, Dorog
Thermal bath, B☒k (MOME)
Funeral☒ ome, Telki (MOME)
What part of the design process do you most enjoy?
Finding the systematics in spaces with the help of the structures, my thoughts and feelings.
What is your Archilles☒ eel?
I canít say no. I think every opportunity has a potential of creating something new.
What ☒great☒architecture leaves you cold?
Unfortunately there are too many. (Ha☒ a)
Which house would you most like to live in?
A house with a spot where there is a view in ve different directions to the nature and the sky. Where there are harsh and soft lights, things and creatures I love and love me back.
What is your favourite city?
Usually I donít have favourites. At the moment I would love to visit Kyoto and Milano.
What building would you most like to see demolished?
Thatís not my style.
You can work in any city at any point in history ☒where and when?
I can imagine myself living in Japan approximately 120 years ago, building a traditional zen house and garden close to the lake. And of course I wouldnít miss out on a contemplation with ..tienne☒Louis Boull☒e.

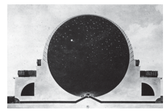

Who is your favourite client?
Good question. I really like one of my current clients who is really fast at decision☒making.
What would be your dream commission?
When I have creative freedom and there is trust.
What one piece of legislation would you introduce?
What makes people aware and conscious how to live together on planet Earth.
What is your favourite novel?
I donít have favourites but enjoyed reading the followings: Candide: Optimism, Murakami: Colorless Tsukuru Tazaki and His Years of Pilgrimage, Thomas Mann: The Magic Mountain, all works of James Herriot.
What are you listening to?
Radiohead ☒Daydreaming
What have you sacri ced for your career?
Rest and quality time with my family.
What does your family think of your work?
I think they understand my thinking around my work. They accept my life and they support me.
Your child tells you they want to be an architect☒ what do you tell them?
I would tell her/him thatís great. My job is always to be supportive to my child.
Is it getting easier?
Maybe? Itís a process and will stay a process.

Anik☒Varga is an architect at Budapest based studio ununu
This heading is a salute to Building Design Magazine. www.bdonline.co.uk

pure hab

Krausz Zsolt

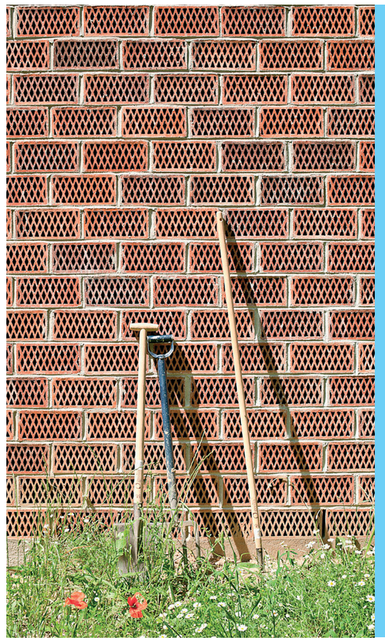

more with less

How much attention might be given on overviewing the execution of a building, neglections or intentional changes do occur, sometimes affecting the whole image of a project. The scale of such mistakes can vary from a small detail of alignment to the change of an entire material or product due to necessary reductions in cost.

Often though we realise that surfaces have a more pro☒ nounced character in raw format than covered with any type of nishing.

The visible brickwork of a wall with a careful workmanship can be as aesthetically pleasing as a perfect white plastered surface.

This raises the question though, can one achieve quali☒ ty in architecture by building less, with basic, cheap materi☒ als? Does only price assure quality? De nitely not. However, building technology and requirements are largely pre☒ de ned nowadays, making it harder to escape the standard building techniques, which often lead to monotonous build☒ ings being erected every day.

So, how can we escape the traps of the academic? Often places where the use of every☒day materials are possible, is where building requirements are not so high. A glass brick partition wall lets light penetrate the room, but it blocks direct sight, that makes perfect for a bathroom partition. Other times nding a new way of using a ma☒ terial is questioning the very basic, quotidian. Should a hollow brick always face upward? In doing so we experiment with building materials in a unique yet unproven way, so these results should be analysed in the light of cultural heritage and local built environment to avoid dissonances.

puzzle

Kovács Bogi

Talá☒d meg a nagy k☒phez tartoz☒ homlokzatot!

Find the matching facade for the view on the left!

Megtalá☒ a k☒phez tartoz☒ homlokzatot!
Clue will be in the next issue!

ISSUE NO. 1.

2018. ☒PRILIS

archpop

art, architecture and the attack on popular culture

INGYENES LAP FREE PAPER

ARCHITECTURE must go POP!

ARCHITECTURE must go FUN!

ARCHITECTURE must go CLOSE!

ARCHITECTURE must be FRIEND!

ARCHITECTURE must be FRANK!

ARCHITECTURE has to ASK!

ARCHITECTURE needs to LISTEN!

ARCHITECTURE is DISCIPLINE!

ARCHITECTURE must LOOSE discipline!

ARCHITECTURE must have HUMOUR!

arch.nap
Ez nem ☒p☒☒szet
Gordon Matta Clark
4

anikó varga
☒Thatís not my style.☒
8

pure hab
More with less
8

arch.nap
Strike a pose! I mean architecturally
3

mi ez az újság?

editorial

Kiss□ □ Zsuzsanna

Ezt az □s□got □p□□szek szerkesztik azzal a c□llal, hogy m□s-f□e, k□vetlenebb kapcsolatot tudjanak kialak□ani az □p□□szetet felhaszn□□ k□-□nsz□ggel. Azaz, b□kivel. Mert mindenki, aki lakik valahol, s□□ b□hol, van egy szob□a, vagy □pp nincs, kapcsolatban van az □p□□szettel. Mi pedig, akik tervez□nk, nektek tervez□nk. Veletek tervez□nk □s alkotunk □j h□zakat, szob□kat, v□rosokat, tereket, utc□kat. K□-□sen, mindannyiunknak.

Az Archpop □s□□ negyed□vente jelenik meg. Olyan, mint a k□ztt□, az aszfalt vagy a j□da. Mindenki haszn□ja, min□denki j□-rajta. M□g ki kell tal□junk valami helyettes□ő sz□arra, hogy □p□□szet, mert egyszerűen t□ komolyan hang□zik. Komoly dolog ez, de val□□ban tele van humorral, fo□lyamatosan v□tozik. Lehet, hogy egy f□rdőszob□ra vonat□kozik, de van, hogy egy komplett ker□etre, □- a legszebb, hogy lehetős□get ad arra, hogy ezerf□e emberrel dolgoz□ hassunk egy□t. Komoly dolog, mert egy csom□ form□□hoz sok p□nz kell, meg kitart□s, meg egy rak□s erőfesz□□s, de k□zben meg val□□ban akkor j□ ha v□□is a folyamat, a tervez□s □s az □p□□s sor□n is t□t□dik □s j□ k□zi magá□ min□denki, aki benne van, meg persze akkor j□ ha a meg□j□t dolog is felt□t, □-□m□ okoz.

Namost az □p□□szek egym□s k□-□t sokat vitatkoznak, □nak □- besz□getnek az □p□□szetről. Sokszor szinte kiz□□r□ag egym□ssal besz□getnek. Ennek a m□tiumnak, meg nek□nk az a c□lunk, hogy pont ne □p□□szekkel besz□ges□ünk folyton az □p□□szetről. Az □p□□szek term□szetc□n□ fogva a magas kult□r□hoz sorolj□k a tev□enys□g□□et, pe□dig az □n v□lem□nyem szerint a t□megkult□r□hoz tartozik. Azon egyszerű okn□ fogva, hogy mindenki□ Az □p□□szet nem l□ezik felhaszn□□c n□lk□, meg olyan □modoz□em□berek n□lk□, akik ne szeretn□nek alkotni, valamit l□rehozni, valamit □p□eni.

manifesto
Architecture must go Pop!
Architecture must go Fun!
Architecture must go Close!
Architecture must be a Friend!
Architecture must be Frank!
Architecture has to Ask!
Architecture needs to Listen!
Architecture is Discipline!
Architecture must loose Discipline!
Architecture must have Humour!

I believe that architecture is free. The above manifesto is to encourage you, myself, family and friends, people who care or people who practice to participate! I myself am an architect, have a studio and originally I am doing a doc□toral research on Architecture and Communication, and I spent the last seven years narrowing down this seemingly endless and unlimited theme to what I am really interest□ed in and to what I believe will be the tool of starting a revolution in architectural communication.

I decided to publish. Mainly because it is a form of com□munication that helps to liberate this project, but also be□cause I believe that architecture should use or at least try unexpected forms of communication with people just to get in touch with them. To get different feedback and to widen the horizon for both of us. I launch this paper ti□tled ARChPOP, aka Architecture Popular. It will appear in every three months, and it is not just me, who works on this project but all the architects who work in our studio. We do this paper for anybody basically and on anybody, I mean people, who live, have a room or an apartment, live in a city or in the country, use public spaces, or dream of a house or a new bathroom, cause then they are all de □nitely connected to architecture. We welcome all feedback about the content, because that is why we do this paper.

Avantgárd kommunikáció

taste is choice

Krausz Zsolt

Tal□n akkor j□ egy munka, amikor az adotts□gok hal□maz□□ form□t k□rd□sre egy olyan □p□lett v□asz sz□le□tik, amelynek l□v□nya k□nyed, □-thető, egyszerűs□g□□ből fakad□an k□□nleges, □rezhetően oda illik. Az ilyen munka vitathatatlanul egyedi, egy □sszetett tervez□s szellemi term□ke.

A tervez□s folyamata a val□□sz□ban term□szetesen nem ennyire letisztult □s line□ris. Egy tervez□si k□rd□s meg□v□laszol□s□hoz t□bb vari□ci□ el□k□sz□t□se is sz□ks□g lehet. A tervez□si param□terek □sszef□gg□sei □s a plasz□tikus egys□g megtart□sa miatt a tervet alkot□k□tes vizs□gatok eredm□nye □□hat kor□ban m□- lez□rt, elvetett r□szeket vagy ak□- teljesen □j gondolatokat vezethet fel.

A tervez□s gyűjt□s. El□k□pek, v□gyak, gondolatok, □le□tek, megk□□sek □s szab□yoz□sok szerte□gaz□sokas□ga, ak□- egy alkot□□sz□aira sz□boml□ sodronyv□g. A tervez□s d□nt□sek sora, amely ment□n egyes sz□ak megsza□kadnak, m□sok viszont tov□b futnak, hogy k□z□sen egy szoros, egyedi fonat□ k□telet alkothassanak.

A tervez□s kommunik□ci□. A verb□is □letel□s a terve□z□s legszabadabb form□ja, melyet □szrev□lenl□ haszn□□lunk □ brainstrom, brainwrite, braindump, worst pos□sible idea, analogies stb.

A tervez□s skicc. Egy pausz sark□ra firk□t tollrajz, a szavakn□ hat□rozottabb, de m□g kellően hom□yos, szabad □s inspir□□ A tervez□s az ismeretlenbe, a lehe□tetlenbe val□ elv□gy□s. A megk□□sek teljes felold□sa, avantg□rd k□□let.

A tervez□s m□retpr□ba. Bő, szoros, r□vid, előnytelen, gicsses, alkalomhoz nem illő, idej□m□lt.

A tervez□s egy pillanat. Pin, Like, Insta.

A tervez□s sz□net. Egy k□v□ mellett elt□lt□t szabad perc, egy mereng□s, a cigisz□net alatt ki□r□lt terem csendes visszhangja.

Sz□modra mi a tervez□s?

dool

Kov□cs Bogi

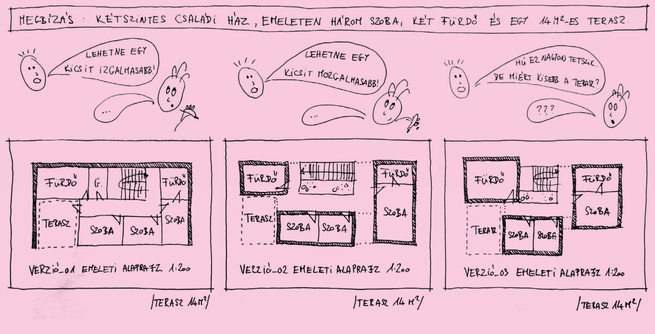

impressum

archpop

Archpop, by atelier, 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com. K□z□t 1000 p□ld□nyban. Hirdet□ssel, tartalommal kapcsolatos k□rd□seket, □szrev□leket v□rjuk az all□bbi e□mail c□mre: **info.archpop@gmail.com | Szerkeszt□k:** Kiss□ Zsuzsanna, Kov□cs Bog□ka, Krausz Zsolt, Moser Bal□zs, Petr□ Marg□ | **vizu□l:** V□r□ Krisztián

K□zz□t a Gyomai Kner Nyomda Zrt.□nen, 2018□an
Magyar K□ gyvkiad□ □- K□ gyvterjeszt□k Egyes□□□rek tagja
Felelős vezető: Erdős Tam□s vez□igazgat□
Telefon: 66/887/□00

neufert

ARCHPOP

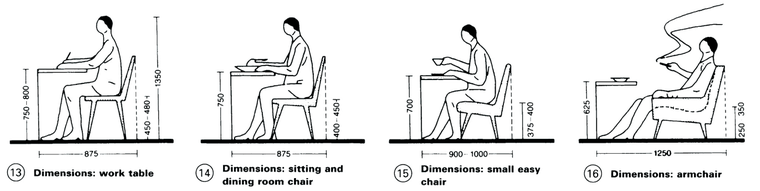

Ernst Neufert n□met □p□□sz 17 □ves kor□ban, 5 □nyi kőműves munka ut□n a weimari □p□□szeti int□zetben kezdte meg tanul□m□nyait, majd tan□ra ajánl□□a lett a h□res bauhaus □p□□sz, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az □p□□szek □bibli□□□ Architectsí data (magyarul ..p□□□□s tervez□stan) c□nű k□nyve t□bb sz□z oldalon kereszt□ taglalja, mi mekkora helyen f□-el.

szájbarágó

Mulab

Mi□ t bonyolult az egyszerű bejelent□s?

Bizony□ra sokan eml□keznek m□g a Sportszelet rekl□m□ kamp□ny□ra, amelyben a raszta sr□: □nzetlen□ pr□□t seg□eni. A lak□□p□let □p□□s□nek egyszerű bejelent□s-r□l (E.B.) sz□□korm□nyrendelet megjelen□s-e □a gyakran jut eszembe a j□szl□ndk előbb eml□lett f□resikl□□a.

Egyik leggyakoribb t□hit az E.B.□el kapcsolatban az, hogy □Most akkor mindenki azt □ □, amit akar ?!□Ez saj□nos/szerencs□□e nem igaz. A vonatkoz□ jogszab□yokat ugyan□gy be kell tartani, mint kor□ban, csak előzetesen ezt senki nem ellenőrzi. Ebből ad□lnak a gondok, mert az □ □□ hat□□g akkor sem v□lem□ yezi a tervet, ha a terve□ző, vagy □p□tető szeretn□ □y előlhat az a helyzet, hogy a haszn□atbav□eli enged□y k□□se sor□n der□ ki, hogy szab□ytalanul □ □t a h□z. ...s ha a csal□□ CSOK□t vett ig□nybe, akkor a probl□ma hatv□nyozott, mert az utols□ r□szfoly□-□□s is a hat□-□□i bizony□v□nyhoz k□t□t.

Ide□is esetben t□ yleg egyszerűbb az E.B., amikor minden egy□telmű. P□d□l egy □onnan felparcell□zott ter□eten, ahol szomsz□ os □ □etek sincsenek m□ . De ilyen helyzet ritk□n ad□dik. Gyakran tal□koztam m□r olyan esettel, amikor nem egy□ telmű, hogy milyen be□ □□t i m□lot kell, vagy lehet alkalmazni, de olyan speci□is eset is volt, amikor az orsz□gos □ a helyi szab□yoz□snak nem lehetett egyszerre megfelelni. Ebben az esetben □□ l□sfoglal□st k□t□nk az □nkorm□nyzatt□. A v□asz l□nyege: minden elő□□snak meg kell felelni □- ink□b menj□nk tervtan□□sra. A tervtan□□s egy olyan test□et, mint a tehet□s□ kutat□□ zsűrije, csak ott nem □ ekelni szoktak, hanem a tervezők ismertetik a tervet. Ott is elt□ő v□em□ yen le□hetnek a zsűritagok, □ ott is a t□bbs□ d□nt, hogy tov□bb□jutott□□e vagy sem. A k□□nbs□ annyi, hogy aki kiesett az □ra j□het, persze m□los□ott tervvel. A l□nyeg, hogy senki nem akar menni tervtan□□sra, ha nem musz□.

Az egyszerű bejelent□ hez beny□tand□ tervek tartal□m□ illetően egy kis fogalom□magyar□zatra lesz sz□ks□g, hogy meg□ts□k az enged□yez□ i terv □ a kiviteli terv k□zti k□□nbs□et. Konyhai hasonlattal □ve a burgundi m□t□s receptj□k h□om seg□s□g□. Enged□yez□si terv ese□□n a recept hozz□val□: barnamü□t□s, v□□sbor. A kiviteli terv eset□n pedig: borj□csont, kakukkfű, paradicsomp□r□ krist□ycukor, zs□, v□□hagyma, s□ liszt, vegyes z□d□s□g, fokhagyma, eg□sz feketebors, v□□sbor. Kor□ban, sok megb□□a kiviteli tervet igyekezett megsp□rolni, b□□elvileg k□elező volt. A lak□□zak jelentős r□sze □pt□gy fel, hogy nem volt kiviteli terv. Ez E.B.□hez viszont kiviteli tervet kell beadni. Ez ahhoz k□pest dr□gul□st jelent a terve□z□ i d□ban, mintha csak az enged□yez□ i tervet kellene ki zetni. Mostanra viszont m□- nem az a probl□ma, hogy mennyibe ker□ a tervez□, hanem az, hogy van□ aki el□ v□lalja. Ennek nem csak a szakemberhi□ny az oka, hanem az is, hogy sokkal nagyobb a tervező felelőss□ e, ez□t aki megteheti, ink□b nem v□llal csal□di h□z tervez□t.

boots

Petr□ Marg□

MODULEX

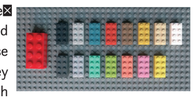

LEGO used to produce spe□cial bricks for architects, called Modulex in the 1960ís. These bricks were smaller, and they had different height/width ratio. A standard LEGO brick has a 5:6 width□o□height ratio while Modulex bricks are perfect cubes, have the same width, height and depth. Although Modulex looked similar to LEGO, it was not compatible with regular bricks. Since the 1970ís Modulex has not been manufactured. Few years ago, the Mod□ulex system license was purchased by Anders Kirk Johansen, the great grandson of LEGO founder. In 2015, the KIRKBI/AS Company bought the entire line, and the production plans were sadly cancelled.

THE SIMS

The strategic life□imulation video game was originally de□veloped for an architectural simulator. Before the Sims, intro□duced in 2000, became a life simulator, players would design a house, and the characters would test them.

WRIGHT

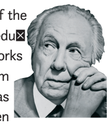

Frank Lloyd Wright (1897□959) is one of the most famous American architects, also an edu□cator and designer. Some of his greatest works are Fallingwater, Praire House, Guggenheim Museum. He had a very colourful life, was actually married three times and had seven children. He already had his □rst wife when he ran off with a clientís spouse, Martha Cheney in 1909. They were traveling around Europe, while waiting for the divorce to come through. Unfortunately Wrightís □rst wife, Catherine refused to di□vorce. The couple settled in Taliesin, far from the aggression of reporters. In 1914, while Wright was in Chicago, Martha (Mamah) with two children and several workmen stayed at Taliesin. One of their household employees, who had recently been let go, set their home on re. Mamah, the children and most of the workmen were killed. The murderer was caught and later died in jail.

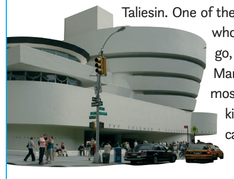

recept

Petr□ Marg□

Hedonist breakfast for the late birds

People say, that breakfast is essential to start the day. If you skip it, itís like driving your car without fuel. An□ other myth is that architects never sleep, or they always say they havenít slept for like days. This sandwich is NOT healthy, but will fuel you like a rocket under any circum□stances! Thanks to Marie, the French girl next door at the dormitory in Milan, let us introduced you to a whole new level of culinary goods.

Of course breakfast is not a meal without the very sim□ple Kahl□a Latte of Monica, the Mexican girl, who proved that a coffee does work without coffee! We are sure that this type of latte will lighten up your mornings, whenever□

CHOCOLATE SANDWICH □LA MARIE
construction time: 1 minute
(for advanced chefs: 30 seconds)
difficulty: comíon□

Ingredients for two:
4 slices of sandwich bread
1 whole chocolate bar

Grab a slice of bread and cut it in half. Put 25% of the choc□olate bar on the bread, then place the other half of it on top. There you go! Repeat it three more times.

KAHL□A LATTE OF MONICA
construction time: 25 seconds
difficulty: couldnít be easier

Ingredients for two:
100 ml of Mexican Kahl□a liquor
400 ml of milk, the fatter the better

Prepare two big glasses, then pour 200 ml of the milk to each one. If youíd like to be precise, you can spend some time measuring if they are even. Be precise! You read the whole thing in an architecture paper, so grab the ruler, or better yet, your bubble□ube and make sure it is as even as it could be. Then add the Kahl□a liquor, no worries if you put a bit more than itís suggested. Mix it up with a spoon (or with the ruler), and Cheers!

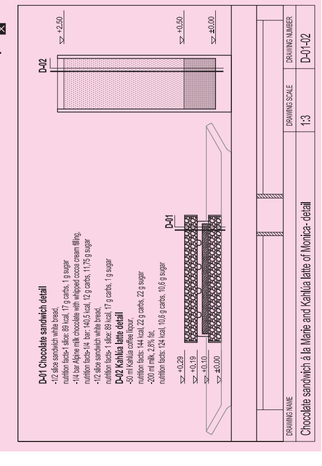

archop - A3 - kiloves.indd 2 2018. 04. 23. 17:03:12

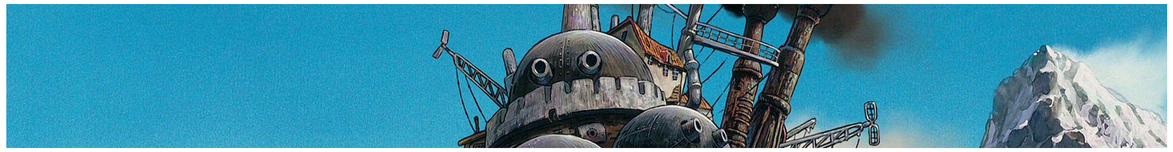

Im

Petr□ Marg□

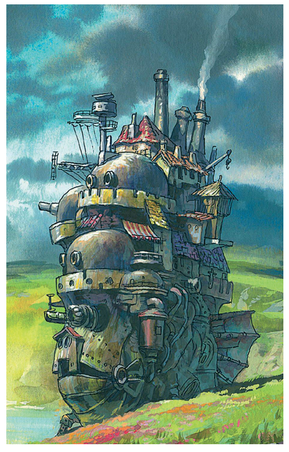

a vándorló palota

Első r□n□□sre cuki kis t□r□net, aranyos kis□nnyal, var□zsl□kkal, kedves kis szerelmi vo□nallal, noman □r□zolt h□bor□val.

Diana Wynne Jones azonos c□nű reg□nye adta az anime alapj□, ebből sz□etett Miyazaki alternat□ viktori□nus vil□ga keveredve m□ri□val □s steampunkkal. Felfedezhetj□k benne a kelta hagyom□nyokat, vagy ak□ Alice csodaorsz□g□ is.

P□huzamos t□r□netek, helysz□nek sz□vődnek a steampunk palota k□□. Senki sem olyan, ahogy eleinte megismerj□k, nincsenek val□di, fekete□feh□ helyzetek, nagy□ű hős□k helyett h□k□znapi, esendő emberek k□zdenek a gonoszs□g, a h□bor□ ellen. Kezdetben Sophie, ellent□ben Miyazaki kor□bbi kariz□matikus hősnőivel, elfogadja az esem□nyeket, belet□rődik a sors□ba, majd sz□p lassan har□colni kezd □magv□rt, a bar□ai□rt. A j□□□pű Howl eset□ben is a sz□p k□ső m□g□t h□gy□va var□zsl□ l□thatunk.

A palota, amit Calcifer, a tűzd□mon v□telez□ mez, t□bbsz□ v□tozik, alakul □ a t□r□net sor□n. A var□zsajt□n kereszt□ eljuthatnak hol Kingsbury□e, hol Porthaven□e, hol a titkos kertbe, hol a csatamező borzasztó vil□g□ba.

Miyazaki az elz□szi Colmar □s Riquewihr telep□□seket tanulm□nyozta a □lmhez. Ha□gyom□nyosan, az elz□szi □p□letek f□dszint□je k□ből k□sz□, a fels□bb szintek fav□zasak, k□n□sen Colmar meseszerű vil□ga t□rul □gy el□nk. A palota furcsa rep□lő szerkezeteit Albert Robida francia gra□kus 1900□s □vekbeli futurisztikus illusztr□ci□i ihlett□k.

A □lm k□sz□□sekor folyt az iraki h□bor□, ami r□nyomta b□lyeg□ az alkot□k hangulat□ra. B□ nem l□tunk v□res csatajeleneteket, m□gis a h□bor□s k□pek nyomasztó□atmoszf□r□j□ a v□sznon. Mindegyik oldal felelős az □dozatok□rt, mindenki □ mi is □s az ellens□g is □az □et□□t k□zd. Nincs k□□nbs□g, minden m□s csak propaganda.

A □lm eredeti c□□e: Hauru no ugoku shiro, 2004, Ghibli St□di□ rendező: Hayao Miyazaki

Albert Robida, Az Oper□□ hazafel□ 2000-ben, 1902

nyit napok a st□dióban

Ingyenes □p□szeti tervez□s, tan□csad□s az atelierarchitects st□di□ban 2018. m□jus 14□8. k□z□t. J□het b□ki, akinek sz□ks□ge van n□mi tervez□sre, legyen az egy f□rdőszoba □racsemp□□se, egy gardr□bszekr□ny a h□l□ba, egy h□zik□p□□se egy telekre, vagy ak□ egy erk□ly, terasz, net□n kert meg□□sa. A st□di□ megoldand□kat, javaslatokat ad a felmer□l□ő probl□m□kra. Ha konkr□ k□rd□sed van, akkor legjobb, ha felk□sz□ten □rkezel, hozol m□reteket p□ld□ul a szob□r□l, amit □ szeretn□ alak□tani. Ha csak tervezgetsz valamit □p□teni a j□v□ben, akkor pedig seg□ts□get kaphatsz anyagokkal, sz□nekkel, □p□□si technol□gi□kkal, enged□lyez□si elj□r□ssal vagy ak□ a piszkos anyagiakkal kapcsolatban is.

Időpont: **2018. m□jus 14□8., 10.00□8.00 □ra k□z□t**
C□m: **atelierarchitects st□di□** 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49.
Előzetesen bejelentkezni a **munka@atelierarchitects.hu** e□mail c□men lehet, vagy telefonon a **+36 30 506 5630** sz□mon.
De van lehetős□g b□rmikor betoppanni!

free design advice

For one whole week in May, studio atelierarchitects offers free design advice to anyone, who has any plans to build, renew or transform any space, let it be a new bathroom design or to build a farmhouse in the country! If you have speci□c questions, be prepared, get the measurements or photos with you about the space you want to redesign. The studio will help you to get ideas or plans about the space arrangement possibilities, about materials or colours, technologies and even can help you to cal□culate the costs.

Besides free design advice, you can have a sneak peek to the current works, design tasks they actually do at that time in the office, you will □nd the men□in the shop window.

Date: 14□8 May, 2018, from 10 am to 6 pm every day
Location: studio atelierarchitects, 1061 Budapest, Paulay Ede utca 49.
You can register to the program via email at munka@atelierarchitects.hu, or dial this number: +36 30 506 5630. No problems at all, if you just come and visit!

scatchy talk

Kov□cs Bogi

What was the □rst thing you did today?

Mit csin□lt□ ma először ?

What is your favourite building?

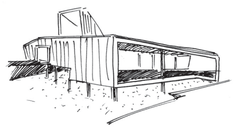

Melyik a kedvenc □ □eted?

What do you do in your spare time?

Mivel t□lt□d a szabadidődet?

What are the main topics you deal with in your work?

Milyen t□m□kkal foglalkozol munk□d sor□n?

Andr□s Sz□ Hungarian architect lives in Amsterdam and works at Meesvisser Studio. / Sz□ Andr□s az amszterdami Meesvisser Studio□ban □p□□sz.

The perfect building with the perfect human. A page from the □ody Building□ article, British Vogue, July 1997, page 125

arch.pop

Kiss□□ Zsuzsanna

The circulation of British Vogue fashion magazine, or may□ be the so□called Fashion Bible, is around 220,000 per year. It is precisely sixteen times as much as the circulation of Archi□tectural Review and thirty□wo times as much as of Architects Journal. We can state that for architects it is a lot more effec□tive to publish any content in British Vogue, not just because it would target a much wider audience, but because it is the place everybody wants to be if they want to be in the world of fash□ion. Now this is the line, where we could argue that architects do not want to be in the world of fashion. But is that really how it is? Of course, no architect would say so or maybe just a very few, but the world of architecture has always been revolved around proportion and balance. That equals style.

Architects make countless presentations about projects, and most of the time, clients who they show their work to, are not architects. These presentations should be convincing enough to persuade someone to spend a considerable amount of mon□ey to ful□l a vision. An article in British Vogue could be consid□ered as a tool of demonstrating this vision to an audience that at least already familiar with style.

> Any architectural interven□tion is for the people, who are honest and frank instinctive users.

The audience is anybody who lives somewhere and uses any space. Even so the presentations and publications that explain the background, the concept and the details of the work of the architect mostly appear in professional magazines that are only read by architects or sometimes surprisingly driven users.

Since the aim of this paper is to introduce architectureís real habits to the wider public (and to get feedback in general, and about how the audience of this profession sees the profession) I must present a general description of a professional article: it usually zooms into the project starting at the characteristic of the location and the main aim and requirements of the project and how the plan deals with these subjects. Then it comes to the introduction of the building and the main concept of the whole, then of the volume, etc. After all this, you probably get some idea of the interior, then it provides a close□up of the structural details.

Well, if we copy□paste all this to British Vogue (and that would be a very interesting research by the way), I honestly think it would cause classic boredom. So maybe that is why articles about architecture in non□professional papers and magazines focus a lot more often on the persona of the architect. Like the one about Zaha Hadid in British Vogue in 1994, in which her architectural essence was secondary to the subjects like her wardrobe, family and friends, or what kind of music she was listening to. Same thing happened to Daniel Libeskind or David Chipper□eld, whose wife, Evelyn Stern actually confessed that it is quite a hustle to live under the same roof with David, because of the lack of compromise in interior design related topics: he is way too engaged to minimalist interior concepts and does not care about utilisation, or any practical reasons about the space. Even at home.

In recent years, the tone of non□professional articles chan□ged. The approach became more artistic, and since there are more and more architects who function socially like an actor, artist or politician, the articles focus more on the projects and offer a certain lifestyle. Architects can decide whether they are re□ected in the shape of the creator artist or the visionary partner with great service skills. In general, these publications show more the human aspects of architecture by emphasising the personality of the designer.

I would like to point out the essential difference between professional and other articles: most of the time in writings for the wider public you most de□nitely□nd people on the accom□panying pictures, not just the building itself as in the cases of architectural publications. It is like if architects wouldnít want to ruin their buildings with people. Or maybe they think that if there are people on the pictures, they attract the focus from the project, or cover a very important detail. In fact, we usually experience architecture in motion and never without people. I myself prefer the full□f□fe architectural presentations, be□cause architecture does not exist without its audience.

In July 1997, there was a great article again in British Vogue, called □ody Building□ It was a swimwear feature, each page with a single picture of a model in swimsuit, but it was photo□graphed in Therme Vals, the marvellous thermal bath in Swit□zerland by architect Peter Zumthor. This is one of the most fa□mous buildings of Zumthor and it is truly a magni□cent piece of architecture. The size of the publication was 10 pages and for the record, this is one of the most published buildings of all time, but never was an article that long about it in any profes□sional magazine. Architecture□nds its own ways to the users, but we must help and encourage these attempts (or any other experimental pop) in order to communicate with each other.

Carel Weeber Dutch architect said wisely that buildings donít become architecture until they are published. Let me add: ar□chitecture does not become a building unless we experience it.

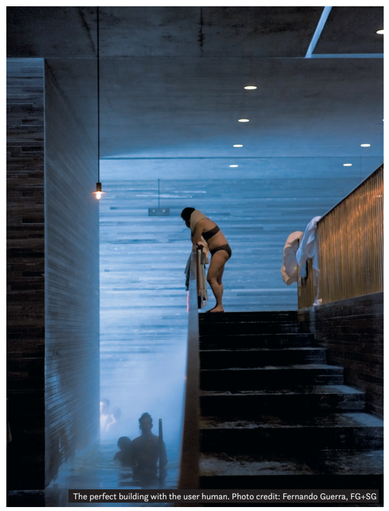

The perfect building with the user human. Photo credit: Fernando Guerra, FG+SG

archop - A3 - kiloves.indd 3 2018. 04. 23. 17:03:15

ARCHPOP, I. SZ□M **ISSUE NO.1.** 2018. □PRILIS

arch.pop

Kiss□□ Zsuzsanna

ez nem □p□□szet

flex és más semmi, a fizikai értelemben vett analóg törlés művészete

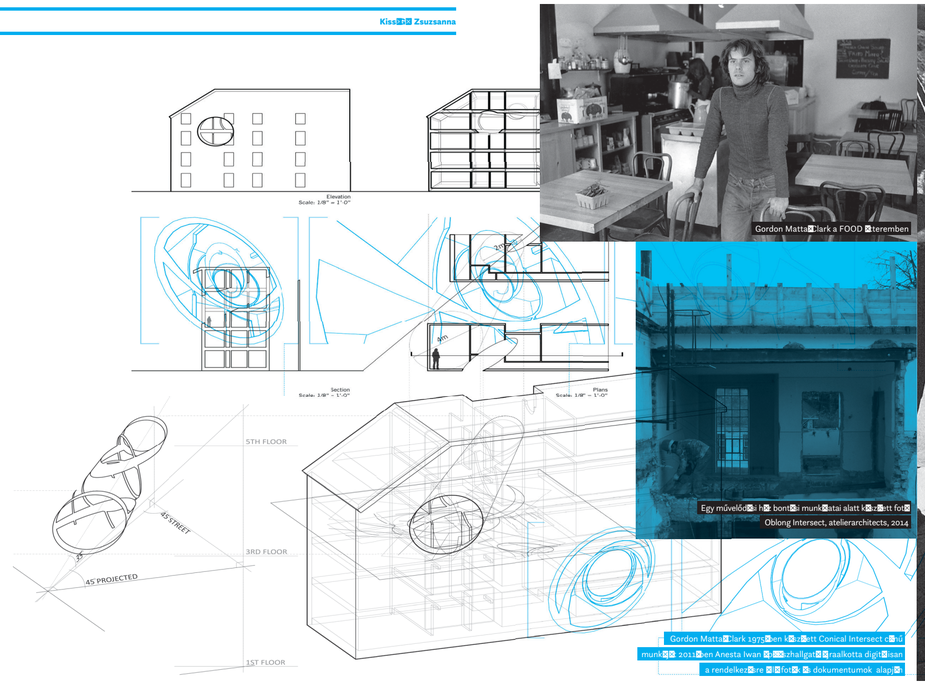

Gordon Matta□Clark a FOOD □teremben

Egy művelődési há□ bontási munkálatai alatt k□szült fotó
Oblong Intersect, atelierarchitects, 2014

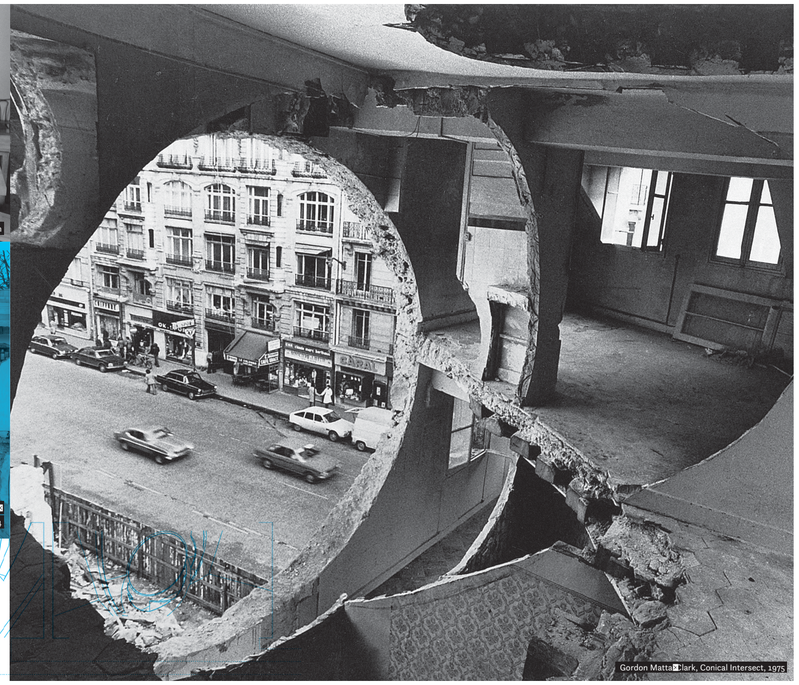

Gordon Matta□Clark 1975□ben k□szített Conical Intersect c□mű munkáj□ 2011□ben Anesta Iwan Ri□□ fényképezőgépre rögzített digitálisan a rendelkezésre álló fotók, dokumentumok alapján.

Gordon Matta□Clark, Conical Intersect, 1975

Ritk□n vezet a rombol□s c□ra, □s □p□□szkint r□nd□sul meg vagyok győződve, hogy a legjobbat akkor tessz□k a F□d nevű bolyg□val, ha nem □p□□nk, hanem □p□□szeti l□ptékben □rahasznos□tunk. Bontás helyett kital□lunk, hogy mire lenne alkalmas egy k□□□ben m□r használaton kívüli h□z vagy p□dul egy gyár. M□gis, kevés olyan műv□szet van, aki a klasszikus □rtelemben vett pusztít□ssal olyan sajátos□smérvet teremtett, mint Gordon Matta□Clark. Anal□g módon alkalmazta a □rtelmetlenné vagy törölt□s paranccsot, és valódi, zikai □rtelemben jó t□r□ni nagyon nehéz, ha nem a legnehezebb művelet.

Matta□Clark amerikai műv□sz eredetileg □p□□szetet tanult amúgy, de □p□□szkint nem dolgozott soha. K□□lönböző l□ptékű beavatkozásokat hajtott végre □p□□szeti struktúr□kon, úgy jött l□re az Anarchitecture csoport Jene Highstein, Richard Nonas és Gordon Matta□Clark k□□ kiállítása kapcsán, melyet a 112 Greene Street galéri□ban mutattak be a 70□es évek elején New York□ban. A kiállít□sr□ nem maradt fenn semmi, a csoport □□sége igazán Matta□Clark munkáss□g□ban teljesedett ki, akinek életsapja, Roberto Matta maga is műv□sz volt, és Gordon nagymamája Marcel Duchamp felesége, Teeny Duchamp volt. Matta□Clark 1971□ben barátnőjével, Carol Gooddennel és Tina Girouarddal megnyitotta a new york□i SoHo□ban a k□sőbb legendássá vált FOOD □termet, ahol műv□szek főztek műv□szeknek, rendszeresen tartottak performanszokat és műv□zeti esem□yeket, heti v□ltás□ban étkeztek a k□ zőműv□z, szobr□sz, festő vendégszakács□sok és mivel a helynek nem volt alkohol□s eladási engedélye, ezért a menün kívül felhívták a gyelmet, hogy mindenki hozza a magáét. 1972□ben forgatott is egy Food c□nű ilmet a helyről, ebben bemutatta, hogy az étkezés hogyan keresztezhető a műv□szet érményével, megkerülve ezzel a fogyasztói társadalmat.

Matta□Clark zikai v□gásokat (cutting) hajtott végre bontásra ítélt épületeken, azaz ajtóval, bontókalapáccsal, kézi fűrészszel és egyéb szerszámokkal előre megszerkesztett darabokat vágott ki épületek falaiból, padlóiból. Leghíresebb, más□ publicitást is kapott munkája 1975□ben készülte Conical Intersect címmel: két egymáshoz illesztett kúrt vágott ki Párizsban az akkor épülő Pompidou Központ építési telke mellett egy bontandó épületből. A két egymáson áthatoló kúp□ kúpszerűen vezette be a fényt az épületbe és a megformált kúpernyőn keresztül pedig egészen különleges nézőpontból láttatta a várost. A vágások mentén előbukkantak az épület szerkezetének rejtett régei, a falak és padlók metszete, a vezetékek és minden olyan szerkezet, ami egyébként láthatatlan marad. Ezen épületi szerkezetek a lebontottak, átalában fotódokumentációk és ilmek alkotják a kiállítások anyagát. Kórbbi, 1972□73□ban készült Bronx Floors című sorozata viszont padlódarabokból áll. Elhagyatott házakból vágott ki geometrikus alakzatokat, és később ezeket a darabokat kiállította. Az épületből is műalkotás lett a megformált geometrikus felnyitások kapcsán, és a kivágott darabokból is lett egy-egy alkotás. A padlódarabok kvázi dokumentálták, hogy hányféle burkolatréteg rakódott a használat közben egymásra, mondjuk eredetileg fa padló volt, amire ráragasztottak szőnyeget, arra meg linóleumot és még a műgyantás szerkezet is látszott. Sajátos, kortárs rétegzett leletként értelmezhetőek ezek a munkák.

> Az épület átvágásával kvázi felnyitok egy zárt állapotot, melyet korábbi zikai és funkcionális szükségletek hoztak létre, de egyben felnyitom azokat az elővárosi és városi üdlobozokat is, amibe a passzát, elszigetelt fogyasztók kényszerének.
>
> Gordon Matta□Clark

Saját maga is úgy gondolta, hogy speciális látásmódunk úgy lát□re, melyek segítenek felnyitni az épületeket használók szemét is. Hasonlóképpen hasonlattal akarunk élni: Gordon Matta□Clark olyan új építési technikát használt□re, mely a vágást és az abban zajló életet az épületszet szemében, mint TV□képernyőn keresztül sokkal tisztábban engedi látni, mint előtte, s talán azért is bírálmikor. Olyan, mintha egy ilmet nézne egy megformált képernyőn keresztül, részben adósul mindez a sajátilmed.

Matta□Clark vicces egy fogalmazott: □Kedvenc de nálom az épületszet és a szobrászat megkülönböztetésére: épületszet az, amikor van vízvezeték, meg csatorna…n szemlélem szerint épületszetnek értékelem a munkát, mert elkésztő tereket alkotott ezzel a mélszerrel. Megjegyzem, azért azt nagyon ki kellett találni szerkezeti szempontból, hogy ezeket a vágásokat hol lehet megcsinálni egy házon, mert nyilván bizonyos elemeket nem lehet átvágni, különben beomlik az épület. Mindezzel párhuzamosan a nézőpontot is a megfelelő helyre kellett kiszerkeszteni, anak is az ideális helyen kellett lennie. Voltak olyan munkái is (□splitting□echnik□nak nevezte), amikor konkrétan fölbe vágott padlóul egy kisebb, előrósi mélységű lépcsőt. Egyszerűen átvágta fölbe az egészet, ahol érte. Ezek a munkák szépen, lassan kettényíltak. Nem azonnal, hanem ahogyan áthaladóemberek mozgott a szerkezet, változtak el egymáshoz az elemek, engedtek el korábban meglévő zikai kötések, úgy nyílt szét a ház, és a vágás egyre szélesebb lett. Képes volt mozgásba hozni az épületeket. Hát ha mégegy épületnek mindenképpen a bontással kell szembenézünie, akkor igazából kaphat egy végső, új funkciót: lehetőséget arra, hogy tisztán érzékelni lehet rajta keresztül a változást, mindezt úgy, hogy közben áthatóvá válnak közötte régei és a felszín alatti összefüggések. Funkció a javából!

Nyilvánvalóan egyszerűbb egy bontásra ítélt épületben első lépésre logikálannak és indokolatlannak tűnő lyukakat vágni, mint az épületszet eldobhatóságra mindvégig alapvető koncepciója volt Matta□Clark művészetének. …pületszként ám pont olyankor találkozom ódekes épületmegnyitásokkal, amikor órahasznosak. Érigylem a szerkesztet bontómunkásokat, mert fantasztikus vágókézzel kézt mészkőhatnak, és szinte sajnálom, amikor a bontási szakasznak vége, és elkezdik odadobálni a szerkezetet, ami majd újra bezárja a házat egy megszokott formába.

Fire hydrant in front of an office building.

things and the city

funny stuff around us

This picture was taken in the wonderful city of Budapest, correct location: 1133 Budapest, Ipoly street 5/b/c/d, 47.520141, 19.054562.

I never knew that WALL·E actually lives here, but he does. In fact he lives in my very close neighbourhood, and of course he did find a huge plant. Again. Since I discovered him I use that street a lot more often. Honestly, he couldn't find a better place to settle down then in this huge bush. I am quite sure he is waiting for EVE to find this plant, but up until then, he just makes me laugh every day, and I truly believe he watches people who pass by and if anybody throws away any trash, he just picks it up, puts it in his belly and makes a trash building block out of it.

If you see something fun that surrounds you, do not hesitate to send us to the following e□mail address: info.archpop@gmail.com. Thanks!

booooook

Petr□ Marg□

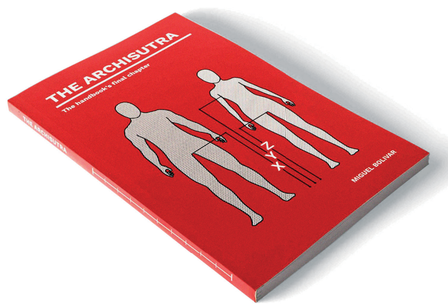

Hálószobatitkok, csak precízen, kótázva

Spanyol származású, de magyarul jól beszélő megrendelőnk egy egyeztető alkalmával elkezdett a házastársi helyiségről kérdezgetni. Elsőre zavarba jöttünk, hogy mi történik ilyenkor, vagy tényleg azt mondta? Aztán lészott rajta, hogy ő is elbizonytalanodott, vágyott mindenki megnyugvásra tisztáztuk, hogy a háztartási helyiségről nem lesz□ Valami hasonló beszéget apróp□n szétett a londoni épülész, Miguel Bolivar híresítő műve, az Archisutra. A könyv évszázi a szerelem tudományának ősi összefoglalója az ő□□ zettel.

Hétes épületek, dízen bárok és épületelemek ihlette szerkezetpozíciókat lépésről lépésre lerajzolt, lépcsőhelyes műszaki rajzzal. Az emberi test tökéletes arányait alapul vevő precízen megszerkesztett rajzok előképei olyan művek, mint az i.e I. századi római épülész, Vitruvius Tízkönyv az épületszetről című tankönyve, vagy a reneszánsz festő és polihisztor, Leonardo da Vinci tanulmányrajzai, valamint a svájci-francia épülész, Le Corbusier Modulorja, ami az emberi test tökéletes arányrendszert volt hivatott megálapítani.

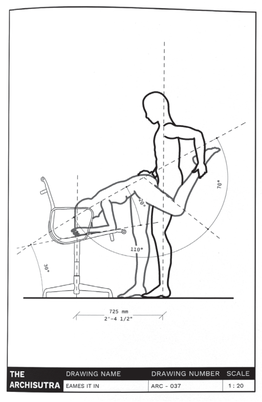

A munka valóban hiánypótló ideális szótek, kiszerkesztett tájolások, kapcsolódási pontok, nehézségi fokozat, javaslatok kezdőknek és haladóknak a könyv mindenre tűpontos választ ad. Új kellék lehet a hétszobában egy szék mérő és egy centi, mert nélkülönely esetben a jószág megtalálása érvezetünk forrása lehet!

Ahogy George Micheal is megénekelte: □I think I'm done with the kitchen table, baby□□

Ma este (vagy az idén is, ajánlott napszakban) bátran próbáljuk ki az Eames irodaszéket!

Miguel Bolivar: The Archisutra, The handbook□kis□ral chapter
2017
ISBN: 978□630172450
Szöveg & diagramok: Miguel Bolivar
www.thearchisutra.com A könyv rendelhető az interneten, vagy megvásárolható az atelierarchitects stúdióban
(1061 Budapest, Paulay Ede utca 49.)

archop - A3 - kiloves.indd 4 2018. 04. 23. 17:03:20

ghosttown

things and the city

Kiss□□ Zsuzsanna

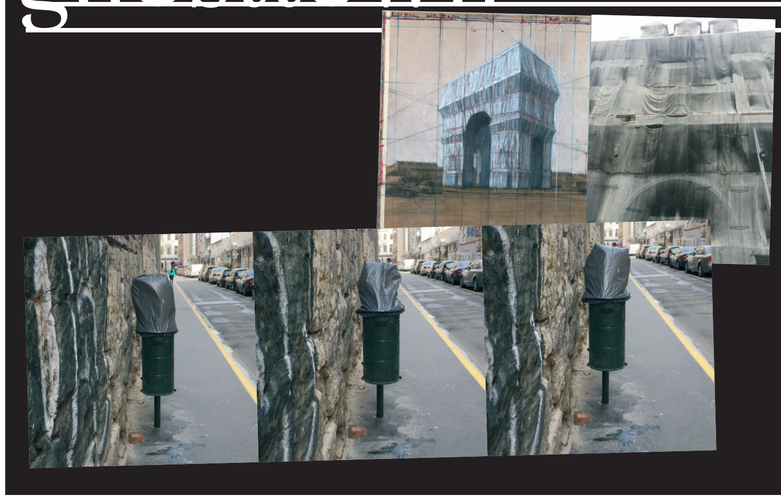

Do you believe in the establishment of the soul□ well, I do. And not just the souls of the living beings. I usually donít talk any bad things about my car, not even behind his back. I donít want to hurt him. He is my companion and I trust him with my family and our lives and I believe he knows that we have an extraordinary relationship. Same thing with buildings or houses, or the city I live in. And itís not just because I design houses, but because sometimes we have longer relationships with these things in life then with our spouses. And they know all our secrets, too. You know what I mean.

I often bump into the soul of Budapest, he is lovely and ex□ citing and actually a very friendly ghost. I met him the other day at Kis Di□a street, just right on the corner where Kis□zem is. He was dancing with a city dustbin, precisely with itís plas□ tic bag inside, like those huge air□blown figures. And I know where he lives, too: right at Erzs□bet square □B□□si street corner. If you look up, you will definitely see the ghost as huge as the whole block. Christo, the great building packag□ er, would be really really proud. LíArc de Triomphe, Wrapped, a project for Paris by Christo was conceived in 1962 and will be on view for 16 days from Saturday, September 19 to Sun□ day, October 4, 2020. See you there!

inter/view

Kiss□□ Zsuzsanna

This heading is a salute to Building Design Magazine www.bdonline.co.uk

Noémi Soltész

Dear Clients, be brave!

What got you started?
Luck. I had an old Math teacher in high school who was in deep love with descriptive geometry and architecture. So I got infected by his passion and it luckily turned out that architecture was for me.
Your most inspiring tutor?
My passionate Math teacher, Attila T□th from high school; Ferenc R□□ s (drawing and design) and Terrence Curry (participative de□ sign and woodwork) from BME.
What is your best project?
Always the actual project. We are currently working on a sauna house and a few cute cabins in the woods of Szob. Projects where clever geometry and art are in love with each other.
What project do you most regret losing?
We were invited to an interior design competition for the renewal of all the OTP Bank branches and our design was in the nal round □but it was too brave for them. Dear Clients, be brave!
What part of the design process do you most enjoy?
Passionate dialogues. In drawings, long conversations or just a few short important words, which makes the process unexpectedly fruitful. The chemistry between us results that the ow of ideas not only adds up but multiplicities. It is rare but feels like falling in love.
What is your Archillesí heel?
I canít always be creative in working hours, sometimes I have to go lonely, invent everything myself at night and pop up with the solu□ tion by morning. This can frustrate my colleagues.
What □great□architecture leaves you cold?
Skyscrapers smelling like testosterone.
Which house would you most like to live in?
A gently designed cabin somewhere in the winter forest. For a while.
What building would you most like to see demolished?
All the cheap residential buildings of downtown Budapest from the 2000s that completely lack architecture.
Which living architect do you most admire?
Izaskun Chinchilla <3
You can work in any city at any point in history □where and when?
2519, Budapest.
Who is your favourite client?
I canít name one□ all of them who are open, curious and ready for adventures in design.
What would be your dream commission?
A public building with an adventurous client.
What one piece of legislation would you introduce?
A law that makes easy to build in the empty attics of Budapest; a law that nancially stimulates the protection of the architectural heritage of the city; a law that sets a compulsory design standard for portals and a law that encourages reuse of buildings instead of brainless construction.
What is your favourite architectural book?
Book Im. Space, Land and Time.
What is your favourite novel?
Recent experience: The History of Love from Nicole Krauss. And anything from N□ndor Gion.
What are you listening to?
Nowdays? Nicholas Jaar, Kerala Dust, Weval, Melkeveien, Gidge, Molly Nilsson, King Krule, Yor Kultura, Moderat. And some Hal□sz Judit
What is your favourite city?
Varanasi. It is so pristine.
What have you sacri ced for your career?
My free time and freedom.
Your child tells you they want to be an architect□ what do you tell them?
Great! (My syo girl already wants to work with me when she grows up. She says sheíll design vehicles and mobile houses.)
Complete the sentence: At heart I am a frustrated□
□that I have to work on a lot of projects that bore me in order to win projects that will entertain me. And Iím frustrated at the in□ equality between girls and boys of architecture. That sometimes we have to bring a male architect with us just to look more profes□ sional, in 2019.
Is it getting easier?
Yes and no :(:) Trust your architect!

No□mi Solt□z is an architect at Nanav□□ a tiny studio in Budapest.

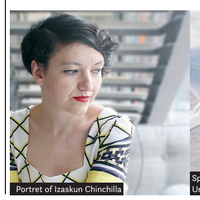
Portret of Izaskun Chinchilla

Space, Land and Time: Underground Adventures with Ant Farm

puzzle

Balogh Imola

Tal□ meg a fel□n □thez tartoz□□meg v□a tot!
Figyeld az □ny□kokat!

Find the matching model to the upper view!
The shadows will help you!

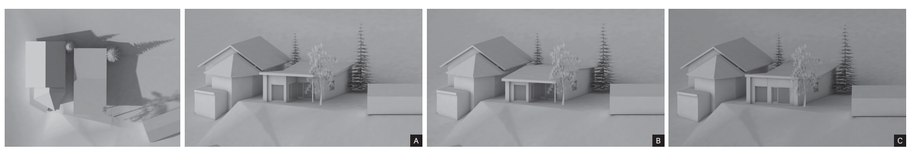

Megfejtés: □□ue: □+

ISSUE **NO.** 2.

2019 / 01.

archpop

art, architecture and the attack on popular culture

INGYENES LAP FREE PAPER

...p□□sz, kurátor?
Hogyan műk□dhet kur□ork□nt egy praktiz□□□p□□sz

POR lights on! TRAIT
the real facade

No□mi Solt□sz
interview with nanav□□founder

Sarokh□z
A vakolat szerepe a s□tem□nyek vil□g□ban

ARCHITECTURE must be FRIEND!

editorial

Kiss□ □ Zsuzsanna

Az idei □ n□gy lapsz□ma az □p□□szet k□r□ felmer□ő k□rd□sek, v□laszok, eredendő elk□pzel□sek arr□l, amit □p□□szetnek h□vunk. A n□gy p□ld□ny lehet□s□get ad n□gy t□mak□rre: ki, mit, hogyan □s meny□ nyib□l?

Gyakori k□rd□sek, idegesítő f□re-tr□sek □vezik e t□m□kat, v□t □s val□s tud□sok, konkr□t k□rd□sek, k□rd□s□mok a folyamatr□l, egy□ni v□lem□nyek a szereplőkről, a technik□r□l □s a v□geredm□nyről. Az alkot□s elemi v□gya, a l□trehoz□s □sztön□s k□r□ne tereli □sz□sze a folyamat szereplőit. Az egyik megk□modja, a m□sik kital□lja, a harmadik l□trehozza. Sz□ntalan n□pont, ind□lat□s tal□lkoz□si pontja ez, megannyi lehetős□g a k□z□s nyelvre vagy a tot□lis f□re□t□sre . Individuumok csapatmunk□ja.

..n abban hiszek, hogy mindannyian kliensek □s □p□□szek is vagyunk egyszerre, meg tal□n kivitelezők is. De a vil□g nem □gy műk□dik, elvileg □n □p□□sz vagyok, □s akinek dolgozom, Ő pedig a megb□□m. R□gvest minimum k□ csoportra osztottuk magunkat, r□adt□ul gondolunk is egym□r□ dolgokat; ki mit csin□l, kinek mi a dolga, meddig □r a keze □s tart a munk□ja vagy szerepe. P□ld□ul rendszeresen k□ne tudnom nyilatkozni falon l□ő repedések□l szakszerűen, pedig nem vagyok statikus. K□zelebb vagyok valamennyivel a megold□shoz, hogy mitől repedhetett meg, de □tal□ban a j□zan paraszti eszem t□bbet seg□, mint az □ □gyetemi k□pz□s. Kliensk□nt v□laszolok ilyenkor a kliensnek, pedig val□sz□leg azt gondolja, hogy □p□□szt hallott □s igaz□n egy statikusra volna sz□ks□ge.

Ezeket a szerepeket j□rjuk most k□r□be, az □p□□szethez tapad□ persz□n□kat.

Zsuzsa, 39, □p□□sz / architect.

I wanted more issues last year but when you get pregnant out of the blue and you have no money then you have no more issues. This year we make four issues and will talk about the clich□s in archi□ tecture. All those average questions, believes, roles that are attached to this act of creation. Because that is what brings us together: the delight of tting something new and amazing into the world. Since we are in this amazing process together, we might as well enjoy it and learn a lot about each other.

I believe that we are all architects and clients at the same time. And a bit, constructors, too. Life works like that, but not the world. Attached to architecture, we nd many personas. And we know, or we think we know their role in the process, what they can or canít do, the characteristic of their intention. The four issues will orbit around the clich□s of architecture and the rst one in particular will have a look at the people involved.

This is the manifesto of Architecture Popular, aka ArchPop:

ARCHITECTURE MUST GO POP!
ARCHITECTURE MUST GO FUN!
ARCHITECTURE MUST GO CLOSE!
ARCHITECTURE MUST BE A FRIEND!
ARCHITECTURE MUST BE FRANK!
ARCHITECTURE HAS TO ASK!
ARCHITECTURE NEEDS TO LISTEN!
ARCHITECTURE IS DISCIPLINE!
ARCHITECTURE MUST LOOSE DISCIPLINE!
ARCHITECTURE MUST HAVE HUMOUR!

impressum

ARCHPOP BY ATELIER
1136 Budapest, Herzen utca 6.,
+36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com
Kiad□: Atelierarchitects Kft.,
1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6.
Kiad□s□rt □s szerkeszt□s□rt felelős szem□ly:
Kiss□ □ Zsuzsanna
Hirdet□sel, tartalommal kapcsolatos k□rd□seket, □ rev□lek et v□rjuk az al□bbi e-ba il c□m re:
info.archpop@gmail.com
K□z□ 1 000 p□ □ny□ban.
K□remük□k: Balogh Imola, Dekovics D□ra, G□rdos Fanni, Kelemen Bal□zs, Kiss□ □ Zsuzsanna, Krausz Zsolt, Kov□cs Bogi, Mayer Anita, Mayer Kitti, Tomaschek Kata

K□sz□lt a Gyomai Kner Nyomda Zrt.□ n,
a nyomda alap□t□sának 137. esztendej□n , 2019□n
Magyar K□nyvkiad□k □K önyvterjesztők Egyes□ ek tagja
Felelős vezető: Cs□nyes Zoltán vez□rigazgató
www.gyomaikner.hu

A kiadv□ny a Nemzeti Kultur□lis Alap t□mogat□s□val val□sult meg.

program

Mayer Kitti

□I ondjuk ki az igazs□got: lakni tudni kell.□

LAKÓTELEPEK A LECHNER TUDÁSKÖZPONTBAN

Nem kell sem lok□patri□nak, sem □p□□sznek lenn□nk ahhoz, hogy □vezni tudjuk a Lechner Tudás□k□pont aktu□lis ki□ll□s□t. Elegendő, ha van legal□bb egy kapcsol□si pontunk a panelh□zak vil□g□hoz. Sokunknak m□r pedig van. ...s b□r a Lak□□ telep□p□□si □s t□rsadalmi k□rd□letek a í6o□s□yo□s □vekben c□met viselő ki□ll□s□ első olvasatra elrettentőnek tűnhet, időutaz□sra mindenesetre kiv□□ A c□l j□ p□ld□za, hogy nem csup□n □sfajta lak□p□letek megk□p□s□r□l van itt sz□ de □etmezővel□s□r□, a h□k□znapi v□roslak□ szok□sainak megv□toztat□s□□. Tudni illik, mindegy is, hogy koh□salakbetonr□l, cs□sz□□ vagy alag□ □tzsalus □p□□si m□hr□ besz□nk, a l□nyeg minden esetben ugyanaz: szűk□s lak□sbelsők, kiszabott □tterek. A k□□leti lak□telepek □p□□se politikai□gazdas□gi k□d□s volt □ legyen sz□ak□ Kelenf□ldről, □jpalot□□ vagy Budafokr□ □ pontosabban előv□s, hiszen a 15 □ves lak□p□□si program □telm□ben 15 □v alatt egymilli□ lak□st kellett □adni. Ezeket a paneleket □sszemelv□tetett h□zaknak is nevezt□k: az elk□pzel□s az volt, hogy ezekben az otthonokban nem zajlik majd t□nyleges h□zimunka, teh□ nincs szi□ks□g nagy f□rdőszob□ra vagy konyh□ra, helyette megteszi a főv□ros, vagy a k□zeli □kezde, a szennyest pedig a lakótelepi Patyolatba viszik majd a dolgoz□nők. Micsoda v□ri□k!

A ki□ll□s□on tervrajzok, műszaki rajzok, maketteket bemutató fot□k, □sszef□gg□ cikkek szeml□tetik a t□meges lak□s□p□□si t□rekv□sünket: urbanistáknak, □p□□zek, d□nt□hozók □ egykori lak□k mesének, p□ld□ul T□bori Jen□n□ IX. emeleti lakos, aki a folyton elroml□ liftre panaszkodik, vagy a t□emeletes h□z n□vtelen gondnoka, aki a szemle□ledob□□s a műanyag f□rdők□l ellen emel kifog□st, de itt van Ilonka nővel□ az □regek h□z□□□aki szerint igenis vid□m errefel□ az □et. Ezek a t□rt□netek a mi szem□yes kedvenceink □ h□sv□ szereplők helyett a panellak□sok ablakai tolm□csoljá□k a ki□ll□s n□ őinek, kik □ hogyan □tek ezekben a magash□zakban. A ki□ll□s egyik term□ en m□etan□yosan modelleztek le egy 31 n□gyzetm□eres garzonlak□st, □s m□g kor□ rabeli modern dohányz□asztal □s fótel is beker□lt a harmonikusabb □szhat□s □rdek□ben. Panellak□knak vagy a panelt h□ből sem ismerőknek k□telező program!

dool

Kov□cs Bogi

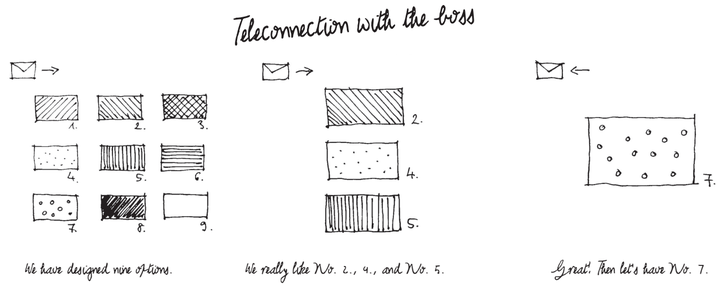

mf

Megfejtés: A 2018. □prilisi lapsz□m Puzzle rovat□nak megfejt□se az □l□p.
Clue: The good choice from the facades for the Puzzle is the □l□ picture in the 2018 April issue.

Szerkesztői korrekció:
A 2018. □prilisi lapsz□mban az Inter/View rovatban a harmadik k□rd□s hib□s. A sz□veg az al□bbi m□don helyes: / The third question of the Inter/View with Anik□ Varga is mistaken, the right question is: Which architect have you learnt the most from?

lm

Tomaschek Kata

Az Ősforrás

Az Ayn Rand azonos c□mű reg□ny□ből k□sz□lt lm 1949□ben robbant be a k□zutadba, □s nem csak otthon□ban, Amerik□ban fogadt□k pozit□an, de a vil□g t□bbi r□sz□n is nagy n□pszerűs□□re tett szert. Egy□gy □sszetett mondattal k□r□lhat□ k□nnyen heroiz□lhat□karakterei, □s az □taluk bej□rt □et□ olyan vil□got festett le a technol□giai □s kultur□is robban□s kapuj□ban l□ Amerika n□pnek, amellyel sz□esen azonosultak.

A főszereplő, Howard Roark □ □s az őt j□sz□ s□rmos Gary Cooper □ t□□letesen megtestesíti az eleinte meg nem □rtett, elutas□tott, □n vil□gmegv□□ elveit soha fel nem ad□ nagybetűs **ÉPÍTÉSZ** enyh□n t□miszti k□t karakter□. Azt m□ a legjobban tisztázza a lm, hogy az □tala k□pviselt □p□□szet fontos k□rd□kkel b□, amire a kor n□pe □s befektetői m□g nem □lnak k□szen. Roark azonban nem hajland□ be□lni a sorba, mely az adott korban □p a klasszikus ir□nyzatok m□solá□s jelenti, megr□gzült m□dba tekint□st az innov□ci□s kreativit□s helyett. Egy ilyen kon iktus ut□n fel kell adnia □p□□szeti praxis□, majd egy kőb□nya□a szegődik zikai munk□snak. ...rdekes jelenet, amikor a megrendelővel val□ tal□lkoz□n a sz□ban forg□ v□gig elutas□tott □p□et makettje az ablakba van □l□va, □s letisztult vonalaival t□k□letesen beleillik a m□g□te elter□lő New York v□□ rosszíluettj□be.

Roark karakter□ a forgat□k□nyvet is jegyző Ayn Rand v□lhetően t□bb ismert □p□□sz szem□ly□l gy□rta □ssze: felismerhetj□k benne Frank Lloyd Wrighton, de ak□ Le Corbusier□ is. Munk□□ban legal□b annyira fontos a m□n□ki tud□s, mint a ki nomult esztétika. Az □tala felv□zolt □p□□sz□p val□sz□leg nagyban hozz□j□rult az □p□□sz szakma wow-faktor□noz, ami a mai napig el□j□n, ha kider□l valakiről, hogy ez a foglalkoz□sa.

A lm egy m□sik erősen sark□tt □p□□sz karaktert is bemutat: Roark egyetemi bar□ja, Peter Keatinget, aki szerint az □p□□sz sikere az alkalmazkod□□pess□g□n m□lik, □ azon, hogy mennyire tudja ki□ szolg□lni a k□z□□st. M□g ha nem is hisz az □p□□szeti m□solá□ t□rv□nyben, elfogadja, hogy a sikerhez □s gazdags□ghoz vezető □ timpanonok kal □s d□-oszlopokkal van kik□vezve. Az ő □etp□ly□ja □s karaktere is nagy amplit□□kkal halad a lm sor□n, □s valahogy mindig az ellenkező oldalon tetőzik, mint Roark□

Az □p□□szek mellett k□ □p□□szetkritikus is megjelenik: az □nc□an gonosz Ellsworth Toohey □s a halad□ gondolkod□□ □n val□sz□leg nő volta miatt ugyan□gy meg nem □tett □ h□t□be szor□tott Dominique Francon, aki sejthető m□don a romantikus sz□ főszereplője is lesz. Seg□□□el Roark karaktere tov□bb cizell□□lik, □s meg□tj□k, hogy az individua□ lista □p□□sz szem□ben a munka előbbreval□ja a feh□rn□p□n□.

A lm legh□esebb jelenete a b□□□gon j□sz□lik, ahol Roark □nmaga v□lő□gy□ljének vallom□st tesz, egyben megfogalmazza saj□ □s az □tala k□pviselt □□□ szellemű □p□□szek ars poetic□j□t, a modernista □p□□szet □sfoglal□□. Besz□le az □p□□szet hat□□a in bőven t□lj□ő gondolatokat is megfogalmaz, melyek a m□sodik vil□gh□bor□ut□ni t□rsadalom korszellem□vel rezon□nak, □n a mai n□ző sz□m□ra is inspir□l□an szolg□lhatnak.

A lm □s a t□ma hat□s□ mi sem szeml□teti jobban, mint a sz□m talan feldolgoz□s, ami sz□letett a megjelen□se □a eltelt 70 □ben. Tal□lunk p□ld□ a popkult□□ban □s a kort□s sz□h□z vil□g□ban is. A The Simpsons csal□d egyik epiz□lj□ban Maggie kapja a meg nem □tett b□csődös szerep□, akit a gonosz □□□si mindenkit□l a konformit□s b□tor□□be akar z□rni. Roarkhoz hasonlóan ő sem hagyja magát, □s vil□gh□rű □p□□sz□csend□peredik, aki a gyermeki kreativit□s szabads□gát hirdeti a toronyh□za legfelső emelet□n kialak□tott b□csőd□ben.

2014□ben Ivo van Hove belga rendező vitte sz□□re a t□rt□netet. A t□bb mint 4 (!) □ra előad□ssal azóta bej□rta eg□sz Eur□p□t, sőt, Kore□ba □s Amerik□□ba is eljutott.

boots

Kiss□□ Zsuzsanna

Drinking from a vase

Alvar Aalto has two □□ in his name. One for architecture and one for alcohol. He actually was an AA. Rumour has it that the Finnish architect was quite difficult to work for. Reportedly he felt that drinking increased his creative and artistic abilities. □rchitectural art cannot be created in an office□ke environment□ he once said. Taking this to extremes, he was known to have □rank like a □sh□Boozing in the office was common and colleagues tolerated his drinking, probably because it was aiming for an artistic bohemian air. You can order the Aalto cocktail while you are in Helsinki at the Ateljee Bar, even in the famous vase he designed□ it really is a matter of scale.

Brad and the residential forum

Have you ever been on a residential forum? Well, I was lucky enough to even hold a few of them as an architect. Quite boring they are, I must say. Of course I never attend□ed any, where Brad Pitt was present! Pitt praised the Pritz□ker Prize□winning architect, Peter Zumthor at a planning consultation for the architectís LACMA project organised by the County of Los Angeles Board of Supervisors. Celebrity Diane Keaton and museum trustees also defended Zumthorís design at the hearing. The meeting was broadcast live! Check it out!

archop - 2019-01 - kiloves.indd 2
2019. 08. 12. 12:17:22

pure hab

Tomaschek Kata

Camou-flage

We have a long history of faking in our interiors. In the 80ís we pretended that our living room was adjacent to an abundant forest, or that our bathroom door actually led to a luxurious beach with white sand and cocktails. It was easy: we just had to buy the cheap photo wallpaper in the home improvement store. The mother of lifestlye faking: the architectural sticker.

As technology progressed, we had more and more options to bring those patterns into our living spaces that didnít really belong there. You want a wooden shower in your 8th oor apartment? No problem. Those ceramic tiles will look just like the real thing, with knots and grains and all that matters. An intricate mosaic in your foyer? PVC will do the job.

If we want to be perfectly honest, in most cases it really comes down to money. Cost effectiveness is the major reason why the material faking industry is blooming. Not everyone can afford marble wall coverings in the shower or handmade cement tiles on the oor. The intricate, carefully composed mosaic is in a very different price range than the rolls of PVC. If you look really closely, you might be able to see the pixels that the printer left on the surface, but you shouldnít be nosing around on oor level anyways.

Letís not forget about the practicalities either. Your solid wood kitchen counter will only look nice until the rst red wine spill, and you can not put real marble in the bathroom unless you want to give it some serious surface treatment at least once a year.

Luckily we are past the time when a cheap marble pattern looked like a bad architectural render, with just one type of tile repeating itself all over the wall. Manufacturers gured out the secret: the more types of patterns you have in a box, the more realistic the result will look. Exprerience shows that you need about 8 different patterns to achieve a realistic look. As far as realistic goes in this ever progressing faking game

neufert

Gördos Fanni

Ernst Neufert nmet pdsz 17 ves korban, 5 nyi kőműves munka utn a weimari pdszeti intzetben kezdte meg tanulmnyait, majd tanra ajnlsra lett a hres bauhaus pdsz, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az pdszek bibliját Architectsí data (magyarul ...pdszs tervezstan) cmű knyve tbb szz oldalon keresztl taglalja, mi mekkora helyen fr el.

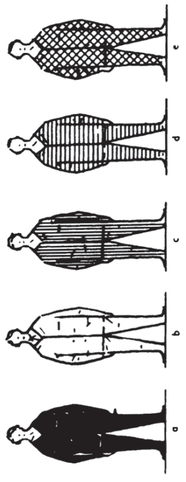

The colour and pattern of clothing can change peopleís appearance: (a) thinner in black (black absorbs light); (b) more portly in white (white spreads light); (c) taller in vertical stripes; (d) broader in horizontal stripes; (e) taller and broader in checked patterns

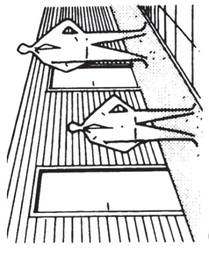

Two identical people seem different in height if he rules of perspective are not observed

recept

Gördos Fanni

SAROKHÁZ

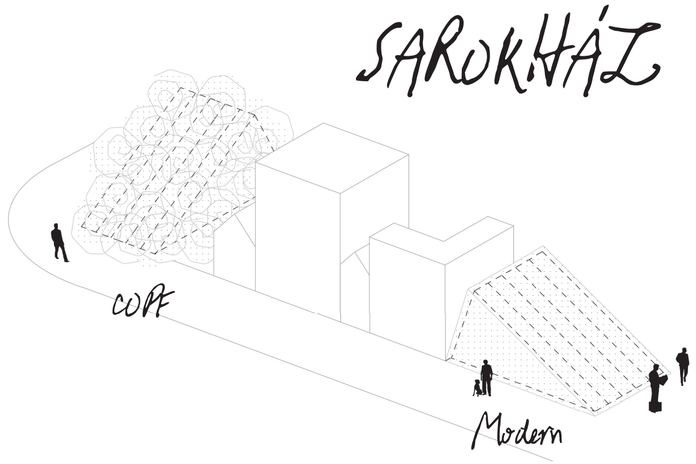

A Rna elbr az egyik kedvenc ebdelő helynk volt. Sarokhz az I. kerletben. Piros fehr kocks terű, erőspista s kenyr, főzelk menrnaszppel. Na de mi volt a desszert? SAROKHZ. Tulajdonkpen ez az lesst nem ms, mint egy egyszerű csokolhorta szelet elfektetve a tnyron, tejszhabbal vakolva. Mi kell hozz?

Tortapiskta:
6db tojs
100g liszt
20g holland kakapor
120g cukor

Krm:
200ml dobozos habtejsz
50g csokolh
nmi hab xdr

Vakolat:
200ml Hulala habtejsz + cukor lds szerint (1s teskanl)

A tojst szvlasztjuk kt ednybe. A sgt 10oz 20g, a fehrjt ez 100g cukrot adunk. A sgt, majd a fehrjt krmes habbverjk. Szkeverk kvetkezik: a fehrjhez (RAL 9010) hozzesszk a sgt (RAL 1028), ay egy vilgossrga (RAL 1016) rnyalatot kapunk. Ha nem falusi tojssal dolgozunk, a szkk elt rek lehetnek.

A szkeverk rmny fokozva, sszekeverjk a RAL 9010 (hfeh) lisztet a RAL 8017 (barna) kakaporral. Ezt hozzkanalazzuk a tojshabunkhoz. Az ay elksztt masszt spapral kibelt tortaformba helyezzk s 180 fon 20 percig stjk. Ha kicsit klasszikusabb a sr, 30 perc is kellhet neki.

A habtejsztt sszeforraljuk az csokolhval, majd 1d rra a hűtőbe tesszk pihenni. Ha eleget pihent, felverjk a teskanlhab xdval. A kihűlt piskt lapokra szeljk, majd kzepk krnet kenk, rjegről rjegre haladva. Ha lustk vagyunk, kszr-knek kesvebb lapot.

Fontos! Nem kell szpen dolgozni, hiszen itt jn a vakolat lnyege! Brmilyen csnya is a kapott eredmny, eltakarjuk egy j vastag rteg tejszhabbal. Vgjuk fel az elksztett tortnkat s helyezzk tnyrokra a szeleteket, gyeljnk rd hogy dljenek el!

Vakolat kszse: Verjnk fel xabb 200ml hulala habtejsztt, mikor mr majdnem ksz, adjunk hozz cukrot 1s szerint. A vakolat architektra mr a 18. szzadban is lezett, de leginkbb a 19. szzad msodik felre vt igazn jelentőssz az pdszetben, vagy a cukrszatban.

A vakolat felvitele egyni 1s dolga, ha a modern a kedvenc pdszeti korszakunk, akkor gyeljnk a precs felvitelre, ellenben ha jobban kedveljk copf időszakot, ne fogjuk vissza magunkat, az se baj, ha nem felismerhető a tortaszelet eredeti formja.

LLC Blog

Mayer Anita s Kelemen Balzs

Life Long Construction

Ismert a kzhely: az első hzat az ember az ellensgnek pti... Namrmost, mi az első hzunkat ptk, pontosabban egy rgi kőhzat falakig visszabontva jjttnk. Nem adnk senkinek, plne nem az ellensgnknek!

A hz a Balatonelvidk egyik legszebb falucskban lobbantott szerelemre bennket, zld spalettval, igazi piriny mese hzikt. Azonnal reztk: ez a mink! Szinte rgtn megjelentek az első szereplők: a bmszkodk. Rokonok, barok, s ratos, racionis megjegyzseik: Hű, ez rengeteg munka lesz! ...s ennyi pnzből hny nyon brelhetnek nyaralk a Balatonnl! De akkor mi mr ksznsen elkpzeltk magunkat, a csalt, a gyerekeket tenyron ebben a miliőben, s e jsőbeli kbbe kapaszkodva belevgtunk.

Az első segnk az pdszek voltak. Karon fogtak minket, hogy kzsen, velnk egyt gondolkodva tovbbsjk az mot. Majd rszletesen kidolgozva a valvilg nyelvre leforditttk s kivitelezhetővé tettk.

A legjobb esetben ahogy a mi esetnkben is az pdszek mr ismer. Ha nem, akkor tkrekszik arra, hogy megismerjen. Ehhez persze az is kell, hogy megengedd neki, hogy a te szemeden keresztl lssa az ltmaidat, hogy bizonyos fokig az intimszfrjba lpjen. Az pdszek eleve egy zleny helyzetbe kerl azltal, hogy a megbzsbl jvőbeli ttereket kell megterveznie. ...s e viszony intimitsa egszen kzelfoghatan is jelentkezhet a kzs tervezgetsek sorn. Bizony az pdszekkel folytatott tatlan beszgetseink mint pldul, hogy hny helyisget szeretnk hamar elvezettek a hzunk tervezse szempontjbl is relevns krdsekhez, minthogy milyenek a vrosi szoksaink, vagy: hna, s terveztek mg gyereket?

A terv elksztvel szmorjban megkeznek, s az tedben jnek neknennek a vsrasrt kivitelezők, kishbő szakemberek. Ebben a folyamatban szmyra kapsz, ha jemberekkel dolgozol, akik ktik a munkukat, zik, hogy mit szeretnk, mirt gy szeretnk! s nem amgy, veled letelnek, bort nak, s bizony tancsnak. Mert egy pkezs sorn tbbdiplomskknt megled, hogy valban semmihez nem rtesz, s szp fokozatosan hangyamretűre zsugorodsz. Plvlul jzsi, az s jkpr vel atalabb nzad, s biztos, hogy soha nem tanult kzgazdasgi elmletek trthetk, mgis a tetőn egy iszod a szavait, mint egy gyerek a bcs nagyapjt.

Sajnos azonban az pkezs nem csak jk s mese, ay nem mindig jzsival hozott minket ssze a jszerencse. A szakikkal talkozva emberismereted gyorsan fejlődik. Hamar rlsz a hitegető, a lusta, a lehz az ignytelen, a megbhatatlan tusokon, akikkel szed szerint nem dolgoznk, de a Knyszer s az Idő nagy r. Jnnek a kifogsok sok, hogy mirt nem lehet előre ajlatot adni egy rgi hznl, vagy hogy ezen a hten ppen mi tnt a csalban, ami miatt csak jvő hten tud ra jni. Jnnek a jan csok, hogy mit hogyan szoktunk 6os vasat mg sosem ltam koszonban! Ki tervezte ezt? Ja, pesti 6os vasat mg sosem ltam koszonban! Ki tervezte ezt? Ja, pesti 6os

Ezek a megjegyzsek nem segnek, amikor jn a belassuls, a csszsok, a bosszankods, az egymsra mutogats, a kiabsok folyamatos nvekedse, s nha bizony a fradt krds: Sminek vettk ezt meg?

Ahogy gyűlnek az elbltvott dolgok, s cskken a mesterekbe vetett bizalmad valamint a pnzed, azon veszed szre magad, hogy kezdenek kikopni mellőled a szakik. ...s akkor hosszhnapok eltelt felismersz a szben egy rgi szereplőt, szerepben: saj magadat. De mtudod, mennyi egy zsk cement, ha olcs hogy melyik a kőműveskan s melyik a serpenyő (sőt mg a karteslit is). Tudod, hogyan keverj gpi vzhtnlkl betont (nem zskosat!), hogyan kell meszet csinlni, s tizedannyi pnzből kimeszelni a hzad. ...s mikor ra hzod az ajtsz barokat vagy Jzsit, az sot, kicsit mkollgakat teszed fel a sokadik krdsed.

Anita s Balzs pesti amatőrk. Kevs tapasztalattal s pnzzel, m lelkesedssel vgtak bele balatonelvidki paraszthzuk gyors kipofozsba 3 re.

booooook

Kovcs Bogi

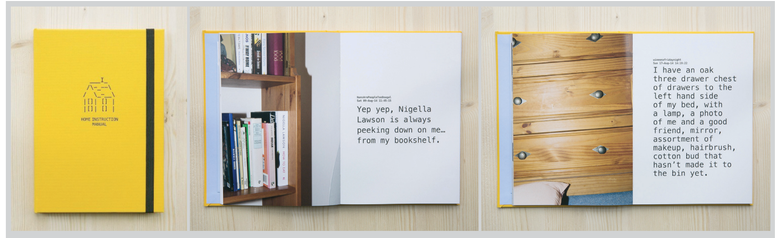

Neked mi az otthon?

Jan McCullough

Home instruction manual

ISBN 978x6206x64x
Fotk s koncepci Jan McCullough

Mi tesz egy teret otthonoss? Mikor szetik meg az rzs, hogy egy hz, egy szoba vagy akegy kis sarok hazavr minket? Mennyire lehet tudatosan megalkotni egy ilyen miliőt? Ha mg soha sem gondolkodtunk rajta, biztosan vannak olyan konkr rszletek, amiket kitudunk emelni a sajk knyezetnkből.

Az ...szakos szrmazs fotogrus, Jan McCullough munkmindig egy tala megalkotott esemny ks szerveződnek, melyet dokumentl. A fent emlett tm egy nagyon egyszerű metlussal dolgozta fel: beta a Google keresőbe hogyan csinljunk otthont? Ez egy frumra inybta, ahol sok ember leta, szmra mi az, amitől j rzi mg egy tben. Volt itt szhis szű naplementfotkr a Grand Canyonnl, apr szszt tgyakr a konyhban, szobanyről, aminek szp alaknak a levelei, sok kabrt az előszobban, konyhaszekrnyben felhalmozott műanyag dobozokrl, pnzn fekvő vsmacskst s ay tovbb. Ezekből egy hosszbesvsrlistt kszlett magnak, kibelt egy hzat k hnapra, s az sszegyűjtt rszeletek alapjn megprblta berendezni s belakni azt. Vgezetl ezt az lapotot fotdokumentla.

A bejegyzseket talban szemlyes hangvel jellemzi. Ezek minden esetben valami tgyrl, szrl s hangulatr szlnak, s nagyon hatrozottan lejk azok tbeli viszonyt. A lsszlagos rendezetlensgt szettel tti meg a teret. Ezzel ellentben az elksztett fotk inkbb ettelensget tkrznek, ahol az ember hinya zavarja.

...s hol van itt a minket kvetővpzset? Szmra magassga, a bevilgtsga, a kils, az arnyok, a tagoltsg? Amikor pletet tervznk talln a legelső kvlsek egyike: hogyan szeretnk kezni magunkat benne s ezt mivel rjk el? Ez a projekt rvilgarra, hogy sokszor meg sem gyelk, hogy a kznk lő pletett knyezet mit ad neknk.

Egynhny szvadtsz kző s zokni a radiátoron s egyből lehet tudni, hogy az n szobm haha, nem pedig egy hotelszoba vagy bemutat

wineonafridaynight 2014. augusztus 17. 14:19:22

SKETCHY TALK with Attila Páll

by Fanni Gördos

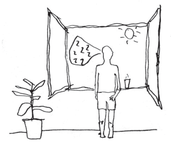

What was the first thing you did today?

What is your favourite building?

What do you do in your free time?

What are the main topics you deal with in your work?

Attila Pl Hungarian architect, works at Theo Hotz Partner, Zurich, Switzerland

archop - 2019-01 - kiloves.indd 3 2019. 08. 12. 12:17:28

Dekovics D□ra

□Ha a szellőzőr□s f□□t f□ m□errel helyezz□k el a l□nakon □l□ maketteket hordoz□ posztamens lapj□, akkor a terem l□tcser□□ nem akad□yozza□□ mondta a kur□tor, □s a megbesz□□s r□sztvevői r□vid hezit□□st k□vetően elfogadt□k. □l□□□. Egy□talán nem biztos, hogy ez □gy t□rt□nt volna m□s eset□ben is, de ez a kur□tor t□rt□netesen egy □p□□sz volt.

A kur□tori pozí□□ ell□□sa igencsak komplex feladat: a ki□l□□s koncepci□□nak kialak□□□□ kezdve az install□ci□ megtervez□s□ a kur□tori t□rsalgat□sok megtart□□g, rengeteg mindenr□l felel egy□gy t□rsalgat kur□tora. Rendszerint műv□szettört□n□szek, muzeol□gusok, esztét□k, k□pzőműv□szeti elemzők, design□eoretikusok vagy egy□b b□cs□szettudom□nyi k□pz□st v□gzők k□r□l□l kerülnek ki a szakma k□pviselői. Az □p□□szek, ha nagy ritk□n m□gis kur□tori szerepk□rbe kerülnek, akkor nem meglepő m□don □p□□szeti ki□l□□□ sokat szoktak rendezni.

Az □p□□szeti t□rsalatok előzm□nyei egészen a 19. sz□zad k□zep□n indulnak vil□gki□l□□□okig vezethetők vissza, 1932-ben megalakult a világ első □p□□szettel □s designnal foglalkozó kur□tori oszt□ya a New York□ Museum of Modern Art (MoMA) int□zm□ny□ben, majd 1980-ban megnyílt az első ...p□□□szeti Biennál□ is Velenc□ben. Ma m□r számtalan, az □l □□□ zetet f□l uszba helyező ki□l□□□ műk□dik világszerte, Budapesten ilyen p□ld□ul a Kort□s ...p□□szeti K□zpont (K...K), a FUGA Budapesti ...p□□szeti K□zpont □s a Lechner Tud□sk□zpont.

Egy □p□etet, annak t□rm□ny□t, □p□□□nek menetét rendk□□ nehéz bemutatni, □rz□keltetni k□nyezet□ről kiragadottan, egy ideiglen t□ben, □gy nem v□letlenül k□rnek fel k□p□□szeket ilyen ki□l□□□ok rendezés□ben szak□rt□kat vagy kur□torokat való r□szv□telre. Ami miatt alkalmasak lehetnek e pozí□i bet□kint□s□re az az, hogy mind□k□ szakma k□pviselői tulajdonk□ppen m□tbeli t□rt□n□sek, t□gyak k□zvetít□ik□nt viselkednek, d□nthetnek arról, hogy mit adnak tov□bb a t□rsalgat□nak vagy □p□letek bej□r□nak, és mit v□toztatnak meg saj□t elk□pzel□s□k, m□s□k szerint (pl. egy h□z fel□□□sakor).

k□, alacsony posztamensekről vehetők szemr□yre. Egy gondolom, hogy a modellek műt□rgy st□uszb□l t□rt□nő kimozdít□sa a kur□tor nagy eredm□nye, hiszen így a n□zők sokkal k□vetlenebb□l hozzáférhetnek, □rz□kelhetik azok n□anszny□ nomsz□it is. Az egyes terek k□zep□n emelt vend□falakon pedig a kiemelt projektek le□□sai és illusztr□ci□ kapnak helyet, ami szint□n egy ki□lt d□nt□snek bizonyult, hiszen t□beli elhelyez□s□k tov□bb n□veli jelentős□g□ket.

A k□peken t□ vide□kon kereszt□l is betekint□st nyerhetnek a l□togatók az egyes t□rgyak, kal□□k, □p□□sek t□rt□n□seibe, menetébe, ami egy □jabb vet□let□ villantja fel az □p□letek, □p□kez□sek bemutatási lehetős□geinek. A ki□l□□sra k□sz□lt egyik kis □lm a k□l□nyai Ideas□□da és b□csűde □p□let□ j□ja be, megmutatva a n□k□k az int□□ m□ny egész□, akik n□h□ny perc erejéig szinte a budapesti oviban érezhetik magukat. Ehhez k□pest m□r csak n□h□ny l□p□s v□laszt el minket a digit□lis virtu□lis val□s□g megteremt□s□től, melyben tal□n az □p□□□szet □rz□keletes megismertet□s□nek egyik j□v□beli, hat□kony m□dszere rejlik.

A kur□tor szem□lyis□géről és a k□□ss□gi □p□□szet t□m□□l is fakad, hogy az □n. r□szv□telen alapul□ (participat□r) szeml□etm□d hatja a ki□l□□□t. Bal□zs Mih□ly t□bb helyről is lehetős□get biztosít a n□k□nek arra, hogy szoci□lis interakci□ja l□p□jenek egym□ssal és a t□rsalgat□sz□vel, besz□get□s□jén vagy papírra vetve re□ektj□nak a l□tottakra. Az egyik teremben p□ld□ul f□lgól□y, a m□sikban egy hatalmas rongyszőnyeg v□rja a l□togatókat, hogy r□jenek és egy j□ beszélgessenek, a harmadik t□ben pedig papírlapokra írhatnak□lkot□ hatnak kicsik és nagyok.

Az □p□□sz lehet j□kur□tor (egy szakmabelivel kieg□szítve pedig akár egy kitűnő kooper□ci□s r□sztvevője is), szakmai tud□sa pedig egyértelm□en a ki□l□□□ javát szolgálja. Ez hatványozottan igaz akkor, amikor egy f□gól□y r□szv□telére a feladat, s ő pillanatok alatt megmondja, hogy a tartószerkezet mely pontjait érdemes megerősíteni a megfelelő teherbír□s biztosít□sához.

Renzo Piano: The Art of Making Buildings című t□rlat, kur□tor: Renzo Piano Building Workshop, fotó: David Parry / Royal Academy of Arts

A már megl□vő alapokat sosem kezelik megingathatatlan□nak, □gy ny□nak egy □p□let vagy egy kiáll□□s megalkotásához, hogy nem riadnak vissza att□l, hogy az az ő látásm□djukat fogja t□krözni.

Nem becs□lik alá□azonban a ki□l□□st n□zőket vagy a felhaszn□□□kat (lak□kat, l□togat□kat) sem, hiszen az ő értelmez□s□k is hozzátesz az adott műh□z.

Van azonban n□h□ny olyan rendezői elv, alapt□l, melyet az □p□□tészek szakít□talán kev□sbé gyakorlott (vend□gkur□torok □ nem igazán ismernek, viszont a tapasztalt szakmabeliek szám□ra j□l□szt magától értetődőek. A ki□l□□□ben megjelenő szövegek maximális, a l□togat□ sz□m□ra még befogadhat□ hossza; az egyes feliratokhoz, le□□sokhoz használt□ide□is betűm□ret; a műt□rgyak egym□shoz k□pesti, a műv□zetet nem rombolói□t□volsága mind□mind ilyen tudás. Emellett a konkrét helyszín, a ki□l□□□ adottságainak, illetve az ott dolgozó szakembereknek az ismerete is elengedhetetlen feltétele egy gondosan megrendezett t□rlatnak. Nem k□□mb□s p□ld□ul, hogy a terembe érkezve melybe a ki□l□□□ ker□ő ablakokon keresztül jut□ természetes fény, vagy csak mesterséges f□nyforr□sok rendelkezésre, milyen burkolatfedi a padlót (t□rgyak r□gzítése végett), vagy mekkora a belmagasság (lehet□ belógatni install□ci□s elemeket).

J□p□dalmát szolgálhat erre a Műcsarnok K□□ss□g és □p□□szet ki□l□□□a, melyet Bal□zs Mih□ly □p□□sz kur□tor rendezett, és kur□tor asszisztensként ő is közreműködött benne. Testközelből gyelhettem meg az □p□□szeket is praktizáló kur□tor műk□dési módszereit, elkerülhettem n□h□nyszor bizonytalanságát, mely alkalmakkor tanúsomat kértette. Így lettek az egyes projektek le□□sai negyed olyan hosszúak, mint eredetileg; így kerültek a termeket bemutató t□rsalgatós le□□szövegek kev□sbé eldugott helyre; és így maradt ki az □land□ra tervezett projektoros vetít□□s az ablakos teremből.

Az □p□□szakmát is műk□lő kur□torok előnye a műv□szett□rt□nészekkel szemben, hogy sokkal k□nyebben megtervezik egy□gy t□rsalgat□beli elrendezési, install□ci□s keretét. A Műcsarnok K□□ss□g és □p□□szet ki□l□□□sa is t□bbek k□zött a ki□l□□□tt anyag □gondolt prezent□□□□nak k□szönhetően vált egy rendk□□ l□togatóbarát, k□nyen befogadhatót□rsalatt□ r□vid, l□nyegre t□rő szövegekkel tűzdelt fotómontázs fut végig a falakon egy m□terrel a padló felett, hogy azt a ki□l□□□sok tervez□se során sokszor elfeledett □ gyerekek és a kerekesszékes l□□togatók is el tudják olvasni, meg tudják n□zni, hasonlóan az □p□letek makettjeihez, melyek mindenf□le elidegenítő effektus (plexi b□ra) nél□□

..p□□sz, kurátor?

Kiss□□ Zsuzsanna

POR lights on! TRAIT

THE REAL *FACADE*

I used to have a crush on Jacques Herzog. He is a Swiss architect, has an office with partner Pierre de Meuron. Probably their most known building is the National Stadium in Beijing, China for the 2008 Olympics. The Chinese themselves nicknamed the stadium Birdís Nest. They got the Oscarís of architecture, the Pritzker Architecture Prize in 2001, so they were quite known inside the circles of the profession long before they got full attention. I liked him for two reasons: he is my type (no comment) and I adored his portraits. More than his buildings, I guess. It is two people running that architecture rm, and of course, there are some portraits with both of them, but those seem like if they were well executed collages. I usually bumped into the image of Jacques alone a lot more often when I read a publication of their work. His face was the image. Iconic, I would say. Also strict, sharp, rigorous, harsh, persistent and stable. Just like their buildings, which are quite different from each other on the looks, but have all the permanent quality of the above mentioned characteristics. The buildings of Herzog&deMeuron show stability and consistency, just like the portraits. People say architecture should be stable, consistent, and permanent. We want things we build to last. And we want them to be recognisable. If not the body of work of someone, then his face. That solid image.

The office has huge projects, like the Tate Modern and its extension in London, the Forum in Barcelona or recently the Elbphilharmonie in Hamburg, just to name a few. The face of Jacques Herzog usually lls the entire picture, so you get this feeling of grandeur and magnitude. You look at him, and instantly know that he can do it! Whatever it is, he will do it! His picture works like a trademark, the golden □Mí

Mostly, portraits of architects do not change. They always mediate an uniform image of themselves: same hair, same glasses, same pro le, same kind of clothing. It seems like they all want to tell the world they last. You canít nd any Madonnas or Lady Gagas in this profession. Both of them have limitless variations of portraits and still, you always recognise them. And you know, they will last, too. So why not reinvent ourselves sometimes? Would I want my architect to be able to change, or to stay always the same? Of course I want the design to last. I need consistency because every location, the attached circumstances, all parameters, the budget, the demands are always different and of course, I value someone who makes me believe that all the above mentioned are under control. But our society changes very rapidly, and adaptability is a core feature nowadays. Especially in architecture. Endless number of parameters de ne a building. And rede ne, usually.

I rmly believe that humour is also a core feature of archi□tecture. It might sound strange at rst, but in reality, there is no other way to overcome the delusion of this profession.

I secretly admire another man. An architect of course. God if only I had a fashion house to make him design me something. Peter Marino. The man himself. He has quite a portrait. His biker□style appearance belies his understanding of art, architecture and high fashion, not to mention his training at Cornell, his advanced knowledge of mathemat□ics and surprising uency in French. A late middle□aged man, always dressed head□to□toe in his signature black biker leather with visible tattoos and sterling□silver skull rings. I mean, wow. Marino has rede ned luxury in the retail space, creating store environments around the world for brands such as Chanel, Dior, or Louis Vuitton, often commissioning site□speci c works of art for many of them. And I believe he has great sense of humour. Sorry Jacques, If I had that kind of money, I would de nitely commission Mr. Marino for that newly founded fashion store. And I think my expectations of an extraordinary journey in architecture and a truly shocking design experience would still probably understate of what I get as a client. The stronger the image, the higher the demands are. He is, of course, always asked about his look and he claims that ítís a decoy□Fine by me. His comment on his own image leads to the manifesto of his design process: □thinking out□of□the□box goes along with dressing out□of□the□box and living out□of□the□box. If you want to come up with a really original design idea and you want to capture a whole new design direction, perhaps the best way to arrive at that is not by acting and thinking and doing like everybody else. Thatís all□

I could cite here a lot more architects with their portraits and philosophy to demonstrate that these images are well□designed, conceptual and mature, meaning they all (re)present a certain message: this is how I design things, this is how I work.

Working with an architect is always tense. Usually it evolves around a lot of money, and requires lots of decisions, sometimes very fast. The reason why architects have iconic images is not just because they usually trained to decide fast and be furious about the concept but also because they have self□ecognition. It is rooted in the profession. This type of creative work ow requires self□riticism, the ability to back away from your own work, stamina, curiosity. And not just being able to wonder in the world, but also in your own head. Architects have responsibilities concerning the consequences of their decisions. And they are used to it. That is why they undertake their personality. As a client, one must value certitude and security. As an architect, one must value the client.

I believe that I could choose the right architect for myself just by looking at the portraits of the candidates. Or maybe I could do it just because I myself am an architect, too□ That sole decision probably carry the outcome of the whole process.

archop - 2019-01 - kiloves.indd 4 2019. 08. 12. 12:17:30

ISSUE NO. 3.

2019 / 02.

archpop

art, architecture and the attack on popular culture

INGYENES LAP FREE PAPER

ARCHITECTURE must be FRANK!

archop - 2019 II - a.indd 1

2019. 09. 28. 13:37:50

editorial

Kiss□ □ Zsuzsanna

mi ez az újság?

K□p, rajz, render, koncept, vonal, l□v□ny, terv. Nem t□l besz□les, de □gy kommunik□unk. L□zi k m□r virtu□is s□ , meg a jelenleg adott technol□gi□ szinte teljesen kiakn□z□AR (augmented reality) a mobilon, meg amit csak akarunk. ...s adott az ősi, a mindenek alapja: a nyelv. ...n elk□ zelem a fejemben milyen lesz, □ zem a hangulat□, l□tom az illat□, k□ zeletemben sz□ne van a levegőnek is, tudom, hogyan fogj□k haszn□ni, vagy milyen j□lenne pont □gy haszn□ni. Megterveztem, kital□tam □s nem csak az alaprajzot, hanem az □ z□ t, a hangulatot, az □m□ yeket. Na □s akkor ezt, □gy valahogyan □adni valaki m□snak, a lehető legteljesebb val□j□ban, hogy pont □gy l□ssa, ahogy azt kell.

Na persze.

Egyetemi □veim alatt el□g sok□g tanultam □br□zolni t□rbeli gondolataimat s□kban. Mondjuk az egy dolog, hogy p□d□ul akinek majd mindezeket olvasni kell (most mindegy, hogy megb□□ vagy kőműves), Ő nem tanulta ugyanezt □vekig, sz□val eleve dek□dolva a sikertelens□ de a m□sik dolog m□ fontosabb: nyilv□nval□ hogy k□det□sem eleve lehetetlen, mert a fent eml□tett param□tereket az elfogadott szakmai kommunik□ci□s eszk□zt□rral nem lehet □□ adni. Pont.

Ez a sz□m a vizu□is kommunik□ci□s csatorn□kr□ sz□, □s az ehhez tapad□ klis□kről, vagy t□vhitekről, ahogy tetszik. Inspi□ r□ci□m Lebbeus Woods, aki maradt a rajzi oldalon. ..p□□sz diploma n□k□, akinek nem □p□t meg szinte semmije sem. Vizu□is □p□□szetií alkot□sai olyan szuggeszt□vek, hogy mindazt k□pesek □adni, ami a l□nyege ennek a kommunik□ci□nak. Manifesz□ tuma □tveszi az uralmat ebben a sz□mban!

I need to introduce a favourite: Lebbeus Woods, architect, art□ ist, constructor of worlds as you will read in his manifesto. My sole inspiration for this issue. His drawings and visuals, never□built architectures of a fearless world show how difficult and wonderful it is to communicate broadly any ideas.

This yearís second issue evolves around the theme □mageryí. We investigate clich□s or misbelieves that attached to architec□ tural drawings, renderings and all possible languages in which we try to communicate with each other. I often nd it challenging to transmit every aspect of my design. Even the important ones. I love all the works of Lebbeus Woods because the message is to be suggestive, to create something that speaks to all senso□ ry parts of our body and mind! His images are poetic, theatrical. And just as I write these lines I realise that the best images in ar□ chitecture usually leave behind the eld of architecture and turn to some other form(s) of visual or artistic expression.

impressum

ARCHPOP BY ATELIER
1136 Budapest, Herzen utca 6., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com

Kiadja: Atelierarchitects Kft., 1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6.

Kiad□s□ t□sz erkeszt□s□rt felelős szem□y: Kiss□□ l Zsuzsanna

Hirdet□ssel, tartalommal kapcsolatos k□rd□seket, □szrev□teleket v□rjuk az al□bbi e□a il c□r e:
info.archpop@gmail.com

K□z □1 ooo p□ □nyban.

K□zreműk□dők: Balogh Imola, Dekovics D□ra, G□rdos Fanni, Kelemen Bal□zs, Kiss□□ Zsuzsanna, Krausz Zsolt, Kov□cs Bogi, Mayer Anita, Mayer Kitti, Tomaschek Kata

K□□a Gyomai Kner Nyomda Zrt.□ben, a nyomda alap□□s□nak 137. esztendej□ben, 2019□e M agyar K□nyvkiad□k □K □nyvterjesztők Egyes□□ ek tagja

Felelős vezető: Cs□ndes Zolt□n vez□rigazgat□
www.gyomaikner.hu

A kiadv□ny a Nemzeti Kultur□lis Alap t□mogat□s□val val□sult meg.

Rajk L□szl□ (1949□2019) □p□□sz a napokban halt meg, □s mivel egyedi, k□□nleges alakja a magyar □p□□sz t□rsadalomnak, munk□ □s minden m□sra is kiterjedő □etműve előtt tisztelegve neki sz□□ nom ezt a sz□mot. A sokat hivatkozott Lebbeus Woods Manifesztu□ m□ban megfogalmazottak szerint □t □s alkotott.

dool

Kov□cs Bogi

Az építési szabályozás rejtelmei

5 hónap alatt terveztünk egy házat B.kenesére

Majd kiderült, hogy a telek az idő" közben levált B.akarattyán van.

"" és oda a szabályozás alapján csak hagyományos házat lehet építeni...

□Architecture and war are not incompatible.
Architecture is war.
War is architecture.
I am at war with my time, with history,
with all authority that resides in xed and frightened forms.
I am one of millions who do not t in,
who have no home, no family,
no doctrine, nor rm place to call my own,
no known beginning or end,
no □acred and primoridal siteí.
I declare war on all icons and nalities, on all histories that would chain me with my own falseness,
my own pitiful fears.
I know only moments, and lifetimes that are as moments,
and forms that appear with in nite strength, then □nelt into airí.
I am an architect, a constructor of worlds,
a sensualist who worships the esh, the melody, a silhouette against the darkening sky.
I cannot know your name. Nor can you know mine.
Tomorrow, we begin together the construction of a city□

Manifesto □Lebbeus Woods, 1993

sz□jbar□g□

mulab

Kikötőből lakóövezetből silóból lakóházból vonalakból □ek.

Az ut□bbi időben vil□gszerte tendencia a v□rosokban a v□partok fel□rt□kelőd□se. Ennek keret□ben egyr□szt elhagyott, alulhaszno□ s□ott v□parti ter□leteket vonnak be a v□ros v□rkering□s□be, m□s□ r□szt ipari, logisztikai tev□kenys□gek sz□műz□s□vel szabadid□sanak fel v□rosr□szeket revitaliz□ci□s c□llal. Ebbe a folyamatba illeszke□ dik Koppenh□ga □szaki kik□tői negyede is. Az ipari tev□kenys□g felsz□mol□s□val, valamint mesters□ges szigetek l□ncolat□val 200 hekt□ros fejleszt□si ter□letet alak□anak itt ki. Az ipari □p□etek egy r□szt megtartottt□k, ezek felhaszn□□s□val j□ttek l□re izgalmas lak□□p□letek. Az egyik leg□rdekesebb p□da a □SILO□ neve arra utal, hogy egy gabona t□rol□s□ra szolg□□vasbeton □p□m□nyt alak□ottak □t felső kateg□ri□s loft lak□sokk□ Az egyforma m□retű sil□kb□ ad□□ d□k□t□t m□retkoordin□ci□ellen□re 38 f□e alaprajz□ lak□st hoztak l□re az □p□etben. Egyedi homlokzata, □s anyaghaszn□ata miatt messziről kitűnik a k□rny□k h□zai k□z□l. A homlokzati rajz □nmag□□ ba v□ve is tetszetős, gra kak□nt is meg□lja a hely□t. A homlokzatfor□ m□□st az □p□□stechnol□gia is befoly□solta. D□ni□ban sz□es k□□ben elterjedt az előregy□rt□s az □p□őiparban. Emiatt daruzhat□ m□retű modulokra osztott□k a homlokzati elemeket. A homlokzat szerkesz□ t□si elve, hogy a modulok kont□rj□t az ablakkeretekkel □l□san □sz□ szek□□tt□k, □s hasonl□an j□rtak el az erk□yekn□ is. Az ablakokat a vez□rs□hoz k□pest benyomt□k az erk□yeket pedig kih□zt□k, □gy h□rom s□t j□tt l□re, melyeket □l□s □ek k□nek □ssze. A hat□st m□g azzal fokozt□k, hogy homlokzat□burkolatk□nt horganyzott ac□le□ mezt haszn□tak, az erk□yekn□ pedig perfor□t□k az ac□lemezt, hogy t□bb f□ny jusson be a mellv□lekn□.

Dekovics D☒ra

magasra tett☒k a l☒cet

Látványtervek: Riczu Csaba, Makett: Varga Csaba és Zbiskó Éva

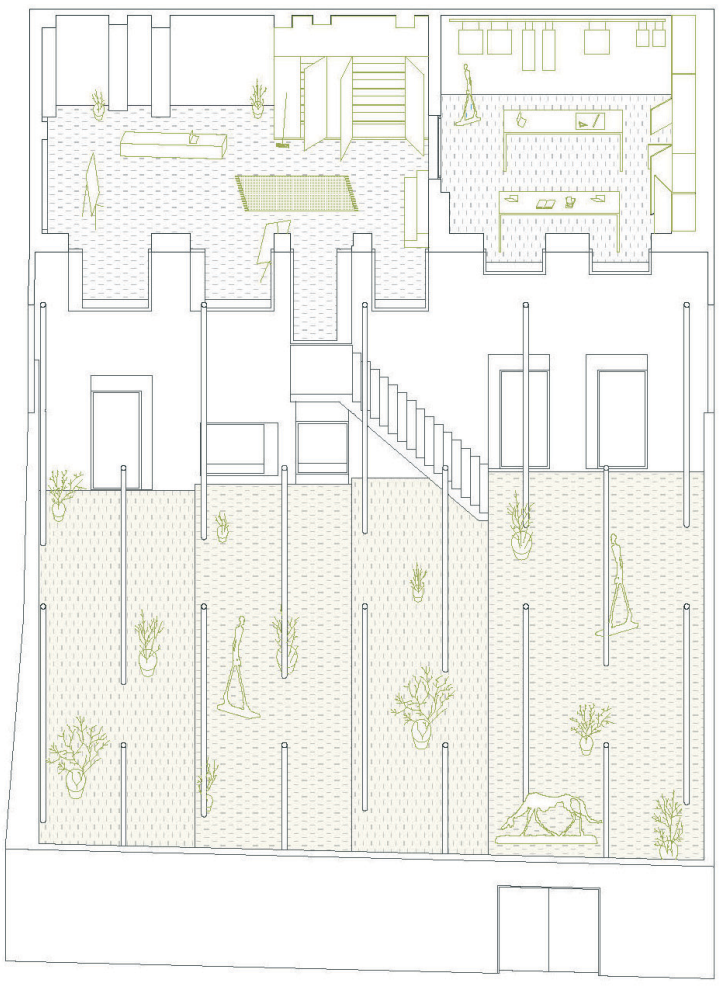

A dmb p☒ ☒☒ z műterem ☒ a Debreceni Egyetem ...p☒☒ zm☒ ☒ n☒ki Tansz☒k☒nek Sz☒r☒☒ műhely projektje a debreceni T☒m☒r h☒z r☒g☒a elhagyatottan ☒l☒sz☒r☒☒p☒let☒nek ☒s az előtte elte☒ r☒ő udvarnak k☒z☒ss☒gi alkot☒műhelly☒alak☒☒s☒ tűzte ki c☒ul m☒g ☒vekkel ezelőtt. Az ☒nkorm☒nyzat ☒s az egyetem k☒z☒t el☒ h☒☒ ☒egyeztet☒sek miatt a kivitelez☒ csak id☒ szeptember☒ ben kezdődhet meg, addig is l☒tv☒nytervek ☒ makett alapj☒n kaphatunk k☒pet a projektről. Nem is ak☒rmilyet!

Azt gondolom, hogy a nem szakavatott szemek sz☒m☒ra is azonnal feltűnhet, hogy milyen műv☒ zi ig☒ yess☒ggel kivitele☒ zett, k☒☒nleges atmoszf☒r☒ sug☒rz☒ munk☒k ezek. Hasonl☒an kidolgozott p☒☒szeti rajzokkal m☒g 2011☒ben a Holczer Vero☒ nika ☒tal tervezett mark☒ci K☒z☒ss☒gi gy☒m☒csfeldolgoz☒kap☒ cs☒n tal☒koztam, mely p☒ ☒etet szint☒ k☒☒ s☒ esem☒ yek szervez☒ e c☒j☒☒ p☒☒ottak fel.

A l☒tv☒nytervek sz☒rk☒ ☒barn☒s t☒nusban j☒sz☒t☒ i vil☒g☒nak meg☒mod☒ja, Riczu Csaba a purit☒n ☒lv☒nyszerkezettel ☒s a ponyvafed☒ssel, ahogyan ő mondja ☒egyfajta szerkesztett rendet☒ lens☒ggel☒sikeresen teremt fesztelen műhely hangulatot. Csaba ☒szokatlan megold☒ssal ☒Alberto Giacometti szobraival n☒pes☒ tette be l☒tv☒ny☒nak tereit, mellyel r☒erős☒ a tart☒szerkezet erdő☒ szerűen sorakoz☒pill☒rjeire. A sv☒jci sz☒let☒sű műv☒sz lehetetlen v☒kony bronz gur☒ h☒k☒znapi embereket (☒s ☒latokat) form☒☒ nak meg, melyek megalkot☒sa olyan ☒rz☒kenys☒ggel ☒s kreativi☒ t☒ssal t☒rt☒ t egykor, mint ahogyan most az p ☒☒ z csapat ehhez az 1900☒as ☒vek elej☒n ☒p☒t h☒zhoz ny☒l. A Giacometti☒szobrok ☒ a k☒ z☒lő p ☒let k☒z☒t az is ☒sszek☒tő kapocs lehet, hogy a sv☒jci alkot☒r☒ k☒ztudott, hogy ☒r☒k☒s el☒gedetlens☒g☒ben fo☒ lyamatosan ☒jraform☒ta, ☒dolgozta a szobrait, mint ahogyan majd a Sz☒r☒☒ műhely tereit is ☒talak☒j☒k aszerint, hogy az azt haszn☒☒ k☒z☒ss☒g ek tev☒ enys☒g ☒ ez min☒ ink☒b illeszked☒ jen.

..p☒☒szeti v☒i☒uk l☒nyeg☒ a bark☒csol☒s (☒bricolage☒ adja, melynek elv☒ Claude L☒vi☒Strauss, francia antropol☒gus dol☒ gozta ki els☒k☒nt. Eszerint a bark☒csol☒minden keze ☒gy☒be eső dolgot, ak☒r f☒k☒sz t☒red☒ket vagy nyersanyagot is haszn☒ egy ☒j konstrukci☒megteremt☒se ☒rdek☒ben, ☒s ebben az ☒tala lele☒ m☒nyesen kialak☒ott ☒j szerkezetben a r☒gi, kor☒bbi jelent☒s☒ket r☒szlegesen őrző elemek ☒j funkci☒t nyerhetnek, egy ☒j ☒sszef☒g☒ g☒s r☒szeiv☒v☒hatnak. Ez a bark☒csol☒s☒elleg megjelenik m☒r a sz☒r☒☒p☒let makettj☒n is, amelyre f☒gg☒nyanyagot applik☒tak a k☒ z☒ők az udvar fed☒ ek☒ t. A l☒tv☒nyterveken pedig pont a tereket ☒☒ővi☒☒t☒vő szobrok jelenthetik a bricolage☒.

J☒ illusztr☒ja a L☒vi☒Strauss ☒tal megfogalmazott strat☒ i☒t az egri Arkt Műv☒szeti Ell☒☒p☒letnek fel☒j☒☒sa is. Ir☒nyelv☒k a műszakilag sz☒ks☒ es, de el☒ s☒ es ☒lapot el☒ ☒ e volt, me☒ lyet a vel☒k t☒bbsz☒r konzult☒☒ debreceniek is k☒vetni fognak k☒z☒ss☒ i alkot☒műhely☒k megval☒s☒☒sakor. A sz☒r☒☒n☒z meg☒ l☒vő tereinek birtokbav☒tele folyam☒n ki☒l☒☒☒s előad☒teret, workshoptereket, t☒rsalg☒t alak☒anak ki olyan ☒p☒☒szeti megol☒ d☒sokat alkalmazva, melyek a v☒toz☒haszn☒☒ ig☒ yek szerint tov☒bbgondolhat☒k, fejleszthetők, folytathat☒k.

A belső helyis☒ eken t☒l a sz☒r☒☒p ☒let előtti udvar is sz☒mta☒ lan lehetős☒get hordoz mag☒ban. A min☒ sz☒esebb k☒rű ☒s min☒ den ☒vszakot fel☒elő ig☒nybev☒tel ☒rdek☒ben a k☒ső t☒r lefed☒se mellett d☒nt☒ttek a tervezők, melyről a l☒tv☒nytervek ☒s a makett is r☒szletes k☒pet ad. Ez az egyetlen hozz☒adott ☒p☒☒szeti elem, a ny☒ron ☒rny☒ ol☒st, t☒en teljes fed☒st biztos☒☒ tető, mellyel a t☒m☒rműhelyek n☒k☒l☒zhetetlen r☒szt k☒pező sz☒r☒☒padl☒s eredeti funkci☒j☒ id☒zik meg: az egykor odateregetett cserzett bőr☒k ☒s m☒s textilek t☒ri vil☒g☒nak saj☒tos hangulat☒t. Ehhez az ☒tlethez inspir☒ci☒s forr☒sk☒nt szolg☒t a spanyol Villena v☒ro☒ s☒ban ☒vente megrendezett elCASC műv☒szeti fesztiv☒ h☒fehér textileket hasznos☒☒ k☒zt☒ri install☒ci☒a (Andrea Tabocchini, Alessandro Giannoccaro, Marion Gouges: Cubo3, 2014), mely sejtelmes atmoszf☒r☒ k☒cs☒nz☒tt a kisv☒ros főter☒nek.

A l☒tv☒nyos rajzok ☒s makett alapj☒n nagy rem☒nyeket fűz☒k a Sz☒r☒☒ műhely projekthez, mely hamarosan ☒j ☒etet lehelhet egy ☒vek ☒ta ☒resen ☒l☒ letűnt korok eml☒k☒t őrző p☒letbe.

> A Sz☒r☒☒ műhely makettje annyira prec☒z munka, hogy a ki☒l☒☒s előtt az ☒lapotfelm☒☒ r☒st v☒gző restaur☒tor nem győz☒tt csod☒kozni, hogy az ☒lv☒nyzatot imit☒☒ v☒kony p☒cik☒k k☒r☒l nincsenek ra☒ gaszt☒nyomok.

Krausz Zsolt

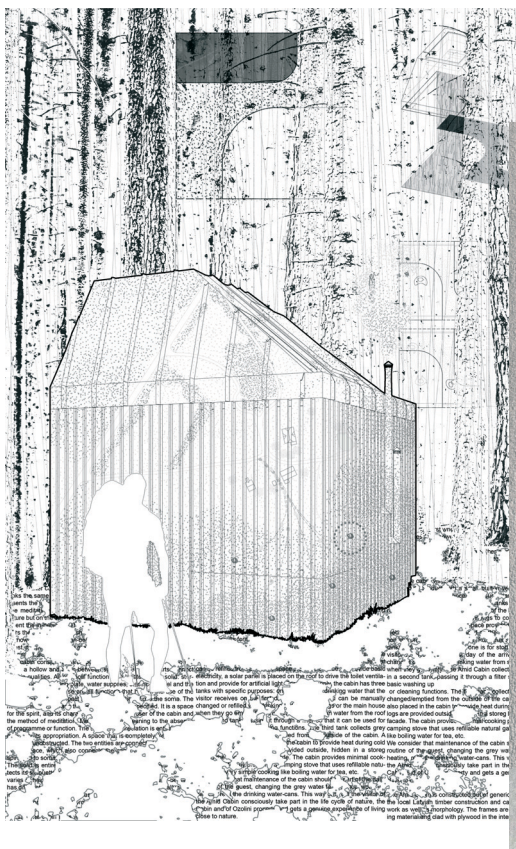

Architecture must be Frank

is a statement that architects often decide to follow when establishing the attitude of a building in relation to its environment or its users, at the beginning of a design process. Honesty of a building can be re ected in many ways, for example through a transparent faÁade that lets the observ☒er gaze through it and see the interior spaces from outside, often the case with public buildings. However, a design can be dishonest too, for instance in the case of a marketplace where circulation paths are purposefully designed like a maze, so that shoppers are forced to take longer walks to get to the desired place, thus possibly buying more on the way to get there than initially planned. This varying atti☒tude towards sincerity is also present in the language that architec☒ture uses when **talking about** itself. Regardless of the architectural quality of the buildings presented, we try to look into the character of the visualisations only and how they are composed. What amount are they a true representation of reality? What added information is present in a picture that completes our knowledge of the build☒ing? What are the manipulators that can mislead and in uence us in forming an opinion on the building☒

We forever relied on our sight to gain information about our sur☒roundings, we discover, understand and develop new things by in☒specting them with our own eyes. We acquire and use the skill of perception with ease and that makes the visual language so acces☒sible to everyone. Architecture is one of the many industries like product design, furniture, jewellery, etc., that rely heavily on im☒age☒based graphics to create, improve and promote their products. Smaller, private commissions can be discussed over plan drawings, sometimes sections and elevations, but ultimately images are the most useful. It is even more the case with public buildings, which have more complex technical documentations that can be hard to read for the public. Drawings are replaced with visualisations in cas☒es where the interaction of the client or the opinion of the public is needed shaping the project.

In sharing ideas with a client, visualisations are pushing back the use of traditional two☒dimensional line drawings, reserving them mainly for disciplinary communication between engineers. Techni☒cal drawings though have a nite character, they code information strictly, leaving no room for presumptions. It is this raw quality that makes them also hard to read. To allow for a **straight talk**, visualisa☒tions must depict the same content as the technical documentation, even though they may not be shared to the public concurrently or with the same emphasis. As it is the case with drawings, renderings can be of different grade of completeness, minor details might not be present at the rst issue.

Still images, animations, augmented reality, virtual reality, real time renderings are all visualisations that are predictive in nature, in that sense that they present an approximation of a planned proj☒ect. The main aim is to foresee multiple aspects of a built situation, straighten any problems in the design phase already, before every☒thing gets executed and reverting is impossible or very costly to do.

The essential information an architectural visualisation should touch on is concerning three main aspects of the building: shape, materiality and illumination. Total height and horizontal measure☒ments of the building should be truly presented in relation to neigh☒bouring buildings, urban elements, landmarks. Where the material☒ity of the faÁade allows, the total number of oors should be shown. Structural elements should be present with correct dimensions, nishing elements should be visible with realistic dimensions and assembly joints. Materials should be set and consequently used throughout the picture to closely approximate the appearance of the intended real materials. Daylight or arti cial lighting should be ratio☒nally displayed on the faÁade of the building, or when illuminating an interior space. Characteristic spaces or angles should be chosen for the picture to express the program of a building. Putting these as☒pects together will result in a concise image, but also very analytical.

Built environment presented solely would make a render lifeless, so additional elements are put into the visualisation. These can fur☒ther describe the building in question or just **talk around** the issue potentially distracting or misleading the audience. Human gure, often neglected by architects in their photos of a building, gives a lot of information if present in a visualisation. We are so used to the measurements of a human body that we can easily appreciate the scale of a building, if both are shown together. Human gures can communicate the program of a building, playing children in a day☒care or suited persons in an office space. Groups of people give a sense of depth to the space and refer to the character of the pro☒gram: private or public. Ethnicity of the users can rout the building to a speci c location. Means of transportation, bike lanes or vegetation can express that the site is well connected, it is situated in a city with high standard of living. These extend our knowledge of the proposal.

Additionally, some elements less crucial to the understanding of the building, might be present in a visualisation to **talk you into** agreeing to a proposal by appealing to your state of mind. These motifs are useful to set the mood of a picture but can also hide the essence of a building. Morning sun rays ltering through the trees, rising mist over the ground paint the atmosphere of a morning in the forest, where the attached refugee cabin is situated. Also, the verti☒cality of the pine trunks resonates well with the vertical boarding of the faÁade. Random re ections in rain pools, fallen leaves scattered or blown by the wind, kids playing with balloons and kites, birds y☒ing, beautiful sky or an advantageous daylight that persist just for seconds☒ they all make the buildings more appealing, but they also overcrowd and create a fake image of harmony. Capturing these ele☒ments on a lm is scarce and unrepeatable, but arti cially reproduc☒ing them at will diminishes their value.

Is there a turning point where visualisation stops being a tech☒nique used to compose images of future buildings and becomes a purpose by itself? In such case the image is the aim, architecture is only the set behind the vision presented. The appearance of ar☒chitecture serves the visualisation and not vice☒versa. Do architects choose light grey concrete pillars, white rendered walls, beautiful oak or brass details ever more often in their projects based on true design ideas or because we see them in successful renderings pub☒lished in the media? Commonly available assets, textures, libraries, patterns, softwares used to produce images further reinforce this unifying tendency which makes digital visualisation a powerful glo☒balising force acting on contemporary architecture.

L☒v☒nytervek: Krausz Zsolt.

archop - 2019 II - a.indd 4 2019. 09. 28. 13:37:58

boooooook

Kov☒cs Bogi

Matthew Frederick k☒nyv☒ben apr☒☒br☒kkal ☒s t☒m☒r magyar☒☒ zatokkal ☒ja k☒r☒ az ☒p☒☒szeti gondolkod☒st, valamint praktikus tan☒csokat ad az ☒br☒zol☒shoz, ☒rtelmez☒shez ☒s meg gyel☒shez. Laikusok sz☒m☒ra is ☒rdekes lehet, hogy elm☒leti szinten a vil☒g minden r☒sz☒n mennyire hasonl☒an ☒lunk hozz☒ ☒s tanuljuk az ☒p☒☒szetet.

Az első pontban m☒g csak a rajzol☒sr☒ van sz☒, de m☒r itt is meg☒ jelenik a precizit☒s, a r☒szletek fontoss☒ga: hat☒rozott rajzi st☒lusra buzd☒, ahol minden vonal egy☒rtelműen metszi egym☒st. K☒sőbb sok szempontb☒ megvizsg☒ja az ☒r☒z☒kel☒s ☒s meg☒rt☒s kapcsolat☒t, hogyan lehet tervezni egy ☒p☒leten bel☒ a t☒r☒zetet, a hangulatot ☒s l☒trehozni egy bizonyos dramaturgi☒t.

A tizedik pontban a megt☒veszt☒sről ☒: az adott objektumhoz vezető ☒t nagyban befoly☒solja a t☒rrel kapcsolatos ☒m☒ny☒nket. P☒d☒ul ha egy szűk folyos☒n kereszt☒ ☒r☒nk be egy nagy terembe, akkor azt t☒gasabbnak ☒rezz☒k.

Alaposan besz☒mol az egyes korok alapelveiről. M☒g a hagyom☒☒nyos gondolkod☒s ink☒bb az ☒p☒☒s egyszerűs☒g☒ tartotta szem előtt, kort☒rs anyagokkal ☒s technol☒gi☒val m☒r a zika t☒rv☒nyei☒nek ellentmond☒megjelen☒st is tudunk adni egy☒gy ☒p☒letnek. Ki☒emel olyan apr☒s☒gokat is, mint a pap☒ tan☒csos felteker☒si ir☒nya, ti. ☒rdemes a tartalommal kifel☒☒sszetekerni a tervet, ☒gy amikor kirakjuk az asztalra, nem p☒nd☒r☒dik fel.

P☒r r☒szlet☒ben ugyan t☒nyleg ☒p☒☒sz hallgat☒knak sz☒ a k☒nyv, azonban ☒rdekes v☒giggondolni, hogyan jut el egy ☒p☒let a pap☒on h☒mp☒ygő ☒letektől a v☒gleges tervig. A k☒r☒☒tt☒nk l☒vő ☒p☒ett k☒rnyezet meg☒rt☒s☒ ☒s sokszor elfogad☒s☒ seg☒heti az a szeml☒☒letm☒d, amikor az ☒p☒☒szek fej☒vel pr☒b☒unk gondolkodni.

ISBN ☒3: 978☒ ☒6 2☒ 6266☒
Sz☒veg ☒s ☒br☒k: **Matthew Frederick**

1 x 1 = 101

Matthew Frederick:

101 Things I Learned in Architecture School

LLC Blog

Mayer Anita ☒s Kelemen Bal☒zs

Ll☒ 100+ ☒ves balaton☒elvid☒ki h☒zik☒nk szerelem volt első l☒t☒sra, de n☒mi r☒ncfelvarr☒s, vagy ink☒bb egy teljes plasztikai műt☒t azt☒rt r☒☒rt. Első ☒lom☒s k☒nt j☒netett a rajz. Ekkor először tal☒kozol az ☒j h☒zaddal szemtől☒szemben. V☒gre ott van, ☒s kezd t☒rgyiasulni, igaz m☒g csak k☒t dimenzi☒ban. M☒r most j☒☒rz☒s a kezedben tartani, belek☒pzelni magad a szob☒kba. Először ☒r☒ z☒kelsz m☒reteket, ar☒nyokat, eloszt☒sokat. Nem tudsz m☒shogy r☒n☒zni, mint hogy ☒tt a kanap☒helye, ☒s amott lesz a pinc☒ben tal☒t stel☒zsi☒M☒r a tervbe tal☒omra rajzolt vonal☒☒gy is otthonoss☒teszi a m☒rn☒ki munk☒t.

A letisztult rajz l☒t☒n m☒g nem gondolsz r☒, de idővel r☒j☒ssz, hogy az ☒rd☒g a r☒szletekben lakik. M☒rpedig a rajzunkon volt r☒szlet ren☒ desen! A vonalak m☒g csak rendben voln☒nak. De volt ott vonalka (szaggatott ☒s folyamatos), cs☒k (v☒kony ☒s vastag), cs☒tozás (jobbra ☒s balra dőlő), hogy a sz☒mocsk☒kr☒ ne is besz☒j☒nk! L☒alak☒ h☒zunk tetőgerinc☒nek kapcsol☒d☒si pontjait ember legyen a talp☒n, aki ☒l☒☒ ja a pap☒ alapj☒n. A tervrajz val☒j☒ban az ☒mod, az ☒p☒☒sz nyelv☒re leford☒va.

Szerencs☒re ☒ a gyeng☒bbek kedv☒☒rt ☒ van az☒rt l☒v☒nyterv is. Ez bizony a laikus ember rajza. H☒ a tervrajz ☒s a k☒sz h☒zad, az ☒mod ☒s a val☒s☒g k☒z☒tt. Az igazi aha☒☒m☒ny: megl☒ni a l☒v☒nytervet. Ahhh☒ uhhh, de kir☒y! Aki ☒rti, annak a tervrajz mindent elmond. Aki nem annyira ☒rti, esetleg ☒rteni nem, l☒tni viszont ann☒ ink☒bb szeretn☒ annak a l☒v☒nyterv a bar☒ja. Amikor k☒rdezgetnek az ismerős☒k: ☒☒s milyen lesz a h☒zatok☒biztosan nem a tervrajzokat kezdj☒k mutogat☒ ni, hanem egyből b☒szk☒n a l☒v☒nytervre kattintunk.

A l☒v☒nyterv m☒mor☒☒ hamar kij☒zan☒ a kivitelez☒s megkezd☒☒ se. A tervrajzok kezdenek megval☒sulni, ☒s a megval☒sul☒s ☒tal vala☒ hogy kezdenek torzulni, vagy ☒ ne legy☒nk olyan szigor☒ak ☒☒j ☒etre kelni. A v☒konyka vonalak, a millim☒terek a val☒s☒gban valahogy m☒s m☒reteket ☒tenek. K☒☒n☒sen igaz ez egy r☒gi, 80 centi vastag fal☒kő h☒z eset☒ben. Valahogy semmi nem ☒gy j☒n ki, ahogy a rajzon. Sehol egy egyenes, egy der☒ksz☒g, k☒t p☒rhuzamos. A tervezőasztal k☒vet☒ kezm☒nyek n☒k☒i biztons☒g☒☒ k☒nnyű volt ilyen sz☒p egyeneseket rajzolniÖ ☒ gondoljuk mi. Persze ☒ppen ez☒t vett☒nk paraszth☒zat. Aki ilyen v☒s☒rl☒sra adja a fej☒t, ahhoz a vid☒ki vonal billegő b☒ja sokkal k☒zelebb ☒l, mint a tervrajz egyeneseinek kisz☒m☒hat☒s☒ga.

A m☒sodik pillant☒st a kivitelezők, a mesteremberek vetik a rajzra. R☒gt☒n cs☒v☒jk a fej☒ket, m☒r előre mondj☒k, hogy sz☒p☒sz☒p ez a terv, de egy ilyen r☒gi h☒zn☒ nem ☒g☒hetnek semmit. Majd megl☒juk, hogy adja magát a kicsike, hogyan lehet ezt a val☒s☒gban megcsin☒ni. Azt☒n p☒r h☒t ut☒n vehemensebb k☒műves☒nk m☒r egyenesen az ☒p☒☒ t☒szekkel akarja f☒ggőbe vakoltatni girbe☒gurba konyhafalunkat.

Előfordulnak persze bakik, gyelmetlens☒gből eredő bosszant☒el☒ t☒r☒sek is. ☒a, hogy a macskal☒pcsőnek illeszkednie k☒ne a tető vonal☒hoz?☒J☒net a visszabont☒s... K☒szer is. Az idő előrehaladt☒val azt☒n egyre hajlamosabb elengedni ezeket az ember, csak haladjunk m☒r!

Ahogy a terv sz☒p lassan kezdi felvenni val☒s form☒j☒ ☒lehet, hogy csak a sz☒l☒ cementpor teszi ☒, az egyre gyűr☒tebb rajzunk eddig tűpontos vonalai k☒r☒ mintha elmos☒dott pufferz☒n☒k kezden☒nek megjelenni. Ha az ☒et a falak vonalait a pufferz☒n☒n bel☒ h☒zza ☒ra, akkor a terv terv marad ☒s nagyvonal☒an legyint☒nk.

Anita ☒s Bal☒zs pesti amatőr☒k. Kev☒s tapasztalattal ☒s p☒nz☒ zel, ☒m lelkesed☒ssel v☒gtak bele balaton☒elvid☒ki paraszth☒zuk gyors kipofoz☒s☒baÖ 3 ☒ve.

SKETCHY TALK with Máté Mészáros

by Fanni Gyárfás

What was the first thing you did today?

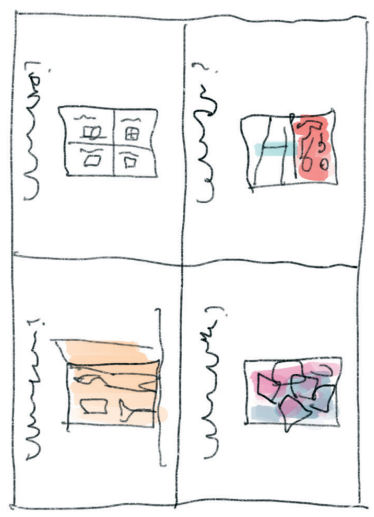

What do you do in your spare time?

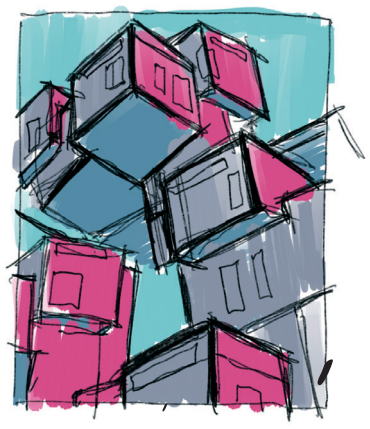

What is your favourite building?

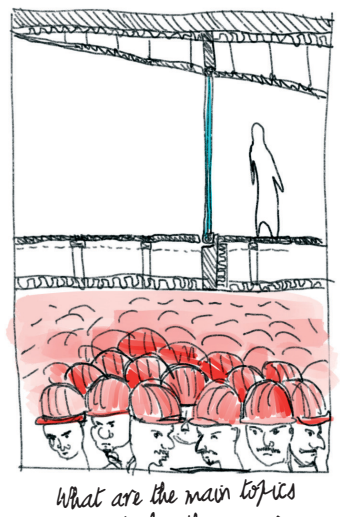

What are the main topics you deal with in your work?

M☒☒M☒sz☒ros Hungarian architect works at Kengo Kuma and Associates; Tokyo, Japan

archop - 2019 II - a.indd 5 2019. 09. 28. 13:38:05

lm

Tomaschek Kata

A kutya el van ásva

A Dogville az a lm, amit kifejezetten neh☒ v☒ gn☒ ni, ☒ ut☒☒ na nagyon sok☒g vel☒nk marad. Nem csak a h☒rom ☒r☒s hossza miatt sz☒ks☒ges hozz☒☒lagon fel☒i erőfesz☒☒s, hanem a d☒zlet hi☒ny☒nak csontig hatol☒vizu☒is hat☒sa miatt is. A lm helysz☒ nek☒nt szolg☒☒ kisv☒rost ☒s karaktereit r☒szben a n☒ző teremti meg saj☒t k☒pzelet☒ben a rendező ☒tal el☒lejtett r☒szletekből. Ez fesz☒ett gyelmet ☒ egy☒ttműk☒ ☒t ig☒ yel, ami a t☒rt☒ et nyers fordulataival egy☒tt a harmadik ☒ra v☒g☒re az utols☒csepp ☒etkedvet is kisz☒rja a felk☒ z☒etlen n☒ őből.

A helysz☒n egy Isten h☒a m☒g☒ti amerikai kisv☒ros, Dogville, ahov☒ Grace (Nicole Kidman) az őt ☒ld☒ző gengszterek elől me☒ nek☒l. Sokat elmond a v☒ros ☒et☒ről, hogy a legk☒zelebbi lakott ter☒et m☒ f☒dekre van, ☒ a lak☒ m☒r ink☒b nem is j☒rnak szavazni, mert nem akarnak emiatt elmenni a szomsz☒d v☒ros☒ ba. Ezt a semmiben lebeg☒st remek☒l ☒rz☒kelteti a sz☒nh☒zi d☒z☒ letre eml☒keztető l☒v☒nyvil☒g ☒s a feketes☒gbe vesző horizont. Ez az elszigetelts☒ kifejezetten ide☒is mened☒ helly☒teszi Dog☒ ville☒, de k☒sőbb kider☒l, hogy az ☒remnek egy m☒sik, sokkal s☒☒bb ol dala is van.

Az ☒p☒leteket falak helyett a fekete ☒sz☒padra☒rajzolt alap☒ rajzi kont☒rok jelen☒ik meg, az anyagszerűs☒get csup☒n a han☒ gok adj☒k. A l☒hatatlan ajt☒kon lehet kopogni, majd hangos csi☒ korg☒ssal ny☒nak ki. Egy☒gy apr☒ r☒szlet seg☒ ☒sszerakni az eg☒szet: itt egy harangtorony, ott egy pad ☒ viszont m☒s fontos szereplőket ☒a v☒gig hallhat☒kutya ☒s az egresbokor ☒csak a k☒r☒ vonaluk ☒s egy felirat jel☒i. Terv szerint.

A karakterek k☒r☒rajzol☒s☒ban lak☒saik elrendez☒ e ☒ a ☒ zikailag is megjelen☒ett b☒toraik seg☒enek. Az emberi kapcso☒ latok dinamik☒j☒ emellett a kim☒ t dial☒gusok ☒j☒k le, melyek viszont l☒nyegesen elt☒rhetnek att☒ f☒ggően, hogy ☒a n☒gy fal k☒z☒t☒ vagy nyilv☒nosan zajlanak. A priv☒ t☒ ☒ publikus t☒ kettőss☒ et főleg ezek hat☒rozz☒k meg egy l☒hat☒ falak n☒k☒i vil☒gban. ...rdekes m☒don ezek a falak helyzettől f☒ggően v☒nak ☒l☒hat☒v☒ vagy ☒l☒hatatlann☒ Hiszen a falak m☒g☒t t☒rt☒ ő sz☒rnyűs☒gekről mindenki tud, de direkt elford☒j☒k a fej☒ket, amikor megakad☒yozhatn☒k őket.

A t☒rt☒ et kilenc fejezeten ☒rel ☒t: lassan halad pozit☒v irányba, hogy azt☒n az ☒t☒dik fejezet v☒g☒n m☒yrep☒l☒sben forduljon ☒t negat☒rba, egyre megal☒z☒ob ☒s felfoghatatlanabb helyzetekbe sodorva a főszereplő Grace☒. A kilencedik fejezet pusztít☒☒ű☒ k☒ t hozza a feloldoz☒st, ☒ a v☒rva v☒rt igazs☒gt☒elt. A n☒ ő megk☒nnyebb☒het, szenved☒ einek v☒g e ☒ hacsak nem n☒i meg Lars von Trier tril☒gi☒☒nak tov☒bbi r☒szeit is, melyekben Grace t☒rt☒nete ☒j helysz☒nen ☒s ☒j szereplőkkel folytat☒dik.

Manifesztum ☒Lebbeus Woods, 1993

☒.p☒☒szet ☒s h☒bor☒nem ☒sszef☒rhetetlen.
Az ☒p☒☒szet h☒bor☒
A h☒bor☒☒p☒☒szet.
Harcolok az időmmel, a t☒rt☒nelemmel,
minden mozdulatlan ☒s r☒m☒letbe k☒v☒t hatalommal.
Egy vagyok a beilleszkedni k☒ptelenek k☒z☒,
akinek nincs otthona, csal☒lja,
se dogm☒ja, nincs hat☒rozott helyem, melyet magam☒nak
h☒hatn☒k, nincs ismert eredet ☒s v☒g,
nincs sz☒momra ☒zent ☒s ősií
Harcra fel h☒t az ikonok ☒s a v☒glegess☒g ellen,
a t☒rt☒nelem ellen, mely ☒nn☒n hamiss☒gomhoz l☒ncol,
sz☒nalmas f☒elmeimhez.
Csak azokat a pillanatokat ismerem,
azokat az időket, melyek pillanatok maradnak,
☒s form☒kat, melyek v☒gtelen erőss☒ggel tűnnek fel,
hogy azt☒n ☒elolvadjanak a levegőbení
...p☒☒sz vagyok, vil☒gok ☒p☒ője,
☒rz☒ki ember, ki im☒lja a testet, a dallamot,
a s☒☒lő ☒szak☒ban feltűnő sziluettet.
Nem tudhatom a nevedet. Te sem tudhatod az eny☒met.
Holnap egy☒tt kezdj☒k el
egy v☒ros ☒p☒☒s☒t☒

recept

Kiss☒G☒ Zsuzsanna

ORIGAMI CAKE

Dinara Kasko is a Pastry Chef from Ukraine. She claims that she started to bake like most housewives, with simple cakes and pies, but looking at her amazing work it seems like we have different de ☒ nitions of home☒made cookies. She studied architecture and worked as an architect☒designer and a 3D visualiser. This is what you get when you mix and match Patisserie and Architecture. Beautiful and visually engaging cakes that show us how geometry and geometry rule the world. She models her own moulds and prints them in 3D. She prefers simple plain shapes like cube, triangle and sphere, likes black colour, as well as red and white and sharp straight lines. All things you wouldnít expect from a cupcake. I believe she probably works like an architectural model☒maker in the kitchen: all forms meet correctly, all lines align, all surfaces are precise and sharp.

From her endlessly beautiful and eye☒catching works I chose the Origami Cake now, but believe me, I could pick any other, like the Geometrical Kinetic Tarts or the Algorithmic Modelling Cakes or the Cake ☒Chocolate Block☒I could write endlessly about the astonish☒ ing balance within proportion and scale.

Letís see what happens when Dinara meets origami: she spent time folding sheets of paper and learning methods and principles. Inspired by the beauty of lines and patterns of folds, particularly the Miura☒ori fold, an origami☒based scheme devised in 1970 by Japa☒ nese astrophysicist Koryo Miura to store solar panels for deploy☒ ment in space, she created a few models rst in paper, then using 3Ds max software she printed them on a 3D printer. Inside you nd a special receipt with rich textures and avours: apple/chocolate/ caramel cheesecake. There is a crunchy layer with nuts, then cara☒ mel cheese mousse, soft chocolate sponge cake, soft caramel with spices, apple compote with cinnamon and apple liqueur, plus some cheese mousse. The Origami Cake was specially made for SoGood Magazine, but for those who feel inspired, Dinaraís moulds are avail☒ able online so anyone can try them at home.

neufert

G□rdos Fanni

Ernst Neufert n□met □p□□sz 17 □ves kor□ban, 5 □vnyi kőmű□ ves munka ut□n a weimari p□ □□ zeti int□etben kezdte meg ta□ nulm□nyait, majd tan□ra aj□nl□s□ra lett a h□res bauhaus □p□□sz, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az p□ □□ zek □ibli□ □j□□ Architectsí data (magyarul ...p□□s□ □s tervez□stan) c□nű k□ yve t□b sz□z oldalon kereszt□l taglalja, mi mekkora helyen f□ el.

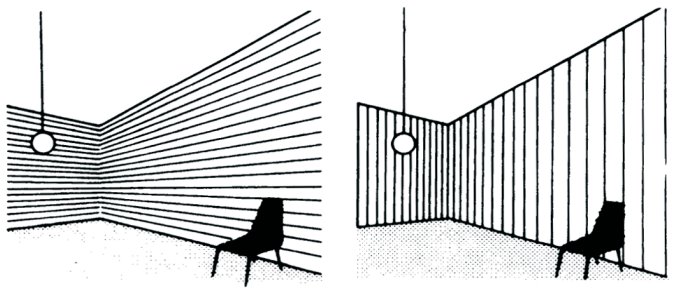

With different divisions, identical rooms can appear to differ in size and form

8. Dynamic effect

9. Static effect

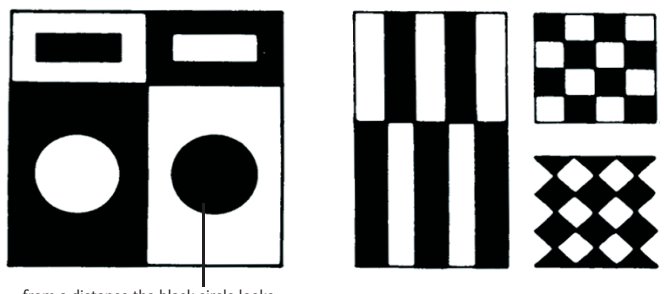

from a distance the black circle looks about 30% smaller than the white circle

1. Black areas and objects appear smaller that those of the same size whi□ch are white: the same applies to part of buildings

2. To make black and white areas look equal in size, the latter must be drawn smaller

things and the city

Kiss□ □ Zsuzsanna

If you change your mind, Iím the rst in line

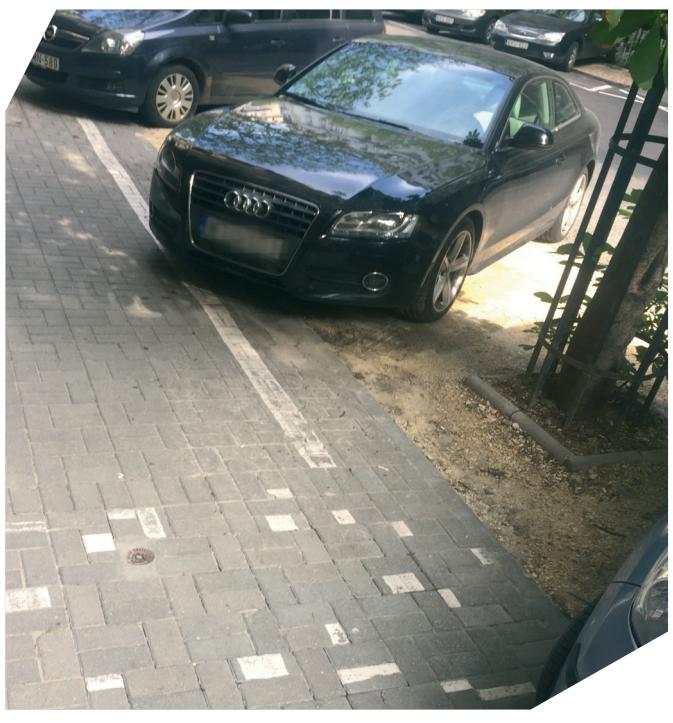

Some real fine craftsmanship or even greater artistry raised its head in front of Bertalan Lajos Street 15., 11th district, Bu□dapest. Optimistic, funny, out of the box attitude of this brave parking line. She works and she works, but when the weekend comes, she goes wild.

□*Nobody is going to put Baby in the corner!*□

If you see something fun that surrounds you, do not hesitate to send us to the following e□mail address: ***info.archpop@gmail.com.*** Thanks!

boots

Kiss□G□ Zsuzsanna

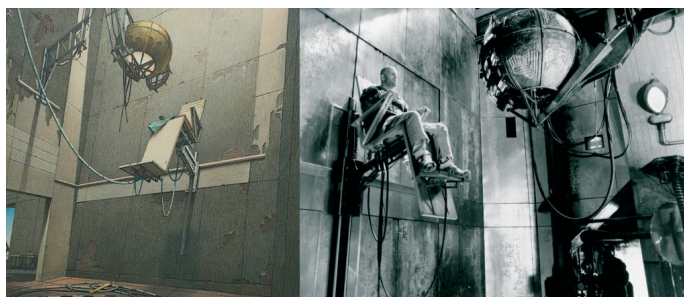

12 monkeys

Lebbeus Woods, inspirational visionary for this issue, sued the producers of the lm 12 Monkeys, claiming that Terry Gilliamís production team copied his work □Neomechanical Tower (Upper) Chamber□ for the scene of Coleís interrogation. It was entirely based on his work and was used without his consent. Reportedly Woods won a □six gure sum□ and allowed the lm to continue to be screened. The end credits state that his work □nspired□the Interrogation Room set.

műalkot□s□e?

Ki□l□□s ny□t 2019. j□lius 18□□n a FUGA Budapesti ...p□□ ze□ ti K□zpontban □Az □p□□szeti tervrajz is műalkot□s!□ c□nmel. A t□rlat c□ja felh□rni a gyelmet arra, hogy az □p□□szeti rajzok □n□l□ ak□r a műt□rgypiacon is helyet □rdemlő alkot□sok lehet□ nek. Megn□zhetj□k nagy mesterek (Mechner □n□l, Jan□ky Ist□ v□n, Makovecz Imre vagy Reimholz P□er) műveit, vagy kort□rs □p□□szek munk□t (p□d□ul B□n Ferenc vagy Csomay Zs□ a). Az elk□ zel□ t feltehetőleg jobban legitim□n□, ha egy p□ □□ zet□ től f□ggetlen, kort□rs műv□ zeti, ne adj isten p□ pen k□ zőműv□□ szeti ki□l□□t□ ben, ak□r műt□rgy□kontextusba helyezve tekint□ hetn□nk meg e rajzokat, arr□ nem is besz□ve, hogy akkor tal□n nem kiz□r□ag □p□□szek l□togatn□k.

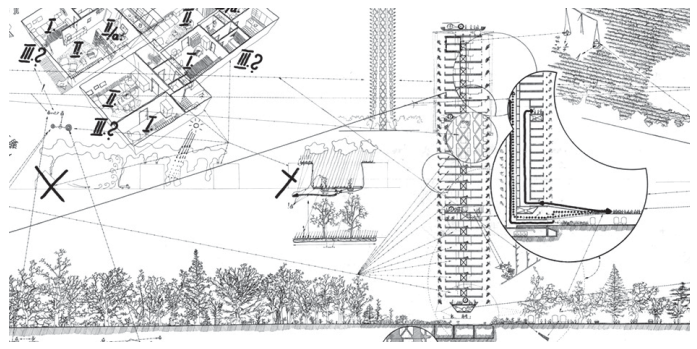

program

byatelier

Ingyenes □p□□szeti tan□csad□s a by atelier st□di□ban 2019. okt□ber 7□1. k□z□tt. Irod□nk utcaport□os □zlethelys□g□ben egy kerek h□ig ingyenesen ig□nybevehető a st□di□ sokr□ű tervezői szolg□tat□sa. J□het b□rki, akinek sz□ks□ge van n□mi tervez□sre, legyen az egy f□ dőszoba □jracsemp□z□se, egy gardr□bszekr□ny a h□□ba, egy h□zik□p□□se egy telekre, vagy ak□r egy erk□ly, terasz, net□n kert meg□j□□sa. Megold□sokat, javaslatokat adunk a felmer□lő probl□m□kra. Ha konkr□t k□□ d□sed van, akkor legjobb, ha felk□sz□lten □rkezel, hozol m□re□ teket p□d□ul a szob□dr□, amit □t szeretn□ alak□ani. Ha csak tervezgetsz valamit □p□ ni a j□vőben, akkor pedig seg□s □get kaphatsz anyagokkal, sz□ ekkel, □p□□si technol□gi□kkal, en□ ged□yez□si elj□r□ssal vagy ak□r a piszkos anyagiakkal kapcso□ latban is.

A hetet pedig lounch□partyval kezdj□k: 2019. okt□ber 8□□n kedden, 18.00 □rakor □j □ra indj uk az ArchPop magazin leg□ frissebb sz□m□t! Gyere, □s kapd k□zbe els□k□nt. Zene, harap□ nival□ koccint□s! ArchPop!

Időpont □ny□t napok: 2019. okt□ber 7□1., 10.00□18.00 □ra k□z□tt
Időpont □ounch party: 2019. okt□ber 8., 18.00 □ra
C□m: by atelier st□i□ , 1136 Budapest, Herzen utca 6.
Előzetesen bejelentkezni a munka@atelierarchitects.hu e□mail c□m en lehet, vagy telefo□ non a +36 30 506 5630 sz□mon.
De van lehetős□g b□rmikor betoppanni!

For one whole week in October, by atelier studio offers design advice to anyone, who has any plans to build, renew or transform any space. We work in different scales, from furniture design or residential houses to urban landscape design, so feel free to come with any questions, let it be a new bathroom design or to build a farmhouse in the country! If you have speci c questions, be prepared, get the measurements or photos with you from the space you want to redesign. We will help you to get ideas about the arrangement possibilities, about materials or colours, tech□ nologies and even can help you to calculate the costs.

We start the week with the launch□party of the ArchPop maga□ zine, come and get the very rst issue for yourself! Music, snacks, cheers, Archpop!

Date for design advice: 7□1 October, 2019, from 10 am to 6 pm every weekday
Date for launch□party: 8th October, 2019 at 6 pm.
Location: by atelier studio, 1136 Budapest, Herzen utca 6.
You can register to the program via email at munka@atelierarchitects.hu, or dial this number: +36 30 506 5630.
No problems at all, if you just come and visit!

archop - 2019 II - a.indd 7 2019. 09. 28. 13:38:14

pure hab

Tomaschek Kata

Defacement or Ornament?

There is a forever ongoing conversation about the true value of graffiti, and whether itís an act of crime or a piece of art. There are different social factors that eventually join the discussion, but why donít we examine all this from a buildingís perspective?

During certain periods in the history of architecture a building had to be decorated in order to be commonly accepted. Function was merely a secondary issue compared to looks. In other times it was quite the contrary: according to modernist architect Adolf Loos, ornamentation was a crime in useful objects such as build☒ings.

What will never change, however, is humanityís innate need for visual pleasure, which we naturally seek in our built environment.

So what if we look at graffiti as a beauti cation tool, a make up for an unfairly overlooked building? True artists respect the can☒vas they paint on, they incorporate its unique details and beauti☒ful aws into the nal product. The size, the material, the texture and the shape matters, as well as the location, an inseparable feature of a building. They all help transmit the message the art☒ist so desperately wants to tell.

Good graffiti ☒ like good make up ☒ doesnít want to hide or completely change the appearance of the subject. It simultane☒ously uses and uplifts the ☒canvas☒it is applied on. It can make a building famous, with tourists herding around it, or it can change the identity of a whole neighbourhood. And most importantly, it could not exist without the building behind it. Because graffiti on paper is just a picture.

inter/view

This heading is a salute to Building Design Magazine www.bdonline.co.uk

Éva Fortvingler

We are learning constantly

What got you started?
When i was a child, I was interested in biological process, and then i became an architect after all, like my parents. But later I still wanted to understand the deep context, so I started to learn art history at ELTE, but architecture needs a whole person, so I had to choose.

Which architect have you learnt the most from?
Every day I learn something from Tam☒s Bulcsu (with whom i work together for years).

Which living architect do you most admire?
G☒bor Bachman. Design, music, multimedia, lm and of course ar☒chitecture merge in his work.

What is your best project?
It is a secret, perhaps our clients read this too.

What project do you most regret losing?
Heart of Budapest Competition with ONL. We should have won!

What part of the design process do you most enjoy?
When we just think and talk about the project with my colleagues, and then we try to explain the story to the clients. I like to perceive their thoughts and reactions.

What is your Archillesí heel?
I canít stop working at night, but i have improved a lot since my kids go to school, we hate the mornings together.

What ☒great☒architecture leaves you cold?
Contemporary stadiums.

Which house would you most like to live in?
Always in the one, that is in the planning phase.

What is your favourite city?
Copenhagen or Amsterdam. I like northern cities.

You can work in any city at any point in history ☒where and when?
In Weimar at the beginning of the 20th century. I would work in the New Objectivityís fresh air.

Who is your favourite client?
Everybody, who gives us ☒carte blanche☒to realise our ideas. But naturally the close consultation ☒between the client and us ☒is important during the design process.

What would be your dream commission?
Anything is interesting in a natural environment, for example un☒derwater, lakeside or between trees.

What one piece of legislation would you introduce?
Let there be less legislation.

What is your favourite architectural book?
Emiel Lamers: Contemporary Architecture in Hungary, because we are very very proud of the cover.

What is your favourite novel?
Karl Ove Knausgard, Min Kamp series.

What are you listening to?
Bj☒rk

What have you sacri ced for your career?
Not enough sleep.

What does your family think of your work?
Our children think it is a stressful profession because of the clients.

Your child tells you they want to be an architect☒ what do you tell them?
OK

Complete the sentence: At heart I am...
a writer in fact, who can not tell all stories only with words.

Is it getting easier?
Of course. We are learning constantly.

☒va Fortvingler is a lead architect at Budapest☒based architect net☒work, munkacsoport.net.

Bj☒rk

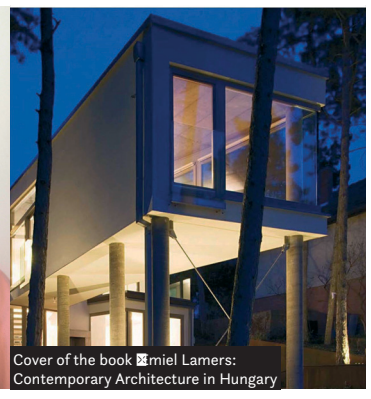

Cover of the book ☒miel Lamers: Contemporary Architecture in Hungary

puzzle

Krausz Zsolt

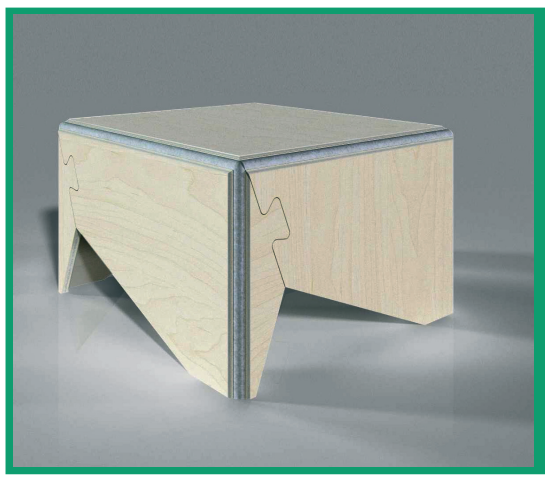

Talȁd meg az asztalkȁhoz tartozȁ zabȁsmintȁt!

Figyeld a vonaltȁpusokat ȁ a csomȁpontokat!

Find the matching pattern to the table!

Look out for the line types and nodes!

Jelmagyarázat:
völgyhajtás / lap fold
hegyhajtás / tip fold

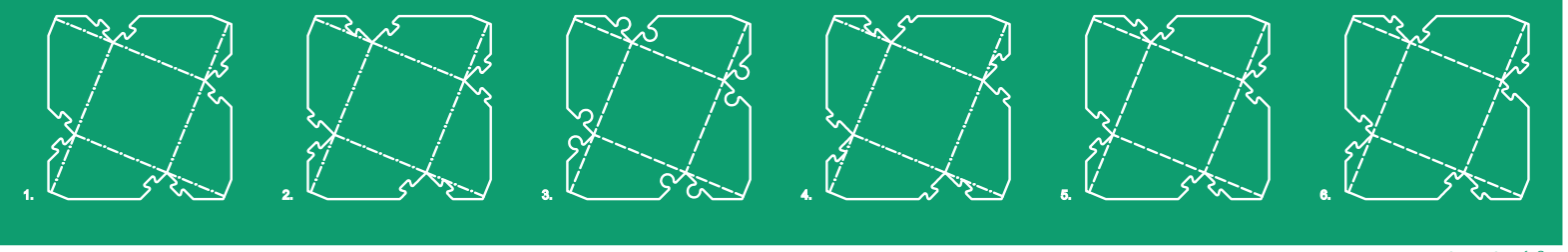

Megfejtȁs: 5. Clue: 5.

boots

Kov▪cs Bogi

CRANE

A lasting icon of Amsterdam▪ industrial shipbuilding heritage, this exclusive hotel is situated atop a monumental harbor crane beside the River IJ. Book a suite out of the three themes (Free Spirit, Secret, Mystique) in the Faralda Crane Hotel. Don▪ expect a mainstream hotel. Without a doubt, the view from the Spa Pool on the top deck is the most romantic of The Netherlands.
Upon request, arriving by car or by private jet is also possible.
What happens in the crane, stays in the crane▪

THE STREET IS YOURS!

After three successful editions in 2018, 2019 and 2020, this year we are once again organising the NDSM Graffiti Contest.

We are inviting whoever feels like this form of art is theirs to come and paint all over the Lasloods, ▪Cathedral of NDSM▪
This is going to be the launch of the largest street art museum in the world during 2021.

Come and participate!

ARTISTS PERFORMERS DESIGNERS MUSICIANS ALIKEÖ

Affordable studios are available for rent!
Treehouse NDSM is a playground for serious artists who are committed to the growth and exposure of their projects.
Have your own void in the existing steel structure and build your studio. Meeting up among residents or just hanging out is possible at the cantina and on the main terrace.

neufert

Kov▪cs Bogi

Ernst Neufert n▪met ▪pÜ▪sz 17 ▪es kor ban, 5 ▪nyi kőműves munka ut n a weimari ▪ Ü▪ zeti int▪zetben kezdte meg tanulm - nyait, majd tan ra aj nl s ra lett a hÜes bauhaus ▪ Ü▪ z, Walter Gropius asszisztense. Ő alkotta meg az ▪pÜ▪szek ▪bibli j t▪ Architectsí data (magyarul áp Ü▪ - ▪ tervez▪ tan) cÜnű kÉnyve tÉbb sz z oldalon kereszt▪ taglalja, mi mekkora helyen f▪ el.

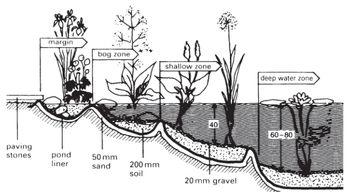

T parti n▪v▪nyki▪tet▪s l▪pcsőzetes elrendez▪sben
Pond planting in a stepped arrangement

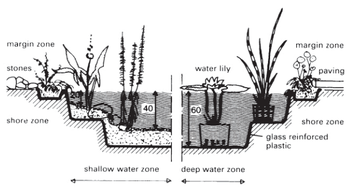

Vari▪ci k előregy▪rtott t eset▪n
A suitable prefabricated pond

puzzle

Kiss-Gál Zsuzsanna

AUTOTECHNIKA KERESZTREJTV..NY

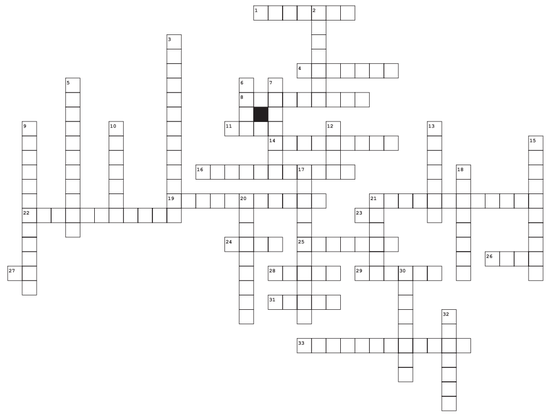

V▪ZSZINTES

1. Nagy belmagass g▪ipari ▪p▪et
4. R▪gi buszv llalat
8. TÉbb elemből llÖszerkezet egy darabja
11. FolyÖEurÖp ban
14. Falakat kÜ▪ről megt masztÖ szerkezeti elem
16. á p▪et tetej▪ megtartÖf▪m szerkezet
19. KÉzÉss▪gi t▪r
21. T rol sra alkalmas ▪pÜm▪ny
22. Ferde j rda a sz llÜm ny rakod s ra
23. Lombos nÉv▪ny
24. Bel▪
25. ▪ttest felszÜ▪nek anyaga
26. Ipari kÉrnyezetben gyakran haszn lt alapanyag
27. AutÖforgalomra alkalmas ter▪et
28. á pÜ▪anyag
29. á pÜm▪ny
31. MozgÖterm▪szetes vÜ▪fel▪et
33. Vonatok h trafel▪tÉrt▪nő mozg s t segÜ▪ő sÜ▪p r

F▪ GŐLEGES

2. Orsz gos, vagy region lis kereskedelmi ell t s
3. CsuklÖs buszok ▪exibilis alkatr▪sze
5. K▪szlet-nyilv ntartÖadatlap
6. KerÜ▪sen bej rati elem
7. Hivatalos okm nyok kÉnyvel▪se
9. R ckevei kist▪s▪gv rosa
10. Autotechnika r▪gi neve
12. KÜ▪
13. ▪ruk▪szlet pakol sa
15. Fűtőanyag-k▪szlet tere
17. Nagy m▪retű f▪m t rolÖed▪ny
18. J rművek front-oldali ▪vege
20. Kik▪szÜ▪
21. Rakt roz sra ▪sz llÜ sra alkalmas fa alapzat
30. F▪mből k▪sz▪t lapos term▪k
32. Alkatr▪szek t rol s ra ▪sz llÜ s ra alkalmas f▪m egys▪gi da

A megfejt▪s megírn d t▪elesen ▪s akkor beírom.

Issue no. 4.
art, architecture and the attack on popular culture
2021 / 01.
archpop

Dunaharaszti AUTOTECHNIKA telep

ARCHITECTURE MUST GO CLOSE!

INGYENES LAP | FREE PAPER

archop - 2021 - 01 kiloves.indd 1
2021. 12. 08. 11:48:15

ARCHPOP, 4. SZ M ISSUE NO.4. 2021/1

editorial

Kiss G Zsuzsanna

mi ez az Aut technika?

Ez m r a negyedik ArchPop s pen tartalmi koncepciÖ v l-tunk. K sz t eddig egy nindentbele els lapsz m, ezt kÉvette k tematikus sz m. Az egyikben az p t sz szem y vizsg lgattuk, a m sikban pedig a k p vil got, amivel az p t sz(szakma) pr b l kommunik lni. KÉzben eltelt k szakmai v harmad ba-szakadt amerikai Észt ndj jal s koviddal. á relt k, hogy milyen ir nyba fejlődjÉn a tartalom, s a sok h tral p s, kÜl ts g, p ratervez s-halom, a megszokott rendszerek beszakad sa a tartalmi koncepciÖ m g is ink bb a hely re billentette. Az s gnak imm r k det se, hogy konkr projektre fÖkusz lva, azon keresztÜl s azt r szletesen bemutatva l thatÖv ljak, hogy mennyi ir nybÖl kezik a tervez shez inspir ciÖ, h nyf le ter et tal lkozik egy munk n bel l, s mennyire dekes megint a vil g egy sabb szelet be a szoks sosn l m yebben belel tni. Mindezek mellett nem titkolt c unk, hogy az adott munk t az s g eszkÉzt r nak segÜl s vel ismertess k meg a felhaszn lÖkkal.

Elk sz t teh t az első olyan s g, amikor egy konkr p t szeti projektet, tervez si feladatot dolgoztunk fel: Dunaharasztin l ezik egy AutÖtechnika telep, ahol a fÖp eten AutÖker felirat tal lhatÖ. A feladat - szerint nk - egy lom: a R ckevei-Soroks ri Duna- g kÉzvetlen kÉzel ben egy r gi gy rtelep rehabilit ciÖja. Term szet, t j, ipar, tÉrh net, mÜv szet, ment s. R ad sul az nkorm nyzat mÜv szeti-kultur lis funkciÖkat, t rsadalmi t reket, j rahasznosÜt st k vzel ide. Ebben a lapsz mban a mÉgf ltes tÉrh neteket, az inspir ciÖnk forr s t, a majdani konkr funkciÖkat s az p tÜlet ipari t k keket mutatjuk be.

pure hab

Tomaschek Kata

NO WALLS, NO PROBLEM

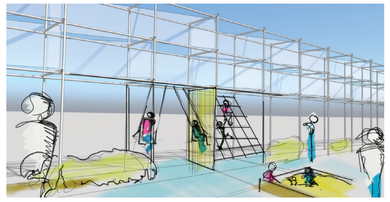

Virtual reality is not some out-of-this-world phenomenon anymore, it part of our everyday life - it also looks like it most of the time. But in the music videos of the 90 and early 2000 , it looked more like a 3D grid with invisible walls and oating doors. It not even that hard to re-create these futuristic spaces in real life with the scaffolding used at construction sites.

We can create shade where there aren t any trees, a lookout without mountains or hills. We can even build public spaces on different levels if we add stairs and oors - no walls needed.

In basic architecture, the spaces we use are de ned by the different planes that surround them - walls, oors, roofs. It not the case with scaffolding-architecture. The 3D grid de nes the borders, and our minds complete the spatial divisions. A 10-story high scaffolding structure might not be a real high-rise, but it just as theatrical in our minds. We add walls where there are none, we add building mass where there is none.

It the perfect way to create a spatial system without the heaviness of walls, without the high cost of building materials. We can create an optical division, a dramatic entrance to an open-air space, a backdrop for signs and visual guides. If we attach sun shade canopies to the structure, we can create shade in otherwise unprotected, open areas.

One great advantage is how easily these structures can be taken apart and built up again elsewhere. They can adapt to different types of use, different seasons or events. They can offer extra space on multiple levels if needed. All without creating a signi cant amount of construction waste, a major factor in pollution.

After all, who needs walls anyway?

things and the city

Kiss G Zsuzsanna

SPACER FLEET IN THE OSB SEA

A few years ago, this photograph was taken in Budapest, particularly in front of K k Boltja, that is to say precisely at Andr ssy Street 45. Watching this marvel, I couldn help but wonder what kind of architectural or structural purpose creates this magical, artificial sea with laminated chipboard sailboats? Any ideas?

If you see something fun or uncanny that surrounds you, do not hesitate to send us to the following e-mail address: info.archpop@gmail.com. Thanks!

impressum

ARCHPOP BY ATELIER
1136 Budapest, Herzen utca 6., +36 30 506 5630, info.archpop@gmail.com

Kiadja: Atelierarchitects Kft., 1138 Budapest, Danubius utca 14., V/6.

Kiad t sz erkeszt t felelős szem y: Kiss-G Zsuzsanna

Hirdet ssel, tartalommal kapcsolatos k rd seket, szerz seket v rjuk az al bbi el a il c r e:
info.archpop@gmail.com

archpop by atelier

K szült 1000 p ld nyban.

K szremük d k: Kiss-G Zsuzsanna, Kov cs Bogi, Tomaschek Kata, F rd s Zsanett, Lehel Endre, Petr Marg Mulab
K sz lt a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, a nyomda alap s nak 139. esztendej ben, 2021-ben. Magyar K nyvkiad s s K nyvterjesztők Egyes sülete tagja

Felelős vezető: Cs rdes Zolt n vezérigazgat
www.gyomaikner.hu

arch.pop

Lebontani vagy rahasznosÜtani r Érők k rd s, amikor p Ü tett kÉrnyezet nk alakÜl s rÖl van szÖ, hogy mit is kezdhet nk r gen nem haszn lt, elhagyott, funkciÖ vesztett p teinkkel, amik kÉz meglepően sok az ipari p t szet egy-egy remeke. Az 1970-es, 80-as vek elej n Lina Bo Bardi eg szen s s saj tos megkÉzelÜ ssel ny t hozz Brazÿlia ipari Érőks geihez, hogy az elhagyott gy rakat s csarnokokat s ettel tÜltse meg.

Az elm t időszakban nemcsak a nagyvil gban, de kis haz nkban is egyre t bbszÖr hallani arrÖl, hogy az eddig pusztul snak tadott t bbs en gy r s zemi p teket s etre kelnek: mÜhelyek, gal ri k, kultur lis kÉzpontok nyÜ nak benn k. Ilyen p ld ul a Godot Kort rs MÜv szeti KÉzpont, ahol a textilgy r lett kultur lis t r vagy az Eiffel MÜhelyh z, ami ma az Opera ÉszszmÜv szeti j tszÖtere, noha a csarnokp tet eredetileg a MÁV j rmÜjavÜtója volt. s a hasonlÖ hasznosÜt sokbÖl a jÉvőre n ve sincs hi ny, el g csak arra gondolnunk, hogy a KÉzleked si M zeum leendő p tet nek a DÜzelcsarnokot alakÜ k t, mÜg a Nyugati p lyaudvar mellett egy ma meglehetősen romos mozdonyhang rt hasznosÜtanak gra, hogy helyet adjon az Artista-k pzőnek.

Elgondolkodtat l tni, hogy az p t szek hogyan ny nak hozz ezekhez a funkciÖ vesztett ipari l es tm nyekhez, amikről az emberek t bbs ge m r lemondott s a gazzal, f kkal, rozsd val ellepett terek m r csak az urbex csapatoknak adnak felfedező terepet. Mindig jÖl tni, amikor a v geges eny szet s a rombol s helyett rahasznosÜt s tÉrh nik, legink bb azt t, mert hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy ipari p t szet nk ugyanolyan t k, mint egy belv rosi historikus p t. Izgalmas ezekben a hatalmas terekben m szk lni s l tni az anyagokat, a szerkezeteket, amik valÖs teszik az adott csarnokot vagy gy rat, enn m r csak az izgalmasabb, amikor funkciÖ t is megkapja s

film

Petr Marg

A magyos szmt gp

tt nincs senki. Mindig egyed Ö fel sel indul a sz momra nagyon kedves, 1989-es nagysikerű jap n anime sorozat 9. epizÖdja, A mag nyos sz mÜ gp (eredeti c me: Jamming with Edward). A ma m r kultikus sci- western sorozat nagyon hamar meghÖlÜ otta a vil got.

Az anime műfajt a atalabb gener ciÖknak nem kell bemutatni, de az idősebbek sokszor, mint gyerekeknek szÖlÖmese lmekre gondolnak az anim k hallat n. ValÖj ban ez a sorozat felnőtteknek k z t, rengeteg lmes, zen utal ssal, fÁvÉzi a sci- , western, noir, cyberpunk, vÜgj t lmjegyeket.

A Cowboy Bepop sorozat 2071-ben j tszÖdik, nagyj bÖl 50 vel azut n, hogy a FÖld szinte lakhatatlann v lt egy Öri - si katasztrÖfa kÉvetkezt ben. Az emberis g ben pesÜtette a Naprendszert. A bolygÖkÉzi, egyre nÖvekvő bűnÉz t m r az Intergalaktikus Rendőrs g k ptelen kezelni, Ügy enged yezik a regisztr lt fejvad szok mükÖd k . A fejvad szok magukat cowboyoknak hÜv k. Főhőseink is ilyen fejvad szok a Bebop űrhajÖn. A sorozat kÉzponti gur ja az egzisztenci lis v ls gban szenvedő Spike Spiegel, furcsa szik r ckÖ, meglehetősen hom lyos, zavaros m ttal.

A mag nyos sz mÜ gp c. r szben bus s jutalom rem ny ben egy titokzatos hacker keres re indul a Bebop hajÖleg ny s ge, aki egy műholdat tÉrt fel s Ügy l rrel Öri si misztikus jeleket, form kat rajzolt a szinte hetelen FÖld felsz n re, amelyek legink bb a perui Nazca vonalakra hasonlÜtanak. A kezdő k sorokban megjelenő D135-És műhold kÉzponti műveleti egys en sok hasonlÖs got fedezhet nk fel Stanley Kubrick 2001: rodisszeia HAL9000-es sz mÜ gp vel. A lm sor n megjelennek az Ésszeesk v -elm let szak tők, a titokzatos hackerről legend t gy rtÖemberek. A kaland sor n a t rsas g s gabban taggal bőv , a bolondos, sokak ltal R menős Edward-nak titul lt ifj hackerrel.

Nem hagyhatjuk szÖ n k a lmzen ket sem, kezdve a remek főc n dallal, mely Yoko Kanno szerzem ye, s mely sokat tett az rt, hogy a sorozat kil pjen a nemzetkÉzi porondra. Az eredeti epizÖd c nű, a Jamming with Edward az 1972-es The Rolling Stones azonos c nű albumj ra utal, megeml kezve Nicky Hopkins zongorist rÖl.

Minek rajzolt olyan fura l nyeket?....Egyszerű, mag nyos volt. Rajzolt n ny bar tot p rbesz ak r az elm t egy n ket is jellemezheti, de az t ne felejts k megtal lni et nkben az aprÖszÖrakoztatÖmozzanatokat sem.

A sorozatot leg gabban a Net ix tűzte műsorra, de szinkroniz lva a YouTube-on is megtal lhatÖ.

szájbarágó

Mulab

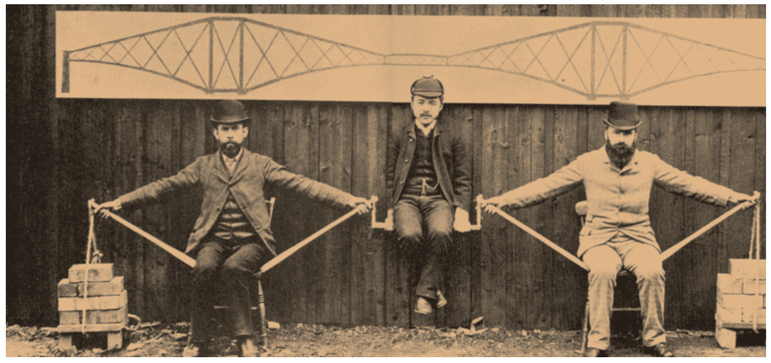

R CSOS ERŐJ T..K

A r csos tartÖk de nÜciÖszerint; olyan Ésszetett tartÖszerkezetek, melyeket alkotÖ r csrudak mindegyike csuklÖban v gződik. Alkalmaz sa a m nőki gyakorlatban szeskÉrű; gerenda, oszlop, hűszerkezet, szobor, Eiffel torony (ez utÖbbi k alkalmaz si ter et nem t gyakori). Hogy a meghat roz s thetőbb legyen, p dak t emlÜtem egy gyermekkori j tÖj t s omat, ami perfor lt ac lapokbÖl, rudakbÖl s csavarokbÖl llt. M r akkor meg gyeltem, hogy ha egy n gyzetet szerelek Ésszebelőle a sarokban egy-egy csavarral, az kÉnnyen Ésszenyeklik, hacsak nincsenek nagyon erősen megh zva a csavarok. Viszont ha a n gyzet tlÖ ba is szerelek egy rudat, akkor az alakzat stabil marad. Tulajdonk ppen ez a r csos tartÖk l nyege.

Az erősen megszorÜtott csavar, vagy a csomÖpontban alkalmazott tÖbb csavar eset s a m nőki terminolÖgi ban sarokmerev kapcsolatnak hÜv k, az egyetlen csavart, ami kÉr el tud fordulni a szerkezet, pedig csuklÖnak. A r csostartÖk tÖbbs ge acbÖl k z , de l ezik f bÖl ritk n vasbetonbÖl is. Elterjed s az ac gy rt s tÉmegtermel s v l sa a m nőki tudom nyok fejlőd se tette lehetővÉ Egy viszonylag korai szp p da a SkÖti - ban tal lhatÖForth Bridge vas i hÜd Edinburgh kÖzel en. 1890-ben p t, p r ve az UNESCO vil gÉrÖks gi list j ra is felker t. A k en a hÜd tervezői szeml tetik a szerkezet statikai modelljt, m rnőki műszÖval erőj t k t. K oldalt Sir John Fowler s Sir Benjamin Baker skÖt m rnÖk, kÉzp en pedig a jap n Kiachi Watanabe , aki a nyugati nyit s keret ben az első k fÜldi szakmai tapasztalatszerz sre k dÉt atal m nők volt.

dool

Kov cs Bogi

Autotechnika csarnok tervez si koncepci ja

Logisztikai előcsarnokb ....

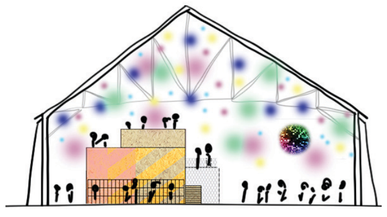

... k s s gi t r.

inter/view

Kiss-Gál Zsuzsanna

miatt volt sz ks ges, gy a megemelt ter eten kÉnnyebb volt tpakolni a teherautÖk platÜ ra. Azok a p rhuzamos betonfalak pedig sz ht rolÖk nt mükÉdtek. A sz n ltal ban vas on kezett, mert temper l s szintj n fütÉrtek voltak a rakt rak is, sz ntszells kaz nokkal, s a sz nsz llÜÖvagon ja egyszen a szt rolÖg biztosÜ tott volt. A betonfalak kÉz csak ki kellett Énteni a vagonbÖl a szenet, majd innen a kaz nokba hordani.

KGZs: A nagy csarnok s a ferd n telepÜett rakt rak kÉzÉrt m r nem voltak ptletek?

SA: Dehogynem, a csarnok mÉgÉrt volt egy fah z, illetve egy emeletes irodaptet is, ahol az emeleti irod kban a munkagyi, sz mviteli irod k, zlet gi igazgat s, kereskedelmi igazgatÖs g kapott helyet. A fÖldszinten volt a telex szoba, fütÉzők s tal n az iktatÖ, a fah zban pedig irod k, az eblld s egy melegÜÖ konyha. A nagyobb ptletben volt mg a klubhelysg is, KISZ klub mükÉdÉrt a telephelyen.

KGZs: Egyrszt, mindenkppen szeretnm megkrdezni, hogy pontosan mit jelent egy ekkora telephelyen az iktatÖ? Illetve kicsit messzne, visszatrve a klubhelysgre, a kÉzÉssgi letről, meg gy ltal ban a hkÉznapi mükÉdsről?

SA: Az iktatÖban mindent pontosan dokument ltak, pld ul itt vezettk, hogy ki, mikor, h ny pld nyban fnym solt. A sz molÖval ell tott fnym solÖkat, tÜgpeket, stencilgpet minden 7 oktÖber 22-n le kellett z rni. Az autÖker pnzgyi kÉzpontja egyik nt Budapesten volt a Paulay Ede utc ban, a Nagymező utca sark n l, a Divarcsarnok h tsÖbej rat n l, az 50-es sz m alatt, egy volt nyilv nosh z ptletben.

KGZs: A Paulay Ede utc ban? Az előző irod nk 2014-2019 kÉzÉtt a Paulay Ede utca 46. sz m alatt volt, a Nagymező utca toldal nÖ Visszatrve az autÖechnik hoz, nagyon rdekelne az let a telepen a hkÉznapokban?

SA: A Duna parton, mivel az hivatalosan nem tartozott a telephez, j rtak az emberek gyalog is, meg biciklivel, volt let, s a horgszok m r akkor is szerettk a partszakaszt, persze nem hkÉznap munkaidőben, mert a rendrsg akkoriban kÉzvesznyes munkakrst elő llÜhatta volna őket. A terlet di ri rszn volt egy kapu a Duna felő a telephely di i szakasza egyik nt a Mahart-telephez tartozott, szabadidő-parkknt haszn lt k, focip ly val. Mi, autÖkeresek, elktk a kulcsot a MahartosoktÖl, ha ritk n haszn lni szerettk volna.

KGZs.: Amikor a felmseket kszlttk, s bej rtuk a terletet egyszen a di i telekhat rig, akkor lehetett rzkelni egy elg konkrt hat rvonalat, ahonnan az aljnÉvnyzet alatt m r nem tal ltunk aszfaltozott, vagy betonozott felleteket. Ezek szerint ez m r a Mahart szabadidőparkj nak terlete lehetett. Emlkszik mg mi tÖrtnt a telephellyel a rendszerv lt st kÉvetően? Van esetleg fnykpe az akkori időkről, az pletekről?

SA: Az autÖechnika a rendszerv lt st kÉvetően rÉvidesen megszűnt. A 90-es vekben az ÖPV Rt. privatiz lta, majd kszleteit kirustüva befejezte a szemygpj rmű-alkatrsz kereskedst, majd a Dunaharaszti nkorm nyzat lett az ingatlan. 2002-re a fah z m r nem llt egyszen biztosan, a h tsÖrakt rakat pedig kiadt k v llalkozknak, pld ul lapszab szat is szemelt itt. Ezt kÉvetően a DV KÉhez kerlt a terlet. A rakt rakat a 2000-es vek folyam n teljesen elbontott k. Sajnos fotÖm nincsen a rgi időkről.

A beszlgets 2020. november 18- n zajlott, telefonon.

SKETCHY TALK
skicces besz d

PETRÓ MARGÓ építésszel, aki éppen a by atelier stúdióval a Dunaharaszti Sportparkot tervezi.

What was the first thing you did today?

Mit csin tl ma először?

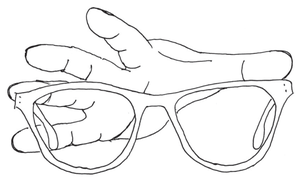

What do you do in your spare time?

Mivel t lt d a szabadidődet?

What are the main topics you deal with in your work?

Milyen t mkkal foglalkozol munk d sorn?

What is your favourite building?

Melyik a kedvenc pleted?

recept

Petr Marg

TART DE BRUT B..TON

Vgy egy kerek tortaform, legyen vagy 22 cm-es, j kend be olajjal az oldalt (helyettesve a formalevaszt) s az aljt. Tedd fre, amg a massza el nem kszl. A massza elkszthez szksged lesz kesztyűre, egy magas falú ednyre (betonkeverő-fke tjus - keverődobbal, melynek meghajtsa ideis esetben kpfogaskerk, keverődob tfogata 190 l), keverő spatulra, 1 kg elkszlett n. Hobbibeton keverkre, amely optimlis szemcsemretű, nem nagyobb 8 mm-nl. A (beton)keverket pl. művszellben megtalljod. Szksg lesz mg 1,1 dl szobahőmrskletű vre, legyen tiszta, ahogy a rgiek mondtk, amit a l is megiszik. Ha mindent előkszlettl, akkor a magas falú ednybe ntsd bele a keverket, vatosan kevergetve add hozza vizet. Ha bubormentesre kikeverted a masszt, az olajozott tortaformba vatosan, regezve, 8-40 mm vastagsgban ntsd bele. Az egyes rtegek kszt kicsit meg is rzhatod a formt, hogy j elterjedjen a keverk, maximum 15-20 perced van bedolgozsra, 1-2 ra alatt elkezd szilrdulni. Pihentesd szobahőmrskleten legalbb 24 rt, majd vatosan vedd ki a tortaformbl. Vgj mg 1-2 napot, hogy a nedvessg tvozzon belőle, azt kvetően csiszolhatod, majd kedved szerint dszteheted is.

Fdős Zsanett

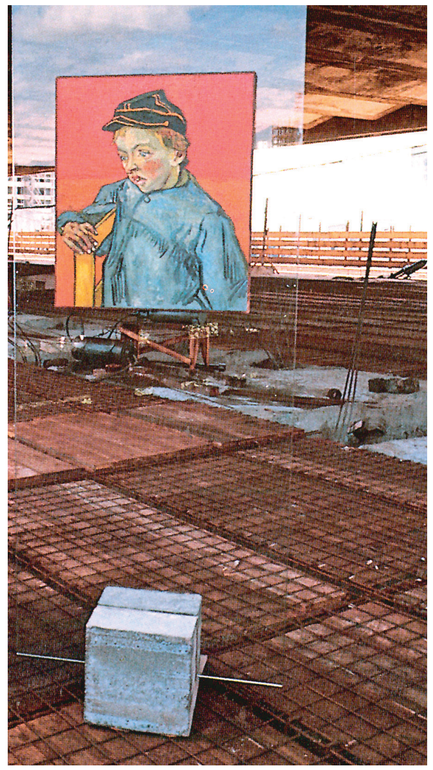

LJ ..LETET ADNI EGY FUNKCI T VESZTETT GY RNAK

LINA BO BARDI rekonstrukcis munki

l tjuk, hogyan egyt a rgi s az j.

Kdds persze, hogyan demes ezekhez az ptetekhez hozznyni: teljes helyre llÜ s vagy csak rszleges legyen? Ha rszleges, melyek azok az elemek, amikre a jÉvőben m r nincs szksg, de az ptet egykori esszenci ja elbont suk ut n is megmarad? Egy ltal n, hogyan lehet egy tbb sz z ves gy rba a modern pütszetet beletenni? Megannyi felvets, amire mindig frapp ns megold sok sztetnek. Mindez Lina Bo Bardit is rendkÜvl izgatta, aki BrazÜlia egyik legegzotikusabb pütsze, rtjk mindezt gy, hogy ptetei egy ősi s myről jÉvő, de mgis modern nyelven beszlnek hozz nk.

Mielőtt belemlyednk Bo Bardi pütszeti vil g ba, demes megjegyezni, hogy BrazÜlia első sz mks legvag nyabb női pütsze a h zakon kÜvl pld ul szereket, borokat vagy dÜszleteket is tervezett, r ad sul az első brazil divatbemutatÖ rendezse is hozz kÉtődik. Sőt, k ptet megtervezse kÉzÉrt rengeteget Üt: az pütsz s az pütszet szerepről a t rsadalomban s a kultr ban, a lakhat s krdseiről, dr gakÉvekről, kirakatokrÖl, vagy pp a Holdrasz ll sÖl. Ez a soksznű dekldds, az elkÉtelezettsg s a szenved ly nemcsak az letet, hanem pütszetet is meghat rozta. Nev nez mert sz s emblematikus ptetek kÉződnek, melyekben a folklÖr, a kultra s a modern pütszet keveredik.

Lina Bo Bardi pütszete a npi kultr ban gyÖkerező form k, a mindennapi letet t mogatÖterek s a modern jÖl tvÉzete. á ptetei tal n pont ezrt ennyire kÉnlegesek, hiszen bennk az olasz modernizmus s a brazil form k keverednek. Sok esetben l ttatja az anyagokat s a szerkezeteket is ezek persze mindig innovatvak , gy sokkal ink bb tapinthatÖv , rezhetőv lik maga a h z. BrazÜlia első sz mnői pütsze sz mtalan kultur lis ptetet s kÉzint mnyt hagyott r nk, melyek kÉz jÖp ripari ptet hasznosü sa volt.

Az egyik legdekesebb munk ja ks kÜvl a SESC Pompia Sao Paolo-ban, ahol egy rgi fnhordÖgy rat alakÜtott t kultr lis kÉzpont , vagy az ő szavaival vve: nmnycentrumm . Az aprÖ nyÜ sokkal ell tott betontÉmbÉket kÜvről nzve elsőre sokkal ink bb egy posztkommunista erődtmny jut eszkbe vagy egy disztopikus lmhelyszn, mintsem egy kultkÉpont, s ezt a kpzetet erősÜtik a tÉmegek kÉzÉrti, lebegő, z rt hidak, meg a tsk re vagy gyra hajazÖvtkÉpők is. Az eredeti gy rtonyhoz Bo Bardi k j tÉmeget emelt, a rgi ptetről a vakolatot leverte, hogy csak a lnyege, vagyis a nyers szerkezete maradjon meg. Az 1982-ben elkszlt ptetben van szüh z, lterem, kÉnyvt r, teniszply s medence t nyleg minden adott az vezetekhez.

Malomptet talakü sra itthon is tal lunk pld t, de izgalmas az is, ahogy Bo Bardi Salvador egykori, 17. sz zadban pt cukormalm t gondolta ra mseumknt. Az ptet egyszerre rekt l a rgiÖforma- s termszeti kincseire s mag ra a kultra. A Solar do Unhao rekonstrukciÖj n l az pütsz cs ja volt, hogy a gyarmatosü s korabeli ptet lnyeg, az egykori anyagok s terek tÉbbsgt megtartsa, mikÉzben az j funkciÖhoz igazüja.

Igen, voltak j rulkos vesztesgek: kiszedett falak, tfestett homlokzat s ablakkeretek s persze bejÉrtek a modern elemek pl.: egy hatalmas fa csigalpcső, de az ptet esszenci ja mgy is megmaradt. s valljuk be, az emberek sokkal jobban j rtak, mintha egy fals nosztalgi n alapulÖrgmtat llÜtott volna helyre vagy egy autÖ miatt lerombolt k volna a malmot.

No s hogyan legyen legtett irodah zbÖl szüh ztt? Ha Lina Bo Bardi gondolkod s t kÉvetjk, semmikppen sem gy, hogy eredeti llapot ban llÜjuk helyre az adott ptetet, hanem annak csak a v z t tartsuk meg. Innentől kezdve pedig a kÜletezs a főszerep, hiszen az pütszet j tkos mivolt t gy lehet igaz n előcsalogatni s kÉzben kitmi a steril terek s a rekonstrukcik saj tosan merev norm j bÖl. A Teatro Officina tervezsn ez bev lt: ez egy kÜsleti szüh z otthona, ami maga is egyfajta kÜslet. A nő hatalmas festő llv nyokon vve, vagy ak r a szüpadmellett elhelyezkedve nheti a performanszokat, amiknek a kÉzelsge miatt ak r ő is aktü rszese lehet.

Lina Bo Bardi pütszet thatotta a brazil kultra s a modernizmus elegye. á ptetei gyakran tűnhetnek mersznek, emblematikusnak s nyersnek, mgis a szellűss szimbÖlumai, ahol a terek, a falak s a form k az embereket szolgl j k, az ő jÖlt rst jÉtek lre n s ezt azokban a munk iban is előtbe helyezte, ahol m r megl vő pteteknek adott funkciÖt. A mlt emlkeit nem eltÉrÉve, hanem saj t pütszetnek humanista s modern tkeit hozz adva rehabilit lta ezeket, tervezs kÉzben vgig tiszteletben tartva az egykori szerkezeteket s trstrukt rt. A nomoksejtelmesge felfedezsre invit lja a l togatÖt. Lina Bo Bardi kort rs pütszete pedig engedi rvnyesni a h zak eredeti karaktert. gy a helyi kÉzÉrtsg sz m ra jÖl ismert s fontos ptetek nem elvesznek a kollektv emlkezetből, csup n rtegekkel gazdagodnak.

Lehel Endre

ART A PíART ?ON

A MŰV..SZTELEP UT?.LETE

Az alkotŐműhelyek a k pzőműv szetnek s ezen bel a festészetnek valamilyen szinten mindig is mozgatŐrugŐi voltak, m ra a műv sztelepek koncepciŐja jelentősen megv ltozott. A szakmais gon t legal bb akkora jelentős get kapott a műv szet s a műv sz t rsadalomban elfoglalt szerep nek t telmezse. Az alkotŐk viszonya az alkot sokkal, az alkotŐk viszonya egym ssal, kŐzŐs gondolkod s egy fel leten, akciŐk, performance-ok s m s hasonlŐk rdekek ker tek kŐzpontba. M sik rdekes v ltoz s, hogy a műv sztelepi munka, fest s vagy gra ka egy tematika ment n t rt nik. Ez egy bizonyos fokig leszűkűi a műv szi szabads got, egy m sik oldalrŐl viszont lehetős get biztosű arra, hogy m s-m s n zőpontbŐl megvil gűva szŐszerint komplexebb k pet adjon egy t m rŐl.

Ez a gondolatis g, ez a koncepciŐvezérelt a PíART műv sztelep sz etkezekor 2013-ban, amikor kezdem nyeztem, hogy legyen v rosunkban, Dunaharasztiban is egy ilyen műv szeti tev kenys g. Ehhez nagy inspir ciŐ adott, hogy megh v st kaptam a CsűszeredaiFree-Camp műv szt borba. Az ott szerzett tapasztalatok, m nyek s bar ts gok a mai napig tartanak. Rendszeresen ll nk ki egy t s kŐzŐs projekteken is dolgozunk.

A Dunaharasztin 20 ve alakult műv szeti egyes let szintekiz rŐlag helyi alkotŐkbŐl ll. Az ebben a kŐzŐss gben v gzett alkotŐmunka valamilyen szinten kezdem nye volt a k bb lrehívott műv sztelepeknek, mint p d ul a WeŐres S ndor: Vari ciŐk c nű versre k sz t performance, amit Volker Schwarzzal csin ltunk. A fest s alatt ő zene szŐlt, v ltott előad Őkkal, improviz ciŐkkal s emellett valaki a n z k soraibŐl fŐlŐr nkint felolvasta a verset. A fest s egy 400x160 cm-es fel leten t rt nt, ami 40x40 cm-es v sznakbŐl ll t ssze. Ezek Énmagukban is rtelmes kompozűciŐk voltak, amit a n z k a v g n hazavihettek.

M sik műv szeti akciŐnk a 365 napos 100 m teren c nű projekt. H lŐGyula baptista lelk sznek megjelent Napi adagok c nű kŐnyve, melyben minden napra űt egy kis adom t, k zenetet. Ezeket a fűig verses, biblikus sorokat festett k meg n gyen (Artner Ilona, MikŐ F. L szlŐ, Volker Schwarz s jŐmagam). Ezek a 20x20 cm-es falapocsk kra k sz t k pek heti bont sban (7 kis k p) voltak Ésszerakva egy nagyobb falapra, ahol az ű sok is szerepeltek a k pek alatt. gy alakult ki a 100 m ter hossz ki ll si anyag, mellyel szerepelt nk Balatonszemesen, KiskŐrÉsÉn, BudaÉrsÉn, Pest helyen s természetesen Dunaharasztiban is. Ezt a helyi kÉzÉss ben kialakult kÉzÉs gondolkod st, kÉzÉs munk t szerett k volna kiszűesű eni m s műv szekkel is s ennek rem nyben v gtam bele a nemzetkŐzi műv sztelep szervez s be.

PíART

2013-ban m g tematikusan retlen koncepciŐval indultunk: egy vezérmotűvum volt, a mret. Mindenki egy n gyzetm ternyi v sznat kapott, illetve előől h rmat, ami nagyon egyszerű tette a műv sztelep v g n megrendezett z rŐki ll s arculat t. A szervez s nk a sokszűnűs g volt a legfontosabb szempont, hogy minŐ t bb helyről kezzenek a műv szek, minŐ t bb impulzus éje a t rsas got, ezzel is inspir lva az alkot sra. KiléptsébstűdiusŐ, s műfaji megkÉtűts g n k h vűtunk festőket, akik a saj t koncepciŐjuk szerint az adott m retben szabadon dolgoztak. Ez ltal egy nagyon vegyes, szŐnyag jŐtt l re a gur listŐ az absztrakt s lűai expresszionizmusig.

A m sodik alkalommal a helyi műv szeti egyes let tagjai vettek r szt a telepen, ugyanis az Ővoda elkészűtével v llaltuk, hogy a belső tereket kort rs festm nyekkel tesszűk szővé. Az int zm ny pedagŐgiai terve a n gy őselemre, a vűzre, a levegőre, a tűzre s a fűldre pŐt t szerint megismertet s vel foglalkozott. Ez kiv lŐt n ul szolg lt a műv sztelep alkotŐi sz m ra is, az elk szűt műveket pedig a Sziv rv ny voda falait d sűtűk.

A harmadik alkalommal, 2015-ben, a m rettel, az ar nyokkal valŐj tŐk ker t az alkot s fŐkusz ba. A h rom m teres molinŐ k pektől a 15x15 centim teres kis t blakpekig k sz tek festm nyek, gra k k. Ennek a telepnek a ki ll sa rendhagyŐ mŐdon a műteremben, illetve a műterem udvar n volt l thatŐ. A telep z rŐki ll s nak minden ben a Laffert Kária adott otthont, mely int zm ny mellett a Kisduna á terem s term szetesen az nkorm nyzat a legfőbb t mogatŐnk.

2016-ban a triptichon volt a t ma: ez minden alkotŐsz m ra kihűv st jelentett, hiszen h rmas oszt s k pen kellett elhelyezni a form kat, gesztusokat. Csavart jelentett az alkot s folyamat ban tov bb az is, hogy volt egy negyedik t bla, ami k m sik műv sz alkot s val alkotott egy triptichont. Ez egy rendkűv s izgalmas j t knak bizonyult, időnként meglepően szép s harmonikus kompozűciŐkkal.

Ett Ődik alkalommal, 2017-ben, vend gj t kra ment a műv sztelep egy alfűldi falu, Tomajmonostora meghűv s ra. A v gtelen puszta var zsa, a horizont hihetetlen m lys ge s egyltal n a hely atmoszf ra nagy hat ssal volt az akkori t rsas gra. Kiv lŐalkot sok szűlettek, főleg Volker Schwarz egyszerű extr m, a tŐvizben ki ll tott k pei hatott k meg az odal togatŐ helyi lakosokat. De rendkűv s rdekes l tv nyos volt a 2x1 m teres vaslapokbŐl kiv gott magyar szőkemarha motűvum is (a vidék ikonikus llata), melynek pozitűv s negatűv gur ja elforgatva lehetős get adott a t ri megjelen sre is.

2018-ban a hatodik alkalom t m ja a Palackposta volt: osztr k s szerb műv szek voltak a vend geink s az adta az Űletet, hogy a Duna Ésszékére benn nket. A szok sos t blakpek mellett minden műv sz k sz tett egy-egy kisebb k pet, gra k t, amit egy 5 literes műanyag palackba z rva ll ottunk ki a műv sztelep z rŐki ll s n, majd eljuttattunk ővidkre, ahol m r a palackot kibontva, az alkot sok egy ki ll Őterem falaira ker tek.

A 2019-es műv sztelep egy szabadabb, nem annyira tematikus, mint ink bb asszociatűv t m t rejtett: párt-ra vetve. Ott, ahol a part a vűzhez r, vagy a vűz a parthoz, ahol elkezdődik, vagy v get r valami. Tal n egy kicsit megk rezt k, előre rezt k azt az időszakot, ami m ra bekÉvetkezett a k pző- s előadŐműv szetben.

A műv sztelepen k sz t alkot sokbŐl nagyon sok festm ny, gra ka megtal lhatŐDunaharaszti kÉpbÉző int zm nyeiben.

A Duna-parti műterem nemcsak a műv sztelepnek ad otthont, hanem nyit a v ros fel is, hiszen a ny ri gyermekt bor lakŐnak rendszeresen tartunk foglalkoz sokat s imm r n gy ve adunk otthont a Mozaik alapűtv ny t bor nak, ahol autista gyerekekkel dolgozunk egyt t. Itt a rajzol s s fest s mellett dr mapedagŐgiai eszkÉzÉkkel is prŐb lunk fejleszteni. Ebben a munkaban term szetesen szakavatott gyŐgypedagŐgusok is segűtenek.

Kiss Zsuzsanna

TELEP T?RI

besz get s a Dunaharaszti Aut technika/Aut ker telep t rt netről Schuszter Antallal

Szem lyesen nem tal koztunk az a sem, m komoly munk t a t b, mint egy s telefonbesz lget s nk minden r szlete. M shonnan megtudhatatlan inform ci c, funkci k, valamint az Aut technika / Aut ker telephely belső műk dtl se s t rt nete. Egy az a m letűnt kor eml kei. Ezeket jegyzeteltem ser nyen.

Kiss Zsuzsanna: Mit lehet tudni az AutŐtechnika telephelyről s m hogyan ker t kapcsolatba a teleppel?

Schuszter Antal: A hat zlet ggal szemelő AutŐker v llalat kb. 1949-től lézhetett (1949-ben megkezdődűt a mag nkereskedelem felsz mol sa s megjelent az 1949. i 20. tűrv nycikkely az egyes ipari s kÉzleked si v llalatok llami tulajdonba v tel ről, az AutŐker ekkor alakult - a szerk.), s a Dunaharasztiban tal lhatŐtelephely belűlről szinte adott - a szerk.). A rakt rak mÉgűt, a d i telekhat rhoz kÉzel volt egy TMK p let, ahol a telepen rakod st végző 20-30 targonca javű s hoz, karbantart s hoz szőksges műhelyek kaptak helyet, kÉzvetlen mellette egy beton talapzaton llt az olajt rolŐtart ly, mert a targonc khoz ipari mennyis gben kellett a g zolaj, ezt itt t roltuk.

A jelenlegi szaki bej rati kapu volt akkoriban is a fő megkÉzelűtési pont, a kaputŐ balra tal lhatŐ p let pedig az n. kisker rt szleg volt. A nagy csarnok volt az expedűciŐ, vagy m sn ven itt zajlott az expedi l s, rukik szűt - a lerendelt alkatr szeket, sz llűm nyokat ide k szűtett k ki n. minikonokban (f m l d kba). A minikonokbŐl 4 darabot tudtunk egym sra halmozni. A speci lis alkatr szeket, mint p d ul a csuklŐs buszok buszharmonika alkatr szeit llv nyon rakt roztuk, a lemez rukat s a szűvelőket pedig fa l d kban sz llűottuk. A rakod shoz targonc kat haszn ltunk. Egy platŐs teherautŐra 6 minikon f t fel, az ut nfutŐra pedig 4 minikon, űgy p d ul a BKV negyed res rendel se hat-nyolc sz llűm nybŐl llt.

KGZs: Mi is pontosan az a minikon?

SA: A minikon (mini kont ner) egy raklap alapter tű, 1 m ter magas vasl da, ebből volt vasr csos kivitel, illetve z rt kialakű s, mindegyik műanyag, kv zi plomb lt szalagokkal lez rhatŐ. De viszszat ve az pol etekre, a jelenlegi bej rati kapu melletti, hosszsk s, a Duna ra merőleges portap tben tűrt nt az Ővlad s ebben 6-8 fővel műkÉdűt a rendel sek tv ele s az egyes rendel sekhez tartozŐpapűrmunka előkészűtése is. Az itt dolgozŐhŐgyek (mert főként hÉgyek voltak) egy-egy gy rtm nyra specializ ltan ismert k az alkatr sz-k szletet.

KGZs: L ttunk a nagy csarnokb l et s a kiskereskedelmi p letet kÉzűt, az aszfalt mellett k , kb. 1 m ter magas betonfalat, alacsony t mpill rekkel, kÉzvetlen a r mpa mellett. Ezek mi c lt szolg ltak?

SA: A r mpa kÉzvetlen a kaputŐ balra eső ter eten a rakod s